

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD
7.

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD
7.

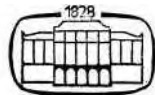
SZERKESZTI:
STOLL BÉLA

1. A TIZENÖTÉVES HÁBORÚ, BOCSKAY ÉS BÁTHORI GÁBOR KORÁNAK KÖLTÉSZETE
2. PÉCSELI KIRÁLY IMRE, MISKOLCZI CSULYAK ISTVÁN ÉS NYÉKI VÖRÖS MÁTYÁS VERSEI
3. SZERELMI ÉS LAKODALMI VERSEK
4. AZ UNITÁRIUSOK KÖLTÉSZETE
5. SZOMBATOS ÉNEKEK
6. SZENCI MOLNÁR ALBERT KÖLTŐI MŰVEI

RÉGI MAGYAR KÖLTŐK TÁRA
XVII. SZÁZAD
7.

KATOLIKUS EGYHÁZI ÉNEKEK
(1608–1651)

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:
HOLL BÉLA

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST
1974

{RMKT XVII/7. – 4}

KÉSZÜLT A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETÉBEN

ISBN 963 05 0347 6

© *Akadémiai Kiadó, Budapest 1974*

Printed in Hungary

ELŐSZÓ

A Régi Magyar Költők Tára XVII. századi sorozatának e hetedik kötete a század első felének katolikus egyházi énekeit és vallásos verseit tartalmazza. Valamennyi a katolikus egyház hagyományos vallási gyakorlatának szülötte. Túlnyomó részük templomban énekelt, a vallási közösség egyházi, liturgikus gyakorlatában kialakított szöveg. Más részük viszont nem éneklésre, esetleg nem is közösségi használatra, hanem olvasásra szánt verses magánimádság vagy elmélkedés.

Az énekeket és verseket magukban foglaló források összegyűjtése, valamint a közölt szövegek válogatása e kötetnél is a sorozat előmunkálatai során összeállított nyilvántartásra támaszkodik, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézete gondoz és fejleszt. A nyomtatott és kéziratos források e kötetben is a sorozat alapelvének megfelelően a keletkezésük időrendi egymásutánjában kerülnek feldolgozásra a század elejétől és az 1651-i *Cantus catholici* énekeivel zárulnak. Az egyes énekek szövegének gondozásában, a szövegkritikai és magyarázó jegyzetek összeállításában is a korábbi kötetek kipróbált gyakorlatára támaszkodunk. Új, megoldandó feladatként jelentkezik ennél a kötetnél a nagyobb gyűjtemények egészének tartalmi áttekintése. Ezekben ugyanis bőven akad időben korábban keletkezett vagy nem katolikus szerzőtől való – tehát nem ide tartozó – ének, vers. Egy részük eredete a szakirodalomban ismert, adatuk a Régi Magyar Költők Tára XVI. századi sorozatában, a Régi Magyar Dallamok Tára kötetében, vagy a Régi Magyarországi Nyomtatványok megjelent első kötetének incipitmutatójában megtalálható. Mások viszont, főleg a dallamhoz nem kapcsolható XVII. századi darabok csak később kerülnek majd feldolgozásra. Említésük nélkül azonban a kötetünkben feldolgozott forrásokról csak hiányos képet rajzolhatunk.

Tehát, hogy e gyűjtemények minden egyes darabjáról elszámolhassunk, a jegyzetekben a források ismertetésénél a szükségnek megfelelően táblázatokba foglalt áttekintéseket alkalmazunk. Így a gyűjteményekben található esetleges részcímek, összefoglaló feliratok alatt valamennyi verses darabnak kezdősora az eredeti sorrendben és a lap feltüntetésével megtalálható. A táblázatok harmadik oszlopában végigvezetjük kötetünk sorszámozását. A következő oszlopban a verses szöveg esetleg ismert szerzőjét, XVI. századi vagy

nem katolikus eredetét tüntetjük fel. Végül az utolsó oszlopban a verses szövegek egyéb előfordulásaira utalunk.

E kötet összeállításánál külön hangsúly kerül a forrásokban szöveg szerint is szereplő vagy a főszerzőkben közölt darabokkal kapcsolatba hozható latin verses szövegekre. Jelentős részüket mint a magyar énekek és versek eredetijét a jegyzetben teljes egészükben közöljük. Ezeket a kezdősormutatóban a magyar sorkezdetekkel is egybeolvastottuk. De rajtuk kívül a két legjelentősebb forrás, a *Petri András énekeskönyv* és az 1651-i *Cantus catholici* latin verses szövegeit a megfelelő táblázatokban is feltüntetjük. Az így figyelemmel kísért latin darabok egy része a középkori vagy későbbi európai irodalomnak ismert és számontartott emlékei. Akad azonban köztük nem egy olyan is, amelyet csak az említett forrásokból ismerünk. Számontartásuk a XVII. század második felének katolikus gyűjteményeiben (így többek között Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában) a további összefüggések későbbi feltárását és a hazai egyházi latin költészetben való tájékozódást is célozza.

E kötet sajtó alá rendezője itt fejezi ki köszönetét Alszeghy Zsoltnak; Klaniczay Tibor akadémikusnak, aki főleg a kötet beosztásával kapcsolatban tett hasznos észrevételeket; Mezey László professzornak és Szentgyörgyi András főiskolai tanárnak, akik az énekek középkori vonatkozásaihoz nyújtottak értékes szempontokat; Fejér József levéltárosnak (Róma) és Holovics Flórián tudományos kutatónak, akik a kötetben szereplő jezsuita versszerzők életrajzához a levéltári adatok összegyűjtésében segítettek; Fekete Antal gimnáziumi tanárnak, aki e kötet kéziratát értékes formai és verstani megjegyzéseivel látta el.

1.

SEQUENTIA S. THOMAE AQUINATIS IN FESTO CORPORIS CHRISTI

1. Diczerd, Sion, meg ualtodat,
Hadnagiodat, paztorodat
Enekcel, diczerettel.
- 5 2. Amint lehet, batran meried,
Tellies iokcal no diczeried,
Elegge sem diczerdhed.
3. Diczeretnek peldazattia,
Elesztö eleuen tagia
Ma adatik elönkbe.
- 10 4. Melliet a ueg uaczoranak asztalan,
Az tizenket atiafinak el osztuan,
Ketszeg nekül, el hittük.
- 15 5. Legien tellies, hangos, tizteletes,
Böczületes, öruendetes
Lölkünknek eneklese.
6. Mert nagy szentség inneplese napia uagion,
Mellien a ueg vaczora emlekezete uagion,
Es ennek szent szörzese.
- 20 7. It kezdetik wy kiralynak,
Vegesztetik o husuetnak
Husvettia, inneplese.
8. Az ohsagot a' szep wysag,
Az arniekot az igassag
Ki giomlal sötetet uilagossag.

- 25 9. A mit Christus czelekedet a veg uaczoran,
Azont czelekedgiük, hadgia, meg paranczoluan,
Ű szent emlekezetire.
10. A szent szörzesnek ű tanitasabol
Keniert, bort szentelünk Christus testamentomabol
30 Iduösseges ostiaua.
11. Az keresztieneknek nagi tudomany adatik,
Hogi az kenier Christus testeue ualtozik,
Es a bor szent uereue.
12. Az mit elmed meg nem lat, es nem erti,
35 Az igaz hit aztot elegge erösseti
Termeszet rendi fölöt.
13. Külömb külömb szinek alat
Draga dolgok titkoltatnak,
Mely csak szin, nem ualosag.
- 40 14. Teste etel, uere ital,
Eppen marad Christus aual
Mind ket szinnek alatta.
15. A ueuötul es euetül föl nem koncoltatatik,
Nem töretik, szagattatik,
45 Hanem eppen uetetik.
16. Veszi egg es ueszi ezer,
Szinten annijt egy, mint ezer,
Etel el nem fोगiattia.
17. Veszi gonosz, ueszi jambor,
50 Egienetlen sorsal egikor
Eltre uagi veszelre.
18. Halal rosznak, elet ionak,
Lasd a uisza ueuö modnak
Egienetlen uetelet.
- 55 19. Meg töretuen a szent ostia,
Ne tantorogy, az hit uallia,
Hogi leg anni morsalekban,
Menni eppen uoltaban.
- 60 20. Semmi dolognak nem leszen meg meczese,
Hanem csak a' szinnek leszen meg törese,
Melliel sem alattia, sem nagysaga
Christusnak nem kissebül.

32 teue [Az *ste* betük utólag fölé írva.] 49 <Veszi iambor, ueszi lator> Veszi

21. Ime keniere az angialoknak
Etelle let az uton iaroknak,
65 Bizonios keniere ez a' fiaknak,
Nem ebek torkaban ualo.
22. Sok ielekben peldaztatik,
Mikor Isak aldoztatik,
70 Husuetnac baranya szentöltetik,
Atiaknak manna adatik.
23. Te io pasztor, igaz kenier,
Jesus, raitunk köniöruly, aldot uer,
Oltalmaz bennünk, lölkünk ker,
75 Mutasd iodat, iutalmat ker
Az elöknek földében.
24. Te ki mindent tucz es czelekedhecz,
Taplalsz minket, halandokat eltecz,
Asztalodnak uendegiue,
80 Nyaias tarsa örökösse
Tegy menney szentiddel

2.

HYMNUS ECCLESIAE PRO EODEM FESTO

1. Feyczki, nieluem, diczöseget
Vr testenek szentseget
Dragalatos szent uerenek,
5 Kit uilag ualczagaiert
Az nemes szüznek giömölcsze,
Nepek kirallia reank aroszta.
2. Nekünk születet es adatot
Szeplötelen szüz Mariatul,
10 Ez uilagon nyaiaskodot
Szent igeiet hintegetuen,
Lakasanak kesedelmet
Czoda rendel eluegezuen.
3. A ueg vaczoranak eyien,
15 Le üluen az atiafiakcal,
Törueeny dolgat ueghez uiuen,

66 <Nem kamasz ebnek ualo> Nem eb szaiaban ualo [Az *eb* szó utólag *ebek*-re javítva; a *sziaban* szó fölé írva: *torkaban*.] **69** [A *nac* szótag a sor fölé írva.] baranya <föl uitetik> szentöltetik **70** [Előbb így:] Manna adatik az Atiaknak [A másoló az *az* szót utólag kihúzta, és a többi szó fölé írt számokkal jelölte a végleges sorrendet.] **73** Oltalmaz <es taplaly> bennünk [a sor után utólag beírva:] lölkünk ker **74** <Minden iokat agy lathatnunk> [Az áthúzott sor után utólag beírva a végleges szöveg.]

A törüenybeli etelben
Maga magat osztogata
Etelül apostolinak.

20 4. Az ige test, igaz keniert
Igeieuel teste teszen,
Es a bort Christus uereue.
Noha elmed ezt nem erti,
Sziuünk erősitesere
A hit igaz elegendő.

25 5. Azokaiert ily nagi szentseget
Le boruluan imadgiuk,
Es az o törüeny peldaia
Adgion helt az uy szörzesnek,
30 Hitünk toldgia gienge uoltat
Es ertelmünknek fogiatkozásat.

35 6. A nemzönek es nemzetettnek
Diczöseg es diczeret,
Aldas, hatalom, tiztelet,
Legien raitunk szent aldomas,
Mind kettötül szarmazonak
Legien egienlo diczeret.

3.

ROSARII EXPLICATIO

1. Decas öröktul fogua ualo el ualaztas
Angial Mariat iduözle,
Ki Ersebetet köszente,
Christus Betlehemben szuletek,
Paztoroknac hirdetetek,
5 Niolczad nap kernul meteltetek,
Kiralioktul imattatek,
Templomban be mutatatek,
Egyptusba kergettetek,
A gyermekeczkeket meg olek,
10 Christust Nazaretben uiuek.

2. Teremtes
A templomba fel mene,
Ot embereknek engede,
Hazi dologban forgodek,

21 [Az *Es* szó utólag a sor mellé írva.] **23** Sziuünk<nek> **29** [A *toldgia* szó *ld* betűi *d*-ből javítva.] **31** nemz<ettnek> [Az áthúzott betűk fölé írva:] etettnek **36** [Az *egienlo* szó *o*-ja olvashatatlan betűből jav.]

13 [A *dologban* szó fölé írva:] munkaban

15 Szent anniatul el buczuzek,
Janos hogi meg koroztole,
Satan ottan meg keserte,
Hiua az apostolokat,
Tanita es tön czodakat,
20 Vldoztetek es farada,
Szent szinet el ualtoztata.

3. Föl tartas

Jerusalemben be mene,
Husuetot szerze v benne,
Tanituanit mosogata,
Testet, ueret nekic ada,
25 Bankodua kerbe be mene,
Holot attianac köniörge,
Verrelis ueretekezek,
De czokcal el arultatek,
Elensegi hogi meg fogac,
30 Tanituani mind el hagiac.

4. Meg ualtas

Annashoz kötue uitetek,
Hamissan ot uadoltatek,
Caiphashoz onnat uitetek,
Arczul uerek es pogdosek,
35 Petertul meg tagattatek,
Pilatushoz hurczoltatek,
Herodes hogi meg czufola,
Pilatus meg ostorozta,
Szent feiet meg tövissezek,
40 Barabast föllieb böczullek.

5. Az igaz hitre ualo hiuas

Halalra ottan itelek,
Kereztet uallara teuek,
Latrok közot föl fezetek,
Hoheriert imadkozok,
45 Latrocnac meg kegielmeze,
Anniara gondot uisele,
Epes italt meg kostola,
Lölket attianac aianla,
Azt fol szoual ki boczata,
50 Oldalat lancza ki nita.

6. Meg igazittas

Limbusba lölke le szalla,
Testet teuek koporsoba,
Diczoseggel fol tamada,

55 Szent anniat meg uigaztala,
Meg ielenek Magdolnanac,
Az uton ket tanituaninac,
Hetnek, midon halaznanac,
Töbiuel eggiut Tamasnac.
60 Ismeg öt szaz hiveinek,
Vtolzor a tizen eginek.

7. Meg diczöyles

Attiahoz mene menniegben,
Szent lölköt kulde közinkbe,
Anniat uiue diczosegben.

8. Naponkent valo aldasok

A menjbeli senteknec boldogsaga.

4.

[ÉNEK THEODOSIUS CSÁSZÁRRÓL]

Istennek szerelmes barattia,
Ki mellet tamad telnek hauassa,
Fegiuerkezik egeknek hatalma,
Giozedelmedre szelek viaskodasa.

5.

IN DIE PASSIONIS DOMINI CANENDA

Ad melodiam aliquam

1. Iesus tanytuanyynak labokatt megh mosogata,
Zent testenek s uerenek jelet nekik oztogatta,
El ki mene az kertből es uerrel uerittezek,
Monduan: oh en zent Attyam, legien vgi, mint akarod.
- 5 2. Eyfelikor vr Jesust czialard Judas el arulla,
Sidok eötet meg fogak, es az földre le rantak,
Kezet hatra kötözek, arczul eötet peökdösék,
Eö zent haiatt ki tepek, es erössen kenyozak.
- 10 3. Nyakon kötue be uiuek Annasnak eleiben,
Holott *egj gonoz sido vr Jesust* arczul cziapa,

1 III megh mosa 2 II Eö zent testit zent uerit nekiek III Ö szent testet es veret nekiek 3 I [*kertben*-ből jav.] II kertbe III Es el mene az kertben verrel veritekezek 4 II legien az te akarod 5 II [*czialard* hiányzik] III Veternyekor Ur Jesust Judas 6 II le uonak III fogak az földre le randitak 7 II–III arczul es njakon uerek 8 II tepek zakallatis kj zagatak III tepek szakallat ki szaggattak 9 II be uonak annas elejben 10 I [Olvashatatlan.] II [Lásd a főszovegben.] III Holot egy gonosz sido Jesust

Kinek Jesus ezt monda: mit uer engem meltatlan?
Ha ellened zollottam, törüenyböl en büntettessem.

4. Vrunkot *Caiphasnak* hamissan el arulak,
Eö n ... zent szemellyett zidalomal illetek,
15 Eö szemeit be keötek, arczul es niakon uerek,
Monduan: Christus jöuendöly, ki uere most tegedet.
5. Elseo oran Vr Jesus Pilatushoz vitetek,
Nyakon kötue az vtan uiuek az Haerodesnek,
Kj eötet megh cziuffola, feierben eoltöztete,
20 Pilatusnak megh küldé nagi zidalomsaggall.
6. Holual jmmar vrunknak eö ruhaiatt le uonak,
Egi ozlophoz kötözek, marok uezzeökkel uerek,
Ostorokkal sebhettek, gienge teste zakada,
Piros vere foly vala, ertünk igi zenued vala.
- 25 7. Az vtan eolteoztetek eott egi barsony ruhaban,
Zent feiett altal uerek töuisses koronauaal,
Ott eo rosazep uire czepeg vala erettünk,
Az uitezek cziuffolliak, közönettel illetek.
8. Harmad oran vr Jesust az halalra itilek,
30 Az nagi nehez kereztfat ö uallara fel teuek,
Igen el farat uala, sokzor földre esik vala,
Az my iduessegünkert sok kinokat zenuede.
9. Hatod oran vr Jesust kerezt fara fel fezittek,
Verbe fagjua emelek az nagi magos kerezt fara,
35 Bünüs nep ött imaduan, eczettel ittattatek,
Eo annyának fiaua ayanla zent Janost.
10. Kilencz oran vr Jesus nagi fel zoual kialta,
Zent attianak ayanla lelket el ki boczatta,

11 II Zent ianos hirre teue Marjanak nagi siruan III Szent Janos hirre töve nagy sirva Marianak 12 II Monduan oh en zent zemem am megj fogak fiadot III Mondvan oh en Aszoniom am megh fogak fiadot 13 I [Olvashatatlan.] II–III Vrunkot caiphasnak hamissan be uadolak 14 I [A második szövből csak egy betü látszik.] II Eö Istenj zent zinet III Dragalatos szent nevet 15 II–III Zent szemit 16 II Mongj mar Christus ieöuendeöt mostan kj uert tegedet III iövendoly mostan ki ver tegedet 17 I Jesus<t> II Jesust uonak az pilatushoz 18 II hozzak herodeshez III Nyakon kötve hurezolak Herodes eleiben 19 III öltöztetve 20 II kilde zidalommal illete III küldé oly nagy ektelensegel 21 II Halljad imar vrunknak mint ruhaiat le uonak 22 II Keö ozlophoz keöteözek kegitlenul ostorozak III Kö oszlophoz 23 II Az nagj uas ostorokkal es nagj marok uezökel III testet szaggatak 24 II Gienge testet szagatak piros uerjt kj ontak III [igi hiányzik.] 25 III ötet barsony 26 II teöuis III tövis koronaiokkal 27 II Az eö piros zent uere folj es njalal peogdeosik III Ö draga piros veret mi erettünk ki önte 28 II Mongjak uala idueöz legj te sidoknak kiralja III karomlassal illetik 30 II az uallara III szent vallara 31 II feöldre szokzor III földre sokszor le essek 32 II Mj iduessegünkert nagj kinokot szenued ualla III nagy sok kinokot valla 33 II–III fara fezitek 34 II emelek eöteöt az kerezt fara III Az magas kereszt fara verben fagyva emelek 35 II Büneös nepert imada III Bünös nepert könyörge mereggel ittattatek 36 II fiuul az szent ianost ayanla III Szent Annyanak fiuul szent Janos ayanlattatek

- 40 Az nap fenye el ueze, es az föld meg indula,
Kö ziklak zakadanak, koporsok megh nylannak.
11. *Completanak idejn tizta gieölczjba taharak,
Zent kenettel megj kenek, koporsoban heljheztetek,
Gondoljad megj, kereztién, mj vrunknak hallalat,
Melj nagj keserüsegel mj eretünk megj halla.*
- 45 12. Joseph es Nicodemus Vrunk testet le uiuek,
Tizta giolczban takarak, myrhauál eotet megh kenek,
Koporsoban be teuek, onnat el fel tamada,
Fel mene menyorzagban, üle attianak jobiara.
- 50 13. Onnat lezen iöuendö itilni ez uilagott,
Iokot es gonozokat, teolle ell zakattakott,
Es eo benne bizokatt meg dücziöyttenie,
Bozzuiat megh allani, ellensegett megh rontani.
- 55 14. Dicziertessek menyegben az Attia Vristen,
Ki raytunk könyeorúluen zent fiatt ertünk külde,
Zolgay abrazatott ki magara fel uiue,
Attiat megh engezteluen zent keduiben jutata.

6.

MIKOR AZ VRAT FEL MUTATTIA A PAP

1. IMádlac téged lathatatlan Istenségh,
Kenier szine alat el reitetet embersegh:
Noha it létedet, megh nem tapasztallia, emberi erzekensegh:
- 5 2. ISteni erödet, el reitéd az kereztfán:
Testi giarloságnac homaliáual be foguan:
Ittis zent testedet el reitéd, kenier nec szine alat mutatuán.
3. NOha zent Thamással, sebed heliét nem látom.
Vram, igaz hittel, ielen letedet vallom:
Tarcs megh ez vallásban, es te zent szinedet, Ad bodogul megh latnom.

AZ KELYH FEL MUTATÁSOKOR

- 10 4. VALtsagomnac árra, szárat sziuem ereie:
En büneos lelkem nec megh tiztito feordeoie:
Szomiu h s' farat lelkem megh vigasztaloia, üdueossegem zaloga.

38 III Lelket el ki boczata szent attianak ayanla **39** II–III Az nap megj setetedek es az feold megj indulla **40** II szakadoznak **41–44** I [Hiányzik.] II–III [Lásd a fősövegben.] **45–56** II–III [Hiányzik.]
1 II–IV Téghedet **2** II el reített

5. Reszegics megh engem Vram zent poharoddal:
Olcz megh en sziuem nec gonoz langiat véreddel:
15 Zent véred pecsetit (mikent AEgyptomban) vesd sziuem aitayara.*

7.

VRV NK SZEVL ETESEREOL

1. Vurnak nagy neuzeti, Emmanuël,
Kit hirdetet az nagy Angyal Gabriel:
Ma ielenék, ma ielenék Sidóságbann:
Im királyt szeúlt, szüzenn, à szép MARIA:
5 Be teólt az mit megh hirdetett Gabriel:
Örüllyünk, vigadgyunk,
Szüztül Isten születek,
Veszzeó szál virágozek,
Kit irgalma szenuede az Istennek.
- 10 2. Zengien nagy dicserettel,
Keduességes örömmel,
Sion ö hiueiuel.
Im ielenék kit szüle szüz MARIA:
Ma ielenék etc.
- 15 3. Gyermekek örüllyetek,
Születet Királyt imadgyátok,
Kegyesszóual dicsirietek.
Im ielenek, kit szüle szeúz MARIA:
Ma ielenek, etc.
- 20 4. Született Emmanuël,
Kit megh mondott Gabriel,
Bizonyitt Ezechiel.
Im ielenek kit szüle szüz MARIA:
Ma ielenek, etc.
- 25 5. Sion dicsérd Vradat,
És te iduözitteódet,
Bün teúal szabadittodat.
Im ielenek kit szeúle szüz MARIA,
Ma ielenek, etc.

* Exod. 12 v. 21. Hebr. 11. v. 28.

14 III Olcsd-meg IV Olcsd-el én szivemnek gonosz lángját boroddal

1–9 IV [Hiányzik.] 4 III, V az szuz Marja 5 V Bé-tölt azért Gábielnek mondása 9 II, V Kit irgalma engede 11 III enekel
13 IV [A refrén kissé eltérő:] Im jelenék kit szüle szüz Maria: Be tölt a' mit meg hirdetett Gabriel: Örüllyünk, vigadgyunk, szüztül
Isten születek, veszszö szal viragozik, kit irgalma engede az Istennek Ma jelenék ma jelenék sidóságban; im kiralt szült szüzen a'
szép Maria. Vrnak nagy nevezeti Emmanuel, kit hirdetett a' nag' Angyal Gabriel. 16 III dicsirjétek V új Királyt tisztellyétek 17 III
enekeljétek V Vig szóval dicsirjétek 21 V Kit jövendölt 22 III Bizonjsagi Ezechjel 26 V És a' te meg-váltódat

30 6. Ez nap Christus születek,
MARIATVL származék,
Mag nélkeúl fogantatek.
Im ielenek kit szeúle szüz MARIA:
Ma ielenek, ma ielenek, etc.

8.

SZENT MARIA MAGDOLNANAK TIZ RENDBELI ÖRÖMERÖL

ELSŐ ÖRÖME

OH Maria Magdolna, Istennek választot edénye,
Ki nekünk ighaz tükörül adatot elönkben;
Első örömedről emlekeztetek,
Ki ez földön benned találtaték.
5 Mikor Christus kegyelmével
Nagy böven megh áldá téged,
Ki által oly erős hited lön,
Hogy ötet Christusnak hivén,
Annakutánna büneidet el hagyád,
10 Es azokat tiszta szüböl meg bánád,
Hogy Christus szeretetire juthatnál
Es büneid bocsánattját várhatnád,
Mikor Simeonnal keservesen
Büneidet siratván s-labaihoz esvén.
15 Azért Maria néked könyörgök,
Ki nagy inseqben nyomorgok,
Hogy bünömben el ne hadgy vesznem,
Hanem könyörgésed által nyerhessem,
Christusnak hozzám valo jó vóltát,
20 Hogy nyerjem énis büneim bocsánattyát.

MASODIK ÖRÖME

Oh Maria Maghdolna Istennek választot edénye
Ki nekünk igaz tükörül adatot elönkben
Második örömedről emlekeztetek
Ki ez földön benned találtaték.
25 Mikoron Lázár megh hala,
Kit ismęgh hamar életre hozá
Christus; könyörgésed által,
Kit keservesen hozzá nyultál.
Kérlek ez nagy szeretet által,
30 Kit Christusban ackor hozzá láttál
Az szerént Mártha és Lázárhoz
Hogy esedezésedtől megh ne fosz,
Es az én lelkemhez közelges
S-az ighaz utra vezesd,

34 III [Egy hozzátoldott versszak:] Szalla alla menieghbeöl, ieöue baranj keresnj, nem akara ueztenj, Ma jelenek.

35 Hogy bűnben megh hólt lelkemet
Christus kárhozatra ne vesd,
Hanem az te kin szenvedesédért,
Inkáb öröcké idvözicsd.

HARMADIK ÖRÖME

 Oh Maria Magdolna Istennek választot edénye.
40 Ki nekünk ighaz tükörül adatot előnkben,
Harmadik örömedről emlekeztetlek
Ki ez földön benned találtaték.
 Mikor Christus Angyalát küldé
Hozzád, ki néked megh jelenté,
45 Hogy bizonyosan már éltedben
Töt vétkeidet el feleytette,
Es néked bizvást megh jelencse
Hogj többé halalos vétket nem cselekeszel.
 Kérlek oh Maria Istenért,
50 Hogy könyöröghy néki ily kegyelemért,
Hogy én-is tellyes éltemben
Ne essem többé halálos bűnben,
Es ezt hóltigh meg-is tarcsam
Örzö Angyalom mindenben oktasson,
55 Ki mellém adatot Istentől
Gyermeksegemtől fogvást örzöjül
Az örizzen megh pokoltól,
S-annak iszonyu kényyától.

NEGYEDIK ÖRÖME

 Oh Maria Magdolna Istennek választot edénye
60 Ki nekünk igaz tükörül adatot előnkben
Negyedik örömedről emlekesztetlek,
Ki ez földön benned talaltaték.
 Midön Christus édes Mestered,
Oly szozatot füledben eresztet,
65 Hogy tölled az jób rész választatik,
Ki tölled soha el sem vétetik,
Mikor szent lábainál ülnél,
Es csak véllé kívánnál beszélleni,
Noha Mártha azt nem kedvellené,
70 De Christus érted néki meg felele.
 Emlekezzél meg tovább arról-is,
Midön Idvözitönk egykor-is,
Husvét napján néked meg jelenék,
Eléb hogy sem az töb hiveinek,
75 Oh Maria tiszta szüböl esedezem,
Könyörgésemet hozzád terjesztem,
Hogy ily Isteni nagy kegyelemért,
Halálom elöt nékemis azt nyerjed,
Hogy ez részt ki mindennél jób,
80 Valaszszam maghamnak mindenek fölöt,

Hogy büneim miat el ne veszek,
Hanem Christusban részes lehessek,
Es mikor ki bocsátom lelkemet,
Ackor-is segítségül hijam én Istenemet.

ÖTÖDIK ÖRÖME

85 Oh Maria Magdolna, Istennek választot edénye,
Ki nekünk ighaz tükörül adatot elönkben;
Ötödik örömedről emlekeztetlek,
Ki ez földön benned találtaték.
Midön Idvözítő Christusunk
90 Továb maradni így nem akara velünk,
Hanem az olay fák hegyen menyben mene,
Mind az szent Atyákkal egyetemben:
Az ö szent Annyával téged-is
Meg áldá, s-az szent Apostolokatis:
95 Ki által bizakodni kezdél Istenben
Csak ötet ohaytván minden időben;
Oh Maria ebben halgattassam meg
Az miért néked most könyörgök,
Hogy nyerd meg azt nekem Istentül
100 Hálálom oráján irgalmasságúl,
Hogy az ö szent lelkét adgja belém,
Ki midön halálomnak ideje el jön,
Vezessen örökké való életre,
Hogy lássam az ISTENT színről színre.

HATODIK ÖRÖME

105 Oh Maria Maghdolna Istennek választot edénye,
Ki nekünk igaz tükörül adatott elönkben,
Hatodik örömödről emlekeztetlek,
Ki ez földön benned találtaték.
Midön Christus Vrunk téged-is,
110 Nem csak hívének választot-is,
Hanem ugyan tanitóvá-is töt,
Hogy az ighaz hütet praedikállanád itt,
Marsiliának nagy Herczeghségében,
S-az Herczeget ki vala eretnekségben,
115 Meg téritenéd az igaz hitre,
Feleségét és egész háza népét
Az szerént az egész föld népét,
Hogy ismérjék megh ighaz Istenseget.
Maria kérlek vezes engem-is,
120 Könyörgésed által arra-is,
Hogy az igaz hitben végig maradgyak,
Abban ide s-tova ne tétovázzak,
Föképpen utólso orámban-is,
Mikor az halál velem tusakodik,
125 Abban az vallásban találtassam,
Istennek kedvessen bé mutathassam.

HETEDIK ÖRÖME

Oh Maria Magdolna Istennek választot edénnye,
Ki nekünk ighaz tükörül adatot előnkben,
Hetedik örömedről emlekeztetek,
130 Ki ez földön benned találtaték.
Midön harmincz esztendeiglen,
Az pusztában poenentiában élnél,
Emberi táplálás és segítség-nélkül,
Kit Isten ugyan nem hagyot halni éhel,
135 Hanem az égből adot oly eledelt,
Ki örök életre, és öröme vezetet,
Az Angyaloknak sokasságától-is,
Minden nap gyönyörűséghgel vitettél-is,
Az égben azok voltak kisirőid,
140 S-ki mondhatná ki ennek gyönyörűségét.
Maria kérlek nyerd megh nekem is,
Az mint néked dólgod vólt ez világon-is,
Hogy ez nyomorult el mulandó világban,
Erössitessem meg minden jóban,
145 Es Christusnak szent testével-is.
Az ki kisiröm légyen ez életből-is,
Az örökké való haylékban,
Kit néked meg igirt még akkorban
Mikor az pusztában élnél sanyarun,
150 Minden világi vigasztalást el hagyván.

NYOLCZADIK ÖRÖME

Oh Maria Magdolna, Istennek választot edénye,
Ki nekünk ighaz tükörül adatot előnkben,
Nyolezadik örömedről emlekeztetek,
Ki ez földön benned találtaték.
155 Midön Christus Vrunk tégedet
Az ő szent testében vérében részessé tött,
Minek előtte ez világból ki mulnál
Ki az te lelkednek vólt nagy hasznára,
Hogy érettem könyöröghy Maria Istennek,
160 Ez örömidre azért emlekeztetek,
Hogy ottan csak halálomkor bár
Vagy annak előtte nem sokkal már
Mikor lelkem távozik testemtől,
Es minden világi gyönyörűségtől,
165 Az szent Sacramentumokban részesülhessek,
Ki által örökké üdvezülhessek.

KILENCZEDIK ÖRÖME

Oh Maria Maghdolna Istennek választot edénnye,
Ki nekünk ighaz tükörül adatot előnkben,
Kilenczedik örömedről emlekeztetek,
170 Ki ez földön benned találtaték.
Midön az te édes Vrad és Mestered,

Maga az örökké való boldogsághban helyeztetet,
Az Angyali seregekkel egyetemben
Kiknek éneklések hallatott nagy meszsze.
175 Ez nyomoruságnak völgyéből
Nagy gyönyörűséges dicsőséggel,
Örökkön élnek és úgy vigadnak,
Az bánat felől semmit nem tudnak.
Azért könyörgök néked keservessen,
180 Hogy könyörgésed által engem-is vezessen,
Az Isten az ő Angyalival egyetemben,
Innét az örökké való dicsőségben.

TIZEDIK ÖRÖME

Oh Maria Magdolna Istennek választot edénye,
Ki nekünk ighaz tükörül adatot elönkben,
185 Tizedik örömedről emlekeztetek,
Ki ez földön benned találtaték.
Midön látád, hogy ez széles világhban
Tündökleni fogh életed poenitentiában,
Kit tartottál masok felet sanyarun,
190 Az keresztyéneknek jövendő példájúl.
Kérlek nyerd meg nékem Istentől,
Edes Vrad kedves Iesusodtól,
Hogy az en gonosz feslet életemet
Iobbicsam meg mindenek elöt,
195 Hogy Christustól el ne távozzak,
Hanem inkább kedvet talállyak,
Hogy mikor életemnek vége lészen
Büneim miat töle el ne vessen,
Hanem az Szent Háromság egy Istennel,
200 Örökké éllyek gyönyörűséggel.

VÁSÁRHELYI GERGELY

AVE MARIS STELLA

1. TEngernek fenies czillaga,
Vduez legy Christusnak Anya,
Züzesegnek zep viraga,
Menyorzagnak bölcz kapuia.
- 5 2. Ki fel veuéd üduezletit,
Gabrielnek közönetit,
Bekesegbe tarcz meg minket,
Valtoztassad Eua neuet.
- 10 3. Odozzad meg bün kötelet,
Az vakoknak adgy vilagot,
Tauoztassad nyaualyankat,
Nyeri minekünk minden iokat.
- 15 4. Mutasd hozzank hogy Anya vagy,
Mi erettünk zozolo legy,
Te fiadnal mert kedues vagy,
Legyen bennünk zereteti.
- 20 5. Tüköre vagy Züzesegnek,
Peldaya vagy zelegisegnek,
Büneinktől tiztitassunk,
Zeligyseget adgy minekünk.
6. Nyery mi nekünk tiztasagot,
Kezicz nekünk kedues vtat,
Hogy lathassuk IESVSVNKAT,
Menyorzagnak bodogsagat.

- 25 7. Dicziret Legyen Atyanak,
Tiztesseg legyen Christusnak,
Vigaztalo Zent léleknek
A Dücző Zent Haromsagnak.

10.

ADVENTBE

ALMA REDEMPTORIS MATER

1. MEg valtonknak Zent Anynya,
Menyorzagnak kapuya,
Tengernek Zep czillaga,
El esteknek gyamola.
- 5 2. Christust Zülted mehedből
Termezet czudayabol,
Teremtöt züzesegből,
Legy segitseg menyekből.
- 10 3. Gabrielnek Zayabol,
Istent hozad mehedből,
Legy kegyelmes Züuedből,
Bünösökhöz keduedből.

11.

PVNKEOSD VTAN

SALVE REGINA

1. Vduez legy kegyes Kiralyne,
Irgalmassagnak Zülöye,
Elet, edesseg, remenseg,
Bünöseoknak üduez legy.
- 5 2. Te hozzad mostan kialtunk,
Zankiueteti Euanak,
Siruan, ohaytuan zegenyek,
Volgyebe it Siralomnak.
- 10 3. No azert te zep zozolonk,
Zemet kegyessegednek,
Ez földön fordicz mi reank,
IESVST menyekbe lathassuk.

27 leléknek [!]

3 remensege

- 15 4. Oh te kegyelmes Maria,
Oh kegyes Christusnak Anynya,
Oh edessegnek Baranya,
Legy bünöseok zozoloya.

12.

ZENT ALDOZATKOR

CHRISTUS TESTE FEL MUTATASANAK IDEYERE VALO DICZIRET

1. IMadlak tegedet en Istenemet,
Mert bizonyal it vagy ez iegyek alat.
2. Az en ziuem neked ayanlya magat,
Hogy fel geryeztessek zeretet miat.
- 5 3. Latás, izles, illetes, it meg czalatik,
Czak hallással bizuast el hitettetik.
4. Mit mondot az Christus azt mind el hittem,
Mert annal semmi nincz bizonyosb hütöm.
- 10 5. Az kereztfan Isten el reytue vala,
It embersegetis reytetekbe tartia.
6. Bizuast mind az kettöt nyluan el hittem,
Mit kert meg gyont toluay, töle azt kerem.
7. Thamással sebedet latni nem merem,
Mind az altal teged hizlek Istenem.
- 15 8. Adgyad azt ennekem, hogy higyek neked,
Tellyes zeretetem legyen te benned.
9. O nagy emlekezet Zent Vr halala,
Kibe testet, veret, nekünk ayalia.
- 20 10. Engegyed te benned elhessen elmem,
Te edessegednek izit erezzem.
11. Kegyes pellicanom, IESVS CHRISTVSOM,
Lelkemet tizticz meg en nagy zöretöm.
12. Tudom egy czep vered, oly igen draga,
Hogy mind ez vilagnak vetket el mosna.

3 mamagat [!]

- 25 13. De mikor lezen az, mit most kiuanok,
Bodog nagy örömbe hogy lathassalak.

13.

MAS AZON ALDOZAT ALAT VALO AITATOS DICZIRET

1. VDuez legy Christusnak Szent teste, életünknek adoya,
Ki aldoztatal Szent kereztfan Isten baranya:
Mert igy levél bünöseoknek kegyes zozoloya.
- 5 2. Te keserues halalodert azt agyad nekem,
Az koronat veled együt hogy el vehessem,
Kit zerzettel zép edes IESVSOM.
3. Vduez legy testbe öltöztetet hatalmas ige,
Szent oltaron aldoztatot düczö Szent Ige,
Oruossagnak es életnek draga zep gyümölcsze.
- 10 4. Vduez legy Christusnak meltosagos Szent vere,
Ki ki ontatal büneoseoknek üduessegere,
Ezen verel mosassek el bünömnek fekelye.
- 15 5. Oh zep IESVS remensegem es bizodalmom,
Legy otalmom, legy vezerelem, legy vigasztalom,
Halalomkor, Itiletkor, tellyes bodogsagom.

14.

VGYAN AZONROL, MAS DICZIRET

1. VDuez legy Christus Züz Marianak draga magzattia.
Szent kereztfan embereknek nagy aldozattia.
2. Ki veredet sebeidből vazel folytatad.
Zam adasba Halalunkor mutasd *io vltod*.
- 5 3. Oh kegyelem, o kegyesseg, aldot IESVSOM,
Marianak te Zent fia keonyörüly raytam.
4. Agyad nekem mint most latlak gyarlo Zememel,
Lathassalak itiletkor nagy zep düczösegel.

6 zezettel [!]

4 ioo vltod [!]

KOPCSÁNYI MÁRTON

15.

SZENT FERENCZ IMADSÁGA

Deus meus et omnia

En Istenem és mindenem.
Ezerszer gondolom, ezerszer gyakorlom:
En Istenem és mindenem.
Ennél jobbat, nem gondolhatok nagyobbat.
5 En Istenem, és mindenem.
Benned vagyon, világon hol mi jó vagyon;
Én Istenem, és mindenem.
Egyedül te vagy Jó fogyatkozás nélkül:
Bölcsh vagy tudatlanság nélkül:
10 Chak te vagy hatalmas, erőtlenség nélkül:
Gazdag, szükölködés nélkül:
Igaz vagy itiletvedben, beszévedben:
Szent vagy chelekedetedben.
Te légy tisztességem és gyönyörűségem,
15 Én Istenem, és mindenem.
Jó lakásom, vigaságom, nyugodalmom,
En Istenem és mindenem
Náladnál nagyobbat, nem találok jobbat;
Én Istenem és mindenem.
20 Ezerszer mondom, és ezerszer gyakorlom:
EN ISTENEM, ÉS MINDENEM.
Dühöség a' teremtő Atya Istennek;
Fiúnak és Szent Léleknek.
A' mi képpen mi előttünk vólt kezdetben;
25 Most, és mind örökké. Amen.

16.

LELKED ISMERETITÜL SZÁMOT VÉVÉN,
mond el a' következő szép Imádságot

1. O, én szerelmes IESUSOM,
Kegyes teremtőm, 's meg váltom,

Eletem, világosságom,
Koronám és bódogságom.

- 5 2. Lelkemnek édes vendége,
 Draga kinche, Völegénye:
 Kerlek ne táuozzál tölem,
 Maradgy mindenkor sziuemben.
- 10 3. Hogy gyarló testem nyugodgyek,
 De lelkem el ne alugyék,
 Chak te benned gyönyörködgyék,
 Veled bátran nyáiaskodgyék.
- 15 4. Szent neued légyen paisa,
 Fényes sisakia, panczéla,
 Te szent kereszted fegyüere,
 Ellenségim rettentöie.
- 20 5. Mench meg hirtelen haláltúl,
 Ördög inchelkedésétöl,
 Testnek fertelmességétül,
 Minden halálos vétektül.

17.

A' BÓDOG SZÜZ MARIAHOZ

- MARIA malasztanak Annya,
 Tengernek fényes chillaga.
Ki az igazságnak napiát,
 Szülted az Istennek Fiat.
- 5 Hogy Annya lennél Áruáknak,
 Minden gyamoltalanoknak.
Oltalmad ala sietünk,
 Legy mi kegyes segedelmünk.
- 10 Tudod, világ tengerében
 Késertetek szélúészében
Euezünk: azért könyörgünk,
 Legy chillagunk, el ne vesszünk.
- 15 A' bünben el ne merüllyünk,
 Kárhozatra ne vetessünk,
Kik most emlekezetedet,
 Böchüllyük a' te neuedet;
Köuethessük életedet
 'S láthassuk düchöségedet.

18.

AZ ÖRZŐ ANGYALHOZ

Istennek bódog Angyala,
Szarándokságom gyámola
Igazgas minden útamban,
Gondomban, faratsagomban.
5 Mint Tóbiast ö úttyában,
Régi szarándokságában.
Oktasd tudatlanságomat,
Vezérellyed vakságomat.
Járhassak az igazságban,
10 Isten parancholatiban.
Végre veled egyetemben,
Örökös légyek mennyekben.
Illyen kegyes könyörgesben,
Nyugodgyál az Úr neuében.

19.

MINDENNAPI ELMELKEDES
E' Vilagnak röuid hiuságos állapattyarol

Bódog à ki az végsö oráról,
Elmelkedik ö ki mulásáról.
Midön meg szünik minden vigaság.
Ioszág, tisztesség, kedues mulatság.
5 Midön à Váarak, faluk, váarasok,
El múlnak majorságok, kastélyok.
Trombita, dobszó, játék, tanczolás,
Eoltözet, szépség, és á jo lakás.
El eniésznek hamaráb à füstnél,
10 Malasztot nem nyerhetnek Istennél
Bódog az ki é csalárd világtúl,
Irtózik mint á mérges kigyótúl.
Es siet Illyessel á pusztába,
Hogy lelke lehessen bátorságba.
15 Aki szereti ezt é világot,
El veszti (hidgyed) az menyországot.
Gyönyörüségben élő gazdagok,
Elmélkedgyetek, végre mint jártok
Mert im el rothad giönge ruhátok,
20 Meg hiruad, és meg szárad orcátok.
Mind el marad az ti gazdagságtok
Rövid nap mindentöl meg fosztattok.
Koporsó lészen szép Palotátok,
Rothadás, féreg házas társotok.

25 El hadnak fiaid, és leányid,
Hölgyed, szolgálid, és rokonságid.
Csak ideig tart te hired neued,
O világ! Füst á te dücsöséged.
Hol világ biró Sandor és Samson?
30 Eekes Absolon, és bölcs Salomon?
Regi Császárok, és Fejedelmek,
Houá lettenek? tudgyák az férgek.
Hol á vig napok, mellyekben éltek?
Mint á hainal csillag el enyésztek.
35 Minden gazdagság és hatalmasság,
Látodé hogy csak hóharmat, 's hiuság?
Most azért ember mig vagy útaban,
Ez jelen való szarándokságban:
Az jöüendöröl meg emlekezzél,
40 Vigyázz, Isten ellen ne vétkezzél.
Bódog á szolga, kit az Vr Isten,
Vigyázua talál; bé viszi menyben.
Minden orában, minden üdőben,
Légy azért (kérlek) Isten keduében.

20.

ELMELKEDES AZ ISTENEK FELSÉGERÖL

O Isten bölchesége és tudománya gazdagságnak mélysége, mely meg foghatatlanok az ő itileti, és meg vizsgálhatatlanok az ő útai! (Rom. 11.)

IStenem mindenek felet vagy,
Es viszont mindenek alat vagy:
De azert fel nem emeltetöl,
Es viszont el sem nyomattatol.
5 Mindent latsz, de lathatatlan vagy,
Mindent hordozván, terh nélkül vagy.
Mindenüt mindenkor jelen vagy,
De a' hamissaktúl tavúl vagy.
Hatalmadban véghetetlen vagy,
10 Meg foghatatlan bölcheség vagy.
Rettenetes itiletidben,
Igaz vagy minden beszédidben
Chak te egyedül vagy a' ki vagy,
Meg gondolhatatlan nagy jo vagy.
15 Nagy bölch vagy tudatlanság nélkül,
Böü kezü valogatás nélkül.
Boszu alló vagy harag nélkül
Irgalmas fogyatkozás nélkül.
Türhetö vagy a' bünösökhöz,
20 Kegyelmes a' hozdad térökhöz.

Hozzád képest minden ékeség,
Chak ochmányság és nemtéenség.
Minden hatalom erőtlenség,
Tudatlanság minden bölcheség.
25 Kérem Vram te szent nevedet
Vilagosichd értelmemet,
Geriezd sziuemet hogy tiszteljen,
Tisztich lelkemet hogy szeressen.
Hogy á kit most látok setétben
30 Lassalak színről színre menyben.

21.

MAS KÖNYÖRGES

O En meg valto szép IESUSOM,
En pasztorom, kegyes oruosom.
Vtam, életem, Igazságom,
Lelkemet tenéked aianlom.
5 Ki meg mentél bün rútságából,
Karhozatnak koporsoiából.
Örizz büntül, mert pasztorom vagy,
Ha el esem, segély: oruos vagy.
Tanich, mert én Igazságom vagy.
10 Igazgass, mert vezer és út vagy.
Táplály, mert mennyei kenyér vagy,
Fogadgy hozzád, mert én Atyam vagy.
O én IESUSOM, és mindenem,
Segely országodban be mennem.
15 E' szarándokságbol hazába,
Fáratságbol, nyugodalomba.
A' holot te veled vigadgyak,
Es à sok szentekkel aldgyalak.
Kit most fedél alat szemlélek,
20 S' lelkem táplálásara vészek.
Ez altal országodba jussak,
Es ott színről színre lássalak.

22.

A' BODOG SZÜZ MARIA SZÜLEIRŐL, SZENT IOAKIMRÓL ÉS SZENT ANNÁRÓL

A fiak düchösége az ö szüléi. Proverb. 17.

BÓdog Fiak és Leánzók
Kiknek ván jó Attyok, 's Annyok:

Kik Istennek törvényében,
Ió erkölchben, félelemben,
5 Nevelik ö magzattyokat,
'S például adgyák magokat.
Ez illyen jámbor szüléknek
Ökis tartoznak míg élnek
Mint urainak szolgálni,
10 Öket tisztelni, táplálni.
Ha fiak ezt nem mivelik,
Életek rövidítettik.
Itten sem lesznek nyomosok,
Sem mennyekben örökösök.

23.

BODOG ASZONYNAK FOGANTATÁSA

Mint a' lilium a' tövissek közöt: ugy az én szeretöm a' leányok közöt. Cant. 2.

MInt lilium szépségével,
Gyönyörü fejjérségével;
Kedvesb a' sértö tövisnél,
5 És minden zöldellö fűnél:
(Ez, ha tövistül sérülis;
Fejérlük 's illatozikis:)
Ugy a' Nazareti Rosa,
MARIA, Iesse virága.
Az Eva leányi közöt,
10 Mint lilium tövis közöt,
Fénylet: mert annya méhébe,
Nem vólt eredendö bünbe.
Az ö tellyes életébe,
Noha vólt sok szenvedésbe;
15 De semmi bünnek fulákia,
Nem fért lelke hailekába.

24.

KIS ASZONY NAPIA

(Kichoda ez, a' ki el jö, mint a' fel kelö hainal. Cant. 2.)

Piros hainal fel kelésén,
Setétség el enyészésén:
Föld kereksege meg vidul,
5 A' természet ugyan örül
A' madarak énekelnek;
Kór Betegek könnyebbednek:

Mert a' nap fény el közelget;
 És setétséget el kerget.
Igy létélén MARIANAK,
10 Örült szivek az Atyáknak.
Mert azt hirdette MARIA,
 Hogy közel az Isten Fia.
El enyészék a' setétség,
 Meg romla az Eretnekség.
15 Kik e' napon nem örülnek;
 Fiai a' setétségnek.
Nem kellenek a' Kristusnak:
 Mint nem hivei Annyának.

25.

BÓDOG ASZONYNAK A' TEMPLOMBA VITELE

(Az Úr házában el plántáltattak, a' mi Istenünk háza pituarában virágoznak. Psal. 91.)

AKarsze jó fát nevelni,
 'S annak gyümölcshében enni?
Óltanod kell vagy plántálnod,
 Es gyakran hozzáis látnod.
5 Ez okért az élet fáját,
 Kichiny korában MARIAT,
Plántálák Isten házába,
 Szent életü társaságba:
Hogy a' világ álnokságát,
10 Fesletségét, hamisságát,
Ne hallaná, neis látná:
 Chak mind az Istent imádná.

26.

BODOG ASZONYNAK EL IEGYZÉSE

(Az Ifiu a' Szüzzel lakik: és örül a' Völegény a' menyaszonyban. Isai. 62.)

BÓdog Aszonynak útában,
 'S Fia szarándokságában,
Hogy lenne vigasztaloja,
 'S Fiánakis táplálója:
5 Életének bizonyosága,
 Szüzesegének tanúja;
Jósef Férynek rendelteték,
 Szüz házására jegyzeték.
De születvén Kristus, szüztül,

10 'S házáságbeli szülétül;
A' szüzeséget ajánlá:
A' házáságot javallá.
Böchületesb mind az által,
A' szüzeség házáságnál.
15 Szent Pál ezt nyilván tanittya,
'S a' Nötelenséget áldgya.

27.

GYÜMÖLCH ÖLTÓ BÓDOG AZONY NAPIA

(Imé egy szüz méhében fogad és fiat szül. Isai 7.)

ANgyali üdvözlés után,
'S alázatos válasz után;
Fogada a' szüz méhében,
Meg maraduán szüzeségben.
5 Nap fényis tiszta Kristalon,
Által hat, de ninch kár azon.
A' Kristusis méhben hatott,
De Anyya szüzen maradot.
Ismérd a' szüz méltóságát:
10 Mert a' világnak váltságát,
Akkor kezdé el az Isten,
Midön monda a' szüz: Légyen.

28.

BODOG ASZONY LÁTOGATÁSA NAPIA

(Ellenkezést vetek közötted és az Aszony állat közöt, a' te magod közöt, és az ö magua közöt: ö meg rontya
a' te fejedet. Gen. 3.)

FÁknak ez tulaidonságok,
Hogy ha termök le chügg ágok;
Igy a' szüz méhe termése,
Magának lön meg vetése.
5 Fel nem fualkodot abban,
Hogy vólt Isten malasztyában,
Anyai nagy méltóságban;
Szüzeségnek virágában.
Söt, a' szolga szüléjének,

12 Légyen [Az eredetiben kurzív.]
5 fualkodot

10 Szolgálni ment Ersébetnek.
A' kigyó fejét rontani,
Ma kezdé, sátánt üldözni.
Óh bódog alázatosság!
Mert chak tied a' bódogság!

29.

GYERTYA SZENTELŐ BÓDOG ASZONY NAPIA

(El vettük Isten a' te irgalmasságodat, a' te Templomod közepet. Ps. 47.)

MA, a' Szüz mint egy köz aszony,
Templomba ment, hogy tisztúlyon.
Holott tisztább volt nap fénynél,
Minden Angyalnál 's embernél.
5 De követé ő Szent Fiát
Kristus alázatosságát;
Ki a' törvény Ura lévén,
Arra nem köteleztetvén:
Ugyan környülmélették,
10 Hogy az, az árnyék el múlnék.
Óh hamu kövesd Uradat,
Együgyü Szent Aszonyodat.
Ha magad meg nem alázod,
Nem leszz fel magasztalásod.

30.

NAGY BODOG ASZONY NAPIA

(Kichoda a' ki fel jö a' pusztából, gyönyörőségekkel bévelködvén, az ő szerelmesére támaszkodván, Cant.
8.)

MInt a' faidalamban szülestül,
És méhben sokszor fogadastúl,
Ki vétették a' szüz MARIA:
(Mert ezt akarta az ő Fia)
5 Hgy testének rothadásátul,
Meg szabadúlt e' gyalázattúl.
Porba nem tért, meg nem rothadot;
Ki a' Kristusnak testet adot.
Kristus teste, MARIA teste,
10 Tehát nem lett férgek edénye.
Fel költ Kristus nyugodalmára,
(Ezt hirdette David sóltára;)
Meg szentelésének szekrénye,
Fel költ MARIANAKIS teste.

31.

HAVI BÓDOG ASZONY NAPIA

(Gyüichetek magatoknak kinctet menybe, a' holot sem a' rosda, sem a' moly meg nem emésztí. Matth. 6.)

EL múlik e' világ kivánságával,
Tündér színével, és chalárdságával.
Meg szünik az égh alatt minden hiuság,
Trombita harsagás, dob szó vigaság.
5 Vidám szép termet, egészség, Iffiúság,
És valamit kedvelhet a' gazdagság.
Fogyton fogy naponként rövid életünk,
Szüntelen a' föld gyomrába sietünk.
Bódog, a' ki, a' jövendöt szemléli,
10 A' mennyei örökséget keresi;
Adakozásával, fáratságával,
Kinchével és minden tehetségével.
Tudván hogy minden jók erdemesülnek,
Isten elöt emlekezetben lesznek.
15 Nínché kínched, mellyel mennyet meg vegyed?
Add magadat igazán, 's meg veheted.

32.

A' BÓDOG SZÜZ MARIANAK HÉT ÖRÖMÉRÖL, ÉS HÉT EPESÉGÉRÖL

(A' nevetés fáidalommal egyelittetik, és az öröm végét siralom foglallya el. Pro. 14.)

SZám kivet földi állapotunkban,
Ahol chak meg nem epedünk sok búban.
Tudnod kell, hogy az Égh 's pokol közepett,
Chuda képpen, ez a' föld helyheztetett.
5 Mennyekben örökös vigaság vagyon,
Pokolba véghetetlen bánat vagyon.
Most mind e' ket dologba részesülünk;
Az után egyikbe örökké lészünk.
Ugy éllý, hogy el kerüld a' nagy bánatot,
10 És meg nyerd az örökös vigaságot.
Erre tanitt Bódog Aszony élete,
Kevés öröme, és sok epesége.

BODOG ASZONY HÉT ÖRÖME

Szüzeségnek úi sengéje.
Üdvöz légy szüzeknek szüze:
Örűly, malasztal vagy tellyes:
Isten Igejével terhes.
5 Örűly, mert Iánosis örűl:
Ersébetis, mert fiat szűl.
Örűly, mert szűltél örűmmel:
Fiat, kí meg vált vérével.
A' Templomba Szent Annával:
10 Örűly a' vén Simeonnal.
Örűly, Kristus fel támadot:
Ördög 's halal szégyent vallow.
Örűly, mert fiad menyben ül:
Mind a' világ ezenn örűl.
15 Örűly az Apostolokkal;
A' Pűnkösdi sokasággal.
Kéried az örűmnek Urát,
Láthassuk ő víg orczáját.

BODOG ASZONY MARTYROMSÁGÁRÓL

Simeon jövendölése,
Éles tör sebesítése,
MARIA szive sérelme,
Bé tölt lelke epesége.
5 Látá fiát nyolczad napra,
Vérét ontani váltsággra.
Herodes gyűhösségének
Helyt advánn; el költözének.
A' gyermek IESVST el veszté,
10 Es nagy bánkodva keresé.
IESVS bűlchúzóék halálra,
Annyának nagy bánattyára.
Ostorozák koronázák;
Keresztét vállára adák.
15 Kezét lábát meg liggaták,
Meg feszíték, meg chufolák.
Kereszt alat a' szűz Anya,
Ezeket szemléli vala.
Meg hólt fia, szive sebét,

20 Oldalának sebe helyét:
Epeségben hirtad vala;
Szívet tör meg jária vala.
Szánnya vala édes Fiát;
Lelkében érezvénn kinnyát.
25 Óh keserűség ár vize;
MARIA bánat tengere,
Engedd hogy veled bánkodgyam:
Kristus halálát sirassam.
Szent sebeit apolgassam,
30 Könyhullatásimmal mossam.
Kinnyáról meg emlekezzem,
Szerelmét el ne feleichek.
Távúl légyen dichékednem,
Chak keresztedben, Istenem.
35 Hogy most lehessek kinodnak,
Társa sok gyalázatodnak:
Az után düchöségednek,
Légyek társa örömednek.

35.

A' BODOG ASZONYNAK, TIZENKÉT CHILLAGU KORONÁJÁRÓL

(Egy nagy jel jelenék az égen. Egy aszony állat a' Napba öltözve, és a' fején tizenkét chillagu korona. Apoc. 12.)

HÓldnak, és chillagoknak fényességek,
A' Nap fényből származik ékeségek.
Mind az által töb származik a' Holdra,
Hogy sem a' tündöklő sok chillagokra;
5 Igy minden ékeségek a' szenteknek,
Származik ékeségéből Istennek.
De több malaszt származot MARIARA,
Hogy sem a' földi 's mennyei táborra:
Chak rész szerént szállot malaszt azokra,
10 De tellyeségesenn Bodog Aszonyra:
Mert öis az Istennek testet adott,
Es azért méltán meg koronáztatot.

36.

ES immar világi szenvedésidnek
Sok féle epeségidnek,
El vötted Istentül méltó jutalmát,
A' chillagos szép koronát.
5 Alattad látod a' szent Angyalokat,
A' regi Patriárkákat.

A' Profétakkal az Apostolokat,
Győzedelmes Martyrokat.
A' tanító Doktorokat, Papokat,
10 Szenvedő Konfessorokat.
A' Szerzetesekkel a' Remetéket,
Tiszta életü Szüzeket.
Az Özvegyekkel házas személyeket,
Sok mennyei seregeket:
15 Ezeknek a' Rendeknek dűchöségekben,
Részesültél érdemekben.
Szemlély minketis irgalmas Aszonyunk,
Kik sok insigekben vagyunk.
Légy mindenkor igazgató chillagunk,
20 Hogy mennyekben juthassunk.
Szent Fiaddal téged örökké aldgyunk,
Örök Alleluját mondgyunk.

37.

A' BODOG SZÜZ MARIANAK MÉLTOSÁGÁRÓL, NEVÉRÖL, NEVEZETIRÖL,
EOGLALATOSSÁGÁRÓL

(Nagy dolgokat chelekedet nekem a' ki hatalmas. Luc. 1.)

Isten után nagyobbat nem mondhatni,
Mint a' Fölségesnek szüléie lenni.
Nagy tiszt ez, nagy méltóság, nagy dűchőség!
Méltó hogy dichirie minden nemzetség.
5 Ezt a' Bódog szüz megis jövendölte,
Még Urunk születésének előtte.
Mondván: Nagy dolgot mivel az Ur nékem,
Jm mindenek bódognak mondnak engem.
Ezt erősitem a' nagy dűchöséget,
10 Elő hozvánn sok féle nemzetséget.
Előszöris az Angyali nemzetet.
Es az után az emberi nemzetet.
Az Istennel uralkodó Atyákat,
Es az után a' pogany Sibyllakat.
15 Elő hozom Mahomet irásatis,
A' tölünk el fajoltak irásatis.
Mert bódognak mondgyak minden nemzetek,
Kit meg böchült ATYA, FIV, SZENT LÉLEK.

Cím MÉLTOSÁGÁRÖL

38.

A' BODOG SZÜZ MARIANAK NEVÉRÖL

(Az én házamba és kö falaimba helyt adok azoknak és jobb Nevet a' fiaknál es leányoknál. Is. 56.)

MARIA, tengernek fényes chillaga,
Keresztyéneknek vitorlája:
A' te neved kedves minden hiveknek,
Rettenetes az ördögöknek.
5 Nem fél ember ugy az erös tábortúl,
Két élü, rettentö pallostúl;
Mint a' Sátán, a' MARIA nevétül,
Kit meg foszta ö erejétül.
Óh MARIA vony utánnad, hogy fussunk:
10 Neved illattyábann; és éllünk.
Keserü tengeren által evezünk,
Veled örökke örvendezzünk.

39.

BODOG ASZONY NEVEZETIRÖL

Iobb kezed felöl állott a' királyne Aszony, aranyas ruházatba: környülvétetve különbözésekkel. (Ps. 44.)

A' Kit kedvelt magának az Istenség,
'S bódognak mond minden nemzetség;
Abban (kétség nélkül) minden ékeség,
Talaltatik sok lelki szépség.
5 Azért szép vagy mint a' Hold szüz **MARIA.**
Reggeli chillag vagy MARIA.
Választatot vagy mint a' Nap MARIA.
Életnek fája vagy MARIA.
Te vagy Iakob laitoriája MARIA.
10 Aaron veszszeje vagy MARIA.
Kristus Paradichoma vagy MARIA.
Frigy Szekrényeis vagy MARIA.
Titkos értelmü Rosa vagy MARIA.
Fejér liliom vagy MARIA.
15 Szüzeknek királynéja vagy MARIA.
Gedeon gyapia vagy MARIA.
Ezt meg magyarázom óh szüz MARIA.
Chak legy velem Istennek ANNYA.

3 (kétség nélkül) [Az eredetiben kurzív]

40.

BODOG ASZONY FOGLALATOSSÁGÁRÓL, URUNK MENYBE MENETELE UTAN

(Meg gondollyátok azt a' ki ilyen ellenmondást szenvedett a' bünösöktül. Heb. 12.)

IRTózolé bünnek undok mérgétül?
A' második rettenetes haláltül?
Pokol gyomrában készitet sok kintül?
Tüztül, hideg fergetegtül, férgektül?
5 Forgasd elmédben Kristus szenvedését;
Ostorozását, mezítelenségét:
Kereszthez szegeztetet véres testét:
Gyalázatos halálát, temetését.
Ha naponként ezt forgatod elmédbe,
10 Ha Kristus kinnyát viseled szivedbe;
Tudván hogy Kristust újobban chufolod,
Bünöddel meg feszited ostorozod;
El kell hadnod a' Páva kevélységét,
Rothadandó tested gyönyörüségét.
15 A' Bóldisár Királynak tobzódását,
Ama' dus gazdag teste hizlalását.
Inkább akarsz bánkodni MARIAVAL,
Hogy az után örülhess Szent Fiával.

41.

A' BODOG SZÜZ MARIANAK SEGITSÉGÜL HIVÁSÁRÓL

(Pete mater mea: neque enim fas est, ut avertam faciem meam. 3. Reg. 2.)

ZÖldellő szölő veszsönek gerezde,
Vidámitó kedves gyümölche:
Tudgyuk, hogy a' szölő többől származik,
Es neki tulaidonittatik.
5 A' szentekbennis, sok jó virágozik,
De, mind a' Kristustül származik.
Midőn azért a' Szenteket tisztellyük,
Kristus Urunkatis böchüllyük.
Akkor a' Kristustül el nem távozunk,
10 De söt, mint Urunkhoz járúlunk.
Az Annya dichiretiben ha szólunk,
Fiára háramlik mert Urunk.

42.

BODOG ASZONY TVDGYA A' FÖLDI DOLGOKAT A' SZENTEKKEK

(Mit nem tudnának ott, ahol mindeneknek tudóját tudgyák? Greg. 4. Dial. c. 33.)

MOyses ki mulása után tudta,
Hogy Kristus szenvedendö volna.
Abrahamis tudta a' Dus gazdagnak
Állapattyát: és a' Lázárnak.
5 A' Martyrok: hogy az üldözök élnek,
'S gyilkosságért még nem fizettek.
Samuel hólta után szólt Saulnak,
Holnap fia léssesz halálnak.
Mentül inkább a' Bódog Szüz MARIA,
10 Mi nyomorúlt igyünket tudgya:
Nem maga tulaidon természetiböl,
De Szent Fia jelenéséböl.

43.

BODOG ASZONY IMÁDKOZIK A' SZENTEKKEK ÉRETTÜNK

(Akkor szünik meg az ö esedezése, a' midön meg szünik a' mi fohászkozásunk. S. Aug. in Ps. 85.)

IEremias hólta után a' népért,
Imadkozot Ierusalemért.
Szent Péter a' hiveknek azt fogadgya,
Hólta után lesz rólok gondgya.
5 A' Martyrok könyörögtek Istennek,
Hogy az üldözök bünhödgyenek.
Mentül inkább az irgalmasság Annya,
Esedezik, 's jonkat kívánnya:
Ha meg halgattaték Galyleába;
10 Meg halgattatik Menyországba.

44.

SZABAD BODOG ASZONYT ÉS A' SZENTEKET SEGITSÉGÜL HINUNK

(Emlkezze meg Abrahámról, Isaakról a' te szolgálidról, kik meg esküttek tennen magadra. Exod. 32.)

SZent Pál (a' ki egyszer el ragadtatot
Menyben; és nagy titkokat hallot)
A' hivektül azt kérte irásával,

Hogy segítsék imádságokkal.
5 Ha Szent Pál ezt kérvén nem bálványozot,
Isten böchüjének sém ártot;
Mi sem vétkezünk, kérvén Bódog Szüzet,
Hogy nyuichon menyből segítséget:
Mert chak azt kérjük a' mit Szent Pál régen:
10 Kérésével minden jót nyerien:
Szemléli nyavalyankat mint tükörben,
Atya isten bölcheségében.

45.

BODOG ASZONY, MAGYAR ORSZÁG PATRONAJA

(Hanc demum sibi peculiarem patronam in coelo terrisque ducerent. Steph. Rex Ungariae in Bonfin. Decad.
2. lib. 1.)

MAGyar ország Apostoli Kiralya
Szent Istuan; ki volt Geiza fia.
Érsekségeket, sok Püspökségeket,
Fondála sok szerzeteseket.
5 Hogy egy szivel lélekkal ez országban,
Maradnánk Romai vallásban.
De mivel hogy örököst nem hagyhata,
Népét Szüz MARIARA biszta.
Hogy lenne Magyar ország patronája,
10 A' Kristus előtt szószólója.
Valamíg ezt javallá mi Nemzetünk,
Sok ideig vólt bódog igyünk.
De meg vetvén MARIAT, ottan romlank,
Ezt hirdeti pártütésünk, 's nyavalyánk.

46.

AZ OLVASOROL, ÉS LITANIAKRÓL

(Ave gratia plena, Dominus tecum. Luc. 1.)

A' Kihez követséget rendelt Isten,
Hogy váltságunk eszköze légyen:
Kit a' nagy követ Gabriel üdvözle,
Malasztal tellyesnek hirdete:
5 Kire a' Szent Lélek Isten le szállot,
Erejevel meg árnyékozot:
Kit Szent Ersébet áldotnak jelentőt,

10 nyrien
3 Püspökségeket 9 patronája

Minden aszonyállatok között:
Kinek méhében a' Kristus fekiüt,
10 És mint Fia neki engedet:
Miért ötöt emberek nem áldanók?
Az Angyallal nem üdvözlenök?

47.

A' BODOG SZÜZ MARIAHOZ MAGYAR ORSZAGÉRT

MAgyar ország patronája,
Menynek földnek Királynéja.
Hozzád óhaitók gyámola,
Bánkodók vigasztalója.
5 Kérünk nagy bizodalommal,
Szent fogantatásod által.
A' te születésed által,
És nevelkedésed által.
10 Angyal üdvözlése által,
És szüzen szülésed által.
Alázatosagod által,
Fel magasztalásod által.
A' hét epeséged által,
A' te hét örömed által.
15 Te nagy méltóságod által,
Neved 's nevezetid által.
Tekénch a' te oltalmadra,
Bizot Magyar országodra.
Kinek nyargallya mezejét
20 Mahomet; 's fogyattya népét.
Fő várasit úi tanitok,
Dögletetik oltar rontok.
Magok egymást partütéssel,
Erötlenittik veszéllel.
25 Luthert Kalvinust dichírik,
Szent Istuán hitit nevetik.
Szent Lászlónak Szent Imrének,
Ninch böchüje e' szenteknek.
Az áldozat, 's innep illés
30 Meg szünt a' régi böitölés:
A' régi áitatosság,
Szeretet, és irgalmasság.
Méltán szenvedünk sok chapást,
Sok pusztulást, sok kár vallást.
35 Ez sóldgya az úi vallásnak,
A' hitben válogatásnak.

A' hittül el szakadásnak,
Szabadságra lázzadásnak.
De vagyunk még ô MARIA!
40 Magyar ország patrónája:
Kik a' régi eleinket
Követtyük; 's áldunk tégedet.
Kik e' világi insígben,
Hozzád ohaitunk mennyegben:
45 Azert mutasd kegyelmedet,
Ótalmazzad hiveidet,
Nyery ennek a' leányodnak,
Ki oka vólt e' munkának;
(Életed hirdetésének,
50 Erkölched követésének)
Egsséges sok Napokat,
éMennyei szent Áldásokat.
Hogy az áitatosságot,
És Isteni szolgálatot;
55 Iószágában plántálhassa,
Az utan Kristust láthassa.
Nyery az Anyaszentegyháznak,
Gyözedelmet Királyunknak.
Országunkban békeséget,
60 Igaz hitben egyeséget.
Egsséget, szeretetet,
Tiszta Eget, és bévséget.
Hogy most egy szivel lélekkal,
Aldván Istent a' Szentekkel;
65 A' fõlsõ Ierusalembe
Iuthassunk az után, Amen.

48.

AZ OLTARI SZENTSÉGNEK RENDELÉSÉRÖL

(VRunk szenvedésit, a' Stabat mater nótájára rendeltetet Versek előzik meg.)

1. KÉrlek én szarándok lelkem,
Tégedis halandó testem,
Érehetek egyyet velem.
2. IGyekezem Istenemnek
5 Szolgálnom én teremtömnek,
Világ Feiedelmének.

38 Szabadságra 47–56 [Az eredetiben kurzív.]

3. EBbenn a' szarándokságban,
 Penitencia tartásban,
 Lészek lelki bánatban:
- 10 4. MErt hogy lehetne víg keduem,
 Midön szenved Feiedelmem,
 Tövis alatt en feiem?
- 15 5. A' Nap, a' Hóld, Eöld, 's Kösziklák,
 Vrunk halálat siratták:
 (A' chudák bizonyittyák.)
6. A' Békeségnek Angyali,
 Istennek kedues szolgálai,
 Tudtak akkoron sirni.
- 20 7. Koporsók meg nyilatkoztak,
 A' halottak fel támadtak,
 A' városban láttattak.
8. CHak a' sidók örvendeztek,
 Ö bünökben dichekedtek:
 De ezért meg fizettek.
- 25 9. EN Kristus szent haláláért,
 Szüz Anya epeségéért,
 Sirok; 's meg halok ezért.
10. EZ utan leszz kötés myrra,
 Ennékem a' világ vra,
 Mindenek meg váltóia.
- 30 11. EMLöim közt fog mulatni,
 En lelkeimmel nyáiaszkodni,
 Mint Iegyesével laknj.
12. MEg pökdöstetet orczáját,
 Töviskélt szent kaponyáiát,
 Ostoroztatot tagiát;
- 35 13. KEzén lábán szegek helyét,
 Vérrel festet sebes testét,
 Es oldala mély sebét;
- 40 14. KÖnyhullatásommal mosom,
 Nagy szerelemmel apolom,
 Ölelettel száraztom.

15 [Az eredetiben kurzív.]

15. HALáláról elmélkedem,
Róla el nem feletkezem,
45 Mig tart én pihenésem.
16. E Végre, gyakran, szent testét
A' Szentségbe, és szent vérét,
Vészem emlekezetért.
17. MErt ez lelkemnek étele,
50 Szarandokságom költsége,
Vitezségem fegyvere.
18. ORök életem zállagia,
Reménségem biztatója,
Hitemnek koronája.
- 55 19. A' Ki nem részesül ebben,
Nem lesz öröksége menyben.
Lesz része gyötrelemben.

49.

A' LÁB MOSÁSRÓL

1. Kinek nevére föld, 's az égh,
Térdet hait pokol, és mélység,
Minden feiedelemség.
2. Kit dichérnek az Angyalok,
5 Imádnak hatalmasságok,
Rettegnek vraságok;
3. Intésére meg rémülnek,
Egek oszlopi reszketnek,
Kö szálók repedeznek:
- 10 4. Térdre eset mint a' szolga,
Tanituányok lábát mosta,
Törülvénn szárogatta.
5. Oh Isten méltóztatása,
15 Judás lábátis meg mosta,
Ki ötet el árulta!
6. Intuén penitencziara,
Élete iobbittására:
De nem lön ő hasznára:

- 20 7. MErt vólt az ördög tórében,
Fösvenységnek örvényében,
Immár pokol tüzében.
8. Kristus alázatosságát,
Mi kövessük tanittását;
Az után bodogságot.

50.

VRUNK IMÁDSÁGÁRÓL ES SZOMORUSÁGÁRÓL A' KERTBEN

1. Nagyobb chudát nem olvasott,
Ez e' világ nemis hallott,
Szemeivel sem látot:
- 5 2. VrunK orcáján a' vérnél,
Ö verittekezésénél,
Hoszszu szenvedésénél.
3. Midön készült a' halálra,
Meg mondhatatlan kinokra,
A' magas kereszt fára.
- 10 4. Látuán az egész szenvedést,
Ostorozást, és pökdösést,
Chufolást nyakon verést,
- 5 5. Nép háláadatlanságát,
Vérének meg tapodását,
Maga meg utálását;
6. Ierusalemnek romlását,
Sidó ország pusztulasát,
Sok nemzet kárhozattyát;
- 20 7. Gondolkodván mind azokról,
Vér verítették orcájáról,
Földre folyt ruhájáról.
8. Nem származtatták a' szegek,
Ezt a' vért sem a' tövissek,
Sem a' sok vereségek.
- 25 9. Az ö szege és töuisse,
Volt akkor a' világ büne,
Lelki meg feszítése,

10. Oh én lelkem teis azért,
Bánkodgyál sok büneidért,
30 'S Kristus szenvedéséért.
11. Mert a' mint szenvedésének,
Társa lesz most keresztinek;
Vgy léssesz örömének.

51.

JUDÁS ARVLTATÁSARÓL

1. Véres verittéke után,
JESVS a' iövendöt tudván,
Judast, Sidókkal várván.
- 5 2. Tanituányit hogy fel költé,
És az imádságra inté,
'S Hoherit meg ielenté;
3. Iudas sok fegyveres kézzel,
Sok égő szövétnekekkel,
Erkezők készülettel.
- 10 4. Nézd a' dühös farkasokat,
Mint készittik agyarokat,
Bárány ellen fogokat!
- 5 5. Meg kérduén kit keresnének?
Rémülvén hátra menének,
Es a' földre esének.
- 15 6. Nem titkolá Istenségét,
Meg gyógyituán Malkus fülét,
Tiltuán Péter fegyverét.
- 20 7. Emberségét sem titkolá,
Mert ám magát kézben adá.
Meg fogák: mert akará.
8. Te áruló fösvény Judas,
Hol à méltó hálá adás?
Mit ielent a' chokolás?
- 25 9. Kristus néked testét vérét
Adta; mosuánn lábad szennyét,
Hogy vennéd dühöségét.

17 Malkus [Az eredetiben kurzív.]

10. Te pedig meg eítésére
Vermet ástal; és vérére
30 Penzt vettél gyötrelmére.
11. Rosz vólt lelked ismérere,
Mert a' fösvenységnek tőre,
Ördög kezében eite.
12. Hogy ha ökrödet árulnád,
35 Harmincz pénzen el nem adnád,
Mind Vradat el adád.
13. Roszról kereskedő kalmár,
Erszény hordozó orv Sáfár,
Gehennában fizetsz már.

52.

VRVNK ARCZÚL CHAPÁSARÓL

1. Az ég és föld irtózzanak,
Arczúl verésen Kristusnak,
Atya ábrázattyának;
2. Kit egy hizelkedő szolga,
5 Ördögnek, rosz, moslék rabia,
Ok nélkül arczúl chapa.
3. Serafimok, Kerubimok,
Angyalok és Arkangyalok,
Kik Istennek szolgaltok;
- 10 4. Kik az első szülötteket,
Egytusba még ölétek,
A' népet meg verétek;
5. Kik Luczifert le vetétek,
15 Sodomát meg égetétek,
Faraot meg ölétek;
6. Mi az oka hogy halgattok,
Midön szenved ti Vratok
Es boszút nem allotok?
7. Tudom, hogy üduösségünkért,
20 Halgat Kristus; 's tijs azért,
Mennyei épületért.

8. Bé kell telni az irásnak
Szenvednj kell à Kristusnak.
Váltságokért sokaknak.
- 25 9. Mert róla Profétaltatot,
Hogy szenved sok boszuságot;
Orczája gyalázatot.

53.

A' HAMIS TANVKRÓL KAIFAS ELÖT

1. Isaiasnak írása
Davidnak profetalása,
Példak árnyékozása:
- 5 2. Idöknek tellyes voltára
Bé töltek; midön Kristusra,
Szállot szenvedés habia.
3. Meg némúlt Kaifás elöt,
Mint bárány à nyirö elöt,
A' hamis tanuk elöt.
- 10 4. Eóket egy szóval sem feddé,
Magát elöttök nem mente,
Kaifas sem érdemlé.
5. Mert iött vala ö szenvedni,
Mi büneinkért fizetni,
15 Azért akart halgatni.
6. Szent orczáiat be födözték,
Kezeit hátra kötözték,
Hogy bátrabban verhetnék.
- 20 7. Némely pökdöste orczáiat,
Némely szaggatta szakállát,
Ököllet verte hátát.
8. A' többit meg nem mondhatom,
Könnyebb Kristussal bánkodnom,
Bódog Aszonnyal sirnom.
- 25 9. Az vólt a' Sidok orája,
A' setétségek hatalma,
Mint Vrunck meg mondotta.

10. Azért adá à veröknek
Orczáját, és pökdösöknek,
30 Magát ellenséginek.
11. Ollyanná tötte orczáiát
Mint igen kemény kösziklát:
Gondolhatod sok kinnyát.
12. Oh ember tanuly halgatni,
35 Ha kedved Kristust követni,
Es véle uralkodni.
13. Bódogok à kik szenvednek,
Boszuságért nem fizetnek,
Isten fiai lésznek.

54.

VRVNK VADOLÁSÁRÓL PILATUS ELÖT

1. Sok káromlás, taglás után,
Fö Papok Sinatot tartuán,
(Nagy pénteken, virradván)
2. Kötvé viuék Pilátushoz,
5 Kristust, a' pogány biróhoz,
Hogy szólna halálához.
3. De az ö vádolásokat
Fontolvánn; menté Vrunkat,
Meg vetuén panaszoikat.
- 10 4. Monduán: okot nem találok
Ez emberbe, kit vádoltok,
Jobb, ha el bocháttyátok.
5. Ha, el bochátod, mondának,
15 Nem léssz barattya chászárnak,
'S kedvek telék Sidoknak.
6. Pilatusnak ninch mentsége,
Ki volt Sidok feiedelme,
Romai chászár képe.
7. Midön Kristust kézben adá,
20 Halálra sentenciázá,
Szörnyen ostoroztatá:

8. Mert a' tanúk hamisságát,
Tudta a' Sidok haragiát;
'S Kristus ártatlanságát.
- 25 9. Mégis hozatuán medenczét,
Födözni akarvánn vétkét,
Meg mosa véres kezét.
10. De Vrunkat kézben aduán,
Barabbást meg szabaditván,
30 Gonoszsága lön nyilván.
11. 'S mint hogy chászár graciaiát,
Hogy sem törvény igazságát,
Inkabb szerette magát:
12. Chászártól sem böchülteték,
35 Szám kivetésre üzeték,
Bünében el kárhozék.

55.

VRVNK MEG CHVFOLTATÁSÁRÓL HERODESNÉL

1. Atyának örök igéiét,
Es düchöségének fényét,
Szépségének tükörét;
- 5 2. Mindeneknek teremtoiét,
Minden tudománynak kinchét,
Istennek bölcheségét;
3. Kevély Herodeshez vivék,
Herodesnek igen tetczék,
Szóvalis böchülteték;
- 10 4. Chak azért hogy ő előtte,
Valami chuda tétele,
Múlatságot szerzene.
5. De semmi chudát nem láta,
Kristus Vrvnk chak halgata,
15 Szószólását sem kivána.
6. Iesust azért meg utalá,
Herodes, és az vduara,
Ottann megis chufola:

- 20 7. Mert fejrben öltözteté,
Pilatushoz vissza küldé,
Mint esztele, neveté.
8. Valaki elöl találta,
Avagy által menuen, látta
JESVST; minden chufolta.
- 25 9. Igy chufolá régen Noët,
A' gonosz Kam ö szüleiét,
Látuán ö részegségét.
10. Kristustis feier ruhába,
Meg részegította vala,
30 A' szeretetnek bora.
11. Azért lön chufia mindennek,
A' sidó és pogány népnek,
Egész Ierusalemnek.
12. Ez után más öltözetben
35 Láttyák a' fényes fölhöben,
Kristust itélő székbén.
13. Láttyák, és megis sirattyák,
Monduán: ti magas kösziklák,
Essetek ránk minden fák.
- 40 14. Ne halljuk a' biró szavát,
Az ö rettenetes átkát,
Ne lássuk ö orczáiát.

56.

VRVNK OSTOROZTATÁSÁROL

1. Oh én lelkem, teremtödért,
Mennyei völegenyedért,
Es meg düchöittödért;
- 5 2. Oltözzél most gyász ruhába,
Meny Pilatus udvarába,
Sirvánn könyvezz magadba.
3. A' Romai pogány szolgák,
Az ártatlan JESVST fosztyák,
Veszszözik, 's ostorozzák.

- 10 4. Ninch senki oltalmazója
Mellette ninch szoszolóia,
Ninchen szánakodóia.
5. Ah, ki gondolhatta volna,
Hogy az Istennek vállára,
15 Valaha ostor szálna!
6. Chak a' genyet bünbeliek,
Az üdőben veszszöztettek,
Fertezetes gaz népek.
7. Ha Romai volt valaki,
20 Noha alachon rendbéli
Nem vólt szabad veszszözni.
8. De itt, a' mennyei vrat,
Igen nehéz saitó alat,
Látod ostorok alat.
- 25 9. Törvény szerént ostorozás
Bünért volt illy szégyen vallás:
Chak harmincz kilencz chapás.
10. Kristus chapása számosb vólt,
30 Öt ezer, négy száz, negyven vólt,
Es erre oka nem vólt.
11. A' lába talpatúl fogva,
Egésség benne nem vala,
Tetejéig seb vala.
12. Nem volt szine 's ékesege,
35 Orczájának tekintete;
Kit meg nem törülhete.
13. Szent orczája el reitetett,
Meg vtálatot, 's vettetet,
(Mint meg iövendöltetett.)
- 40 14. Itélted volna poklosnak,
Menyből ostoroztatotnak
(Ha hiszz Isaiasnak.)
15. En már többet nem szólhatok.
45 Könyhullatással ázadok,
Bódog Aszonnyal sirok.

VRVNK KORONAZATTYARÓL

1. Midön volna Kristus teste
Sok sebekkel terheltetve,
Vérével bé festetve;
2. Ezzel nem elegendének
5 Hívei a' Luczifernek,
Úi kinokat szerzének.
3. Kristus azért vitézektül
Szenvede vduari néptül,
Pilatus hire nélkül.
- 10 4. Barsony ruhát adtak reá,
A' végre, hogy a' ki látná:
Chuf királynak tartaná.
5. Kezében nádat adának,
15 Hogy már ninch országa annak,
Mint pártra lázzasztónak.
6. Ottan tövis koronával,
Fájdalmas nagy gyalázattal,
Koronázák nagy kinnal.
7. Az iszonyu koronába,
20 (Illy hallatlan találmányba,)
Hetven két tövis vala.
8. Azt akkor feiében verék,
Szent orczáiát meg vérezék,
Kaponyáiát meg sérték.
- 25 9. Ezt Pilátus nem formálta,
Söt mas ember sem gondolta,
(Illy szokás nemis vala.)
10. Ennek kegyetlen Mestere,
30 A' kevélyek feiedelme,
Volt pokol műhelyébe.
11. De Vrunknak nem árthatot,
Harmad napra fel támadot,
Menyben koronáztatot.

20, 27 [Az eredetiben kurzív.]

- 35 12. Ellenségit mind meg giözte,
Pokol táborát meg verte,
Luczifert meg kötözte.
13. Kristus tövis koronádért,
A' kopot bársony ruhádért,
Es a' rossz üres nádért;
- 40 14. Add, az élet koronáját;
Halhatatlanság ruháiát;
Tárházad gazdagságát.

58.

VRVNKNAK KI HOZÁSÁRÓL A' KÖSSÉG ELEIBE

1. Pilatus mind azon vala,
Hogy Kristust meg szabaditcha:
Mert bünt benne nem láta,
- 5 2. Szemlélvén azért inségét,
Tövissel környül vótt feiét,
Sebes, beteges testét;
3. Szánakodék, 's azt gondolá:
Hogy a' Sidóságis szánná
Ha nyavalyáját látná.
- 10 4. A' szivét meg lágittaná,
Es vérét nem szomiuhozná,
Békével bochátaná:
5. Mert nem vala tekéntete,
Sem szine, sem ekesége,
15 Mint meg vólt iövendölve.
6. Ezt Isaias hogy látta
Léleken; poklosnak híttá;
Böchüben sem tartotta.
- 20 7. A' kösség azért hogy látta,
S' chuda tételétis tudta;
El bochátotta volna:
8. De a' Papok gonoszsága,
Azokat el álmitotta;
Vélek egygüt nem szánta.

15 [Az eredetiben kurzív.]

- 25 9. Barabbast add (ugymond) nekünk
Ezt feszítéd meg hogy ha vétünk;
Vére maradgyon raitunk.
10. Ekképpen meg szabadította
Barabbast, ki gyilkos vala:
30 JESVST halálra adá.
11. Pilatusnak nincsen mentsége,
Judással vagyon gyötrelme,
A' kénköves földöbe.

59.

A' KERESZTNEK HORDOZÁSÁRÓL

1. Szüzeknek szüz királyneje,
Úrnak szolgáló leánya,
Isten fiának Anyja:
- 5 2. Szemléld kit visznek halálra,
A' magas Kalvariára,
Mint bárányt áldozatra;
3. Kinek vállalán a' keresztfa,
Feiénn a' tövis korona,
Orczáján, vér, és torha:
- 10 4. Eze, az Istennek Fia?
Eze, az Embernek Fia?
Eze Sidok királya?
- 5 5. Eze, a' kit Nazaretben
Szüzen, fogadtál méhedben,
Es szültél Betlehemben?
6. Nem szolhat a' kegyes Anya,
Szívét éles tör szaggattya,
Mint meg volt Profétálva.
- 20 7. Péter, eze a' kit láttál
Tabor hegyén társaiddal?
És a' két Profétával?
8. Midön volna düchőségben,
Hónál feiérben öltözetben,
Orczája fényességben?

10 Istennék 19 Péter [Az eredetiben kurzív.]

- 25 9. Péteris halgat bánkodván,
Mert vétkezet többet szolván;
Mesterét meg tagadván.
10. Nékünkis iobb most halgatnunk,
Vrunkat bánkodva néznünk,
30 Szent Annyával követnünk.

60.

KRISTVS MEG MEZITELÉNITTÉSÉRŐL

1. Ki az eget Nappal, Holddal,
A' búidosó Plánetakkal,
Tündöklő chillagokkal;
- 5 2. Erdöket zöldellő fákkal,
A' Völgyeket forrásokkal,
Gyönyörű madar szókkal;
3. Föld színét sok virágokkal,
Föld gyomrát, ezüst arannyal,
Gyémántal, fű szerszámmal;
- 10 4. Sok gyümölchel a' kerteket,
Szőlő gerezdel hegyeket,
Halakkal a' vizeket;
5. Embereket okossággal,
Madarakat szep tollakkal,
15 Barmokat vastag taggal;
6. Fel ékesítette bölchen,
Illendöül ő Nemekben,
'S meg tartya ő rendekben:
- 20 7. Ruháitúl meg fosztatik,
Keze, lába szegeztetik,
És fára függesztetik.
8. Hogy anyaszült mezitelen,
Három óraig keresztlen,
Fügiön a' vas szegeken.
- 25 9. Oh melly kemény ágyad lészen,
Beteg JESVSOM a hegyen
A' kemény vas szegeken!

25 Péteris [Az eredetiben kurzív.]

10. Feiednek selyem vánkosa,
Lészen a' tövis korona:
30 Oh fáidalmak férfial!

61.

VRVNKNAK MEG FESZITTÉSÉRŐL

1. KI ád vizet én fejemnek,
Könyhullatást szemeimnek.
Epeséget lelkemnek?
- 5 2. MIDÖN a' világnak Ura,
Függesztetett kereszt fára,
Gyalázatos halálra!
3. MIDÖN Istennek szüléje
Vagyon nagy keserűségbe,
Epeseg tengerébe.
- 10 4. MIDÖN a' Nap ö orczáját,
Bé földte világosságot,
Gyászolván Isten Fiát;
- 15 5. FÖLD oszlopi meg rendültek,
Kösziklák meg repedeztek,
Sidokra nehezteltek.
6. MErt a' betegek orvosát,
Á halottak támasztóját,
Á vakok gyógyítottját:
- 20 7. MInek utanna meg verték,
Pökdöstek, vérbe keverték;
Meg feszítvén meg ölték.
8. AKkoron ketté szakada
Á templomnak suporláltya,
Világ volt nagy homályba.
- 25 9. AZ Angyalokis chudálták,
Urunk halálát hogy látták,
'S keservesen siratták!
- 30 10. KI ád azért én fejemnek
Könyhullatást szemeimnek?
Epeséget lelkemnek?

30 [Az eredetiben kurzív.]

11. HOgy siratván Szent halálát,
Láthassam fel támadását,
Örömet, bódogságát.

62.

VRVNKNAK MEG CHVFOLÁSÁRÓL A' KERESZTFÁN

1. HÁlá adatlan Sidóság,
Mit véthetet az igazság,
Az Isteni méltóság?
- 5 2. HOgy hozzá illy kemény szivel,
Lennél illy kegyetlenséggel,
Oktalan dühösséggel.
3. HOgy nem csak meg feszítenéd,
De boszúualis illetnéd,
Halalakor nevetnéd?
- 10 4. EÓ te éretted Faraot,
Meg veré mind az országot,
'S téged meg szabadított.
- 15 5. A' tengeren száraz lábbal,
Altal hozot gazdagsággal,
Egyptus foszlattyával:
6. TE pedig ötöt kötözve,
Pogány Pilátus kezébe,
Ádtad meg feszítésre.
- 20 7. EÓ téged táplált Mannával,
Kőből forró jó itallal;
Te pedig epés borral.
8. A' Te ruhád meg nem kopott,
Negyven esztendeig tartot,
Nem adot semmi gondot;
- 25 9. TE ruhájátúl meg foztád,
Es meztelenül hagyád,
Kereszt fára akasztád.
- 30 10. EÓ Királi koronával,
Böchüllöt Úri Istappal,
Földnek minden javával.

11. DE, te tövis koronával,
Koronáztad gyalázattal,
Chúfoltad üres náddal.

35 12. IAI azért néked Sidoság,
Reád szál sok nyomorúság,
Számkivetés, és rabság.

13. NEM lesz országod, 's királoed,
Oltárod és áldozatod,
Chak méltó gyalázatod.

63.

VRVNK TEMETÉSERŐL

1. Oh töredelmes szüz Anya,
Kinek szívét búsultába,
Hegyes tör által járta.

5 2. Engedd most veled sirhassak,
Meg feszültön bánkodhassak,
Könyhullatással ázzak.

3. Kereszt mellet veled légyek,
Fiad kinnyával epedgyek,
Sebével sebesedgyek.

10 4. Oldala sebében lépiek,
Véréuel meg részegüllyek,
Szent szerelmével éghiek.

15 5. Kereszte engem örizzen,
Halála elevenitchen,
Malasztya üdvözitchen.

6. Szent malasztnak annya engedd,
Midön bünös testem semued,
Lelkem éllyen te veléd.

64.

VRVNKNAK DÜCHÖSÉGES FEL TÁMADÁSÁRÓL

1. EZ a' nap, mellyet az szerzet,
Ki nagy Pénteken szenvedet,
Keresztre feszítettet.

- 5 2. KIt az ö választot népe,
 Ada pogányok kezébe,
 Méltatlan szenvedésre.
3. MEg változot állapotya,
 Örömrre fordult nagy kinnya,
 Mény és föld ötet áldgya.
- 10 4. EÓ gyalázatos halála,
 Fordúlt halhatatlanságra,
 Örök nagy bódogságra.
5. FEI támadot harmad napra,
 Rabok szabadittásara,
15 Pokol kárvallására.
6. MAr ö fel magasztaltatot,
 Ördög, halál szégyent vallot,
 Mireánk áldás szállot.
7. MErt az ö fel támadása,
20 Á hivek fel támadása,
 Es örök bódagsága.
8. MOst azért illik vígadnunk,
 Énekelnünk örvendeznünk,
 Hálálatokat adnunk.
- 25 9. MErt ez a' nap mellyet szerzet,
 Ki mi érettünk szenvedet,
 'S az után örvendezet.
10. A' Ki jól akar vígadni,
30 Úi életben kell öltözni,
 Büneiböl fel kelni:
11. MErt ha mégis bünben élünk,
 Es annak véget nem vetünk:
 Kristus nem használ nekünk.
12. KÉRünk véred érdeméért,
35 IESVS fel támadásodert,
 Üdvözits szerelmedért.

65.

VRVNK MEG IELENÉSERÖL B. ASZONYNAK

1. Szent Lelek Isten Iegyese,
 léssének drága veszszeie,
 Irgalmasság szüléie:

- 5 2. Vess határt az epeségnek;
 Keserőség tengerének,
 Es a' gyász öltözetnek.
3. Légy immár örömmek Anyja,
 Lelkünknek vigasztalóia,
 Aszonyunk szüz MARIA.
- 10 4. Harmad napi hívott virág,
 Meg újult, mint zöldellő ág:
 Kinek örül a' világ.
5. Fel támadot, a' mint várád
 Düchöséged, és czitarád;
15 Sóltárod, és koronád.
6. A' halál 's az ő fulákia,
 El nyeletet ninch ártalma:
 Mert fiad volt halála.
7. Pokolnakis réz kapvia
20 El rontatot a' vas rúdgya;
 Fiad volt harapása.
8. A' iók mind meg szabadútlak,
 A' gonoszok ott maradtak;
 Judással ott kinlodnak.
- 25 9. Szent Fiadnak nagy sok kinnya,
 Örömmre fordútl bánattya,
 Meny, és föld ötet áldgya.
10. Ez nap nagy örömmek napia,
30 Azért örvendezzünk raita,
 Veled egyyüt szüz Anya.
11. El ne feletkezzél rólunk,
 Kik most veled kesergettünk,
 Nyerd meg hogy veled éllünk.

HAJNAL MÁTYÁS

IESUS SZIVÉT SZERETŐ SZIVEKNEK ELMÉLKEDÉSI

1. CHyalárd világh nagy színt mutat;
Alnakságot el reyt s' buytat,
Ne higgy szép beszédinek.
Hogy éz hálót el kerüllyed
5 CHRISTUS bév kegyelmét kérjed
Nem lész préda lesinek.
2. IESUS sziv aytaján zörget
Halgat és titkon fülelget
Az sziv feleletire.
10 Kelly fel és nisd meg aytódat
Készülly s' ékesichd magadat
Mátkád jövetelire.
3. ELégh IESUS, meg sebhettél
Elégh, mert mind által vertél
15 Már tüzes nyilaiddal.
Távól jár itt a' bújaság
Mert a' mennyei kívánság
Egh nagy lángolásokkal.
4. Midön járod lámpásokkal
20 Nézegetvén világoddal
A' bünnel meg tölt szivet.
Jay ki sok rútságot találsz,
Mi előtt mígh sepröt chinálsz
Hogy hánd a' Pokol mivét.
5. OH bóldogh szivnek Cellája
25 Kit a' meny-országgh Királlya
Seper maga kezével.
Edes gyermek bátran seperd
30 A' rút férget tapodd s' ki verd
Rettench színed fényével.

6. Eia IESUS tellyes éppen
A' szivet tisztich ki szépen
Szent véred hullásival.
Nám személyed be ereszti
35 S' magát neked ki terjeszti
Eleszszed világoddal.
7. EZ szép kútak hadd follyanak
JESUS, s' szivbe churogjanak
Malasztodból patakok.
40 Kivel lelkek ki tisztúlván
S' bűnekbül megh szabadúlván
Eorülnek az Angyalok.
8. IESUS édes rosát hinched
Es körül-fel ékesiched
45 A' sziv egész haylékat.
Nyári harmat termésivel
Virágod legh szebb színével
Eüzz magadnak ágyachkát.
9. OLchd be JESUS keresztedet
50 Dárdát, ostort vás szegedet
Az szivnek reytekében.
Semmi eröt ott nem vészen
Ha benn eggyütt jelen lészen
Ez myrrha kötésiben.
- 55 10. IM a' tüzet kézbe tartya
Es mind körül gyuytogattya
A' szivet faklyáival.
Hozzá; és bátrann égessed
Es éppen mind meg emészszed
60 Szerelmed tűz lángival.
11. VEdde a' mesterségh pennáját
Ird bé az szivnek Celláját
Drága szép képeiddel.
Igy sem Venus megh nem .rontya
65 Sem kívánságh nem rúttitya
Megh, rút fertezésivel.
12. KI nem mutat itt víg orczát?
Im JESUS tart Király-pálczát
A' sziv palotájában.
70 JESUS, már chak szájad mozdítsd,
Akaratod szavát indítsd:
El-járunk hagyásodban.

13. MAs, bár függön bölch Plátó-túl,
75 'S szépen-szólo Ciceró-túl,
Világi hézag észszel.
Te Szüv, az Eletnek könyvét,
Mennyei Mester letzkéjét,
Halgasd figyelmezőssel.
14. Zúgo szelek, villámások,
80 Egi 's vízi chattagások,
Rám heában chatáztok:
Mert Mennyei Jegyes bennem
Nyugodván, ninch mitől félnem:
Nem árt nékem haragtok.
15. Örülly Szüv: mit szomorkodol?
85 Vígadgy, tapsolly: ím hívatol
JESushoz énekléssel.
Eggyütt örvendnek Angyalok
JEsussal, 's a' töb Szent Karok.
90 Légy víg vélek zengéssel.
16. ENek szóddal már tartottál,
En JEsusom: már Harfáddal
Vígasztallyad lelkeket.
95 Angyalid viszont énekkel,
Külömb-féle szép zengéssel,
Nyújtsák Lelkem örömet.
17. OH örömmek bóldog vége!
Menybéli Játéknak képe;
Nézd, Szívnek mint fizetnek!
100 Kichiny munkáért mely nagy bér!
Palmát, és Koronát Szív nyér.
Ah, nagy sólgya Léleknek!
18. A' Keserü kereszt-után,
105 Méznél édesb javát nyújtván,
Tartya Jegyes Jegyesét.
A' Szüv, Istenség tüköre,

73–78 II BAr ki Beolch Platot keresse S' Cicero versét szeresse Világh bolond eszével. De te Christust megh ne vessed Atya intését kövessed Mondott bölcheségivel. **79–84** II HEába a' nagy dörgő szél Nem árt a' fergeteges tél Sem tenger sebes habja. Mikor szíven ágyat vetett Es álomnak ereszkedett A' szív jegyes mátkája. **85–90** II EOrülly vígadgy szív; mit késel? Tapsolly nagy gyönyörkedéssel. JESVS szép énekiben: Zengjen karok Angyaloknak S' trombitájok boldogoknak Szerelmes verseiben. **91–96** II VErd a' hárfát vígh örömből Elesz s' vígasztally mennyekből JESVS szívek szerelme. Nekünk édes nótát zendit Es uy vígasztalást indit Angyalok vígh öröme. **97–102** II OH boldogh szeretet sorsa Kinek ennyi öröm jussa Utan, leszen illy végben. Mert Királlya választatik S' Pálmával koronáztatik Az örök dichösségben. **103–106** II [Hiányzik.]

'S tellyes szent Háromság színe,
Chudállya böchüllését.

- 110 19. JESUS, ki Szíved szerette,
Már abban el-készítette
A' meg-ígért Menyegzöt.
Öltözzél öröm ruhába,
Bé-viszen Meny-országába,
Igéje-ként, Jegyesöd.

67.

HYMNUS B. PETRI DAMIANI

Ad perennis Vitae fontem

1. AZ örökké élő Kútat
Száraz szív szomjuhozza,
Testi tömlöczét fel-törni
Fogoly Lélek kívánnya.
5 Gerjed, fárad, tusakodik,
Szép Hazáját óhajtya.
2. Midön sanyarúságának
Jajgattya súlyos terhét,
Távúl nézi, Vétke-miatt,
10 El-vesztett dichőségét,
Jelen-való gonosz, nyújtya
Vesztett javának képét.
3. Mert, ki mondhattya-meg vóltát
A' Mennyei Várasnak?
15 Hol mind eleven kövekből
Ház épületek álnak,
Es arany tündöklő színnel
Paloták chillagoznak.
- 20 4. Merö gyémánt e' rakásnak.
Öszve-foglaltatása;
Tiszta Arany, mint szép Kristal
Padimentomozása;
Ninchen ott sár, ninchen ganej,
Ninch szemétnek torlása.

107–114 II [Hiányzik.]

5–6 II Gerjed, óhajt, tusakodik szárándok Hazájában. 15–18 II Holott eleven kövekből építettnek az Házak, Az Aranytúl tündöklenek fel-házak és Kamorak. 21 II mint az Kristal 24 II ninch szemetnek gazsága.

- 25 5. Chikorgó tél, és sütő nyár,
Ott nem kegyetlenkednek:
De örökké nyíló rósák
Örök tavaszt szereznek:
Feír Liliom, piros sáfrány,
30 'S balsamom-fák teremnek.
6. Zöld az erdő, 's vetemények,
Patakok mézzel folynak;
Drágalátos fü-szerszámok,
'S kenetek illatoznak;
35 Fügnek almák zöld erdőkön,
Mellyek le nem hullanak.
7. Nem szükség ott a' Nap, és Hóld,
'S Chillagoknak világja;
Bárány e' bóldog Várasnak
40 El nem enyészö Napja;
Ninchenek ott éj és idő;
Fenn áll örökké Napja.
8. Ott a' Szentek, ki-ki, mint a'
Fényes Nap, úgy fénlének;
45 Harczok-után, nyugodalmas
Helyekben örvendeznek;
Bátorsággal le-vert hadát
Számlállyák ellenségnek.
9. Tiszták minden makulától,
50 Testi harczot nem tudnak;
Lelkivé változván a' Test,
Békeségben lakoznak;
Alhatatos jóban lévén,
Botránkozást nem látnak.
- 55 10. Változásból ki-öltözvén,
Első léteket élük;
Szemök-előtt nyilván-való
Igazságot szemlélik;
Innen Elő-kútnak, élő
60 Édességét merélik.
11. Onnan ki, 's bé-járván, azon
Allapatban maradnak;
Frissek, tiszták, víg kedvüek,

25 II Chikorgó tél, s' égető nyár 28 II vadnak és kikeleték, 29–30 II Liliomok fejrlenek, sáfrány s', balsamum élnek. 34–36 II és szelenczék illatoznak, Fügnek az szép Zöld erdőkön le nem hullandó almák. 40 II le nem enyészö 41 II Ey és üdö tavúl onnan; 51 II Az Test Lelkivé változván

- 65 Esettől nem tartanak;
Ifjúság nem jút vénségre,
Ép erőben maradnak.
12. Azért álhatatos létek,
 Mert el-múlt az el-mulás:
Ígyen élvén, virágoznak,
70 Meg-rothatt a' rothadás;
Halhatatlanság torkába
 Nyeletett a' meg-halás.
13. 'S kik mindeneknek tudóját
 Tudgyák, mit nem tudhatnak?
75 Kik még egy-más szívekben-is
 Belső titkokat látnak;
Egy akarat, 's nem akarat,
 Mindenben egyet tartnak.
14. Noha külömb, kinek-kinek
80 Munkájokért érdemek:
De ezt, közzé tészí köztök
 Az ö egyes szerelmek;
Es így közönséges, a' mi
 Tulajdona mindennek.
- 85 15. A' hol a' test, oda méltán
 A' Sasok gyülekeznek;
Holott a' szent Angyalokkal
 Szent lelkek örvendeznek,
Egy kenyérrel táplálása
90 Mind a' két-féle rendnek.
16. Meg-töltenek, és éheznek;
 A' mit esznek, éheznek:
Tellyes gyomrok, 's nem émelyeg;
 Éhségtől sem gyötrődik:
95 Végtelenül enni kíván,
 ' S évén viszont éheznek.
17. Enekeket új nótákra
 Mind-úntalan mondanak.
Eneklés-közt egyeledett
 Orgona-szók hallatnak.
100 Méltó hálát, kitől e' Jót
 Vötték, adnak Uroknak.

65–66 II Ifjúságtól tavúl vénség; s' egészségtől nyavalyák. 71–72 II Halhatatlanságnak torka, bé nyelte az meg-halást. 79 II kiknek-kiknek 83 II Es így közzé válik, az mi, 89 II tápláltatnak 90 II mind az két rendbéliek. 97–98 II Vy éneket mind-úntalan ékes nótákkal mondnak,

18. Bóldog lélek, ki ez helynek
Már szemléled Királyát!
105 'S lábad-alatt meszsze nézed
Az Egeknek forgását!
Napot, Hóldot, Planetákat,
'S gömbölyü Chillagokat.
19. KRISTUS, a' baj-vívók bére
110 Ebben a' szép Várasban,
Vígy-bé engem, jó vég lévén
Veszedelmes harczomban:
Tégy részessé Híveidnek
El-rendelt jutalmában.
- 115 20. Engedgy erőt e' szüntelen
Baj-vívásnak ügyében,
Hogy midön le-fegyverkezem,
Nyugodalmom légy Menyben;
Hol örökké, méltó legyek
120 Részesülni fényedben.

68.

JUBILUS S. BERNARDI

Jesu dulcis memoria

Sz. Bernard szive öröme tapsolása

1. IESUS édes emlekezet,
Adván szívnek nagy örömet.
De mézet és minden ízet
Jelen-vólta meg-elözhet.
- 5 2. Ninchen ékesebb éneklés,
Ninchen kedvesebb fül-zengés,
Ninchen édesebb szív-érzés,
Mind édes JESUS nevezés.
- 10 3. JESUS meg-térők reménye,
Hozzad kiáltóknak szíve,
Téged keresőknek kinche,
Meg-találóknak mindene.
- 15 4. JESUS, szívnek édessége,
Élő-kúta, fényessége,
Minden kinchének szekrénye,
Kivánságának jó vége.

109 II CHRISTVS, bay-vívóknak bére, **111** II jo vig lévén **115** I szüntelen [!] II szüntelen

2 II szent örömet **4** II Ielen léte **8** II Mint IESVS Isten fia tész. **9** II JESVS megh térőknek fénye, **12** II Megh találoidnak színye. **16** II Kevánságának reménye.

- 20 5. Sem nyelv azt meg nem mondhattya,
Sem bötü fel nem írhattya;
Chak, ki próbálta tudhattya,
Mi légyen JESUSnak lángja.
- 25 6. JESUS-t ágyamban keresem;
Szívem bé-zárva, kérdezem;
Rejtekbem, 's nyilván szemezem,
Szorgalmatossan keresem.
- 30 7. Máriákkal jó hajnalban
Keresem a' koporsóban,
Keserves óhajtásomban,
Kedvel, nem szemmel, magamban.
- 35 8. A' Sirt könyvemmel áztatom,
Zokogásokkal bé-töltöm;
A' JESUS lábát chokolom,
Magam hozzája kúcholom.
- 40 9. JESUS chuda Király széked
Nemes diadalmos kezed,
Meg-mondhatatlan jó kedved,
Tekélletes minden ügyed.
- 45 10. Uram JESUS, maradgy nálunk,
Légy Lelkünkben fényes napunk,
Oszlatván homályosságunk;
Vigasztally, oh vigaságunk.
- 50 11. Meg-látogatván bennünket,
Meg-vidámítod szívünket,
Meg-vettetés földieket,
Égbe emeled kedvünket.
12. Édes a' JESUS szerelme,
Bizony édességes elme;
Ezerszer édesebb kedve,
Hogy-sem meg-foghat az elme.
13. Meg-próbálta ezt szent kinnya,
Drága Vérének ontása;
Melly bününknek el-mosása,
Honnan van színe látása.

14. JESUSt minnyájan ismérjük,
Szent szeretetit ohájsuk,
55 Gerjedezéssel keressük,
Es keresvén gerjedezzünk.
15. Így szeretönket szeressük,
Es szeretettel fizessünk,
60 Illattya-után siessünk,
Kedvéért kedvet térítsünk.
16. JESUS malasztnak kezdője,
Örömnök fel-gerjesztője,
Uj Kegyelemnek reménye,
Minden jóknak meg-szerzője.
- 65 17. En JESUSom, add ézenem,
Szerelmednek lángját bennem:
Engedd nyilván szemlélhetnem
Szent színed, 's veled egy lennem.
18. Méltán rólad nem szólhatok,
70 De ugyan nem halgathatok:
Mert szerelmedtől gyuladok,
'S chak te-benned vigadhatok.
19. JESUS, a' te szereteted,
Mellyel elmém legelteted:
75 Bé-töltvén, nem émelgettet;
Eheztetvén, nem gyötrettet.
20. Kik téged észnek, éheznek;
Az kik isznak, szomjúhozna:
80 Kivánni semmit nem tudna,
Hanem JESUSt, kit suhajtnak.
21. Szerelmed kit meg-részegít,
Tudgya, JESUS mint melegít:
'S mely bölög kit meg-elégít,
Ninchen mit kívánnyon megínt.
- 85 22. JESUS, Angyali ékesség;
Fülben, szép zengő kedvesség;
Szájban, méz-ízü édesség;
Szívben, víg örvendetesség.

55 II Buzgóságossan keressük 59 II futamjunk, 61 II reménye, 63 II Kegyelemnek el kezdője, 66 II Bevséges szerelmed bennem, 68 II Szent szíved, [!] s-beléd öltözmem. 74 II Föz szívnek kedves eledelt 82 II mint elégít; 85 II diszesség, 86 II Fülben, Menybéli szép zengés

- 90 23. JESUS, ezerszer kívánlak;
'S mikor léssen, hogy lássalak?
Mikor mondod; Im, hívatlak;
És színemmel meg-nyúgotlak?
- 95 24. A' te szünetlen szerelmed,
Szerez bennem víg gyötrelmet,
Méznél édesebb értelmet.
Örök életre kegyelmet.
- 100 25. JESUS, felséges kegyesség,
Szü-béli nagy gyönyörűség!
Meg-foghatatlan kedvesség!
Ölelly-meg, oh szerelmesség.
26. Jó nékem JESUS-t szeretnem,
Kivüle mást nem kedvelnem:
Magamtól fottig el-esnem,
Ö-néki szüntelen élnem.
- 105 27. Oh én szerelmes JESUSom,
Minden ügyemben óltalmom .
Téged óhajt könyhúllásom,
Szüv-béli mély kiáltásom.
- 110 28. Akár-hol légyek, ohajtlak,
JESUS, mellettem kívánlak;
Bóldog lésszek, ha meg-foglak:
'S bóldogjab [!] ha meg-tarthatlak.
- 115 29. Ott chókolgás, ölelgetés,
Méznél édesb beszélgetés:
Mely bóldog az illy eggyezés!
De rövid ez kedveskedés.
- 120 30. Már látom a' kit kedveltem,
Meg-löltem a' kit kerestem:
Oh JESUS, édes Szerelmem,
Szeretedre fel-gerjedtem.
31. Ha JESUS így szerettedik,
Ez szerelem el nem múlik:
El nem fogy, el nem aluszik,
Inkább gyulad, 's gyarapodik.

92 II En **94** II Szerez nékem **98** II Choda szívbeli édesség! **100** II Eölelly meg, ô szép ékesség! **104** II Véle éppen eggyesülnem. **109** II Valahol lésszek, **111** II S' melly bóldog én, ha meg foglak? **113** II chókolás **115–116** II De rövid ez kedveskedés, Eiletem, JESVS követés. **117** II Nô látom **118** II Föl-löltem **119–120** II JESVS, töled fel gerjedtem, Szerelmedtől el szédültem. **121** II JESVSt midön így szerettyük,

- 125 32. Illy álhatatos Szeretet,
Szerez szívben ehuda ízet,
Nemz chuda gyönyörüséget,
Es bóldogságos örömet.
- 130 33. Ez szeretet Menyből szállott,
Chontim velömig bé-hatott,
Fel-gyulasztott, 's el-bádgyasztott,
Forral szívemben nagy hasznót.
- 135 34. Oh bóldogságos gyúladás!
Oh buzgóságos forradás!
Oh chendesz édes nyugovás,
A' JESUSSal nyájaskodás!
- 140 35. JESUS, Szüz Anya virága,
Szerelmünknek kedves tárgya:
Menybéli dichéret álgya
Neved, üdvösség Birája.
36. Jüj-el, oh Szentek Királya,
Dichőségnek Koronája;
Derülly-fel, oh Lelkünk napja,
Már néped fényedet várja.
- 145 37. JESUS Nap-fénynél fényesebb,
Balsam-illatnál kedvesebb,
Méz édességnél édesebb,
Mindeneknél szerelmesebb.
- 150 38. Kinek szerelme úgy meg-hat,
Tüze bennem úgy meg-gyulatt;
Hogy már szívem mind el-lankatt,
Erö bennem alig maratt.
- 155 39. Oh Szívnek gyönyörüsége;
Szerelemnek tellyessége!
Lelkemnek oh dichössége!
JESUS Világ üdvössége.
40. Követlek mindenütt téged;
Senki töled el nem vehet,

129 II Es [!] szeretet **130** II Chontomig velömbe hatott, **135–136** II O chendes nyugodalmasság! JESVSSal való nyájasság. **137–138** II IESVS szép szüznek virága, Szerelmes szívünknek tárgya, **140** II Neved; Mennyeknek Királya. **141–142** II Iövel Iövel ö Királya, Szívünknek; Mennyeknek Attya; **143** II ö Szívnek napja, **144** II Es kívánatos világa. **146** II Balsamum szagnál **148** II Minden épségnél helyesebb. **150–152** II Illattya ugy illatoztat, Hogy szerezzon el ájúlást, Meny-béli bóldog aluvást. **157** II Követlek valahol léssesz **158** II el nem veszthet,

- 160 Ha nállad tartod szívemet,
IESUS, 's el nem hádsz engemet.
41. Nô már szerelmem menny haza,
Atya Istennek job karja,
Meg-hóldúlt kezed bájnakja,
Légy Országodnak Királya.
- 165 42. Eleibe szent Angyalok,
Emeltessék-fel kaputok,
Nyertes Királyt fogadgyátok,
Üdvözlyétek, mert Uratok.
- 170 43. Dichőségnek vagy Királya,
Erös harcznak nagy bajnakja,
IESUS Malasztnak adója,
Örök jónak alkotója.
- 175 44. Te vagy bizony Házánk fénye,
Te érdemünknek szekrénye,
Te bánatunk enyhítője,
Te bóldogságnak szerzője.
- 180 45. Tégedet áldnak mennyekben,
Magasztalnak dichőségben;
IESUS, vigasztally éltünkben,
Iutass Atyádnak kedvében.
46. Békeségben vann Országod,
Minden jóbúl áll jószágod;
IESUS, e' szép gazdagságod,
Gazdagíttson-meg, 's áldásod.
- 185 47. IESUS, Attyához fel-hatott,
Örökségébe bé-szállott:
Szívem töllem el-szakadott,
IESUS-után ragadtatott.
- 190 48. Kit kövessünk dichérettel,
Íó akarattal, víg kedvel:
Hogy mí-is a' szent lelkekkel
Lehessünk együtt Istennel.
- 195 49. IESUS, légy Menyben örömünk,
Ki vóltál Földön érdemünk:
Benned minden dichőségünk,
Míg élsz, és léssesz Istenünk.

159–160 II IESVS, el vitted szívemet, Nemzetségünknek adcz nevet. **173** II Te bizony hazánknak fénye, **179** II IESVS, világ vár, kezedben, **180** II Atyádnak jutass **188** II IESVS utan vágattatott. **194–196** II Ki léssesz örök jutalmunk, Te benned mi dichőségünk Mi élünk, s' léssesz Istenünk.

HYMNUS ASZSZONYUNK SZÜZ MARIÁRÓL

Omni die dic Mariae, etc.

Mellyet Sz. Casimirus, Lengyel-országi Király fia, mindennap el-mondott.

ELSŐ RÉSZ

1. Minden-napon áldást mongyon
 Én lelkeM MARIAnak.
Szent életét, szent Innepét
 Illye méltóságának;
- 5 2. Chudálkozzék, 's álmélkodgyék
 Nagyságos Aszszonyságán:
Mongya Szüznek, szent Szülének,
 Örülvén bóldogságán.
- 10 3. Öt tisztellye, öt böchüllye,
 Hogy a' bünböl ki-vegye;
Öt ohajtsa, bünnek habja
 Hogy fenékre ne vigye.
- 15 4. Ez a' Személy, nekünk nagy mély
 Dolgot szerzett Mennyekben:
Ez Királyné, fő Sáfárné
 Istennek bévségében.
- 20 5. Ennek nevét, 's gyözedelmét,
 Nyelvem, hirdesd örömmel.
Örök Atkot ki meg-váltot
 Méhének gyümölchével.
6. Hirdettessék, 's meg ne szünnyék,
 Ez Szüznek dichérete:
Sok jószágit, mongy' áldásit
 Világ minden szeglete.
- 25 7. Tellyes szívem, minden ízem,
 Zengjétek tiszteletit.
Gyakorlyátok, illy Anyátok
 Bóldog emlekezetit.

14 II mennyekből, 16 II Istennek tár-házában. 23–24 II Sok jószági, nagy áldási Zengjenek minden földön. 25–26 II Minden ízem, tellyes szívem, Praedicályátok ötet.

- 30 8. Hidd-meg, ninchen olly ékessen
Szólló nyelv az Eg-alatt,
Kinek szava ki-mondhassa
Ez Szüznek méltóságát.
- 35 9. Minden álgya, 's bár imádgya
Istennek szent Szüléjét.
De ne véllye, hogy fel-érje
Az ő nagy böchülletét.
- 40 10. Szükség még-is, mert haszon-is
Árad a' mí szívünkre;
Erölködnünk, 's magunk adnunk
Az ő dichéretire.
11. Noha senki, tudom, ninch, ki
Méltán áldhassa ötet;
De esztelen, gyümölcstelen,
Ki el-felejtí ötet.
- 45 12. Kinek élte, 's minden léte,
Menybe-vívö tanuság:
Ö-általa mind el-oszla
Az ördögi hamisság.
- 50 13. Ekesiti, 's öregbíti
Hívek gyülekezetit;
Példájával, 's malasztyával
Gazdagíttya fiait.
- 55 14. Eva vétke bé-tétette
Paradichom kapuját;
A' Szüz hite, 's engedelme
Meg-nyittatá ő zárját.
- 60 15. Eva-miatt, súlyos igát
Véve Ember nyakára:
Maria-által útat talál
Mennyeknek-országára.
16. Öt szeretni, és tisztelni
Illik nagy böchüllettel.
Eöt dichérni, és hirdetni
Szünetlen 's leg-inkáb kel.

30 II Szólló nyelv ez világon, **33** II Minden áldgya (hogy meg áldgya) **36** II Az ő Nagyságos-vóltát, **37** II mert kedvesis, **38** II Az eggyügyö szíveknek, **46–48** II Mennyei disciplina, Ki meg óldta, s' meg szaggatta Hamisságnak hálóját; **51** II s' jóságával, **52** II Gazdagéttya tár-házat. **55** II Szüz engedvén s' hiven hiven **59–60** II Marjában már úttya van Kin mennyen dichösségben. **61–62** II Ezt szeretnyi, és böchülnyi Illik azért mindennek. **64** II Szünetlen kelly, s' fő-képpen.

65 17. Oh Szüz adgyad, a' mit Fiad
Kiván, hogy azt tarthassam.
Hogy ki-múlván, 's meg-újúlván
Színről színre láthassam.

MASODIK RESZ

70 18. O Szüzeknek és Mennyeknek
Szépséges dichösége!
Kit fel-véve, 's fel-emelve
Tudúnk minden-fölibe.

75 19. Nézd kegyessen, kik kedvessen
Futnak szolgálatodra,
Büntöl örizd, 's őket készítsd
Mennyei jutalomra.

80 20. Oh szép Virág, Jesséből ág,
Fáratt elménk reménye!
Ékes szépség, fényes mélység
Urnak szentelt edénye.

21. Szent Regula, élő forma,
Kegyelemnek bévsége:
Isteni ház, kiben ninch gyász,
Igasságnak ösvénye.

85 22. Légy üdvözlött, ki-által lött,
Mennyeknek meg-nyílása.
Kit meg nem chalt, 's meg sem tréfált
Kigyónak chalárdsága.

90 23. Oh Nemzetes, oh szépséges,
David Király Leánya!
Kit meg-kedvelt, és el-jedzett
Egész e' Világ Ura.

95 24. Fényes Gyémánt, fris Majorán,
Szüzesség Lílioma,
Ki vezérlesz, és bé-viszesz,
Szenteknek hajlékába.

100 25. Szóllásomra, Irásomra,
Adgy, szép Szüz, elégséget;
Érdeméről, szentségedről,
Tehessek dichéretet.

66 II hogy chelekedgyem. 67–68 II Hogy ki-múlván ez Világból Eötet lássam örömmel. 87 II Kit meg nem mart, sem meg nem chalt 88 II Kigyónak 92 II Mindennek teremtője.

26. Adgy értelmet, (e' kegyelmet
Föképpen várom tőled:)
Hogy gyakorlya, 's méltán áldgya,
Erdemes szentségedet,
- 105 27. Meg-fertezett, 's nemává lett
Nyelvem, tudom, előtted:
De titkolnom, 's el-halगतnom
Nem illik dichőséged.
- 110 28. Szüz örvendezz, mert érdemlesz
Aldást minden embertől,
Ki foglyoknak, 's kárhoztaknak
Szabadulásokra löl.
- 115 29. Tisztaságos, 's bóldogságos,
Gyermek-szülő szép Anya;
Kristus Annya, mint szép pálma,
Virágzó gyümölchös-fa.
- 120 30. Virágoddal, 's illatoddal
Meg-éledni kívánunk:
Mert örömmel, gyümölchöddel
Veszélyből ki-vitetünk.
31. Egészszen szép, tellyessen ép
Tiszta Szüz, téged kérünk:
Minket újíts, és vidámíts,
Hogy szünetlen dichérjünk.
- 125 32. Aldot Szülött, ki-által lött
Világnak vigasága:
'S valósággal, bév malasztal
El-jüött Isten országa.
- 130 33. Te általad fénlík, 's vigad
Világ, új fényességgel;
Régi gyászból, 's homalyából
Le-vetközvén örömmel.
- 135 34. Most erössek a' kisdedek,
A' mint régen meg-mondtad,
Bévelkednek a' Szegények,
A' mint meg-profétáltad.
35. Te-általad most vész, 's apad
Gonosz erkölchnek árja:

101 II (melly kegyelmet **102** II Leg inkább kéri szívem) **110** II minden hívektől. **113–114** II Tiszta rósa, szép termő fa, O gyermek-szülő szép szüz. **115** II Aldott Anya, **116** II gyümölchös füz. **122** II Minden macula nélkül.

- 140 El-üzetett, 's el-sillyedett,
Tévelygésnek sárkánya.
36. Világ javát, 's múltó sólgját
Meg-útálni tanítod:
Istent félni, 's bünt kerülni
Szent példáddal tanáchlod.
- 145 37. Elménk szárnyát, 's indulattyát
Az égre fel-emelni;
'S Böjtöléssel, szenvedéssel
Nagy jutalmat keresni.
- 150 38. Te hordoztad, és tápláltad
Isten Fiát méhedben;
Minket hozván, és állatván
Régi böchületünkben.
- 155 39. Anyává löl, szeplön-kivöl,
Szülvén Istennek Fiát;
Meny, 's föld Urát, 's alkotóját.
Királyoknak Királyát.
40. Aldott Élet, ki-által lett
Ördögön gyözedelem:
'S félénkeknek, 's kéteseknek
Adaték új kegyelem.
- 160 41. Aldott az Ur végtelenül,
Kinek Annya MARIA:
Kinek Fia, meg-adója,
JESUS, üdvösségünknek.

HARMADIK RESZ

- 165 42. Vidámsága, vigasága
Kétséges szívüeknek;
Légy Szó-szóllónk, és meg-örzönk
Végső reménségünknek.
- 170 43. Imádgy értünk, hogy mehessünk
Az örök bóldogságba.
Hogy Pokolnak, égő tónak
Ne vettessünk árjába.
44. Kivánságom, 's ohajtásom
Vagy: Gyógyítsad sebemet:

139 II El üzetett, sülyeztetett 146 II Egekben fel emelni. 147 II Boytöléssel, s' szenvedéssel 167 II Légy szo szóllónk, meg örizönk 168 II Vtolsó szükségünkör. 174 II Gyógyechd meg sebemet.

- 175 Add szolgáltnak, kívánódnak
Malaszi bévségedet.
45. Hogy Jó, 's chendes, édes, kegyes,
Tiszta, 's józan lehessek;
Aítatos, igaz, 's okos,
180 Alnokságnélkül légyek.
46. Tanítottott, gyámoltatott
Isteni bölchességgel;
Isten-félő, és tündöklő
Szent chelekedetekkel.
- 185 47. Álhatatos, meg-ért, nyájas,
Kegyelmes, szerelmetes;
Bölch, egygyü, tiszta-szívü,
Szenvedő, alázatos.
48. Okos-lelkü, 's igaz-igyü,
190 Szó-beszédben, mindenben;
Bünt-útáló, Istent-áldó
Minden chelekedetben;
49. Segedelme, és védelme
Légy a' Keresztyénségnek:
195 Hogy békével, és örömmel
Szolgályunk Istenünknek.
50. Üdvösséges, 's diehöséges,
Oh Tengernek chillaga;
Kinek, Napot, Planetákat,
200 Meg-gyöz világossága:
51. Kéréseddel, 's érdemeddel
Segétted árvádat.
Tágítsd töllünk, hadd pihennyünk,
Minden gonosságokat.
- 205 52. Szüz örvendezz, hogy meg-menthetsz
Ördög chalárdságítól.
Igaz testben Istent szülvén,
Meg-örizz a' Pokoltól.
53. Férfinélkül, és nyertesül
210 Szüléd áldott Fiadat;

177 II Tiszta chendes, **178** II Es hogy józan **184** II Szent foglalatossággal. **189** II Okos elmém igaz igyem **195** II Hadd békével **200** II Meg előz fényessége. **202** II Gyámolichd árvádat **204** II gonosz igákat. **205** II hogy örizhecz **207–208** II Igaz vérben, s' igaz testben Szülvén Istent chudásson. **209–210** II Illetlenül és nyertesül Szülél Isten magzatot,

Terhbe esvén, 's el nem vesztvén
Szemérmes virágodat.

- 215 54. Meg-maradtál a' ki vóltál,
Mert szeplötelen szülél;
Apolgatván, és szoptatván
A' kitől teremtettél.
- 220 55. E' magzatnak, szent Fiadnak,
Ajánly engem kegyessen;
Hogy át kellyek, 's el ne veszszek
E' világi tengeren.
- 225 56. Tégy kegyessé, és chendessé,
Oltsd-el mérges tüzetet:
A' bün-ellen, adgy szívemben
Eröt, és gyözedelmet.
- 230 57. El ne vonnya, 's meg ne nyomja
Világ java szívemet:
Melly meg-vakít, és keményít
Minden meg-fogott szívet.
- 235 58. Rút kevélység, vagy gyűlölség,
Meg ne gyözzön engemet:
Melly gyakorta sok gonoszra
Vonsza az Embereket.
- 240 59. Imádgj értem, hogy vehessem
Istenemnek óltalmát:
Hogy ne hntse én szívembe
Sátan az ö konkolyát.
60. Segétséget, 's elégséget
Adgy azoknak-is végig;
Kik nevedet, 's innepedet,
Igaz szüvel tisztelik.

70/I.

CARTHUSIAI SZ. DOMONKOS HYMNUSA
mellyel a' penitentzia-tartásra ínti a' Bünös embereket.
Homo DEI Cratura.

1. Ember, Isten alkotmánya,
Halál élted majd el-hánnya:

213 II Meg-maradál a' ki valál 222 II Olchd meg benne az tüzet. 230 II Engemet meg ne gyözzön. 232 II Ezköz az Emberek közt.
234 II Oltalmát Istenemnek, 235 II hinchén 236 II Konkolyt az chalárd ördög. 240 II Tisztelik igaz szível.

- 'S miért szívednek illy kis gongya
Az örök bódogságra?
5 Ha nagy-vóltát ennek tudnád,
Chupán chak azt szomjúhoznád,
Világ hiuságát útalnád,
'S néznél lelked hasznára.
2. Hogy-ha látnád Pokol kínnyát,
10 'S örökké emésztő langját:
El-hányván Világ pompáját,
Testedet sanyargatnád.
Sok ártalmas vétkeidet,
15 Belső, 's titkos büneidet,
Mellyek bántják Istenedet,
Keserven meg-siratnád.
3. Mert annyi jutalmi vannak
Mind jóknak, 's mind gonoszoknak
20 Hogy senki vóltát azoknak:
Meg nem magyarázhattya:
Egyedül, halála-után,
Örömrre, vagy Kínra jutván
A' Lélek, ö-maga, nyilván,
Véletlenül meg-láttya.
- 25 4. Ha a' Testet földbe tészik,
Szegény Lélek, mint 's hogy esik,
Örvend-e, vagy kínoztatik,
Ah, chak nem-is gondollyák!
Eggy kis sírást ha mivelnek,
30 Ottan a' Jószágnak esnek,
Az ös-fiak pörlekednek,
Es magok-közt fel-osztyák.
5. Mind a' jó, 's mind gonosz meg-hal,
De nagy különböző sorsal;
35 Mert örök élet, vagy halál,
Lészen ö fizetések.
A' kik testből ki-múltanak,
Érték akár-mit adgyanak;
Semmit nékik nem használnak,
40 Ha bünökben el-esnek.
6. Ninch vissza-térésnek helyek,
Ninch elég-tétel idejek,
Sem szaladásnak mezejek;
Törben vesznek szegények.
45 Ha fel-sietnek, le-rántják;
Ha alá futnak, fel-hozzák:

Itéletre állattattyák;
Nem léssen rejtek-helyek.

7. Ha a' JESUSt nem szerették,
50 Sem MARIAt nem kedvelték,
A' Szenteket nem tisztelték,
Ennyi sok engesztelőt:
Ki könyörög ott mellett?
Vagy ki lesz kezes érettek?
55 Ki áll-elő ö-helyettek,
A' kemény Bíró-előtt?

8. Az Angyalok körül-állják,
Es sírnak-is, a' mint írják,
De mind igaznak állattják
60 Törvényét az Istennek.
Az mi pedig súllyosb léssen,
Minden állat fegyvert véssen,
'S fejére vádolást téssen
A' nyomorúlt embernek.

9. Söt, a' maga sok rútsági
Lésznek erős bizonyági,
Hogy Bíró Sententiái
Helyesek mindenekben.
Ott sűrű Eördög azonnal
70 Jelenik rútt ábrázattal,
Rettentti a' Lelket kínnal,
Iszonyú dühösségben.

10. Kit a' Jóktól ki-rekesztvén,
Sohútt óltalma nem lévén,
75 Ott örök kétségbe esvén,
El-kárhozik azontól.
Hol a' Mélységbe nyeletik,
Es soha fel nem vétetik;
A' mint meg-bizonyíttatik
80 Ama' Dús példájából.

11. Oh! kichoda számlálhattya;
Vagy michoda nyelv mondhattya,
Elmével ki gondolhattya,
Ott a' sok kinzásokat,
85 Mellyek el-készíttetenek
A' kárhozando Lelkeknek,
Ugy, a' mint chelekedtenek
Külömb gonosságokat?

12. Tüz, hidegség férgeteggel,
90 Bűdös kénkö, setétséggel,

- Hol a' Lélek nagy inséggel
Szüntelen kínoztatik.
Ott az Ördög rút chudákkal,
Mérge fene bestiákkal,
95 Végtelen mardosásokkal
Szolgál, és dühösködik.
13. Annyi setét helyek vannak,
Es kízó eszközök marnak,
A' menyin itt talátnak
100 Láthatandó állatok.
Söt, ha egy-máshoz állattyuk,
Ezt majd semminek talályuk:
Mert ezt mí meg-számlálhattuk,
De azok számtalanok.
- 105 14. Így a' Szentek boldogsági,
Angyalok köz vigasági,
Istennek bölch gazdagsági,
Vannak számtalan rendben.
Hol az Istent színre láttyák,
110 Szeretettel apolgattyák,
Edes örömet kóstollyák,
Szep fényes dichőségben.
15. Oh bóldog Léleknek árra,
Kinek jutalma oly drága;
115 Hogy fényesebb bóldogsága,
Sem hétszer Nap világa.
Melly jótól el soha nem váll;
Mert örök vigaságban áll;
Rettegés szívébe nem száll;
120 Erös ö bátorsága.
16. Zeng ott az Angyalok karja;
Fénlik a' Szentek orcája;
Meg-szünt a' halál fulákja,
Ninchen emlekezeti.
125 De örökké örvendeznek,
'S vígan élve énekelnek,
Minden kedves jóval telnek;
Ninch szükség nevezeti.
17. Ezt soha fül nem hallotta,
130 Sem testi szem azt nem látta;
Chak ki Menyben már próbálta,
Az tudgya édességét.
Ki bünből fel-szabadúlván,
Meny-béli jók-között lakván,

- 135 Es ezt örökösön bírván,
 Szemlélik Isten színét.
18. De, a' miket mind azokról
 A' jókról, és gonoszokról
 Szólván, mint igaz dolgokról,
140 Hallánk derék igéket:
 Azokról úgy elmélkedgyünk,
 Hogy a' Bűnnek véget vessünk,
 Es szent életet ma kezgyünk,
 Siratván bűneinket.
- 145 19. Ne éllyünk már barom-módra
 Hóltunk-után hogy Pokolra,
 Szenvedhetetlen kínokra,
 Jussunk, jaj! veszélyünkel.
 De kegyelmet most keressünk,
150 A' JESUSnak esedezzünk;
 Meny-országba készüljessünk
 Jó chelekedetünkel.
20. Im e' Világ változik 's múl,
 Szépsége mint a' virág hűll,
155 Minden-nap rothad, és rútúl
 Árnyék dichőségével.
 Hogy ettől meg ne chalassál,
 Az Istenhez ragaszkodgyál,
 Minden Jóban gyarapodgyál
160 Tellyes tehetségeddel.
21. Hogy így Mennyekbe juthassunk,
 Szentek-közzé számláltassunk,
 'S az Istenben vigadhassunk,
 Egy édes örömnkben.
165 Ki egyedül dichértessék,
 Es mí-töllünk szeretessék,
 Hál'adással tiszteltessék
 Az örök dichőségben.

70/II.

CARTHVSIAI SZ: DOMONKOSNAK AZ POENITENTIA TARTÁSRA VALÓ INTÉSE

Homo DEI Creatura.

1. EMber, Isten alkotmánya
 Halál élted mayd el hánya
 S' mért szívednek illy kis gondgya
 Az örök bóldogságra?

- 5 2. Ennek vóltát hogy ha tudnád,
Chupán chak ezt szomjúhoznád,
S' árnyék javát meg utálnád,
 Világi dichösségnek.
- 10 3. Az pokolnak hogy ha kinnyat,
Azon-képpen meg fontolnád;
(Sullyosságat, Hoszsúságat)
 Testedet meg sarkalnád.
- 15 4. Sok szántalan büneidet,
Belső, s' kilső esésidet,
Mellyek bántyák Istenedet,
 Irtozván meg siratnád.
- 20 5. Mert annyi jutalmi vannak
Mind jóknak, s' mind gonoszoknak
Hogy senki vóltát azoknak
 Meg nem magyarázhattya.
- 25 6. Egyedül chak, halál után,
Vagy jóra, vagy roszra jutván
Az Lélek, ő maga nyilván
 Véletlenül ezt láttya.
- 30 7. Ha az Testet földben teszik,
Szegény Lélek, mint s' hogy esik
Orvendezé, vagy bánkoszik,
 Ah, senki sem gondollya!
- 35 8. Eggy kis sírást ha tettetnek,
Ottan az Jóságának esnek
Pör-patvarral ellenkeznek
 Még az Atyafiak-is!
- 40 9. Mind jó, s' mind a' gonosz meg hal,
De nagy külömb állapattal;
Mert étlettel, vagy halállal
 Orök jutalmat vesznek.
- 45 10. Hólt-ért akar mit adgyanak,
Am bár szegényt táplállyanak,
Semmit neki nem használnak
 Ha halálos bünben vólt.
- 50 11. Ninch vissza-térésnek helye
Vagy elég-tétel mi hele
Sem szaladásnak mezeje
 Ninch semmi folyamások.

- 45 12. Ha fel siet, le rántatik,
Ha alá, fel vonyattatik
Itéletre állattatik
Nem leszen reyték-helyek.
- 50 13. Ha az JESVSt nem szeretted,
Sem MARIAt nem kedvelted
Az Szenteket nem tisztelted
Szószóllot sem kerestel.
- 55 14. Ki könyörög ott éretted?
Avagy ki lesz kezes érted?
Ki forgattya te pörödet?
Az kemény bíró előtt?
- 60 15. Az Angyalok körül állják,
Es sirnak-is az mint írják
De mind igaznak próbállyak
Istennek itéletit.
16. Az ki peníg sulyosb lészen,
Minden állat ellen lészen
Vádolója fottig lészen
Az emberi-állatnak.
- 65 17. Söt ő maga sok rútsági
Lésznek ellen bizonyági
Hogy Biró Sententiái
Helyessek mindenekben.
- 70 18. Az ördögök penig ottan
Lelket meg rettentik kínnal,
Hogy még pokol kívöl kínnal
Meg telvén, dühösködgyék.
- 75 19. Jóktúl ott ki rekeztetvén,
S' magát kétségben ereztvén,
Mivel oltalma nem léven,
Méllységben sülljeztetik.
- 80 20. Holott ugy bé nyelettetik
Hogy soha fel nem vettetik
Az mint meg bizonyíttatik
Dús Gazdag példájából.
21. Oh kichoda számlálhattya?
Vagy michoda nyelv mondhattya?
Avagy elme gondolhattya?
Ott az sok kinzásokat?

- 85 22. Mellyek el készítettének
Az kárhozando Lelkeknek,
Kik-kik az mint vétkeztenek
Pokolnak temleczében.
- 90 23. Tüz, hidegség, férgeteggel,
Büdös kénkö, sötét eyiel,
Hol az Lélek, nagy inséggel
Gyötrődik kinoztatik.
- 95 24. Ott az Ordög rút állattal
Sárkányokkal nagy békákkal
Kik örök mardosásokkal
Szólgálnak kárhoztaknak
- 100 25. A' mi sötét helyek vannak
S' kinzó mívekkal torlanak
Mennyi itt találtattatnak
Láthatandó állatok.
26. Söt ha egy-más mellé vettyük
Ezt semminek találhattuk,
Mert ezt mind meg számlálhattuk,
Amaz számlálhatatlan.
- 105 27. Így a' szentek boldogsága
Angyalok közt vigassága,
S' az Istennek méltósága
Meg gondolhatatlan.
- 110 28. Ott az Istent nyilván látod
Szeretettel hozzád chatlod,
Eröd, kedved, tudományod
Serénység, fény, szabadság.
- 115 29. O bóldog szív, kinek ez így
Adattatik! az Isten színy,
Örök vigasságban illy fíny!
Melly nap fínyt hétszer meg gyöz.
- 120 30. Melly jótúl soha el nem vál,
De örök vigasságban ál
Rettegés szívében nem szál,
Semmi bántása nem lész.
31. Zöng ott az Angyalok karja,
Eénlik szentéknek orczája,
Halálnak meg szünt fulánkja,
Ninchen emlekezeti.

- 125 32. De örökké örvendeznek
Végzetetlen jóval élnek
Minden jókkal bévelkednek
Az örök bódogságban.
- 130 33. Ezt soha fül nem hallotta,
Soha testi szem nem látta,
Chak az ki Mennyben kóstolta
Ez méznek édességét.
- 135 34. Kik bünből fel szabadúlván,
Meny-béli jók között lakván,
Es ezt örökössül birván,
Szemlélik Isten szinyét.
- 140 35. De az miket mind ezekről,
Mind jókról, s' mind gonoszokról
Eddig írtunk; vagy azokról
Fül hegygel hallogattunk.
36. Ezekről ugy elmélkedgyünk
Hogy az bűnnek véget vessünk
Szent életet még ma kezdgyünk,
Siratván vétkeinket.
- 145 37. Ne éllyünk már barom módra,
Eltünk-után hogy Pokolra,
Türhetetlen sok kínokra,
Ne jussunk örök jayra.
- 150 38. Bochánatott most keressünk
Hólt JESVSról elmélkedgyünk
S' Menyországban készülgessünk
Jó chelekedetünkel.
- 155 39. Im ez világ mayd el mulik,
Szépségétől meg fosztatik,
Melly minden-nap kissebedik
Arnyék dichösségével.
- 160 40. Ezek hogy meg ne challyanak
Orökké állandó jóknak
Add Mennyei gondolatnak
Minden tehetségedet.
41. Hóltunk után hogy fel mennyünk
Szentek közzé számláltassunk,
Az Istenben vigadhassunk
Végzetetlen javunkban.

- 165 42. Ki egyedül dichértessék
Es mi tölünk szeretessék,
Aldassék dichöitessék,
Mind örökkén örökké.

71/I.

ASZSZONYUNK SZÜZ MARIA SIRALMA

Stabat mater, etc.

1. ÁLla a' Szüz nagy fájdalva
A' Kereszt-alatt, siratva
Rajta-függö Szent Fiát.
- 5 2. Bánatokkal lelke tömve,
Gyötrelentől szíve törve,
Érzi éles pallosát.
3. Oh, mely szomoru, 's szinetlen
Lön az áldott Szüz, Eggyetlen
Eggy Eiának fájdalmán!
- 10 4. Mely keservesen fájdallya,
Szent Fiának midön láttya
Kínnját a' Calvarián!
- 5 5. Vallyon, 's ki ne sirathatná
A' Szent Anyát, midön látná
Illy kemény fájdalmokban?
6. Ki türhetné, hogy ne szánná
Szüz Mariát, hogy-ha látná
Fiával ily kínokban?
- 20 7. Láta JESUS gyötrödését,
Ostor-alatt szenvedését,
Nemzetének vétkeért.
8. Láta ö kegyes Magzattyát,
Szörnyü kínra adatottyát,
Meg-halni az Emberért.
- 25 9. Oh szép Szeretet Szüléje
Adgyad, hogy szívem ízlellye
Bánatidnak epéjét.
- 30 10. Add, hogy szívem fel-gerjedvén,
'S Fiad szerelmében égvén,
Nyerhessem édes kedvét.

11. Oh Szent Anya, ezt mivellyed,
Hogy szívembe mélyen verjed
A' Feszültnek szegeit.
- 35 12. Vérben-úszó Szent Fiadnak,
'S én-érettem kínzatotnak,
Oszd-meg velem sebeit.
13. Ad, hog' veled könyvezhessek,
'S meg-feszültön keserghéssek,
Míg e' földön lakozom.
- 40 14. Hogy veled mind-együtt álljak
A' Keresztnél, 's együtt sírjak,
Azt óhajtvá kívánom.
- 45 15. Oh Nemes Szüz, nekem kedvezz,
Töled engem el ne rekeszsz:
Add, hogy véled sirhassak.
16. Add, hogy a' Kristus kínnyában
'S értem szenvedt halálában,
Veled egy részt bírassak.
- 50 17. Add, Sebétöl sebesüllyön,
Add, hogy Lelkem részegüllyön
Szent Fiad szerelmétöl.
18. Hogy fel-gerjett buzgóságban,
Legyek, oh Szüz, óltalmadban,
Itélet félelmétöl.
- 55 19. Öriztess Fiad Jegyével,
Es halála erejével;
'S élhessek kegyelmében.
20. Midön földé lészen Testem,
Add, hogy bé-vétessék Lelkem,
60 Paradichom fényében.

71/II.

PLANCTVS B. MARIAE VIRGINIS

Stabat mater dolorosa, etc.
Boldog Aszszony Szüz Marianak siralma.

1. ALla az keserves Anya,
Kereszt-fánál siralmába,
Látván fűgnyi szent fiát.

- 5 2. Kinek meg epedet szívét,
 Töredelmes és bús lelkét,
 Hegyes-tör által járta.
3. Oh melly keseredett igyben,
 Akkor vala gyötrelemben
 Eggyetlen egynek Anya.
- 10 4. Ki sir vala és kínlódék
 Retteg vala és sínlódék
 Szent Fiának nagy kínnyán.
5. S' vallyon vané ki ne sirna?
 CHRISTVS Annyát hogy ha látná?
15 Illy nagy keserűségben?
6. S' ki türhetné hogy ne szánná
 Ez szent Anyát hogy ha látná
 Fiával illy nagy kínban!
7. Az ö Népének Vétkéért
20 Látá JESVSnak gyötrelmét
 Es meg ostorozását.
8. Látá az ö édes fiát,
 Hólt-számban ö el-hagyását,
 Szent Lelke ki-adását.
- 25 9. Oh szüz, szeretetnek kútyya,
 Engedd velem eggyüt nyuycha
 Szívem szívednek kínnyát.
10. Add hogy szívem fel gerjedgyen,
 JESVS szerelmétől égjen,
30 Hogy néki kedveskedgyem.
11. O szent Anya ezt mívellyed
 Meg feszültnek belém messed
 Mélységessen sebeit.
12. Meg sebesétett fiadnak,
35 Ertem türnyi méltóztattnak
 Kínnyát velem közöllyed.
13. Engedd veled hogy sirhassak,
 Föl feszülttön jaygathassak,
 Míg nyuytom életemet.
- 40 14. Kereszt alatt veled állyak,
 Ottan társúl fogadgyalak,
 Siralmomban kívánlak.

15. Ah Szüzeknek Nemes Szüze,
Ne vályy itt sovány ízemre,
45 Add hogy veled sirhassak.
16. CHRISTVS halálának kinnyát,
Kínszenvedésének sullyát,
Viselhessem sebeit.
17. Sebeivel sebesích meg
50 Keresztyével részegích meg
Szent fiadnak kedvéért,
18. Fel gerjeztett és gyulasztott,
Szüz, általad meg tartatott
Itéletkor lehessek.
- 55 19. CHRISTVS kereszti örizzen,
Szent halála el készíchen
Szent Malasztya meg tarchon.
20. Midön az Test földé lészen,
60 Add az Lélek be mehessen,
Paradichom fényében.

72.

AZ UTÓLSO ITÉLETRÖL-VALO SEQUENTIA

Dies irae, dies illa, etc.

1. AZ nap, nagy haragnak napja,
Porrá lett világ hamuja,
David Sybillával mongya.
- 5 2. Melly nagy rettegés lesz akkor
A' Birónak el-jötekor,
Iszonyú szám-vételekor!
3. A' Trombiták fel-rivadnak;
Kikre hóltak fel-támadnak,
Törvény-székhez állattatnak.
- 10 4. Halál, 's természet el-ájúl,
Látván hogy a' hólt sírjábúl
Szám-adásra fel-üdül.

1 II AZ a' nap itiletnek napja, 2 II világnak hamuja,

5. Irott Könyvek el-hozatnak,
Kikben mindenek meg-vannak,
15 Honnan Sententiát mondnak.
6. Azért a' Bíró le-ülvén;
'S titkos dolgok ki-jelenvén;
Vegső szót vár minden, félvén.
7. Akkor szegény, mit felellyek?
20 Szó-szóllóul kit keressek?
Holott még a' Jók-is félnek.
8. Földnek rettenetes Ura,
Menynek irgalmas adója,
Follyon reám Sebed kúttya.
- 25 9. Kegyes JESUS, emlekezzél,
Hogy értem-is kint szenvedtél,
Ki-múltomkor kedveltessél.
10. Keresvén engem, fáradtál;
30 Meg-váltván, kint nagyot láttál;
Ingyen tünni ne láttassál.
11. Igaz Bíró, és Büntetöm,
Légy bünös szívem enyhítöm
Szám-adáskor, 's Üdvözítöm.
12. Suhajtok, mint bünben kapott;
35 Orczám pírúl, ochmányodott:
Nyújtsd szegénynek malasztodot.
13. Ki Mágdolnan könyörülél,
Latornak-is meg-engedél,
'S belém-is reménséget tél.
- 40 14. Könyörgésim méltatlanok,
De érdemid használlyanak,
Eörök kínok ne ártsanak.
15. Rendelly állást a' Juhok-közt;
Hadd ne legyek a' Bakok-közt,
45 Hanem jobb-felöl a' Jók-közt.
16. Meg-itélvén átkoztakat
Örök tüzre; adgy társokat
Szent fényedben, Bóldogokat.

- 50 17. Alázatossan konyörgök,
Töredelmes szívet nyújtok;
Végső napon viseld gondom.
18. Az a' nap siralmas lészen,
Mikoron porból fel-rezzen
A' bünös, hogy törvényt vegyen.
- 55 19. Ennek, azért, légy irgalmas,
Kegyes JESUS, míg jutalmas;
Légyen helye nyugodalmas.

73.

AQUINUMI SZ. TAMÁS SEQUENTIÁJA

Lauda Syon Salvatorem, etc.
A' Kristus Sz. Testéről Véréről

- 5 1. DIchérd Syon Meg-váltódat,
Vezéredet, Pásztorodat,
Víg szüvel és szózattal.
A' mint lehet, úgy tisztellyed;
Mert chekélyebb minden igyed
Ennek tiszteletire.
Ez Aldásban fel-tött czélünk,
Első, 's éltető Kenyerünk,
Ez napon helyheztetik.
- 10 2. Mellyet, Vég-vachorán évén,
Tanítványinak tördelvén,
Adott Urunk. El-hittük.
Tellyes légyen, hangos légyen,
Víg, és tiszteletes légyen
15 Lelki örvendezésünk.
Mert e' Nap, nagy Innep-napja,
Melly első napját állattya
E' Szentség szerzetinek.
- 20 3. Ez Asztalnál, Uj Királynak
Uj Húsvéttya, ô tartásnak
Húsvéttyát el-fogyattya.
A' Régiséget az Ujság,
Az Árnýékot az Igasság,
Az éjt, Nap el-oszlattya.
25 A' mit akkor Ur alkotott,
Azt chelekednünk parancholt,
Szent emlekezetire.

52 II Siralmas nap az nap lészen, 53 II Mikor az porból
24 II Nap fény el osztya. 25 II Vrunk szerzett, 26 II jelentett,

4. Szent szerzetből meg-tanúlván,
Kenyeret és Bort meg-áldván,
30 Algyuk üdvösségünkre.
Az Híveknek Hit adatik,
Hogy a' Kenyér Testé válik,
'S a' Bor, KRISTUS Vérévé.
A' mit nem látsz, 's meg nem foghatsz,
35 Erős Hit azt gyámolította
Természetnek fölötte.
5. Külömb-féle színek-alatt,
Jelek-, 's nem állatok-alatt,
Drága dolgok rejtetnek.
40 A' Test, étel; az Vér, ital;
De a' KRISTUS épségben áll,
Mind egy, 's mind két szín-alatt.
Az évöktől szegettetlen,
Töredetlen, osztatatlan,
45 Egészszen vétettetik.
6. Vészi egy, és vészi ezer;
De annyit egy, menyit ezer;
Az évés sem fogyattya.
Mind jók, 's mind gonoszak észik;
50 De ellenző sorsát veszik,
Éltekre, vagy vesztekre.
Amott élet, imitt halál;
Nézd, melly ellenző sorsból áll,
Azon ételnek vége!
- 55 MEg-töretvén a' Szent Ostya,
Ne tántorogj; A' Hit tartya
Hogy annyi vann egy morsában,
Menyi egész épségben.
Állattyában töredetlen;
60 Tördelés chak vann a' Színben,
Mellyel, Szín-alatt-lévöben
Nem esik fogyatkozás.
Ime! Angyalok Kenyere,
Embereknek lön étele!
65 Bizony fiaknak étele,
Ebeknek nem vetendő.
Példáztatott ô példákban,

29 II Az kenyeret, s' bort 35–36 II Erős hittel gyámolichad Természet rendi felett. 37 II Külömb külömb 41–42 II De CHRISTVSban ninchen osztály, Sem egy, sem két szín alatt. 44 II osztálatlan 47 II Annyt az egy 49 II Mind jók veszik, s' mind gonoszák, 50 II érzik, 51 II vagy holtokra. 57–58 II Hogy annyit fog morsalékja, Mennyit foglalt épsége. 60 II Az Tördelés chak az Színben, 66 II Nem vetendő ebeknek. 67 II sok példákban,

Isáknak áldozattyában,
Es a' Húsvéti Bárányban,
70 'S Égből szállott Mannában.
Te jó Pásztor, bizony étkünk,
JESUS légy kegyelmességünk,
Fel-nevelőnk, meg-örizőnk,
Minden jókat meg-adandónk
75 Az Élőknek földében.
Te, ki mindent tudsz, 's mivelhetsz,
Ki minket e' földön éltetsz;
Menyben Asztalodhoz ültess,
'S örökös társokká tétess,
80 Szentid-között, könyörgünk.

74.

AZON SZ. TAMÁS HYMNUSA

Pange lingua, etc.
A' Kristus Sz. Testéről Véről

1. ZEngjed nyelvem, dichöséges
Ur Testének Szentségét;
Szent Vérének böchülletes
Árrát, mellyet Világért,
5 Nemes Virág, Szűznek tisztos
Magva, Királyunk le-tett.
2. Nékünk született, 's adattatott
Tiszta Szűznek méhéből;
E' Vilagon nyájaskodott,
10 Adván magát Mesteröl;
Lakásának véget szabott
Chudálatos rendéből.
3. Vég Vachorának idején,
Tanítványival évén,
15 'S Törvény dolgát véghez vívén
O Törvénybéli ételben;
Maga magát éledelben
Adá Kenyér 's Bor színben.
4. A' Test, Ige; Kenyéért Testé
20 Igével változtatá;
Es a' Bort-is szent Vérévé.

70 II S' Egből esett 71 II Igaz étkünk, 76 II tudcz és tehecz, 78–80 II Menyben hogy Tábládhöz ültess, S' társul s' örökösül vehess Szentid között, ohaytyuk.

19 II Ige Test, az kenyért Testé

Érzékenség eztet hogy-ha
Meg nem fogja; elég erre
Hitnek vastagítása.

25 5. Azért, ez illy nagy Szentséget
Le-borúlván imádjuk;
És a' Régi jelenséget
Uj Törvénnyel nevellyük;
30 'S gyarló érzékenségünket
Hitünk-alá hódíttuk.

6. A' Nemzőnek, 's Nemzetetnek,
Dichéret és tisztesség;
Aldás, öröm mind kettőnek,
Aldomás és dichőség;
35 Mind kettőtül eredőnek
Egyenlő Tiszteletség.

31 II és Nemzettnek

HAJNAL MÁTYÁS ELMÉLKEDŐ KÖNYVÉNEK ISMERETLEN
SZERZŐJŰ VERSEI

HYMNVS

Jam lucis orto sydere, etc.
[Nota: O dűchöült szép kincs]

1. HAYnali chillagnak,
 Nap fényességének
 Reánk virradásában.
Estiglen múnkánknak
5 Terh viselésűnknek
 Erös fáratságában.
Légy oltalmunk, kérűnk,
 Segétö Istenűnk
 Eltűnk táplálásában.
- 10 2. Szitok, feddés, átok,
 Nyelvűnket ne mossa,
 Lelkűnket zabolázd meg;
Hogy mind látás, hallás,
 Figyelem vígyázás
15 Tisztán maradhasson meg.
Világ szennye söpre,
 Szem, fűl öldöklése
 Ne undokéthasson meg.
- 20 3. Légyen tisztább hónál,
 Fejér liliomnál,
 Lelkűnknek ö hayléka.
Minden rémülésnek,
 Tunya restségeknak
 Tavozzék maradéka.
25 Testnek kevelysége,
 Mértékletlensége
 Rontassék meg birtoka.

12 II, IV–V Érzékűnk zabolázd-meg; 13 IV Hogy mint 16 IV–V Világ szennye, gazza 20 IV–V fejb 27 IV–V Rontassék-meg, s' birtoka

4. Hogy mikor a' Napnak
 Nyugodalmas volta
30 Ebren talál bennünket,
 Tiszta jozan élet
 Erös bayvívással
 Batorécha szívünket.
 Eneklés dichéret
35 Néki háláadás
 Vigasztallya lelkünket.
5. Dichöség Atyának
 S' az ö szent Fiának
 Dichöség Szent Léleknek.
40 Az három személyben
 Es egy természetben
 Egy bizony Istenségnek.
 Miképpen kezdetben
 Most, és jövendőben
45 Dichöség az Istennek.

76.

CANTICUM TRIUM PUERORUM

Dan. 3.

1. TEremptet állatok
 Minden alkotmányok
 Istennek szép múnkai.
 Az Urat áldgyátok
5 Fel magasztallyátok
 Méltó ötet dichérnyi
 Minden állatokon
 Most, és mindenkoron,
 Illik fellyebb állatnyi.
- 10 2. Ti mennyei jóban
 Eorök vígasságban
 Lankadozó Angyalok.
 Dichérjétek ötet;
 Tijs dichöitett
15 Menybéli szép haylékok.
 Egek felet Vizek,
 Minden erősségek
 Eotet magasztallyátok.

36 III vigasztallya szívünket

4 V Az Istent áldgyátok 6 V Világ külön formái 8–9 V Fénylenek szép okon Szent Háromság orczái. 12 IV, VI Lakozó szép Angyalok V Angyali fényes Karok 13 IV Dicsirjétek Istent 18 V Istent magasztallyátok

- 20 3. Világnak szép szeme,
Napnak fenyessége
Dichérjed Istenedet.
Sötét eynek színye
Hóldnak fejr fénye
Dichérjed te-is ötet;
25 Magas égben fénlő
Mint gyémánt tündöklő
Chillagok áldgyák ötet.
- 30 4. Sebes zápor esső
Gyenge füröl függő
Gyöngy harmatok áldgyátok.
Minden féle szelek,
Kík mint titkos lelkek
Fuydogalván ingotok.
35 Tüzek melegségek,
Hidegek, hévségek
Istenteket áldgyátok.
- 40 5. Egi harmatozás
Chillámo zúzmaráz
Magasztallyátok ötet.
Chikorgó tél áldgyad,
Hideg, hó, jég, áldgyad
Aldgyátok Nap, s' éy ötet.
45 Aldgyad világosság,
Sötétség, Villámás,
Fölyhök áldgyátok ötet.
- 50 6. Földnek kereksége,
Hegyeknek fölsége
Halmoknak chekélysége.
Dichérjétek ötet
Aldván minden felett,
S' ennek ne légyen vége,
Ti-is azonképpen
Az ti jövészekben
Földnek minden sengéje.
- 55 7. Hives kút fejkéből
Titkos forrásokból
Ki folyó kristal vizek,
Feneketlenségben
Méllységes tengerben,
60 Meg nyugott chendes vizek.

27 V áldgyák Istent 28 IV–VI Szeles zápor eső 31 V Hűvösítő szelek 39 V Magasztallyátok Istent 45 V áldgyátok Istent 49 V Dicsirjétek Istent 53 IV–VI Gyenge jövészekben 54 V Föld sengéi, s' szépsége 58–60 V Feneketlen mélység, minden féle szépség; Istent áldgyátok rezek:

Vizeknek zúgási
Chörgö fris folyási
Aldgyátok Istenteket.

- 65 8. Tengernek mélységen,
Czet halak fekvén
Istent *magasztallyátok.*
Szárnyatokon-járó,
Egben-jáztodozó
Madarak-is álgyátok.
- 70 *Minden-féle barmok,*
Emberi-állatok,
Az Urat hálállyátok.
- 75 9. *Israëlnek népe,*
Isten szeme-fénye,
Az Urat dichérjétek.
Istennek Papjai,
Fel-szentelt tagjai,
Ötet dichöittsétek.
Kik néki szolgáltok,
80 *Örökké álgyátok,*
Leg-fellyebb böchüllýétek.
- 85 10. *Testi tömlöcztökből,*
Mint kemény fogságból,
Már ki-szabadúlt lelkek;
Vagy, kinek a' testhez,
Természethez-képest,
Nem vólt kötelességtek;
Artatlanságtokban,
'S alázatosságban,
90 *Az Istent dichérjétek.*
- 95 11. *Dichérd Ananias,*
Dichérd Azarias,
Es Misael az Istent.
Dichérd minden-felett
Mind örökké ötet,
Mert felyül halad mindent.
Az Atyát, a Fiút,
Szent Lélekkal-eggyütt,
Algyuk egyy igaz Istent.

62 II, IV, VI Churgo fris foyási V Csattogó folyási **63** V áldgyátok s' minden izek **64** II, IV, VI Tenger mélységében **66–108** [A szöveg az első kiadás legteljesebb példányában a 206. lap alján az *Istent* órszóval megszakad. A további szöveg az 1642-i második kiadásból való.] **72** IV, VI Néki hálát adgyátok V Tistességét adgyátok **75** V Az Istent dicsirjétek **83** III ereős fogsag[bol] **84** III Ki szabadetot lelkeök, **85** III Es a kenek [...] V kiknek **86** V Mint egy természethez **87** III Ninczen **93** III Mi[sa]jellel az Istent,

- 100 12. *Aldott vagy Mennyekben,
Mennyei erődben,
Uram, dichőségdben.
Dichéret te-néked,
Dichőség te-néked*
105 *Örök fényességdben.
Minden dichéretet
Fellyül-halad léted
Véghetetlenségdben.*

77/I.

SZ. MARIA MAGDOLNÁRÓL, ENEK

1. OH! nagy Szeretetnek fel-gerjedt tüzes lángja,
Penitentziának eleven szép formája,
Kinek e' világra, sok Lélek javára,
Ki-terjedett példája.
- 5 2. Oh, bődög esetnek öröme fel-kelese,
Szerenchés véteknek dichéretre menése;
Kinek példajából, rút Halál torkából,
Lesz sokak ki-jüvése.
- 10 3. Hallyátok e' napon Uj élet réguláját,
Üdvösségre kezdett Bölcheség Iskoláját,
A' Bün le-mosásnak, 's lelki tisztulásnak
Tanúlyátok formáját.
- 15 4. Maria Magdolna, meg-tért bünös személyben,
Sok keserves könyve churogván két szemében,
Kiált mindeneknek, kik bünben hevernek,
Jaj-szóval a' fülökben:
- 20 5. Hallyátok-meg, ugymond, Evának maradéki,
Gyarló esetinek siralmas romladéki,
Kinek e' világra terjedtek halálra,
Magvának maradéki.
6. En tí gyarlóságtok romladozott edénye,
Es bünös véretek magvának veteménye;
Ihon reménségre, vagyok jó életre,
Mint egy Öröm-nap fénye.
- 25 7. Ki tegnap vétkeztén tudatlan ifiúságból;
Es a' földre esvén emberi gyarlóságból;

106 III dicziret<ben>et

13 II személyből 14 II szeméből 16 II Jaj szóval tellyes sziből 20 II Magvának veteményi 22 I veténye; II veteménye 23 II vágyok

Ma jó reménsséggel, és gyors sietséggel,
Fel-költem a' Bün sárból.

30 8. Térjete meg velem, a' kik el-fordúttatok,
Es a' gonosságra én-velem futottatok:
Mert el-jött az óra, mellyen már a' jóra
Néktek példát mutatok.

35 9. Kik a' setétségben engemet követtetek,
Es a' halál után hozzám futva jöttetek:
A' világosságban velem a' futásban
Jertek már siessetek.

40 10. Mert én, ki a' Világ kedvére gonosz löttem,
Test akarattára szemtelenül büntöttem:
A' Világ láttára, Test sanyargatásra,
Ma kemény ostort vöttem.

11. Gonoszúl keresett javaimat el-hadtam,
Bujaságra szabott köntösímet le-raktam,
Világ piarczára, bal áldozattyára,
Ördögnek vissza-hánntam.

45 12. Kényes tagaimat vereség-alá fogtam,
Czifrázott fejemet hamuval bé-takartam,
Sanyaru ígához, kemény gyász ruhához,
Már életemet szabtam.

50 13. Az én Kristusomnak bév kegyelmét ohajtva,
Sok siralmas szókkal előtte le-borúlva,
Könyvemmel öntöztem, 's hajammal töröltem
Szent Lábait, chokolva.

55 14. Hogy, a' ki az-elött haragra gerjesztettem,
Mikor ő láttára a' gonoszt chelekedtem,
Keserves sirással, 's sűrű köny-húllással,
Immár meg-engesztellyem.

60 15. Kész azért már nékem a' Kegyelem, Uramnál,
Az én Üdvözítő szerelmes JESUSomnál;
Kivel meg-békéltem, 's bochánatot nyertem,
Ez nap szent Lábainál.

16. Meg-öleltem ötet erős reménsséggel,
Hozzá ragaszkodtam buzgo szeretetemmel:
Már el nem ereszttem, söt holtig követem,
Sanyaru életemmel.

28 II Fel-költem bün sárából 37 II ki e' világ 43 II Báál áldozattyára 49 II ohajtván 50 II le-borúlván 51 II Könyvemmel öntözöm,
és hajammal törölöm 52 II csokolván 53 II a' kit 57 II a' kegyelem az Urnál

- 65 17. Maradgy-el én-töllem már világi rút hiuság,
Lelkeket prédáló tisztátalan bujaság:
Mert meg-virágzott, 's fejemre ágazott,
A' lelki szép tisztaság.
- 70 18. Örülly szegény lelkem, ki a' fogságban valál,
Kinek már kinokat készített vólt a' halál:
Mert bün-bochánatról, 's az irgalmasságról,
Ma kegyes választ hallál.
- 75 19. Kövessetek engem, oh szegény bünös Népek,
Kik a' meg-térésben utánnam sírva néztek:
Semmit ne féllyetek, hozzám siessetek,
Bizony kegyelmet vésztek.
- 80 20. Enekellyünk Menybe a' mí jó Istenünknek,
Ki kegyelmet ígér a' mí bünös lelkünknek:
Adassék dichőség, hálá-adás, tisztesség,
Örökké Szent nevének.

77/III.

XXII. JVLII: SZ. MAR. MAGDOLNARÓL

[Nótája: Idvöz légy kis Jesus lelkünk ébresztője]

1. MAria Magdólna meg-térvén sok bünből,
Keserves könnyei csorogván szeméből,
Kiált mindeneknek, kik bünben hevernek,
Igy tellyes szüből:
- 5 2. E' Világ kedvère én Magdólna éltem;
Test akarattyára szantalan bünt tettem:
De egek úttýara, Christus igájára,
Immàron léptem.
- 10 3. Kényes tagaimat ostor alá fogtam,
Czifrázott fejemet hamuba takartam,
Sanýarú igához, Es Christus szavához
Éltemet szabtam.
- 15 4. Kész már Magdolnának kegyelem az Urnál;
Orvosságot leltem Edes Jesusomnál,
Kivel meg-békéltem s' bocsánatot nyertem
Szent lábainál.
- 20 5. Meg-öleltem Jesust nagy reménségemmel;
Hozzá ragazkodtam szent szeretetemmel:
Már el-nem eresztem, söt hòltig követem,
Nyert kegyelemmel.

SZENT ERSÉBET ASZSZONY NAPJÁN

Notája: Angyaloknak Nagyságos Aszszonya

1. Magyar-ország szép nemes Chillaga,
Aszszonyi rend tiszteletes taga,
Ki Szentséggel hamar kezét foga,
Es közöttünk fényessen villoga.
- 5 2. Királyoknak nevezetes neme,
Erkölcöknek tündöklő göng szeme,
Kinek gazdag árra és érdeme,
Romlásunknak gyakran lön védelme.
- 10 3. Ez a' Testben, bűnnek fog-házában,
Élt a' Lélek nagy szabadságában;
Dichőségnek magas pompájában,
Ült szegénység el-vetett ruhában.
- 15 4. A' Kevélység fel-emelt tornyában,
Gyönyörűség szép aran-tollában,
Mint a' sárnak fekete porában,
Élt nagy szelíd alázatosságban.
- 20 5. A' hol sokan Fogságba akadtak,
Es halálra kötözve hányattak;
Ennek ott bév jutalmok adattak,
S' szabadságra nagy kapuk nyitattak.
6. Bölcheségnek ez gazdag árosa,
Ama' drága Gyöngynek vásárosa,
Ki nagy sommát azért le-olvasa;
Dichőséggel fénylik most Városa.
- 25 7. Nem lett Kinchének ez tékozlója,
Sem Uraságának meg-rontója;
Söt Aszszonya, 's hív takargatója,
Szép örökös Tárházban lakója.
- 30 8. Két kezét a' nagy munkára adta,
Ujaival az orsót forgatta,
Szegényeknek ajtaját meg-nyitva,
'S éhezőknek kenyerét nyújtotta.

3–4 II Szent Ersébet, András Király Leánya Ki szentséggel hamar kezét foga 8 II Szent Ersébet Christusnak jegyese 17–20 II [Hiányzik.] 21 II gazdag tár-háza 22 II Uraságát Christus-ért el-hadta 23 II Mint hivságot lábával tapodta 24 II fénlik koronája 25–28 II [Hiányzik.]

- 35 9. Meg-íratot már nagy bóldogsága,
Hirdettetik szép bölch okossága,
Soha nem fogy-el ő gazdagsága,
Mert Mennyekben nagyon Aszszonnsága.
- 40 10. Aszszonyoknak ez bölch Tanítója,
Özvegyeknek jó Ut-mutatója,
Leányoknak nagy Példa-adója,
Mint légyenek kinchek takarója.
11. Országunknak drága szép plantája,
Öseinknek édes unokája,
Nemzetünknek fényes Koronája,
Szent Hitünknek gyümölchös szép ágja.
- 45 12. Dichekedgyünk ily fő nemzetünkel,
Lelki jókkal tündöklő Szentünkel:
Kit kövessünk bizvást életünkel,
Hogy ö-vélle éllyünk Istenünkel.
- 50 13. Dichértessék Menyben az Istenség,
Szent Háromságban egyenlő Szentség
Kit illet a' hatalom és Fölség,
Földön, Mennyen, egyenlő tisztesség.

79.

SZENT BORBÁRA NAPJÁRA-VALÓ ENEK

Notája: Drága dolog az Vr Istent

1. DRága színbe öltözöt Menyaszzonyság,
Töb jószágok-közt a' lelki-Tisztaság,
Nem ér azzal semmi földi gazdagság,
Mert világon ez második Angyalság.
- 5 2. A' Szépségnek ő első hely-tartója,
Szeretetnek titok tanách-adója,
Alázatosságnak gyöngy-koszorúja,
Szemérmesség meg-koronázója.
- 10 3. Ez a' Szívnek fényes gyertya-tartója,
Az elmének égő világ-hozója,
Isteni látásnak kapu-nyitója,
Mennyei titkoknak mutogatója.

46 II Szent Ersébet, tündöklő Szentünkel

8 II–III Szemérmességnek koronázója 9 II Es

4. Oh, ki a' buzgóságot fel-gyúlasztya,
Szeretettel magát egybe-kapchollya,
15 Angyalokhoz báráságát foglallya,
Halhatatlanság czimerét meg-tartya.
5. Ez Evának almáját még nem tudgya,
Artatlanság ruháját éppen tartya,
Magát Isten szerelmében nyúgottya,
20 Es szent Fiát ölében ápolgattya.
6. Ez a' Léleknek leg-szeb ékessége,
Eöltözetinek drágáb fényessége,
Kinek szeplötelen szép fejjersége,
Mint ki-nyílt Liliomnak gyengesége.
- 25 7. Ennek színét látta-meg Szent Borbára,
Kinek fel-gerjedett kivánságára,
Ezt öltözte hamar fel ö-magára,
Tekíntvén annak drága jutalmára.
8. Ebben sietett a' Márttyomságra,
30 Rósa-színü szép piros-vér-ontásra,
Hogy hamaréb mehessen Aszszonyságra
A' Kristushoz, örökös házasságra.
9. Senki Meny-országba bé nem vitetett,
Ki e' Tisztaságba nem öltöztetett:
35 Mert Istentül a'-nélkül meg-vettetett,
Mint a' Bolond Szüzekben jelentetett.
10. A' Tisztaságnak az Isten állattya,
Kitől terjed annak szép ágazattya,
Mint a' Nap sугárin minden láthattya,
40 Ki a' szemnek a' Napot meg-mútattya.
11. Minden ember hát Kristus szavát hallya,
A' ki magát jó Jegyesének vallya:
Mert a' tiszta szívet Böldognak mongya,
Melly-által minden az Istent meg-láttya.
- 45 12. Hallyad azért Tisztaság-követője,
Ki a' Kristusnak vagy szép szeretője:
Ihon az ö Jegy-ruha öltözője,
Kinek Menyben kész már a' Menyegzője.
13. Le-ült Szent Borbára már vachorához,
50 Az örök élet Nagy lakodalmához:

13 III Ez ám a' buzgóságot 17 II–III Az Evának almáját nem kostolta 27 II–III Ezt öltözte-fel hamar ö magára 43 I Mert tiszta II–III Mert a' tiszta

Siess tahát hamar oda Udvarhoz,
A' Kristusnak drága szép asztalához.

14. Hallyad, oh te Szüzek felekezete!
Kinek Tisztaság leg-szeb öltözete:
55 A' Kristus azt te-néked készítette,
Szép társodat immár hozzá-ültette.
15. De ki véle névvel egybe szerkeztél,
Annyival közeleb hozzá illlettél,
Ha szép ruhájába már fel-öltöztél;
60 Ne szenvedd hogy tölle ki-rekesztessél.
16. Segéttsen Isten minket Tisztaságra,
Es vigyen-bé az örök Bóldogságra:
Holott uralkodik ma Szent Borbára,
Angyali szép fényes Karoknak láttára.

80.

SZÜZEK NAPJÁRA-VALO ENEK

Notája: Angyaloknak Nagyságos Aszszonya

1. ÉDes JESUS, Szüzeknek virágja,
Tisztaságnak tündöklő formája;
Kinek fénylik Világban példája,
Mint a' Verö-fénynek szép világa.
- 5 2. Te vagy első édes emlekezet,
Arkangyaltól hirdetett nevezet,
Ki a' Szüznek méhébe rejtezett,
'S Tisztasággal egybe-ölekezett.
- 10 3. Anya-nélkül Istentől születél,
Atya-nélkül Szüz méhébe mentél:
Tiszta szüzen e' világra jöttél,
'S Szüzességen sérelmet nem tettél.
- 15 4. Istennek nagy titkos tudománya,
Bölcséségnak leg-szebb alkotmánya,
[K]ire nézett drágább Koronája,
Meg-nyittatott, mint szép Arany-bánya.

56 II hozzád ültette 57 II–III egybe férkeztél 60 II–III Nem szenvedt tölle hogy ki-vettessél 64 II–III Angyali fényes

10 II–IV méhében lépél 11 II–IV jövél 12 II–IV nem ejtél 13–16 IV [Hiányzik.] 13 II–III Istennek vagy 15 I ire II–III Kire nézett

5. Soha nem vólt, hogy Világ tudnája,
Szüzességnek ki-adott példája.
El-kezdett már ennek pályája,
20 'S fel-téetett nyertesek palmája.
6. A' Szüz Anya hogy Eiat fogadott,
A' Szüzesség kinche meg-nyittatott,
Es sok drága gyöngyöket ki-adott,
Mellyel a' Föld már meg-gazdagodott.
- 25 7. Fénlik azért sok szép Rubintokkal,
Mint az Eg ragyago chillagokkal,
Bévelkedik sok drágaságokkal,
Mint a' Tavasz kedves újságokkal.
8. Tündöklük szép gyenge Virágokkal,
30 Kik tellyesek kedves illatokkal:
Bévelkedik sok Nemes plantákkal,
Kik színesek, mint ki-nyílt rósákkal.
9. Fénylenek a' sok szép Ifjuságok,
Mint annyi szép tündöklő gyemántok;
35 Vélek szelíd nagy ártatlanságok,
Mint szépséges ki-terjett újságok.
10. Tündöklenek a' szent Szüz Leányok,
Mint annyi szép illatos virágok:
Kiknek drága példás tisztaságok,
40 Mint valami ki-nyílt tulipánok.
11. Ezek bizony a' Világ szépségi,
Gyümölchinek drágább ékességi:
Kiknek az ő érdemes szentségi,
Isten-előtt egyebek mentségi.
- 45 12. Ezeknek nagy Lelki buzgóságok,
Egek-között forgó villámások:
Mert ezeknek Isten lakó-társok,
'S-véle vagyon minden barátságok.
13. Ezek ama' fel-emelt Lajtorják,
50 Kik fejekkel az Egeket tartják;
Zárt kapuit sokaknak fel-nyitják,
Es útait már szabadon járkák.

19 II–IV El-kezdetéek 20 II–IV s' fel-téeték 25 IV Fénlik most már 27 IV Bövelködik drága nagy sok jókkal 28 II–IV Mint a' Tavasz sok szép virágokkal 29 II–IV szép kerte virágokkal 32 II–IV Kikkel szinlik, mint 35 II–IV Vélek szelid áitatosságok 36 II–IV Mint szépséges kinyílt liliomok 38 II–IV Mint annyi sok illatos virágok 51 II–IV meg-nyitják

14. Kristusnak mind kedves Szerelmesi,
Szeplötelen választott Jegyesi,
55 Sok Fiaknak menybe vezetési;
Es chuda melly hathatók kérészi!
15. Ez Istennek választott szép nyája,
Melyben legel ártatlan Báránya;
60 Sion hegyét már szabadon járja,
Es gyönyörű füvekkel táplállya.
16. Chudálatos ezeknek nemzések,
Mint méheknek szokott eresztések;
Virágokból lészen terjedések,
'S virágokon vagyon legelések.
- 65 17. Eredetek ezeknek szentségben,
Terjedések lelki ékességben,
Nyájasságok Istennel Mennyekben:
Mert ők Szentek mind testben lélekben.
18. Oh drága szép méheknek nemzése!
70 Menybe röptült ennek eresztése,
Sion hegyén hallatik zengése,
Angyalokkal szokott éneklése.
19. Enekellyünk minnyájan ezekkel,
Vigadozzunk e' drága Szüzekkel,
75 Dichekedgyünk illy szép Nemzetünkel,
Kik Mennyekben élnek Istenünkel.
20. Ez az Igasságnak jó erkölche,
A' szent Hitnek tulajdon gyümölche,
(Mellyet követ e' Világnak bölche)
80 Hogy az Eget szent Fiakkal töltse.

53 II–IV Christusnak mint szerelmes kedvesi 55–56 IV Ezek sokak Menyben vezetési Olly hathatók ezeknek kérészi 59 IV Sion hegyét ki szabadon járja 69 II–IV nemzések 70 II–IV eresztések 71 II–IV zengések 72 II–IV éneklések 77–80 II–IV [Hiányzik.]

A GYÖNGYÖSI TOLDALÉK ENEKEI

[DE SANCTA MARIA]

1. Eörűly djchösegeös szep szűz, Christus annja,
Kj vjlagra szabaditot nekűnk szűlel,
Kit szent lelöktűl fogadal,
Az Gabrjel archangjalnak mjkoron te hjuel.
- 5 2. Szep illatu pjros rosa, teged kerűnk,
Szent fjadnak esedezzel my erettűnk,
Hogj legjen kegjelmes nekűnk,
Az mj ellensegűnk ellen legjen paysunk.
- 10 3. Az Euanak neuet te el valtoosztadat,
Tennen magadat mjkoron megh alazad,
Christust mehedben hogj fogadad,
Szent leleknek szolgaloul magad ajanlad.
- 15 4. Bűnösöknek vagj kegjelmes szo szoloja,
Es szomoru aruaknak vjgasztaloja,
Njomorultaknak vagj annja,
Szent neuedet djcseröknek otalmazoja.
- 20 5. O mely boldogok az kjk tegödet djcsernek,
Szent neuedet az kjk segetsegűl hjak,
Az ellensegtűl szabadulnak,
Es az te edes fjadtul erössittetnek.

2 III, V Ki nekűnk Szabaditót szűlel világra IV Szabaditót ki nekűnk szűlel világra 4 II [*te hiányzik.*] III–V Hogy Gábiel Archangyallal kegyessen szöllál 6 III–V fiadnál 8 III–V Légyen ellensegűnk ellen mi segedelműnk 9 II nieluet [!] 10 II mikoron te megh 11 II Engedelmesen felel [?] szent leleknek III–V Imé az Angyalnak mondád 12 II Szolgaloiul magad aianlad III–V En az Urnak szölgálója magad ajanlád 15 III–V Nyomorultak orvoslója 17–18 III–V Oh melly bóldogok, kik dicsirnek tégedet, Az kik segetsegűl hiják szent nevedet 19 II Szentsegedet nem karomliak III–V Nem káromlyák szentsegedet 20 II Szent fiaddal egyetemben teged diczirnek III–V Söt mindenekben keresik dicsiretedet

6. Ez orszagnak te uagj jo gond uiselöje,
Mjndenekben te uagj nekj segödelme,
Ellensegtül megh mentöje,
Az hjueknek mjndenekben erős remenje.
- 25 7. Az szent Istuan kjraly mjkor megh holt vala,
Ez orszagot akkor neked hatta vala,
Hogj lennel nekj otalma,
Az kegeotlen ellensegtül szabadjtoja.
- 30 8. Szensegös szüz, mostan azért teged kerünk,
Esedezzel my erettünk szent fjadnak,
Szannja megh my veszedelmünk,
Es adgjon chendez életöt ú hjueynek.
- 35 9. Djchertessel magas menyben szent fjaddal,
Es magasztaltassal az szent angjalokkal,
Az szent lelök vr Istennel,
Eöruendözzel mjnd eoreökkön eorökke. Amen.

82/I.

[IN ELEVATIONE CORPORIS ET SANGVINIS DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI CANENDA]

1. Jtt jelön uagjon az Istennek fja,
Jt jelen uagjon erős jgaz Jsten,
Christus Jesus.
- 5 2. Jtt jelen uagjon my edös megh ualtonk,
Jtt jelen uagjon lelki vigasagunk,
Christus Jesus.
3. Jtt jelen uagjon igassagh es eleth,
Jtt jelen vagjon túndöklö fenjessegh,
Christus Jesus.
- 10 4. Jtt jelen uagjon igassagnak napja,
Jtt jelen uagjon bünnek megh rontoja,

21 II gondgia uiselöie III–V fő gondviseleje **22** III–V Mindenekben leg-serényebb segítöje **24–25** III–V Hived reménségének fel-
ébredstöje, Szent István első Királyunk hogy meg-hala **27** II Hogy lenne mjnden oltalma III–V Hogy lennél gyámolítója **28** II
ellensigh<nek>tül III–V Minden-féle ellenségtöl óltalmazója **29** II teged azért mostan III–V azért mostan **30** II Szent fiadnak
esedezzel mi erettünk III–V Esedezzel szent Fiadnál mi erettünk **31** II uezsedelmünket **32** III–V Adgjon csendes békeséges életet
nékünk **33** II Angialiddal **34** II Angialoktul III–V a' szent Háromsággal **35** III Az szent Angyali karoknál IV–V Az szent Angyali
karokkal **36** III Szent Szüzek, Mátyromok, és Confessoroknál IV–V Szent Szüzek, Mátyromok, és Confessorokkal
11 I rontoja <Christus Jesus>

Itt jelen uagion zeretetnek langja,
Christus Jesus.

- 15 5. Adgja my nekünk az ű szent orszagat,
Hogj megh lathassuk szentsegös lakasat,
Angjalj karbol nezhessük orcsajat
Es akarattjat.

82/II.

1. Itt iellen uagion az Istennek fia,
Itt iellen uagion az Isten ereie,
Itt iellen uagion ereös igaz Isten,
Christus Jesus.
- 5 2. Itt iellen uagion mj edes terempteönk,
Itt ielleh uagion my edes megh ualtonk,
Itt iellen uagion lelkj igazgatonk,
Christus Jesus.
- 10 3. Itt iellen uagion ut, igassagh, ellet,
Itt iellen uagion uilagos feniesegh,
Itt iellen uagion az meniey felsegj,
Christus Jesus.
- 15 4. Itt iellen uagion igassaghnak napia,
Itt iellen uagion bünnek megh rontoja,
Itt iellen uagion zeretetnek langja,
Christus Jesus.
- 20 5. Itt iellen uagion az mj uigassagunk,
Itt iellen uagion eörizeönk, otalmunk,
Itt iellen uagion lelkj batorjttonk,
Christus Jesus.
6. Agia mj nekünk az eö szent orzagat,
Hogj megj lathassuk zentseges lakasat,
Angialy karbol nezhessuk orczajat
Es akarattjat.

82/V.

1. Üdvöz-légy Szent Test, Szüztöl ki születél,
Kereszt-fán értünk ki halált szenvedél,

1 IV Isten 2 III vagion Istennek ereye 4 IV Az Christus Jesus [A refrén végig ez.] 7 III vigasagunk IV vigaztalonk 9 III az igasság és élett 10 III [Hiányzik.] 13 III vigaságnak 14 III bwnwnk 15 III ania 17 IV igassagunk 23 III tiszta szép orczáyátt
1–8 VII [Hiányzik.]
1 VI születél 2 VI szenvedél

Atyáddal-is minket meg-békéltetél.
Imádunk téged.

5 2. Üdvöz-légy JESVS Christusnak szent Vére.
 Ki bűneinknek léel el-törlő bére.
 Es mi lelkünknek büséges érdeme.
 Imádunk téged.

10 3. Itt jelen vagyon, az Istennek Fia.
 Itt jelen vagyon, Emberek Váltója.
 Itt jelen vagyon, igaz Isten vólta.
 A' Christus JESVS.

15 4. Itt jelen vagyon, mi édes Teremtönk.
 Itt jelen vagyon, mi hiú Közbe-járónk.
 Itt jelen vagyon, lelki vigasztalónk.
 A' Christus JESVS.

20 5. Itt jelen vagyon, élet, út, igasság.
 Itt jelen vagyon, fényes világosság.
 Itt jelen vagyon, mennyei Uraság.
 A' Christus JESVS.

6. Itt jelen vagyon, váltságunknak napja,
 Itt jelen vagyon, bűnnek meg-rontója,
 Itt jelen vagyon szeretetnek lángja.
 A' Christus JESVS.

25 7. Itt jelen vagyon, a' mi vigaságunk.
 Itt jelen vagyon, őrizönk, s' óltalmunk.
 Itt jelen vagyon, mi lelki Pásztorunk.
 A' Christus JESVS.

30 8. Adgya mi-nékünk, az ő szent Országát,
 Hogy meg-láthassuk szentséges lakását,
 Angyali karból nézhessük orczáját;
 Es ő szent Attyát.

82/VIII.

[Nóta: Idvöz légy kis Jesus lelkünk ébresztője]

1. IDvöz légy igaz Test, Szüztől ki születél;
 Kereszt-fán érettünk ki halált szenvedtél;
 Es örök életet azzal nekünk nyertél,
 Hogy hozzánk léptel.

- 5 2. Idvöz légy oh Jesus Christusnak szent Vére:
A' sok bűneinknek légy el-törlő bére;
Mivel azért gyültünk ez lelki ebédre,
Szent vendégségre.
- 10 3. Ez Szentségben jelen az Istennek Fia;
Ez Szentségben vagyon mi lelkünknek díja;
Ez Szentségben jelen Istenségnek újja,
A' Christus Jesus.
- 15 4. Ez Szentségben vagyon Mi édes Teremptönk;
Ez Szentségben jelen Edes Idvezitönk,
Ez Szentségben vagyon minden jóra intönk,
A' Christus Jesus.
- 20 5. Ez Szentségben jelen élet, út, igasság;
Ez Szentségben vagyon igaz világosság;
Ez Szentségben jelen Lelki szép gazdagság,
A' Christus Jesus.
- 25 6. Ez Szentségben vagyon, Váltságunknak napja:
Ez Szentségben jelen életünk istápja:
Ez Szentségben vagyon Arva lelkünk apja,
A' Christus Jesus.
- 30 7. Ez Szentségben jelen a' mi vigasságunk:
Ez Szentségben vagyon drága szent Váltságunk:
Ez Szentségben jelen minden orvoságunk,
A' Christus Jesus.
- 35 8. Ez Szentségben vagyon szeretetnek lángja:
Ez Szentségben jelen Istenségnek hangja:
Ez Szentségben vagyon igasság harangja,
A' Christus Jesus.
- 35 9. Adgya Jesus nékünk Az ö szent Országát,
A' hol szemlélhessük nyilván szent orcáját;
De addig kövessük ebben hitünk ágát,
Szent igasságát.

83/I.

DE S. APOSTOLIS

1. Az igaz hitben uegig megh maradgiunk,
Noha ez földön szüksegh njomorognunk,
Es vegezetre erőtte megh halnunk,
Halalt kostalnunk.

- 5 2. Peldaul vadnak az szent apastalok,
Kik ezön hittel nagj sok orszagokat
Es varasokat megh hodoltattanak
Christus Vrunknak.
- 10 3. Mert az ű fejúket az nagj igassagal,
Es az ű fűlűket alhatatossagal
Erössitik vala, hoga ne gondolnanak
Senkj atkaual.
- 15 4. Menjorszagh fele űk tekentnek vala,
Hogj ne latnanak az sok baluanjokat,
Es az ű orcsajuk heruadozot uala
Szenuedes mjat.
- 20 5. Es edes mezzel foly uala ű szajuk,
Mert mjndennek szepen szolnak vala,
Edes beszeddal, alhatatossagal
Christust hjrdetuen.
- 25 6. Szent Peteor mene Roma varasaban,
Kit az Nero chjaszar ottan megh fogatuan,
Es az fejeuel föld fele feszituen
Nagj kinnal meg öle.
- 30 7. Az szent Pal apastal Asjat be jara,
Es onnat ismet Romaban be mene,
Ott ugjan fejeuel fizete Christusert,
Istennek fjaert.
- 35 8. Szent Andras penigh, Simon Peter battja
Sittjaban mene, Christust predjcalla,
De megh feszitek az Akayanak
Fű varasaban.
- 35 9. Szent Jakab apastal Hyspanjaban mene,
Es az Sjdosagban ismegh hatra tere,
Vgjan ot Herodes kiraly megh fogata,
Fejet el uetete.
10. Szent Janos apastal az forro olayban
Romaban uettetek olasz kapu elöt,

6 II hitben 9 II Mert eö feieket 10 II Es eö 14 II Földj rutsagjtol izhoniodnak uala 15 II Melliert ziuéökben kesseregnek ualla 16 II Szenuednek ualla 17 II Mint egj edes mezel [...] zauok 18 II mindeneknek 20 II Igaz tanitassal 22 II Kit Nero [...] megj fogata 23 II feszitek 24 II eöllek 25 II [Az hiányzik.] 26 II romaban fordula 27 II Hollot feieuel 30 II Nagj scithiaban christust predjcalla 31 II De megh feszitete eöt az nagj achia 32 II Hamis biria [!] 33 II Hispaniaban szent Jakab be mene 34 II [az hiányzik.] 35 II Ot az Herodes 36 II Feiet uetete 37 II Az szerelmetes szent Janos Apostal 38 II Forro olaiban Romban [!] uetetek

- 40 Jsmet az utan ű szamkj uettetek,
Vrban el njugouek.
11. Szent Fülöp apastal Sittjaban mene,
Christus jgejet ű ott predjcalla,
De megh feszittetek ű az Asjaba,
Christus vallasaert.
- 45 12. Szent Berthalan penigh Jndjaban mene,
Hogj ot az Christusrol bizonsagot tenne,
De megh niuzattatek, es nagj kjnt szenuede
Az egj igaz hitert.
- 50 13. Szent Thamas apastal Partjaban mene,
Es ismegh onnan Persiaban mene,
Egö kemjnczeben mezitelen vetek,
Nagj kjnnal meg ölek.
- 55 14. Szent Matthe apastal Christust predjkalla
Az sjdo orszagban, szerechön orszagban,
Eejeuel fizete vegre vr Jesusert,
Istennek fjaert.
- 60 15. Kissebik zent Jakab az Hjerusalembe
Megh küueztetek, es az foljosorol
Jm njakra füre ű ala vettetek,
Christusban niugouek.
16. Az Judas Thadeus, vrunk tanituanja,
Mesopotamjaba az hitöt hjrdete,
Martyromsagot ű ottis szenuede
Edissa varasban.
- 65 17. Szent Simon apastal mikor predjkalla
Christus igejet az Hierusalembe,
Megh feszittetek nagj keserű kjnnal
Christus szerelmeert.
- 70 18. Szent Matthjas apastal nagj gjalazatoson
Sjdo orszagban szörnű kjnt szenuede,
Ismegh asz utan ű megh feszittetek
Az egj jgassagert.
- 75 19. Igj köszönj megh az alhatatlan vilagh
Az nagj vr Jesusnak szent apastaljnak
Faratsagukat, igaz mondasukat,
Predjkallasukat.

39 II Pathmos szegetben szam kj uettetek 41–96 II [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 53 I prejkalla [!] 72 I jagassagert [!]

20. Vgjan ezön keppen sok predjkatorok
Halalt szenedenek es nagj sok kjonokat,
Az szent Jgnatius vadaknak uettetek,
80 Es megh szaggattatek.
21. Szent Markot megh fujtak, szent Borbast le uagak,
Zent Lörincset megh szútek, nemelljet verenek,
Nemellyet peniglen által fűrezlenek,
Es megh kúezenek.
- 85 22. Most nincz tiszteossege Christus igejenek,
Ninchen böcsületj az ű kúuetjnek,
Mert igj köl lennj vilagh vegezetigh,
Christus azt mondgja.
- 90 23. Eörülljetek azert, kik Jesust valljatok,
Es kik ű erötte nagj bozzut szenuettök,
Peldaul legjenek az szent apastalok,
Es tanituanjok.
24. Mert az kin uallasnak keserű poharat
Szüksegh ez vilagon nekünk megh kostolnunk,
95 Hogj holtunk utan mij Christus vrunkal
Eörökke elhessünk.

83/III.

A' SZENT APOSTOLOKBOL

1. Az igaz Hitben, végig meg-maradgyunk;
Noha ez földön szükség nyomorganunk:
Sok gyalázatot érette szenvednünk:
Végre meg-is halnunk.
- 5 2. Példájul vadnak a' szent Apostolok:
Kiknek szavokra számtalan Országok,
Meg-térittettek roppantott Városok.
Christus hitire.
- 10 3. Mert elméjeket igaz tudománnal:
Sziveket erős álhatatossággal,
Meg-erössíték hogy ne gondolnának,
Senkinek átkával.
4. Mennyeiekben magokat foglalák:
A' földieket pedig meg-utálák,

3 IV érte fel-vállalnunk 4 V Végre meg-halnunk 7 IV Meg-tértenek sok nagy roppant Városok V Mind meg-tértenek 12
V Senki

- 15 Mind e' Világot semminek alíták,
S' Christusért el-hagyák.
5. Mint a' lépes méz édes vala szavok:
Azért mindenütt kedves tanítások,
Hatalmas szent Lélektől vött szóllások,
20 Mennyei vallások.
6. Szent Péter mene Roma Városában,
Kit Néró Császár foga haragjában.
Föld-felé fölvel feszíté Romában,
Meg-hala illy kinban.
- 25 7. Szent Pál Apostol Asiát bé-jára,
Es onnét ismét bé-méne Rómába,
Eeje véteték, örömet meg-hala,
Istennek szolgája.
8. Szent András pedig, Simon Péter Bátya,
30 Nagy Scithiában Christust prédikállya,
De meg-feszíté ötet az Achaja,
Kegyetlen birája.
9. Szent Jakab méne Spaniol országba:
Es ismét vissza-tére Sidóságba,
35 Hérodés Király vetteté rabságba,
S' nyakát el-vágotá.
10. A' szerelmetes szent János kinzaték,
Forró olajban Rómában főzeték,
Pathmusban az után számki-vetteték,
40 Urban el-nyúgovék.
11. Szent Filep méne az nagy Asiában,
Honnét végtére juta Frigyiában,
Lábbal akaszták-fel ott egy Városban,
Hieropolisban.
- 45 12. Szent Birtalan-is alsó Indiában,
Christus Urunkat prédikállá bátran,
Kiért meg-ölék ötet haragjokban,
Mind merön meg-nyúzván.
13. Szent Tamást felső Indiában küldék,
50 Mész-kemenczében vallásáért veték,

19 V A' Szent Lélektől vólt az ő szóllások 20 V Es tudományok 24 V Meg-hal kinnyában 25 V bé-járta 28 V Isten 30 VI predikála 32 V Hamis birája 36 V s' Meg-ölék abba 39 V Pathmos szigetben ottan szám-ki-veték 40 V Urban el-nyugvék 47 V meg-nyúzák 48 V Meg-hal az Urban

Dárdával osztán ötet által-verék,
Templomban meg-ölék.

14. Dücső szent Máté, Szerecsen Országban;
Foglalván magát az szent áldozatban;
55 Altal-vereték pallossal azonban,
Királyi Városban.

15. Másik szent Jakab sokat kinoztaték,
Nyakra és főre toronyból vetteték,
Hierusálemben ő meg-kövezteték,
60 És agyon vereték.

16. Szent Tadeus Mesopotámiában,
Christust hirdeté Edessa Városban;
Onnét ki-térvén, juta Persiában,
Babiloniában.

65 17. Szent Simon Apostol, mene Egyiptomban,
Es onnan végre jöve Persiában.
Szent Tadeussal Sányir Városában,
Szenvede Christusban.

18. Szent Mátyás Apostol Mácédoniában,
70 Es prédikálván ismét Sidóságban,
Ejét el-ütvé meg-ölék nagy kinban,
Jerusálemben.

19. Így vészi világ Isten ajándékát,
S' Apostoloknak nehéz munkájokat,
75 Éaradságokat, igaz mondásokat,
És tanításokat.

20. Ezen szent hitért sok Egyházi rendek,
Szidalmat, átkot, vereséget türtek,
Kint, fáradságot, halált-is szenvedtek.
80 Mellyért örvendeztek.

21. Szent Ignatiust a' vadaknak veték,
Jerusálemben szent Istvánt kövezék,
Rómában pedig szent Lörinczet süték,
S' rostélyon égeték.

51 V Templomban képpel ötet 52 V Es ott meg-ölék 56 V Meg-hal kínnyában 57 V igen kinoztaték 58 V le-veték VI és <földre> főre 59 V Jerusálemben Sidók meg-kövezék 60 V Es agyon-verék 62 VI Christust követe 64 V Nagy Babilonban 68 V Szenvede vigan 70 V jöve Sidóságban 73 IV Így vészi Világ a' Mennyei jókat 74 V sok nehéz munkáját 75 V Midön hirdették Istennek Országát 76 V Christus mondását 77 III Egzházi [!] 80 V s' Ugy örvendeztek

- 85 22. Most sincs böcsüje Christus igéjének,
Nincs tisztességek az ő hiveinek,
Mert így kell lenni e' világon ennek,
Mondása Istennek.
- 90 23. JESVS hivei vigan örvendgyetek,
Kik boszszúságot e' földön szenvedtek.
Mert menyországban bö jutalmat vésztek;
Bóldogokká lésztek.
- 95 24. Mert a' kinoknak keserü pohárát,
Szükség hogy vegyük meg-mirrházott borát,
Hogy hóltunk után Ur JESVS áldását,
Vehessük s'országát.
- 100 25. Dicsősség néked Teremtő szent Atyánk,
Ki szent Fiadat küldötted mi hozzánk,
Hogy ő általa meg-szabadittatnánk,
Bóldogságra jutnánk.

83/VII.

SZ. APOSTOLOKROL

[Nótája: Idvöz légy kis Jesus lelkünk ébresztője]

1. ROmai Szent Hitben végig meg-maradgyunk,
Noha ez Világon szükség nyomorganunk,
Es sok gyalázatot érte fel-vállalnunk,
Végre meg-halnunk.
- 5 2. Példáink mi-nékünk à Szent Apostolok,
A' kiknek szavokra szántalan Országok,
Igaz Hitre tértek Pogány sokasságok,
Szünvén vakságok.
- 10 3. Apostolok szava fénlet igassággal,
Emberek szivében éget buzgósággal,
A' szót erőssitvén égh hatalmassággal,
Nagy bizonyossággal.
- 15 4. A' szent élettelis, hathatós vólt szavok;
Szent Apostoloknak drága hivatallyok;
Szelid, alázatos járások ruhájok;
Sok jó példájok.

85 IV Most-sincsen böcse Christus Igéjének 86 VI tisztessége 88 V Szava Istennek 92 V Bóldogok 96 V Vegyük 100 V Menyben juthatnánk

- 20 5. A' Szent Apostolok mást nem-is kerestek,
Hanem Lelkek utan szüntelen lesköttek;
Azzal à Jesusnak igen kedveskettek,
Bóldogok lettek.
6. Nékünkis használlyon à ti szent példátok;
Szükséginkben nyerjen sok jótt imádságtok:
Ertünk à nagy Istent egekben áldgyátok,
S' magasztallyátok.

84.

DE BEATA VIRGINE

1. O djcsöseges, o te szepseges, feniessleges chillagh,
Uilagh azzonja, szep magzatnak annja.
2. Angjalj szozat, profetaj szo, Daidnak leanja,
Neköd Salamon djcseretöket mond.
- 5 3. Menjorszagnak azzonja, bünnek gjeozöje, egnek erössege,
Te beuelködöl mennjej kaszdagsagal.
4. Fel tamado haynal, fenlö szüuetnek, feniös uilagossagh,
Uilagosicz megh lelkünk setetseget.
- 10 5. Holdnak szepsege, korsagh uruosa, segelj njavaljankban,
Kik kjnzattatunk bünnek foghsagaban.
6. Napnak uilaga, temienfa uezzö, szüzeknek uiraga,
Tegöd szerete mennjeknek kjrallja.
7. Aranjas nazfa, kjraly szölöje, lelkünknek fegjuere,
Legi segenjöknek iduössegh sisakja.
- 15 8. Jozagh palmaja, edes uenerek, füueknek illattja,
Ugj mjnt tündökles ujrago szep szjnnel.
9. Nömös liljom, szep pjros rosa, illatos uiola,
Menjej geongeot uiselel mehedben.
- 20 10. Buzanak szekj , napnak uilaga, fenjesseg chillagha,
Te szolgajdnak hald megh enekleset.

3 II Daujdnak magzattja **6** II Ugj mjnt tündökles ujrago szep szinnenek **7** II fenjes fenjesseg fenjes vilagossagh **9** II Napnak szepsege **11** II ebur fa uezzö sepsleges leanzo **13** II szölöje Eburfaj toronj **16** II Vigj el föl mjnket Christus orszagaba **17** II Fenjes liljum **19** I chillagh II napnak fenjenel fenjesseges chillag **20** II Te meg halgassad mj eneklesünket

11. Lelkünk uezere, uigasagh kutfeje, tiztasag uiragja,
Te szolgajdat ujd be menjorszagban.
12. O szüz Maria, djcsösegöddel engeztely Marja,
Te nepejdnak ujgasztald szjüüket.
- 25 13. Szent uilagossagh es szent szeretet, bizonj kesz segetsegh,
Te szolgajdnak agj eörök eletöt.

85.

DE SANCTA MARJA

1. Idvöz legj mennjey kjralne azzonj,
Ez uilag aszszonja, szep szüz Marja,
Christus Jesusnak ualasztot szüleje,
Es telljes uilagnak szep patronaja.
- 5 2. Tegödet Isten terömpte, ualazta,
Es szentöt, tisztat, bizony tisztasagost,
Telljes szepsegest es ekessegest,
Es egjebeknel nagj feolsegösbet.
- 10 3. Te benned egesz az istenj malazt,
Aijtatoson el be öntetek,
Hogj annja lennel az fölsegesnek,
Es njomorultaknak edös segetsegük.
- 15 4. Te tüled Christus emberj testöt uöt,
Uolt igaz Isten es emberre löt,
Születöt, szenuedöt es el temettetöt,
Immar föl tamadot, ily halhatatlanul.
- 20 5. Tegödet Isten ten oly meltosagossa,
Hogj annja lennel az bizony Istennek,
Es szent temploma az szent Haromsagnak,
Mert njugot te benned az bizony istensegh.
- 25 6. Tegödet csudalnak mjnd az mennjejek,
Hogj annja lettel az nagj Istennek,
Szeplötelen szüz, alazatos leany,
Vilagos chillagh, es szep, mint az hold.
- 25 7. Azert tegöd, szüz, djcheret föl emel,
Es fölszö karban kegeos helyhöztetel,
Melto seködben menyben rendöltetel,
Es te szent fjadal szüntelen orszaghlaz.

21 II Lelkünk fegjuere vigsag kut feje tisztasag uilaga 22 II Te beuelködöl mennjey kaszdagsagal 24 II Szamkj vetteket uigj be menjorszagban

25 djcheret <illet>

CANTJO DE ADUENTU

1. Az Vr Isten im az Adamnak az ú nagj uetke mjat
Meg' jgerte uala nekj az szabadítot.
2. Mikor alnok kjgjonak monda paradjcsom kerteben,
Hogj az azzony ember magua törj meg' feiet.
- 5 3. Az profetakis megh profetaltak, irassukban igj hattak,
Hogj az messias születnek egj tizta szüztül.
4. Balaam profeta igj jra rola, hogj egj chillag tamadna,
Es Israel nepebeöl egj szugar uezszö.
- 10 5. Esaias meg' profetala, szüz Marjarol szolla,
Hogj az *Jesse* giükerebeöl uezzö kj kelne.
6. Az giükernek szep uezzejeböl neomös ufrag szarmazek,
Kj jelentj az vr Christust, iduözitönket.
7. Jeremjas jgj ira rola: Ime napok el júnek,
Föl tamaztom az Daujdnak egj jelös maguat.
- 15 8. Az Daujdnak jelös maguabol kjraly föl neueködek,
Igassagot, iteletöt kj fog küuetnj.
9. Ezekjel es töb profetak uartak az egj Messjast,
Az mjnt az ú irasukban mastis talaljuk.
- 20 10. Azert immar nekünk születöt, es mj nekünk adatot,
Esaias az mint mongja, mj uelünk Isten.
11. Szükseg azert meg' emleköznünk az mas júueteleröl,
Mikor el jú es meg' itel mjnden nepeket.
12. Akkor ú meg' fizet mjndennek cselekedetj szerent,
Kjneq kjnek hjuatallja s jutalma szerent.

2 II–III Szabadítót ígért hogy ad maradékinak 3 II–III Mikor az alnok 4 II–III magva, öt meg rontaná 5 I irassuban [!] II–III így profétáltak, irasbanis úgy hadták 6 II–III Hogy Messiaszt szül egy szép Szüz, bizonytal tudták 8 II–III Az Izrael népe közül, ki meg váltana 9 II–III Esaias is meg Profétalta 10 I vezző [!] II–III Hogy a Jesse gyükeréböl veszzö támadna 11 II–III Es a gyükernek [...] szarmaznék 12 II–III Kristust, szüznak méhéből 13 II Jeremiás is így ír a szavát, III Jeremiás-is így 14 III Fel-támad Dávid Királynak egy jeles magva 15 II–III Es a Davidnak [...] fel nevededik 16 II–III iteletet, követ magától 17 II–III és a töb Profétak, az egy Messiaszt mondták 18 II–III találják 19 II–III immaron [...] mi nekünk küldetet 20 II–III mondja: Isten velünk lett 22 II–III meg itil, mit cselekedtünk 23 II–III Akkor meg fizet ö mindeneknek, cselekedetek szerent 24 II–III erdeme szerent

- 25 13. Az ualasztottakat job keze felöl, es az gonosz nepeket
Bal kesz felöl ú allattja jutalmuk szerent.
14. Kerjük azon az attja Istent, hogj ú mjnket allason
Job kesz felöl, helyhöztetuen nagj boldogsagban.
15. Halat adgiunk attja Istennek es az fju Istennek,
Az szent lelek vr Istennek eöreokke Amen.

87.

PRO PLUUJA

1. Kerünk tegödet, attja vr Isten, mjnden szüksegünkben,
Tekencz mast reank te szent fjadert mij köneorgesünkben.
2. Keönergünk neked lelkj es testj mjnden szükseginkert,
Ezeket nekünk hogj te megh adgjad az the szent fjadert.
- 5 3. Mindenek fölöt az te igedet kúuetnünk engedgjed,
Annak vtanna az mj testünknek gongjat te viselljed.
4. Az szaraz földet eghj harmattal zjrosicz meg nekünk,
Hogj eletünkben, mjnden üdöben chjak te read nezzünk.
- 10 5. Agj eszöt nekünk, hatalmas Isten, mij nagj szwksegünkben,
Agj eszöt nekünk, fölseges Isten, alkalmas üdöben.
6. Igaz vagj penig fogadasodban, mjnden beszededben,
Azert te hozzad mjes foljamunk mjnden eletünkben.
7. Szjuet te kjuanz, nagj szjúűnk szerent mij köniorgünk neked,
Az te fjadert, hjszünk, meg halgacz, kj kedues te neked.
- 15 8. Djcseret neked, attja vr Isten, az te szent fjaddal,
Az szent lelekkel, szent Haromsagnak mjnd eorökke, Amen.

88.

DE SANCTA MARIA IN ADVENTU

Nota O gloriosa

1. Gabriel angjal, bizonyos kúuet küldetek Istentül
A Nazaretben szep szüz Marjahosz.

26 II–III Érdemek szerent állatya bal keze felöl 27 II–III Kérjük azért az [...] ö állason minket 28 II–III Job keze felöl helyesztessen, erdemünk felett 30 III Mind örökké a' Szent Lélek nagy Ur Istennek

2. Isten malasztjtat csuda serelmet hirdete szep szűznek,
Köszönuen nekj, eörömet Istentül.
- 5 3. Monduan, úduöz legj, malasztal telljes, vr vagjon te veled,
Istennek rajjtad nagjsagos kegjelme.
4. Dicsö szent *neuel* szent fjtat fogacz, az vr Jesus Christust,
Kjnek uegtelen leszen vrasaga.
- 10 5. Illj nagj sokatlan chjuda szep szotul a' szűz meg' jjede,
Nagj szomoruan az angjalnak monda:
6. Angjal, a' the szod mjnt telljesöggjek? ferfjat nem tudok,
Mjnt ercsem azert az vr izenetit ?
7. Szent lelök ereje körnjül fog' teged, felele Gabriel,
Szülöd neuezeod fölseges fjanak.
- 15 8. Mert nijnchen semmj, nemis uolt soha vrtul lehetetlen,
Termeszeti ellen Isten erejeböl.
9. Mert am Erzebeot ú vensegeben annak hat holnapja,
Te rakonsagod szent fjtat fogatta.
- 20 10. Haluan illj csuda el mulhatatlan hjrt, Christusnak annja.,
Alazatoson engede küuetnek.
11. Monduan, am legjen az vr Istennek kedues akarattja,
Bar szolgálója legjek szent fjanak.
12. O kjrally Christus, szep szűz meheben fogontatot Isten,
Vegetlen irgalmu, legjen nagj djcsöseg'.

89.

[JUSTE JUDEX JESU CHRISTE]

1. Igaz biro Jesus Christus, kiralyoknak kirallya,
Ki orszaglaz mindenkoron attiaival es szent Leleckvel,
Meltöztással megh halgatni most mi imatsaginkat.
- 5 2. Te le szallal menyorszagbol Szwz Marianak szent meheben,
Onnet vevel bizony testet, minket megh latogattal,
Es megh valtad ez vilagot tulaydon szent vereddel.
3. Kerwnk teged mi Istenünk, hogy minket megh oltalmaz
Mindenkor szent kenaidert minden veszedelemtül,
Hogy mi mind megh maradhassunk te szent szolgalatodban.

- 10 4. Adgy mi nekünk, uram Jesus, eröt es segitseget,
Mi elmenket ne haborgassa ellensegünk czalardsaga,
Es mi lelkünk ne karhozzek mind öröckön öröcke.
5. Job karoddal kivel megh allad az pokolnak kapuiat,
Törd megh mi ellensegünket es minden alnoksagokat,
15 Kickel akariak most foglalni mi szivünknek utayt.
6. Töressenek megh, kik akarnak minket megh nyomoritani,
Legien nekik veszedelmekre az önnön czalardsagok,
Idvezitö kegies Jesus, minket túlled el ne vess.
7. Halgassad meg, uram Jesus, hozzad mi kialtasunkat,
20 Figielmezven könyorgoknek mutasd segitsegedet,
Ellensegünk mi ellenünk hogy ne tamadhassanak.
8. Te legh Jesus mi oltalmunk, te legy nekünk fegjverünk,
Hogy az mi ellenseginken giözedelmet vehessünk,
Es mi veled vigasagban tovab megh maradhassunk.
- 25 9. Szent kereztednek eö ielevel mi orczankat megh iegiezzed,
Giozedelmednek zazloiaval tegy minket giozedelmese,
Hogy mi megh giözöt ellensegink ereiektül megh fogiatkozzanak.
10. Bocsasd le szent malaztodat te menyei szekedböl,
30 Mi lelkünket vilagosicza, tanatsinkat igazgassa,
Giülölseget tavoztassa, gonoztul oltalmazza.
11. Legy irgalmas Jesus Christus, ur Istennek egy fia,
Legj irgalmas, kerünk teged, angialoknak szent ura,
Legy mindenkor büneinknek te megh boczatoia.
12. Attia Isten, fiu Isten es szent Lelek ur Isten,
35 Ki vagj mindenkor egy Isten, es egy urnak mondatol,
Legien neked uram Jesus orocke nagj diczeret.

90.

[IN EPIPHANIIS CANEND.]

[Nota: Mi dicsérjük ez máj-napon, etc.]

1. Jer mondgyunk éneket, à mi Urunknak,
És nekünk született Jesus Christusnak:
Uy esztendöben mi vigadgyunk.

- 5 2. Herodes királly sido népeket,
Mikoron birná Jerusálemet:
Születet Jesust mi imadgyuk.
3. Bethlehem varosban Jesus születék,
És Pasztoroknak meg-jelentetéék.
Uj Esztendöben mi vigadgyunk.
- 10 4. Nap kellet felől valo országból,
Bölcsek jövének a' *Persiabol*.
Született Jesust mi imadgyuk.
5. Jerusalemben hogy be jutanak,
Ott à népeknek mindgyart mondanak.
15 Uy esztendöben mi vigadgyunk.
6. A' mostan született sidok kirallyat,
Mútassátok meg nekünk Messiaszt;
Született Jesust mi imadgyuk.
7. Mert az ö fényes, és uy csillagat,
20 Lattuk nap keletről fel tamadásat,
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
8. Melly fenyés csillág hogy fel tamadna,
Bálam proféta meg mondta vala;
Születet Jesust mi imadgyuk.
- 25 9. Es azért jöttünk mi ennyi földre,
Ötet imadni és tisztelnye;
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
10. Herodes kiraly, hogy ezt meg halla,
Meg haborodék, és meg busúla.
30 Született Jesust mi imadgyuk.
11. Sőt meg az egész varosbéliek,
Mind à kirallyal, meg félemlének.
Uy esztendöben mi vigadgyunk.

4 II à Sido népet 5 II Mikor birnaia 6 II Uy esztendöben mi vigadgyunk. [A refréri valamennyi versszakban azonos.] 8 II Az 11 I [A sor utolsó szavának eleje nehezen olvasható. A másoló valószínűleg a már leírt *Per* szótagot a *mindgyart* szó első három betűjével átírta.] II [Lásd a főszövegben.] III Bölcsek jövének nagy Persiából 14 II És az népeknek 16 II Ez mostan 17 II az Messiaszt III Mútassátok-meg a' Szent Messiaszt 20 II Már mi iol lattuk nap kelet felé 22–24 III [Hiányzik.] 22 II Mely fényes Tsillagnak fel tamadasat 23 II Balaam Propheta meg prophetialt 25 II Es azért annyi földről mi iöttünk 26 II Ötet imadgyuk és hogy tiszteljük 29 II Meg haraguvék 31–33 III [Hiányzik.]

- 35 12. Herodes hamar gyűlést hirdete,
Nagy sok bölceket öszve gyujtete.
Született Jesust mi imadgyuk.
13. A' főfő papokat élé hivata,
Az irastudokot hozza szólita:
Uy esztendőben mi vigadgyunk.
- 40 14. Erössen tőlők ö tudakozék,
Hogy à Messiás holot születnék.
Született Jesust mi imadgyuk.
- 45 15. A' papi renden valo fő népek,
Ott à királynak így felelének:
Uy esztendőben mi vigadgyunk.
16. A' Juda nemzetnek tartományában,
Kel születetni Bethlen városban.
Született Jesust mi imadgyuk.
- 50 17. Mert az Mikeás proféta által,
Az Isten meg mondta illyen szók által:
Uy esztendőben mi vigadgyunk.
18. Te-is Bethlehem Juda várossa,
A' több varosok közt nem maracz hatra,
Született Jesust mi imadgyuk.
- 55 19. Mert te bellőled, az en népemnek,
Hadnagya szarmazék az Izraelnek:
Uy esztendőben mi vigadgyunk.
- 60 20. Es annak az ö ki jövele,
Öröktől fogva ő születese:
Született Jesust mi imadgyuk.
21. Herodes kiraly, hogy ezt meg hala,
A' három bölceket hozza hivata.
Uy esztendőben mi vigadgyunk.
- 65 22. Szorgalmátosson meg kérdé tőlők,
Mikor tetczet-fel csillag előttök.
Született Jesust mi imadgyuk.

34 II Herodes ottan gyűlést tétete III Azonban hamar **35** II Böltsket hozza hivata **37–39** III [Hiányzik.] **37** II Az fő fő népeket **40** II meg tudakoza **41** II Hol az Messias születet volna **44** II meg felelének III Király beszédire így felelének **46** II tartományabol **47** II az Bethlehemből **49–60** III [Hiányzik.] **49** II az szent Micheas **50** II illyen igikkel **53** II közt te sem vagy kisseb **58–60** II [Hiányzik.] **62** III titkon hivatá **64–69** III [Hiányzik.] **65** II Mikor ielent volt meg az Tsillag nekik?

23. Herodes kiraly nagy szep mondással,
Ezt monda nekék nagy alnoksággal:
Uy esztendőben mi vigadgyunk.
- 70 24. Bethlemben hamar tü el mennyetek,
És à Messiást ot keressétek,
Született Jesust mi imadgyuk.
25. Mihelyen pedig meg talallyatok,
Mindgyárt ennekem is ti meg mondgyátok.
75 Uy esztendőben mi vigadgyunk.
26. Hogy én-is ő hozzá szépen mehessek,
És tisztességet neki tehessek.
Született Jésust mi imadgyuk.
27. Szavát à bölcsek halvan kiralynak,
80 Bethlehem felé el indulának.
Uy esztendőben mi vigadgyunk.
28. A' fényes csillag, imé fel-tetczék,
Napkelet felől megint láttatek.
Született Jesust mi imadgyuk.
- 85 29. Csillagot látván à három bölcsek,
Útra nagy örömmel el eredének.
Uy esztendőben mi vigadgyunk.
30. A' csillag előttök mendegel vala,
Mind addig holot à Jesus vala.
90 Született Jésust mi imadgyuk.
31. A' házban leg ottan ök bé ménének,
És latvan Jesust meg félemlének;
Uy esztendőben mi vigadgyunk.
32. Ott à szép Jesust Szüz Mariaval,
95 Ám meg találák ő szent anyyával.
Született Jésust mi imadgyuk.
33. A' gyermek előtt tédre esének,
Nagy tisztességet Istennek tőnek:
Uy esztendőben mi vigadgyunk.

67 II szózattal 70 III Bethlemben, ugy-mond, ti 74 II Mindgyárast énnékem ti 76 II–III énis hozzá 79 II Az Böltsek halván szavat Kiralynak 82–87 III [Hiányzik.] 82 II Es imé fel tetszék à fényes Tsillag 83 II Nap kelet felé kit az elöt láttak 85 II Az Tsillagot 86 II Ök ottan mindgyárast örömben lönek 89 II addig az hol az 91–93 III [Hiányzik.] 91 II Bé menvén azért ök ot az házba 92 II Mellyet az Tsillag nékik mutata 94 II Es meg találák ott az Kis Iesust III A' házban Iesust 95 II És az ő Annyát az Szüz Mariat 98 II És [...] nékie tőnek

- 100 34. Drága kincseket fel nyitják vala,
Kit hazájokból hoztanak vala:
Született Jészust mi imadgyuk.
35. Ajándékokot néki nyujtanak,
Aranyat, themiént myrhat adanak:
105 Uy esztendöben mi vigadgyunk.
36. Es az után Isten angyala,
Igy inte öket, az ö almokba:
Született Jészust mi imadgyuk.
- 110 37. Herodeshez ök ne térnének,
Hanem más úton haza mennének:
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
38. A' Josephet Isten angyala,
Almában inte, s néki igy monda:
Született Jészust mi imadgyuk.
- 115 39. Kelly fel te Joseph nagy hamarsággal,
Ved fel à gyermeket az ö anyyával.
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
40. Fúss hamarsággal az Egyptusban,
Es ott legyetek ti mind addiglan,
120 Született Jészust mi imadgyuk.
41. Miglen én néktek ott meg jelentem,
Az Isten szavát néktek hirdetem.
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
- 125 42. Mert alnok Herodes à kis gyermeket,
Halálra keresi, mint ellenseget.
Született Jészust mi imadgyuk.
43. Szent Joseph azért à kis Jészussal,
El futa mindgyart az ö anyyával.
Uy esztendöben mi vigadgyunk.

100–102 III [Hiányzik.] **100** II Es az ö Kintseket fel nyiták **101** II Kit hazáiokból meszsül hozának **103** II Nyuytanak néki szép aiándékokot III Drága kincseket **104** II mirhát, kenetet **106–108** III [Hiányzik.] **106** II Es annak utánna **109** II Herodeshez soha ök ne mennének III Istennek angyala öket almokba **110** II De söt más uton haza térnének III Inté hogy más úton mennének vissza **112–114** III [Hiányzik.] **113** II inté igy, és im ezt mondá **115** II Kelly fel Ioseph III Té' s Jósef kely-fel most, az Angyal monda **116** III Vedd-fel a' gyermeket fúss Egyptusba **118–123** III [Hiányzik.] **118** II Meny hamarsággal az Aegyptumban **121** II Miglen néktek én meg ielentem **122** II És Isten szavát néktek megh mondom **125** II kergeti **27** II Ioseph azért az kis Jészussal **128** II mindgyárust

- 130 44. Es mind addiglan Egyptusban lőn,
Mig à Herodesnek halála nem lőn.
Született Jesust mi imadgyuk.
45. Hogy bé telnék az ő mondasa,
Mellyet Oseás meg mondott vala.
135 Uy esztendöben mi vigadgyunk.
46. Az én fiamot az Egyptusból,
Im haza hozsom az el futasból:
Született Jesust mi imadgyuk.
- 140 47. Herodes halvan hogy kiralyoktól:
Meg csufoltattot, à mágusoktól:
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
48. Nagy haraggal es dühösséggel,
Sereget inditá, kegyetlenséggel:
Született Jesust mi imadgyuk.
- 145 49. Mind levagata à Bethlehemben,
A' kis gyermekeket, Jesust keresvén
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
50. Száz negyven negy ezer ártatlanokat;
Két esztendön alól à magzatokat.
150 Született Jesust mi imadgyuk.
51. A' Jeremiás profétalása,
Szepen bé telék, az ő mondása,
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
- 155 52. Nó azért mijs hü keresztyének,
Őrök életre valasztot népek,
Született Jesust mi imadgyuk.
53. Kiknek az igaz uj világosság,
Immár fel támadt à fenyes csillág.
Uy esztendöben mi vigadgyunk.

130–138 III [Hiányzik.] **133** II telnék Isten mondása **134** II Kit Oseas által **137** II az számkivetésből **139** II hogy az Böltsektől III Herodes látván a' Királyoktól **140** II az Követektől III Hogy meg **142** II Nagy hamarsággal nagy III Igen nagy **143** II botsata **144** II [A 48. versszak után a következő strófa olvasható:] Az egész Bethlehem Városabanis, Az környül lévő tartománbanis. Uy esztendöben mi vigadgyunk. **145–147** III [Hiányzik.] **145** II Mind le vágatá az gyermekeket **146** II Két esztendősig az Ur Iesusért **148** II Az ártatlan sok apro Szentek **149** II Nagy sok ezerezen lönek Martyromok III Meg-ölé mind környül a' magzatokat **151–153** III [Hiányzik.] **151** II Prophetiaia **152** II Ekképpen telék bé kit mondot vala **157–159** III [Hiányzik.]

- 160 54. Mennyunk fejenkent Jesus Christushóz,
A' szent bölcsekkal, édes Urunkhoz.
Született Jésust mi imadgyuk.
55. Imadgyuk à Christust mint Istenünket,
Es meg valtonkat üdvezitönket.
165 Uy esztendöben mi vigadgyunk.
56. Mutassúnk be mijs az ayandékot,
Arannyat és myrhat temjen, illatot:
Született Jésust mi imadgyuk.
- 170 57. Ugy mint könyörgést és hala ádást,
És életunkben valo jobbulast.
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
58. A' keppen minket is à mi Christusunk
Nem hagy meg őriz à mi Jesussunk:
Született Jésust mi imadgyuk.
- 175 59. Meg óltalmaz à Herodestől
Angyala által az ellenségtől:
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
60. Ha mi-is Christusért halalt szenvedünk,
Az apro szentekkel menyben vitetünk.
180 Született Jésust mi imadgyuk.
61. Ott à mi mostani nagy sok siralmunk,
Örömré változik minden banatunk.
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
- 185 62. E-mostani, sok bujdosasból
Az Egyptusból csalarad vilagból:
Született Jésust mi imadgyuk.
63. Meg haza vitetünk à mi hazankban,
Az örök életre à menyországban:
Uy esztendöben mi vigadgyunk.
- 190 64. Ezt nekünk engedgye à Jesus Christus,
Kinek dicsőség légyen örökké:
Született Jésust mi imadgyuk.

160 II az Ur-Istenhez **161** II Igaz hüt által üdvességünkhöz **163** II Imádgyuk ötett rnint teremtönket **164** II Hogy megh adta nekünk Idvezitönket **166–174** III [Hiányzik.] **167** II Lelki arannyat, temijént, kenetet **169** II Ió hütöt, könyörgést, és háláadást **170** II És életünknek meg iobbittását **172** III Vezérünk, **173** II Istenünk. **175** III Es meg-óltalmaz **178** II Es ha Christusért **181** II Es az mij **184–186** II [Hiányzik.] **184–189** III [Hiányzik.] **187** II Míg haza **188** II életben **190** II az mij szent Atyánk **191** II Kinek ily nagy gondgya vagyon mi reánk

{RMKT XVII/7. – 149}

A PETRI ANDRÁS-ÉNEKESKÖNYV ÉNEKEI

(1630–1631)

TOROCZKAI PÁL

DE EXTREMO JUDICIO

1. Gondolkogial ember te allapotodrol,
Es uilaghban ualo niomorult napodrol,
Kj mulassod utan ieöuendeö sorsodrol,
Ne gieözetessel megh az elmulo ioktol.

- 5 2. **Parra** es cziak arniek ez uilaghban elted,
Noha sok sepsegiel s ioual hizal teged,
Mint hajnalj uirag tundeökliek eleöted,
De nem tudod, estig ha maradhat leted.

- 10 3. **Az** hatalmas Isten ualamit teremtet,
Higyed, mindeneknek hogj hatartis *uetet*,
Meliet semj allat hogj el nem kerulhet,
Neked sem eöreökeöd ez ujlajj elet.

- 15 4. **Valamint** annjadnak mehibeöl szuletel,
Azon mezitelen tested feöld alla kel,
Hamjnd ez uilagnak azert ura lenel,
Nem lezen eöreökeod teöb negj singnj feöldnel.

- 20 5. **Latod** az uizeknek zuntelen foliassat,
De nem lad azoknak uiza fordulassat,
Zinten igy eleted nem terittj napiat,
Mint kj leöt nil hatra nem teritj uassat.

6. **Vizj** buborekhoz mert uagj hasonlatos,
Uagj az uereö fenien tundeökleö chrisztalhoz,
Mikor szeben fenlik, keözelb az romlashoz,
Eletedis iob koran keözelb halalához.

- 25 7. **Senkj** azt te neked megh nem ielenthete,
Mikor s uagj hol lezen eletednek uege,

8 maradhat 10 uetetet 22 tundeöleö

Azert menteöl kinek tjtkosb ellensege,
Kiuantatik attol inkab serensege.

30 8. Tery megh azert ember, magad ued ezedben,
Ne heuery oly batron azte bünejdben,
Mert noha eltedben uagj gieönieörussegjben,
Azutan eöreöke lez uezedelemben.

35 9. Oh mely igen reöuid embernek elete,
Ha tellies uolnais eö gieönieörusige,
Haholtigh uolnajs alando sepsege,
De nintzien megh keötuen senkinel azuege.

40 10. Reöuid gieönieörussegj ueghetetlen kenra,
Kitczin eöreöm fordul hozzu siralomra,
Nem uiheted oztan peredet Tablara,
Ha elle allatnak egjzer szam adasra.

11. Ott az meg irt keöniuet mert eleodbe hozak,
Meljbeöl eletedet az probara uonszak,
Senkjnek ott bunit teöbe nem odozak,
Iutalmat igazan mindennek kj oztjak.

45 12. Szenges es iaigatas akoron nagj lezen,
Mikor urunk Christus elieöuendeö lezen,
Holtrol, eleuenreöl itiletet tezen,
Boldogh, akj akor talal/tatik kezen.

50 13. Kire tudod akor szemed forditanj?
Hogj te erted zollion, kit fogz akor kernj?
Auagj miuel tudod magadot mentenj?
Keözbe iarod mert fogh ereös birad lennj.

55 14. Az igaz emberis akor retteg es fel,
Mert nem tugia, ügie dolga hogj mire kel,
Te penigh tuduan, hogj gonozsagjban eltel,
Mint lez, hogj ez dolgot latuan, sziuued mit uel?

60 15. Nem haznal akoron ez uilag sepsege,
Nem menthet megh teged annak diczieössege,
Nem rejthet el feöldnek, tengernek melysege,
Mert hatalmas urnak uagj te ellensege.

16. Vadosod mas felleöl te eleöted lezen,
Mert az gonoz satan fel peresed lezen,
Hamis eletedreöl zernieö panaszt tezen,
Hogj el ragadhasson, torka tatua kezen.

48 talalaltatik [!]

- 65 17. Sietnel akoron Istenedhez ternj,
Kez volnal büneödreöl boczjanatot kernj,
De az kegielemnek nemfogh hellie lennj,
Meniekzeöj ruhat mert nem tudtal uennj.
- 70 18. Jaj kj keserues szot kell akor halanj,
Mikor bal kez felleöl kezdenek alatnj,
Iob uolna embernek jngen sem születnj,
Hogj nem ollian szernieö allapotra iutnj.
- 75 19. Vallions de mire iut giengen tartot tested,
Kinek te mindenbeöl it keduet kerested?
Ott pokolnak kennjat, ken keöuet emezted,
Tagaidot budeös tüzes toban ferezted.
- 80 20. Itt uigaztaloid, baratid uoltanak,
Kesertet idein az kik nem hatanak,
Ott hoher eördeögeök elleöted forognak,
Testben es lelekben kik szernien kenoznak.
21. Itt fris palotakban, keö hazakban laktal,
Kiben sok io lakast, uigasagot üztel,
Istenedreöl penig meg sem emlekeztel,
Ott egiebet nem laczj az nagj gieötrelennel.
- 85 22. Szaglassod, izlesed, minden tekintessed,
Es erzekensegid, külseö, belseö reszed
Cziak az ueghetetlen gieötrelemben leznek,
Minden helliek tüzzel, kennal rakua leznek.
- 90 23. Nem hagiak akaron Lazart hozad menj,
Mert itt nem akaral uelle keözeös lennj,
Nem adtal szegenjnek aztalodrol ennj,
Azert nagj köözt fogjnak te eleödben uetnj.
- 95 24. Meg mongiak akoron im ez szot teneked,
Hogj itt iutalmazdot eltedben el ueöted,
Uilagban tellies uolt te gieönieörusseged,
Abraham kebeleben nem lehet menesed.
- 100 25. Vallions de mj haznat uezed beö kencziednek,
Usoraua giüteöt sok keresmeniednek?
Araniad, esüzteöd teged meg nem menthet,
Kiert meg metczeted torkat sok zegenjnek.
26. Lazarnak eöreömit keuansagal nezed,
Nehez, de nem lehet neked aban rezed,
Tagadua uolt teolle kinjered es uized,
Eö sem megien hozad, hogj enhitczie tuzed.

- 105 27. Sies azert ember, terj megj Istenedhez,
Mert ingen sem tudod, feleöled mit uegez,
Ne ragaz mar teöb bünt azte bunejdhez,
Mert ne talam kerik ma lelkedet kezhez.
- 110 28. Az te regj hazad forogion ezedbe,
Honan az bün mia leöl zam kj uetesben,
Cziak uton iaro uagj ez testj eltedben,
Azert utj palczat zerez te kezedenben.
- 115 29. Tugyad, mindeneket hogj Istenteöl ueötel,
Azokban eö teölle saphara tetetel,
Megj kerdj megh teölled, hogj mint kereskettel,
Eö talemtomabol mit houa keölteötel.
- 120 30. Mig itt az uton uagj, kezeden lampast uegj,
Aban, hogj eghessen, olayat beöueön tegy,
Illendeö ruhaban fel eölteöztetuen legj,
Hogj az meniekzeöben tes egik uendegh legy.
31. Az attja Istennek nagj diczieösseg legien,
Az Jesus Christusnak, kj lakik meniekben,
Szent lelek Istennek uelle egietemben,
Eöreökeön eöreöke diczirtessek, Amen.

92.

DE SANCTO STEPHANO REGE

1. Szent Istuan kiraly, Istennek zolgaia.
Magiar orzagnak hü otalmazoia,
Baluaniozasnak ereös megj rontoja
Christus keduibeöl.
- 5 2. Ez uita ueötte megj az magiar nemzetet,
Poganj eletbeöl hoza io elletet,
Christus utara inte mindeneket,
El teuelieteket.
- 10 3. Eö mutata megj udueössegjnek utat,
Az menjorzagjnak megj nitta kapuiat,
Hamissagjnakis el nioma homaliat,
Ektelen uoltat.
- 15 4. Milto, hogj algia, tiztellie magiar orzagh,
Innepe napiat illie egez orzagh,
Diczireteket keuannja igassagj,
Hogj nekj mongiuuk.

- 20 5. Ezt my igazan mondhattjuk es ualliuk,
Jesse giukerjbeol zarmazotnak mongiuk,
Annja meheben mert Isten zent Istuant
Adad s megj aldad.
- 25 6. Haluan az attja cziudalkozek hiue,
Szuluen az annja rajta eöruendeze,
Fel magasztalla hiueknek zep serge,
Hiuen Christusban.
- 30 7. Az Christus Jesust mindennek hirdette,
Es az kik hinek, eö megj kereztele,
Az igaz hitet mindennek hirdette
Magiar orzagban.
- 35 8. Szep templomokot sok heljt epitete,
Mellieket zepen fel ekesitete,
Aranjal, gieöngiel, eszuztel zepite,
Sok draga keöuekel.
- 40 9. Beöltczj tanitokot, igaz prophetakot,
Emelle zerze iambor tudossokot,
Hogj megj eöriznek az igaz juhokot
Igaz hüteökben.
- 45 10. Es az Istennek el ueöt talentomat
Megj eöreggbitte kegis aiandekat,
Hogj megj nierhesse eö eöreök iutalmat
Christus Jesustol.
11. Mely atal be ment eöreok diczieössegjben,
Eel emeltetet Isten elejben,
Erül, eöruendez Christusal most menjben
Nagj diczieössegjben.
12. Az Christus Jesus nekunkis engegie,
Hogj eletunknek mikor lezen uege,
Zent Istuan atal lehessunk eö uelle
Eöreöke, amen.

93.

VIRGO DEI GENITRIX MAGIARUL

1. Istenek züz zuleie,
Kit uilag nem rekezthete,
Emberre leöl mehebe,
Magat bele rekeztuen.

- 5 2. Igaz hitj Christusnak
 Tiztitia bunjt uilagnak,
 Ez szüzeseg romlatlan
 Marada tem magadnak.
- 10 3. Aiandek mehednek,
 Tizta züz mehedben tartad,
 Kit haborgo uilagnak
 Bekessegjre züllel.
- 15 4. Legj keönieörgeö eretunk,
 Christusnak kegis züleie,
 Isten elleöt hiueknek
 Kegis essedezeöie.
- 20 5. Nagj diczeössegj adassek
 Meniekben az ur Istennek
 Es eö nekj fianak,
 Szent lelek vr Istennek.

94.

[DE BEATTA MARJA UIRGINE]

1. Kegis zep zuz Marja,
 Christusnak szentseges annja,
 Ez uilagnak azonja,
 Mindeneknek remenie.
- 5 2. Az te mehed giümeölczie
 El mossa ez villagh bünit,
 Es az te szüzeseged
 Szepleötellen marada.
- 10 3. Szüles es szüzesegel
 Sok ideök ellenkeztennek,
 Es az te zent mehedben
 Egiesseke leöttének.
- 15 4. Oh kegissegnek annja,
 Ez uilagj ker segetsegül,
 Legj uellunk essedezuen
 Te szegenj zolgaydert.
5. Diczeössegj az attjanak,
 Egietemben az fiunak,

9 II zuzegel [!] 12 II Egiekke 15 II–III Legj ielen 16 II Zegenj zolgaidert 17 I [A *Diczeössegj az szavak olvashatatlan szöböl javítva.*] 18 II Egietemben eö szent fianak III Egetemben szent fianak

20 Az szent lelekkel egiut
Agiunk hallat Istennek.

95.

DE APOSTOLIS

1. Jesvs Christusnak kedues tanituanj,
Az teöbj keözeöt edes apostoly,
Es ez uilaghnak szepseges tükürj,
Ego lampasj.
- 5 2. Isten hazanak te uagj feö paztora,
Peter apostal, Istennek feö papja,
Labal fel teged fezjtenek fara,
Keuansagodra.
- 10 3. Te mesterednek, az Christus Jesusnak
Jgj adad lelked te uigaztalodnak,
Peldaul te uagj ez szellies uilagnak,
Az boldogoknak.
- 15 4. Szent Pal apostal az kereziensegre
El boczjatatek feöld kereksegire,
Az zent lelektul ualaztot edenie,
Fenleö tükeöre.
- 20 5. Szantalan nepet bezedel terjtel,
Kiert nagj kinra azoktul ujtetel,
Mert niak uagassra teölleök uitetetel,
Es megj eöletel.
6. Egj napon tikteök ketten megj eölenek,
Kin az angjalok igen ürülenek,
Teölettek sokan szep peldat ueuenek,
Jduezjlenek.
- 25 7. Oh bodogh Roma, ez uilagnak feie,
Feiedelmeknek mert te uagj uezere,
Kj az Istentul ualaztatal erre,
Jduesegunkre.
- 30 8. Gieozedelmetek ikes leön tj nektek,
Egienleö keppen leön tü djczjeösegjtek,

6 II Christusnak Szent Papja 10 II lelked meg, Vigasztalódnak 11 II Például hogy légy 13 II a' pogány nemzetre 14 II El-bocsáttatál 15 II Vagy Szent Léleknek 17 II intéssel 19 II töllök ítíltetél 21 II Ez napon 25–32 II [A 7. és 8. vsz. fordított sorrendben.]

Ertunk Istennel ty essedezestek,
Keönieörgessetek.

9. Attja Istenek eöreöke djczjeösegh,
Es az Christusnak addasek tiztesegh,
35 Az zent lelleknek egienleö miltosagj,
Menjben djczjeösegh.

96.

[DE APOSTOLIS]

[Nota: Ebredgyél-fel Világ büneidből.]

1. Attia Istennek szerelmes szent fia,
Attja kebeljbeölj szalla le uilagra,
Giarlo büneöseknek ieöue ualtsagara,
Hogj az binbeöl megj tiztítuan uine menjorzagra.
- 5 2. Sok eztendeökeöt ez uilagon iara,
Tanituan az nepet úduesegh utara,
Inte, hogj ternenek penitentjara,
Hogj az altal iuthatnanak eöreok boldogsagra.
- 10 3. Attjahoz menuen rolunk leön nagj gondgja,
Mert menjbeöl mj nekünk szent lelket boczjatta,
Kj mind uilagj uegjgh mj uellunk maradna,
Yduessegnek utajba minket igazgatna.
- 15 4. Ennek fellete paztorokot szerze,
Kiknek eö johajt haga eöreöznye,
Az eclessjaban tiztet uiselnie,
Embereknek paranczjola ezeket felnie.
- 20 5. Hakik megh ternj bünbeöl akarnanak,
Azoknak kepiben megh boczjatatnanak,
De kik eö buneökben uegigh maradnanak,
Mondanak azzokot megh keöteozuen atkozot fiaknak.
6. Hadnagiul nekik zent Petert ualazta,
Teöb tanituanjokot hogj eö igazgatna,

31 II esedezzetek 32 II s' KönyörögjeteK 35 II egyenlő nagy Felség

1 II Az Atya 4 I megj tiztuan [!] II meg tiszttiván III ki-tisztítván 7 II Inte mindeneK poenitentiara 9 II Az Attyához 11 II Ki világ végeig mind velünk maradna III velünk meg-maradna 12 II–III Üdvösségnek dolgaybán 13 II Ezeknek fölötte 14 II Kinek III [eö hiányzik.] 17–20 I [A 9. vsz. utólagos betoldás.] 17 II Há kik ö büneökből meg térti akárnak III Ha kik büneökből térti akarnának 18 II meg bocsátonnanak III Azoknak büneö meg-bocsáttatnának 19 II végik meg máradnak III [eö hiányzik.] 20 II Meg kötözvén mondatnanak III Mondatnának meg-kötözve

Annja zent egjhazat Petteren fundala,
Megj szolitian menjbeöl zent Palt tarsul melle ada.

- 25 7. Wicariussa leön zent Petter Christusnak,
Valasztot edenie zent Pal mj vrunknak,
Euangeliomban sokat faradanak,
Kit uegtere halalokkal megj bizonitanak.
- 30 8. Labbal fezjtek fel zent Petert az fara,
Uonak Pal apostalt szerniu niak uagasra,
Ilj iutalmat ueönek hagi sok munkaioknak,
Kiert lelkek fel uitetek eöreok bodogjsagjra.
- 35 9. Nagj sok kenokat, sok ueressegeket,
Teöb tanituanjokon teönek uezeljeket,
Eöldeözök, kergetek szeliel szegenieket,
Uezetre mind feienkent megj eölek azokat.
- 40 10. Azert Christusnak szerelmes szentey,
Hogj emlekezetek ertünk essedeznj,
Keönieörgestek által minket segetenj,
Attalatok miltok legiunk bodogjsagjra mennj.
11. Velletek egiut hogj Christust megj lassuk,
Az attja vr Jstent algiuk, magasztaliuk,
Az zent angjalokal eöreöke imadgiuk,
Menjben legien Uristennek diczjeösegj, kialtcsiuk.
- *
- 45 12. Nem alkhatek megh jgassagh, hamissagh,
Zent Janost Herodes illete fogsaghal,
Mert giakron megh fede eöteöt dorgalassal,
Teörüenj keöueöl hogj eö laknek az Herodiassal.
- 50 13. Lasd, nem niughattek fertelmes parazna,
Janost el uezeze, Herodest busittja,
De cziak hamarsagal modot lele abba,
Eö lianjat ra oktatu leön nagj io ...

25 II lön az Péter **28** II [A sor után a 15. vsz. változata.] III Kit ök végre **29** II Labbal feszették Szent Pétert kereszt fára **31** II munkaiokra III vönek sok fáratságokra **32** II [*fel* hiányzik.] vitették **33–36** III [Hiányzik.] **33** II Nány sok rut kinokat és vereségeket **36** II Végre mind [...] ezeket **37** II Azért ti Christusnak III szerető szolgálai **38** II–III Meg emlékeztetek **39** III Könyörgéstek-által értünk imádkozni **40** II [*legiunk* hiányzik.] III Méltók legyünk, állatlatok **41** II Es veletek edgyüt hogy Christust lathassuk III Veletek együtt a' Christust hogy lássuk **43** III dicsirjük **44** II [*legien* hiányzik; a sor után egy új versszak:] Dicsirtesség [!] menyben felséges Ur Isten, És ö vele edgyüt az Fiu Ur Isten, És mind egyetemben Szent Lélek Ur Isten, Mind örökén és örökke algyuk ötet Amen. III Menyben néki dicsiretet örökké mondhasunk **45–56** II [Hiányzik.] **54–76** III [Hiányzik.] **52** I linjat [A sor végén nehezen olvasható betűk melyek értelmezése nem sikerült:] ualass ani

14. Be teölte keduit Herodes azonnak,
Feiet uetete teömleczyben zent Janosnak,
55 Kitt egj kis iatekert ada lianianak,
Nem kedueze haragjaban eö az zent Janosnak.
15. Sido orzagban es Samarjaban
Zent Jakab apostal Spanior orzagban
Sokakot teritte hozza igaz utban,
60 Feö uettel atal ereösitte megh eökeöt az Christusban.
16. Licaonian Bartalis apostal
Jndjaban ere szorgalmatossagal,
Hirdete az Christust ott eö sok hazzonnal,
Beörit rolla mind le uonuan fizette niak uagassal.
- 65 17. Gonoz uamosbol leöt zent Matte appostal,
Szereczien orzagban mene batorsaggal,
Istent ismertete uellek igik atal,
Hütben eöket ereösitte szerniü halalual.
18. Babilloniaban es egez Persjaban
70 Zent Simont ualaztak es Judas apostalt,
Annak feiedelmit igaz vtban hozak,
Feguer miat az Christusnak lelkeket megh adak.
19. Andras apostal az nagj Europaban,
Traczjaban mene, sors bocziatass atal,
75 Sok cziudakot ot teön Isten ereje altal,
Kerezt fara fezitetuen egiezek Christussal.

97.

DE CONFESSORIBUS

[Nota: O mi Szent Atyánk etc.]

1. Ez az Istenek kedues zent zolgaia,
Kinek inepit kereztien nep algia,
Ma nagj eöreömel, eöreök bodogsagjban
Be ment menjegben.
- 5 2. Ki kegis, ezes, allazatos, tizta,
Jozan es czjendes eletben marada,
Migh it ez gjarlo uilagban mulata
Lelke testjben.

57–60 II [A 7. és 8. versszak között.] 57 II [A *Sido* szó elé a másoló utólag beírta:] az 58 II Szent Jakab tanita az Spanyol országban 60 II Halálával meg erősítvén őket az Urbán 61–76 II [Hiányzik.]

2 II kereszténység aldgya 3 II örök diczőségbe

- 10 3. Kjnekiakorta szent koporsojanal
Betegek testj, mint bizonyj oruosnal,
Akar mj felle niaualjat gondolnal,
Eppen megh giogiul.
- 15 4. Azert tizteluen, s eöteöt magasztaluan,
Es diczjretet enekeliunk, monduan,
Hogj imadsaga segelien *meg nyilván*,
Minden jdeöben.
- 20 5. Oh aldot Jesus, tegedet diczirunk,
Es cziak teneked dicjretet mondunk,
Hogj ez uilagbol mikoron kj mullunk,
Te legj my vellünk.
6. Dicziret annak, hatalom, tiztessegi,
Kj mindeneknek fellete nagj felsegi,
Az zent haromsagi egj bizonyj istensegi,
Menjben diczjeösegi.

98.

DE TRANSFIGVRATIONE CHRISTI JESU

1. Emlekezünk kereztjenek az ur Christusrol, kj melle ueue
Szent Petter apostalt teöb tanituanie keözül, es melle ueue
Zent Janost, szent Jakabot, fel mene Tabor hegire.
- 5 2. Eo zent szynet nagj feniessegielöttök el ualtosztata,
Kinek zent szyne hasonlatos leue az fenyessegi naphoz,
Es zent ruhái hasonlok leuenek az feiersegi hohoz.
3. Azon közbe megh ielenek az zent Illies propheta,
Uele egyetemben megh ielenek az Mojses propheta,
Kiknek zent beszede az Jesus Christussal ekkeppen kezdetek el.
- 10 4. Halat adunk neked, Jesus Christus, hogy ez vilagra iöttel,
Bünösöknek uáltságára az Istentől küldettel,
Elseö szyleink esetekert emberseget uöttel fel.
- 15 5. Hogy ezeket latuan zent Peter apostal az Christusnak igh szola:
Ha akarod, vram Jesus Christus, *epitczek* hailekokot,
Egiel feölsegednek, masi Moisesnek, harmadot Illies prophetanak.

11 III Akar minémü **12** II–III meg gyógyult **13** III Azért tiszteljük ötet, magasztalván **14** II énekeliünk vigan **15** I segelien minjan II Hogy imadsággal szegéllyen bennünket III segéllyen-meg nyilván **17–20** II–III [Hiányzik.] **23** II egyenlő Istenségh **24** II Menyekben III Örök

14 [Előbb így:] epitessek egi haileka [Későbbi kéz az *epitessek* szót olvashatatlanra javította, az *egj* szót kihúzta és a *haileka* szót *hailekokot*-ra javította.] **15** [Az *Egiel* szót és a *harmadot* szó *ot* betűit ugyanaz a későbbi kéz utólag írta be.] mas

6. Ez szo közben nagy fenies keöd mindniaian be foga eököt,
Az fenies ködböl illien szo adatek, ki el remite ököt:
Ez az en zent fiam, kiben keduem be tölt, es halgassatok eöteöt.
7. Ez szot haluan az zent apostalok mind harman le esenek,
20 Jesus Christus hogj ez dolgot lata, kezeteöl illetenek,
Es szolla nekik: kellietek fel, semmitöl se fellietek.
8. Fel emeluen zent szemeket senkitis nem látának,
Hanem csak Jesust, s' az Thabor hegieröl ök uisza indulának,
Paranczolá, hogj ez látást senkinek se mondanák.
- 25 9. Engegied megh, eöreök attja Isten, zent fiad halalaert,
Hogj bjnejnkebeöl mijs kj terhessunk zent fiad erdemiert,
Bünnek zemeliet ualoztathassuk jduessegre zent fjadert.
10. Kiert halakot mj neked adhassunk az eöreök bodogsagjban,
Attja, fiu es zent lelek tellies zent haromsagjban,
30 Egj bjzonj Isten, kj elz es uralkodol az magas menjorzagjban.

99.

DE SANCTO MARTINO

Ad notam Vitamque

1. Zent Marton Sabarjaban születek,
Christusnak hjteben fel neuelkedek,
2. Irgalmasagj eö benne talaltatek,
Szegenj kuldus teölle megj ruhaztatek.
- 5 3. Az Christus eö nekie megj ielenek,
Illien kegis bezedel emlekezek:
4. Tegnapon nagy meztelensegiben
Megj ruhazzal engem kuldus kepjben,
5. Kiert te en uellem diczjeösegemben
10 Eöruendez mind eöreöke az menjekben.
6. Szep pelda leön az magjarj nemzetnek,
Ha leznek keöüeteöy eletenek.
7. Dichjeösegj adasek az vr Istennek,
Kj magat megj ielente nemzetjnek.

100.

[DE SANCTO MAETINO]

1. Szent Martont szep istenj felelemel
Szenteliuk napjat szep diczjretekkel.
2. Kerezteneknek kereztenj szep pelda,
Eletel, imatsagal, hittel uala.
- 5 3. Magyarok szep, ikes, fenies czjlaga,
Kireol most emlekezik mindez uilagj.
4. Szegeniekre uolt nekj tekintetj,
Mert ruhajatjs eö uellek keözleötte.
- 10 5. Hallottis miatta tamat, azt mondgja
Az historja, kj eöteöt illete.
6. Magyarok tj azert az eö ellettet
Keöuessetek, es szenteljetek napjat,
7. Ha uelle akartok es az Christussal
Elnj es uigadnj mind az szentekel.
- 15 8. *Diczeret legen atianak, fiunak,
Es az vigaztalo szent lelöJc Istennek.*

101/I.

DE SANCTA CATERINA

Ad notam Iste confessor

1. Az poganj nembeöl egj szep szűz tamada,
Kj az Istenek fogadast teöt ualla,
Hogj eletjben eö nekj szolgálna,
Szűz szent Chaterjna.
- 5 2. Istenben nekj olj nagj hittj ualla,
Maxentius cziazart nem rettegj uala,
Seöt az gonoztol megj fedette uala,
Szuz zent Chaterjna.
- 10 3. Az Maxentius doctorokat hiua,
Kikel az lian am megj disputalla,

1 II Marton 4 II Kiröl most emlekezyk mind ez vilagh 5 II Magyaroknak ekes szep peldaia 6 II Leön eletet imatsagval
hüttel vala 8 II velek eö 10 II Az historia melj idökben eö elet [!] 15–16 I [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben.]
5 [A nekj szó utólag betoldva.]

Az doctorokot mind megj gieözte ualla,
Semit nem fel ualla.

4. Maxentius szolla ot az doctoroknak,
Mar hogj halalra eök miltok uolnanak,
15 Mert erkeöczieökben niluan megj ualtoztak,
Kjert megj halnanak.

5. Az doctorokot tüzben hanjatata,
Zuz zent Katerjnat eö megj fogatata,
Izhoniu keppen hohereknek ada,
20 Ueret kj ontata.

6. Az szep zuzunk doctorokot hogj megj gieözte ualla,
Az szep szüznek testet el fel uitek ualla,
Sinay hegien el temettek ualla
Istennek angjaly.

7. Keriük azert mijs az szent Chaterjnat,
25 Hogj engeztellie az Istennek fiat,
Mutassa hozank eö zent akaratjat,
Zent jrgalmassagat.

8. Diczjeössej legien az attja Istennek,
30 Eö igienek, az fiu Istennek,
Es egietemben zent lelek Istennek,
My idueözjteönknek.

101/II.

Nota: Ez az Istennek kedves etc.

1. A' Pogány nemből egy szép Szüz támada,
Ki az Istennek fogadást tött vala:
Hogy életében nékie szolgálna.
Szent Katarina.
- 5 2. Istenben néki olly nagy Hiti vala,
A' pogány Császárt nem rettegi vala:
Söt a' vétekről meg-feddette vala.
3. Ottan a' Császár Doctorokat hiva,
Kikkel a' Leány ám meg-disputála:
10 De mind meg-gyözvén, semmit nem fej vala,
4. A' Doctoroknak Maxentius monda,
Szörnyü halálra majd öket vonattya:
Hogy erkölcsökben egy Szüz változtatta.

21 [A sor fölé utólag beírva:] Az szep szüznek teste mikor megh holt uala

- 15 5. Bölseket Császár mind tűzben hányattya,
Szent Katarinát hohéroknek adgya:
Az Ur Christus-ért vérét ki-ontotta.
6. Katalin testét az Isten nem hatta,
Sina hegyére vinni parancsolta:
Kit az Angyalok ott temettek vala.
- 20 7. Kérünk most téged Szüzeknek virága,
Hogy visely gondot bünös szolgálidra:
Légyen kegyelmes az Istennek Fia.
- 25 8. Dicsirtessék a' mindenható Atya,
Dicsirtessék ö szerelmes Szent Fia:
Dicsirtessék a' Szent Lélek Malasztya.

102/I.

[DE SANCTA CATERINA]

1. Szuz tamada poganj nepnek nemzetjbeöl,
Szuz zent Katerjna, Custos neü kiralj liania.
2. Mj diczjriuk iozaganak erkeöczjet,
Zuz zent Chaterjnanak megj ellegegiunk segedelmeuel.
- 5 3. Nagj hitben ualla szuz zent Katerjna,
Istenben ereös ualla, nem fel ualla Maxentiustol.
4. Maxentius szolla az Doctoroknak:
Mire uattok gieözedelmesse az egj lian tanussagatul?
- 10 5. Nekj ualla tellies bizadalma,
Lepek az doctorokhoz, egj szauauual megj gieöze eökeöt.
6. Maxentius hagia: az doctorokot
Tűzben mind megj egessek, mert ualtoztak eö erkeöczjeökben.
7. Chaterina, mestereknek gieözeöie,
Mikor az nagj kent ualla, Sjnay hegien el temettek.
- 15 8. Szuz, mj nekink engeztellied vr Istent,
Hogj mj ys be mehesunk menj orzagnak bodogsagabanj.

3 II Mi ditsérjük Istenünknek jó-voltát **4** II És meg-elégedgyünk az Ur Istennek segedelmével **5** II Nagy bünben **7–10** II [A 4. és 5. vsz. felcserélve.] **8** II gyözetvén [...] tanuságával **9** II Istenben vala tellyes ö bizodalma **10** II Lépik [...] gyözte vala **14** II Mikoron a' kint vallá [...] el-temetteték **15** II Jesus Christus engesztellyed Szent Atyádat

102/III.

SZENT KATALIN SZÜZRÖL

1. Szüz támada, pogány népnek nemzetéből:
Szüz Szent Catharina, Custos nevü Király véréből.
2. Mi dicsirjük ez Leánynak szentségét,
Szüz szent Katalinnak, mert érezzük szent segítségét.
- 5 3. Eröss hitben vólt Szüz szent Catharina;
Istenben eröss vala, Maxentiust nem féli vala.
4. Maxentius hagyá hogy pogány Bölcsek,
E' Szüz meg-győzésére Országából özve gyüllyenek.
- 10 5. De midön e' Szüzzel vetekednének;
Minnyájan e' szent Szüztől a' bölcsek meg-gyözzettetének.
6. Maxentius szólla a' Doktoroknak;
Mi dolog hogy engedtek az egy Leány tudományának.
7. Maxentius hagyá a' Doktorokat,
Tüzben meg-égettetni, mint hitekben meg-változókat.
- 15 8. Es a' szent Szüzet kerékre itilé;
De Szüz imádságára mennyei tűz, azt meg-emészté.
9. Haragjában Szüznek fejét véteté,
Kit Isten Angyalokkal Sinai hegyen el-temettete.
- 20 10. Catharina Doktoroknak gyözője,
Kérünk téged, mint Szüzet, légy tisztaságunknak örzője.

103.

DE SANCTA MARIA MAGDALENA

Ad notam Az paradjczum

1. Emlekezünk mostan Marja Magdolnarol,
Lazarol, Martarol, egj attjafjakrol,
Eucharjs azonjnak edes magzatjarol,
Es az eö attjajknak neuireöl, Stjrusrol.
- 5 2. Bodogh Maxjmius, Isten tanituanja,
Kiket az ideöben megh kerezelt uala,

4 [A *neuireöl* szót a másoló utólag írta a sor végére, majd a szórendet számozással jelölte.]

Magdalom uarosba Marja Magdolna,
Az Genezarethez kj kett mely feöld ualla.

- 10 3. Lazaris be mene az Ierusalembe,
Zent Marta peniglen Bethanjaban mene,
Hollot mutatodek minden kegissege,
Attja fjayhoz zeretetnek jelle.
- 15 4. Mikoron az Isten itt praedical ualla,
Marja Magdolna gieönieörkeödik ualla,
Testj keuansaghban eö el merült ualla,
Kiert fenleö neujt el uezteten ualla.
- 20 5. De lasd megj, kereztjen, Istennek kegielmit,
Kik eö hozza ternek, az eö kegjessegit,
Megj agja eö nekik az eöreok elletet,
Es hozza fogagja, ugj mint iol teöt lelket.
- 25 6. Mikor az zent lelek ez szelies uilagra,
Isten hiuejre boczjatatot uala,
Az sidok keözt penigh neuekedik ualla,
Minden kegitlensegj eöregbedik uala,
- 30 7. Bodogj Maxjmjus Marja Magdolnaua,
Akaratjok ellen kett attjafiaual
Marsiljaba mene zent Marta azonjua,
Aquensis uarasba fel menne Lazaral.
- 35 8. Es eök megj terjtek Aquensis varasat,
Es mutatak nekj az Istennek vtat,
Marja Magdolna Istennek malasztjat
Hozzaja kapczjola, mint eö iol teöt vrat.
- 40 9. Egj nagj magas hegjre Marja ment ualla,
Tjzen negj melj feöld negj kj uarashoz uala,
Es egj czelaczjkaba imatkozik uala,
30 eztendeigh ot mulatot ualla.
- 45 10. Istennek angialy fel ragadiak uala,
Imadsagj idejn menjben uizik ualla,
Mint ha ettel, ittal, nekj ellegj uolna,
Angjalj szengesteöl elegendik ualla.
- 50 11. Eö chellaja melle egj remete iutta,
Hogj penitentjat eö ottan tartana,
De angialy serget eö ot lattot ualla,
Marja czellajara le szallotak ualla.

24 [Az *eöregbedik* szó *g* betűje utólag betoldva, a *d* betű olvashatatlan betűből javítva]. 40 elegendik

- 45 12. Marja Magdolna menjbe uitetek,
Es egj ora mulua alla hozatatek,
Kin eö cziudalkozuan oda futamodek,
Chellaban Marja teölle tallaltatek.
- 50 13. Szolla Magdallena ot az remetenek,
Hogj el menne mingjart, zent Maxjmjnusnak
Megj mondana nekj, mint Isten hiuenek,
Jelentete uolna, kinek hjuatatnek.
- 55 14. Jeöuendeö uasarnap az Edesjaba
Maxjmjnus jeöue Istennek hazaba,
Az remette mingjart el mene elleöle,
Az Maxjmjnusnak mindent megj bezelle,
- 60 15. Kin eö cziudalkozek, es igen ürüle,
Az ora el iutuan templomba fel mene,
Es ott talaltatnek angjalok markaba,
Diczjrue az Istent Marja Magdolna.
16. Hat ot all angjalok kezjben Marja,
Ket singnire felliel mert eöt tartjak ualla,
Oda keözelgetuen ijekzet ualla,
Teöbeket szoljtuan eö hozza ment ualla.
- 65 17. Marja peniglen jmatkozjk ualla,
Es az urnak testit hoza ueötte ualla,
Keönjuezessel penigh esedezik ualla,
Ot az oltar elleöt szepen kj mult ualla.
- 70 18. Es az zent angjalok eö lelket fel ueuek,
Magas menjorzagban nagj eöreömmel ujuek,
Isten szekj elleöt eö megj ielentetek,
Az eöreök diczjeössegj nekj adatatek.
- 75 19. Engegied vr Isten ezeket mj nekünk,
Mindennek fellette teged szerethessunk,
Marjauaal egiut mj be uitetessunk,
Eöreökeön eöreöke diczjeössegjben legiunk.

104.

[DE GLORIOSA ET DE BEATA MARIA]

Nota: Követi vala népnek etc.

1. **D**icsiretes vagy szép szüz MARIA, Christusnak Szent Annja:
Szent Háromságnak Szolgáló-Leánya.

53–60 [A sorok rendje a kéziratban: 53, 54, 59, 60, 55–58. Lásd a jegyzetet.]

2. **O**lly kellemetes, Isteni Malaszt, kivel tellyes valál:
Mert minden büntöl, azzal meg-tartatál.
- 5 3. **M**eg-környékeze, s' éppen bé-tölte, mint Gábriél mondá:
Kegyess Anyának, Fiát néked adá.
4. **J**övendő-képpen régi Próféták, te-róllad szóllottak:
Szépséges Szűznek tégedet mondottak.
5. **N**agy sok dolgait, Atya Istennek te-benned dicsirik:
10 Mert Szent méhedben Christus fogontatik.
6. **A'** több Szüzeket, mind meg-haladád alázatossággal:
Mert Isten vala veled Malasztyával.
7. **O**ltalmok valál Szüz társaidnak igaz szeretettel:
Mert tellyes valál minden kegyességgel.
- 15 8. **R**ólad mondatik szüntelen-való Isteni dicsiret:
Mivel meg-rontád csalárd ellenséget.
9. **A**ngyali orczád nagy vídám vala buzgó imádságba:
Mikoron vólnál Isten Templomába.
10. **P**éldájok valál, lám mindeneknek, Papoknak, Szűzeknek:
20 Istent szolgáló szegény özvegyeknek.
11. **R**omlására löl, fene Sárkánynak, Szent érdemed-által:
Mert meg-rontaték Szent Magzatod-által.
12. **O**ltalmaz azért, szép Szüz MARIA minden ellenségtől:
Te hiveidet tartsd-meg minden büntöl.
- 25 13. **N**yomorült népek mostan kik vagyunk, te-hozzád folyamunk:
Mert Fiad előtt te vagy mi gyámolunk.
14. **O**rszágolsz mostan te Szent Fiaddal, mi Urunk IESUS-sal:
Vigan örvendesz a' Szent Angyalokkal.

3 II Olj keuanatos 4 II bunteöl uelle megj 5 II Megj arniekoza Isten hatalma mint 6 II annjaua 7 II szoltanak 8 II teged mondotanak 10 II Kiknek keözuleök ezeket neuezjk [A sor után a másoló az eredetileg üresen hagyott helyre a következő versszakot írta:] Oly kellemetes engedelmessegh benned talaltatek hogy Istenfia teneked adatek 11 II Nemes szüzeket te megj 12 II [A sor után a másoló az eredetileg üresen hagyott helyre a következő versszakot írta:] Jo igassagnak keuanasagual lelked tellies uala kiböl mindenek peldat uesnek uala 13 II bizony szeretettel 16 II Kiuel megh rontal minden 18 II uallal 19–20 II [Hiányzik.] 21 II sarkaninak kegitlet satanak 22 II Epulesere az menje [!] karnak 23–24 II [E versszakot a másoló az eredetileg üresen hagyott helyre később írta be.] 23 II oh szüz 25–26 II [Hiányzik.] 27–28 II [E versszakot a másoló az eredetileg üresen hagyott helyre később írta be.] 27 II Christussal 28 II Oruendez imar

- 30 15. **Bátorits** minket te fiadat halálunk óráján:
Es ne-hadgy esnünk, a' halál torkában.
16. **Irgalmasságnak**, és Szent Malasztnak mert te vagy Szent Annya;
Kik benned bíznak azoknak óltalma.
17. **Segítségedben** mindenkor bízunk minden szükségünkben:
Mert Szent Fiaddal örökké élsz, Amen.

105.

[DE GLORIOSA ET BEATA MARIA]

Nota Mennek feöldnek

1. Emlekezünk az szuz Marjarul,
Az vr Jesus Christus zent annjarul,
Es eö nekj menjbe uiteleröl,
Ejel nappal nekünk zozolonkrol.
- 5 2. Az zent Gergelj bizonyjsagot tezen,
Züz Marja kegjesseghben legien,
Magas menjben heljheztetuen legien,
Angjaloktul tiztetetuen legien.
- 10 3. Es ezerzerlegh uallo ezerteöl,
Tiz ezerzerlegh uallo szaz ezertöl
Uitetetek Marja szentektül,
Menjorzaghba *testestül*, lelkestül.
- 15 4. Kj fel mene ma paradiczjomba,
Az angjalok kit keöuetnek uala,
Apostalok megj büczjülnek ualla,
Martjromok bodogjtnak ualla.
- 20 5. Confesorok es mind az sok zuzek
Elejben enek szoual mennek,
Marjanak tizteletet teznek,
Nagy eöreömben mjnd az szentek leznek.
6. Az menjbely eöreök attja Isten
Zent annjanak illien szokot tezen:
Mindeneken felliel heljheztetuen
En zent aniam diczjeösegjben legien.

29–32 II [A 15. és 16. vsz. fordított sorrendben.] 29 II te huejdet 30 II Jelenczjed nekunk zent fiad orzagat 31 II Irgalmassagnak
nam te uagj annja es malasztnak annja 32 II Kik hozad 33 II Segedelmedben [...] minden ketsegnekül

6 [A *kegjesseghben* szó utólag beírva, az eredeti olvashatatlan.] 10 <es> tiz 12 testül

25 7. Szuz Marja hogj ezeket halla,
Czjendes szokal eö ez szokot monda:
Az en lelkem urat magasztallja,
Mert ismerte, kj legien otalma.

30 8. Müis bunel kik terheluen uagiunk,
Zuz Marja, te neked keönieorgünk,
Hogj büneökbeöl kj zabadulhasunk,
Udueösegre atalad iuthassunk.

35 9. Welled egiut menjben uigadhassunk,
Halalunknak utana lehesunk,
Angjaloktul mj ne uadoltassunk,
De eöreoke diczjeösegjben legiunk.

106.

ALIUD DE BEATA MARIA VIRGINE

Ad notam Mj kegis

1. Istennek annja, zentseges Marja,
Mennek es feöldnek kiraljne azonja,
Paradiczjomnak uiragja, kapuja,
Ualaztot szep szuz.
- 5 2. Szent angjaloknak te uagj ikessege,
Mjnd az szenteknek eöruendetessege,
Napnak es holdnak rjad nez szepsege,
Arannjas czjlagia.
- 10 3. Vagj remensegnek es malaztnak annja,
Niomorultaknak uagj uigasztaloja,
Mj keresünkeöt halgasd megj, Marja,
Zuzeknek viraga.
- 15 4. Jozagal tellies keriuik io uoltodot,
Hogj nisd megh nekünk irgalmasagodot,
Uesd eördeögeökre azte haragodot,
Az te jobodot.
- 20 5. Az te mehednek aldot zent giümelczjet
Kerjed az Jesust, hogj lelkjnknek vetket
Boczjassa nekünk bunejnk fertelmet,
Kegjtlen merget.

1 Istennek <szent> annja

6. Vegie el rolunk bunejnknek terhet,
Satan eördeögnek roncza megj hatalmat,
Es agja nekunk Jesusnak malasztjat,
Lelek iozagat.
- 25 7. Zent szeretetel agion bekesseget,
Mind testj lelkj nagj io egesseget,
Es mjnden joban adgion elle mentet,
Tizta elletet.
- 30 8. Vilagossiczja mallasztual lelkjnket,
Neuelien bennunk lelkj giümeölczeökeöt,
Es igengesseo szuujnket, lelkjnket,
Mj elletinkeöt.
- 35 9. Kerünk Marja, zuzeknek uiraga,
Hogj mikor el ieö hallalunk oraja,
Nierjed Iesustol, uegie eö hozzaja
Az mj lelkinket.
- 40 10. Diczjret, tiztessegj adassek Christusnak,
Es telies eöreöm bodogj Marjanak,
Mind az szenteknek es az angjaloknak,
Eöreöke, amen.

107.

DE BEATTA MARJA VIRGINE

1. Diczirtessel kegis szüz Marja,
Irgalmassaghnak mert te uagj szent annja,
Minden draga ioknak zent azonnja,
Tellies minden diczieösegnek annja.
- 5 2. Iduz legj mind szenteknek zentsege,
Es hiueknek minden tiztessege,
Szent attjaknak ualasztot edenie,
Az Christusnak tiztassagos helye.
- 10 3. Attia Isten tegedet terempte,
Az szent lelek teged körniekeze,
Fiu Isten teged arniekoza,
Te uagj szent haromsagnak liania.
4. Boldogj te uagj, szepleötelen annja,
Mert az Christus, atjanknak zent fia,

28 elletetet [!]

6 II Angjaloknak 10 II tegedet 13 II uagy te 14 II attianak

- 15 Mennek, feöldnek es tengernek vra
 Te mehedbeöl zuletnej akara.
5. Te uagj, Marja, szüzeknek viraga,
 Tiztassagnak legj felseö gradjczia,
 Minden feniessegnek czilaga,
20 Mind zenteknek kegielmes azonnja.
6. Diczirtessel annja zent egj hazban,
 Menjorzaghban zenteknek njajaban,
 Ez uilagon hiueknek szajokban,
 Diczirtessel eöreök boldoghsagjban.

108.

IN ADVENTV DOMINI

1. Mindeneknek terempteie,
 Hiueknek eöreok uilaga,
 Christus, megh ualto vr Isten,
 Halgas megj keönieörgessinkben.
- 5 2. Ki mj raytunk keönieöruluen,
 Hogj el ne uezzunk büneünkben,
 Megh tekented ez uilagot,
 Aduan nekj oruossagot.
- 10 3. El keözelgetuen az ideö,
 Mikor uolnal el ieöuendeö,
 Emberj testben, mint az Nap,
 Kj ieöuel az szuznek mehebeöl.
- 15 4. Az te hatalmassagodnak
 Minden terdek megh hajlanak,
 Menjiek es feöldjek
 Teged imadnak, diczjrnek.
- 20 5. Neked azert most keönieörgunk,
 Kj uagj mj kegis megh ualtonk,
 Oalmaz minden gonoztol,
 Az eördeögnek nilajtol.
6. Diczieösegh attja Istennek,
 Fianak es zent leleknek,
 Egj bizonj eöreök Istennek
 Most es eöreökeön eöreöke.

16 II mehedtül 19 II szep czillagha 23 II szaiaban

4 II könyörgesünket 10 II uolna 15 II Menieyek 20 II Az eördöghök nilatul 21 [Istenteöl-ből javítva.]

[IN ADVENTU DOMINI]

1. Ez uilagot Adam hogj el uezte,
Az satannak birtokaban eyte,
Illien modon az Isten megh mente,
Illien modon az Isten megh mente.
- 5 2. El boczjatta menjbeöl zent angjalat,
Hogj idueözlie az szep szuz Marjat,
Meheben hogj fogadna zent fiat,
Meheben hogj fogadna zent fiat.
- 10 3. Keouetseget angial megh bezelle,
Haborodek az szuz elmejben,
Gondolkodik, az dologh mj lenne,
Gondolkodik, az dologh mj lenne.
- 15 4. Batorjttja angial szuz Marjat,
Szent lelekteöl fogadna zent fiat,
Angjalnak Marja hiue zauat.
Angjalnak Marja hiue zauat.
- 20 5. Ottan Jesust meheben fogada,
Ez uilagra nagj eöremet hoza,
Mikor szulle ot az istaloban,
Mikor szulle ot az istaloban.
6. Mihelt az giermek fel neuelkedek,
Az satan orzaga megh teöreték,
Isten kigielme reank foljamek,
Isten kigielme reank foljamek.
- 25 7. Marjat my mindnjajan tiztelliuk,
Kegis annjat eöteöt azon keriuik,
Hogj gonoztul minket otalmazon,
Hogj gonoztul minket otalmazon.
- 30 8. Illien hatalma leön az giermeknek,
Hogj le teore hatalmat eördegnek,
Ilj keduet teön emberj nemzetnek,
Ilj keduet teön emberj nemzetnek.

11 II–III è dolog mint 13 II–III Batorita 17 II–III fogadgya 25–32 I [Utólag a lap aljára írva.] 25 I mindnjan II–III mindnyaian 27 II–III Hogy gonosztúl szent oltalmat vegyük 29–32 II–III [Hiányzik.]

- 35 9. Dicziret, diczieössegh es tiztessegh
Adassek az vr Jesus Christusnak,
Egietemben az szent haromsagjnak,
Zent leleknek, my uigaztalonknak.

110/I.

IN RORATE CANENDA

1. Kildetek szüz szent lianjhoz Isten ereössege,
Az Gabrjel archangjal, vrnak feö keöuetj,
Kj Adamnak eö essetit iora ualtoztata,
Pokol setetsegiben kj tartatik ualla.
- 5 2. Idueöz legj te szuz zent lianj, angial az szot mongja,
Am vr uagion te uelled, uagj malasztual tellies,
Ez szo haluan megj ijede szuzeknek uiraga,
Am megj batorjtatek azon angjal attal.
- 10 3. Az szent lelek malasztja miat fogantatik zent magzat,
Kjralioknak kiralja, vr Istennek zent fia,
Marja magat megh allazza igaz akaratra,
Ime, vgj mond, legien vrnak eö zent akarattja.
- 15 4. Diczirtessek az attja mindenható Isten,
Es az eö zent fia, az vr Jesus Christus,
Egietemben uigaztallo zent lelek vr Isten,
Tellies zent haromsagj es egj bizon Isten.

110/II.

1. Küldeték à szent szüzhöz Isten erőssége,
À Gabriel arkangyal, urnak fű követe,
Ki Adamnak esetit allatna helyére,
Pokol sötetségeben ki volt meg kötözve.
- 5 2. Iduéz legy te Maria, ezt monda az angyal,
Im ur vagyon te veled, vagy tellyes malasztal,
Halvan à szüz meg ijede az illyen szozattal,
De meg batorittatek azon angyal altal.
- 10 3. Szent lelek erejétől mert fogacz mehedben
Királyoknak kirallyat, szülöd embersegben,
Anya magat meg alaza szemermettesegben,
Im az ur szolgálója, mint mondod, ugy legyen.

33 II–III Dicsiret dicsőség az atyanak 34 II–III Ö fiának à Jesus Christusnak 35–36 II Szent léleknek meg vigasztalonknak III Szent Léleknek mi vigasztalónknak

4. Dicsirtessék az atya mindenható Isten,
Vele egygüt örökké à fiu ur Isten,
15 Egyetemben vigasztaló szent lélek ur Isten,
A tellyes szent haromsag à magas menyegben.

111.

[IN RORATE CANENDA]

1. Iduetz legj Marja, menjorzaghnak azonnja,
Vr Istennek zent annja, tekenczj rjank, kegielmes annja,
Hogj iduezuliunk, vtunkban ne teueljeghiunk.
2. Marja, bodogj annja, taniczj minket tartanunk
5 Isten parancziolatjat es az eö teöruenit,
Nemes es kigielmes es szepleötellen szuz.
3. Malaztnak uagj annja, vr Istennek zuleje,
Zuzeknek uiraga, nierj irgalmat my nekunk,
Es igen hamar te megj halgas minket.
- 10 4. Tellies uagj malasztual, nierj malasztot mj nekünk,
Eletunknek uiraga, ne giuleölied, te neked
Kik keönieöreghnek, te kigielmes annja.
5. Vr Isten terempte Adamot, kj uetkezzek,
Bünnek megj boczata, ha terempte tegedet,
15 Annjad mehebe megh [...] teged.
6. Velled minkeöt megj ualta, zent attjakot ki hozza,
Poklot ha megh teöre es eördeögj hatalmat,
Hogj minket eletre menjorzagba uinne.
7. Aldot uagj Istenteöl, zent lelek hajleka,
20 Jesusnak züleje, tizticzj megj bünejnkteöl,
Es mindenektül nierj irgalmat nekünk.
8. Te kegis szüz annja, napnak feniessege,
Az tenger habjaba keönieörülj my rajtunk,
Es az my bünüinktül minket megj otalmaz.
- 25 9. Minden azonioknal keözeleb uagj te Istenhez,
Jesusnak züleje, te kezedben uagion
Minden malasztja, kiuel minket elteczy.

15 megh [...] teged [A kéziratban a hiányzó szó helyén üres hely van.] 20 [A *bünejnkteöl* szó ej betűi *ü*-ből javítva.]

10. Aldot te zent mehed zent leleknek tuzeteöl,
Te zent fiad mja, kj neked kigielmes,
30 Gabriel archangial megj izene meltan.
11. Te mehed giümeölczie, vr Istennek zent fia,
Attja Istenteöl ieöue, te mehedben szalla,
Testet fogada, ismet menjben menne.
12. Te segedelmeddel attja es szent lelekkel
35 Agion nekünk szerelmet, hogj itjletnek napjan
Ne karhozassunk, de my iduezulliunk.

112/I.

[IN RORATE CANENDA]

1. Oh fenieseges szep hainal,
Christus annja, kigielmes szüz,
Legj uellunk, njomorultakal.
2. Iduez legj, kigielmes annja,
5 Gabrjelteöl idueözletel,
Mindeneknek kedues uagj.
3. Tenger czilaghnak neueztetel
Te uagj feö keppen uallo
Szüz idueöziteönknek annja.
- 10 4. Oh diczjrendeö szüzessegj,
Kinel nagj ob, haznalatosb
Soha nem uolt, nemis lezen.
5. Melj zep es mely fenies te uagj,
Istennek eö orzagaban
15 Te uagj nagj miltosagos züz.
6. Mind feienkent azzert keönieörgunk,
Isten annja, ugj tiztüllünk,
Minden diczjretre milto.
7. Jeöuel, jeöuel Libanusbol,
20 Jeöuel, jeöuel, koronasztassal,
Jeöuel, jeöuel, Isten annja.
8. Te uagj az egtellen czipke bokor,
Kit latot uolt Orep hegien
Amaz igaz Moyses.

- 25 9. Szabadiczj megj az fogsagbol,
Hogj diczirhessunk eöreöke
Azte szent neuedet.
10. Dicziret legien Istennek,
Marjanak zent fjanak
30 Most es eöreökeon eöreöke.

112/II.

HAJNALI ENEK

1. O fenyesseges szep hajnal,
Christus annya, kegyelmes szüz,
Légy velünk nyomorúttakkal.
- 5 2. Udvez legy, kegyelmes anya,
Gabriel à mint mondotta:
Udvez légy, szép szüz Maria.
3. Tenger evezök csillaga,
Te vagy bünösök ótalma,
Üduezitönknek szent annya.
- 10 4. Ô dicsirendö szüzesség,
À kit örzött az Istenség,
És meg kedvelt à nagy felség.
- 5 5. Melly szép és melly fényes anya,
Szent háromságnak matkája,
Aldot Jesusnak dajkaia.
6. Fejenként néked könyörgünk,
Isten annya, téged kérünk,
Christus után légy reményünk.
- 20 7. Jövel, jövel Lybánusból,
Jövel, meg koronaztatól,
Isten anyjának mondatol.
8. Szabadics meg à veszélyből,
Hogy dicsirhessük örömböl
Az ur Jesust jó tétéröl.
- 25 9. Dicsiret légyen atyának,
Szüz Maria szent fianak,
S-à tellyes szent háromságnak.

13 II anya vagy III Te vagy a' szép Szüz MARIA 14 II háromság III háromságnak 15 III JESUS-nak szent Anya

113.

CANTIO OPTIMA

Nota Teged uristen

1. Oh diczieöseges Jesus Christusnak annja, szuz Marja,
Kit fel magasztalt az attja Isten egeknek felette,
2. Iduez legj teöllunk, az angjaloktul, anja zent egj haztol,
Io keduel uegied ez keözeönetet ez szellies uilaghtul.
- 5 3. Malasztal tellies czielekedeted, szod es tisztassagod,
Minden iozagal es io erkeölcziel tellies te eleted.
4. Az Iesus Christus uagion te uelled, szent lelek keörniuled,
Az minden ható attja vr Isten megh aldot tegedet.
- 10 5. Alazatoson neked keönieörgunk, Istennek zent annja,
Engesztellied megj te szent fiadot, allion megh haragia.
6. Sok *bününk* miatt igen megh romlot keöztunk az igassagh,
Minden uarasban, minden faluban uyul az gonozsagh.
7. Isten igiet az poganj nepek peökdeösik, cziufolliak,
Nagj sok rendbellj hamis tanjtok karomljak, cziupholljak.
- 15 8. De neked abbol egienleö szübeöl minjaian keönieörgunk,
Zent fiad elleöt legj mj szoszolonk, fogad megj keressünk,
9. Hogj megj boczjassa Christus mj nekünk az mj bunejnket,
Es megj eörize az hamissagtól az kerezjtjeneket.
- 20 10. Diczieösegh legien attja Istennek es eö zent lelkenek,
Es idueziteö Jesus Christusnak, egj eöreök Istennek.

114.

[IN ADVENTU DOMINI]

Aue domina vng.

1. Iduez legj azoniom, te uagj zepseges, angialoknal kedues,
Holdnal szepsegesb, napnal keörikebs, zuzeknek azonnja.

1 II Christus Jesusnak **3** I anj [!] II anja **5** II szod es tizta szüed III buneöseök II bününk **13–20** II [Hiányzik.]
1 kedues **2** [A *napnál* szó utólag a sor fölé írva.]

2. Marja, zep zuz, aianly te minket az nagy vr Istennek,
Kedues vradnal legj segetsegely az egj hazj nepnek,
- 5 3. Mallaztul Christust kit te fogadal es kit te uissellel,
Az kit te szullel es kit emlelttel, ez vilagnak adal.
4. Tellies malaztal, kedues nezesel, Daidnak magzattja,
My dicziretink neked kellienek, oh szep zuz Marja.
- 10 5. Vr te mehedben amel bemene oly nagy hamarsagal,
Kit megh izene az archangialtol. ugj fogadad, szep zuz.
6. Te uelled vrad fiad te neked es terempteöd neked,
Kitt fel ez vilagh, hijak Istennek, rettegj az pokol.
7. Es aldot te uagj, kj bekesseget szülel embereknek,
Mert ugj az angial am megj hirdete szegenj paztoroknak.
- 15 8. Te kisedeknek s nagy orozlanjnak megj ualto Christusunk,
Zepelötellen zuz, te fel epited Istennek templomat.
9. Azonialatok keözt az te zent mehed zuzen megh marada,
Es cziudalatos minden nepek keözt Isten zent hajleka.
- 20 10. Jesus Christus Isten, my segedelmunk es my otalmazonk,
Menjey eöreömet es diczieösseget nekunk agion, amen.

115.

[IN ADVENTU DOMINI]

1. Idueözlet leon az iduessegj,
Melliel rontatjk az eördeogh,
Eöteöt mardossak buneink,
Segelj minket, oh Marja.
- 5 2. Marja, te keozeöntetel,
Az angialtul hiuatatal,
Te neuedet az eördeögeök
Rettegik, oh szuz Marja.
- 10 3. Szent leleknek malaztjatul
Telliessegel leöl giumeölczieos,
Malaztodban uegj be minket,
Iduez legj, te szuz Marja.

6 szullelel [!] 7 nezesesel[!] 1 I Idueözt let II [Ü]dvözlet [Az iniciálé hiányzik.] 2 II rontiak az eördöghöt 4 II Segily megh mjnket
Maria 9 II malasztiual 11 II uigy 12 II oh szüz

4. Tellies uagj te iozagokkal,
Mind az meniey szentekkel,
15 Algj megj minket iozagidal,
Oh boldogh szep szuz Marja.
5. Vr teged eöreoktul fogua
Valazta az eö fianak,
Te uagj annja, az szuz lianj,
20 Boldoghsagos szuz Marja.
6. Veled ürülnek az angialok,
Uigadnak az archangiallok,
Mind az meniey sok zentek,
O edes szep zuz Marja.
- 25 7. Aldot lez te mindenkoron,
Ez feöldeön es az meniekbën,
Senkj diczieösegjben hozad
Hassonlo ninczien, Marja.
8. Minden nemü azonioknal
30 Es az menniey zenteknel
Beöuelkedel iozagokkal,
Edesseges szuz Marja.
9. *Szüzen maradal, szülesednek
Elötte es mind utanna,
35 Ala szalla te szent fiad
Szüz mehedben, oh Maria.*
10. Aldot legien az teh fiad,
Segeteönk es engeztelleönk,
Segeteönk es engeztelleonk
40 Uegj my nekink, oh Marja.
11. *Te mehednek szent gyümölcze
Szeretuen teged megh iedze,
Szüleinknek kissebsigeket
Igy törted el, oh Marja.*
- 45 12. *Szent mehedet megh szentele,
Jesus minket megh tisztita,
Eötet imadgiad kegyes szoual
Mi erettünk, szüz Maria.*

17 I teged<et> 19 II ania es szüz 21 II [az hiányzik.] 31 II ioszagiddal 32 II Oh boldogh szep szüz Maria 33–36 I [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben.] 37 II te szent fiad 41–64 I [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben.]

- 50 13. *The szentseghednek tüköre
Megh tisztita ez uilaghot
Az bünöknek rutsagabul,
Oh kegyes szep szüz Maria.*
- 55 14. *Jesus, az ki üduözitünk,
Uigyen mjnket menyorszaghban,
Hol orszaghol duczeössighben
Mjnd eörökön es örökke.*
- 60 15. *Christus, az ki mi lelkiünknek
Jduözitöie, uezere,
Uezerlie az mi lelkiüket
Te altalad, oh Marja.*
16. *Veghe len az iduössighnek
Christus Jesusnak altala,
Nisd megh nekünk, oh Maria,
Menyorszaghnak dichössighet.*

116.

[DE ADVENTU DOMINI]

Ad Me[lodiam] Angja[loknak nagyságos asszonya]

1. Dicziretes uagj, szep zuz Marja,
Rad tekente menieknek kiralia,
Hogj te lennel Jesusnak szent annja,
Szent leleknek draga kinczj tartoja.
- 5 2. Hozad kilde az attja vr Isten
Eeö keöuetit, Gabriel archangialt,
Kj megj monda vrnak akarattjat,
Hogj mehedben fogadnal szent fiat.
- 10 3. Szozattja leön legh ottan angialnak:
Idueöz legj zep züze azonioknak,
Im fogaczj egj zep fiat magadnak,
Kinek neuit mondod szep Jesusnak.
- 15 4. Ez szot haluan züzeknek viraga
Gondban essek legh ottan magaban.
Zolgalatot aianlal, azonban
Legien, vgj mond, vrnak akarattja.

3 III–IV Christusnak 6 II angyalat III–IV Gabrielt elődben 7 III–IV Idvözlene téged köszöntésben 8 II fogadgiad III–IV Hogyszent fiat fogadnal méhedben 15 II–III Szolgalattiat ayanla IV Szolgalattját ajánlya

5. Mikoron hül angial bezedenek,
Az szent lelek keörniul ueön tegedet,
Ott alkotta testet Istenünknek,
20 Hogj maradna megj ualto nepeknek.
6. Boldogj uagj te, Jesust kj visseled,
Ez vilagra kj minekünk szüled,
Szent teiedel eöteöt fel neueled,
Sok munkauual eöteöt mentegeged.
- 25 7. Paradicziomnak szepseges kapuia,
Eua aniank kit be zarlot uala,
Szuz Marja, atalad fel nilek,
Kin Christusnak zent nepe be menne.
8. Ezt hirdete regen Esayas:
30 Im egj zep züz fogad zent Messiaszt,
Es my nekünk szulj eö zent fiat,
Ki megj agia nepeknek igazat.
9. Igassaga uagj Eszekiasnak,
Igassagod mert im ezt mutatja,
35 Igazjtot hogj my nekünk adna,
Kj eö nepet megj igazjtana.
10. Josuenak te uagj nagj szentsége,
Minden szenteknek szepseges tükeöre,
Angialoknak nagjsagos eöreöme,
40 Azonioknak tiztes eöreöksege.
11. Te uagj Ezekielnek kapuja,
Kit lat ualla vrnak eö hazaban,
Latek kaput, ugj mond az profeta,
Kin atal ment menieknek kiralia.
- 45 12. Ez az kapu semj nem egieb leön,
Zuz Marja, az te mehed ez leön,
Kj altal ez uilagnak vra leön,
Az szüzesegj soha teörue nem leön.

17 III Mikoron hüd Angyalnak beszédét IV Mikor el-hüd Angyalnak beszédét **18** III–IV Szent Leleknek bö malasztyat érzed **19** II alkutal III–IV Istenünknek ő alkotta testét **20** II marada megh ualtot III–IV Szent vérevel hogy meg válcsa nepét **21** II Christust III–IV Jesusnak szent anya **22–24** III–IV Mert urunkat szüled ez vilagra, Szent leleknek vagy kegyes matkaja, Szent haromsag szolgalo leánya **25** III–IV Paradicson **27** II fel nila III–IV Te altalad boldog szüz Maria **28** III–IV Meg nyitettek Istennek orszaga **29–36** IV [Hiányzik.] **30** II Hogy egy III Hogy egy szep szüz fogadna Messiaszt **32** III nepének **33** II nagy **34** III Szép joságid mert arra mutattnak **35** II hogy nekünk adnaya III Valasztattal Christus szent anyának **36** III Christus utan kegyes szoszollonknak **37** II nemzetseghe III–IV Te vagy azért arvak reménsége **38** II Mind III–IV szentek **39** II Angialoknak szentseghes aszonia III–IV Menyországának dragalatos fénye **40** II erőssighe III–IV Mert szent fiad ültetett melléje **41–48** III–IV [Hiányzik.] **46** II ez az te mehed leön **48** II megh törue soha nem lön

50 13. Kerünk teged, Christusnak zent annja,
Meniorzagnak kiraljne azonnja,
Esedezel ertunk meniorzagban,
Ne hagj minket ellensegj markaban.

55 14. Diczirtessel bodogj züz Marja,
Diczirtessel attja vr Istennel,
Egietemben az fiu Istennel,
Velle eözue szent lelek Istennel.

117.

[IN ADVENTU DOMINI]

1. Tiztelendeö oh kegis szüzesegj,
Züz lianjnak ualasztot zepsege,
Dicziretes azonj diczieösege,
Marjanak bizonj tiztassaga.
- 5 2. Te uagj ania, szüzeknek viraga,
Giarlosaghnak te uagj megj gieozeöie,
Ez uilaghnak vra uisseleöie,
Nap feniének te uagj elteteöie.
- 10 3. Te uagj, Marja, kegis fenies hajnal,
Be teölteöie setetsegj ideinek,
Aiandekot hozal vr Istennek,
Nekünk niere eöreök bekesseget.
- 15 4. Hajthatatlan Jesenek vezeie,
Io ilatnak zep nemes giümeölczie,
Keözeönsegjnek irgalmas remenie,
Szegenieknek bizot segetsege.

118.

[DE NATIVITATE DOMINI NOSTRI JESV CHRISTI]

1. Szuz szülle zent fiat,
Kj menjey lilium,
Aduan az paztoroknak
Nazaretnek uiragiat.

51 II erettünk 52 II–IV torkaban 53 III–IV aldót atya Isten 54 II az attia Istennel III–IV Veled együtt à fiu ur Isten 55 II Uele eöszue az fiu Istennel III–IV Egyetemben szent lélek ur Isten 56 II Egyetemben szent lelek Istennel III–IV Bóldog szent szüz az magas menyegben

- 5 2. Istennek annjat tiztelliuk,
 Christus kiralt imagiuk,
 Mindeneknek terempteöiet,
 Mindenelcnelc terempteöiet.
- 10 3. Szalla alla menjeghbeöl,
 Jeöue baranj keresnie,
 Nem akara ueztenje,
 Nem akara ueztenje.
- 15 4. Giermekek egjben giulietek,
 Zuletet vrat imagiatok,
 Kegis szoual diczjrjetek,
 Kegis szoual diczjrjetek.
- 20 5. Oh kegis szuz Marja,
 Te menjey zep rossa,
 Kerjed te zent fiadot,
 Hogj idueziczien mjnket.

119/I.

[AD NATIVITATEM]

1. Az szuz szule szent fiat, eöruendezünk,
 Rosa nemze liliumot, jer, uigagiunk,
 Attjanekul szuletek, fiat eö anjauual jer, diczjriuk.
- 5 2. Megh profetaltatuanj, eoruendezunk,
 Ez uilagra szuletet, jer, uigagiunk,
3. Emberj termezhetet, eöruendezünk,
 Fel ueon termezhet ellen, jer, uigagiunk,
4. Goljat megj eöletek, eoruendezünk,
 Az ember megj szabadulla, jer, uigagiunk,

119/V.

1. MARIA szülé szent Fiát: örvendezzünk.
 Rosa nemzé Virágját. Vigadozzunk.
 Fiat Atya nélkül, Szüz Anyát Férij nélkül, jer dicsirjük.

7 mindeneknek [!] 8, 12, 16 [A másoló a megismétlődő sorokat nem írta le vagy csak a szavak első betűivel jelölte.]

2 III nemszet IV liliumát 3 II született III ier ier ier dicziriük 4 II Meg-profétáltatva 5 II, IV Születék e' világra III Szuletet ez vilaghra 9 II, IV meg-menteték

- 5 2. Mint Proféták jövendölték; örvendezzünk;
Már Világra születék. Vigadozzunk.
3. Az Isten magához kötött; örvendezzünk;
Emberi természetet. Vigadozzunk.
4. Nagy Góliát meg-öleték: örvendezzünk:
Az Ember meg-menteték. Vigadozzunk.

120.

ALIA DE EADEM NATJUJTATE

1. Paranczjola az Augustus czjazar:
Szamlaltassek mjnd ez szelies uilag,
Minden ember neuit fel irassa,
Es be uallja czjazar leueljbe.
- 5 2. Sirjaban szamlalast el kezdek,
Mennek ualla minden feleol nepek
Hazajokbol es eö uarosokbol,
Ualljak ualla czjazarnak magokot.
- 10 3. El indula Joseph Marjaua,
El fel menne Betlehem varosba,
Mert eo uala Daudid nemzetsége,
Az uarosba kel ualla menjeie.
- 15 4. Marjanak el ieöue zulese,
Nem talala zalast Betlehemben,
Uendegh neppel uaras be teölt ualla,
Be zalanak egj kis istaloban.
- 20 5. Szuletetek az kiczjnded Jesus,
Paztoroknak angjal megh ielenek:
Ne felietek, im eöreömet mondok,
Mert zuletetek az kiczjnded Jesus.
6. Vigadgjatok imar minden nepek,
Diczjretet tegietek fejenkent,
Menjorzaghban Istennek diczjeosegj,
Es ez feoldeön bekessegj nepeknek.

3 II–III nevét bé irassa 4 I uallj [!] II–III vallya 5 II el kezdé 8 I czjsarnak II–III Császárnak 10 II Bethlen városában III El be mene 17 III Ot születek 18 II–III meg jelenté 20 II–III születet 21 II–III Vigadgyanak 22 II fejenként tegyenek III feienkent tegyetek 23 II Vr Istennek dicsőség mennyekben 24 III nepeknek bekesegh

- 25 7. Kerunk teged, oh kiczjnded Jesus,
Uigaztald megj az mj sziuujnket,
Agj ez feoldeön nekunk bekeseget,
Menjorzagban nekünk diczjeöseget.

121.

[AD NATIVITATEM]

1. Imar vigassagnak napia,
Es iduessegnek bizadalma,
Mert szarmazek ez napon, ez napon
Igassagnak fenjes czilaga.
5 Aronnak uezeje megj uiragozek,
Tizta szuzteöl giermek születek,
Leön eöreök kjraljnak zent zekj,
Es Istenseghnek zent hajleka.
2. Nem fenlik zent malaztja
10 Hitlen poganj nepeknek,
Es nem tartjak szent malaztjat, szent malaztjat
Igassagos kerezten nepek.
3. Marja kerj zent fiat,
Fenlik zuz, mint lilium,
15 Zuz, uegied el my rollunk my buneinket
Zent fiadnak zuletesert.

122.

ALIA DE NATIVITATE

1. Kildetek zent atjatol, kitt szent attjak uarnak uala,
Zuletek zuz Marjatul ez uilagnak iduessege,
Imar my mind űruljünk, az giermeknek uigagiunk,
Mert születek zep züzteöl, zep zuznek mehebeöl.
- 5 2. Boldogh uolt az szuz lianj, kjnek mehe olj tizta,
Milto uolt diczjretre ez uilagnak iduessege.
3. Szent haromsagjak haza diczirtessek,
Zuznek zulese miat hallat agdiunk ez may napon.
4. Giermek nekünk születek, fiu magzat adatek
10 Marjanak tiztessegire es mj nekunk iduesöegunkre.
5. Giermekek es venek, egietemben keöz nepek,
Vigagiatok ez may napon vr Istennek tiztessegire.

26 I sziuujnket [!] II–III Vigasztallyad az mi sziveinket 28 II–III örök

123.

[DE NATIVITATE]

1. Szuletek ez nap minekunk
Szüz Marjatul
Az kiseded zep Jesus u u us,
Az kiseded zep Jesus.
- 5 2. Kinek az nap, hold es az feöld,
S mind az egj czilagok
Mindenkor szolgálnak, na na na na,
Mindenkor szolgálnak.
- 10 3. Azert nekj diczjretet
Mindnjan es feienkent
Egj ziuel mongiunk u, u, u, u, u,
Egj ziuel mongiunk.
- 15 4. Es my nagj buneös emberek, ek,
Mindenkor dicziriuk
Az attja ur Istent e, e, e, e, e, e,
Attja ur Istent.
- 20 5. Tiztelliuk az my vrunkot,
Es angialok kjraliat, at,
Zuz Marja zent fiat a, a, a, a, a, at,
Zuz Marja zent fiat.
6. Hogj agion nagj niugodalmat
Es eöreok bodogsagot
Az menjorzagjban a, a, a, a, a, ban,
Az menjorzagjban.
- 25 7. Legien dicziret
Az szent haromsagjnak
Eöreökeön eöreöke, e, e, e, e, e,
Eöreökeön eöreöke.

124.

IN EPJFANJA DOMJNJ

1. O te fenies kis czjlagh, kj ez nap tamada,
Kinek fenie ez uilagot mind szerte be jara,
Ez uilagnak setetsegjt el tavoztata.

14 dicziriuk

1 II–V támadál 2 II–III széllyel

2. Villagh uegin három zent kiraljok szüeket fel *gerieztek*,
5 Harom nemü aiandekal eök el eredenek,
Ez uilagnak aldót vrat megj keresniek.
3. Minek eleötte eök el eredenek mint Betlehemiglen
Az haz felet megh allapek, az hol szuz Marja
Tartjan ualla eö szent fiat, ez uilagj urat.
- 10 4. Egietemben hazban be menenek, ikest keözeönenek,
Megh ismerek, hogj az giermek eö istensegj uolna,
Bizonj ember ez uilagert halando uolna.
5. Araniel az szent aiandekal eö kiraljsagj uoltat
Szent tjmjenel megj mutata eö istensegh uoltat,
15 Zent kenetel megh mutata halando uoltat.
6. Mas uton haza eredenek angialj szozat mjat,
Hogj Herodes el feledne az eö nagj haragjat,
Kit az giermek hirel hallot, szüjbe ueöt uolna.
- 20 7. Ezt tj nektek czjak peldaul mongiuik, hogj megj tanuljatok,
Zent kjralioknak iarasabol ezt tü megh higietek,
Hiuen: Christus bizonj ember es bizonj Isten.

125/I.

[IN EPIFANIA DOMINI]

1. Mi diczjriuk ez maj napon
Nagj tizta szüel az mj urunkot.
Vi eztendeöbe mj uigagiunk.
- 5 2. Ez maj napon az szuz Marja
Az eö zent fiat zulle uilagra.
Zuletet Jesust mj imagiuik.
3. Angialok menjbeol alla jeöuenek,
Nagi diczjretet eok eneklenek.

4 I gierzte [!] II–V gerjesztek **6** II–III keresnéjék IV–V keresnie **7** I Betlehemb miglen [!] II–III Minek utanna [...] mind Bethlehemiglen IV–V mind Bötlehemighlen **9** II–V Tartya vala **10** I Egieteben [!] II–III, V Egyetemben IV Eegetemben hazba <bemenek> bemenenek **11** IV ur jstensegh <Amen> Istenseg volna **12** III haland [!] **13** II–III [eö hiányzik.] kiralsaga IV kiralsag<ok> **14** II–III mutaták Istensége voltat IV–V mutaták **15** II–V mutaták **16** V Mas uton [Örszóként; a szöveg többi része a kézirat csonkasága miatt hiányzik.] **18** II–III Kit a gyermek felöl halvan IV szüeben volt volna **20** II–III tü így hidgyetek IV meg <tanoliatok> hidgyetek **21** II–III Hiven Christust bizony embert és bizony Istent

2 II [Nagy hiányzik.] **3** I–II [A páratlan számú versszakok refrénje végig ez.] III, VIII–XI [A refrén végig ez.] **4** II Minapi napon VIII–IX Mert mi nekünk X–XI Immaron mi nekünk **5** II Vilaghra szüle az eö szent fiat **6** I–II [A páros számú versszakok refrénje végig ez.] I imagiunk **7** I menjekbeol II–III, VIII–IX menjből X–XI mennyegbeol **8** II Nagi diczjretet eö neki tönék VIII–IX Szép dicséretet XI Szép

- 10 4. Diczjeőségj meniekben az vr Istennek,
Bekesegj legien feöldj nepeknek.
5. Paztorok barmokot eöriznek uala,
Angialok menjben uigadnak uala.
6. Betlehem uarosban egj istaloban,
Poztoban takaruan egj kisded szenan.
- 15 7. Harom kiraljok czjlagot latanak,
Es eö szüekben gondoljak uala:
8. Jertek el, keresuk es megj talaliuk,
Aiandekokal eöteöt tizteliuk.
- 20 9. Mikoron iutanak Jerusalemben,
Herodes kiralj kerdezj uala:
10. Mit latatok? *Néki felelnék:*
Igen nagj cziudat, fenies czjlagot,
11. Ki *fényesité* Betlem uarosat,
Hol *születtetett mennyei király*.
- 25 12. Mikoron jutanak az Betlehemben,
Feoldre *esenek* az giermek elleot.
13. Gaspar tizta nemes aranjal
Aiandekoza meniej kiralt.
- 30 14. Boldisar mutata nemes kenetet,
Kiuel megh kenek Jesusnak testit.

9–10 II, X–XI [Hiányzik.] **9** III menyben **11–12** VIII–XI [Hiányzik.] **12** I menjekben II meniben ürülnek vala III menyben **13** II Beötlen **14** II kiczin **15** III Harom szent kiralyok czillagot latak VIII–XI Im az Három Bölcs Csillagot láta **16** III im ezt gondolak IX Az ö **17** VIII–IX, XI Mennyünk el X Mennyvnk el keressuk keresswk [!] **18** I eöteöteö [!] II–III eötöt VIII–XI Ajándékozzuk mennyei Királyt **19–24** XI [Hiányzik.] **19** II, VIII–X Ierusalembe mikor iutanak **21** I Mit latatok ty harom kiraljok II Mit lattatok harom kiraliok III, VIII–IX Mit latatok neki felelnék X Mit latatok eok felelenek Eok felelenek [!] **23** I Ki fenieskedik Betlem uarosba II–III, VIII–X Ki fenesette Beötlen varosat **24** I Hol niugzik ualla Jesus jazoljban II Hol születtet az Christus Jesus III Hol születet vala menjei kiraly VIII–IX Hol születtetett mennyei Király X Az hul zületet menyey kiraly **25** II iutanak Beötlen varosaban VIII Bethlem városban mikor jutának IX, XI Bethlehem városban mikor jutának X Bethlehem uarosban hogy be iutanak **26** I le esenek II, X Tordre esenek szent germök elöt III Földre essenek VIII–IX Tédre esenek Vr Iesus előtt XI Igen tisztelék az gyermek Iesust **27** VIII–IX Az edgyik tizta szép sár arannyal X Az edgyik tizta fenyes arannyal XI Az edgyik tizta nemes arannyal **29** VIII– IX, XI Második mutata drága kenetet X Az masik mutata draga kenetet **30** II, VIII–IX kenek

15. Timjen illatot nagj tiztessegele
Kezeben *nyujta* az Menjhart kiralj.
16. Jesusnak annja igen czjudalja,
De maga szuujben gondolja ualla:
- 35 17. Masodik uton haza menenek,
Mjkent az angjal nekik megh monda.
18. Herodes kiralj igen haraguek,
Nagj sok giermekeket *o* megh eölete.
- 40 19. Szaz negiuen negj ezer artatlanokot
Le uagatata, Jesust keresuen.
20. Azokis uigadnak az ur Jesussal,
Szuz Marjauual es az szentekkel.
21. Mijs szenuegiunk az ur Jesusert,
Kj magat ada mj binejnkert.
- 45 22. Azert keriuik az szuz Marjat,
Imagja ertunk az eö zent fiat.
23. Dicjrtessek az szent haromsagj,
Halat agiunk az ur Istennek.

125/IV.

VIZ-KERESZT NAPJARA

1. Fényességén e' mái napnak;
Eneket mondgyunk a' mi Urunknak.
Uj Esztendőben mi vigadgyunk

31 III nagy tiszta szivel IX állatot [!] **32** I–II mutata III nyuita Menyhart VIII–XI nyuyta az harmadik Bölcs **33–34** VIII–XI [Hiányzik.] **34** II Es eö III titkollja **35–36** III [Hiányzik.] **35** VIII–IX Más uton hátra ök meg térének X Mas uton eok megh terenek uizza XI Más uton vissza ök megh térének **36** II neki [!] **38** I giermekeket megh eöleltete II, XI giermekeket eö megh eölte III gyermeket ö megh ölete VIII– IX Sok gyermeket ö meg ölete X gyermeket eole uagata **39–40** VIII, X–XI [Hiányzik.] **39** IX ártatlant **40** I Jesus keseruen [!] II–III Jesust keresven IX Ö meg ölete Jesust keresvén **41–42** VIII [Hiányzik.] **41** IX Mostan azok az Ur Jesussal X Vr Christussal X Azok szenvednek Martyromsagot **42** II es az eö szentuel III az sok szentekkel IX És örvendeznek Szent Angyalokkal X Az menyorszagban az tob szentekkel XI Az Ur Christusért méltatlan halált **43–44** II [Hiányzik.] **43** I szenuegiuk III, XI szenuedgiunk az ur Christusert X szenuedgyunk az Vr Christussal **44** III Ki maga [!] ada az mi bünönkert IX maga [!] **45–46** II, VIII–XI [Hiányzik.] **47** X Halat adgyunk az Vr Istennek XI Ditsirtessel Atya Ur Isten **48** III Halakot [A sor utáni refrén:] Születet Jesust mi VIII–IX Hálákat X Es wduezzitteo Jesus Christusnak XI Szent Fiad által az Menyorszagban

1 V mái szent VII Mi dicjirjük e' mái napon **2** V mondgyunk Christus Urunknak VII Nagy tisztességgel a' mi Urunkat **3** IV, VI–VII [A páratlan számú versszakok refrénje végig ez.] V Uj esztendőben mi vigadgyunk Születet Jesusnak hálát adgyunk [A refrén végig ez.]

- 5 2. Dicsősségesen a' Szüz MARIA,
 Az ö szent Fiát szülé világra.
 Született JESVSt mi imádjuk.
3. Angyalok mennyégből alá-jövének:
 Nagy dicsiretet ök éneklének.
- 10 4. Dicsőség mennyégben az Ur Istennek,
 Békeség légyen földi népeknek.
5. Pásztorok juhokat őriznek vala:
 Angyalok mennyegben vigadnak vala.
6. Bethlem Városában egy Istállóban,
 Tétetett JESVS egy kis jászólyban.
- 15 7. Három Királyok csillagot láttak,
 Az ö szivekben illyet gondoltak.
8. Mennyünk el, s' keressük ha meg-talállyuk,
 Ajándékokkal ötet tisztellyük.
9. Jerúsálebenen hogy érkezének,
20 Heródes Királytól kérdezkedének.
10. Hol vagyon született Sidók Királlya:
 Meg-jelent nekünk az ö csillaga.
11. Heródes Királytól el-búcsúzának,
 Bethlehem-felé ök indulának.
- 25 12. Bethlem Városában hogy érkezének;
 A' gyermek előtt földre esének.
13. Gáspártól tiszta nemes arannyal,
 Ajándékoztaték mennyei Király.
14. Boldisár mutata drága kenetet,
30 Igaz embernek valván ötet.

5 V Szülvén Szent Fiát lön malaszt árja 6 IV, VI–VII [A páros számú versszakok refrénje végig ez.] 7 V menyből 8 V Szép ének szóval örvendezének 9 V Dicsőség (ugy mond) az 11–12 V Pásztorok midön juhok őriztek Az Angyaloktól új hirt értettek 13 V Mondván: Bethlebenen egy VI Bethlehem Városban 14 IV Tétett V–VII Tétetett 17 V Mennyünk-el (ugymond) s' ha 18 V Ajándékokkal Királynak vallyuk 20 V Heródestől ök 21 V Hol van a' Sidó nép új Királlya? 23 V De Heródestől 25 V Hogy Bethlehemhez ök érkezének VI Városban 27 V Gáspár bé-mutat tiszta aranyat 28 V Kivel meg-vallá Királyok Urát VI Ajándékoztaték nagy buzgósággal 29 V mutat 30 V–VI Embernek valván ez kis gyermeket VII ismervén

15. Menyhárt tisztelé temyén-illattal,
Ö Istenségét jelentvén azzal.
16. JESVSnak Annja ezeket látá,
S' reá-figyelmezve magába tartá.
- 35 17. Más úton haza el-indúlának,
Mint az Angyaltól intve valának.
18. Heródes Király fel-háborodék,
S' a' gyermek ellen fel-fegyverkezék.
- 40 19. Sok ezernyi magzatokat,
Le-vágattata ártatlanokat.
20. Azok már vigadnak az Ur JESVSsal,
Szüz MARIával, és Angyalokkal.
21. Mi-is szenvedgyünk az Ur JESVSért,
Ki magát adá mi büneinkért.
- 45 22. Azért kérjük a' Szüz MARIát,
Imádgya érettünk, az ő szent Fiát.
23. Dicsirtessék a' szent Háromság,
Kitől reánk száll minden bódogság.

125/XII.

1. Mi diczeriük ez mai napon
Nag' tiszta szíuel az mi urunkat,
Uy esztendőben mi uigadgiunk.
- 5 2. Mely napon szüle az szüz Maria
Ö aldot szent fiat, az kisded Jesust,
3. Ki uilagosita mind ez uilagot,
Mert ő születek szüz Mariától.
4. Bethlehem varasban, az istaloban
Posztoban takartak ur Jesus testit.
- 10 5. Angyalok menibol ala iüuenek,
Nag' diczeretet ök eneklenek:

31–32 V Menyhárt temjént ad drága gyermeknek, Azzal jelentvén igaz Istennek 34 V És figyelmezve 38 V Es a' kisdedekre dühösködék 39–42 V [Hiányzik.] 39 VI Sok ezernyi apró magzatokat VII Száz negyven-négy ezer ártatlanokat 40 VII szép magzatokat 42 VI–VII s' az Angyalokkal 44 VI adta 45 V Minnyájan kérjük VI Kérjük minnyájan 46 V–VI értünk 47 V Dicsöittessék 48 VI száll reánk

6. Diczeret legien atia Istennek,
Bekeseg' legien földi nepeknek.
7. Az finies czillag' fel tamat vala,
15 Mikor születek ez uilagh ura.
8. Az czillagot latak három magusok,
Es ö szüekben gondoliak uala:
9. Ura születet mind ez uilagnak,
Mert ez nagy czuda az finies czillag.
- 20 10. Meniünk el, keresük es meg' talaliuk,
Ajandekozuk meniei kiralit.
11. Jerusalemben mikor jutanak,
Herodes kiraly kerdezi uala:
12. Mit latatok? Neki felelnek:
25 Igen nag' czudat, finies czillagot,
13. Ki minket hozza az szent varasban,
Holot születek ez vilag' ura.
14. Betlehem varasban mikor iutanak,
Terdre esenek szent giermek elöt.
- 30 15. Meniart mutata tiszta araniat,
Kiuel tisztele ez uilag' urat.
16. Gaspar mutata draga kenetet,
Kiuel meg' kenek ur Jesus testit.
17. Balthasar ada temien illatot,
35 Nagy tiztessegel keziben nyutvan.
18. Herodes halla, igen haragvek,
Sok giermekeket ö meg' ölete.
19. Azok öruendnek attia Istennek,
Es ö fianak, Jesus Christusnak.
- 40 20. Keriük azert az Jesus Christust,
Es ö szent attiat, mi teremptönket,
21. Hogy meg' boczassa mi büneinket,
Es nekunk adgia ö szent orszagat.
- 45 22. Diczöseg' legyen attia Istennek,
Es ö fianak, Jesus Christusnak.

16 [Elöbb így:] Az czillagot lata három szent kiraly

[IN EPIFANIA DOMJNJ]

1. Eoruendezunk az nagj Istennel
Tizta zúel es io elmeuel.
Vi eztendeöbe mj uigagiunk.
2. Ez maj napon ualtsagunkra
5 Zent fiat kilte zabadsagunkra,
Zuletet Jesust mi imagiuk.
3. Vilagosagul az embereknek,
Üdüesegül megh tert nepeknek.
4. Emberj testet ueön az szep szuzteöl,
10 Az szent leleknek czjelekedetjbeöl.
5. Betlehem profetalt it az varasban,
Zületek Jesus az istaloban.
6. Be polasztatek kisded poztoban,
Artatlanul fekzik im az jazoljban.
- 15 7. Keörniul ueötek meney karok,
Repesik uigan im az angjalok.
8. Diczjretet adnak Istennek,
Vigasagot nekunk hirdetnek.
9. Vj czilagh feniesen tamadot ualla,
20 Hogj zuletek nekünk uilagra.
10. Czjlagot latuan az szent kiraljok
Beolczjen feleöle mert igj szolanak:
11. Ketsegnekül mostan szuletek,
Ez uilagra szuzteöl hozatek,
- 25 12. Mennek, feoldnek hatalmas ura,
Benne ualoknak eö alkotoja.
13. Sietsegel keressuk eoteöt,
Aiandekokal tiztelliuk eoteöt.
14. Hjerusalembe mikor jutanak,
30 Az Herodestül tudakozanak:

3 [A páratlan számú versszakok refrénje végig ez.] **6** [A páros számú versszakok refrénje végig ez.] **26** [Az eö szó utólag a sor fölé írva.] **28** [A ko szótag utólag a sor fölé írva.]

15. Hol uagion sidoknak nemes királja,
Kj most szuletet mert ez uilagra?
16. Lattuk fenieskeduen czjlagat,
Az nap kelletjn ereös hatalmat.
- 35 17. Herodestül eök ualazt ueuen
Christust tallalak az Betlemben.
18. Feoldre esuen leborulanak,
Ismeruen eöteöt Isten fianak.
- 40 19. Gaspar ada draga kenetet,
Igaz embernek latuan mert eöteöt.
20. Baltasar niuta tizta aranat,
Igen nagj királjnak mert ertuen eöteot.
21. Timjent hoza menjhart királj,
Istenet tiztely illien illatal.
- 45 22. Latuan ezeket az szuz Marja,
Eö zent fianak hallat ad ualla.
23. Kiraliok regel el eredenek,
Az Herodeshez eök nem terenek.
- 50 24. Az Herodes királj igen haragueek,
Nagi sok szep gyermekek megj eöletenek.
25. Eök is uigadnak igaz baranjál,
Az mj urunkal, zabadjtonkal.
26. Diczjrtessek most zent haromsagj,
Nekunk adassek teölle menjorzagj.

127.

ALIA DE NATIUJTATE

1. In dulcj iubjlo, uigan enekelliunk,
My megh ualtonk niugzik in presepio,
Es fenlik, mint fenies nap, matris in gremio,
Alpha es et o, alpha es et o.

31 [A *nemes* szó utólag a sor fölé írva.] **36** *Christus* **50** [A *Nagi* szó a sor fölé írva.]

1 II–III zengjen vig ének szó **3** II–III mint a' fényes **4** II–III est

- 5 2. Oh Jesu parule, vtanad kesergunk,
 Zjunket uigaztalljad, oh puer optime,
 Minden te iouaidal, oh princeps gloriæ,
 Trahe nos post te, trahe nos post te.
- 10 3. Oh patris claritas, o natj lenjtas,
 Mj mind el ueztunk uolna per nostra crjmina,
 De eö nekunk megj nierte coelorum gaudja,
 Engegie kerunk, engegie kerünk.
- 15 4. Vbj sunt gaudja az meney haliekban,
 Nagj eöreömel eneklik noua cantjca
 Mind az angyalj karok in regis curja,
 My is uigagiunk, mijs uigagiunk.
- 20 5. Doxa sit Deo, patrj filio,
 Az szent lelek Istennek, in quj suo solio
 Ki ell es vralkodik cum Deo aeterno,
 Sumo in coello, sumo in coello.

128.

ALLIA DE NATIVITATE

1. Jer my minjaian mondgiuk tizta sziuel, zoualj
 Dicziretes enekket küleömb küleömb keppen
 Christus dicziretjre, mi megh ualtonkra,
 Uigassagosson minjajan mongiuk: Alleluia.
- 5 2. Ki az szenteknek ada megh gieöznj ez uilagot,
 Eö testeknek gieriedezeset cziudalatosson oltanj,
 Az keuelj eördeögeöt megh teöre s megj gieöze,
 Legien nekj nagj tiztessegh, iozagh es diczieösegi.
- 10 3. Szuzesegednek rosaia, gieönieöruseges ujragh,
 Tiztassaghnak liljoma, nemes szüz Marja,
 Menieknek azonnja, tegedet igen kerunk:
 Büneöseokeöt megh halgatnj te nierj boczianatot.
- 15 4. Azert imaron kerüik eö kigielmesseget,
 Hogj it mj nekunk agion olljan gieözedelmet,
 Ez vilaghnak diczieössegit megh vtalnj szepseget,
 Ellenseginket megh ronczuik es Christust dicziriuk.

5 II–III parvule ô kiseded gyermecske **6** I [Zuunket-böl jav.] **9–16** II–III [A 3–4. vsz. fordított sorrendben.] **9** II Mater, et Filia, a' szép Szüz MARIA III O Patris bonitas! O Fiunak engedelme! **12** I enge II–III Eja qualia! Eja qualia! **15** II–III mennyei karok **16** II–III Eja gloria! eja gloria! **17–20** II–III [Hiányzik.]

4 minjan

129.

ALIA DE NATIVITATE

1. Születek ma nekünk szepleötelen szuz Marjatul,
Ferfiu magnekul fogantatek
Nekünk iduessegünkre.
- 5 2. Marmy mind úruliunk, Christusnak dicziretet mongiunk,
Eöteöt feluen es tizteluen dicziriuk,
Varuan az bodogh remenseget.
3. Jesse uiragozek Daudid kiralj nemzetsegebeöl,
Egj nemes viragon megj niuguek
Istennek zent lelke.
- 10 4. Angjalj iduezletel, iduez legj emberj nemzet,
Hogj tamadna nekunk egj egj ikes czillagh
Zuz Marjanak mehebeöl.
- 15 5. Halakot most agiunk mindenható attja Istennek,
Kj zent fiat my eretünk boczjata
Büneöseökert ez uilaghra.

130.

[DE NATIVITATE]

1. Vrnak szent zuletessin
Az angialok vrulnek,
Es vigan enekelnek
Kiraliok kiraljanak:
5 Dicziret egj Istennek.
Züzteöl Isten zuletek,
Vezeö zal uiragozek,
Szüz zuzen megj marada.
- 10 2. Angialtol szozat essek,
Paztoroknak ielenek,
Hogj Christus szuletetnek,
Nekunk eöreöm adatnek.
- 15 3. Az kiraliok imadgiak,
Aiandekokot adnak
Kiraliok kiralianak,
Dicziret egj Istennek.
- 20 4. Mezul az három kiralj
Jeönek Jesust tiztelnj,
Terd haitassal bücziülny,
Dicziret egj Istennek.

5. Czilagnak feniessege
Vtat mutat az helire,
Ky Iesus eleiben.
Dicziret egj Istennek.

131.

SIUE QUANDO DIC ADUENTU

1. Ieöy el hozank, idueöziteö
Jesus Christus szent attjadtol,
Zabaditczj megh büneinkbeöl
Es sok niaualjainkbol.
- 5 2. Kiert neked halat adgiunk
Szent attjadal, szent lelekel
Mind eöreöke szent haromsagj
Egj felseges Istennek.

132.

AD DIES QVADRAGESIMALES

[Nota: Jesus Szent szivek arannya, etc.]

1. Halgas megj, kerunk, vristen,
Keserues keönieörgessinkben,
Ez szentseges szenuedesben,
40 napi beöytellesben.
- 5 2. Te latod, vram, sziuinket,
Tudod ereötlensegünkeöt,
Agiad te hozdad tereöknek
Bunejnknek boczjanjatjat.
- 10 3. Sokal, vram, megj bantotunk,
De legj kigielmes minenkünk,
Agj oruossagot lelkinkben,
Hogj mj zibeöl beöjtelhessunk.
- 15 4. Engegied, kerunk, vr Isten,
Kik testinkben most beöjteölünk,
Lelkinkbennis beöjtelhessunk,
Minden bünt el tauoztassunk.

1 II–III Halgas meg minket **6** IV eretneksegünköt **7** IV Boczad megh kerünk bününköt **8** I Bunejneknek II–III Bocsánattyat bünejnknek IV Minden fertelmessegünköt **10** IV irgalmas **11** II–III Es lelkünkben orvossagunk IV lelkünknek **12** IV Hogi szent neved diczirhessük **13** II –III Ur Isten engedgyed kérünk IV kerünk mi nekünk **15** II–III Hogy lelkünkben örvendezzünk **16** II–III távól kerüllyünk

- 20 5. Agiad, diczjeö zent haromsagj,
Engegied, kegis Istensegj,
Hogj haznos legien mj nekünk
Az mj beöjtellessünk.

133.

ZENT BERNALD APATVR VIGASZTALO ENEKE

- 5 1. Jesus, edes emlekezet,
Szinek adtczj igaz eöreömet,
De *meznel* es mjndeneknel
Edesb te jelen leteled.
- 10 2. Nem enekelhetczj keduesbet,
Sem halhactzj gieönieörusegesbet,
Nem gondolhactzj edesebet,
Mint Jesust, az te uradot.
- 15 3. Jesus, megj tereök remenie,
Kedues keröknek Istene,
Melj io uagj keresseöjdnék,
Tehat megj talaloidnak.
- 20 4. Jesus, szüek ellessege,
Eleö kut, elmenknek fenie,
Minden eöreömet megj halatcz,
Es keuansagat feliel hactczj.
- 25 5. Sem az nieljy kj nem mondhatja,
Butü sem magiarazhattja,
Czjak kj probalta, hjhetj,
Mj legien Jesust szeretnj.
6. Jesust az agjaczkaban keresem,
Sziuem kamarajaba rekeztem,
Minden keöszeönseges hellien
Keressem buzgo szeretettben.
7. Regel Marjauaal az kertbe
Keressem az temetesbe,
Szüuem panazlo zauauaal
Keressem ziuel, nem szemel.

17 II–III Engedd meg ezt szent ur Isten 18 II–III Szent fiaddal egyetemben IV Ki meniben vagi egi urasagh<ban> 20 II–IV Az mi testi szenvedésünk

3 mez es mjndeneknek [Másolási hiba.]

- 30 8. Melj koporssot sirasokal
Megj teöltök könj hullatassokal,
Az Jesus labahoz essem,
Megj eöleluen ragazkodom.
- 35 9. Jesus cziudalatos kiralj,
Diczjekedeö nemes kiralj,
Kj mondhatatlan edessegh,
Es tellies keuannatossagh.
- 40 10. Maragj mj uellunk, mj vrunk,
Es uilagosiczj uilagunk,
El uzuen ziuink homaljat
Ad megj uilagj edesseget.
11. Mjkor szuijnk latogatod,
Akor fenlik igassagod,
Megj hül ez uilagj hiusaga,
Es fer szerelmed szuijnkben.
- 45 12. Jesus edes szeretetj
Es gjeönieöreö edessegj
Keduesb ezer annjnalis,
Az menjnek mondhatnadjs.
- 50 13. Bizonjtjak azt zenuedessj,
Verenek beö kj ontasj,
Melj altal az mj ualtsagunk
Adatek Istenj latassunk.
- 55 14. Az Iesust mind ismerjetek,
Eö szeretetit kerjetek,
Jesus zübeöl keressetek,
Keresuen fel gerjedjetek.
- 60 15. Szereteödeöt ugj szeressed,
Hogj megj felely szerelmenek,
Ez io illatra fussatok,
Fogadastok megj alljatok.
16. Jesus, kigielem kezdeöie,
Edes eöreömünk remenie,
Edesb kigielem forassa,
Sziuiunk igaz uigassaga.
- 65 17. Edes Iesus, had erezzem
Szerelmed beösegit uegiem,
Jelem letednel engegied,
Diczieöseged lassam, agiad,

- 70 18. Hogj miltan szolnj ne tugiak,
Feleöled megj se halgassak,
Szerelmed neuelj, hogj nieriek,
Mind hogj cziak rollad eöruengiek.
- 75 19. Jesus, azte szereteted,
Erdemiert kedues fizetessed,
Megj elegituen cziendessen
Oltuan keuansagunkat ehsegel.
- 80 20. Az kik kostolnak, eheznek,
Az kik isznak, szomiuhoznak,
Keuanni semmit nem tudnak,
Chak Jesust, az kit ohajtnak.
21. Szerelmed kitt megh reszegit,
Tudgia az Jesusnak izet,
Melj bodogh, kit megh elegit,
Nincz semmi teob, mit keuannek.
- 85 22. Jesus, angyaloknak disze,
Fylynknek edes eöneke,
Szaiunk gyeönieörüseges mezeh,
Szyueönknek isteni etke.
- 90 23. Ezerszer teged keuanlak,
Mikor ieösz el? had uarialak,
Es mikor uigaztalz megh,
Magaddal elegitesz megh?
24. Te mindenkori szerelmed
Nekem gjakor badgiadasom,
95 En meszel folio Jesusom,
Eletnek eöreök gyümeolcze.
25. Jesus, nagysagos szjligszegh,
Szybelj nagj gieönieörüseggh,
Megh foghatatlan nagj ioszagh,
100 Szerelmeddel szoricz hozzad.
26. Jo nekem igen szeretnem
Jesust, es mast nem keresnem,
Magamnak megj fogiatkoznom,
Hogj eöue lehessen eletem.
- 105 27. Oh edesseges Jesusom,
Lelkj nagj buzgo remeniem,
Teged keresnek sirasim,
Sziuem belseö kjaltasim.

71 [A *neuelj* szó az áthúzott *agjad* szó fölé írva.] 77–100 [Más kézzel.] 86 [Az *eöneke* szó *eöreöme*-ből javítva.]

- 110 28. Valahoua en menendek,
Jesus, uellem legj, keuanlak,
Bodogj lezek, ha megj lelek,
Hat hogj ha uellem tarthatlak.
- 115 29. Ott olelgetessek, cziokok,
Meznel edesseb phoharok,
Christusal legj egiessegink,
De cziak reüid mullatassunk.
- 120 30. Az mit kerestem, mar latom,
Seöt mit kiuantamis, tartom,
Jesus, szerelmeteöl badgiadok,
Es sziuemben badgiadozok.
31. Jesus ha igj szeretetjk,
Igj szerelme megj nem aluzik,
Megj nem *hal* sem el nem fogjhat,
Seöt geried es neöteön neöhet.
- 125 32. Igj mj bennünk az szeretet
Edesedik cziuda keppen,
Ereztetik gieönieörü keppen,
Gieönieörkeötet bodogj keppen.
- 130 33. Ez egböl kjldeöt szeretet
El iarta minden uelömet,
Fel gierieztete sziuemet,
Melliel eltetj lelkemet.
- 135 34. Oh melj bodogj fel giuladas,
Es egeö keuanatossagj,
Oh edes megj hiuesedes,
Isten fiuy szeretes.
- 140 35. Jesus, szüz annjad viraga,
My edessegink szerelme,
Neked legien nagj diczjeösegj,
Eöreöke uallo bodogjsagj.
36. Jeöuel, jeöuel, oh io kiralj,
Fenieskegiel, igaz uilagj,
Mj *dicziöseginknek* attja,
Sziuunknek giakor uarassa.
- 145 37. Jesus, nap fenjnel fenieseb,
Balsamomnal keduesb, szagosb,
Minden edessegjnel edesb,
Mindennel gieönieörüsegesb.

123 [*hal* hiányzik, lásd a jegyzetet.] 143 *diczjeöseginknek* [!]

- 150 38. Melj izj ugj megj elegit,
Io szagauual ugj megj beöuit,
Meljben sziuem ugian el fogj,
Szerelmenek czjak eligj hogj.
- 155 39. Te sziuunk gieönieörusege,
Szerelmink el uegezesse,
Uagj lelkem diczikedesse,
Iesus, uilagj iduessege.
- 160 40. En szerelmessem, terj hozam,
Az egekben uigatz imar,
Attjad iobjanak reszesse,
Elensegnek megj gieözeöje.
41. Valahoua megj keöuetlek,
Mar teöllem el nem uehetnek,
Mert sziuem uelled el uited,
Nemzetünk dize, szeretlek.
- 165 42. Egek lakosi, induljatok,.
Kaputokot fel nissatok,
Christus elejben fussatok,
Gieözedelmesnek mongiatok.
- 170 43. Iduez legj, aldot Jesussunk,
Mi diczieöseges kjraliunk,
Gieözedelmes fejedelmink,
Nagj hatalmas edes vrunk.
- 175 44. Jesus, bününk boczjatoja,
Meniey kar tiztessege,
Iduez legj nagj feniesssege,
Szenteknek edes kjnire.
- 180 45. Te uagj kigielem forrassa,
Vagj hozank igaz uilaga,
Ved el szomorusagunk keödit,
Aduan kigielemnek feniet.
46. Mennjey kar teged diczjr,
Diczjretd fezegetj,
Jesus uilagat eörultetj,
Attjat uellunk bekeltetj.
- 185 47. Jesus bekessesegbe paranczjol,
Melj minden elmen felielj folj,
Az en lelkem keuan melliet,
Uelle elien, azzert siet.

154 [A uegezesse szó ze betüi utólag betoldva.]

- 190 48. Jesus az attjahoz fel ment,
Az niennje egekben ment,
Az en sziuem teöllem el ment,
Hizzem, hogj Jesus utan ment.
- 195 49. Melliert szep diczjretekkel
Algiuk szep eneklessekkal,
Zübelj keönieörgessekel
Jessust keriuik szeretetel,
- 200 50. Hogj minket eöreök eletel
Aiandekozon egekkel,
Egekbelj fenies szekekel,
Meljben diczjriük szentekell.

134.

TEMPORE QUADRAGESIMAE

1. Beöitnek tundeökleö szep napia
Iellenek menjbeöl czilaga,
Christus, vilagh fundaloja,
Tobzodasnak enjteöie.
- 5 2. Az Moisses szent profeta
Leön Istennek ualasztota,
Teöruenj itelleö mestere,
Es Izraelnek hadnagia.
- 10 3. Beöiteöluen Illes profeta
Beöit atal leön ualasztota,
Tüzes louaknak miatta
Fel ragadtatek az eghbe.
- 15 4. Orozlanoknak geözeöie,
Az szent Daniel profeta
Angialy ielenesseket
Latot ualla szep dolgokot.
- 20 5. Patmos sügetben beöiteluen
Christus Iessus megh iellenek,
Titok tudo irattatek,
Nagj sok dolgok iellenenek.
6. Szerelmes nagj zep iegesse,
Annja szent egjhaz tukeöre,

4 [A sor fölött:] megh tiltoia 20 [A *iellenenek* szó fölött:] ielentetek

Szent Janos euangellista,
Christus Jesus szerelmesse.

25 7. Enged ezeket keöuetnunk,
Peldaiokot is niomdoknunk,
Te ereödbeöl ad ertenunk,
Lelkj eöreömit erhetnunk.

30 8. Enged szent attjank Christussert,
Mi egietlen egj vrunkert,
Szent lelkedel te neuedert,
Most is eöreökeön eöreöke.

135.

[IN COENA DOMINI]

1. Az olajfanak nagj magos hegien
Imatkozuan Istenhez sziuemben:
Hogj ha lehetseges, attjam Isten,
Tauozzek el en teöllem ez az ken.
- 5 2. Mert iol lehet az lelek halalra
Kezzen megien minden niaualjara,
Giarlo testem de szernieö kinokra
Nem mehetne hirtellen hallalra.
- 10 3. Mind az altal nelegien ennekem
Giarlo testem mikeppen keuanom,
De mikepen uegezted en kenom,
Akaratod telliessedgiek, attjam.
- 15 4. Szomoruban es kesserussegjben
Lelkem uagion hallaligh banatban,
Legietek it mostan uellem abban,
Vigiazasban es imatkozásban.
- 20 5. Nagj seregel ty majd szemetekkel
Latok kj megj keörniekez fegjuerrel,
Ell futtok tú teöllem giorczjasagal,
Erettetek aldozom egiedul.
6. Vigiazzatok es imadkozzatok,
Almatokbol mar fel serkennyetek,
Az eördögtöl megh ne czalassatok,
Kesertetben tü ne uitessetek.

- 25 7. Nagy kin miatt minden szüüe nélkül
Christust latak ellensegenekül,
Semmi nemü melto böczülleti
Sidok előtt nem vala eö nekj.
- 30 8. Az mü bününk eö rea uetetek,
Uetkeinkert megh ostoroztatek,
Büneinkert eö megh fesittetek,
Halalaualetünk adatek.
- 35 9. Jo baratim engem el hagianak,
Ismeröim es megh utalanak,
Sok hamissak ream tamadanak,
Sok czalardok el hatalmazanak.
- 40 10. Ki safarom, hü emberem uala,
El arula, kit seretek uala,
Ram tamada, kit taplalok uala,
Czokolassal engem mutat uala.
11. Rettenetesseggel neznekn uala,
Kegietlenül engem uernekn uala,
Rut mereggel ottan etetnekn uala,
Erös ecettel itatnekn uala.
- 45 12. Leön megj giogjtoja sebemnekn,
Leon ueueöie mj bekessegunnekn,
Leön teöreöje pokol kapujanak,
Leön rontoja az irigj eördeögeoknekn.
- 50 13. Legien azzert diczjret attjanak,
Es fiunak, az Jesus Christusnak,
Kj el ueue terhet bunejnnekn,
Egietemben zent lelek Istennekn.

136.

DE PASSIONE DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI

1. **Meny**nekn, feöldnekn, ez vilaghnak ura,
Attia Isten, mindennekn tudoia,
Embereknekn szüveöknekn latoia,
Segely minköt, mindennekn biraia.
- 5 2. **Az meni**, az feöld megh ingen sem vala,
Beöczeseged lelkeknben naghi vala,

1 I Mennyek III Mennekn IV–V Menynekn 1–108 II [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 5 III Az föld az meny IV–V A föld s az meny

Teremtesre akaratod vala,
Kiből minden ki ieövendő vala.

10 3. **Reank** neszel io akaratodbol,
Beöczeseges hozzank latasodbol,
Te isteni hatalmassagoddal
Ez vilagot kiirad uioddal.

15 4. **Igen** tisztan Adamot teremtéd,
Okossaghval naghval nemesited,
Szent lelkeddel lelkit megh peczietled,
Hogi fel nezne az egre, ugi szerzed.

20 5. **Adam** attiat az kerbe be vived,
Eva anniat oldalabol szerszed,
Az almaban ne ennenek, inted,
De hogi eönek, eököt szam ki veted,

6. **Megh** tekented embernek eletit,
El ismered az eö nagh sok vetkit,
Vetke miat pokolra esesit,
Am megh szanad az eö veszedelmit.

25 7. **Az** menini eghböl az földre bocziatad,
Szent fiadot valtsagunkra adad,
Szent lelkedtől beölczen fogantatad,
Marianak melhiben szallitad.

30 8. **Tisztasagos** az nemes szep rosa,
Szüz Maria, szüzeknek viraga,
Szent Annanak első feö leania,
Jesust szüle szüzen ez vilaghra.

35 9. **Ez** szent germök Jesus nevedeked,
Beöczeseghvel, malasztval betelek,
Minden iokval ez vilagon fenlek,
Emberekert sokat munkalkodek.

40 10. **Retenetes** leön hatalmassaga,
Hasznalatos ioszagos szolasa,
Az ki altal korokot giogitta,
Halottakot sokakot tamaszta.

9 IV–V jó akaratoddal 10 III Es isteni hatalmassagodbol IV–V Es isteni hatalmasságoddal 11 III Bolcseseges hozzank latasodbol IV–V Bölcseséges hozzánk látásoddal 15 III Te kezeddél IV–V Te lelkeddel 17 I attiad III atyát IV–V Atyát 20 IV–V De hogy önek ottan szám-kivetéd 21 III esetit 23 III meneset IV–V menetét 24 III az [A sor többi része a kézirat csonkasága miatt hiányzik.] IV–V az ő nagy esetét 25 III ez földre 27 III–V Szent lelektől 28–31 III [E sorok a kézirat csonkasága miatt részben vagy egészen hiányoznak.] 29 IV–V Tisztaságos és nemes 30 I Maria<nak> 32 III–V Szüzen szüle Jesust 33 I germök <hogi> 35 IV–V Minden jókkal földön fényeskedék 39 III –IV Hogy ki miat V Betegeket szám-nélkül gyógyíta 40 I Holtakot III–V Halottakot

11. **Gonosz** satan az iokot hogi lata,
Megh buszula, Iudast fel tamasztta,
Judas Christust sidoknak arula,
Harmincz penzen nagh olczon el ada.
- 45 12. **Reá** ieövö keniat el ismere,
Tanitvanit Jesus mind fel veve,
Czüteörtökön Jerusalemba vive,
Vegi vacziorat hogi velek megh enne.
- 50 13. **Az** vacioran labokot megh mosa,
Nem engede szent Peter, dorgala,
Eö szent testit, uerit nekik ada,
Oh teörveniért az vj teörvent ada.
- 55 14. **Christus** inet az kerbe ki mene,
Szent atiahoz haromszor keöniörge,
Hogi az halalt rolla el vennie,
De maga szent akaratia lenne.
- 60 15. **It** eötölle megh nem halgattatek,
De angaltol megh batorittatek,
Az sidoghtol eö megh fogattatek,
El Anashoz keötözve vitettek.
- 65 16. **Ez** Anastol *Kaiphashoz* vivek,
Egi latortol arcul veretetek,
Szent Petörtöl ot megh tagattatek,
Az sidoghtol igen vadoltatek.
- 70 17. **Mar** Kayphas hivata tanacziot,
Christus ellen allata tanokot,
Kik vadoliak ezekben urunkot,
Mondta volna im ez mondasokot:
18. **Az** templomot hogi el rontanaia,
Harmad napra ismet felraknaia.

41 III–V ez iokot megh lata **45** I Re ieöve III–V Rea iövö **46** III Christus IV–V Christus mellé vévé **47** I Niag *czüteörtökön* III–V [*Nagy* hiányzik.] III mene **48** III hogj ö velek enne IV–V Vég-vacsoráját vélek ott évé **50** III szentda [A kipontozott részek olvashatatlanok.] IV–V Nem engedi Szent Péter, azt monda **52** IV–V hagyá **53** III innen az kertben be mene IV–V onnét a kertbe bé-méne **54** I Szent <fiat> III–V Szent Attianak **55** III ö rola el vegye **56** III–V De ö maga akaratia lenne **60** III Ö [utólag beszúrva] ismerőitől mind el hagyattatek IV–V Isméröktől mind el-hagyattaték **61** I Kaipahashoz [!] III–V El Annashoz kötözve vitetek **62** III Egy sidotól ot arczul csapatek IV–V Egy Sidótól ott arczúl vereté **64** III Cayphashoz ismet <vitettek> boczattatek IV–V Caipháshoz onnét bocsáttaték **65** III Mind ki hiva ez az tanaczakot IV–V Mind bé-hivá ez a tanácsokat **66** I allat III–V Christus ellen tamoszta tanukot **67** III–V ezekben vadollyak **68** III Hogy ö szolta im IV–V Szólta volna **69** III mert el IV–V hogy ö el rontaná **70** IV–V de ismég fel-rakná

Jesus urunk eszt mind el halgatia,
Veszteghseghnek it peldaiat adia.

19. **T**ehat neki Kaiphas igy szola:
Kenszeritlek Jstennek voltara,
75 Mond megh, hogi ha te vagh Isten fia?
Kire urunk: En vagok, eszt monda.
20. **E**z mondasat hogi halla urunknak,
Megh szakaszta ruhait maganak,
80 Monda ötöt nilvan karomlonak,
Tano nekül halalra meltonak.
21. **R**iaszkodek az nep, rea esek,
Szent szemeit urunknak be keötek,
Megh peögtösek, arczul, niakon verek,
Mind az eliel az keppen kenszatek.
- 85 22. **M**egh egiszer is az tiuk nem szolt vala,
Haromszor ot megh tagatta vala
Szent Peter, az ayton ki ment vala,
Eröl magat ugi siratia vala.
23. **J**esust ime Kaipas ki küldé,
90 Az kün allo sidokot kerdesze,
Pilatushoz eötöt *be vittete*,
Az Pilatus urunkot be küldé.
24. **S**idok Jesust vadoliak háromrol:
Az adonak eö megh tiltasarol,
95 Az keösseghnek el foldittasarol,
Sidosaghnak eö kiralisagarol.
25. **E**z vadolast Pilatus hogi halla,
Urunk Jesust am kerdezni foga:
Az sidoknak te vagi-*e* kiraliia?
100 Neki urunk: En vagok, eszt monda.

71 III azt el halgatnaia IV–V el-halgatá 72 III Veszteghseghnek peldaiat adnaia IV–V Békességnek példáját mert adná 73 III Tehat monda Caiphas nekie IV–V igy monda 74 III Kenszeritlek teged az Istenre 75 I Isten<nek> III Mond megh ha te vagy Isten fia IV–V Mond meg ha te vagy Istennek fia 76 III Kinek Urunk en vagiok azt monda IV–V Kinek Urunk, En vagyok: úgy monda 79 III–V Jesust 80 III–V Tanacz nélkül 82–83 III–V [E két sor felcserélve.] 84 III Mind az egész eyel ötöt gyötrek IV–V Egész éjjel csufolván: igy gyötrék 85–86 III [Kiszakadva.] 85 I [A sor fölött:] <Meninek feöldnek ez> IV Még háromszor à tyúk V Még háromszor Kakas 86 IV–V Háromszor már 87 III Szent Peter ot es el ki ment vala IV–V Szent Péter ott: és el ki ment vala 89 III–V Jesust ismet 90 III–V Nagy Penteken Pilatusnak küldé 91 I eötöt vittettek III–V Az Pilatus Christust be vitete 92 III–V Otkin allo sidokot kerdeze 93 III hárombol vadolliak 94–95 III–V [A két sor fel van cserélve.] 95 III–V Az köz nepnek 97 V hallya 98 III–IV Urunk Jesust megh kerde azt monda V Urunk Iesust meg-kérdé; s’ azt mondgya 99 I vagi III–V vagy e 100 III Kinek Urunk felele igj monda IV–V Kinek Urunk felelvén igy monda

26. **R**ollam mondhad, mert en kirali vagok,
Kiralisagiban születtetet vagiok,
Ez vilagbra boczatatot vagok,
Buneösokert megh halando vagok.
- 105 27. **I**esus elöt Pilatus ki mene,
Az kün allo sidoknak felele:
Az Jesusban ninczen bünnek helie,
Megh kerdeztem, nincz halalra vetke.
- 110 28. **C**hristus ellen sidok kialtanak,
Eötöt mondgiak haborittoianak
Sidosaghnak eö tartomanianak,
Jerusalemnek es Galilianak.
- 115 29. **O**t Pilatus el erte, hogi uolna
Herodesnek urunkon hatalma,
Azert neki urunkot bocziata,
Vele eötöt megj ajandekoza.
- 120 30. **R**ea nesze Herodes urunkra,
Raita igen urüle, vigada,
Mert magaban aszt *kevannia* vala,
Czuda tetelt eö tölle lathatna.
31. **D**e mikoron Herodes latnaia,
Hogi az Christus semmit nem szollana,
Kerdesire hogi nem felel vala,
Monda eötöt hogi volna egi nema.
- 125 32. **I**esust azert bolandnak allitak,
Megh czufolak, megh iatokoztatak,
Ruhaiaban eötöt megh iartatak,
Pilatushoz megh vissza bocziattak.
- 130 33. **E**l be vivek Pilatus hazaban,
Le ültetek Jesust az pitvarban.

101 III mondad **103** III–V Ez vilagra mas vilagrol vagiok **104** III–V Bizonsagra boczatattot vagiok **105** III–V elöl **106** III–V Az sidokhoz kiknek így felele **110** II fel tamaztojanak IV–V Mondvan ötett nyilván káromlónak **111** I Az Sidosaghnak II Sidosagjnak nagj III Sidosagnak sok IV–V Sidóság fel háborítójának **113** II Ott el erte Pilatus III It el erti Pilatus IV–V Ott meg érté Pilátus **114** III–V Iesuson **116** III Vele egyyut **117** II, IV–V nezuen III nezven Urunkra Herodes **118** I Riata [!] II–V Rajta **119** I kenvannia II keuanja III Mert ő töle kivan vala latni IV–V Mert ő tölle látni kíván vala **120** II tetelt ha teolle III Nagy czudakot avagy csak hallani IV–V Nagy csudákot: a vagy hallanja **122** I nem <szolna> II az Jesus nekj nem III–V az Jesus nekie nem szolna **123** II Kerdesere eö nem III–V Kerdesere cziak egy szot sem adna **124** III Monda neki **125** III–V alita **126** III Csufoknak ruhaiaba iartata IV–V Ruhájában csúfon meg-jartatá **127** III–V Megh csufola megh iatekozata **128** II Pilatusnak III–V Pilatusnak megh visza boczata **129** II El be uiue

Kü allanak sidok az udvarban,
Kiknek szola Pilatus azonban:

- 135 34. **T**ü ez embert is megh megh hoztatok,
Nem eölte megh Herodes, latiatok,
Mert eö benne bünt nem talalhatot,
El bocziattom, hogi ha akariatok.
- 140 35. **V**gi mondanak sidok Pilatusnak:
Mü teörveniniunk halalt itil annak,
Ki eö magat mondgia kiralianak,
Az vagi pedigh Istennek fianak.
36. **N**ekik monda Pilatus: Hogi ha kel,
Eölietek megh az tü teörvenitekvel.
Kinek sidok mondanak nielvekvel:
Nem eölhetünk embert mü keszünkvel.
- 145 37. **O**rrot, tolivait akor foktak vala,
Az Barabast, kj embert eölt vala,
Es az husvet el keözelget vala,
Kire fogiot szabatditnak vala.
- 150 38. **S**zola azert Pilatus sidoknak,
Monda: Ha kel tü io szokastoknak,
Az husvetra eggiket fogioknak
El boczattom, kit hitok Christusnak.
- 155 39. **A**z sidosagh monda: Azt ne teged,
Mert az Jesus igen bünös, hidged,
Az Barabast szabadon ereszszed,
De az Kristust itelied, fezissed.
- 160 40. **B**eszedeket Pilatus hogi halla,
Mert semmi iot nem tehetne, lata,
Az Barabast szabadon bocziatta,
Es az Christust az kenszoknak ada.
41. **H**ititlenek urunkot megh fosztak,
Mezittelen keö labhoz szorittak,
Ostorokval, veszsökvel szaghgattak,
Eö zent verit az feöldre ki ontak.

131 II Kjn allana III Kivöl alvan IV–V Környül álnak **132** III Kiknek szolvan Pilatus így monda IV–V szólván **133** II Ti az embert ismegh hozatok III–V Ti az **135** III–V bünt nem lelt tudgiatok **139** II mondgja kirajnak IV–V mondgja kiralyunknak **145** V Or, és Tolvajt **146** II Az Barabas **154** II–V Christus **155** III bocsassad **156** III Es az Christust az kinzoknak adgyad IV–V Es à Christust kinzoknak engedgyed **157** III hogy halla Pilatus **158** II tehete IV–V Es semmi jót nem tehetne látná **160** I Christus II De az Christust III Es az Christust ö kezekben ada IV Christust V Es a' Christust Hóhérokknak adá **163** II [A sor után:] <Mind ez ejel az keppen kenozak>

- 165 42. **O**szlop mellől urunkot el odak,
Teövissekvel feiit koronaszak,
Hitvan barsont reaia vonanak,
Iob kezibe nad szalat adanak.
- 170 43. **S**ok rutsaghval keszdek czufolnia,
Szent szakallat, haiat szagatnia,
Arczul, niakon keszszel verik vala,
Az töviset feiben niomiak vala.
- 175 44. **T**erdön alvan ugi czufoliak vala,
Nevetseghvel neki mondgiak vala:
Udvöz legi, te sidoknak kiralia.
Azon közben megh pögdösik vala.
- 180 45. **E**l ki vive Pilatus urunkot,
Ki mutata veribe fagiottatt.
Az sidoknak szola illjen szokot:
Ime ember, ki latot kenokot.
46. **P**ilatusnak sidok kialtanak:
Feszidsed megh kereszfara, mondgiak.
Az Pilatus viszogtagh sidoknak:
De eszt kelle tennem kiralytoknak?
- 185 47. **R**etenetes lön sidoknak szavok,
Megh tagadak Jesust, hoga nem urok,
Ugi mondanak, hoga niczen kiraliiok,
Nincz teöb urok, hanem csak czaszarak.
- 190 48. **O**da iuta szuz annia Maria,
Vele edgüt Maria Magdolna,
Es ket eöcze, mind ketö Maria,
Es szent Ianos, az eö rakonsaga.
49. **T**eöb helieken megh kerestek vala,
Jerusalemet mind be iartak vala,

167 II njakaban adanak III–V nyaka körül vonak **168** III Ö kezében az nad szalat adak IV–V Es kezében à Nád szalat adák **169–176** I [A másoló a 43. vsz. utolsó soraként előbb tévedésből a 174. sort írta le, és a szöveget a 45. versszakkal folytatta; majd a hiányzó 172., 173., 175. és 176. sort utólag szorította be a 43. és 45. vsz. közé.] **169** IV–V kezdék ott csúfolni **170** III rangatnia IV–V es haját rángatni **171** II kezdék czjapdosnja III Az koronát feieiben nyomnia IV–V A koronát szent fejben nyomni **172** II Az koronát fejében jomnja III Arczul s nyakon kezdék csapdosnia IV–V Arczúl nyakon kezdék ött csapdosni **173** III ot karomlyak vala IV–V káromlyák vala **174** II Neuetseghbeöl **178** III mint verben fogiatat IV–V Meg mutata mind vérben fagyottat **179** II monda **180** III Im az ember ki lata **181** I Pilitusnak [!] II–V Pilatusnak az sidok mondanak **182** II Kerezt fara eö megj fezitessek III Fesziczed megh öt az kereszt fara IV–V Halálára add à keresztfának **183** II Monda ismegh Pilatus sidoknak III–V Monda azert Pilatus sidoknak **184** II De az kelle tennen kiralytoknak III azt **186** I Jesus II–V Jesust **188** III iob **199** III–V Vele vala **191** I eöczie [a *ketö* szó *ket*-ből jav.] II–V Es ket huga **193–196** II–V [A sorok rendje: 193, 196, 194, 195.]

- 195 De megh suhult nem talaltak vala,
Urunk Jesust ugi keresek vala.
50. **Ez udvarban** Maria hogi yuta,
Hat az Jesust Pilatus ki hozta,
Arczul Jesust sidokra kitaritia,
200 Mutogatia, mi keppen kenszottia.
51. **Gengeseges,** keserves Maria
Fel tekente, hat ot al szent fia,
Teöröt, veres mind szeme, orczaia,
Igen reszket, hat ina nem tartia.
- 205 52. **Ele kötve** az eö ket szent karia,
Gengie nad szal kirali istapia,
Bokor tövis eö szent koronaia,
Hitvani barsoni ruhaia, palastia.
- 210 53. **Eszt is lata,** tehat lanczion tarriak,
Tanitvani eötöt mind el hattak,
Az sok sidok eörösen vadoliak,
Kereszt fara fezissek, kialtiak.
- 215 54. **Terdre esek** az szep szüz Maria
Eö szent fiat, Jesust imadnia,
De ezt latvan banat szüvit foga,
El aiulvan feödre eset vala.
55. **Hogi eszt** lata Pilatus be küldé,
Urunk Jesust eö maganak vive,

195 II De megj ottjs nem talaltak uala III–V De megh ötet nem lathatiak vala **196** II Eo zent fiat hol tudhatak vala III Urunk Jesust hol halhatnak vala IV–V Urunk Jesust: hól halhattyák vala **197** I varosban II Ez uduarban nehezen iutanak III Ez udvarban nehezen be iuta IV–V Ez udvarba nehezen juthata **198** II Oljkor ualla hat Jesust kj hoztak III Olykor iuta hat Jesust ki hozta IV–V Olykor jöve hat Jesust ki hozta **199** I Jesust <sidoknak> [fölte:] sidokra II Pilatusnak aytajan kj tartjak III Az Pilatus arczul az ki tartia IV À Pilátus: és arczúl ki tartya V A’ Pilátus: és arczal ki-tartya **200** II kenzotak III–V Mutogatia ötet hogy kinezta **201** II–V Gjengeseges szuz annja Marja **204** III nem biria IV–V reszket, az ina **205** III Ismegh kötve IV–V Es meg kötve az ö szent két karja **206** II Veres III Üres IV–V Üres nád-szál királyi pálczája **207** II–V azeö koronaja **209** I tariak II–V tartjak **210** I eötö II–V eöteöt **211** II karomljak cziupholjak III–V vadollyak karomlyak **212** III Keresztfara kivanyak kialtiak IV–V Keresztfára kialtyák hogy vonnyák **213** III–V Terdre esek Aszoniunk Maria **214** III–V Hogy ö fiat II–V imadnaja **215** II De hogj latta III De hogy lata szivet banat foga IV–V De hogy látá, szivét bánat fogja **216** II El ayula az feöldre III El ajula földre le burola IV–V El-ajúlván à földre borúla [A sor után II–V-ben egy új versszak:] II Istenunkeöt ugj sjaratja ualla, Kit meheben szuzen uisselt ualla Züzek eötöt emelgetik [előbb: *emlegetik*; a másoló az *m* betű fölé egy *e* betűt írt, de a harmadik *e* betűt elfelejtette törölni] ualla, Hogj ne sirna azon kerik ualla. III Jesus urat igy sirattia vala, Kit meheben szüzen viselt vala, Szüzek ötet költögetik vala Hogy ne sirna könnyebitik vala IV–V Jesust urát ugy sirattya vala, Kit, mehében szüzen viselt vala, Szüzek ötet költögetik vala, Hogy ne sirna, azon kéri vala. **217** II–V Nepek eleöl Pilatus be uiue **218** I Jesus [!] II Jesust III Jesust csak maganak IV–V Jesust csak magának vévé

- 220 Honnan valo, ki volna, kerdeze,
De ezeket urunk el veszteghle.
56. Otan monda Pilatus: Szoli nekem,
Nem tudode hatalmamot nekem?
Szabad vagiok teged megh eöletnem,
Szabad vagiok elis eresztenem.
- 225 57. Rea fellelven Jesus, hoga nem volna,
Ha meneghböl nem engettek uolna,
Monda asztis: Nagob büne volna,
Azki eötöt neki atta volna.
- 230 58. Az sidoknak rutsagh vala szavok,
Mene azert Pilatus hozzaiok,
Monda nekik: Tü mit kialtotok?
Ninczen vetke halalra, latiatok.
- 235 59. Mondanak az sidok Pilatusnak:
Biszoni nem lesz barattia czaszarnak,
Söt te read szal haraghia, mondgiak,
Ha most Christust innen el boczattiak.
- 240 60. Ott ezeket Pilatus hoga halla,
Eö veriböl keszeit ki mosa,
Artatlannak eönön magat monda,
Ki mosdasval biszonisagot ada.
61. Rettenetes sidok kialtasa,
Pilatusnak igi mondanak vala:
Christus vere szalion mü magunkra,
Fiainkra, azoknak fiokra.
- 245 62. Tanacz eleöt Pilatus le ule.
Felesege eö neki izene,

220 II–V azokat 221 II, IV–V Hat Pilatus monda szolj ennekem III Hat Pilatus monda de szoly nekem 224 II–III ereztetnem 225 II Ottan monda Iesus uay nem uolnal III–V Ottan monda Urunk hoga nem volna 226 II–V engedue nem 229 II–V Rutsagh ualla sidoknak szajgassok 231 IV–V de mit 232 I halra [!] II, IV–V Ninczien büne halalra III Ninczen büne halalra tudgiatok 233 II, IV–V Az sidosagh eö nekj igj monda III Az sidosagh ö neki ugy monda 234 II Mert nem lenel czjazarnak barattja III Mert nem lenne csaszarnak barattia IV–V Hoga nem lenne Császárnak baráttya 235–236 III V [Fordított sorrendben.] 235 II szallana haragja III–V Söt ö rea szallana haragia 236 II Ha az Iesust innem [!] el boczatiad III Ha az Iesust ö el boczatiad IV–V Ha à Iesust el-bocsátánája 237 II–V Megh ijede Pilatus 240 III–V Kez mosással 241 I sidok<nak> II–V Ott ezt latuan sidosagj kjalta 242 II illien szokot monda III–V im ilyen szot monda 244 [A sor után II–V-ben egy új versszak:] II Rettenetes szauokot hogj halla, Mert semj iot nem tehete latta, Hogj az Christust eö megj nem ohatna, El tökelle hogj nekjek adna. III Rettenetes szavakat hogj halla, Az Pilatus es azt hogj latnaia, Hoga az Iesust ö nem ohatnaia, El tökelle hogj nekik adnaia IV–V Rettenetes szavokat hogj hállá, A Pilátus: de hogj aztis látná, Hoga à Iesust ö megj nem ohatná, El-tökéllé hogj kezekben adna. 246 III Felesege nekie izene

Hogi Jesuson halalt ne tetetne,
Mert eördöghtöl nagh sok kent szenuedne.

250 63. Iszenetin eö semmit sem ada,
De Jesusra sententiat *monda*,
Hogi kereszt fan feszitven megh halna,
Sidosaghban tovab ne maradna.

255 64. Sidok barsont urunkrol le vonak,
Eö ruhaiait ismet rea adak,
Az kereszt fat vallara fel adak.
Az ket tolvait melleie ki hozak.

260 65. Sok nep güle, trombitat megh fuvak,
Az fogiokot kapura indittak,
Szent aszszoninok kapun kívül variak,
Urunk Jesust hogi ot megh *lathatnak*.

66. Vrunk Jesus kapun hogi ki lepek,
Szuz Maria szent fiara esek,
Mind az kettö az földre le essek,
Szent kereszt fa feliül reok esek.

265 67. Seöt ez dolgot nem utalia vala
Szuz Maria, mert zent fia vala,
Nagi szeretet eöt megh geözte vala,
Hogi mit tenne, nem tuthatia vala.

270 68. Christus feiet megh eölelte vala,
Szeretettel apolgatia vala,
Keserusegh mar megh geözte vala,
Nagh sirastol eö nem szolhat vala.

275 69. Iesus urunk kinban csak niögh vala,
Keönnives szemmel anniara nez vala,
Niagh banatian hogi bankodik vala,
Szokagastol csak eligh szol vala.

247 I tenne II tetetne III Hogy Christusra halalt ne tetetne IV–V Hogy Christuson halált ne tétetne **248** I eördöghtöl [!] II eördeöghtül megj nagi kent III–V ördöggtöl **249** II–V nem **250** I ada [Téves szóismétlés.] II–V monda **251** III–V feszülve **252** II ne mondana **255** III fel vallara IV–V fel tolyák **259** III kívül alnak **260** I latnak II lathatnak III–V hogy ök megh lathatnak **261** III–V Vrunk Jesust kapun hogy ki vivek **263** II ketten feöldre le essenek IV–V à földre térdeplék **264** II Az kerezt III–V Az kereszt fa ö reaiok esek **265–276** III [Hiányzik.] **265** IV–V Söt è dolgot à szüz nem általlya **266** IV–V Szüz Maria esék szent fiara **267** IV–V szeretet mert meg **268** IV–V tenne soha nem tudhattya **270** IV–V Szeretettel ötett apolgattya **271** II Ziue rajta iai mint zakad ualla IV–V Jaj mi képpen szive hasad rajta **272** IV–V Nagy sirástól magát nem óhattya **274** I annira II anjara IV–V néz ö szent anyyára **275** II Eö banatlan ugj IV–V Ö bánattyán újúl nagy bánattya **276** II Keserusegj szuiut fogta ualla IV–V Zokogástól szavát nem mondhattya

70. **Pogani sidok hogi czufoliak vala,**
Szent asszoniok azon sirnak vala,
Szüz Mariat engesztelik vala,
280 Nepek keöszül am ki vizik vala.
71. **Eszt hogi latak, urunkot ragadak,**
Az kereszt fat vallara fel adak,
Sietsegül az utra indittak,
Az ven Simont segetsegül adak.
- 285 72. **Giakran utest raita tesznek vala,**
Az hoherok keötvö vonszszak vala,
Az sok sidok taszigaliak vala,
Sido keölikek *hanigálják* vala.
73. **Latiak vala eszt az keresztenek,**
290 Mind ferfiak es mind asszoni nepek,
Hogi ott vernek Jesust sido nepek,
Sirnak ualla mi kent kegis nepek.
74. **Ot megh lata urunk, hogi sirnanak,**
Monda, hogj eö raita ne sirianak,
295 De magokon, fiokon sirianak,
Mert azokis megh nagi kent latnanak.
75. **Rea iuta az kopaszto hegyre,**
Vrunk Jesus *lelke vevő helyre,*
Otan Jesus le esek az földre,
300 Az kereszt fa ö reaia döle.
76. **Iesust rea haniota feketek,**
Az ket keszet ket fele szegeszek,

277 II Pogán nepek azt cziudalljak ualla III Pogány nepek ugy csudallyak vala IV–V Pogány népek e-dolgot csudallyák **278** II–III rajta sirnak IV–V Urunkot siratták **279** III emelgetik vala IV–V gyengén apolgatták **280** II–III keözü el kj IV–V bajjal ki hozhattak **281** II Edes Jesust sidok fel ragadak III Urunk Jesust sidok fel rangatak IV–V Edes Jesust sidok fel-rangaták **282** III fel vallara **283** II–V Sietsegel **284** I simot [!] II–V Simont **285** III–V Giakor I riata II–V rayta **286** III–V ötöt vonszak **287** III–V Sido nepek **288** I Sidok [...] halgatiak II–V Sido fiak hanigalljak uallya [III: hayigallyak IV–V: hagyigallyák] **289** II–III ualla ayettatos nepek IV vala ajtatos népek V vala az ajtatos népek **290** II ferfiak mind az azonj III s mind io aszony IV–V és asszonyi rendek **291** I vernek <vala> III Hogy mint vernek IV–V Hogy mint vernék Jesust kegyetlenek **292** II ugj mint kegis III Latvan igen sir vala ö szivek IV–V Sirnak mert nincs azért mit tenniek **293** II Ott hogj latta Jesus III Urunk [Későbbi kéz erre javította: *Ottan*] lata raita hogj sirnanak IV–V hogy látá urunk **294** I riata II Monda nekik rajtam ne sirjatok III Monda raita ne sirankoznanak IV–V Monda nékik hogy ne jajgatnának **295** II Magatokon fiatokon sirjatok III De magokon s fiakon sirnanak IV–V De magokon jobb sirankoznának **296** I megh [fölötte:] <meg> nagi II Mert üdeöuel eokis kent latnanak III–V Mert időre azért kint latnanak **297** I kopaszto <hegre> helire II–III hegyre IV–V Reá juta Golgota hegyére **298** I lel **Ke**vevő hegre [!] II lelke uiueö heljre III lelki nevö heljre IV–V Urunk Jesus: faradva s-epedve **299** III Kereszt fanal le esek IV–V Keresztfával le esék **300** I fa<t> II Am megj fogak ultetek kereztre III–V Ot megh fosztak ültetek keresztre **302** IV–V feszíték

- Szent labait egi masra szegeszek,
Az koronat feiiben be verek.
- 305 77. Az eö nevit feiehez ragasztak,
Honnan való, ki uolna, megh irak,
Mind adighlan földön fekni hagak,
Megh ket tolivait fara fel akasztak.
- 310 78. Tarsasagot az sidok szolittak,
Kereszt faval Jesust fel tamasztak,
Hogi kereszt fat veremben szokkantanak,
Urunk keniat inkab megh uitak.
- 315 79. Iesus urunknak ruhaiat kapak,
Azt negi reszre viteszek megh osztak,
Azon közben felsegit karomliak,
Vahometnek, czalardnak kialtiak.
- 320 80. Boldoghtalan sidok hogi karomliak,
Sidosaghnak kirallianak mondgiak,
Ha az Iesus Isten fia, mondgak,
Kereszt farol szalion le, had lassak.
81. Iesus halvan szavokot sidoknak,
Keöniöröghven szola szent atianak,
Boczassa megh bunököt azoknak,
Mert nem tudgak, hogi mit szollananak.
- 325 82. De las *czitudat*, mint karomliak vala
Az tolivaiok, kik ot fügnek vala,
Vegre edgik hozzaia tert vala,
Keönioröghven ez keppen szol vala:
- 330 83. Orszagodban mikor be iucz, uram,
Kerlek teged, emlekezzel rollam.
Monda Jesus neki: Bizoni mondom,
Mert velem lesz ma paradiczomban.

303 II Az ket labat III–V Az ket labat mind egybe szegezsek **304** III–V szent feieiben verek **305** III feiehez fel irak **306** III Honnan s ki volna rea ragasztak **307** IV–V Es mind addig földön lenni hagyák **308** III Az ket tolvait a migh fel feszitek **310** III Kereszt fanal **311** III az lyukban zokkantanak **312** III–V igen megh uyetak **313** II Jo Jesusnak ruhaiat fel kapak III Jesusnak ö ruhaiat fel kapak IV–V Itt Jesusnak ruháját fel-kapák **314** II Az hoherok ket felle megj osztak III Az hoherok az sorson megh osztak IV–V A' hóhérok es gyorsan meg oszták **316** I Vaho neven II Vahometnek czalardnak aljtjak III–V Szidalommal czalardnak kialtiak **317** II mint cziupholiak III öt boszantiak IV–V ugy káromlyák **318** II–V Israelnek IV–V hiják **319** III Christus hogj ha Isten fia mongiak IV–V Ha à Christus **322** III–V Imatkozvan könyörögh attyanak **323** III bünököt sidoknak **324** III Mert nem tudgiak az mit ök szollanak **325** I cziudat II–V cziudat III mert káromlyak **326** II–V Toluajokis **327** II–V vrunkhoz tert **328** II neki igj szol III–V neki igy mond **331** II Monda Jesus bizonyj neked mondom III Monda Jesus mondom bizoniara IV–V Monda Jesus bizonyos légy abban **332** II–V Hogj velem

84. **M**egh lata ezt tavol szuz Maria,
Fel tekintven lata, hoga szent fia,
335 Kit melhiben szüzen viselt vala,
Az tolivainak kereszt farol szola.
85. **J**anost kere, hoga vele el menne,
Az nep közöt Jesushoz be vinne,
340 Szüz Maria szent fiat tekente,
Latvan aniat, Jesus keserüle.
86. **N**em tudhatia, vele mit beszéljen,
Az vagi urunk vele mi iot tegien,
Monda neki: Ianos fiad legen,
Neked, Ianos, aniam aniad legen.
- 345 87. **E**des Iesus kinban naghban vala,
Szegek közöt hoga tekeregh vala,
Szent attianak igi keöniorögh vala,
Busult szivel ez keppen szol vala:
88. **E**en Istenem, Istenem, de mire,
350 Hoga el hagat engemet ennire?
Am urunknak az eö beszédire,
Hayla minden keönörületire.
89. **V**erbe kezde az nap eölteöznie,
Hatod oran kezde setetedni,
355 Urunk keniaan eö is keöniorülni,
Szent halalan mint ha sirast tenni.
90. **I**gen nagon az föld megh indula,
Le szakada templomnak veloma,
Az keösziklak mind romladoznia,
360 Sok koporsok feöldböl ki nilnia.
91. **N**agon kezde Jesus szoniniuhozni,
Szent veriböl kerezt fan szaradni.

333 II halla azt III–V halla 334 II Fel tekente hat ot al III Fel tekente hat fen fugh IV–V Fel tekente hát fán függ 335 II Meztellen feztetek fara III–V Meztelen feszitetet volna 336 II–V zolna 337–352 III [Hiányzik.] 337 II kj eöteöt le uenne IV–V hoga ötet bé-vinné 338 II Nepek keözeöt vrunkot le teue IV–V Sok nép közöt Jesust ott meg lelé 340 II Vrunk Jesus megj annjat tekjnte IV–V Jesus urunk szent annyát meg nézé 341 II [Örszó:] Nem tudhatja [A szöveg többi része a kézirat csonkasága miatt hiányzik.] IV–V Nem türheté Jesus ne beszéllyen 342 I mi<t beszéljen> IV–V Szent annyával à vagy mi jót tégyen 343 IV–V fiad Janos légyen 345 IV–V nagy kint szenved vala 346 I [A sor fölött:] <busult szivel ez keppen szol vala> IV–V csak tekereg vala 347 IV–V Szent atyahoz föhaszkodik vala 348 IV–V Könyörögvén néki így szöl vala 351 IV–V Im 352 IV–V Minden hajla 353 III–V im az nap öltözni 354 III setet lenni 355 III Mi Urunknak kinnyan szanakoznia IV–V Mi urunknak kinnyán könyörülni 356 III–V ugy mint sirast 357 III Eö nagy kinyan IV–V Illyen csúdan 358 III–V karpitia 359 III–V Kösziklak kezdenek romlania 361 III Igen kezde 362 I szaradni<a>

- Szonniuhozvan kezde kialtani,
Epet, merget fel adanak néki.
- 365 92. Az szaiaval urunk megh kostola,
Hat eteteö, innia nem akara,
Vegeszetre mindenek azt monda:
Be töltenek, kik voltak irva.
- 370 93. Telliessseghvel kilencz ora vala,
Urunk Jesus halalra valt vala,
Eö szent szine megh hirvadot vala.
Szent attiahoz igi keöniörögh vala:
- 375 94. Vegied, attiam, hozzad en lelketem,
Nam mindenben teöltöttem kedvedet,
Embereknek attam teörueniedet,
Adgad nekem veled eletemet.
- 380 95. Sok ken keöszöt szent lelkit ki ada,
Eö attianak keszeben bocziatta.
Eö szent feit annia fele hayta,
Megh holt testit kereszt fan fen haga.
96. Ezt hogi lata eö aldot szent annia,
Szüz Maria, ugi mint el ayula,
Banat miat földre eset vala,
Fiat Iesust ugi siratia vala.
- 385 97. Sok czudakot, kik lettenek vala,
Centurio uiaval mutatia,
Az ot allo sidoknak mutatia:
Bizoni ez volt az Istennek fia.
- 390 98. De töben is, kik eszt latiak vala,
Hogi megh eölték, igen baniaak vala,
Eö mellieket kezzel verik vala,
Nagh banattal eök el ternek vala.

363 V Nagy felszóval kezde kialtani **364** III Epet s merget adnak innya neki IV Epet mérget kezdnek innya adni V Epét, mérget készek innya adni **365** III–V Azt mihelyen urunk **366** III akaria **367** III Vegesztettek IV–V Végezöttek **368** III Kik ö rola megh voltak irva IV–V Mint proféta ezeket meg irá **370** IV–V Urunk Jesus hogy válék halálra **371** III el változot vala IV–V ottan el-hirvada **372** III eckepen szol vala IV–V Szent atyának ilyen képpen szölla **373** III–V kezedben lelketem **374** III–V Adgiad menyben ueled en heljemet **375** III Mert mindenben be töltem <te> kedvedet IV–V Mert mindenben töttem te kedvedet **376** III–V Embereknek attam törueniedet **378** III Szent Attyanak kezében ajanla IV–V Szent atyának **379** IV–V jóbja felé **380** III szegh tartja IV–V fenn tartá **381** III–V látá szüz annja Maria **382–383** III–V El ijede es vgian el hala, Nagy banatban az földre borula **384** III Eö szent fia halálán sir vala IV–V Lön sirása szent fia halála **385** III kik lönek hogy látá IV–V kik ott löttek vala **386** I uy uiaval [!] III Centurio vrunkot mutata IV–V Centurio urunkra mutata **387** III sidoknak így szölla IV–V sidoknak azt mondgya **388** IV–V vólt Istennek szent fia **389** IV–V kik ott álnak vala **390** III ölte sokan bannjak **392** III eök megh ternek IV–V viszsza térnek

99. Egi kegitlen sido im eszt-teve,
Lancziaival Christust megh eöklele.
395 Az viteznek *szemit* am hogi ere,
Megh giogitta eö aldot szent uere.
100. Vrunk Jesust szent ania hogi lata,
Dardaiaval szent uerit ki onta,
400 Keserüsegh szüvith altal iara,
Szuz Mariat feöldre le taszitta.
101. Janos eötöt emelgeti vala,
Az sok hiuek, kik eszt latiak vala,
Marian is, fian sirnak vala.
Nagy banotian kesereghnek vala.
- 405 102. Rontak, teörek az ket tolvaioknak
Keszek, labok, hogi fan megh halanak,
Es az feöldbe be takartatnanak,
Husvet napian fen ne lattatnanak.
- 410 103. Gazdagh Iosep Pilatushoz mene,
Eötöt kere, hogi azt megh engedgie,
Mert az Jesus testit levenneie,
Tiztesseghgel azt el temetnie.
- 415 104. Iesust akor Pilatus megh kerde,
Centuriotolis azt megh erte,
Hogi ha megh holt? Josephnek engedne,
Nicodemust Josep melle veve.
- 420 105. Nagy hirtelen eök el keszülenek,
Tizta giolcziot es kenettet vinek,
Az niagh hegire eök el kimenenek,
Ahoz valo ezkeözököt vinek.

393 III sido eszt miuele 394 III Az dárdáját eö kezebe ueue IV–V Hogy láncsáját ö kezében vévé 395 I szüvit [Lásd a jegyzetet!] <altal iara> III–V Jesus szüet uele megh öklele 396 III Eö szent uere magat kj löuelle IV–V Kiböl testét vér és viz el telé 397 III Vrunknak eszt szent Annja megh láta IV Vrunknak szent annya hogi ezt látá V Urunk Annja midön ezt meg-látá 398–400 III Hogy eöklele le esek hanjata, Hogy Jesusnak szent ueret kj onta, Máriát is banat le taszita IV–V Mint öklelé le esék hanyotá, Mély sebéből hogy szent vérit ontá, Szüz Mariat bánat le taszitá 401 III eölelgetj 402 III <Mind> az sok nepek IV–V Es à népek 403 IV–V Szüz Marián igen sirnak vala 404 I Nigh [!] III Mind az kettön IV Mind à képpen V Minden-képpen 406 III–V Eö szarokot hogy fan megh halanak 407 III [Es az leszakadva] földben be bocsattatnanak IV–V Es à földre le bocsáttatnának 410 III–V hogy megh engedneje 411 III [Hogy leszakadva] Jesusnak testet le uenneje IV–V Hogy Jesusnak testét le vennéje 412 III Tiztesseghgel eöt el temetneje IV–V Tiztességgel és el temetnéje 413 III [Jesus ha leszakadva] el Pilatus megh kerde IV–V Jesus ha él Pilatus meg kérdé 414 III Az hannagytol eö mindgiart megh erte IV–V Centuriotul jöbban meg érté 415 IV–V Hogy már meg holt Josefnek engedé 417 III Nagy sereggel eök fel keszülenek IV–V Nagy bánattal ök fel-készüllének 418 III Tizta giolcziot kenetet ueuenek IV–V vönék 419 III Az koppaszto hegyre fel menenek IV–V Ember ölö hegyre ki menének 420 IV–V eszközöt szerzének

106. **El** ki menven laytrat fel tevek,
Az szegekett fogokkal ki szedek,
Ur Jesusnak szent testit le vevek,
Marianak eölliben le tevek.
- 425 107. **Cziuda** keppen am el keseredek.
Szüz Maria szent fiara esek,
Eö mellyevel mellyehez hasonlek,
Szüve lelke niagh banatban esek.
- 430 108. **Vrunk** Jesus el fonniadot vala,
Vereseghtöl mind el kekült vala,
Eö szent vere ki szaradot vala,
Szent sebey el ki niltak vala.
- 435 109. **Meli** niagh sirast *raita* teszen vala,
Szüz Maria, hogi eszt lattia vala,
Eö szent fiat eölelgeti vala,
Jai szent fiam Jesus, ugi mond vala.
- 440 110. **Piros** verit teöreölgeti vala,
Tizta gyolczval fel itatia vala,
Szent sebeit cziokolgattya vala,
Szemit, szaiat be fogdossa vala.
111. **Az** szent Ianos keölteögeti vala
Szuz Mariat, ki terden al vala,
Az Maria pedigh Maghdalena
Urunk testit takargatia vala.
- 445 112. **Terden** alvan az aytatosok,
Mind ferfiak es mind az aszszoniok
Sirnak vala, mikent halottasok,
Meli nagy vala az eö szokogasok.

421 III–V El kj jutuan lajtorjat fel teuek **423** I Jesusnak <testit> III–V Vrunk Jesus szent **424** III Szent Annjanak eöliben le teuek IV–V Szent anynanak öliben fekteték **425** III Czuda dologh am el keseredek IV–V Csuda dolog mint el keseredék **428** IV–V Szent szivére bánat ereszkedék **429** III Vrunk Jesus mind el fonnjat vala **430** III vgy el **431–432** III–V [A sorok felcserélve.] III Szent szemej el kj njltak vala, Eö szent vere mind kj szarat vala **433** I *raita* III *rajta* IV–V Mely nagy sirást tészén vala *rajta* **434** IV–V Szüz Maria holt testét hogy láttya **435** IV öleli s-apollya V öleli s' csókollya **436** III Szemet száját be foghdossa vala IV–V Szemit száját kezével be-fogja **437** III törlögeti IV–V Piros vérit rólla törölgeti **438–440** III Fedeleuel fel itattja vala, Szent szemeit apolgattja vala, Jaj en fiam nekj mondgia vala IV–V Fátyolával szépen bé fedezi, Szent sebeit nézvén úgy könyvezi, Jaj én fiam Jesus így nevezi **441–443** III–V Az szent Janos fejet tartia vala, Töuisseket fejből szed vala, Az Magdolna labanal sir vala **444** III Ölelgetuen czokolgattja vala IV–V Eölelgetvén apölgattya vala **445** I az <aytosok> IV–V Térden álván sok ájtatos népek **446** I aszszoni <nepek>ok III Az Ferfiak s mind Aszszonyallatok IV–V A férfiak és aszszonyi rendek **447** III hallottatok IV–V Urunk testén vala kesergések **448** I [Elöbb:] szokasok III S kj nagy vala az e<.>k szokogasok IV–V Mesterekért sürü könyvezések

- 450 113. **Raita** azert szüz Mariat kerek,
Hogi eöliben *az* Christust megh kenniek,
Es az utan eötöt el temetnek,
Mert im az nap maid el ereszkednek.
- 455 114. **Ez** engedven, az keresztyen nepek
Dragalatos kenetvel megh kenek,
Tizta giolczban Jesus testit szerszek,
Egi szep kertben eötöt el bevivek.
- 460 115. **Ez** koporso az Josephe vala,
Draga keöböl faraghtatta vala,
Eö maganak czinaltatta vala,
Bele senkit nem temettek vala.
116. **Tiztesseghvel** mellette le tevek,
Az koporsot Joseptöl megh kerek,
Jesus testit bele heliheztetek,
Az niagh keövet koporsora tevek.
- 465 117. **Sok** sirással terdre le esenek,
Ur Istennek tiztesseget teönek,
Koporsohoz hozza bekelenek,
Niagh sirással el *haza* menenek.
- 470 118. **Az** szent Ianos keölteögeti vala
Szüz Mariat, ki terden al vala,
Keserüsegh mar megh giözte vala,
Jay szent fiam Jesus, ugimond vala.
- 475 119. **Nagi** banattal eökis fel kelenek,
Jerusalembe onnet be menenek,
Szallasokra ismet be terenek,
Harmad napigh mind ot kesergenek.

449 I Riata [!] III–V Rajta siro szüz Mariat kerek **450** I [Elöbb így:] <mert im az nap maid el ereszkednek> megh <kenessek> [?] kenniek [*az* hiányzik.] III Hogy eoleben Jesust megh kennejek. IV–V à Jesust meg-kennék **451** III eöt el temetnejek **452** I ereszkednek [!] III Mert immaron az nap el njugonnek IV–V Mivel hogy már à nap el-nyúgodnék **453** III–V Eszt engeduen vrunkot megh kenék **454–455** III Eö sebeit mirhaval megh kenek Giolczban szerzek es kertben uiuek [!] IV–V Minden testit Myrhával illeték, Gyölcsban tevék és egy kertben vivék **456** III–V Koporsonak melleje le teuek **458** I fraghtatta III Máruán köböl faraghtatta vala IV–V Márvány köböl vala ki faragva **460** III Be le [!] IV–V Benne **461** III–V Tiztesseghel koporsoban teuek **462** III Vrunk Jesust gjolczban be takarak IV–V Urunk Jesust gyölcsba helyhezteték **463** III Megh siratvan eötöt el temetek IV–V Meg siratván könyvekkel öntözék **464** III [Az utolsó szó leszakadva.] IV–V veték **468** I Nigh [...] hozza III Es az vtan tölle b [a többi leszakadva] IV–V Es az után tölle búcsút vönek **470** III Szüz Mariát hogy ter [a többi leszakadva] **471** III–V Az koporsot megh eölette vala **472** III Fiát Jesust vgy sira [a többi leszakadva] IV–V Fiat Jesust úgy sirattya vala **473** III onnet fel kelenek IV–V innét fel-kelének **474** III Jerusalemben megh uis [a többi leszakadva] IV–V estve bé-térének **475** III–V be menenek

120. **K**oporsora peczietet uetenek,
Niagh szombaton eörzeököt szerszenek,
Christus testit hogi el ne vesztenek,
480 Urunk ellen uigazok lennnek..
121. **T**anitvaniok hogi el futtak vala,
Urunk testit teöllök felitik vala,
Jesus pedigh fel tamadot vala
Harmad napra, mint megh monta vala.
- 485 122. **O**h szent Jesus, szeretetnek ura,
Ez vilaghnak aldot megh valtoia,
Meniorszaghnak koronas kiralia,
Büneösöknek hatalmas nagi ura.
123. **S**zegicz minket te szent malasztodval,
490 Eorduh hozzank irgalmassagodval,
Vigasztali megh te szent lelked által,
Hogi lathassunk teged szent atiadval.
124. **P**entek napon szent lelked ki adad,
Szent atiakot limbusbol ki hozad,
495 Vigasztalad es vilagositad,
Gonoszokat megh rontad, atkozad.
125. **I**gen kedvest read neznek vala
Az szent atiak, es ürülnek vala,
Szeretteduel halat adnak vala,
500 Im ez szokot neked mondgak vala:
126. **R**egteöl fogva mind tegedet vartunk,
Sirasokval teged ohalitottunk,
Im el iöttel, neked halat adunk,
Mind eörökke dicziretet mondunk.
- 505 127. **I**stenükköt, teged azon kerünk,
Tegi iol velünk, vid *ki* innet *lelkünk*,
Hogi te veled eliunk es örvenyunk,
Szent szinedre eörökke nezhessünk.

477–608 III [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] **478** IV–V örzöt rendelének **479–480** IV–V À fő sidók urunkhoz küldének, Hogy ellene vigyazok lennének **483** IV–V Urunk **485** IV–V Oh jó Jesus **486** IV–V Mariának szüzen szült szent fia **487** I Meniorszagnak <kapuknak nittoia> IV–V felséges királya **488** I Büneösöknek <kegelmes királya> IV–V S è vilagnak halállal váltója **489–491** IV–V Segélj minket irgalmasságoddal, Bocsásd bününk te szent haláloddal, Es örizz meg te szent malasztoddal **494** I atikot IV–V Szent Atyákat lymbusban meg látád **496** IV–V Gonosz sátánt meg rontád s' gyalázád **497** IV–V Igen édest **498** IV–V A' szent lelkek s- ugy **499** IV–V Szeretettel **500** IV–V Ez igiket **501** IV–V Régtől fogván téged ohajtottunk **502** IV–V Szeretettel Istenünk mi vártunk **505** IV–V Jó Istenünk téged **506** I vid innét lelkünköt IV–V vidd-ki innét lelkünk **507** IV–V Hogy te veled lehessünk élhessünk

128. **T**eged azon müis igen kerünk,
510 Kik megh testben ez vilagon elünk,
Malasztoddal minddenkor legi velünk,
Hogi bün miat pokolra ne essünk.
129. **V**igasztali megh az te szent lelkeddel,
Algi megh münköst igaz szeretetvel,
515 Latogas megh nagi io egesseghvel,
Aiondekoz megh boldog eletvel.
130. **J**esus, lelked limbusban hogi szalla,
Istenseged menieghben is vala,
Tested pedigh koporsoban vala,
520 Az sidoktol örisztetik vala.
131. **N**agi innep lön, husvet keözel vala,
Mert harmad nap immár el tölt vala,
Mind ez vilagh veszteghseghben vala,
Fel tamadast szentek varnak vala.
- 525 132. **S**ok lelkeket, uristen, megh aldad,
Keöniörgetet nekik megh halgatad,
Husvet eien limbusbol ki hozad,
Koporsonal eököt megh allatad.
133. **E**z koporsot keörniül vettek vala,
530 Az angalok ot szolgálnak vala,
Az attiakis rendet alnak vala,
Szeretetvel halat adnak vala.
134. **M**egh allatvan eököt am fel veved
Szent testedet, es megh diczöitted,
535 Fenisseghben ikesen ielented,
Az lelkeket ugi eörvendezteted.
135. **P**oganiokot, sidokot rettented,
Eörözeököt az földre le veted,

510 IV–V E-világon kik még testben élünk **511** I mind<döröкке> denkor IV–V Malasztoddal világosics lelkünk **512** IV–V Hogy bününkből igazán fel-kellyünk **513** I ah IV–V Vidd lelkünket kik most itt kesergünk **514** IV–V Menyországban hogy veled lehessünk **515** I io <szeretetvel> IV–V Magasztallyunk vigan dicsirhessünk **516** IV–V Mind örökké te veled élhessünk **517** IV–V hogy lymbusban szálla **518–520** IV–V Istenséggel lelked-is ott álla, Te szent tested koporsóban hála, À sidóktól örizet lön nála **521** IV–V Nagy inneplő húsvét **522** I Az el iot vala [A kipontozott részek a kézirat sérült volta miatt olvashatatlanok.] IV–V [Lásd a főszövegben.] **523–524** IV–V [A sorok felcserélve.] **524** IV–V várják **525** IV–V jó Jesus meg áldád **526** IV–V Kéréseket nekik **527** IV–V Hogy lymbosból öket el-ki hozád **528** V Koporsónál szépen meg-állatád **529–532** IV–V À koporso környül sokan álnak, Az angyalok kik néked szolgálnak, À lelkekis rendel udvart álnak, Fel támadnal tégedet ugy várnak **533** IV–V Meg halgatád öket és fel vévéd **535–536** IV–V Fényességgel naggyal nemesítéd, À lelkeket azzal erősítéd **538** IV–V Örízöket földre mind le-éjtéd

- 540 Eö szüvököt felelemben eyted,
Hatalmadot ezekben ielented.
136. Iesus, neköd keöniörogghnek vala,
Az szent lelkek is imadnak vala,
Eel tamattal, halat adnak vala,
Az angalok teged aldnak vala.
- 545 137. Testben veled sokan tamadanak,
Lelkek keözul kik veled valanak,
Emberektöl nilvan lattatanak,
Bizonisagot terollad adanak.
- 550 138. Egy hainalban fel keöltenek vala,
Az Mariak uton mennek vala,
Keneteket neked visznek vala,
Te akoron fel tamattal vala.
- 555 139. Reggel iutvan ot nem talalanak,
Koporsonal de angialt latanak,
Tanuságot hogi tölle hallanak,
Nagh eörömmel haza indulanak.
- 560 140. Nagi sokaknak az latast beszellek,
Az varosban nagi sokan nem hivek,
Ki menenek, azok is ugi *lelek*,
Azon közben Jesus megh ielenek.
141. Az Maghdalom beli Marianak
Megh ielenek az apastaloknak,
Nem czak egyszer az eö szent annianak,
Uton iaro ket szarandakoknak.
- 565 142. Sok io hivek mind ürülnek vala,
Isteneket hogi ök latiak vala,
Diczöseghben ki *fel* tamat *vala*,
Szeretettel halat adnak vala.
- 570 143. Ez vilaghra hogi eö fel tamada,
Negiven napigh velek megh marada,

539 IV–V félelemben vetéd **540** IV–V Hatalmadat azzal meg jelentéd **541–544** IV–V Iesvs néked nagy hálát adának, Á szent lelkek téged imádának, Az angyalok nagy áldást mondanak, Fel támattál tégedet áldának **547** IV–V Kik sokaktól nyilván **548** IV–V szállának **549** IV–V Es hajnalban jókor fel kélének **550** IV–V Á Mariak tehozzád menének **551** IV–V néked készítének **552** IV–V De koporsót üressen lelének **554** IV–V Koporsóban ök angyalt látának **555** I Tanasokot [!] IV–V Tanóságot a kitől hallának **556** IV–V ök haza futának **557–558** IV–V Nagy sokaknak látást meg beszéllek, Jerusalemben és a kik nem hívék **559** I lelelek [!] IV–V lelék **561–563** IV–V Azonközben siró Magdólnának, Meg jelenék s-az ö szent annyának, Nem csak egyszer az apostoloknak **565** IV–V úgy örülnek vala **566** IV–V Mestereket hogy **567** I ki ben tamat vai [!] IV–V Dicsőségben fel-támadot vala **568** IV–V Szeretettel reá néznek vala

Tanosaghra nekik peldat ada,
Üdvösseghre nekik utat nita.

144. **Christus** veghre velek eszt mivele,
Az varosbol eöket el ki vive,
575 Egi nagh hegire velek el fel mene,
Niaiasaghval eö velek beszelle.
145. **Vrunk** akor eökot szepen inte,
Az szent lelket nekik elküldene,
580 Ki czak eököt iora veszerlene,
Akaratiat velek megh ertene.
146. **Legh** otan am tollok el bucziuszek.
Es az egben fel emeltetek,
Szent attianak iobiara ültetek,
Es sok szentek eszt igen ürülek.
- 585 147. **Ald** megh lelkünk es megh holt testünkket,
Urunk, kerünk, az te szent veredvel,
Vigasztali megh az te szent lelkeddel,
Diczöicz megh azte szent igiddel.
148. **Az** menieghből nemes, kegis urunk,
590 Ez vilaghra, Jesus, ala varunk,
Fel tamadunk, tegedet megh latunk,
Tölled, urunk, akor nagi iot varunk.
149. **Mostan** azért adgiad szent lelketet,
Tiztelhessuk vele szent nevedet,
595 Es egi hazi az te szentsegedet,
Eggeseghben begült sok nepedet.
150. **Ez** életben bocziasd megh bunünköt,
Itiletkor tamazd fel testünköt,
Egiessicz megh testünköt, lelkünköt,
600 Iob kez felöl enged életünköt.
151. **Nagi** uristen, veged ez igiket,
Kiket mostan szerszettük teneked,

571 IV–V Tanítása reájok árada **572** I nekük IV–V nekik **573–576** IV–V Christus vélek végtére ezt téve, Jerusalemben őket bévivé, Olajfaknak hegyére késéré, Ott ő töllök vég búcsúját vévé **577–580** IV–V Urunk Jesus onnét menyben méne, Min menyország ezen meg örüle, Szent attyának jóbja felöl üle, Onnat lészen világ itelője **581–584** IV–V Légy kegyelmes Jesus szent atyáddal, Légy szó szollónk draga szent kénoddal, Segely minket menyből malasztoddal, Öriztess meg te szent angyaloddal **585** I [Eredetileg:] testünk [A *ket* szótag utólag beírva.] IV–V Aldgy meg minket à te szent igiddel **586** IV–V Moss meg minket drága szent véreddel **588** IV–V Dicsöics-meg té Istenségeddel **589** IV–V Jesus, nemes urunk **590–591** IV–V Ez világra itilni le várunk, Fel-tamadván téged mind meg-látunk **592** I ngi [!] IV–V Tölled menyben meg koronáztatunk **594–595** IV–V Dicsirhessük véle felségedet, Es egy-házi te szentelesedet **596** I <Tiztelhessuk vele szent> eggeseghben IV–V sok szentidet **599–600** IV–V Eggyesitvén testünkel lelkünket, Jobb kéz felöl engedgyed helyünket **601** IV–V vegyed è versünket **602** I szerszettük <igiket> IV–V Szeretből szerzet énekünket

Boldogicz megh testünköt, lelkünköt,
Adgiad meniben eörök életünköt.

605 152. Diczirtessel Attia Isten meniben,
Szent fiadval eörök diczöseghben,
Az szent lelök Istenvel mindenben,
Mind eörökke az egi istenseghben.

137.

[ÉNEK AZ OKOS SÁFÁRRÓL]

- 1. Enj niomorussag hogj riam ne zalion,
En uram iouay kezembe maradgion,
En safarsagomtol mikor meg foztatom,
Hogj ualakj engem hazaban fogagion.
- 5 2. Nem kessek, be hiua uranak adosit,
Teölleök tudakoza ura adossagit,
Meg engede mingiart egiknek az fellit,
Masiknak engede megh az eöteöd rezit.
- 10 3. Tugiatok adosok, safar im ezt mongia,
Hogj fel indultatot vram nagj haragra,
Haragiaban engem most bocziatot utra,
Elkel nekem mennem jay sok niauialiakra.
- 15 4. Igen kerlek azert, zerelmes adosim,
Hogj ha zamkj uetes egj gialaza engem,
Hazatokban mostan fogagiatok engem,
Hogj uezedelemben nelegien eletem.
- 20 5. Gazdag mar az Isten azeö hatalmaban,
Kj minket meg latot eö nagj hatalmaban,
Megh aiandekozot draga sok iouauual,
Hogj safarj lennenk eö gazdagjsaganak.
- 6. Illien dicziretel az ur meg diczire,
Az alnok safartis okosnak itile,
Hogj ura iouabol szallassat meg zerze,
Eletenek rendit hollot eluegeze.
- 25 7. Ennek az uilagnak fiay okossok
Az uilagossagnak azeö fiaynal,

603 IV–V Boldogicsad testünket 604 I eörök <boldogh> életünköt 605–608 IV–V Diesirtessek az atya ur Isten, Dicsirtessék à fiu ur Isten, Dicsirtessék szent lélek ur Isten, Szent háromság egy bizony ur Isten

Testj nemzetsegnek mert az inkább haznal,
De az menjorzagis az ioknak kezen all.

30 8. Teged enis kerlek, Christus urunk mongia,
Az uilagossagnak kj uagj okos fia,
Szerez baratokot, Isten paranczjollia,
Az nagj gazdagsagbol, az nagj mamonabol,

35 9. Hogj mikoron imar te meg fogiatkozol,
Isten iouajtol hogj ha meg foztatol,
Kit neked *igirt* uolt birnj eöreoksegul,
Miltatlanul eltel az nagj adomanjbol.

40 10. Jo keduel az Isten minket be fogadna,
Hogj ha igassaghban eö minket talalna,
Hakj szegeniekteöl hajleket ualtana,
Tudna, hogj hajleka menjorzagban uolna.

11. Gazdagsagabanis rezet igirt annak,
Ha az tekozlasban minket nem talalna,
Ha aban talalis, ugian be fogadna,
Ha penitentjat my bennünk talalna.

45 12. Jo keduel meg adgia az eöreök hajleket,
Kit uilag kezdetben my nekunk epitet,
Az Jesus Christusal kit meg ereössitet,
Ha kered eö teölle, bizonj meg nierheted.

50 13. Engedelmeseged hogj ha meg jelented,
Teöredelmes hited uradnak be uized,
Urad tekintesit azal fel geriezted,
Azkit el fordithat bunejdert rollad.

55 14. Diczirtessel, uram, irgalmassagodban
Azte szent fiadal, az Jesus Christusal,
Es az uigaztalo szent lelek Istennel,
Ki elz, uralkodol eöreökeön eöreöke.

138.

[INVOCATIO SPIRITVS SANCTI IN FESTO PENTECOSTES]

[Nota: Menyországnak királynéja etc.]

1. Az ur Christus, Isten fia
Szent attjaton ell boczjatta

35 jgirit 56 eöreökeö

2 II–IV Menyországbul el botsata

Az szent lelket ez uilagra,
Eözue giult tanjtuanjokra.

- 5 2. Szugas eghbeöl nagj tamada,
 Felegekbeöl szel indulla,
 Feniessegh feöldet el hatta,
 Az hol eözue giultek ualla.
- 10 3. Sok nieluen szolnj kezdenek,
 Mert menjbeöl megh eöntetenek
 Istennek zent malajtjaua,
 Zent lelek aldomassaua.
- 15 4. Be telenek zent lelekel,
 Predicalnak sok nieluekel,
 Almelkodnak retegessel,
 Kik halgattjak ueztegsegelj.
- 20 5. Partus, Medus, Elamjtta,
 Assja, Sidosagj, Creta,
 Arabja, Pamphjlia,
 Mjnden nemzet czjak cziudallja.
6. Nem de galjljabelj
 Ferfjak, kik most szollanak
 Nagj sok küleömb fele nieluen?
 My zületetunk ezekben.
- 25 7. Dicziret legien attjanak,
 Tiztessegi eö zent fianak,
 Diczieössegi vigasztalonnak,
 Lelkinkben batorjtonknak.

139/I.

SATIS ELLEGANS

1. Az pinkestnek jelles napian,
 Alleluia,
 Kereztjenek üruljete,
 Alleluja.

5 II égben **6** I Feleteghbeöl [!] II Fellegben szél meg indula III–IV Fellegekből **7** III–IV Fényesség öket be fogta **8** II Holot öszve gyülnek vala **14** II njelvekken **16** II Kik halgatnak tsendessen **17–24** II–IV [Az 5. és 6. vsz. felcserélve.] **20** II Minden nemzet most hallya III–IV csak halgattya **21** III–IV Nemde Sidóságban laknak **22** II Férfiak vagy Pontus béli? III–IV most itt szólnak **23** II Kik most szólnak sok nyelveken **25–28** II Ditsösség menyben atyának, Véle edgyütt ö fianak, Szent lelekkel egyetemben, Örökkön örökké amen. **27** III–IV vigasztalónknak

- 5 2. Az szent lelek el küldetek,
 Es my nekunk megh adatek,
3. Christusnak mondasa szerent,
 Es szent fogadassa szerent,
- 10 4. Meliet az apostaloknak,
 Igire tanituanionknak,
5. El kilde az uigasztalot,
 Es tikteökeöt az megj tanjt,
6. Az szent igassagnak lelke,
 Es az keges uigasztalot,
- 15 7. Kitt en attjamtol boczjatok,
 Rollam tezen bizonsagot,
8. Az engemet megh diczeöit,
 Es tikteökeöt az megj tanit,
9. Minden lelkj igassagra,
20 Tiktekett uizen io vtra.
10. Mostan ty sirtok, bankodtok,
 Akor ürülteök, uigadtok,
11. Mert ez uilaghnak fiay,
 Gileölnek az igassagert,
- 25 12. De ti az eöreök eletben,
 Feöl eölteözteök igaz hitben.
13. Diczjrnessuk zent neuedet,
 Vtaliuk megh bünejnket,
14. Attja Isten, diczirtessel,
30 Zent fiaddal, mj vrunkkal.

139/II.

Nota: A' Pünköstnek jeles napján.

1. Az Pünköstnek jeles napján,
 Hálá légyen az Istennek.
 Örüllyünk, hálákat adván.
 Dicsiret Istennek.
- 5 2. A' Szent Lélek el-küldeté,
 Es ma nekünk meg-adaték.

3. Christusnak mondása-szerint,
Es Szent fogadása-szerint.
- 10 4. Mellyet az Apostoloknak,
Igire Tanítványoknak.
5. El-küldöm a' Vigasztalót,
Kit én néktek igirtem vólt.
6. Mely az igasságnak lelke,
Hiveknek kegyes vezére.
- 15 7. Kit én, és Atyám bocsátunk,
Bizonságot tészzen rólunk.
8. Es engemet meg-dicsöit,
De titeket-is meg-tanit.
- 20 9. Minden lelki igasságra,
Mert ő vezérel jó útra.
10. Meg-feddi ő e' Világot,
A' bünt tiltya, s' hamisságot.
11. Es a' hamis itíletről,
Minden hitelenségekről.
- 25 12. Mostan ti sirtok, bánkoddok,
Akkor örültök, vigadtok.
13. Azért mi-is igaz hitből,
Örvendezzünk mi szivünkéből.
- 30 14. Világosítsa elménket,
Es vigasztallya lelkünket.
15. Az ő kedves ajándékát,
Adgya nekünk Szent Malasztyát.
16. Hogy végiglen mi ő-benne,
Meg-maradgyunk igaz Hitbe.
- 35 17. Atya, Fiú, és Szent Lélek,
Hála légyen az Istennek,
Dicsiret légyen ezeknek.
Egy örök Istennek.

[INVOCATIO SPIRITVS SANCTI IN FESTO PENTECOSTES]

[Nota: Spiritus Sancti gratia etc.]

1. Az szent leleknek mallasztja,
Az attja Istennek akarattja,
Christus Jesusnak zep aiandeka,
Minden hiueknek io biztatoja
5 Es batorjtoja.
2. Adatek az zent apostaloknak,
Kik uilagh szerent bocziatatanak,
Mjnden beölcziesegjre tanitatanak,
Mindeneknek peldajul adatanak
10 Es ualaztatanak.
3. Azert hiuek ty semit ne fellietek,
Az vr Istent mar ty diczirietek,
Segetsegtekre eöteöt kerietek,
Uigaztalastokra remellietek,
15 Igj enekellietek:
4. Jeöuel zent leleknek mallasztja,
Ieöuel lelkinnek uilagossaga,
Zomoruaknak nagj uigassaga,
Jeöuel ziunknek nagj batorsaga,
20 Lelkj niaiassaga.
5. Jeöuel lelkinnek edes vendege,
Idueössegunknek gieönieörusege,
Faratsagunknak nagj keöniebsege,
Te szegenidnek szep cziendessege,
25 Tellies remensege.
6. Oh zent leleknek nemes kigielme,
Kerezjtjeneknek io segedellme,
Es niomorult aruaknak uezere,

1 II–III Az szent Lélek Istennek malasztja **2** II Az Istennek IV–V [Az hiányzik.] **4** II–III nagy jó **6–15** II–III [Hiányzik.] **6** V az Apostoloknak **7** V Kik Világ-szerente indulának **9** IV Mindeneknek például ok adatának V Mindennek például ok adatának **11** IV [ti hiányzik.] V Azért hievek már ne-fellyetek **12** V [mar hiányzik.] **13** V Segitségtekre nagy bátran kérjétek **14** IV ötöt reményléték V Es vigasztalástokra **17** II És lelkünknek IV Jövel szivünknek nagy [A szöveg a kézirat csonkasága miatt itt megszakad.] V lelkünk **18** II–III Jövel szivünknek te nagy bátorsága V Jövel mi szivünknek nagy bátorsága **19** II–III Es mi lelkünknek te nagy vigassága V Jövel nyomorult árvák vigassága **21** V lelkünk **22** V Idvességünk **23** V Jövel fártságunk **24** II–III Te hivednek szép csendesítője V Jövel hivednek nagy csendessége **25** II–III Lelki idvössége **26** V Oh Szent Lélek Nemes tüköre **27** II–III Ki keresztyéneknek jó segedelle V [io hiányzik.]

30 Bened bizoknak ereös fejuere,
Nagsagos ereje.

7. Teölczy be hiuejdnak szueket,
Uilagosczy megj lelkj zemeket,
Mosogasd megj minden sebeket,
35 Kigielmessen teöreöld el uetkeket,
Bocziasd megj büneökeöt.

8. Diczirtessek az attja vr Isten,
Uelle eözue az fiu vr Isten,
Az szent lelekel egj istensegiben,
Harom szemeljben, egienleö felseghben,
40 Minden diczieöseghben.

141.

DE SANCTA TRINITATE IDEM

Nota Oh Pater Sancte

1. Tellies szent haromsagj, egj bizonj istensegj,
Te uagj mindeneknek uilagoss feniessegj,
Es harom zemeljben egj igaz istensegj
Es eöreök felsegj.
- 5 2. Az meny sergek tegedet diczjrnek,
Tegetet imadnak, teged predicalnak,
Minden fele rendek teged magasztalnak,
Hallakot adnak.
- 10 3. Jellen uagiunk mijs, te buneös szolgaid,
My keönieorgessunkben essedezunk neked,
Eogadgj be minkeöttis, lehessunk hiueyd,
Es te zolgaid.
4. Egj uilagossagnak my tegedet hizunk,
Es harom zemeljben tegedet tisztelunk,
15 De egj istenseghben eöreöke imadunk,
Teget tisztellunk.
5. Szent Athanasius bizonjsagot tezen,
Hogj harom zemeljben es egj istenseghben

28 II–III árváknak vagy vezére V Szegény nyomorúlt 29 II–III nagy erős V Es benned 31 III hiveknek V sziveit 32 V Világosítsd lelki szemeit 33 II–III Mosogassad megj ö V Jövel mosogasd-meg minden sebeit 34 II–III És kegyelmesen V Es kegyelmesen töröld-el büneit 35 V vétkeit 36 V atya Isten 37 II–III Véle egygüt az V Véle-egygyütt a' Fiú Isten 38 II az egy V mind egy 39 II–III bizony egy felseghben

4 [A versszakok 4. sora utólag beszúrva,]

20 Legiunk mind eöreöke az egj igaz hitben,
Es io remenseghben.

6. Te uagj zeretetunk, te uagj tiztasagunk,
Te uagj bekessegunk, halhatatlansagunk,
Attja fy zent lelek, egj bizonj Istennunk,
Hogj tegedet higgiunk.

25 7. Te bened bizoknak fenies coronaja,
Te uagj my lelkinkek bjnteöl tiztjtoja,
Az zegenj aruaknak mindenben gjamolla,
Es segeteöie.

30 8. Dicziret attjanak es eö egj fianak,
Es az uigaztallo zent lelek Istennek,
Tiztessegj adassek az szent haromsagjnak,
Menjben egj Istennek.

142/I.

PRECATIO PIA

1. Attia, fiu, szent lelek, egj Isten,
Szent haromsaghban egiek, nagj Isten,
Christus, ember es Isten,
Christus, ember es Isten.

5 2. Megh ualto fiu Isten, vr Christus,
Keönieöruly te nepeden, vr Christus,
Legj szo zolonk meniekben,
Legj zo zolonk meniekben.

10 3. Jobjan ülz az Istennek, vr Christus,
Vra uagj mindeneknek, vr Christus,
Intessedre engednek,
Intessedre engednek.

15 4. Eleötöd szent azoniok, vr Christus,
Szent aniad de my tagunk, vr Christus,
Mindent megj nierhet nekunk,
Mindent megj nierhet nekunk.

20 5. Angyalok, archangialok, vr Christus,
Cherubin, seraphinok, vr Christus,
Szep angialj szent karok,
Zep angialy zent karok.

2 I egik III egyek 4 I [A másoló az ismétlődő 4. soroknak csak a kezdő szavait írta le.] 9–12 I [13. versszak.] 11–12 III Intésednek 13 III Aszszonyunk. 15–16 III Minden-némü jutalmunk 20 III [A sor után egy új vsz.:] Profétáknak seregi, Pátriárkák szent rendi, Istennek minden Szent

6. Lelkek az szent attjaknak, vr Christus,
Az szent apostaloknak, vr Christus,
Meletunk feiet haytnak,
Melletunk feiet haytnak.
- 25 7. Az szent szüzek, eözuegiek, vr Christus,
Tizta kys gyermekeknek, vr Christus,
Lelkek az sok szenteknek,
Lelkek az sok szenteknek.
- 30 8. Elleötted sok esetunk, vr Christus,
Feslet minden elletunk, vr Christus,
Attjainkal uetkeztunk,
Attjainkal uetkeztunk.
- 35 9. Keörniul uetel fegjuerrel, vr Christus,
Ehsegel emezettettel, vr Christus,
Dögh hallalal ueztetelj,
Dögh hallalal ueztetelj.
- 40 10. Czillagok eö feniekel, vr Christus,
Fenniegetnek mergekel, vr Christus,
Ijeztnek büntettesekel,
Ijeztnek büntettesekel.
- 45 11. Az fak eö giümeölczieökel, vr Christus,
Nem taplalnak izekel, vr Christus,
Mezeönk rakua fereggel,
Mezeönk rakua fereggel.
- 50 12. Milto my büntetessunk, vr Christus,
De megis remenkedunk, vr Christus,
Cziak te hozad folyamunk,
Cziak te hozad folyamunk.
- 50 13. Fogadasid elleötünk, vr Christus,
Hogj attjad keduel bennunk, vr Christus,
Teged kildet eretünk,
Teged kildet eretünk.

24 III [A sor után egy új vsz.:] Mártýrok, Confessorok, Szent életü Barátok, Isten-felő jámborok **25–28** III Szüzek, s' özvegy Aszszonyok, Kisdedek, ártatlanok, Menybéli táborok. [Utána egy új vsz.:] Erettünk esedeznek, Mellettünk könyörögnek, Légy kegyelmes kéréseknek **30** III Feslet a' mi életünk **33** III Fegyverrel környül-vettél **35–36** III vesszöztél **36** I [A sor után a 10. versszakra utaló megjegyzés:] ide keöuetkezik czillagok eö feniekel **37–40** I [A 3. vsz. után, az 54b. lap aljára utólag beírva.] **39–40** III Mezőnk rakva fergekkel **42** I [A másoló tévedésből először a 10. vsz. 3. sorát írta le, majd áthúzta:] <Ijeztnek buntettesekel Iyezt> **43–44** III Pusztá hegyünk szölökkel **47–48** III Halgass-meg, jó Istenünk **52** III [A sor után egy új vsz.:] Hát a' miért könyörgünk, Lehessen ededelünk, Szép Jesus add-meg nekünk

14. Az nap, hold read neznek, vr Christus,
Szent kezedbeölis fighnek, vr Christus,
55 Czillagoknak ereyek,
Czillagoknak ereyek.
15. Ronczj el ellenseginket, vr Christus,
Merges nilat, fegjueret, vr Christus,
60 Alnok inczielkedesyt,
Alnok inczielkedesyt.
16. Taplald uetemeniunkeöt, vr Christus,
Ald megj my gümeölceziünket, vr Christus,
Eltes szükeölkeödeöket,
Eltes szükeölkeödeöket.
- 65 17. Eördeögeöknek fegjuerit, vr Christus,
Eöldeökleö szelenczeiet, vr Christus,
Tartoztassad nagj mergit,
Tartoztassad nagj mergit,
- 70 18. Hogj teged diczirhessünk, vr Christus,
Szent attjadot valhassuk, vr Christus,
Szent lelekkel aldhasuk,
Szent lelekkel aldhasuk.

142/II.

REGI LITANIA

1. Atya, Fiú, Szent Lélek. Egy Isten.
Szent Háromságban egygyek. Nag' Isten,
Christus ember, és Isten,
Christus ember, és Isten.
- 5 2. Meg-váltó Fiú Isten. Ur Christus.
Könyörülj te népeden. Ur Christus.
Légy szószóllonk mennyégben.
Légy szószóllonk mennyégben.
- 10 3. Jobján ülsz az Istennek. Vr Christus.
Ura vagy mindeneknek. Vr Christus.
Intésednek engednek.
Intésednek engednek.

54 III Es Szent kezedtől fügnek **57** III Rontsd-el ördögnek törét **58** III nyilas **60** III [A sor után két új vsz.:] Ragyát, szél-vészt távoztass, Nagy hévséggel ne-bántass, Zaporral ne-háborgass. Adgy kedves harmatokat, Földeinkre valókat, Hogy nyújthassák hasznokat. **61** III veteményinket **62** III mi Csüreinke **63–64** III Eltesd szükölködönket **65** III Angyaloknak fegyverét

4. Angyalok Arkangyalok. Vr Christus.
 Cherubin Seraphinok. Vr Christus.
15 Előtted fejet hajtnak.
 Előtted fejet hajtnak.
5. Profétáknak seregi. Vr Christus.
 Apostoloknak rendi. Ur Christus.
 Téged áldnak örökké.
20 Téged áldnak örökké.
6. Tégedet szent MártYROK. Vr Christus.
 Szüzek, és Confessorok. Vr Christus.
 Le-borulván imádnak.
 Le-borulván imádnak.
- 25 7. Hald-meg könyörgésinket. Vr Christus.
 Ne nézd mi büneinket. Vr Christus.
 Diesirhessünk tégedet.
 Dicsirhessünk tégedet.
- 30 8. Adgy szent Lelket szivünkben. Vr Christus.
 Egygyességet Hitünkben. Vr Christus.
 Békeséget földünkben.
 Békeséget földünkben.
- 35 9. Minnyájan igaz Hitben. Vr Christus.
 Lehessünk s' te kedvedben. Vr Christus.
 Engedd nekünk éltünkben.
 Engedd nekünk éltünkben.
- 40 10. Minden-némü gonosztúl. Vr Christus.
 Es minden-némü büntöl. Vr Christus.
 Mencs-meg és haragodtól.
 Mencs-meg és haragodtól.
- 45 11. Eördög csalárdságitól. Vr Christus.
 Es hirtelen haláltól. Vr Christus.
 Mencs-meg, és kisirtettől.
 Mencs-meg, és kisirtettől.
12. Haragtól, gyűlölségtől. Vr Christus.
 Es gonosz akarattól. Vr Christus.
 Mencs-meg gonosz kívánságtól.
 Mencs-meg gonosz kívánságtól.

17–20 IV [Hiányzik.] 27–28 III Engedd-meg nekünk ezeket [Utána egy új vsz.:] Hogy téged magasztallyunk, Szent Atyáddal imádgunk, Es Szent Lélekkel áldgunk 38 III Büntöl, és álnokságtól 39 IV Mencz megh te 41 IV czialardsagatol 42 IV hitetlen 43–44 III Es minden kisirtettől 45 III Gyűlölségtől, haragtól 47–48 III Ments-meg rosz kívánságtól

- 50 13. Csillagoknak mérgétől. Vr Christus.
Kö-eső háborútúl. Vr Christus.
Es az örök haláltól.
Es az örök haláltól.
- 55 14. Dög-haláltól, fegyvertől. Vr Christus.
Ehségtől, szomjúságtól. Vr Christus.
Mencs-meg minden gonosztúl.
Mencs-meg minden gonosztúl.
- 60 15. Te szent születésédért. Vr Christus.
Meg-testesülésédért. Vr Christus.
Világra jövésédért.
Világra jövésédért.
16. A' te szent halálodért. Vr Christus.
Es el-temetésédért. Vr Christus.
Es fel-támadásodért.
Es fel-támadásodért.
- 65 17. Menyben fel-menésédért. Vr Christus.
Ennyi fáradságodért. Vr Christus.
Térj hozzánk érdemedért.
Térj hozzánk érdemedért.
- 70 18. Hogy bününket meg-bocsásd. Vr Christus.
Minket jóra igazgass. Vr Christus.
Kérünk téged halgass-meg.
Kérünk téged halgass-meg.
- 75 19. Hogy Anyaszentegyházad. Vr Christus.
Örizzed, s' óltalmazd. Vr Christus.
Kérünk téged halgass-meg.
Kérünk téged halgass-meg.
- 80 20. Hogy a' Romai Pápát. Vr Christus.
Es Egyházi rendeket. Vr Christus.
Szent életben meg-tarcsad.
Szent életben meg-tarcsad.
21. Keresztyén Királyok közt. Vr Christus.
Szép egygyességet engedgy. Vr Christus.
Kérünk téged halgass-meg.
Kérünk téged halgass-meg.
- 85 22. Hogy a' Keresztyén népnek. Vr Christus.
Békeségét meg-adgyad. Vr Christus.

49–52 III [Hiányzik.] 57 IV születesed által 58 IV Megh testesülesed által 59–60 III E' Világra jövéséd-ért IV Vilaghra iövesed által 65 IV Menibe meteteledert 69–72 IV [E versszakot a másoló kétszer írta le.] 70 III Eletünket jóval lásd 78 III Az ö Szent társaságát 82 III Békeségre adgy eszközt 85–86 III Hogy a' Keresztyéneknek, Adgy helyt békességeknék

- Kérünk téged halgass-meg.
Kérünk téged halgass-meg.
23. Hogy szent szolgálátodban. Vr Christus.
90 Gyarlóságunk erössicsd. Vr Christus.
Kérünk téged halgass-meg.
Kérünk téged halgass-meg.
24. Mennyei kivánságra. Vr Christus.
Elméinket emellyed. Vr Christus.
95 Kérünk téged halgass-meg.
Kérünk téged halgass-meg.
25. A' mi jó-tévöinknek. Vr Christus.
Adgy örök dicsösseget. Vr Christus.
Kérünk téged halgass-meg.
100 Kérünk téged halgass-meg.
26. Hogy örök kárhozattól. Vr Christus.
Minnyájunkat óltalmaz. Vr Christus.
Kérünk téged halgass-meg.
Kérünk téged halgass-meg.
- 105 27. Hogy a' földnek gyümölcsét. Vr Christus.
Meg-adgyad és meg-tarcsad. Vr Christus.
Kérünk téged halgass-meg.
Kérünk téged halgass-meg.
28. Hogy a' meg-hólt hiveket. Vr Christus.
110 Dicsösségedben vigyed. Vr Christus.
Kérünk téged halgass-meg.
Kérünk téged halgass-meg.
29. Hogy téged dicsirhessünk. Vr Christus.
Szent Atyáddal vallhassunk. Vr Christus.
115 Szent Lélekkal áldhassunk.
Szent Lélekkal áldhassunk.

90 III Gyorsak legyünk magunkban **94** III Elménk vidd buzgóságra **97** III tévöinkel **98** III Tégy jót dicsösségeddel **102** III Minnyájunkat ments attól **106** III Meg-adgyad böv termését **114** III Atyáddal tisztelhessünk **116** III [A sor után még 12 vsz.:] [30.] Istennek Szent Báránnya, Ki, jöttél e' Világra, Bünösök váltságára. [31.] Kérünk irgalmazz nekünk, Bocsásd-meg gonosz vétküink, Esedezzel érettünk. [32.] Drágalátos érdemünk, Kiben örök-életünk, Es minden remenségünk. [33.] Légy irgalmas mi-nékünk, Légy kegyelmes mi-nékünk, Alázatosan kérünk. [34.] Istennek Szent Báránnya, Ki, jöttél e' Világra, Hiveid óltalmára. [35.] Szent Lelkessel újíts-meg, Büneinkből tisztíts-meg, Kérünk téged halgass-meg. [36.] Ne-hadgy Ur Isten bennünk, Hogy rontson ellenségünk, Mert így el-kéne veszünk. [37.] Légy irgalmas mi-nékünk, Légy kegyelmes mi-nékünk, Halgasd-meg mi kérésünk. [38.] Istennek Szent Báránnya, Ki, jöttél e' Világra, Hogy vinnél Menyországára. [39.] Ördög, s' gonosz embertől, Örizz incselkedéstől, Minden ellenséginktől. [40.] Vegyed könyörgésinket, Fordíts ránk szemeidet, Aldhassuk Szent Nevedet. [41.] Légy irgalmas mi-nékünk, Légy kegyelmes mi-nékünk, Adgy békeséget nekünk.

SEQUITUR DE GLORJA SANCTORUM ET DE MISSERA HUMANA

Nota Az paradiczomnak

1. Az nagy magos menjben, Isten orzagaban,
Az eöreök életben, eöreök diczieőségjben,
Az Jesus Christusnak uiragos kertjben,
Es az szent leleknek nagy feniessegiben,
- 5 2. Seraphin, cherubin es az szent angjalok,
Tronus es uirtutes, az szent archangialok,
Dominatjones es az mennyey zentek,
Es minden zent attjak es princjpatussok,
- 10 3. Marja serege, zuzek es eözuegiek,
Profetak, doctorok es zent martjromok,
Zent euangelistak es szent apostalok,
Az zent zerzetessek es zent patrjarchak,
- 15 4. Profetak, doctorok es zent tanituaniok,
Zent züz azonjok, minden nagy sok lelkek,
Isten tú uezertek, eöreök terempteöteök,
Minden diczieőségtek es ty iduessegtek.
- 20 5. Oh mint eöruendeztek, Istent diczirjtek,
Istent eneklitek, szüntelen uigadtok,
Vr Jesusra neztek, zep fenies ruhatok,
Vagion bodogjsagjtok, fenlik ty orczatok.
6. Bodogj tj zemetek, bodogj eletetek,
Bodogh ty hazatok, bodogh orzagotok,
Soha teöbzeör imar eöreöke nem sjrtok,
Soha nem faratok, mert ninczj njualjlatok.
- 25 7. Oh mint uartok minket, ertünk fuazkottok,
Ertünk essedeztek, ertünk imatkoztok,
Minket eörizetek, elne feleiczietek,
Isten megj fizese, uellunk my iot teztek.
- 30 8. Niaualja életünk, nagy sok az my bününk,
Siras az my dolgunk, iaj szokal kjaltunk.
Ne hagj el vristen minket, azon kerunk,
Bocziasd megj bününkeöt, hogj uelled lehessunk,
- 35 9. Az Iesus Christusnak keserues kinjaert,
Vere hulasaert, eöt mely sebeyert,
Zolgalo lianjodert, zep zuz Marjaert,
Te zent halalodert es minden szentekert.

10. Vigh be orzagodba, draga palotadba,
Zep lako feöldedbe, aranyas hazadba,
Szent ujaydal irt fenies palotadba,
40 Eöreok diczieösegjbe, zentek satoraba,
11. Isten orzagaba, enekleö templomba,
Czilagzo es szengeö angjaly karokba,
Arantias utczaiu szep irt tornanczokba,
Viragzo kertedbe, zep rossak keözibe.
- 45 12. Lathassuk zinedet, az szent haromsagot,
My edes attjankot, edes anjainkot,
Edes giermekinket es rakonsaginkot,
Az szent profetakot es minden szenteket.
- 50 13. Ninczj itt my lakassunk, oda sirankozzunk,
Oda *fu*hazkodunk, oda imatkozunk,
Ninczj itt niugodalmunk, halal az my dolgunk.
Ha te el haczj minket, karhozatra megiunk.
- 55 14. Diczirtessel vram az magos menjekben,
Eöreökeön eöreoke te szent orzagodban,
Algj megj my lelkinben, uighj be haliekodban,
Hogj rezessek legiunk az eöreök eletben.

144.

DE ILLIBATA VIRGINE

1. Maria, malaztnak annia,
Irgalmassagnak aszonia,
Eletünk otalmazoia,
Legy halalunkor lelkinck giamola.
- 5 2. Maria, szüzek tükeore,
Keried, fiadnak bunúnkre
Ne legien rettenessege,
Seot inkab legien beösseges kigielme.
- 10 3. Szúz, teged kerünk fiadert,
Vigasztallo szent lelekert,
Halalunkor ielen leted
Legien lelkincknek boldogh elet.
- 15 4. Meniben vram diczirtessel,
Ky tizta szüzteöl szulletel,
Attjadal es szent lelekel,
Most es mind eöreökeön eöreöke.

145.

PRO PACE

[Nota: O aldot manna]

1. Irgalmas es kigielmes vr Isten,
Ki uralkodol feöldeön es mennien,
2. Hozad kialtunk az menjorzaghba,
Adgj bekesseget mj orzagunkban.
- 5 3. Nagj haragodnak fel geriet langiat
Ne bocziasd riank sebhetteö nillat.
4. Fordisd kigiellemlre nagj haragodot,
Ellennunk kj uont elles kardodot.
- 10 5. Azokot uerd megj nagj haragodban,
Az kik cziak biznak elles kargiokban.
6. Vizont my nekunk agi bekesseget,
Kik teöled uarunk cziak segetseget,
7. Hogj bekessegjben es cziendessegjben
Neked szolgaliunk, kj lakol menniekben.
- 15 8. Ezt engedgied megy, attja vr Isten,
Fiu es szent lelek Istennel, amen.

146.

SZTÁN BALÁZS

[DOMINICA V. POST PENTECOSTEN. EXAUDI DOMINE VOCEM MEAM.]

1. *Sirvan kialtunk hozdad, kegyes Isten,
Kik torkig fekszünk minden fele bünben,
Meg fertezettünk szamtalan vetkünkben,
Ne hadgy, ur Isten.*
- 5 2. *Tiszticz ki minket minden büneinkből,
Es utalatos hitetlenségünkől,
Halgas meg minket hozzank jo kedvedből,
Tekincz rank mennyből.*

5 II fel gerjedt kargjat 6 II sebesítő nyilat 7 II Kegyelmessegre fordics haragod 8 II Ellenünk fel vont te erős karod 9 II Azokon boszszut aly haragodban 12 II Kik tölled varunk, agy csendesseget 13 II Hogy bodogsagban, es 15 I attj II Ezeket enged meg 16 II Fiu szent lelek

1–8 I [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben.]

- 10 3. Azert, vr Isten, te hozad foljamunk,
Es buzgo szibeöl neked essedezunk,
Te zent fiadert irgalmaz mj nekunk,
Kik benned bizunk.
- 15 4. Ne nezd, vr Isten, az mj bunejnket,
Es sok fertelmes czielekedetinket,
De tekinczied megh kigielmessegedet,
Igiretedet.
- 20 5. Ved el my rollunk azte haragodot,
Es fordiczj rjank te zent irgalmadot,
Tauoztasd teöllunk haborgatoinkot,
Az poganiokot.
6. Sok hellien rontjak my nemzetsegunkeöt,
Tetoua hannjak edes giermekjnket,
Rabsagra uizek az te nepejdet
Es hiuejdet.
- 25 7. Bankodunk azert az mj büneinken,
Szantallan nagj sok czielekedetünkeön,
Es mindennekben mj hamjssagunkon,
Alnoksaginkon.
- 30 8. Lasd megj, vr Isten, azte nepejdet,
Haiczj ide hozank te zent fulejdet,
Christus Jesusert bocziasd megj büneönkeöt,
Ne utalj megj mjnket.
- 35 9. Azt niluan tugiuk, hogj te irgalmas uagj,
Bunbeöl kj tereö emberhez kegies vagj,
Azte io uoltod megj mondhatatlan nagj,
Es haragod nagj.
- 40 10. Sok nepek kerik te segitsegedet,
Es foghatatlan kegielmessegedet,
Mert eök iol tugiak te igiretedet,
Es szerelmedet.

9 II Azert Ur Isten hozdad folyamodunk **10** II szivből tehozzad kialtunk **12** II hiszünk **13** II Isten bünös voltunkat **14–16** II Jol latod Uram mi gyarlosagunkat, De kegyes szemmel tekincz meg Urunkat, Es meg Valtonkat **17–18** II Vedd el erette rollunk haragodat, Es fordicz hozzank irgalmas orczadat **19** II haborusaginkat **22–24** II Es kardra hanyak a' mi gyermekinket, Fogsagra viszik szüzek özvegyeket, Szand meg ezeket **25** II Bankodunk szivből **26** II És ellened töt **27–28** II Sokat vetettünk te szent neved ellen, Ne hadgy Ur Isten **29** II Lásd meg Isten **30** II kegyes füleidet **34** II Es a' megterö bünöshöz kegyes vagy **35** I uoltodot II Mert te jo voltod kimondhatatlan nagy **36** II Ur Isten ne hadgy **37–40** II Sokan karomolják te Istensegedet, Noha jol tudgyak te igiretedet, Mutasd meg hozzank kegyelmessegedet, Kerünk tegedet

11. **I**ngien fogattal, hogj megj halgatzj minket,
Hogj ha keönjeörgunk buzgo szibeöl neked,
Christus Jesusert zabadiczj megj mjnket,
Bened hiueökeöt.
- 45 12. **I**mar te neked diczjretet mondunk,
Es tellies szibeöl teged magaztalunk,
Harom zemeljben kj ielenel nekink,
Hogj idueözülnek.

147.

TEMPORE ELEUATJONIS

[Nota: Itt jelen vagyon]

1. **Az Melchisedec** rendin vallo feö pap,
Ki eöneön testit agja nekunk ez nap,
Az szent oltaron kit fel mutat az pap,
Taplal minden nap.
- 5 2. **Ez az test,** azkit az szent attjak uartak,
Limbusban leuen lelkekben kik lattak,
Es eö atalla menjorzaghban iutak,
Kit bizonyjall tutak.
- 10 3. **Ez az test,** azkj meniekbeöl lezalla,
Emberj zemelt magara uallala,
Az uettek, az bün el romlik attalla,
S megh zabadjta.
- 15 4. **Ez az test,** azkj sokak artalmara,
Az poganoknak nagj karhozattjara,
Az kj nem ezj, anak romlassara,
Ueghtelen kijnjara.
- 20 5. **Ez az test,** azkj utat kezit menjben,
De cziak azoknak, kik uadnak az hitben,
Hogj Christus attal mehetnenek menjben,
Djczieölt testben.

41 II fogadod **42** II tiszta szivből **44** II Kik bizunk benned **46–48** II O szent Haromsag tegedet imadunk, Dicsösegh neked es fel magazsztalunk, Örökke aldunk

1 I Melczinsedec II–V Melchisedek **6** II –III lélekben kit IV–V kit **7** IV eök [!] **8** II–IV [*Kit hiányzik.*] **10** IV–V Emberi testet **11** II–IV romlék V megh romlek **13** V oltalmara **14** II A poganyok **15** II À ki azt nem III A' ki ezt nem IV veszi V nem hiszi **17–24** II–III [Az 5. és 6. vsz. felcserélve.] **19** II–III A Christus által mehetnek menyégbe IV –V Es eö altalla mehetnek menieghben

6. Ez az test, azkj el ieö iteletre,
Kj megh proballja, kjnek mj erdeme,
Es az kerezten kiert esset uere,
Szentseges sebe.
- 25 7. Bizonyj el higiuk, hogj Christus zent teste,
Azkj ezt uezj, nem lezen el este,
Az diczieösseghben lezen fizetesse,
Christus iegieze.
- 30 8. Agiad my nekunk azte zent lelkedet,
Hittel uehessük naponkent testedet,
Es diczierhessuk ebbeol felsegedet,
Niuczj kigielmedet.

148.

[DE ELEUATIONE]

1. Idueöz legj Christus szent teste,
Buneöseöknek remensege,
Kj menjbeöl jeöuel ez feöldre
My nekink jdueösegunkre.
- 5 2. Ki az attjaton kildetel,
Gabrieltöl izentetel,
Szuz Mariaton szuletet,
Hogj nekink megh ualtonk lennel.
- 10 3. Megh zanad niaualiainkot,
Eördögh miat fogsaginkot,
Elueued my bunejnkot,
Engezteled szent attjadot.
- 15 4. Vr Christus, kerunk tegedet,
Hogj uegj be keduedben minket,
Te szent attjadnak elleötte
Comendaliad hiuejdet.

22 II–V Hogy meg **23** II–III A’ szent kereszt fan IV–V keresztfan **25** II–III Bizonyal hidgyük **26** II–III ezt észí IV–V ezt hiszi **28** II–III, V jegyese **30** II–V szentséges testedet **31–32** II–V Hogy dicsirhessük ebböl szent nevedet, Istenségedet.

1 II Christusnak V [A cím és az 1. vsz. közé utólag a következő versszakot írta be a másoló:] Veredet ertünk ki ontad, Szent keresztfan minket valtal, Artatlan szent halalodval, Meni orszagban utat nital **3** II Menjgbeol ieöttel V iöttel **7** I szuletetel II–VI szvletel **9** I niaualiankot II–VI niaualiainkat **10** V–VI rabsaginkot **11** II–VI Igy ertünk adad magadat **12** V [A 3. és 4. vsz. között a következő két vsz.:] Christus bocasd megh bününköt, Szent veredvel tiszticz münkö, Vigasztald megh mü lelkünköt, Adgad megh bün elletünköt [?]. Szent keresztfan kent szenvedel, Vas szegek közt mikor fuggel, Szazlod ala be allatal, Szent attiaddal bekeltetel.

- 20 5. Diczirtessek az attja Isten,
Uelle egiut fiu Isten,
Es az szent lelek Isten
Mind eöreokeon es eöreöke.

149.

TE DEUM LAUDAMUS

Aue domi: notayara.

1. Teged, Uristen, az nagj felsegben zuntelen diczjrunk,
Teged urunknak es zent attjanknak mind eöreöke uallunk.
2. Mert az angialok es archangialok te neked zolgalnak,
Hatalmassagok zuntelen zoual tegedet igy aldnak:
- 5 3. Szent uagj meniekben, szent uagj vr Isten, seregeknek ura,
Az feöld es az meny diczieössegeuel felsegednek rakua.
4. Tegedet aldnak apostaloknak diczieösseges karok,
Fel magaztálnak az prophetaknak dicziretes szamok.
- 10 5. Tegedet diczir az sok szent martir szentseges serege,
Cziak tegedet uall annja szent egj haz feöld kereksegibe.
6. Mert te uagj menjbe három szemelybe vralkodo felseg,
Az szent lelekel, fiu Istennel egy eöreök idueössegh.
7. Te uagj, ur Christus, attja Istennek egitlen egy fia,
Az menjorzagnak boldogsaganak felseges kiralya.
- 15 8. Te nem irtozal, szüz Marjanak mehebe be szallal,
Emberj nemnek szabadsagaert kent, halalt kostolal.
9. Te az halalnak merges fulakiat meg gieözed es rontad,
Az menjorzaghnak bened bizoknak kapuiat megh nitad.
- 20 10. Menjben fel menuen te szent attjadnak iobia feleöl ülel,
Az migh ez feöldre, az itiletre my keözinkbe ieöuel.
11. Legy segetsegel, azert keönieörgunk, szegenj szolgaidnak,
Kiket meg ualtal az szent kerezt fan uered hulassaual.

17 I–IV, VI Diczeossegh attia vr Isten V Diczösegh attia<dnak> Istennek 18 II–IV, VI Szent fiaddal egietemben V Szent fiaval edgetemben 19–20 II–VI Es szent lelek vr Istennel, Eöreökkeön eöreкке amen.

1 I diczjrnek II dicsirünk 12 I lelekekel [!] II lélekkal, s' 18 II Es Menyországnak 20 II a' földre 22 II Te Szent Véredde kiket meg-váltál kezéből Sátánnak

12. Legy szabadjtonk, legj üdueöziteönk, felseges vristen,
Azte szentidnek diczieösegenek szamlaly seregebe,
- 25 13. Hogj mijs teged, mint Istenünkeöt naponkent aldhasunk,
Es szent neuedet most es eöreöke fel magasztalhasuk.
14. Keönieöruly rajtunk, keönieöruly rajtunk, mj kigielmes vrunk,
Irgalmassagid, te szent szemeid legienek my rajtunk.
- 30 15. Te benned bizunk, hozad foliamunk, felseges vr Isten,
Az szent lelekel, Christus Jesussal legy otalmunk, amen.

150.

SEQVITUR DE BEATA MARIA VIRGINE

1. Angialoknak nagj azonia,
Vr Jesusnak szent szuleye,
Szegenieknek remensege,
Imagy ertünk, szuz Marja.
- 5 2. Neked, zep züz, enekelunk,
Neked dlcziretet mondunk,
Zent fiadal my diczirunk:
Iduez legj, zep züz Marja.
- 10 3. Tegj irgalmassagot uellunk,
Az kik tegedet diczirunk,
Szent fiadot my eretünk
Engeztellied, szüz Marja.
- 15 4. Alazatos szolgaidert
Imagj Istent fiajdert,
Hogj az my sok büneinkert
El ne karhozzunk azokert.
- 20 5. Az atjauaal tizeltetel,
Szent lelekteöl diczirtetel,
My teöllünk is tizeltessel,
Boldogsagos szüz Marja.
6. Vr Jesusnak zent annjanak
Hiuataatol zep czilaghnak,
Piros, fenies, szep hajnalnak,
Mondatol zep ciprus fanak.
- 25 7. Szent leleknek templommanak,
Jesusnak niügodalmanak,

26 II Es Szent Nevedben [...] fel-magasztalhasunk 28 II és Szent

7 II Szent fiadat mi erettünk [!] 14 II szent fiadert 17 II Az attiatul 18 II tizeltetel [!] 19 II Mi tölünk tizeltetel

Napnak, holdnak uilaganak
Mondatol szep liliomnak.

30 8. Aron papnak vezejnek,
Jessenek szep viraganak,
Dauid kiraly *lianyanak*,
Jesusnak szüz zent annjanak.

35 9. Eöruly zep züz, dicziretre
Milto uagj nagj tiztessegire,
Harom kiralj ayandeka
Ezt ielente, szüz Marja.

40 10. Eörulj, mert azte latodra
Simeon az eö lattara
Fel ueue Jesust uallara,
Szent Lukaczj bizonyjsagj arra.

11. Eöreuly, mert azte szuleöted
My eretunk kent szenedet,
Mar feltamat ez uilagra,
Menjben ment nagj diczieösegjre.

45 12. Mind ez uilagh eöruendezuen,
Kereztienek ugj uigaduan,
Ez nagj dolgon almelkoduan,
Vr Jesusnak halat aduan.

50 13. Diczieössegj legien Atjanak
Fjauual, Jesus Christusal,
Es szent lelek vr Istenel,
Diczieösegj az egj Istennek.

151.

[DE BEATA MARIA VIRGINE]

1. Gieönieörkegiel, Jesusnak zent annja,
Szent haromsagjnak szepseges liannja,
Menyorzaghnak kiraljne azonnja,
Paradicziomnak nagj szelies kapuia,
- 5 2. Igassagnak szep, fenies tükeore,
Mind zenteknek vgian nagj eoreöme,
Büneöseoknek te nagj remensege,
Eordeögeöknek igen nagj rontoja.

31 I lianak II leanianak 40 II erre 42 II Mi ertünk 46 II Kereztienek uigadozuan 48 II Vr Istennek halat adnak 50 II Fiuual Christus
Jesusnak [*Jesussal*-ból jav.] 51 II Istennek 52 II Dicziret

5 II szepsighes tüköre 7 II te uagj 8 II Eördögöknek rettenetessighe

- 10 3. Cziudalkoznak zentek zepsegeden,
Az angialok nagj diczieösegeden,
Nap, hold, czilagh te ikessegeden,
Pokol belj nagj biradalmadon.
- 15 4. Felliel mulod Abrahamnak hitet,
Dauid kiralynak nagj irgalmassagat,
Salamonnak eö nagj beölcziesegit,
Ezekiasnak eö nagj igassagat.
- 20 5. Feliel mullod zentek szepsegeket,
Angialoknak eö tiztassagokot,
Zent attjaknak eö nagj iozagokot,
Az szüzeknek eö szuzesegeket.
- 25 6. Eörulj, uigagj, Jesusnak zent annja,
Istenseghnek draga zent hajleka,
Menjorzaghnak zep fenies ablaka,
Bodogoknak uilagos czilaga.
- 30 7. Aldot uagj te, boldogj zuz Marja,
Zent attjaknak viragzot istapia,
Vr Jesusnak tornios palotaja,
Zent leleknek megj zentelt czjlaga.
- 35 8. Mert az Isten tegedet valazta,
Minden bunteöl tegedet megh tarta,
Rad ne zalna Istennek haragja,
Zent leleknek iegessül valazta.
- 40 9. Ryad neznek Adamnak fyaj,
Büneöseoknek keserues ziuey,
Es aruaknak niomorult fياج,
Legj my nekunk kigielmes giamolunk.
10. Kerunk teged, zentseges Marja,
Feöldnek, mennek draga kenczj tartoja,
Niery irgalmat az nagj vr Jesustol,
Jeüendeöre agja boldogjsagat.
11. Diczirtessel, minden hato Isten,
Kj uagj menjben eöreök boldogjsagjban,
Egietemben az te szent fiadal,
Mind eöreöke az nagj vr Jesussall.

9 II [zentek hiányzik.] 12 II Pokol beliek 15 II nagy ekessighet 16 I igassat II igassaghat 17 II szenteknek szepsegit 24 II fenies palotaia 28 II megh szentelt hailekja 36 II Bünösöknek ohaito lelkej 38 II Mennek földnek 40 I boldogsagat II Jöüendöre eö nagj boldoghsaghat 42 II eörök düchössighben

DEMETRIUS

[DE BEATA MARIA VIRGINE]

[Nota: Idvezitönknek Szent Anyja, etc.]

1. **D**iczieözeges szuz Marja,
Iduez legj, vrnak zent anja,
Menieknek kiraljne azonja,
Oh irgalmassagjnak annja.
- 5 2. **E**let es my remensegunk,
Viragh, edessegh, elletunk,
Iduez legj, hozzad kialtunk,
Zuz Marja, fuhazkodunk.
- 10 3. **M**egh niomorult az Adamnak
Szam kj uetet my attjanknak
Vagiunk fiay Euanak,
Neked kialtunk, anjanknak.
- 15 4. **E**re kerunk, zent azonniunk,
Szemejdet fordiczj rjank,
Pogan kezitül szabaduliunk,
Keried Jesust, hogj megj mennjünk.
- 20 5. **T**e mehednek szent giümeölczie,
Az te fiad, aldot Jesust
Engeztellied my vrunkot,
Teöreölie el bünejnket.
6. **R**iank zent irgalmassaga
Elleöl vegien szent malasztja,
Idueziczien szent hallala
Zam kj uetesnek vtanna.
- 25 7. **I**duez legj imar, Marja,
My vrunknak zep zent annja,
Paradicziomnak kapuja,
Ez uilaghnak szent azonnja.
- 30 8. **V**rnak te nemes viraga
Te uagj, tizta szüz Marja,
Jesust nekunk hordozoja,
Es bin nekül fogadoja.

2 II urunk 3 II Menynek 5–24 II [Hiányzik.] 25–26 II Idvez-légy tölünk Maria, Iesus tornyos Palotája 29 II Urnak szép Nemes virága 31–34 II [Hiányzik.]

- 35 9. Szuled nepnek terempteöit,
Ez vilaghnak megh ualtojat,
Az Istennek zent barannjat,
Imad ertunk szent irgalmat.
- 40 10. Eörluj, Istennek szuleie,
Zeploeötellen zuz Marja,
Angjaloknak ikes szaua,
Eörluj, tengernek czilaga.
- 45 11. Eörluj, ez uilaghnak annja,
Legj my nekunk kegis annja,
Keönieöörüleö szuz Marja,
Niomorultaknak gjamola.
- 50 12. Eörluj, eretünk künieörgeö,
Es eöreöke essedezeö,
Fiad, Jesust, engeztelleö,
Büneöseökeön keönieöruleö.
- 55 13. Eörluj, hozad imatsagunk
Neked eöreöke eneklunk,
Aldot Jesus, my imadunk,
Szuz Marja, my tiztellünk.
14. Eöruliunk most ez enekben,
Dicziriük az Istent eben,
Magasztaliuk Istent ebben,
Eö uelle legiunk menjekben.

153.

[DE BEATA MARIA VIRGINE]

[Nota: Jam moesta quiesce quaerela etc.]

1. Marja, diczieosegjnek annja,
Menieknek kiraljne azonja,
Zent haromsagjnak lianja,
Ez uilaghnak közbe iaroja,

36 II nagy irgalmát **37** II Szent Annya **39** II vigasága **41** II e' Világ Aszszonya **42** II mi-hozzánk **43** II Könyörüly rajtunk Maria **46** II Bünösök-ért esedező **47** II Szent Fiadat **48** II El-esteken keserülő **49–52** II Örüly, mert hozzád folyamunk, Isten-után légy gyámolunk: Iesus-t a' kit mi imádunk, Engeszteld: és téged áldunk **53** II e' szép énekben **54–55** II Dicsirvén Istent szivünkben, Magasztallyuk mindenekben **56** II Hogy véle [Ezután még egy vsz.:] Dicsirtessél Atya Isten, Szent Fiaddal egyetemben, Szent Háromság egy Ur Isten, Örökkön örökké, Amen
2 II Menyorszaghnak **3** III A' Szent

- 5 2. Eöruendez, Jesusnak szuleje,
Zent leleknek zentelt edenie,
Menieknek ikessege,
Es feoldjeknek remenje.
- 10 3. Te az angjaloknak feliben
Heljheztetuen diczieössegjben,
Zent fiadnak beölcziessegjben,
Hogj uigadnal Istensegiben.
- 15 4. Oh melj nagj zep, hangos szengesben
Eöruendezel eneklesekben,
Angjaly nagj diczjretben,
Zent, szent, szent, monduan az egekben.
- 20 5. Az seraphinoknak seregj,
Szolga/nak zuzeknek viragj,
Cherubjnk kezek tiztelnj,
Diczirnj es magasztalnj.
- 25 6. Mijs azert, buneös fiay,
Adamnak el esset aruay,
Zamkj vetet maradekj,
Dicziruen milto tiztelnj.
- 30 7. Sies azert, irgalmas annjank,
Marja, lam zent Istuan atjank,
Hogj te lennel, azt hata, my anjank,
Jeöuel, jeöuel azert my hozzank.
- 30 8. Ez keserüseginek veölgiben
Kialtunk, halgas megj igünkben,
Hogj ne vezzunk az my bunejnkben,
Essedezel ertünk menjeghben.

154.

[DE BEATA MARIA VIRGINE]

1. Iduetz legj, irgalmassaghnak annja,
Isten annja es malaztnak annja,
Remenseghnek, boczianatnak annja,
Mondom, tellies diczieösegjnek annja.

5 II Eöruendezel **6** II leleknek <remenie> szentelt **7** II–III Meniejeknek **8** II Ez III Es a' **10** III Helyezettétél nagy **11** II–III beölczeseghiben **12** II–III Istensigheben **14** II–III Eöruendezuen **15** II–III dicziretekben **16** II Szent szent mondam az eghben III az Eghben **17** I seregj<ben> **18** I Szolgáknak II Szolgalnak szüzeknek uiragha III Szolgalnak **20** III fel-magasztalni **23** III Es szám-kivetett **24** II Diczirünk s melto III Dicsirünk: Mert illik **27** II Te lennel hogy hatta mj aniank III Ugy hadta hogy lennél mi Anyánk **31** I bunejnkben II–III Ne uezünk el mj büneinkben

3 bocziatnak

- 5 2. Idueösege emberj nemzetnek,
 Idueöz legj, szuz, miltob az teöbjnel,
 Mely szuzeket mind felliel haladal,
 Es fellieb ülz menjben az teöbjnell.
- 10 3. Idueöz legj szent, mind zenteknek zente,
 Az hiueknek ekes diczirete,
 Az Christusnak haza palotaia,
 Niugodalma az szent haromsagjnak.
- 15 4. Attja Isten tegedet terempte,
 Fiu Isten teged arniekozot,
 Az szent lelek teged beöuösitet,
 Teremtetel tellies Istenseghtul.
- 20 5. Isten teged cziudaul teremptet,
 Megh tekente szolgalo lianiat,
 Megh keresse szereteö iegyesit,
 Soha nem teöt hozzad hassonlatost.
- 25 6. Teged, Marja, keuanunk diczirnj
 Mind az zentek, de eök nem ellegek,
 Mert dicziret teged olj nagj illet,
 Hogj el fogjnak mind az dicziretben.
- 30 7. Hogj milto leöl te az Istent szülnj,
 Senkj miltanj kj nem ielenthetj,
 Sem mondhatja te dicziretedet,
 Az mint eörulz Istenj dicziretnek.
- 35 8. Mert bizonial zuzeknek feje uagj,
 Dicziretednek soha ninczien vege,
 Angjalok es emberek diczirnek,
 Te erdemled elseö az vr vtani.
- 40 9. Boldogj uagj te, giermek züleö zep zuz,
 Mert az kj üll az attjanak iobjan,
 Menniet, feöldet es az tengert biruan,
 Be rekezte magad te mehedben.
- 45 10. Parancziollo parancziollatodnak,
 Mind menieyek olj igen vigadnak,
 Diczireted fiadban olj uagion,
 Kit megh nem fogh emberj okossagh.
- 50 11. Kegis annja es nemzetseges szüz,
 Aldot uagj te es nagj bücüiuletet,
 Keözeönseges, hassonlithatatlan,
 Kjhez nem uolt soha hassonlatosb.

155.

AD ELEUATIONEM

1. Oh aldot manna, Istennek fia,
Megh tert büneösnek te uagy oltalma.
2. Vdüesz legy teölünk, Istennek teste,
Idüessegunknek nagy remensege.
- 5 3. Az kik te hozdad meltan iarulnak,
Minden büneökbül megh szabadulnak.
4. Archangialokis keörniülei uadnak,
Es uelünk együtt aldotnak mondnak.
- 10 5. Imadunk teged, Istennek fia,
Kit hiszünk lenni ez aldoszatban.
6. Eleö kenierék uagy az hiueknek,
Kik hozdad ternek, az bünösöknek.
7. Angiali karok teged dichirnek,
Szüzzekkel együt igy enekelnek:
- 15 8. Dichössegh neked szent haromsagban,
Egy Istensegben öröke amen.

156.

[IN ELEVATIONE CORPORIS ET SANGUINIS DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI]

[Nota: O áldott Manna etc.]

1. Az Christus Jesus, Istennek fia
Itt iellen uagion ez aldozatban.
2. Kegis attjanak szent akaratiat,
Be teölte az profetak irassat,
- 5 3. Igj hogj *halalra* eö magat ada,
Melliel lelkinet megj zabadjta,

1 III–IV, VI Istennek teste 2 III–IV, VI bünösnek nagy remensége 3–4 II–IV, VI [Hiányzik.] 10 V Megh tert bünösnek tevagi oltalma [Tévesen megismételve a 2. sor.] 14 II eök enekelnek 15 II Dicziret legien III–IV, VI Dicsiret neked V Diciret legen szent haromsaghnak 16 V istenseghnek

1 III [*Jesus* hiányzik.] 3 III attjanknak IV szent aldozattiat 5 I hallara [!] II–IV halálra

4. Nem neze nekünk buneös uoltunkot,
De cziaak tekjnte gjarlosagunkot.
5. Attalla romlek eördeögh orzaga,
Megh nittatek menj orzagh kapuia.
6. Oh kegis Christus, enged megh nekunk,
Hogj zemeliedre menjben nezhessunk.
7. Testj szemunkel az mint itt latunk,
Lelkj szemunkkel, enged, lathassunk.
8. Teolczj be mj nekünk keuansagunkot,
Ad megj kostolnunk zent orzagodot,
9. Hogj szinreol szinre zemelied lassuk,
Mind itt, mind menjben zent neued algiuk.
10. Az kit sok szentek regen keuantak,
Sok kenok utan megis talaltak.
11. Chak te uagj, uram, nagy bizadalmunk,
Lelki es testi iot teölled uarunk.
12. Teh zent atjadat köuesd megj ertünk,
Nagy sok byneökben hogj el ne uezsünk,
13. Az zent haromsagh Isten menniegben
Diczirtessek mind örökke, amen.

157.

[DE EADEM ALIA]

1. Iduetz legj, feold, menj beolczj terempteöie,
Giarlo büneösnek nagj remensege.
2. Regen attjaknak sok iellek atal
Nekik aianlad magad hüt atal.
3. Az Izraelnek testj etel leöll,
Az uy teöruejben lelkj etel leöl.

8 II gyarló-vóltunkat 9 II hatalma 11 II, IV n egedgyed nekünk 13–14 II [Hiányzik.] 13 IV az mit most latunk 14 III Lelkiekvel is menyben lathassunk IV Lelkiekkelis adgiad lathassuk 19–20 II [Hiányzik.] 19 III Az kik 20 III–IV kinok által 23 III keövesd [keövessed-ből jav.] 24 II, IV bününkben

3 II Regen <megh> attianak csak ielek által

4. Mostan tegedet ez szent oltaron
Im latunk lennj mj bizonioson.
5. Profetak szaua, sok bizonjsaga
10 Imaron be teölt niluan mondassa.
6. Szüznek mehebeöl szuzen szulettel,
Es az pokolnak zarloja te leöl.
7. Szantalan bünet az embereknek
Te giogitad megh sebet testünknek.
- 15 8. Elleö kut feönek diczieö foliamia,
Keönieorgessinknek legj halgatoja.
9. Hizzem, buneösert feöldre lezallal,
Akkor tiedde mjnket ualaztal.
10. Aldunk tegedet, hogj te hallalod
20 Leön eöreoksegünk menjben sok kinod.
11. Giarlossagunkot tauoztasad ell,
Es eltes minket ez szent etellel,
12. Hogj angialokkal egiut dicziriunk,
Es menjben neked igj enekelliunk:
- 25 13. Szent seregeknek diczieö kirallia,
Neked eöreökke legien nagj halla.

158.

ALIA DE UENERABJLJ SACRAMENTO

1. Christus Jesus, Istennek zent fia,
Marjanak aldot, szent magzatja,
Te szent tested eletünknek arra,
Es szent vered bunünknek rontoja.
- 5 2. Aldot uagj te, meniej zent kenier,
Szent attjadnal uagj my eretünk beer,
Attja Istennel mely olj nagj sokat eer,
Holtunk utan nekunkis legj szent beer.

10 II nilvan van mondasa **13** II bünit bünös embernek **14** II gyógyithad [gyogyitod-ból jav.]

1 [A *Jesus* szót a sor fölé írta a másoló.] **8** [Előbb így:] szent legj [A másoló a szavak fölé írt számokkal jelölte a helyes sorrendet.]

- 10 3. Jeöuel alla azert az egekbeöl,
Hogj te lenel nekünk uigassagul,
Niaualjankban kegis segiteöul,
Felelminkben hogj lennel paisunk.
- 15 4. Aldot uagj te, dragalatos manna,
Zuz Marja kegis alkotoja,
Es mehenek ekes liljoma,
My lelkindnek kegis taplaloja.
- 20 5. Fogjhatatlan keölcziegunk leöl nekünk,
Alkotoja ez szelies vilagnak,
Ell estinkben my fel giamolitonk,
Niaualiankban my edes oruosslonk.
- 25 6. Meni orzaghnak szepseges tükeöre,
Angialoknak aldot szent keniere,
Szent oltaron aldoznj kjuanal,
Hogj ugj lennel nekunk eledelül.
- 30 7. Te zent tested lelkj oruossagunk,
Es kjniere my szegenj lelkjnknek,
Te szent uered itala lelkinknek,
Es rontoja mj nagj uetkeinknek.
- 35 8. Kj ezt hizj, eszj, nem karhozik,
Es kj ueret iza, el nem romljk,
Ez uilagon noha niomorkodik,
De Istenben eöreöke ell niugzik.
9. Diczirtessel, eöreök attja Isten,
Diczirtessel, aldot fiu Isten,
Diczirtessel, szent lelek ur Isten,
Szent haromsagj menien es az feöldeön.

159.

IN ADVENTV DOMINI

1. Mongiunk nagj dicziretet isteny felelemmel,
Zengedezzenek az felheök az Istennek elleöte:
2. Szent uagj, szent uagj, zent uagj, seregeknek vra Istene,
Tellies az menj es az feöld az te diczieössegedel.
- 5 3. Harmatot adgion az egj, es essen igazat,
Niljek megh az feöldnek giomra, es nemzen idueziteöt.

2 III Zengedezzenek mind az 3 III ura es Jstene 5 II Harmatozzanak az egek es essenek igazat III es essek igazat 6 I-II [A sor után:] Irgalmaz my nekünk

4. Sok jdeje jmar, hogj az my zent attjaink
Limbusban uarnak, keuannjak es azt mongiak:
5. Aldot legien, kj ell ieöt az vrnak neuebe,
10 Dicziret es tiztessegj legien az magassagjban.
6. Az oltarj szentsegjben Isak aldoztatek,
Husuetj baranjnak mondatek, es mj eretunk adatek.
7. Iduessegjnek manaia, nekunk igirtetel,
Regteöl fogua prophetaltatal, es eretunk aldozal.
- 15 8. *Diczeösseges* szent teste, edes oruossagunk,
Ez vilaghnak *puztaiaban* legj nekunk *segetsegünk*.
9. Manna esset menieghbeöl, es ertunk szuletet,
Az zuznek mehebeöl ez vilagra adatot.
10. Iduez legj züz Marja, malaztal uagj tellies,
20 Vrnk Jesus Christust szüled, hogj minket megh ualtanna.
11. Vr Jesusnak zent annja, kegis züz Marja,
Keried te zent fiadot Jesust, hogj idueziczien minket.

160.

PASSIO BEATISSIMAE VIRGINIS MARIAE

[Nóta: Mennynek földnek ez világnak ura]

1. *Szüz Maria, Jesusnak szent annya,*
Angyaloknak s-szenteknek aszszonya,
Bünös né/pneh kegyes szó-szólója,
Reménsege, oltalma, gyámola.
- 5 2. *Emlékezem mostan szent fiadról.*
A ’ Jesusról, mi édes urunkról,
Eö kinnyárol és szent halálaról,
Es szivednek nagy sok sirasáról.
- 10 3. *Azt emlitem, hogj Bétániában,*
Magdolnanak ö palotájában

7 II attiank III immaron 8 II Limbusban tegedet varnak keuannak III Limbusban teged urnak [!] kivannak 10 III [es hiányzik.]
legen neked az magas menben 11–22 II [Hiányzik.] 11 III aldoztatik 12 III mondatik es miértünk aldoztatik 13 III igirtetik 14 III
ertünk aldatat 15–16 I [A kézirat rongáltsága miatt néhány szövegrész olvashatatlan; ezeket a III. forrásból pótoltuk.] 15 III
Dicziöseghnek 17 III essek [...] születek 18 III Az szüznek tizta mehebeöl e vilaghra születek 19 III vagi malasztval 20 I [A
szüled szó utólag betoldva.]

1–136 I [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] II–III [Lásd a főszövegben.]

*Jesus hiva bélső kamarában,
Nagy titkokat monda neked abban.*

4. *Azok között illyentis jelente,
Hogy Jerusalemben ő fel-menne,
15 Vég vacsorát a városban tenne,
O törvényért ott újat rendelne.*
5. *Es az utan a kinokra menne,
Vereséget nagy sokat szenvedne,
Keresztfára feszítetve lenne,
20 E-vilagért halált azon venne.*
6. *Te ezeket, oh szent szüz, hogy hallád,
El-ijedvén fejedet le hajtád,
Terdejdet a földre bocsátád,
Szent fiadnak e szókot úgy mondád:*
- 25 7. *Oh énnékem szerelmes szent fiam,
En Istenem és szentséges uram,
Kérlek téged, emlekezzel róllam,
Kérésemet halgasd meg, hadd mondgyam.*
8. *Kérlek, ne menny most fel a városba,
30 De maradj meg itt Bétanjába,
Mert a sidók vadnak nagy haragba
Te ellened, és gonosz szándékba.*
9. *Maradj meg itt, gondodot viselem,
Vég vacsorát én meg szereztetem,
35 A husveti báranyt meg süttetem,
Az etkeket kedvedre keszitem.*
10. *Kérlek, engedgy en könyörgésemnek,
Ne tégy nagyob bánatot szívemnek,
Mert ha fel mégy és ott meg ölendnek,
40 Nagy kint szerzesz az én életemnek.*
11. *Monda Jesus az ő szent anyyának:
Akarattya az én szent atyámnak,
Írásokis tartyák profétáknak,
Hogy el vegyem bünit e világnak.*
- 45 12. *Szükség azért, hogy én oda mennyek
A városba, s-mindent el végezzek,
Vég vacsorán uj törvényt szerezzek,
Es az után kint, halált szenvedgyek.*

34 II meg szereztetem III meg-szereztetem 35 II meg süttetem III meg-süttetem 40 II szerzezz [szerez-ből jav.] III szerzesz

- 50 13. *Oh Maria, ezeket hogy hallád,
Szent fiadnah im è szókot szóllád:
Tudom uram, úgy vagyon, mint mondád,
Igy rendelte ezeket szent atyád.*
- 55 14. *De en velem kérlek, hogy ezt tegyed,
Hogy lelkemet testemből ki vegyed,
Addig, à mig à halált szenvedgyed,
Akarattyat atyadnak bé tölcsed.*
- 60 15. *Ne lathassam én à te kinodat,
Se pediglen szörnyü halálodat,
De te lássad az én halálomat,
È világból én ki múlásomat.*
16. *Jobb énnekem világtól meg válnom,
Es lelkemet te kezekben adnom,
Hogy sem mint te halálodat látnom,
À látasból bánatban meg halnom.*
- 65 17. *Kérlek azért, vedd ki most lelkemet,
È-világból az én életemet,
Kezeiddel fogd-bé szemeimet,
Es az utan temesd el testemet.*
- 70 18. *Urunk Jesus látván nagy bánattyát
Szent anyyanak keserves siralmát,
Le térdeplék, s'-meg ölelé anyyát,
Meg csókolá az ő szent orczeját.*
- 75 19. *Szent anyjának sirvan csügg à vállán,
Ugy bánkodik az ő nagy bánattyán,
Engeszteli szép szóval biztatván,
Hogy ne sirna, kéri bátoritván.*
- 80 20. *De mind ketten ök zokognak vala,
Egy mást szepen meg ölelték vala,
Térden álván sirankoznak vala,
Szent anyjának Jesus így szól vala:*
21. *Kérlek anyam, hogy légy békességben,
Csendessegben szivedben s'-elmédben,
Mert ennékem akaratom ebben,
Hogy szenvedgyek halált én testemben.*
- 85 22. *Nem jobb volna, ha te most meg halnál,
Es engemet è vilagon hadnál,
Mert bizonynyal lymbusra szállanal,
Menyórszágbán bé nem bocsáttatnál.*

- 90 23. *Nam jól tudod, hogy à vén proféta,
À Simeon te néked meg mondta,
Hogy lelkedet à tör által járja,
En kinomat midön szemed láttya.*
- 95 24. *En szent fiam, monda szüz Maria,
E-világnak halállal váltoja,
En szívemnek csak te vagy tudója,
Szereteti és bátorítója.*
- 100 25. *Legyen bátor énnékem, mint mondta
À proféta, s'-írásban mint hatta,
Hogy szívemet à bánat el hattya,
Kinaidot midön szemem láttya.*
26. *Csak hogy kérlek, ne hadgy el engemet,
En előlem ne vedd el szinedet,
Részesics bár kinokban engemet,
Mellyek alá veted szent testedet.*
- 105 27. *Engedd, kérlek, hogy veled lehessek,
Es mindenben eggyüt szenvedhessek,
Kint és halált, temetést vehessek,
Veled hallyak, s'-te veled élhessek.*
- 110 28. *Monda Jesus: Szent anyam, Maria,
Nem bocsátlak téged à kinokra,
Nem kel menned mostan à halálra,
De akarom, hogy csak néz kinomra.*
- 115 29. *Maradgy meg te, monda szent annyának,
Légy aszszonyok az apostoloknak,
Tanítója à tanítványoknak,
E-világon példa minden jóknak.*
- 120 30. *Eztis mondá: Szent anyám, hogy szültél,
Szent méhedben, öledben viseltél,
Hogy engemet ennyire neveltél,
Es nagy hiven eddig meg őriztél,*
31. *Köszönem én te szolgálatodat,
Velem való dajkálkodásodat,
Szeretettel rám vigyázásodat,
Nagy hüseges szorgalmasságodat.*
- 125 32. *Im elölled most én búcsut vészek,
Es te tölled bocsánatot kérek,
Mert immár Jerusálemben megyek,
Kint és halált holott én szenvedek.*

- 130 33. *À lymbusra az után le szállok,
Sok lelkeket én onnét ki hozok,
Fényességben hogy én fel-támadok,
Néked akkor nagy örömet adok.*
- 135 34. *Im ezeket hogy Jesus meg monda,
Ő szent anyyat meg áldá s' apóla,
Ez az utan ő maga fel-alla,
Szent annyatis állatá lábára.*
- 140 35. *Idueöziteönk ynnet kj indula,
Az szent züzis utana jndula,
Szüz Marja mert igen sir ualla,
Az kin allok mert azt lattjak ualla.*
36. *Az haz nepe vrunkhoz jarula,
Tudnj illik Marja Magdolna,
Kik az szüzet latuan hogj ugj sirna,
Eöt megh kerdek, hogj mj okon sirna.*
- 145 37. *Szüz Marja hogj okat megh monda,
Mert zent fia most menne halalra,
Azal eökeöt indjta sirasra,
Ohajtasra es nagj zokogasra.*
- 150 38. *Kerik ualla eök mind Jesust arra,
Hogj ne menne az szerniü halalra,
Ne menne fel az ueg uacziorara,
Mert eleget feöznenek eök arra.*
- 155 39. *Monda Jesus azio azonioknak:
Akarattja azen szent attjarnak,
Irasokis tartjak prophetaknak,
Hogj magamot adgiam az halanak.*
- 160 40. *Kere Jesus Marja Magdolnat,
Hogj uinneje hozai szent anniat,
Viselneie mindenben iol gongiat,
Lassitana azeö nagj sirassat.*
41. *Jesus urunk mind az ott ualokot,
Aitatos azonialatokot
Szent kezeuel meg alda sirokot,
Megh keözeöne eö gazdasagokot.*

129 III A' Poklokra **134** III csokolá **137** II–III ki fordúla **139** II–III sirattya **140** II–III À kün álló sokaság jól láttya **144** II–III Ott [...] oka volna **145** II–III mondgya **146** II–III Hogy szent **149** II–III Jesust ök mind arra **155** II–III tartya **156** II–III à kinoknak **158** II–III vennéje **159** II–III Es viselné **160** II–III Enyhitené az ő nagy bánattyát **161** II–III állokat **162** II–III Az keserves **164** II–III nekik jó vóltokot

- 165 42. Az uduarol Christus kj indula,
Apostalj seregh uelle uala,
Jerussalemnek utara indula,
Az halara igj fel megien ualla.
- 170 43. Szent annjays utana jndula,
Az sok iokal elkj allot ualla,
Keöniues szemel utana nez ualla,
Fiat Jesust ugj sirattja ualla.
- 175 44. Szent fiais kemenien sir ualla,
Es nagy giakron annjara nez ualla,
Apostalok hogj ezt lattjak ualla,
Eökis azon sirankoznak ualla.
- 180 45. Christus vrunk menne Jerusalembé,
Szüz Marja all ualla az utba,
Az sok iokal marada banatba,
Sirasokba es nagj ohajtasba.
46. Mert ez dolog czieöteörteökeöni ualla,
Az nap imar le essesben ualla,
Az ut penigh ott felelmes valla,
Azert szüzet haza hiak ualla.
- 185 47. Az utrol eök mind haza terenek,
Szallasokra estuere mennenek,
Eö hazokba le telepedenek,
Kamaraba szüznek helyt zerzenek.
- 190 48. Itt az szent szüz imatkozik ualla,
Szent fiarol gondolkodik ualla,
Szent attjanak eöt aianlya ualla,
Uiselnye gongiat kerj ualla.
- 195 49. Szüz Marja, teged mijs kerünk,
Büneös nepek, kik imar meg ellünk,
Hogj az Jesust imadgiad eretunk,
Legj szozolonk elleötte eretunk.

165 II–III Az udvarból Christus ki fordúla **167** II–III Jerusálem felé el **168** II–III Illyen képpen mégyen à halálra **170** II–III Jó népekkel ottan el ki álla **171** II–III néz vala utanna **172** II–III erőssen sirattya **173** II–III Szent Fia-is sir az úton menván **174** II–III annyára tekintván **175–176** II–III Apostolok è dolgot szemlélvén, Ökis azon bánkodnak könyvezvén **177** II–III menván à városban **180** II–III Nagy sirásban és sok **181** II–III Ez à dolog **182** II–III le menésben **187** II–III Es **189–192** II–III Ott à szent szüz szivből imátkozik, Szent fiaról gyakran gondolkodik, Szent atyahoz azért fohászkozik, Fia miat felette bánkodik **193** II–III mi-is téged **194** II–III kik még testben élünk **196** II –III elötte mi nékünk

50. Hogi bununkbeöl my kj tiztulhassunk,
Es malaztba my meg uiulhassunk,
Menj orzagban hozad be iuthassunk,
200 Mind eöreöke uelled uigadhassunk.

161.

BARANYAI TAMÁS

IN COENA DOMINI

[Nota: Menynek földnek etc.]

1. **T**uduan Jesus, hogj el ieöt oraia,
Halalahoz keözelitet napia,
Tanituanit igen batoritia,
Imatsagra szuntellen tanitja.
- 5 2. **H**ogj imaron attjahoz kezulne,
Ez uilagbol menjorzagban menne,
Az eöueit mind uegig zeretne,
Uigjzasra felis serkentene.
- 10 3. **O**ralkodik az kegitlen satan,
Elenseghnek kj mondatik miltan,
Gieönieörkeödik karan s niaualjajan,
Az embernek sok niomorussagan.
- 15 4. **M**eg kerule satan Schariotest,
Inte eoteöt, hogj tenne tamadast,
Adeg suga, hogj tenne arulast,
Simon fia el ada Christusat.
- 20 5. **A**z mj urunk ueg uacziorat szerze,
Szeretetit mindenek hirdete,
Boczianatiat buneöknek engede,
Azkj hizj, eöreök ellet hellie.
- 25 6. **S**ok iossagat Isten nekj atta,
Eeöldeön, mennjen meg engette Attja,
Mindeneknek eö legien biroia,
Magat, lassad, im mint megh alazta.
7. **B**uneös uoltat nem neze Iudasnak,
Nagj ur leuen szolgal tanuloznak,
Ideie leön mikor uaczioranak,
Máгат ada az sok tanoloknak.

198 II–III s'-Szent malasztban és meg újúlhassunk

2 II közelített vala 5–12 II [Hiányzik.] 11 I niaualjan 13 II gonosz Júdást 15 II hogy tön nagy 18 II Szeretetet 19 Bocsánatot 21 II Minden javát 28 II a' Tanítványoknak

- 30 8. Az keönteostis magarol le uete,
Kezkenieöit eö kezibe uette,
Kiuel magat uelle megj eöuetcze,
Sokasokot sidoknak ielente.
- 35 9. Rea nezne, miben teörekedik,
Medeczebe uiz teölle eöntetik,
Tanituanio, laba meg mossatik,
Cziudalkoznak, hogj mit czielekedik.
- 40 10. Az labokot mikoron mosnaia,
Rendel iuta Christus az Simonra,
Simon monda: Nem engedem arra,
Hogj labamot megh mossad, huteömr.
11. Nagj zep zoual Jesus ezt felele:
Ha nem moslak, rezed diczieössegibe
Nem fog lennj uellem az egekbe,
Mikor iutok attjam eleibe.
- 45 12. Im ezt haluan Peter elijede,
Feniegeteö szotol el retene,
Busult ziucl urunknak keönieörge:
Labat, feiet nekj eonteozoneie.
- 50 13. Az kj etczer, ugj mond, meg mossodik,
Minden teste szenjteöl tiztittatik,
Nem züksegh, hogj ha laba megj mossodot,
Telliessengel tiztanak tartatot.
- 55 14. Imar mondom, tijs tiztak uatok,
Nem min/jajan, azkik uellem uatok,
Egj arulo uagion ty keoztetek,
Teölle, kerlek, magatok oyatok.
- 60 15. Hogj labokot zep rendel meg mossa,
Eö testere ruhaiat ragada,
Uacziorahoz magat uellek ada,
Tanulsagjra akoron igj szolla:
16. Tugiatoke, en mit czielekettem,
Noha ura es mestere leöttem,
Labatokot mostam, en megj kentem,
Ugj tegietek, az mint en miueltem.

30 II vév 31 II Kivel magát ottan bé-övedzé 33 II igyekezik 39–40 II Simon monda hogy nem-méltó arra, Nem-engedi, néki lábát mossa 41 II igy felele 48 I nekj nekj [!] 49–56 II [Hiányzik.] 54 I minjan 60 II ezt monda 61 II mit én 63 II meg-mostam, s' meg-kentem

- 65 17. Sok io peldat attam en ty nektek,
Megj mutatom, mint czielekegietek,
Vratoknak keduet keressetek,
Akaratjat nekj keöuessetek.
- 70 18. Bizonj mondom, igaz szent iras ez,
Hogj az urnal nem nagjob az szolgál,
Az keöuetis, kj eöteöt bocziatta,
Sem mesternel giermek tanitassa.
- 75 19. Ha ezeket ty megh tanolliatok,
Kjket teöllem sokzor halotatok,
En attjammnak zauat fogagiatok,
Ha tartjatok, ugj leztek boldogok.
- 80 20. Feienkent my, az kik kereztiének
Vagiunk, szüksegh szolgallunk Istennek,
Jo gieömeolczieöt teremptcziük hitunknek,
Hogj iutalmat uehessuk ezeknek.
21. Baratinknak labokot meg mossuk,
My urunktol mint my meg tanolok,
Kj zomoru, azt meg uigaztalliuk,
Ha goromba, io tanatczjal tarczyuk.
- 85 22. *Bosszúságot* bekeuel szenuedgiunk,
Szegenieknek igen adakozunk,
Ha tudatlan, szükseg tanitanunk,
Az kj uetet, bünet meg boczatnunk.
- 90 23. Lab mosasnak ez magiarazattja,
Melliet Christus uaczioran mutata,
Egj mas terhet el uiseliuk, hadgia,
Orzagaban boldogsagat adgia.
- 95 24. Eö felsege kigielmet mutassa,
Es my nekunk zent lelket meg adgia,
My züjnkben mely io akaratja,
Eletunkeöt arra igazitczia.
- 100 25. Diczirtessek az attja Vristen,
Velle eözue aldot fiu Isten,
Szent lelekel az egj bizonj Isten,
Mind eöreökeön eöreöke ugj legien.

65 II adtam-is ti-néktek 66 II mit 69–72 II [Hiányzik.] 76 II így 78 II szolgálunk 79 II gyümölcsét 82 II a' mint meg-tanúltuk 85 I Bussugat II *Bosszúságot* 88 II meg-bocsássuk 91 II elviselnünk 93–96 II [Hiányzik.] 98 II Véle-ösze a' Fiú Ur Isten 99 I lelelekel [!] II Szent Lélekkal egy bizony Ur Isten

COMMUNE SANCTARUM MULIERUM MARTJURUM

1. Menyorzaghnak diczieö uarossa,
Kj nagj zentek lako haza,
Vr Istennek edes haileka,
Paradjcziomnak satora.
- 5 2. Ez szent uarost cziudalatosnak
Szent Janos mongia draganak,
Tundeökleönek es czilaghzonak,
Szent Daudid penig boldogjnak.
- 10 3. Vgian erreöl szent Palis mongia,
Diczieössegireöl eö azt írja:
Szem nem latta, ful sem halota,
Elmeis meg nem foghattja.
- 15 4. Ez uarosban felelem nintczien,
Ehsegj es zomniussagj nintczjen,
Fertelmesseg, bu s banat nintczjen,
De cziak boldogsagj es Isten.
- 20 5. Vigadnak itt az szent angialok,
Eöruendnek az apostalok,
Diczikednek az martjromok,
Istennek halakot adnak.
6. Innet Christus szent irgalmabol
Le szalla kegis uoltabol,
Szent attjanak akaratzabol,
Hogj megh mentczien az attokbol.
- 25 7. Mert szent lelekteöl fogantatek,
Szüz Mariatol szuletek,
Ez uilagon sok iokal fenlek,
Peldaia nekunk hagiateg.
- 30 8. Ez uilagon sokat farada,
Vdueössegjre utat nita,
Keserues kint, halalt kostola,
Igjenne be meniorzagjba.

3–4 I [A másoló e sorokat előbb fordított sorrendben másolta le, majd a sorok fölé tett számokkal jelölte a helyes sorrendet.] 8 II Szent Dávid mondgya 10 II [eö hiányzik.] ezt 11 II nem 16 II s' az Isten 18 II Örvendeznek 20 II Özvegyek, s' szép Szüz virágok 25–28 II [Hiányzik.] 31 I [A *kostola* szó nehezen olvasható szóból javítva: *szenvede*?] 32 II Ugy méne-bé

9. Haliad imar vrunk sok szentit,
Halalal eö keöüeteoit,
35 Szent szuzeknek sok kin zenuedesit,
Meliekre az iras tanit.
10. Elseö szent Istuan meg eöletek,
Mert keöuel agion ueretek,
40 Kinek az egh ottan meg nilek,
Es meniekbe fel uitetek.
11. Szent Petert labal fel fezitek,
Zent Palnak feie uetetek,
Szent Bartalis meren niuzatek,
Szent Barabast meg egetek.
- 45 12. Sok kinokot az teöb zentek
Martiromsagot szenuedtek
Az szent zuzek es szent eözuegiek,
Kiert meg diczieöitetek.
- 50 13. Szent Annosnak nag kin uallassa
Capasiustol leöt ualla,
Sebes tuzben uetete ualla,
Vegre feiet ueötek ualla.
- 55 14. Szent Agotat meg saniargata
Quincianus meg taglata,
Es lo farkon meg szagatata,
Teömletczjben holtigh tartata.
- 60 15. Szent Dorotiat egy kad olaiba
Be uetek, mikor forrana,
Bottal arczul meg uertek ualla,
Oztan feiet ueötek ualla.
- 65 16. Szent Margitot fara figeztek,
Es gyenge testet metelek,
Tüzel, uassal kinzak es gyeötrek,
Uegre fegiuerel meg eöllek.
17. Szent Katalint, Christus jegiesit,
Costusnak egietlen egiet
Maxentius Christus hiteert
Meg eölle, kj onta ueret.
- 70 18. Szent Borbarat az edes attja,
Dioscorus meg fogata,

35 II kín-vallásit 43 II Szent Bertalan merön nyúzaték 45–48 II [Hiányzik.] 50 II Caspásiustól 51 II vetették vala 53 II Agatát 54 II Quirinus: és meg-taglatá 55 II Ló-farkon-is 59 II Agyba, föbe, ott verték vala 69 II Barbarát 70 II meg-kínzatta

Uas horgakal tepe, szagata,
Es fegyureuel le uaga.

19. Szent Orsoliat az teöb hiuekel,
Tizen egj ezer szuzekel
75 Le uagata fegyureuel
Juljanus sok uiteziueL

20. Oh artatlan szentek halala
Lasd az egekre fel hata,
Panaz keppen Istenhez iuta,
80 Az mint szent Janos meg irta.

21. Itt az kegis szep zuz Marja
Keserues sirast indjta,
Kj miat az egh meg hasada,
Es panaz keppen igj szolla:

85 22. Oh szent seregeknek szent ura,
Hiueknek kegis paztora,
Az artatlan uer kj ontasara
Aly bozut mar haragodba.

23. Halliad imar sok feleletit
90 Christusnak szent igiretit,
Szent annjanak keserusegit
Mint enjhite meg keressit:

24. En szentseges aniam, ne sirasad,
Keöniueidet bar ne hulasd,
95 Hiuejmert magad ne bagiazd,
Inkab siralmid tartoztasd.

25. Sok hiueim mind az kik uatok,
Kik testben mar meg holtatok,
Buzut allok, niluan tugjatok,
100 Cziak egj kiseded üdeöt uarok.

26. Adig uellem itt az felseghben
Eöruengietek diczieösseghben,
Az cherubinokal egiemben
Enekellietek szuntelen.

71 II tépte 72 II s' Fegyverével le-vágatta 73 II a' több Szűzekkel 74 II Ugy-mint tizen-egy ezerrel 75–76 II [E két sor fel van cserélve.] 77–80 II Illy nagy sok kint, mind a' több Szentek, Mátyromságot szenvedtek, Sok Szent Szűzek, és Szent özvegyek, Kiért meg-is dicsőültek 81–83 II A' Szentséges Mátyrok szava, Christus eleiben juta, Kik érette szenvedtek vala 85 II Oh seregeknek nagy Szent Ura 87 II ki-ontásra 89 II szép feleletit 91 II Kedves Szent keserüségit 92 II enyhíti-meg 93–96 II [Hiányzik.] 97 II En hiveim kik jelen vattok 100 II kevés időt 102 II a' dicsőségben 103 II Cherubimokkal egyetemben

- 105 27. Auagj megis mit ohajtotok,
Ez uilagert en mast adok,
Az halalert eletet adok,
Kinokert eöreömet adok.
- 110 28. Attjatokert jme, szent attjam,
Es aniatokert, szent anjam,
Tietek mar fenleö palottam,
Hiruathatatlan coronam.
- 115 29. Soha teöbe imar nem sirtok,
Kint es faidalmat nem lattok,
Soha teöbbe megis nem haltok,
Eöreöke uellem uigadtok.
- 120 30. Ezt engegied, kerunk, vr Isten
Nekunkis, eleöknek, testben
Hogj lehessunk ueled mennjekben,
Es idueözitczj megj lelkünkben.
31. Ditzirtessek az attja Isten,
Attjauaal az fiu Isten,
Egietemben szent lelek Isten
Most es eöreökeön eöreöke.

108 II Bánat-ért **115** II Es soha többé meg-nem haltok **120** II Idvezülhessünk lelkünkben **121–124** II Dicsirtessék Atya Ur Isten,
Véle a' Fiú Ur Isten, Vigasztaló Szent Lélek Isten, Most, és mind örökké, Amen.

AVE MARIA

1. Idvöz légy mi aszszonyunk te szent erkölcsödert,
Idvöz legy kévansagunk te tisztasagodert,
Idvöz légy boldogsagunk nagy dicsőségedert.
2. Maria megh tartvan vagy minden séréstöl,
5 Maria folyasz aldatvan orvosság meszetöl,
Maria oltalmazvan védelmes vetkektül.
3. Malasztal szenteltetél megh anyád méheben,
Malasztal dicsértettél életed rendiben,
Malasztal illetetel életed végeben.
- 10 4. Tellyés istenes ioval feő teremtet allat,
Tellyés szent adomannyal szülsz tiszta szüz fiat,
Tellyés fénleő vilaggal üszöd szü homallyat.
5. Vr vagyon Atya Isten szülés nekül veled,
Vr vagyon Fiu Isten szülés által veled,
15 Vr vagyon Szent Lélek Isten aldasaval veled.
6. Te veled egyyüt lakik tellyes szent haromsagh,
Te veled nyaiaskodik élet, út, igassagh,
Te veled beüsegh nyugszik, ioszonsagh, tisztasagh.
7. Te vagy aldot mehedert, mölyben Isten lakot,
20 Te vagy aldot emlödert, möllyet Isten szopot,
Te vagy aldot hiredert, kit ez vilagh látot.
8. Aszoni allatok köszöt föl magasztaltattál,
Aszoni allatok koszöt Szüz, fiat fogadtál,
Aszoni allatok köszöt mint czyllagh pillogtál.

18 nyugszik beüsegh [A helyes szórendet a másoló a szavak fölé írt számokkal jelölte.]

25 9. Es menyben helyeztettél föllyéb szent nyáiaknal
Es föllyeb éméltétél angyalok karinal,
Es Christus utan léttél boldogb boldogoknál.

10. Aldot az Atya Isten, ki világra adot,
Aldot Fiu Isten, ki töled származot,
30 Aldot Szent Lelek Isten, ki téged megh tartot.

11. Az te orczád szép szynyét angyalok tisztelik,
Az te uy szülésedet aszonyok szemlélik,
Az te io gyümölcsödöt mindének izlelik.

12. Méhednek haylékában véghetlent kápczolsz,
35 Méhednek táárházában igaz Istent hordosz,
Méhednek udvaraban helt Istennek rendölsz.

13. Gyümölcse életünknek szentségeknék étke,
Gyümölcse idvösségnek szyünek erőssege,
Gyümölcse az szenteknek mennek fenyéssege.

40 14. Iesvs légyen gyamolunk, szent fiad oltalmunk,
Iesus világosságunk, szent igazulásunk,
Iesvs szabadulásunk, minden szentelésünk.

15. Christus, élet kut feie, világh üdvössége,
45 Christus, méhed gyümöltse, szentség tellyessege,
Christus légyen ereie, lölkünk erőssege.

164.

1. Aszonyunk, teged kerünk, büntöl megh tartássunk,
Aszonyunk, légy mi nekunk, hogy hiven szolgallunk,
Aszonyunk, batorsagunk, légy fiadnál szavunk.

2. Szüz szülésed elöt szüz vagy te szülesédben,
5 Szüz vagy szülésed fölöt, szülés utanis mehedben,
Szüz vagy ez világh elöt testedben, lölködben.

3. Maria, szent nevedet kivannyuk tisztelni,
Maria, szent nevedet hirdetni, böczülni,
Maria, szent szynedet mi ohaytyuk látni.

10 4. Istennek büneinkert enyheced haragiat,
Istennek életünkert nyéried megh malasztyát,
Istennek szent fiadert lassuk abrazattyat.

- 15 5. Szent magodnak gyökere Iesvs mi örömkünk,
Szent fiad teste, vére Iesvs erősségünk,
Szent munkáiának bére légyén üdvösségünk.
6. Anya vagy az Istennek es kedves temploma,
Anya légy szegenyeknek es nagy bizodalma,
Anya legy bünösöknek es bator oltalma.
- 20 7. Könyörögy az arvakért, kik hozad folyamnak,
Könyörögy öszvegyekert, kik teged ohaytnak,
Könyörögy mindenekert, kik hiven szolgálnak.
8. Erettünk, szüz, adattál magas mennyégből,
Erettünk, szüz, származtal szent Anna méhéből,
Erettünk, szüz, tartattál, hogy légy segítségünk.
- 25 9. Bünösokert mutasd magad valasztotnak,
Bünösökert vallyad magad szoszolonak,
Bünösokert adgyad gyümölcsét mágodnak.
10. Most légy bator vezerünk szarandoksagunkban,
Most légy erős védelmünk haborusagunkban,
30 Most maradgy szüz mellettünk minden nyavalyankban.
11. Es igyekezetünköt, kedves anya, igazgassad,
Es homályos elmenket, szüz, világoseczad,
Es félelmes szyvünket iora batoriczad.
12. Halálunk szent fiadnak hogy dicsőségere,
35 Halálunk szüz anyanknakis tisztességere,
Halálunk mi magunknak légyen örömére.
13. Oráián végh harczunknak készen találtassunk,
Oráian kimulásnak Iesvst kialthassunk,
Oráian szém hunyásnak enged, vigadhassunk.
- 40 14. Amen, egy istenségnek ditsőséghet adgyunk,
Amen, Isten embernek nagy hálákot adgyunk,
Amen, anyai szüznek diczeretet mondgyunk.

165.

1. E vilagban á mit latok,
Mindent tsak árnyéknak tártok,
Mert rövid nap megh halok.
- 5 2. Akár az test kivansagha,
Vagy az szemek vigasagha,
Mert rövid nap megh halok.

3. Ha az élet kevelységhe,
Lészenis vagy ékességhe,
Mert rövid nap megh halok.
- 10 4. Dobzodást én eletemben
Nem kívánok ébédemben,
Mert rövid nap megh halok.
- 15 5. Válogatást á borokban,
En nem tészek italomban,
Mert rövid nap megh halok.
6. Testemnek gyönyörüsegit
Félem lölköm ellenségit,
Mert rövid nap megh halok.
- 20 7. Faytalan gondolatimot,
Artalmas rosz gondolatimot,
Mert rövid nap megh halok.
8. Nyugodalmát én testemnek
Nem keresem életemnek,
Mert rövid *nap* megh halok.
- 25 9. Gazdagságban én testemnek
Nem foglalom munkáimot,
Mert rövid nap megh halok.
10. Az vsora s á pensz gyütés
Ne bancson az ioszágh szerzés,
30 Mert rövid nap megh halok.
11. Nyereseghes főserkedes,
S nyughatatlan kereskedés,
Mert rövid nap megh halok.
12. Fenyés arany, ne légy kedves,
35 Mely masoknakis vagy terhès,
Mert rövid nap megh halok:
13. Az ezüstért föld szemetet
Nem böczüllöm rosz fövenyet,
Mert rövid nap megh halok.
- 40 14. Draga gyöngyök, fenyés kövek,
Arany gyürök, nem kedvellek,
Mert rövid nap megh halok.

24 [*nap* hiányzik.]

15. Arany lánczok, pohár szekek,
Függök es arany perezcek,
Mert rövid nap megh halok.
16. Skárlát gránát s szép süvegek,
Selyém czifra öltözetek,
Mert rövid nap megh halok.
17. Szepen építettet váarak,
Folyosok, gaszdagh tár házak,
Mert rövid nap megh halok.
18. Agyás házák és palotak,
Magas tornyok s erős bástyák,
Mert rövid nap megh halok.
19. Roppant fáluk es varasok,
Sok iövedelmü ioszagok,
Mert rövid nap megh halok.
20. Nem kölletek kertek, meszők,
Rétek és io boru szölök,
Mert rövid nap megh halok.
21. Vadazás es madarászás,
Mulatsagos io halaszás,
Mert rövid nap megh halok.
22. Ló nyárgallás es futtatás,
Sem penigh á pallya fütás,
Mert rövid nap megh halok.
23. Dob, sip, lánt es hegedülés
Nem köl nékem, sem éneklés,
Mert rövid nap megh halok.
24. Trombitálás, virginálás
Tölem tavol légy táncz osztás.
Mert rövid nap megh halok.
25. Kártya iadzás s oxtáblázás,
Minden fele mulatozas,
Mert rövid nap megh halok.
26. Böven költés és têkozlás,
Né báncz, tisztességh kívánás,
Mert rövid nap megh halok.
27. Pompaságát kevélységnek
Nem követem életemnek,
Mert rövid nap megh halok.

28. Szepen irót czymerekben
Nincz kedvem az szönyégekben,
Mert rövid nap megh halok.
- 85 29. Sém á fényés fégyverekben
Es házi sok eszközökben,
Mert rövid nap megh halok.
30. Mi haszna az kérkedésnek,
Vagy á rossz dicsékedésnek,
90 Mert rövid nap megh halok.
31. Elmémnek mutogatását,
Lé tészem okoskodását,
Mert rövid nap megh halok.
32. Távoszál el bószu allás,
95 Hoszám ne fery, haragh tartás,
Mert rövid nap megh halok.
33. Patvárokodást nem szeretek,
Pörlést tölem távol véték,
Mert rövid nap megh halok.
- 100 34. Nem útállok megh másokot,
Szegenyeket vagy árvakat,
Mert rövid nap megh halok.
35. Senkinek hiszelkedését
Nem veszem kedveskedését,
105 Mert rövid nap megh halok.
36. Nem vészem az aiandéket,
Mely á bünre adgyon okot,
Mert rövid nap megh halok.
37. Nem gyönyörködöm ezekben,
110 Mivel hogy vettem eszemben,
Hogy rövid nap megh halok.
38. Mindeneknek békét hágyok,
Tudom, rövid nap megh halok,
Számot rolok nem adok.

166.

1. **K**eserüemet, nagy vr Isten, iol latod,
Mely artatlan en eletem, iol tudod,
Sok szíueknek alnoksaghat s praktikaiat uizgalod,
Ald boszumot, kik ram szolnak hamissan.

- 5 2. **Jay** szozattal kiuanom irgalmadat,
Las igazat, nyuicz ki ream karodat,
Hogy ha uer szopo eletem, el ne szenjued, Istenem,
De ne uezd megh sziginj arua fiadat.
- 10 3. **Ream** szolnak s io hiremet czapdossak,
Fenesighel farkas modra szaggattiak,
Czikorgatuan agyarokat mjnt az lisztet morzolliak,
Szemben mezet, hat meghe merghet adnak.
- 15 4. **Jol** lehet hogy sok szep pelda uigasztal,
Telben el hull, niarban kj nilt uiragh szal,
Absolontul Daudid rettegh, ideigh telik butul,
Susannais artatlanul buban áll.
- 20 5. **Essö** utan fel derül az fenjes nap,
Az io uitez sebbel uerrel uiraghzik,
Sok taglassal az buzais kalaszatul el ualik,
En feiemis sok bu utan megh niukszik.
- 25 6. **Erre** kerlek, adgy eröt én sziuemben,
Haragh nekül szenedhessek magamban,
Tisztessighem aruloim uihessem io keduiben,
Kiuanhassak io szerenczet mjndenben.
- 30 7. **Lampasodban** eghö giertiad mutazd megh,
Ne emesze az en sziuem az meregh,
Ne mondhassak ellensegim, hogy nincz uelem Istenseghim,
Allyon mellem az meniej kegyessigh.
- 35 8. **Emlithessem** s hordozhassam szent neuit,
Szerethessem, az mj illet tegedet,
Gyülölhessem, utalhassam, az mj nem teczik neked,
Ha kiuanod, erted adom feiemet.
- 40 9. **Iffiusaghom** tudatlan uolt, mint madar,
Szep szo alat kit be fedez az kosar,
Baratimnak kiket ueltem, nyeluek ollyan, mint az ar,
Kitül uagyon nehez suljka feiemnek.
- 45 10. **Sebes** tenger törüllie el bünömet,
Boricza be szeles erdő uetkemet,
Oruos füuek flaistromokkal kösse be en sebemet,
Szep fenies nap vycza megh sziuemet.
- 50 11. **Okossaghot** s bün utalast adgy nekem,
Merges nieluet tauoztassd el en tülem,
Nem kiuanok tüled kinczet, sem szep ruhat, czak io hirt,
Eörömemet hozd el immar, Istenem.

- 45 12. Nem regh szerze ez uerseket egy iffiu,
Ket orczaian ala futuan az könyü,
Artatlanul sok but türuen Isten ebben iol tudos,
Kinek neue mjnd eörökke allando.

167/I.

[CANTUS DE ADVENTU DOMINI]

[Nota: Követi vala népnek etc.]

1. Nagy sziuel uariak uala regenten az Istennek fiat
Abraham attiank es az patriarchak.
2. Mert tudgiak uala az nagy Istennek az eö igeretit,
Adam attianknak melliet igirt uala.
- 5 3. El fel emeluen az eö szemeket az magos egekre
Kialtuan ötet im eszt mondgiak uala:
4. Felseghes Isten, ki teremptette meniet es az földet,
Es mind ezekben leuö allatokat,
5. Tekincz mi reank, bochazd el immar az megh igirt magot,
10 Melliet igirtel az mj eleinknek.
6. Szakadozzatok ti magos eghek es temerdek felihök,
Bochassatok le az mj megh ualtonkat.
7. Mikoron azirt eszt sziuek szerint gyakorta mondanak,
Es az Istenhez fel fohaszkodnanak,
- 15 8. Gabriel által szüz Marianak illyen szo adatek,
Kin az eö sziue igen megh felemlek:
9. Üdüöz legy, ugymond, te menyorszaghnak kiralyne aszonia,
Kitül megh ualto születek vilaghra.
10. Mert te tellyes uagy es be töltettel Christusnak általa
20 Attia Istennek az eö malasztiaual.

1–10 III [A kézirat csonkasága miatt hiányzik.] 2 I Abraham<nak> Attiank<nak> 4 IV Adám Atyánknak, mondott fogadásit 5 IV szemeket, égbe néznek vala 7 IV teremtetted 8 IV lévő szépségeket 9 IV immár a' mi meg-váltónkat 10 IV Mellyet ígértél, a' te szent Fiadat 11 III–IV magos felhök es temérdek egék 12 III–IV Bocsassatok le mert vagyunk szegenyek 14 III– IV Imadsagokat Istenhez nyújtanák 18 III–IV születik 19–20 III Mert meg aldattal és bé töltetével Isten malasztyával, A' fő Leleknek draga malasztyával IV [Hiányzik.]

11. Vr uan te ueled, es aldot uagy te mjnden nepek közöt,
Megh szenteltetet te mehed gyümölcze.
12. Ne fely Maria, mert oly fiat szülsz, uagy mond, ez uilaghra,
Ki bünösöknek leszen megh ualtoja.
- 25 13. El *töri*, uagy mond, ez az pokolnak mjnden birodalmat,
Es az menieknek megh nittia kapuiat.
14. Sok feiedelmek es nagy kiralyok ennek feiet haitnak,
Mert bekessighet czak eö tüle uarnak.
- 30 15. Annak okaert mijs fel keluen az mi uetkeinkbül,
Fel fohaszkodgyunk az mi Istenünkhöz,
16. Hogy adgia nekünk az menyorszaghbul az eö szent malasztiat,
Varhassuk uigan Christus el iöueset.
17. Dichiret legyen az attia, fiu es az szent leleknek,
Dicziret legyen az szüz Marianak.

167/II.

Ad notam Az Ur Istennek etc.

1. Nagj szivel variak vala regenten az Istennek fiat
Abraham attjank és az patriarchak.
2. Mert tudgjak vala az nagj Istennek az ö igéretét,
Adam attjanknak melljet igért vala.
- 5 3. Es fel emelvén az ö szemeket az magas egekre,
Kialtvan mondtak im illjen verseket:
4. Tekents meg reánk, botsásd meg immar az igért Messiast,
Pokolbélj sátánt hogj rontsa, mert nints más.
- 10 5. Szakadozzatok ti magas felhök és temérdek hegyek,
Bocsássatok-le az igért Messiást.
6. Mikoron azért ezt szivek szerént szent attyák mondanak,
Es az Istenhez igy fohazkodanak:
7. Gabriel által szüz Mariának ilyen szó adaték,
Kin az ö szive igen meg félemlék:

21 III–IV Ur vagon veled és aldot vagy te minden nemzetségbe 22 III–IV Meg szenteltetett méhednek 25 I El ion III–IV El töri
29 III–IV büneinkből 30 III–IV Fel-fohazkodgyunk töredelmességből 32 III–IV Christusnak szent napiat 33 III–IV és a szent
malasztnak

- 15 8. Üdvöz légy, ugj mond, malasztal tellyes, áldot szüz Maria,
Te Messiasnak választot vagy anya.
9. Ne fély szüzetske, le ül gyermecske Dávidnak székébe,
De országának soha nem lesz vége.
- 20 10. Halál fulankját, pokol kapuját s- ez világ hivságát
Meg gyözzén maga rabokat ki hozza.
11. Rabságot kötve véshi menyegbe rabokat az székbe,
Ülteti jobján örök ditsösségbe.
12. Ez Messiasnak, az te fiadnak lészen birodalma,
Adgj választ immar: lésseszé ő anyya?
- 25 13. Am légyen nékem édes követem az te igéd szerént,
Magasztaltassék Isten mind örökké.
14. Azon oraban az ő méhében egjben foglaltaték,
Isten és Ember tüle születeték.
- 30 15. O Jesus Christus, ki értünk testet az szüztől fel vötted,
Minden jót velünk terempts kegjelmedbül,
16. Hogy mi te veled az te attjadal és az szent lélekkal
Az menyországban örökké élhessünk.

168.

JUBILUS S. BERNARDI

Iesu dulcis memoria, etc.

1. Iesus, szent szúuek arannya,
Mennyei seregh kirallya,
Lelkünk eyienek csillaga,
Dücsöseghnek fenyés napia.
- 5 2. Ninczen ikeseb enekles,
Ninczen keduese bül zenges,
Vigassagosb hegedüles,
Jesus neuenel edesb mez.
- 10 3. Jesus, megh teröknek finye,
Hozzad kialtok remenye,
Minden *kincsünknek* szekrenye,
Bünös *lelkünknek* uezere.

10 IV Hozzad ohaytok **11** I hiueknek II–IV *kincsünknek* **12** I lelkeknek II–IV *lelkünknek* II [A sor után egy új versszak:]
IESUS szivnek édessége, Elő-kúttya, fenyessége: Téged keresöknek kincse; Meg-találóidnak színe

4. Sem nyelu azt megh nem mondhattya,
Sem elme megh nem foghattya,
15 Csak ki probalta, tudhattya,
Mi legyen szerelmed langia.
5. Jesust agyamban keresem,
Soha el nem feleithetem,
Szúuemből ki nem uethetem,
20 Hozza uonszon szeretetem.
6. Semmi keppen nem nyughatom,
Migh Jesust fel nem talalom,
Keresem, s ha meg lelhetem,
Szúuem kebeleben uezsem.
- 25 7. Mariakkal io haynalban
Keresem az koporsoban,
Szúbelj ohaytasimban
Kialtom kiuansagimban.
8. Az sirt köny hullatasimmal
30 Megh öntözöm sirasimmal,
Labat szemem forrasial
Mosom, s *meg* törölöm haiammal.
9. Jesus, te kiralyj szeked
Gyöngyel fenlik öltözeted,
35 Balsamommal tellyes kezed,
Mezzel foly szadbol beszeded.
10. Vram Jesus, maradgy nallunk,
Legy lelkünkben finyes napunk,
Hogy el mennyen setet eyiünk,
40 Czak te legy vilagosságunk.
11. Mikor latogatz bennünköt,
Megh uidamitod szúuünköt,
Földhöz ragadott elmenket
Eghben emeled lelkünköt.
- 45 12. Kedues az Jesus szerelme,
El fogyhatatlan kegyelme,
Ezerszer edesb szep szine,
Hogy sem egez uilagh *méze*.

13 IV Semmi nyell [!] azt nem 15 IV proballia 19 I uethem II–IV vethetem 20 IV uon en 23 III talalom 24 II tészem 25–32 I [A 7. és 8. vsz. fordított sorrendben; ezt a latin eredeti és II–IV alapján helyesbítettük.] 27 I ohaytasimmal II óhajtásimban III ohajtasomban IV ohaytasommal 28 III–IV kivansagomban 30 IV siralommal 31 II Lábát szemem forrásával 32 I ugy törölöm II–IV meg-törölöm 35 III–IV Balsamom szagu szemeljed 39 III el menven IV el megyen 40 III vigasagunk 42 III vidamitsad[!] 43 IV ragaztod 45 II Edes 47 IV edeseb szine 48 I neue II–IV méze

- 50 13. Megh mutata ezt sok kinnya,
Draga uerenek ontasa,
Mellyel bününköt el mosa,
Lelkünk sebeit gyogita.
- 55 14. Jesust minnyaian keressük,
Velünk letit szomiuhozzuk,
Nagy buzgo szüuel kiuannyuk,
Ha el tauozik, ohaycsuk.
- 60 15. Jesus, malaztnak kutt feie,
Szeretetünknek gyükere,
Kegyelemnek folyo uize,
El fogyhatatlan tengere.
16. Kegyes Jesus, ad erzenem,
Szerelmed tüzet ad uennem,
Engedgyed nyiluan szemlelnem
Szent szined, s beled öltöznöm.
- 65 17. Milton rollad nem szolhatok,
De meg is nem halgathatok,
Mert szerelmedtől gyuladok,
Czak te benned uigadhatok.
- 70 18. Jesus, az te szereteted
Ad nekünk gyönyörüset,
Lelkünknek mennyei mezet,
Harczunkban nagy gyözedelmet.
- 75 19. Kik teged esznek, eheznek,
Mert szeretetteddel eghnek,
Szent tüzeddel geriedezenek,
Jelen leteddel langoznak.
- 80 20. Szerelmed kit megh elegit,
Az tudgya iouaid izit,
Boldogh, az kit megh reszegit,
Edes borauaid uidamit.

49 II Meg-mutatta III Megh mutatia **50** III vere ki ontasa **51** II Mely lön bününk el-mosása III büneinkel mossa **52** II Lelkünk sebe gyógyítása **53** IV szeressük **56** II [A sor után egy új versszak:] Ily szeretönket szeressük, Es szeretettel fizessünk: Illattya után siessünk, Kedvé-ért kedvet térítsünk **58** IV szekrenie **60** II [A sor után egy új versszak:] Iesus Malasztnak kezdöje, Örömmek felgerjesztöje: Uj kegyelemnek reménye, Minden jóknak meg-szerzöje III [A sor után egy új versszak:] Jeövel hoszam legi ennekem, Mindenkor kedves vendegem, Halgassad mikor beszellem, Melj sebekben fekszik lelkem **62** II Szerelmednek langját bennem **63** III nyelvem [!] **64** II s' veled egy lennem III Szep szined meljel el lelkem IV s belem öntenem **67** I szerelmedből II–IV szerelmedtől **68** III langadhatok **70** IV nekem **71** II Lelkünkben **72** III ad giözedelmet IV Harczunk utan giözedelmet **73** I [Eredetileg:] teged <eh>eznek [az s utólag ráírva.] IV Kik teged Jesus eheznek **76** II örülnek III langalnak II [A sor után egy új versszak:] A' kik isznak, szomjúhozna, Hozzád Iesus kívánkoznak: Semmit kívánni nem tudnak, Hanem Iesust, kit sohajtnak **78** IV Azt [!]

21. Angyali zenges fülünkben,
Mennyei manna nyeluünkben,
Gyönyörűsegh életünkben,
Jesus neue mez szüuünkben.
- 85 22. Jesus, ezerszer kiuanlak,
Mikor leszen, hogy lássalak,
Mikor mondod, hogy im hilak,
Kebeleben megh nyugotlak.
- 90 23. Az te szüntelen szerelmed
Hoz nekem kedues gyöttrelmet,
Napnal uilagosb ertelmet,
Örök életre kegyelmet.
- 95 24. Jesus, te mennyei szentsegh,
Szübeli csuda edessegh,
Megh foghatatlan ikessegh,
Vonj hozzad, mennyei szepsegh.
- 100 25. Jo *nekem Jesust* szeretnem,
Kiuülle mást nem keresnem,
Magamtol fottigh el esnem,
Vele eppen eggye lennem.
26. Oh en szerelmes Jesusom,
Minden ügyemben oltalmom,
Teged sok köny hullatasom
Ohayt minden kiuansagom.
- 105 27. Valahol leszek, kiuanlak,
Siralmim közt kialtalak,
Boldogh leszek, ha megh foglak,
Boldogab, ha megh tarthatlak.
- 110 28. Akkor batron ölelgetlek,
Szüuem kebeleben uezlek,
Lelkem agyaban feketlek,
Ölömböl el nem eresztlek.
- 115 29. Ott tegedet örömemben
Teszlek czaszari szekedben,
Hogy kiraly lehess szüuemben,
Koronat teszlek feiedben.

81 IV szyüünkben **82** III szüvünkben **92** II [A sor után egy új versszak:] Jesus Angyali ékesség, Fülben szép zengő kedvesség: Szájban méz-izü édesség, Szivben víg örvendetesség **93** III Jesus menney fenessegh **95** III Megh monthatatlan **96** I Von II, IV Vonny III Vegj **97** I Jesust nekem II–IV nékem Iesust **99** III Magamval **106** II, IV Siralmim-között kiáltlak III Siralmim keöszot ohajtlak **108** IV megh foghatlak **109–116** III [Hiányzik.]

30. Már latom, az kit kedueltem,
Megh lelttem, az kit kerestem,
Jesus, tölled fel geriedtem,
120 Szerelmedtől megh győzettem.
31. Immar uigan botod alá
Hodolok szep zazlod ala,
Minden buban szarnyad ala
Sietek oltalmad alá.
- 125 32. Jesust mikor így szerettyük,
Lelki kencsünköt neuellyük,
Szúuúnk hazat ikesittyük,
Vont aranyban öltöztettyük.
33. Ez szeretet menyből szállott,
130 Czontom ueleiben hatott,
Köuetesere inditott,
Szeretetre gerieztet.
34. Oh boldogsagos gyuladas,
Szübeli kedues langozas,
135 Oh nyugodalmas faradas,
Faratsagh nem erzö nyugas.
35. Jesus, szúuúnk gyöngy uiraga,
Lelki kertünknek rosaia,
Jo illatu lihoma,
140 Feiünk gye mant koszoruia.
36. Jesus, nap fenyenel fenyeseb,
Czillagok gyöngyinel ikesb,
Mez edesseginel edeseb,
Minden kincznel leg keduese b.
- 145 37. Már hozzád uontad szúuemet,
Vezereled keresemet,

117 III Mar latom <aszt> az kit <kerestem> [Fölötte:] kedveltem **120** III Szent szeretettől **121** III Jimmar uram **123** II, IV búmban III bünben **124** II [A sor után egy új versszak:] Oh Iesus edes szerelmem, Siess hozzám drága kincsem: Szeretetedre gerjedtem, Oh Iesus egy reménségem **128** III [Vont hiányzik.] II [A sor után egy új versszak:] Illy álhatatos szeretet, Szerez szivben csuda izet: Nemz csuda gyönyörüséget, Es boldogsagos örömet **132** II gyulasztott IV Szeretetedre **133** IV Oh bol [Örszóként; a szöveg többi része hiányzik, mert a következő levél ki van vágva. A csonkon a 35–43. versszakok kezdőbetűi látszanak.] **136** II Iesussalvaló maradás **137** III szüveknek viraga **138** III kenczünknek **140** III Safimal szeb violaia II [A sor után egy új versszak:] Jövel oh Szentek Királlya, Dicsösségnek Koronája: Jöj-el, jöj-el szivünk Napja, Es kívánatos világa **141** III Jesus nap feniesb [Fölötte:] nel **143** II Mézédességnél edesebb **144** III büczületesb **146** II Vezérletted III Veszereled lepesemet

Lelkemre ikes szinedet
Nyomd peczetül szemellyedet.

- 150 38. Jesust minnyaian örömmel
Magaztallyuk diczirettel,
Szeressük tizta lelekkel,
Köuessük langozo szüuel.
- 155 39. Hogy az ki illyen kinokot
Szenuedet illyen faydalmat,
Test szaggato ostorokot,
Ily kegyetlen hoherokot.
- 160 40. Annak müis életünköt
Adhassuk minden erönköt,
Oltarul nyuiczuk szüüünköt,
Szent aldozatul magunkot.
41. Ezzel fizessünk kinnyaert,
Ily buzgo szeretetiert,
Ertünk szenuedt halalaert,
Draga uere ontasaert.
- 165 42. Jesus, angyalok öröme,
Aldott legy, szemünknek finye,
Aldott legy, szenteknek kincse,
Aldott legy, angyalok gyöngye.
- 170 43. Ezerszer, Jesus, aldott legy,
Megh tiz ezerszer aldot legy,
Megh szaz ezerszer aldot legy,
Tömeny ezerszer aldot legy.

148 II [A sor után két új versszak:] Iesus Szüz Anya virága, Szerelmünknek kedves háza: Menybéli dicsiret áldgya, Neved; idvesség Királlya. Oh szívnek gyönyörüsége, Szerelemnek tellyessége: Lelkemnek oh dicsössége, Iesus Világ idvessége. III [A sor után még két versszak, s ezzel a szöveg be is fejeződik:] Hogi soha szemeim elől, El nemehes szívem mellől, Minden utomban iarij elől, De el ne menj lelkem mellől. Czak te legi mar en tüköröm, Giürruimben foglalt giüng [A két utolsó sor a kézirat csonkasága miatt már hiányzik.] **154** II illy fájdalokat **160** II lelkünket **164** II [A sor után kilenc új versszak:] No már szerelmem menny haza, Atya Istennek Jobkarja: Meg-hóldolt kezed bajnokja, Légy Országodnak Királlya. – Követlek mindenütt téged, Senki tölled el-nem vehet: Ha már el-vontad szívemet, Iesus el-ne-hadgy engemet. – Eleiben Szent Angyalok, Emellyétek-fel kaputok: Nyertes Királyt fogadgyátok, Idvezlyétek, mert Uratok. – Dicsösségnek vagy Királlya, Erös harcznak nagy bajnokja: Iesus Malasztanak adója, Örök jónak alkotója. – Te vagy bizony hazánk fenyve, Te érdemünknek szekrénye: Te bánatunk enyhítője, Te boldogságnak szerzője. – Tégedet áldnak Mennyégben, Magasztalnak dicsőségben: Iesus vigasztaly éltünkben, Jutass Atyádnak kedvében. – Békességben van Országod, Minden jóbúl áll, jószágod: Iesus e' szép gazdagságod, Gazdagítson meg, s' áldásod. Iesus Attyához fel-hatott, Örökségében bé-szállott: Szívem töllem el-szakadott, Iesus-után ragadtatott. – Kit kövessünk dicsirettel, Jó-akarattal, víg-kedvel, Hogy mi-is a' Szent Lélekkel, Lehessünk egygütt Istennel.

169.

AZ ÖRZŐ ANG'ALHOZ

Istennek hív Szent Angyala,
Engem, ki őrzésed-alá,
Az Ur kegyelmességéből
Bízattam Anyám méhéből:
5 Világoddal ma látogass;
Örizz, vezérely, 's támogass.

170.

AZ UR SZENT TESTÉNEK EEL-MUTATÁSA-KOR

Üdvöz-légy Szüz Mariától született Kristus Teste,
Ki az Ember javát Keresztfán kínnal halállal kereste;
Kinek oldalából folyó víz 's vér mindent éllesztte:
5 Halálunk vég óráján közöld velünk Szent Véredet,
Oh édes JESUS, hadd érezzük kegyelmességedet:
Irgalmazz nekünk, üdvözítsd könyörgő községedet.

170/A

MÁS KÖNYÖRGÉS

Üdvöz-légy e' Világ üdvössége,
Az Atyának örökké-valo Igéje,
Bizony Aldozat, Eleven Test,
Tellyes Istenség, és Örök élet.

171/I.

[ESTVELI ENEK]

1. Mivel már bé-setétedett,
Kérünk Teremtőnk tégedet,
Hozzánk kegyelmességedet
Mutasd, 's szokott őrzésedet.
- 5 2. Gaz álmok távúl essenek,
Rút látásink el-veszszenek,
Satánok meg-köttessenek,
Hogy Testünk ne fertezzenek.

5 II Fényeddel éjjel látogass

2 II [*halállal* hiányzik.]

- 10 3. Engedd ezt nekünk kegyessen,
Atya, Fiu, fölségessen,
Szent Lelekkel egyetemben,
Élvén örök dichőségben.

171/II.

ESTVELI ENEK

Te lucis ante terminum etc.

1. Mivel már bé-estveledett,
Kérünk Teremtönk tégedet,
Hozzánk kegyelmességedet,
Mutasd, s' szokott örzésedet.
- 5 2. Gaz álmok távul essenek:
Rút látásink el-veszszenek,
Sátánok meg-köttessenek,
Hogy testünk ne fertezzenek.
- 10 3. Istennek hiú szent Angyala,
Engem ki örzésed alá,
Az Ur kegyelmességéből,
Bizattam Anyám méhéből:
- 15 4. Fényeddel éjel látogass,
Örizz, vezérelly, támogass.
Hogy ördögnek álnoksága,
Ne ártasson s' csalárdsága.
- 20 5. Engedd ezt nekünk kegyessen,
Atya, Fiú, felségesen,
Szent Lélekkel egyetemben,
Élvén örök dicsőségben.

172/I.

AZ UR SZENT TESTÉHEZ, SZENT TAMÁS IMÁDSÁGA

1. Imádlak téged, el-rejtett Istenség,
Ez színek-alatt jelen-lévő Felség.
2. Im szívem néked adgya magát rabúl,
Melly rólad elmélkedvén majd el-ájúl.

- 5 3. Szem, száj-éz, illetés, itt meg-chalatnak:
Bátran hiszem a' mit füleim halnak.
4. Hiszem, a' miket az Isten Fia mond:
Mert egyedül chak ez íge szóll bizonyt.
- 10 5. *Kereszt-fán rejtve vólt csak az Istenség:
Itt rejtve vagy on edgyütt az Emberség:*
6. Mindazáltal, mind kettőt hiszem s' vallom,
Es a' mit kért a' Jó Lator, kívánom.
7. Sebeidet, mint Tamás, nem szemlélem:
De Istenségedet hirdetem, s' félem.
- 15 8. Add hogy ennél-is inkább hihesselek,
'S benned reménlvén, inkább szeresselek.
9. Ur halálának emlekeztetője,
Élő Kenyér, éh Ember éltetője:
- 20 10. Engedd, hogy Lelkem belöled élhessen,
'S édességet chak benned érezhessen.
11. Oh kegyes Pelikán, drága JESUSOM,
Szent Véreddel rnosd-el fertelmes mochkom.
12. Melyből egy chöpp, elég el-mosására
E' Világ bünének, s' meg-váltására.
- 25 13. Oh Jesus, kit most fedél-alatt nézek,
Részesültess abban a' mit éhezek:
14. Hogy én színről színre lássalak téged,
'S örökkön örökké álgyam Szent Neved.

172/III.

[Nótája: O Stellula, Maria fulgida]

1. IMádlak itt el-rejtett Istenség,
Ez szinek alatt mennyei felség:
Szivem adgya magat rabúl;
ítólad elmélkedvén, majd el ájúl.
- 5 2. Szem, száj, illetés, itt meg-csalatnak;
De hiszem, a' mit füleim halnak:
Hiszem a' miket Isten mond;
Mert egyedül ez Ige, szól bizont.

- 10 3. Kereszt-fán rejtve vólt csak Istenség;
S' itt edgyütt rejtve van az emberség:
De mint kettőt hiszem, s' vallom;
Szent szivedet kívánnya óldalom.
- 15 4. Sebeid, mint Thamás, nem szemlélem;
De Istenséged hirdetem, s' fęlem.
Add, erősben hihesselek;
Tovább élvén, inkább szeresselek.
- 20 5. Ur halála emlekeztetője;
Elő kenyér, ember éltetője;
Add lelkem veled élhessen,
S' édességet benned érezhessen.
6. Kegyes Pelikán, drága Jesusom,
Szent Véreddel mosd-el bünös sorsom:
Szent Véredből egy csöp elég,
Kivel egész Világ-is meg-mosdgyék.
- 25 7. Jesus, kit most fedél alatt nézek;
Részesültess abban, mit éhezek:
Hogy színről színre lássalak;
S' mind örökkön örökké áldgyalak.

173/I.

KÖNYÖRGÉS

1. JÜj Szent Lélek Ur Isten,
Es erezd ránk tellyesen
Menyből fényességedet:
- 5 2. Jüj-el Arvák gyámolya,
Jüj, vak szívünk Orvosa:
Oszd-ki égi kinchedet.
3. Oh kegyes Vigasztalónk,
Testi Lelki táplálónk,
Erezzük bévségedet.
- 10 4. Fáratságban nyugalmunk,
Hévbén hűvös árnyékunk,
Sirásunkban örömünk.
- 15 5. Oh dichö Nap, Híveid
Szívök minden részeit
Világosítsd, 's légy velünk.

1 II, IV–V Jöj-el Szent Lélek Isten 2 II, IV–V S' erezd reánk 5 IV–V Jöj-el szivünk 11 IV–V Hévségünkben árnyékunk
12 V vigságunk 13 V lelkeit 14 V S-hiveidnek sziveit

6. Ninehen Istenünk-kivül
Semmi jó Ember-körül;
Mert vétkezten vétkezünk.
7. Bününk mochkát tisztogasd,
Szárazságunk ázdogasd,
Jógyítsd a' sebhetteket:
8. Rontsd kemény nyakunk agyát,
Lágyogasd szívünk fagyát,
Térítsd tévelyedteket.
9. Engedgy hüv Szolgaidnak,
Kik chak téged áhítnak,
Hétszeres kegyelmeket.
10. Add jó-tétünk érdemét,
Bóldogítsd éltünk végét,
Add az örök életet.

173/III

[Nóta: Szüz Annyától születik, Edes Jesus]

1. JEöj-el Szent Lélek Isten, Alleluja,
S' erezd réánk tellyesen, Alleluja,
Menyből fenyességedet. Alleluja, Alle-Alleluja.
2. Jöj-el árvák szent Attya; Alleluja,
Bün ellen szívünk gáttya; Alleluja,
Közinkbe öntsd kincsedet. Alleluja, Alle-Alleluja.
3. Oh kegyes Vigasztalónk, Alleluja,
Testi lelki táplálónk ; Alleluja,
Erezzük bövségedet. Alleluja, Alle-Alleluja.
4. Fáradságban nyúgalmunk; Alleluja,
Féltünkben diadalmunk; Alleluja,
Sirásunkban örömünk. Alleluja, Alle-Alleluja.
5. Oh drága fenyyes napunk, Alleluja,
Fénlyék mi gondolatunk: Alleluja,
Elménkel hozzád tartunk. Alleluja, Alle-Alleluja.
6. Nincsen Istenünk kívül, Alleluja,
Semmi jó ember körül; Alleluja,
Minden jó, Szent Lélektől. Alleluja, Alle-Alleluja.

16 V Nincsen az Isten-nélkül 20 IV–V mosogasd 23 IV–V Lágyíts-meg szívünk fagyát 24 V a' tévelygöket 25 II, IV–V Engedd 26 II, IV–V ohajtnak 27 II, IV–V kegyelmedet

- 20 7. Bűnünk mocskát tisztogasd, Alleluja,
Szárazságunkat áztasd. Alleluja,
Gyógyítsd a' sebhetteket. Alleluja, Alle-Alleluja.
8. Rontsd kemény nyakunk agyát, Alleluja,
Lágyítsd szívünk fagyát: Alleluja,
Téritsd tévallyedteket. Alleluja, Alle-Alleluja.
- 25 9. Engedd hü szolgálidnak, Alleluja,
Kik csak téged ohajtnak, Alleluja,
Hétszeres kegyelmedet. Alleluja, Alle-Alleluja.
- 30 10. Add jó tétünk érdemét, Alleluja;
Bóldogítsd éltünk végét: Alleluja.
Add Lelkünk örök éltét. Alleluja, Alle-Alleluja.

174.

[BOLDOG ASZSZONY SZOLOSMÁJA]
HIMNUS [A' VETERNYÉRE]

1. KIt a' nagy Ég, föld, víz chudál,
Böchüll, imád, és predikál,
Világ négy szeglete ural;
Az, Maria méhébe száll.
- 5 2. Kinek a' Nap, hóld, 's mindenek
Idönként hiven engednek:
Azt, malasztal tellyes Szüznek
Méhe fogadgya szent terhnek.
- 10 3. Minden anyáknak áldotta,
Melly azt méhébe zárlotta
Ki a' világot alkotta,
'S egy marokba szorította.
- 15 4. Égi Követtől áldatott,
Szent Lélektől meg-szállatott,
Kinek méhéből származott
A' népektől kívántatott.
- 20 5. Jesusnak légyen dichőség,
Szüztől a' ki születteték,
Atyának, és Szent Léleknek
Egevütt, essv örök Istennek.

7 II Azt malasztal 10 II Mely azt méhében bé-zárta 18 II Mindenektől nagy tisztesség

175.

HIMNUS [A' LAUDESRE]

1. Oh dichö Szüz, ki Szüzeket
Fölyül múlod, 's az egeket:
A' kisdedet, ki teremtett,
Tejes emlöddel emteted.
- 5 2. A' mit el-vön töllünk Eva,
Meg-téríté méhed magva:
Hogy menybe búból vígadva
Mehetnénk, löl Meny kapuvá.
- 10 3. Te vagy a' nagy Ur ajtaja,
Te fényesség palotája:
Örülly ment ember, meg-hozá
Mert életünket Maria.
- 15 4. *Malasztnak Annya MARIA,
Irgalmasságnak aszszonya,
Légy lelkünk óltalmazója,
S' vég órán bé-fogadója.*
- 20 5. Jesusnak légyen dichőség,
Szüztöl a' ki születteték,
Atyának, és Szent Léleknek
Eggyütt, egy örök Istennek.

176.

HIMNUS [A' PRIMARA]

1. EMlekezzél-meg Teremtönk,
Hogy fel-vöd régen mí testönk
Egy Szüz méhéből; életönk
Löl, 's kárhozattól meg-mentönk.
- 5 2. Malasztnak Annya Maria,
Irgalmasságnak aszszonya,
Légy Lelkünk óltalmazója,
'S vég órán bé-fogadója.

3 II Szent emlöddel teremptödet III A' kisdedet fel-neveled 4 II Gyermek-korában neveléd III Ki teremtett, és élteted 5 II–III el-vett 8 II–III kapuja 10 II S' fényességnek 11 II Örülly váltott nép mert Annya 12 II Lön életünknek Maria 13–16 I, III [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben.] 18 III Szüztöl szülnék nagy tisztesség 20 II Szent Háromság egy Istennek

- 10 3. Jesusnak légyen dichőség,
Szüztől a' ki születteték,
Atyának, és Szent Léleknek
Eggyütt, egy örök Istennek.

177.

HIMNUS [A' VECHERNYÉRE]

1. ÜDvöz-légy, MARIA,
Tengernek chillagja,
Mindenkor Szüz, Anyya
Istennek, 's Meny zárja.
- 5 2. Kit Gabriel menyből
Üdvözle Istentől;
Örizz háborútól,
Evától vett jajtól.
- 10 3. Old bününk békóját,
Add szemünk világát,
Mosd-el lelkünk mochát,
Kérjed jónk áldását.
- 15 4. Mutasd Anyaságod,
Vegye imádságod,
A' ki értünk magod
Akart lenni, 's árrod.
- 20 5. Oh Szüzek nemesse,
'S szelídek jelesse!
Ne legyünk bünössé;
Tégy szenté, 's kegyessé.
6. Éltünk tiszta-vóltát
Nyerjed, 's bátor úttyát;
Hogy látván Urunkat,
Mongyunk víg hálákat.
- 25 7. Dichőség Istennek,
Atya, Fiu, Szent Léleknek,
Három szent személynek,
Allattýában egynek.

10 II Mind égen, s-földön tisztesség

4 II Egek nyílt kapuja III Menyország kapuja 8 III Eva siralmától 11 III szennyét 12 II adását III Nyerd Isten kegyelmét
15 III A' ki e' Világra 16 III Jöve váltságunkra 17–20 III O Szüzeknek Szüze, Minden Szentek disze. Ments-meg bünéinktől,
Hogy szolgállyunk szentül. 21–24 III Engedd tisztán éllünk, Minden büntől féllünk. Jesus-hoz mehessünk, s' Véle
örvendezzünk 25–26 II Dücsösség Atyának, Fiú, 's Szent Léleknek 25–28 III Dicsirtessék Isten, A' magas Menyégben. Ki három
Személyben, Mind örökké, Amen.

HIMNUS AZ SZENT LÉLEK MALASZTYA SEGÉTSÉGÜL-HÍVÁSAÉRT

1. Jűj-el Szent Lélek Istenűnk,
Es látogasd serűtt lelkűnk;
Malasztoddal töltsd-bé szívűnk,
Kiket teremtél, 's légy bennűnk.
- 5 2. Te vagy a' mí Vigasztalónk,
Nagy Isteni ajándékónk,
Élő-kút-, Tűz-, Szeretetűnk,
Lelkűnk sebére Kenetűnk.
- 10 3. Te hét-féle Adomány vagy;
Isten jobjának úja vagy;
Atyától ígért javunk vagy;
Nyelvűnknek bév folyamja vagy.
- 15 4. Setét érzékenséğűnk
Világosítsd-meg; szívűnk
Menyből gyulazd-fel; 's testűnk
Erössítsd, gyarlób részűnk.
- 20 5. Üzd-el távűl ellenséğűnk,
Jűjön hamar békeséğűnk:
Hogy te lévén mí Vezérűnk,
Minden büntől mentek legyűnk.
6. Te-általad, a' szent Atyát
Tudhassuk, 's az ő szent Fiát;
Téged azoknak páráját
Hidgyűk, 's töllők származattyát.
- 25 7. Dichértessél Atya Isten,
'S fel-támadott Fiú Isten;
Te-is Szent Lélek Ur-Isten,
Most, és mind örökké, Amen.

2 II–V Látogasd-meg 5 II, IV–V Te vagy mi vigasztalásunk III Te vagy vigasztalónk nekűnk 6 II–V Isteni nagy 8 III
Lelki sebűnkre 9 II–V adománya 10 II, IV–V Vagy Isten jóbjának úja III vagy újja 11 II–V meg-ígért javunk 12 II, IV–V Vagy, s'
torkunkban ékes szavunk III Torkunkban vagy ékes szavunk 15–16 II–V Gerjezd-fel szeretetűnk, Erössicsd gyengeséğűnk 17–
18 II –V Üzd meszsze ellenséğűnk, És add-meg békeséğűnk 19 III Te vezetvén lépésűnk 20 III Távoztassuk esetűnk IV
mentve V távol 23 II–III, V azok lehellésű IV Hidgyűk azok lehellésű 24 II, V Hidgyűk, s' menyből el-kűldésű III Hidgyűk, s'
menyből el-kűldésű IV S' hozzánk menyből el-kűldésű

179.

HIMNUS

1. JESUS üdvösség adója,
Szívünknek vídámítója,
Váltott Világ Alkotója,
Tisztát-szeretők világa:
- 5 2. Mi vitte rá Fölségedet,
Hogy fel-vállalnád bünömet?
'S Halálra adván étedet,
Meg-mentenéd én lelkemet?
- 10 3. El-rontád Poklok kapuját,
Le-vágád a' Rabok vasát;
'S meg-gyözzén Ördög hatalmát,
Érdemléd Szent Atyád jobját.
- 15 4. Irgalmad téged rá vigyen,
Hogy bün bochánatunk légyen.
'S Fölségeddel jutván szemben.
Láthassuk színed Mennyekben.
- 20 5. Te légy Vezérünk, 's ösvényünk
Mennyekbe, légy fel-tett célünk;
Síralmunkban légy örömünk,
El-végre édes érdemünk.

180/I.

HIMNUS

1. MI-nékünk adattassék Szent Lélek malasztya,
Melytől árnyékoztatott a' Szüzek virágja,
Midön ötet Gabriel üdvözléssel álgya,
'S testbe öltözött Igét méhébe fogadgya.
- 5 2. Szüz Anyától születék Kristus istállóban;
Kínt és halált szenvedvén, tévék koporsóban:
Es magát meg-jelentvén fel-támadásában,
Tanítványi láttára méne Meny-országban.
- 10 3. Pünkösöd napján Szent Lelkét Isten el-küldötte;
Az Apostolok szívét meg-erössítette:
Tüzes nyelvekkel őket fel-is gerjesztette;
'S hogy arván maradgyanak, azt meg nem engedte,

4. Hét-féle ajándékot akkoron vévének;
Azért minden nyelveket által-érthetének.
15 Világnak külömb-külömb részére menének;
's Egygy Közönséges Hitet akkor hirdetének.
5. Hívatott Vigasztalo dichö Szent Léleknek;
Isten ajándékának, Kút-fő-, 's Szeretet-nek,
Drága lelki kenetnek, meg-gyuladott tűznek.
20 Hét-szeres adománnak, 's nemes Szerelemnek.
6. Isten job-keze úja ereje segéttsen,
Mindennémü gonosztól kegyessen meg-mentsen.
'S hogy a' kegyetlen Ördög minket meg ne sértsen:
Örizzen-meg, táplállyon, 's szárnya-alá rejtsen.
- 25 7. Vigasztalo Szent Lélek minket gyámolítottson;
Utunkat vezérellye, 's meg-világosítottson:
Hogy minket Itéletkor az Isten meg-szánnyon,
Es az ö Jobba-felé kedvesen szállítottson.
- 30 8. Ez el-rendelt Hórákat, nagy ájtatossággal,
Néked mondám Szent Lélek, 's lelki buzgósággal:
Hogy minket meg-látogass lelki sugallással;
'S mind örökké élhessünk Menyben vigasággal.

180/III.

[Nóta: Oh Istennek Szent Anyja, szentséges Szüz Maria]

1. Mi nekünk adattassék Szent Lélek malasztya,
Kitől szüzben meg-fogant Istennek Magzattya.
2. Pünköst napján Szent Lelkét Isten el-küldötte,
Az Apostolok szivét meg-erössítette.
- 5 3. Tüzes nyelvekkel őket Fel-is gerjesztette;
s' Hogy árván maradgyanak, Azt meg-nem engedte.
4. Hét-féle ajándékot Hivek hogy vévének,
Akkor minden nyelveket által érthetének.
5. Világnak külömb-külömb részére menének,
10 s' Egy közönséges Hitet akkor hirdetének.
6. Hivattatik Szent Lélek, Meg-gyuladott tűznek,
Hétszeres adománnak, Buzgó szeretetnek.

24 II Táplállyon, óltalmazzon, s' szárnya alá rejcsen 29 II órákat ajitatossággal 30 II Néked mondgyuk Szent Lélek, lelki buzgósággal

7. Isten jobb keze úja ereje segítsen,
Minden-némü gonosztól kegyessen meg mentsen.
- 15 8. Hogy kegyetlen ellenség, Minket meg-ne sértsen;
Szent Lélek óltalmazzon, Szárnya alá rejtzen.
9. Vigasztaló Szent Lélek minket gyámolítson,
Utunkban vezérellyen, S' meg-világosítson.
- 20 10. Az örök bódogságra, Szent Isten segítsen;
Es az ő jobja felé Minket édesítsen.
11. Néked ez dicsiretet Aitatossággal,
Mondgyuk Szent Lélek Isten, Lelki buzgósággal.
12. Hogy minket meg-látogass Lelki gazdagsággal,
Mind örökké élhessünk Menyben vígassággal.

181/I.

A' SZENTSÉGES ROMAI NYÓLCZADIK URBAN PÁPÁTÓL SZERZETT IMÁDSÁG

1. Uram, szemed-előtt, mint nagy láto-előtt,
Hordozzuk vétkeinket.
Mellyekkel akartva, vagy nem jól vigyázva,
Bántottuk Fölségedet.
5 Kikért érdemlettük, 's nagy sokszor érzettük,
Mélto büntetésedet.
2. De, ha chapásidat, 's gyenge ostoridat,
Bününkel öszve-vettyük:
Kissebb a' büntetés, hogy-sem a' szenvedés,
10 Vagy a' mint érdemellyük.
Súlyosban vétkezünk, hogy-sem verettetünk;
Noha sírva visellyük.
3. De nézd! a' tunyaság, vagy inkább roszzaság,
Mire hozott bennünket!
15 A' bün büntetését érezzük, 's gyümölchét:
De vakmerőségünket
Im ugyan nem hadgyuk; de söt szaporíttjuk,
Nehezítvén igyünket.
4. Ostorid-közt romol, 's im ugyan le-omol
20 A' mí erőtlenségünk:

7 III–V s gyenge sújtásidat 9 V kissebb a' szenvedés 10 V Hogy-sem-mint 19 IV–V s' majd ugyan

De meg nem változik, hanem nehezedik
Rút Istentelenségünk.
Beteg elménk hevül, de nyakunk keményül,
'S nem hajól fesletségünk.

- 25 5. Az Élet, bánatban, 's súlyos fájdalomban
Sirván, nyög 's foházkodik:
De chelekedetben, 's szokott erkölchökben
Jobbúlni nem láttatik.
Ha vársz, rosszszabbúlunk; ha büntetsz, el-romlunk,
30 'S létünk meg-fogyatkozik.
6. Látogatásodban, 's ostorozásodban,
Meg-vallyuk büneinket:
De mihelyt le-vonszod, 's veszsödöt el-rontod,
Fel-emellyük fejünket:
35 'S mingyárt el-felejtjük a' min siránkoztunk;
'S meg-vettyük félelmedet.
7. Viszont, ha ki-nyújtod, 's fejünk-fölött tartod
Fenyegető kezedet;
Jobbúlást ígérünk, 's ismét reménkedünk,
40 Hogy le-tedd fegyveredet.
De ha le-ereszted, 's hüvelyedbe tészed
Még el-hagyunk tégedet.
8. Ilyen a' mí dolgunk. 'S ha még meg-ijedünk,
Kiáltunk hogy meg-engedgy,
45 Szerelmes Fiadert, eggy reménségünkért,
Szintén veszni ne szenvedgy.
Itt-is, ha meg-engedsz, 's magadtól el nem vetsz,
Ingerlünk hogy ismét fedgy.
9. Ím vallás-tévöid, mí bünös fiaid,
50 Elötted le-borúlunk:
Magunkat itélvén, 's téged dichöitvén,
Fejünkre áldást várunk.
Mert ha meg nem engedsz; bününkben el-veszthetsz,
'S méltán pokolba szállunk.
- 55 10. Azért, edes Atyánk, szerelmes hüv dajkánk,
Siralmas kérésünknek
Adgy helyt szerelmedből, nem mí érdemünkéből,
Hideg könyörgésünknek.
Ne nézd sok rosszágít, 's káros nyakasságít
60 Romlando életünknek.

25 III–V Eltünk az bánatban 35 V a' min kesergettünk 43 II s' ha még meg-epedünk III–V s' ha megint nyomorgunk 54 II–V pokolra 56 III–V ô engedgy kérésünknek 59 II–V vastag nyakasságít

11. Nám semmiből szerzél minket, 's emberré tél,
Chak mí üdvösségünkért:
'S az-szerént kívánod, és töllünk meg-várod
Kérésünket, éltünkért.
65 Légy azért irgalmas, 's illy kérést meg-halgass,
Urunk Jesus Kristusért.

181/VI.

ISTEN IRGALMASSAGAERT, EMBERI GYARLÓSÁGRÓL

1. Isten csapásidat, Gyenge sujtásidat,
Bünnel öszve vettyük;
Kissebb a' büntetés Láttjuk, mint szenvedés;
Még-is jódat felejtjük:
5 A' bün mérgét érzük, Még-is tetten tézszük,
Csak vesztünket követtyük.
2. Így szivünk bánatban, Sulyos állapotban,
Sír, nyög, s' foházkodik;
Mert ha szünik ostor, Menten szivünk fel-forr,
10 S' régi vétken rágódik:
Viszont ha szenvedünk, Ismét reménkedünk;
Bünön Lelkünk aggódik.
3. Megint ha jól vagyunk, Szivünkben meg-fagyunk:
Ah Jesus, meg-engedgy!
15 Drága Szent Véredért, Buzgó szerelmedért,
Eppen vesznünk ne szenvedgy.
Ha vétkezünk sokszor, Hozzád mind annyiszor
Hogy terjünk, Jesus meg-fedgy.
4. Im Jesus, bünösid, Noha nem kedvesid,
20 Elödbe borúlunk:
Magunkat itílvén, S' téged dicsöitvén,
Fejünkre áldást várunk:
Mert ha meg-nem engedsz, Bününkben el-veszthetz,
S' méltán pokolra szállunk.
- 25 5. Mennyei Szent Atyánk, Szerelmes hív dajkánk,
Engedgy kéresünknek:
S' adgy helyt szerelmedből, Nem mi érdemünkből,
Hideg könyörgésünknek:
Ne nézd sok roszságít, S' vastag nyakasságít,
30 Romlandó életünknek.

63 III–V Kiért vesztünk szánod; s' ez-szerint kívánod

6. Nám semmiből szerzél Minket s' emberré tél,
Csak dicsősségedért:
S' így vesztünket szánod, A' végre kívánod
Kérésünket éltünkért:
35 Légy azért irgalmas, S' illy kérést meg-halgass
Urunk Jesus Christusért.

7. Te-is Szüz Szent Anya, Magyarok Aszszonya,
Esedezz érettünk:
Hogy illy szükséginkben, Szép Jesus, kértünkben,
40 Ne nézze mi sok vétünk ;
Söt gyarló voltunkban, Meg-epet sorsunkban,
Légyen kegyelmes nékünk.

182.

MARIA malasztnak Annya,
Es irgalmasságnak Annya:
Ellenségtől öriz minket,
Halálunkban végy-fel minket.

183.

IMADSAG

Öröly, hogy a' JESUST méhedben fogadtad.
'S hogy kilencz hónapig méhedben hordoztad:
Öröly, hogy a' JESUST e' világra hoztad.
Es midön imádták a' kiralyok, láttad.
5 Öröly hogy harmad-nap után meg találtad.
Hogy fel-tamodását, ugy a' mint kévántad,
'S menybe dicsőséges menetelét láttad.
Osztán az egeket magad által hágtad.

184.

-
1. Praedicál műnekünk az holt ember, mondván: Emlekezzel, oh ember,
Hogy mikent születel, azonkeppen ismet ez világból ki mulól,
Ha ma raytam eset, holnap raytad esik, serkeny fel azert, ember.
 2. Gondolkodgiunk azert mennyey házánkról, állandó örökseghről,
5 El ne feletkezzünk Isten kegyelmeről, az Christus hálálaról,
Giakron gondolkodgiunk romlando voltunkról, kemeny szám adásunkról.

7 menetlét
3 raytam

3. Vigiazzunk szüntelen es mű igaz hitből Istennek keonyörögjünk,
Kesziczük naponkent magunkat halálra, életünket jobbicziuk,
Mint ma azvagy hólnap innét mű ki mulnánk, ez világban ugy elliünk.
- 10 4. Teneked, Ur Isten, azért dolgainkot, életünköt szentelliük,
Vezery, tanicz münköz az te szent lelkeddel, hogy magunkot jobbicziuk,
Es lelkünköt vigan az te szent kezedben halál által adhassuk.
5. Hogy mikoron el jeo az meg válto Christus, testben fel támadhassunk,
Testesteol lelkestól bizvást eleyben számadásra álhassunk,
15 Kegyelmes biránkal menyben fel mehessünk, teged magasztalhassunk.
6. Dicziret Atyának es ő szent fiának, az meg válto Christusnak,
Kinek ió vóltából halál merge ellen orvossagot találunk,
Es sok nyavalyánkert örök menyországot, bóldogsagot mű várjunk.

185.

SINKA GYÖRGY

1. *Seregeknek hatalmas nagy Királlya,
Könyörgésem székedet meg talállya,
Mert szivemet sok bú állya,
Ollyan büntöl mint a meg-terhelt Gállya.*
- 5 2. *Im előtted meg-áláztam magamat,
Földre hajtottam szomorodott orczámat,
Hald-meg Atyám csendes szómat,
Add-meg kérlek szivből várt lelki jómat.*
- 10 3. *Ne veszess-el az én sok büneimért,
Ne-is büntess háládatlanságomért,
De söt inkább szent Fiadért,
Kegyelmezz-meg nagy érdemü kinnyáért.*
- 15 4. *Kihez hajtsam buba merült fejemet,
Ki köti-bé meg-sebhetett szivemet,
Ha te-is el-hadsz engemet,
El-veszek én ha nem szánod lelkemet.*

1–16 I [Hiányzik.] III [Lásd a főszövegben.] 1 II oh nagy hatalmas 2 II szent székedet IV széked 4 II S' olly büntöl, valamint az 5 II Előtted Isten meg-aláztam IV meg-alázom 6 II Le-hajtottam meg-szorodot orczámat IV hajtom 8 II Es add-meg nékem sziből IV add-meg tölled sziből 9 II Ne veszess-el Isten én 10 II Se meg-ne IV fizes 11 II, IV söt az te 12 II Kegyelmezz nékem nagy IV Kegyelmezz-meg nagy kinü haláláért 13 II, IV Kihez hajtsam sok bünben borúlt fejemet 14 II Kicsoda kötözi meg-sebhetett szivemet IV Ki kötözi 15 II Ha te el-hadcz én Istenem 16 II El-veszek, s' ha meg-nem szánod illy bús lelkem

5. Az en lelkem reszket, előtted álván,
Mint az level gyenghe nyárfának aghán,
Ellened töt bünert tudván,
20 Gyázban sirván, tölled kegyelmet kíván.
6. Gyakron szibeol foliamodom elődben,
Keonyorgesem bocziásd fel az egekben,
Uram, had iusson elődben,
Vetkeimet temesd el az tengerben.
- 25 7. Enghem bünöst hiszem feoldbol formálál,
Teoredekeny czerep színre allattál,
Sokszior sok buval rontottál,
Addig vertel, miglen hozzád haytottál.
8. Eoreok Isten, felette irgalmas vagy,
30 Meg terökhöz kegyelmessegedis nagy,
Enghem talpig bünöst ne hadgy,
Vigasztalást sziomoru szivemnek adgy.
9. Ream vigiász az fel vont szep egekbeol,
Düczöseghes kiraly szent szekedbeol,
35 Halgas, hoga keoniörgök szibeol,
Mosogas ki ondokittó vetkembeol.
10. Giászló szivem magasztallia nevedet,
Hoga pokolra nem eresztet lelkemett,
Meg bocziasad büneimet,
40 Kiert aldlak mint edes Istenemett.

186.

1. Oh Maria, Christus annya, hiveknekis koronája,
Szepsegedet, szentsegedet almélkodva világ cziudállia,
Senki szava cziak heiában meltosagod ki nem mondhattya.

17 II Reszketnek tagjaim előtted meg-álván **18** II nyir fának az ágán III Mint a' gyenge levél IV Mint a' levél á Nyárfának ágán **19** II, IV bünét III büneimet látván **20** II Nagy gyászban III Gyászban járván sirva kegyelmet kíván IV sirva kegyelmet **21** II Gyakorta IV szivben **22** II bocsásd-fel magas III hasson-fel IV botsássad-fel az égben **23** II Isten, jussak kegyelmedben IV jusson füledben **24** II Vétkeim temesdel mélyen az tengerben **25–32** III [A 7. és 8. fel van cserélve] **25** II bünöst, oh Isten földből III–IV formáltál **26** II cserép edényre III cserép helyre **27** II Sokszor búval körül fogtál III Sokszor sok bünért sujtoltál **28** II Es addig IV Addig vertél meddig **29** II ki felette **30** II kegyelmesség igen nagy III kegyelmed-is igen nagy **32** II Süt vigasztalást IV szomorú lelkemnek **33** II Vigyázz reám az fel-vont ékes egekből III a' szép fel-vont Egekből **34** II magas székedből IV szent királyi **35** III Hald-meg mert könyörgök szivből **36** II Mosogass-ki engem undok vétkeimből III Mosogass-meg sok undok vétkeimből **37** II Gyarló szivem fel-magasztallia III Gyarló szivem **38** II Hogy pokolba nem eresztetted lelkemet IV nem eresztetted fejemet **39** II–IV Meg-bocsátád **40** II A' kiért

- 5 2. Szükseg megis, mert haszonnis árad onnan az mü szüwünkre,
Erölkeodnünk, magunk adnunk az te meltó dicziretedre,
Noha senki, tudom, nincz, ki valóban teged diczirhessen.
3. Te altallad (ember tudgiad) el oszla ördeogh hamissagha,
Mert meg nem czialt, meg sem trefált kegiának az ö czalárdságaha,
Te vezerlesz es be vezetv munkot az szentek haylékába.
- 10 4. Szüz, orvendezz, mert erdemlesz minden dicziretet mü töllünk,
Kik mind fogliok es mind rabok ez világ tömlecziben ülünk,
Christus Anna, Szüz Maria, szabadulást te tölled várunk.
- 15 5. Te általad femlik s vigad ez világ kedves fenyesseggel,
Regi gyázból s homalyából ki vetkezven kedves örömmel,
Most crossek az küsedek s beoveolkeodnek az szegenyek.
6. Te altalad s vész s már apad az gonosz erkeolczöknek ária,
Megh nyttatott, mely zárva vólt, mennyei bóldogságnak zárja,
El töretet s el sülyedett sok tevelygesnek kormányja.
- 20 7. Szüsz, orvendez, mert meg menthecz gonosz ördögh czialardsághától,
Igaz testben Istent szülven meg örizhecz szernyü pokoltól,
Imadgy ertünk, hogy lehessünk mentek mint gonosz konkólytól.
8. Nez mü reánk, fordicz hozzánk az te kegielmes szemeydet,
Be fogadgiad s óltalmazad hozzád folyamó hüveket,
Kik nyavalygunk nagy insecben ez siralomnak volgyeben.
- 25 9. Agy egy hütöt, az mely fenlet regenten az mü országunkban,
Hogy tegedet, mint kedveset áldhassunk az mü jmátságinkban,
Holtunk után szent fiaddal láthassunk az bóldogsagban.

187.

- 5 1. Vagion világban egy kasziás
Halál nevü nylas puskás,
Nylayt futtattya,
Kaszaját jártattya,
Haraggal dühüdeot,
Jadzik az fü közöt,
Od magad, szep virágoczka.
- 10 2. Szilidhetetlen arató,
Viszsa rándhatatlan sorló,
Ennel nincz eleseb,
Semmi sincz sebeseb,
Mert minden ezentöl
Elötte le borul,
Od magad, szep virágoczka.

- 15 3. Eszt ideo megh nem ránthattya,
Erötlensegh sem tarthattya,
Sietseggel kasziál,
Kikeletben sem áll,
De telbennis talál,
20 Mit le vág halál,
Od magad, szep viragoczka.
4. Nem al meg ekes, szep szine,
Viragoknak kegyes fenye,
Valahova kerül,
25 Valahova mehett,
Szep, fris, ereos legien,
Mind fottigh el megyen,
Od magad, szep viragoczka.
5. Ime mennyei liliomok,
Azoknak festet ajakok
Már nem tündeokeolnek,
Seot földben rothadnak,
Igy tündöklö szepseg,
Igy hirvat szep zöldsegh,
35 Od magad, szep viragoczka.
6. Sok rosáknak most gyeongyey
S vallion hol vadnak szemey?
Ki tolta hirvadságh,
Mint minap niajasságh
40 Szemein lattatnék,
Orcziáján találtatik,
Od magad, szep virágoczka.
7. De rosat senki meg nem fogh,
Mert örzöje czipke közt,
45 Oh vay ki erötlén
Rosa kasziás ellen,
Czipke kardayval,
Tövis koplásival,
Od magad, szep virágoczka.
- 50 8. Igy rosák meg hirvadtak,
Szepsegektöl meg fosztattak,
Gyengek meg fosztattak,
Szivek el rothattak,
Mert akar mi legyen,
55 Halal czürben megyen,
Od magad, szep virágoczka.
9. Jay nektek most, kék violák,
Apró füek, szagos minták,

- 60 Most mit remenlettek,
Puspáugh küs czemetek,
Mikor királytoknak
Czimeri rontattnak?
Od magad, szép virágoczka.
- 65 10. Mi nemesseb narciusnál,
Mi szeb az hyacintusnál?
Megis mind ezeket,
Rántván gyukereket
Veszi birtok alá,
Hánnya sarló alá,
70 Od magad, szép virágoczka.
- 75 11. Teis, czillag virágoczka,
Szep ajaku ábrázátoczka,
Heiában szemeid
Állittod kezeid,
Kasziásnak haragia
Elted el ragadgia,
Od magad, szép virágoczka.
- 80 12. Bár senki gyenghe biboriát
Ne mutassa vont arannyát,
Hogy vele hült tagiat
Halalnakis cziontyát
Lagysd, szép virágh,
Heiában nem ragad,
Od magad, szép viragoczka.
- 85 13. Teis meg hivadhatatlan
Amaranthes halhatatlan,
Reyczed szepsegedet,
Ily szép te nevedet
Kasziás el hirvasztia,
90 Cziufolva rothasztia,
Od magad, szép viragoczka.
- 95 14. Maiorannának ió illattya,
Vagy zöldsegnek harmattya
Nem ál szaggattatlan,
Mert igen órátlan,
Casziás mindent le métt,
Alomnak ezt ne veld,
Od magad, szép viragoczka.
- 100 15. Szekfü mely szepnek láttatik,
De arra nem találtatik,
Meg rozmarinokis
S felnek, rettegnek ökis,

105 Mert álnok veletlen
 S halál kegyelmetlen,
 Od. magad, szép virágoczkika.

110 16. Noha orvos centauria
 Hideg lelest üz itallia,
 Halalnak ideghit
 Nem foytya meg mergit,
 Mély doctor szelenczeit
 Gyozte megh phalastromit,
 Od magad, szép virágoczkika.

115 17. Semmi az magas nagy kertek
 Halál ellen az magas hegyek,
 Hogy igen levezeo,
 Az felheoben függeo
 Feyek ne bizzanak,
 S ne uralkodgyanak,
 Od magad, szép virágoczkika.

120 18. Hol mi virágzot valahol,
 Haláltól nem maradt sohul,
 Igy, igy, ti mind frissek
 El vesztek, ekessek,
 Mert halál teoriben
125 Minden van czüriben,
 Od magad, szép virágoczkika.

130 19. El hirvadtok hát pásintok,
 Kaszás miá el száradtok,
 Hát tü napra nezök,
 Es utánna jarok,
 Viragok illyetek,
 S-kasziástol fellyetek,
 Od magad, szép viragoczkika.

135 20. Jme ki nyltak az egek,
 Mennyei zöldelleo kertek,
 Tü illien ki nyltok,
 Ugian virágzotok,
 Nemis tovább fenleo
140 Leszen kasziás sárló,
 Orullyetek, szép viragoczkák,
 Örüllyetek, szép viragoczkák,
 Orülljetek, szép viragoczkák.

CHRISTUS URUNKNAK KEN SZENVEDESEREOL VALO SZEP ENEKECZKE

1. Josep, Joseph, hol vagi Josep,
 Hol *teged* en keresselek?
 Nagy hegyeken s mely völgyeken
 El megyek, hogy megh lesselek.
- 5 2. Jesus, Jesus, hol vagy Jesus,
 Hol *teged* en keresselek?
 Mély tengeren vagi cziak teren?
 Jay nekem, hol keresselek?
- 10 3. Josep atyad s szüued anyád
 Mely hirtelen el hagiád
 Országodot es hazádót,
 Halálra vetven magadot.
- 15 4. Jesus, egek ura s foldnek
 Rettentő hatalomia,
 Meg rentettel, hogy el mentel,
 Pokolnak meg rontója.
- 20 5. Benned bizot s Jacob hizot,
 Ö Joseph, vissza terüly,
 Megh hal attyad s megh hal anyád,
 Ö töllök el ne kerüly.
- 25 6. Vilag kinczie, Jesus, elsze,
 Vagy megh keresztfán szaradol?
 Szály le hozzánk, piruly orczánk,
 Hogy ertünk így szomjuzol.
- 30 7. Talam vadtól vagy farkastól
 El szaggatatod az tested?
 Vagy ha tudnám, már nem varnám,
 Josep, az te eletedet.
8. Kebelemben vagy mellyemben
 Ereszszed drágha feiedet,
 Ne igia megh, ne szopia megh
 Akár ki gyenge veredet.

2 I tegedet II–III teged 3 II– III Nagy hegyeken és völgyeken 4 II–III meg lellyelek 6 II–III én vesztettelek 10 II–III hirtelenül 14 I [A kézirat sérült.] II Rettentő bírója III Rettenetes bírója 15 II–III Meg rettentél 17 II– III Benned bizot Jacob s’- hizott 20 II –III hát el-ne 24 II–III Hogy értünk ott szomiúhozol 26 II –III El szaggattatott 27 II–III Vaj ha 28 II Josef én à te életed III ő Jóseph a’ te életed 32 II–III piros véredet

9. Czepegetett ruhad ijeszt,
Iay bizony az te vered ez,
35 Oly piros *volt*, mikor ki folyt,
El reythetetlen dolog ez.
10. Az mely dárda által járta
Czontodot es oldaladot,
Oh Jesusom, ugian azon
40 Had iaria en óldalamott.
11. Hat meg hóltál, hogy ió voltal,
Oh Jesus, világ tükeore,
Veled jarok-s veled halok,
Nem elek en esztendőre.
- 45 12. Jay miért kesel, kart nem teszel,
Cziak ream erezd kinaydot,
Hogy el vegyem es szenvedgiem
Minden fele bánatidot.
- 50 13. Im szivemben vagy lelkemben,
Halálod után sirt ások,
Ot temetlek, Josep, teszlek,
Hogy meg ne tudhassák mások.
- 55 14. *Szivem lobog, vermet vájok,
Koporsót bennem faragok,
Nalam lakjál, szép virág szál,
Mert éppen már tied vagyok.*
- 60 15. *Szeretettel hogy táplállyunk,
Noha mi magunk koplalunk,
Minden munkát forditunk rád.
Igy nállad kedvet tálalunk.*
16. *Oh Jesvsunk, oh Istenünk,
Nagy haragot érdemlettünk,
Hogy véredet és erödet
Sidók ki szopták érettünk.*
- 65 17. *De bocsásd meg és halgasd meg
Könyves foházkodasinkat,
Hogy hasznallyon véred, s'-aldgyon
Halaloddal minnyájunkat.*

35 I [*volt* hiányzik.] II–III piros volt, mikor 44 II–III [*en* hiányzik.] 45 II késel hogy nem jösz el III Jay mit késel, hogy nem jösz-el
53 I Szivem [Őrszó; a következő lap hiányzik.] 53–68 II [Lásd a főszövegben.] 60 III Nállad hogy kedvet 66–69 III Siralmas
óhajtásinkat: Hogy használlyon, és meg-áldgyon, Szent halálod minnyájunkat

1. In dulci iubilo, zengien szép enek szó,
Lelkünk wdueossege most in praesepio,
Oly mint az napnak fenie, Matris ingremio,
Alpha es et ô.

- 5 2. O Jesu paruule, ne keuannialake?
Sziuem keonniebsege, ô puer optime,
Szegeniek segitsege, ô princeps gloriae,
Trahe me post te.

- 10 3. Vbi sunt gaudia? ott talalnia,
Angialok hól mondanak noua cantica,
Es az cheorgeök konganak in regis curia,
Oh iutnank oda.

4. Mater et filia, cziaak az zúz Maria,
Mi mind el vesztünk volna per nostra crimina,
Ha megh nem nierted volna coelorum gaudia,
Maria vigy oda, Maria vigy oda.

{RMKT XVII/7. – 315}

A CANTUS CATHOLICI ENEKEI

(1651)

190/I.

MITTIT AD VIRGINEM

Nota eadem

1. Küldé az Ur Isten, gyors, és hiü szolgáját,
Szüzhöz Názáretben Gabriel Angyalát,
Hogy mutatná kedvét.
- 5 2. Menyből követségét hadgya hogy fel-venne,
Es a' természetben csudát jövendölne,
Szüznek ő szülését.
3. Mert a' természetet Isten meg-elözi,
Világnak, s' ördögnek, hatalmát meg-gyözi,
Bünből-is ki-tisztít.
- 10 4. Fenn-hejazó elmét, döllyfös kívánságot,
Le-tapod sarkával kevély undokságot,
Es mindent meg-hódit.
- 15 5. Ki-üzi erővel világ fejedelmét,
Es Annyával közli Isteni kegyelmét,
S' Attya birodalmát.
6. Menny-el azért Angyal ez új hírt hirdetni;
El-rejtett titkokat, ki-nyilatkoztatni,
Nagy Isten hatalmát.
- 20 7. Közelges a' Szüzhöz köszöntsd üdvözlettel,
Mond: Ur van te veled, tellyes szeretettel,
S' ne féld jelen-vóltát.

3 III Hozzánk jó-kedvében **4** III Erös követséget értünk hogy **6** III Szüznek szülésében **7–9** III Dicsösség Királlya természet hatalmát, Birja, s'-fellyül múllyá, és a' bün kovászsát, Közzülünk ki-vegye. **10–12** III Kevélyeknek útát, rontsa hatalmával, Világ, s'-ördög nyakát tapodgya sarkával, Jelentvén hatalmát **17** III titkait Irásnak jelents-ki **19–21** III Közelgess a' Szüzhöz, nagy szépen köszöntsed, Idvez légy MARIA, Ur vagyon te-veled, Félelmed ne légyen

8. Mert fogod méhedben, Istennek szent Fiát,
De szüzességednek meg-tartod virágját,
S' fogadásod zárját.
- 25 9. Hallya, s' érte szent Szüz, szóllását Angyalnak,
Hiszen, s' ottan léssen Anyya, egy Fiúnak:
Csudálatra méltó!
10. Ki Tanátsa léssen, emberi nemzetnek,
Istene, és Attya föld szinyén élöknek;
30 Lesz békeség tartó.
11. Alhatatossággal ki meg-erössicsen,
Hogy változás minket, földre le ne vessen,
Semmivé ne tégyen.
12. Adgyon bocsánatot, Ura bocsánatnak;
35 Es malasztot nyerjen, Anyya szent malasztnak,
Ki mi velünk légyen.
13. Szenvedi természet, Szüznek ö szülését:
Király nemzettetik, de rejti felségét,
Egek alkotoja.
- 40 14. Adgyon mi bününknek óldást, s' engedelmet
Válcson-ki bennünket; nyújcsa hozzánk kezét,
Menyországát adgya.

190/II.

1. Szép reggeli dicsirettel,
Ur Jésust meg-elöznünk kell.
Küldi az Ur Isten Gabriel Angyalát,
Szent Szüznek jelentvén Idvösegyünk dolgát.
5 Aldgy-meg Jésum, Edes Jésum.
2. Szép reggeli dicsirettel,
Ur Jésust meg-elöznünk kell;
Mert à természetnek uttyát meg-elözte,
Pokolnak hatalmát az Isten meg-gyözte.
- 10 3. Szép reggeli dicsirettel,
Ur Jésust meg-elöznünk kell.
Meny Szüzhöz Gábriel, köszöntsd üdvözlettel;
Mondgy, Ur vagyon veled, Szent Lélek környüled.

22 III Méhedben fogadod 24 III Tisztán maradsz éppen 31–33 III Kinek erőssége, minket úgy örizzen, Hogy világ sok vétke,
minket meg ne sértsen, Pokolra ne vessen. 37–39 III [Hiányzik.] 40–42 III Dicsiret, dicsőség, az örök Atyának, Es az ö Fiának,
Ur Jésum Christusnak, Mind öröcké, Amen.

- 15 4. Szép reggeli dicsirettel,
Ur Jésust meg-elöznünk kell.
Fogadod méhedben Szüz kit föld igen várt,
De szüzességben nem vallasz semmi kárt.
- 20 5. Szép reggeli dicsirettel,
Ur Jésust meg-elöznünk kell.
Hallya s' érte Szent Szüz szavait Angyalnak;
Hiszen, s' ottan leszen Anyja a' nagy Urnak.
- 25 6. Szép reggeli dicsirettel,
Ur Jésust meg-elöznünk kell.
Bocsásd-meg vétkünket Szent Anyád kedvéért,
Ad meg szükségünket Szüz könyörgéséért.

191.

[ADVENTI ÉNEK]

1. Az Ur Istennek, csuda hatalma, im mit cselekedé:
Abrázattyára, mert embert teremte.
2. Igen ékesen, halál, s' bün nélkül, és nagy okossággal,
Hogy Teremtőjét ismérhesse azzal.
- 5 3. Es hogy lakozzék, ott uralkodgyék a' Paradicsomban;
Csak hogy ne egyék a' tiltott almában.
4. A' gonosz ördög, ez sok drága jót, ottan meg-irigylé,
Hogy Isten embert illy nagyra teremté.
- 10 5. Tört vete néki, hogy hamarsággal ötet meg-csalhatná:
Gyönyörüségtől, éppen meg-foszthatná.
6. Az álnok kigyó, az embert ejté, im ez nagy veszélyben,
Az egy almának hogy kóstolt iziben.
7. Azért az ember gyönyörüségét, s' örömét el-veszté,
Magát nehezen helyére téríté.
- 15 8. Méglen bé nem tölt, a' mit jövendölt régen a' Proféta;
Hogy Meg-váltónknak Szüz leszen az Anyja.

1 II de mitt III im azt cselekedé 2 II im embert III az Embert 4 II ésmérhetne 5 II lakoznék sőt 6 II Mindennel élven az tiltot fa kívül 8 II emele 9 II embert meg czalhatná 10 II ötet meg foszthatna 11 II Az lator kigyó eyté az embert im ez sok veszélbe III ilyen nagy 12 II Egy almáczkának 13 II Akkor az ember világosságát III Mellyért 14 II Maga helyére nehezen vihete III helyére nehezen 15 II Midön bé tellik, az mint régenten volt jövendölésben 16 II Hogy az ur Christus szal szüznek méhében III leszen szent Anyja

9. A' Szent Lélektől, s' nem férfiutól, lön testesülése,
A' tisztaságos szent Szűznek méhébe.
10. Szüztől, mag-nélkül, ki-nyílt szép rósa, ugy mint, a' Messiás:
20 Melly mi Istenünk, az bizonyos mondás.
11. Eö szabadittyá, rabságból hozza, melly veszendő vala:
Ördögnek rajta, nem lesz már hatalma.
12. Christus kegyelme azt cselekedte, hogy testben öltöznék,
Ki nem mondhatni, mint meg-aláztatnék.
13. Halála által poklot el-rontá, és meg szabadítá,
25 A' kik valának ördög fogságába.
14. Az Angyaloknak lön nagy örömök, hogy ez hir fel-hata:
Hogy Christus vére, embereket válta.
15. Dicsirjük azért Ur JESUS Christust, ki velünk tött sok jót;
30 Jobbakat kiknél, ember nem-is hallot.
16. Amen dicsiret, tisztesség légyen, mennyei Atyának,
Kedves Fiának, s' szent Vigasztalónak.

192.

ANGYALI ÜDVÖZLETRÖL

1. Ave MARIA gratia plena.
Igy üdvözlé Angyal a' szép Szüz MARIAT,
Christusnak választott Annyát.
2. Dominus tecum. Ur van te veled.
5 Imé fogadsz fiat, a' kin fogsz örülni;
Meny, és a' föld álmélkodni.
3. O Angyal, ugy mond: Miként lehet ez?
Mert Szüz leány vagyok, férjet nem ismérek,
Bizonságim ebben egek.

17 II és nem egyebtül férfi erő nélkül **18** II Ö fogantaték az szűznek mehebül **19** II Szent azon szűzbül szép rósa nyilik **20** II Melly ez időben Istenünk menyekben III Istenünk, néki hálá-adás **21** II Ö idvözitte és szabadítja mindent elveszendőt III Megszabadította Embert rabságból, s' fiává fogadgya **22** II Ördögnek nem ádd többé birodalmat **23** II ezt cselekedte hogy meg testesüle **24** II Meg nem mondhatni mint meg üresüle **25–26** II Ö szent halála poklot meg ronta minket szabadita, Az örök tüztül ördögtul elvonta **28** II vilagot meg válta **29** III tön **30** III Kiknél jobbakat **31** II atyanknak **32** II és az szent léleknek

1 I Ave [...] gratia plena. [Az eredetiben kurzív.] **4** I Dominus tecum [Az eredetiben kurzív.] III Ur vagyon IV uram teveled [!] **6** IV Menj az föld amekodik

- 10 4. A' Szent Léleknek rád szál ereje:
Mert miként a' harmat reggel szál a' földre,
Ugy léssen az ő szülése.
5. Angyal szavának hiven a' szent Szüz;
Magát meg-alázá, Szólgálónak vallá:
15 Légyen ngy, mint *szavad* mondgya.
6. Szüzek virága szép Szüz Mária:
Örülly, és örvendezz, mert nagy Anyaságra
Választattál, s' méltóságra.
- 20 7. Engeszteld értünk könyörgésiddel,
A' te szent Fiadat, hogy testesülése
Légyen, nekünk-is örömrre.

193.

HAJNALI ENEK, BÓLDOG ASZSZONYRÓL

1. O Fényességes szép Hajnal,
Ki nekünk menyből adatál.
Üdvöz legy tellyes malasztal.
- 5 2. Dicsösséges Szüz MARIA,
Atya Istennek Leánya,
És Szent Léleknek Mátkája.
3. JESUS Christusnak szent Anya,
Szent Háromságnak tárháza,
S' annak leg-szebb alkotmánya.
- 10 4. Te hozzád küldetett menyből,
Gábrriel Angyal követül,
Istennek rendeléséből.
5. Követsége szent Angyalnak:
Izeneti szent Atyának,
15 Söt egész szent Háromságnak.
6. Hogy fiat fogadsz méhedben,
Embent, s' Istent természetben,
S' kárt nem vallasz szüzességben.
- 20 7. Anya léssesz Teremtődnek:
Dajkája üdveztődnek:
Szüléje te Istenednek.

15 I, III szavát II, IV szavad 19 IV köniörgeseddel

2 III Kit szépen köszönt az Angyal 4–6 II [Hiányzik.] 8–9 II Benned Szent Lélek óltványa, Leg szebb Isten alkotmánya

8. O diesirendő szüzesség!
Kihez hasonló ékesség,
Nem vólt, nem-is léssen, szépség.
- 25 9. O Szüzességes Anyaság,
Kihez hasonló méltóság,
Nem vólt, nem-is léssen, Nagyság.
- 30 10. Dicsiret szent Háromságnak:
Böcsület Szüz MARIAnak,
Mint Eüdvözitönk Annyának.

194.

IN NATALI DOMINI

Nota eadem

1. Születésen Istennek,
Az Angyalok örülnek,
És vigan énekelnek.
Dicsösség egy Istennek.
- 5 A' Szüz Istent fogada,
Szüz szüle e' világra,
És szüzen meg-marada.
2. Szent Angyal menyből hirdet,
Pásztoroknak örömet,
Christnsnak születését,
És nagy gyönyörüségét.
- 10 3. Született Emmanuël,
Kit meg-monda Gábriel,
Bizonyit Ezechiel,
Attyától származék El.
- 15 4. Ez nap Christus született,
MARIAtól szüzen lett,
Kit férfiú nem ismért,
Ma mi-nékünk meg-jelent.
- 20 5. Királyok öt imádgják,
És meg-ajándékozzák,
A' Királyoknak Urát,
Szentsegét magasztallyák.

24 II s' szépség 27 II s' Nagyság
18 II Kit Férfi nem illetett

195.

[KARACSONYI ENEK]

1. En nagy vigaságos örömet hirdetek:
Mert a' Christus JESVS Szüztől született;
Mennyei Királyunk, Menynek, földnek Ura, meg-jelenék nekünk.
2. Nap, hóld, és csillagok ragyogván örülnek,
5 Nagy örömet nekünk azzal jelentenek,
Emberi állatnak, hogy immár ideje el-jött váltságának.
3. Dávid nemzetéből lenni profétáltaték:
A' mi látásunkra jászolban téteték.
Eökör, és a' Számár, az áldott gyermekre lehelvén, dicsirék.
- 10 4. Régen Isaiás ezt meg-jelentette,
Hogy meg-virágozik Aáronnak veszszeje;
Kinek szép gyümölcse, emberi nemzetet kárhozattól menté.
5. Eva, és az Adám, az almában önek,
15 Kiért ö fiai meg-keseredének:
Valamig Christusnak, ideje el nem jött születesének.
6. Angyalok az égben sereggel röpdösnek,
Ékes dicsiretet mondanak Istennek,
Örömet hirdetnek, s' földi kívánt békeséget embereknek.
7. Az új Csillag fénlík, és Christust jelenti,
20 És a' mi szívünket ö hozzá gerjeszti.
Ezt kívánnyák vala a' régi szent Atyák a' setét Lymbusba.
8. Azért mi-is néki minnyájan örvendgyünk:
Született Christusnak új éneket mondgyunk.
A' szent Angyalokkal edgyüt vigadozván: Alleluját zengjünk.

196.

[KARACSONI ENEK]

1. Ez nap nekünk örvendetes nap, bizony vigaságnak napja.
Mert született Uraknak Ura, és Királyoknak Királlya.
R. Méltó azon álmélkodni. hogy Isten akart születetni, és hozzánk hasonló lenni.

7 IV Dávid nemzetéből meg-prófétáltaték 12 IV mentse 18 II kívánt földi IV–V Örömet hirdetnek, s' Kivánt békeséget földi-embereknek 21 III idvösséget várván 22 V Azért mijs jmmár minnyájan

2. Csuda dolog, új, és hallatlan világ kezdetitől fogva.
5 Hogy tiszta Szüz fiat fogadna, és szüzességben maradna.
R. Szüzessége meg-tartatott, Christus Királyt földre hozott, és úgy meg-menté e' világot.
3. Edes JESVS, ô mi Istenünk, add hogy újonnan születessünk.
Ne szenved hogy bûnben heverjünk, és mosd-el rútságát rólunk.
R. A' te szent születésedért, ne büntes minket bûneinkért, és add életünknek jó végét.
- 10 4. Bûnös népek hozzád folyamunk, s' irgalmasságotól várunk.
Meg ne vessed a' te népedet, nyújtsad hozzá szent kezedet.
R. Es meg-emlekezzél rólunk, midõn világból ki-múlunk, légyen szent Országod helyünk.

197.

BEATA IMMACULATA

Nota eadem

1. Szeplõtelen Szüz MARIA, Istennek szent Anyja,
Az Urnak vagy szép, és tiszta teremtett állattya:
Mert méhedben, s' szent testedben szállott menybõl Isten Fia.
- 5 2. O Anya ki mi Atyánkat hozzád e' világra.
O Virág! ki, Isten fiát szüléd váltságunkra:
Szent emlõddel, szent tejjeddel, tartaték meny, és föld Ura.
3. O értünk született Szüztõl, kegyes Emmanuël,
Tápláltassál MARIAnak, szent eledelével.
Mert édesség, s' gyönyörüség tartatni szüz emlõjével.
- 10 4. A' halálnak bé-hozója, vesztett minket Eva,
De üdvösségünk úttyanak, te löl kalaúzza,
Mert általad fel-van nyitva, a' paradicsom kapuja.
- 5 5. A' gonosz kigyónak mérge, minket ferteztetett,
De te menybõl sebeinkre, hozál szent kenetet,
15 Orvost adál, s' meg-gyógyítál, szülvén Istennek Igéjét.
6. O felséges, kellemetes új Jerusálemünk,
Légy kegyelmes, ez életbe, nekünk Bethlehemünk,
Cherubimmal, s' Serafimmal hogy tégedet dicsirhessünk.
- 20 7. Aldgyuk, és fel-magasztallyuk, ezt a' nagy szent Szüzet,
Szüz MARIAt, ki ördögön, vön nagy győzedelmet,
Ezt szívünkkel, ezt elménkel, tisztellyük mint szeretõnket.

[SZENT BERNÁT HYMNUSA A' KERESZT-FAN FÜGGŐ CHRISTUSHOZ]
SALVE MUNDI SALUTARE

Nota eadem

A' LÁBAIHOZ

1. Üdvöz-légy Világ váltója;
 Üdvösségnek meg-adoja.
 Keresztedre fel-hágnia,
 Kévánok: tudod mi oka.
5 Add JESVSom szerelmedet;
 Szerelmedért meg-hóltomat.

2. Mint ha itt vólnál ugy vészlek;
 Söt jelen valónak hiszlek.
 Melly meztelenen nézlek?
10 De így kegyelmesz fejemnek.

3. Lábaidnak mély sebeit,
 Es illy kemény liggatásit.
 Ölelgetem ö szegeit,
 Emlegetvén nagy kinnyait.

- 15 4. Hálállyuk-meg illy szerelmét
 Mi sebesek, s' nagy kegyelmét,
 Bűnösöknek szeretőjét,
 Magasztalván éppétőjét.

- 20 5. Valami bennünk meg-romlott.
 El-oszlatott, s' pusztított,
 Edes JESVS mind azokat,
 Orvosolván fel-állattad.

- 25 6. Szent Kereszteden kereslek,
 Szomorú szível szemlélek,
 Mert így gyógyulást remélek.
 Hát moss-meg véredben, s' élek.

7. Vérben fagyott lábaidat,
 Illy mélységes kútaidat,

1–2 II–III Jesus Világ Meg-váltója, Idvöz légy, élet adója 3–6 II Keresztre ment Isten Fia, Kereszted szívemet híja. Ádd Jesusom szeresselek, Hogy örökké veled éllyek 10 II De így-is szívembe tészlek III Oh! ha e'-ként fontban tészlek? 12–14 II Vas szegeknek bőv helyeit, Szeretettel apolgotom, Kiket bűnnel sokszor bántom 16–17 II Jesusunk illy nagy kegyelmét, Sok fájdalmi emlegetvén 18 II Testünket türesre vetvén III s' építőjét 19 II meg-pusztúlt 20 II S' a' mitől lelkünk meg-rútúlt 22 II Orvosold mint nyavalyánkat III fel-állatod IV fel-állítod 23 II Jesus, hogy kereszt-fán lellek 26 II Moss-meg hát III Moss-meg Szent véredben, s' élek 28 II Mélységes szent útaidat

- 30 Mesd szivembe, s' fájdalmidat,
Veled visellyem kinodat.
8. Edes JESVS, kegyes Isten,
Hozzad kiáltok szüntelen,
Könyörűly rajtam szegényen,
Lábadhoz borult vétkesen.
- 35 9. Kereszted előtt fekvőt,
Szent lábaid ölelgetöt,
Ne utáld JESVS, meg-vetöt;
Söt tekincs már hozzád téröt.
- 40 10. Ez Keresztről én reményem,
Tekincs reám én szerelmem,
Eppen térics hozzád engem:
Mondván. Bünöd meg-engedtem.

A' TÉRDEIRE

- 45 11. Vdvoz-légy szentek Királlya,
Bünösök szabaditoja,
Térden álló áldozattya,
Keresztre ment Isten Fia.
- 50 12. Oh melly szegény, s' mezitelen,
Csúfúl függesz kereszteden?
Latrok nevetnek igyeden,
Értünk meg-taglott testeden?
13. Szent véred foly bösegesen.
Mi váltságunkért szüntelen,
Le-húll fájdalmas testeden,
Kis rongytól fedett részeden.
- 55 14. Oh meg-mérhetetlen Felség?
Oh eddig nem történt szükség,
Melly sziv szeretettől ugy ég,
Hogy vérért vérrel hincsen-meg:
- 60 15. Néked felelni mit tudok,
Én meg-általkodott undok?

30 II–III Erezzem szent kinaidat **32** II Búmban rád kiáltok menten **34** II Le-borúlt romlott edényen **36–38** II –III Büneiről vallástévöt, Ne utáld-meg Jesus kérlek, Kiért örökké dicsirlek **39** II Szent keresztről **40** II rám oh drága fenyem **42** II Ugy veled lesz békességem **43** II Idvoz légy jóknak adója **45** II Gyarló szivünk táplálója III Keresztre ment Isten Fia **46** II–III Világnak Fán függő díja **48** II Csúfúl függesz kevély ellen **49** II Sidók **51–52** II–III Egész tested lévén sebben, Szent véred foly igen böven **53** II Le-húll minden szent izeden III Le-húll te minden izeden **54** II–III Tapodtatik Pogány-keppen **57** II Jaj mely nagy szeretettől ég III Ki nem ég a' szeretettül **58** II Ez mérhetetlen szelidség III Ezeket látván; s' nem térül? IV Hogy vérében ő légyen vég

Ki, hogy örökké ne vesznék,
Meg-halál értem, hogy élnék.

65 16. Szerelmed ereje melly nagy,
Ki halál sóldgyának nem hágy,
Reám gondod oh melly jó ágy.
Ki halálban esnem nem hágy.

70 17. Szerelmedért imé én-is,
Noha pirulással tellyes,
Meg-ölellek rút mételyes,
Visely, és tisztits, mint kegyes.

18. Ne gerjedezz vétkem ellen,
Söt véreddel kegyelmessen,
Illy mocskos beteget hiven,
Moss-meg, s' büntöl üress léssen.

75 19. Ez kereszteden tégedet,
Kit minden el-hagyott, s' vetett.
Hogy keresselek mivellyed,
Itt kedvem telni engedgyed.

80 20. Ez lesz nékem leg-főbb gondom,
Téged keresselek: tudom.
Akkor szünik fáradságom,
Midön meg-foglak JESVSom.

A' KEZEIRE

85 21. Vövöz-légy JESVS jó Pásztor,
Harczon el-fáradott bátor.
Kinek rosz kezeit, sok pór,
Kereszten liggatta, s' lator.

90 22. Aldassatok ô szent kezek,
Piros szinokkal tellyesek,
Vassal kereszthez szegeszte,
Csorgó vértől ékesültek.

63 IV mely lágy 64 II Attól van, lelkem hogy nem fagy III Büntül lelkem többé nem fagy 65 II Rám való gondod mely jó ágy 67 II–III Oh nagy szeretettel tellyes IV Szerelmed-ért, én veszélyes 68 II Im én a' sok bűnnel terhes III Im én nagy sok bűnnel terhes 70 II Ne utály-meg mint oly kegyes III Tisztogass-meg, mint olly kegyes 72–73 II Szent véred belém öntsd méllyen, Oh meg tisztits kegyelmesen 74 II Lelkem büntöl 75 II A' szent kereszteden téged III Ez szent Kereszteden téged 76 II Hogy keresselek mivellyed III Hogy keresselek, cselekedd 77–78 II–III Itt kedvem telni engedgyed, El-esnem tölled ne szenvedd 79 II Az légyen nékem főb gondom III Ez légyen nékem főb gondom 80 II –III Hogy keresselek; mert tudom 81 III Csak úgy szünik fáradságom 82 II Midön meg-foglak váltságom III Ha meg-lellek én Váltságom 84 II– III Harczon veled vagyok bátor 85 II–III Szent kezeid liggatása IV Kinek Szent Kezeit 86 II– III Lött lelkünk nagy biztatása 87–90 II–III [Hiányzik.]

23. Im foly véred bösegesen
Kezeidből nagy sebessen,
Vagy öltözve rósa színben,
Üdvösségünknek bérében.
- 95 24. Lyuggattatott kezeidet,
Kiket piros véred festett,
Lángozó szivel örömet
Csokolom, sziván véredet.
- 100 25. Oh melly bővön magad osztod,
Jóknak, s' gonoszoknak adod,
Mindeneknek szívét vonszod,
S' ingyen rájok javad ontod!
- 105 26. Magam mutatom feszültnek,
És érettem sebesültnek:
Mert tégedet szeretőknek,
Vagy Attyok és keresőknek.
- 110 27. Ez keresztre végy engemet,
S' minden érzékenységimet
Szándékomat, értelmemet,
Karjaid közzé testemet.
28. Engem illy nagy szerelmedből,
Végy hozzád igasságodból;
Vegyek erőt keresztedből,
És végy búcsut büneimtől.
- 115 29. Siránkozván ô szent kezek,
Gyönyörködöm ti bennetek.
Csokolgatlak ô szent sebek,
Kemény szegek, szent vér cseppek.
- 120 30. Ajánlom néked magamat,
Véredtől tisztúlt szolgálodat,
Erezzem JESVS karodat,
Igyeimben óltalmadat.
31. Üdvöz-légy JESVS minden jó,
Irgalmasságra hajlandó,

AZ OLDALÁRA

94 II Szívünk édesítő ízben 95–98 II [Hiányzik.] 99 II–III Oh Jesus mely bővön osztod 100 II Jóknak s' gonosznak jó vóltod III Jók, s' gonoszoknak jó-vóltod 101 II–III Kiknek téréseket látod 102 II Ingyen III Javad ingyen rájok ontod 103–110 II–III [Hiányzik.] 112 II–III Végy hozzád szent kegyelmedből IV Végy hozzád Szent érdemedből 114 II Ugy tisztúlok büneimből III És vég-búcsút 116 II S' gyönyörködve rátok nézek 118 II Világ gyöngyeinél szebbek 119 II–III magamat néked 120 II–III Sebeidbe szívemet vedd 122 II–III Oltalmazd szegény szolgálodat 123–126 II–III [Hiányzik.]

- 125 Tagaidban nagy kint látó,
 Kereszt gyalázattyát valló.
32. Üdvöz-légy JESVS oldala,
 Minden édesség tárháza.
 Igaz szeretet forrása,
130 Szivek tisztító folyása.
33. JESVSom im hozzád jöttem;
 Meg bocsás hogy ha vétettem,
 Pirúlok, magam nem mentem.
 De azért szabadon jöttem.
- 135 34. Üdvöz-légy JESVS nyílt sebe,
 Mellyből foly lelkünk élete,
 Kapu vagy kinn az életre,
 Lelkünknek vagyon menése.
35. Gyönyörű a' te illatod,
140 Kivel, kígyó mérgét rontod;
 Elet itala, italod,
 Kire lelkeinket hivod.
36. Oh nyillyál-fel piros forrás,
 Mert tölem nagy rád a' vágyás!
145 Engem magaddá változtass,
 S' kapud nékem légyen tágas.
37. Téged édesen csókollak,
 S' égvén magamhoz szoritlak,
 Szivemmel hozzám kapsollak,
150 S' többé el-is nem bocsátlak.
38. Azoknak melly édes izek,
 Kiknek JESVS benned részek?
 Edességedtől gyözetnek,
 Azért halni érted készek.
- 155 39. Ez hasadékban engemet,
 Rejcs-el mélyen, s' én szivemet,
 Hol-ott végyen melegséget,
 És állandó békeséget.
40. Mikor én lelkem ki-mégyen,
160 Ódaldobban helye légyen,

128 II–III Melyből vér és víz csordúla **131–134** II [Hiányzik.] **136** II Melyből foly élet lelkünkbe **137** II életbe **138** II Mehetünk s' örök bövségbe **139–142** II [Hiányzik.] **144** II Van hozzád bennem nagy vágyás III Mert bennem **146** II–III Sebed nékem **147** II Jesus édesen **148** II kapsollak **149** II szoritlak **150** II S' így bünnel nem háborítlak **151–158** II [Hiányzik.] **151–154** III [Hiányzik.] **155–162** III [Felcserélve.]

Hogy kigyó hozzá ne férjen,
Hanem veled menyben éllyen.

A' MELLYÉRE

41. Üdvöz-légy én üdvösségem,
Edes JESVS én szerelmem,
165 Üdvöz-légy szent mellye nékem,
Kibe vagy rejtve kincsem.
42. Szent Háromságnak Zeczele,
Üdvöz-légy szeretet széke,
Erőtlenek erőssége,
170 És fáradtak enyhétője.
43. Üdvöz-légy JESVSom mellye,
Ki méltó vagy keresésre,
Tekéncs itt álló bünösre,
És gerjesz-fel szerelmedre.
- 175 44. Adgy énnékem tiszta szivet,
Zokogót, kegyest, gerjedtett.
Veled edgyet értő elmét,
Minden jóra vonó lelket.
45. Edes JESVS Isten Fia,
180 MARIAnak szent magzattya.
Te szivednek bö forrása,
Büneimet mosogassa.
46. Menyből le-szállott fényesség,
Atyától származott Felső,
185 Kincsedet kit vár szegénység,
Osztogassad oh nagy böség.
47. Edes JESVSomnak mellye,
Áldásod szivem visellye,
Büneimtől üresicse,
190 Malasztyával ékesicse.
48. Te vagy bölcseség örvénye,
Kiből szent János merite,
Téged Angyalok zengése
Dicsir, s' Szentek éneklése.

161 II hozzám 162 II S' lelkem veled 163–170 II [Hiányzik.] 163–166 III [Hiányzik.] 167–174 III [Felcserélve.] 172 II– III Fáradtaknak csendes helye 173 II Ha beléd lelkem zárkozik 174 II Fáradságtól nem irtózik 175–178 II–III [Hiányzik.] 177 IV Veled egyező értelmet 179–180 II–III Jesus Istennek magzattya, Száraz lelkünknek harmattya 182 II –III Légyen szivünk ásztatása 183–186 II [Hiányzik.] 189–190 II Hogy így minden büntől fellyen, Malasztoddal szentül éllyen 191–202 II [Hiányzik.]

- 195 49. Nem veszendő jóknak ere,
Istenségnek tellyessége,
El-rejtett titkos mélysege,
Kösd irodát sebeimre.
- 200 50. Oh igaz Isteni Templom,
Sirván kérlek légy gyámolom,
Minden jóra igazgatóm,
Dicsöült Szentekhez útom.

A' SZIVRE

- 205 51. Oh én Királyomnak szive,
Téged köszönt szolgád szive,
Siet ölelgetésedre,
Hogy szólljak int mérészségre.
- 210 52. Téged győzött mély szerelem,
Kenszerített mély serelem,
Hogy magad adnád érettem,
Haláltól mentvén életem.
- 215 53. Oh melly szörnyü halál volt az,
Ki téged meg-lőtt mint vadász,
Törben fogott mint madarász,
S' hevétett mint forralt viasz.
- 220 54. Ez keserves haláloedért,
Mellyet fel-vettél esetért,
Vedd szivemet mind ezekért,
Meg-érdemlett jutalmadért.
- 225 55. Oh édes sziv szivem czéllya;
Legyek töled meg-tisztítva,
Ki valék meg-általkodva,
Gerjesztvén elébbi jókra.
- 225 56. Te szerelmed ez bünösnek,
Szivét gyújcsa el-veszetnek,
Hogy éppen veled élhessek,
Vévén tüzét, szerelmednek.

198 III iredet **201** III Ellenség ellen óltalmom IV Minden jóra Kalauzom **202** [A sor utáni cím:] I Szivre III–IV Szivére **203–206** II–III Oh Jesusom drága szive, Légyek te szerelmed hive, Lángoddal szivem lángollyon, Köny-árjával szemem folyon **207–218** II [Hiányzik.] **211** IV Oh mely keserves halál volt **212** III Ki téged mint forralt viasz IV Mellyet Ur IESUS meg-kóstolt **213** III Hevitett, s' meg-lőtt, mint vadász IV Meg-nem tarthatta az a' bólt **214** III Törben fogott, mint madarász IV Kiben Világ élete volt **216** III éltemért **219** II–III Jesus szive **220** II–III Szivemet metsző aczéllya **221** II Egbe szivemet ez tollya III Légyek töled megtisztítva **222** II Tölem a' bünt el-gátollya III Ki valék meg-általkodva **223–262** II [Hiányzik.]

- 230 57. Jövel, jövel lelkem árra,
Szivemet éltető rósa,
Kenegess lelkem orvosa,
S' melly nagy lesz szivemnek lángja!
- 235 58. Oh melly nagy szerelmed tüze,
Ha kinek ebben van része!
Mérték-nélkül szerelmedre,
Gerjed, s' fűt ölelésedre.
- 240 59. Edes sziv hozzád kiáltok,
Mivel tüzedtől lángolok.
Veled egygyé lenni vágyok;
Jöj hozzám, s' kész szállás vagyok.
- 245 60. Szivem szerelmedben éllyen,
Túnyaságtól távoly légyen,
Te szolgálatodban légyen,
Hogy veled örökké éllyen.
- 250 61. Nyilly-fel édes sziv rósája,
Jó illatú violája,
Hogy lehessen maradása,
Szivemnek benned s' lakása.
- 255 62. Kösd öszve szivem sziveddel,
Edes JESVS töltvén sebbel,
S' én szivem-is ha foly vérrel,
Egygyezni fog te sziveddel.
- 260 63. Szivem kebeledben légyen,
Hogy töled távoly ne mennyen,
Jókkal tellyes sebeidben,
Hogy nagy vigasaggal légyen.
- 265 64. Itt, itt lakjék s' jáczodozzék;
Mert már veled jární teczik,
Téged buzgón igyekezík,
Szólgálni, s' meg sem csökkeník.

AZ ORCZÁRA

- 260 65. V̄dvöz-légy fö kit vér fogott,
Hegyes tövis koronázott,
Veretett, ostoroztatott,
Torhákkal undokittatott.

66. Üdvöz légy gyönyörű orcza,
Virágoknak szép virága:
265 Honnét orczád sárgasága,
Kit imád meny sokasága?
67. Eröd, s' szépséged, távozott,
Nem csudálom, szin el hagyott;
270 Mert a' halál így fonnyasztott,
S' mint cserepet meg-szárasztott.
68. Mind ezeket én érettem,
Vetted fel ô én életem,
Hogy már vig orczád nézhessem,
Engedd édes reménségem.
- 275 69. Ez te nagy kin-szenvedésed,
Mutattya te kegyességed;
Melyből szedek lépes mézet,
S' maradandó édességet.
70. Engem bünöst kérlek ne hadgy;
280 S' halál rabját kinra ne adgy.
Söt midön a' halálra mégy,
Karjaim közt nyugodván légy.
71. Kévánnék veled szenvedni,
S' te kereszteden meg-halni.
285 Hát ki keresztet szereti,
Ö árnyékában múllyék ki.
72. Illy keserves haláloedért,
JESVS áldassál kinodért,
Kegyes Isten mind ezekért,
290 Veled legyen jutalmadért.
73. Amaz rettenetes óra,
Életem végső határa.
Mikor lészen ne állj hátra,
JESVS életem óltára.

263 II–III Idvöz légy Jesus orczája **264** II Kit dicsir Angyalok szája **III** Kit dicsir a' Szentek szája **265** II Te vagy szent élet formája **III** Szemek szemlél, de csudállya **266** II Ha bánt-is Sidók torhája **III** Honnét illy nagy sárgasága **267** II Hogy szépséged el-távozott **III** Szépséged meszsze távozott **268** II Minékünk életet hozott **269** II Ertünk halál meg-fonnyasztott **III** Az halál mert így fonnyasztott **271–274** II [Hiányzik.] **275–276** II Ez a' te sok vere séged, Mútattya szent szövetséged **277** II Melyből lelkünket úgy szánod **III** Ebből **278** II Hogy testünk türni kívánod **279–282** II [Hiányzik.] **281–282** **III** Söt a' mikor halálra kél, Értem JESUS törekedgyél **283** II–III Kévánok **284–286** II–III Szent keresztet viselni, Kit ha nehéz válna tenni, Könnyü Jessussal fel-venni **287–288** II–III [Felcserélve.] **290** II–III Töled vegyek jutalmas bért **291–292** II–III Eleton végső határa, Siet keresztet fájára **293** II Ha lelkem fekteted arra **III** Lelkem ha fekteted arra **294** II Tudom hogy nem esik balra **III** Tudom, nem eshetik balra

- 295 74. Hanem mikor ki-szólítasz,
Követet hozzám bocsátasz,
Akkor ott légy, s' reám vigyázz,
Hogy halálom ne légyen gyász.

199.

VEXILLA REGIS

Nota eadem

1. Királyi Zászlók lobognak,
Fénlik titka Kereszt-fának,
Kinn az élet meg-öletett,
S' halálával életet nyert.
- 5 2. Kit meg-sebesített vala,
A' bűnnek éles dárdája,
Lelkünk szennyét hogy le-mosnád,
Vérrel, s' vizzel, folyt oldalad.
- 10 3. Bé-tellyesedett írása,
Dávid Királynak mondása:
Népeknek ekképpen szólván.
Uralkodott Isten a' fán.
- 15 4. O áldott fa s' tekintetes,
Királyi bársonnyal ékes:
Választattál böcsültetni,
S' illy szent tagokat illetni.
- 20 5. Aldott a' kinek ágára,
Függesztetett világ árra.
Lél szent testének merője,
S' az Pokloknak meg-győzője.
6. O szent Kereszt remétségünk:
Üdvöz-légy mi békeségünk,
Nevelly bennünk igasságot,
Meg-rontván a' gonosságot.

295 II Igy mikoron ki-szóllítasz III Azért mikor **296–297** II Engem magadhoz indítasz, Tudom Jesus reám vigyász

4 II nyert életet III kegyelmet **5–8** IV–V [A sorok rendje a következő: 7, 8, 5, 6.] **5** II Kit meg-öle Adám fája **7** II, IV
Vérrel s' vizzel foly oldala III le <mossad> mosnád **8** II Hogy bünt mosson, ránk csordúla IV Hogy lelkünk szennyét el-mossa **9**
V <mondása> írása **13** V O aldott <akinek> fa **14** II Jesus szent vérével ékes **15–16** IV Méltó vagy nagy becsületre, Mert IESUS
vére meg-feste **17** II, IV Aldott fa! kinek ágára V Aldott [Őrszóként; a szöveg többi része a kézirat csonkasága miatt hiányzik.] **19**
II Christus testének mérője IV Ur IESUS testét meg-mérted **20** II S' a' Pokolnak meg-erője IV Ördögöt, Poklot meg-győzted

- 25 7. Elő kút-fő szent Háromság,
Téged áldunk minden jószág.
Szent Keresztnek győzödelmét,
Közöld velünk ő érdemét.

200.

BÓLDOG SZÜZ MARIA SIRALMA
NAGY PÉNTEKRE

1. Ah! ah! ah jaj nékem szomorúnak !
Ah jaj nékem keserves Anyának.
Immár medgyek, s' hová legyek,
Bánatimban kit reménylyek.
5 Ez napon, bú napon, kin napon.
Látván hog' Fiam nagy kinban,
Méltatlanúl függ kereszt-fán.
O méhem magzattya,
Angyalok Királlya!
10 Mindenektől el-hagyattattál,
És latrokhoz hasonlítottál.
Bünösöknek léel csúfja,
Ki vagy világnak Ura.
2. Oh! oh én drágalátos szülöttem?
15 Mi-okért aláztattál illy-képpen?
Szenvedsz iszszonyú kinokat,
Sidóktúl, és nagy átkokat.
Ez napon, bú napon, kin napun.
Oh szívem vigasztaloja!
20 Lelkemnek bátoritoja!
Oh egygyetlen egygyem,
Én minden örömem!
Vigasztald szomorú Anyádat,
Adván nékem biztató szódat,
25 Hogy meg ne sebesedgyem,
Haláltúl keservesen.
3. Oh fájdalmimnak iszszonyúsága!
Oh bánatimnak szörnyü órája!
Oh napok teli méreggel!
30 Oh órák rakvák epével!
Ez napon, bú napon, kin napon.
Im szívem meg-sebesedett,
Sok sirástúl meg-epedett;
Én Fiam éretted;

25 IV Eleven-kút Szent Háromság 28 IV Közöld velünk Szent érdemét
1 III AH! ah! jaj 22 III És 33 II el-epedett

- 35 Azért azt cselekedd,
Hogy világból veled ki-múlylak.
Kereszt-fa mellett veled-hallyak.
El-ne hadgy töled engem,
Ez világon sinlődnöm.
- 40 4. Oh Istennek minden alkotmányi,
Kivált-képpen Adámnak fiai!
Fejenként siránkozatok,
S' velem egygyütt bánkodgyatok.
Ez napon, bú napon, kin napon.
- 45 Anyák sirjatok fiamon:
Gyenge Szüzek Mátkátokon,
Férfiak, Aszszonyok
Ti-is ô Angyalok:
Öttözzetek szomorú gyázban,
- 50 Egek, Hóld, Csillagok s' bánatban,
Nap ne világoskodgyék,
Mert ma fiam kinzatik.
- 55 5. Ti-is minden teremtett állatok;
Valahol e' széles földön vattok.
En velem szomorkodgyatok,
És illy nagy dolgon siránkozatok.
Ez napon, bú napon, kin napon.
Bánkodgyatok fene-vadak:
Örvényekben lakó halak:
60 Röpösö madarak:
Csúszó, mászó csudák.
Hegyek, völgyek meg indullyatok:
Csorgó vizek ti ne folytatok.
Szakadgyatok kö-sziklák,
- 65 Mert ma fiamat kinzák.
- 70 6. Térjetek meg azért bünös népek.
Kevély, és meg keményedett szivek.
Csekkennyetek kegyetlenek,
Illy fájdalmán Istenteknek.
Ez napon, bú napon, kin napon.
Mellyet a' mi váltságunkért
Szenvedett, s' üdvessegünkért.
Tiszta szeretetből,
S' jó akarattyából:
- 75 Magát érettünk meg-áldozván,
És keserves halálra adván.
Folyamodgyunk már hozzá,
Hogy bününk meg-bocsássa.

37 I-II [Hiányzik.] III [Lásd a főszövegben.] 39 III kínlódnom 61 II Térjetek-meg minden bünös népek 75 II fel-áldozván 78 II
Hogy bününk bocsássa

80 7. Oh JESVS Istennek áldott Fia!
Bünösöknek kegyes meg-váltója.
Emlekezzél kinaidról,
És a' nagy epeségedről.
Ez napon, bú napon, kin napon.
Kiket szenvedél Emberért,
85 Magad áldozván vétkeért,
Azért könyörgéssel,
És esedezéssel;
Engesztellyed te szent Atyádat,
Hogy ne nézze bünös vóltunkat;
90 De vegyen malasztyába,
Ne jussunk kárhozatra.

8. Siránkozzunk azért mi minnyájan,
Illy keserves Urunknak halálán.
Emlekezzünk kinnyairól,
95 És az ő nagy fájdalmiról.
Ez napon, bú napon, kin napon.
Nézzünk kesergő Annyára,
S' kereszt-fán függő fiára:
Mennyei Királyra,
100 Szüzek virágára;
Hogy bódogságában juthassunk,
Midön e' világból ki-múlunk.
Légyen szószollónk menyben
Szent Attya előtt AMEN.

201/I.

SURREXIT CHRISTUS HODIE

Nota eadem

1. Fel-támadt Christus ez napon. Alleluja.
Hála légyen az Istennek.
Hogy az Ember vigadozzon. Alleluja,
Hála légyen az Istennek.
- 5 2. Szörnyü halált ki szenvedett; All.
Váltván bünös embereket. All.
3. Szent Aszszonyok koporsóhoz. All.
Visznek kenetet Christushoz. All.
- 10 4. Fényes Angyalt ök látának: All.
Vig örömet is hallának. All.

82 II És te nagy 92 II Siránkozzunk mi pedig minnyájan

5. Félelmes Aszszony emberek, All.
Galileában mennyetek. All.
6. Tanítványoknak hirdetvén, All.
Urunk hogy él dicsőségben. All.
- 15 7. Meg-jelenék szent Annyának, All.
Es keserves Magdolnának. All.
8. Az után jelent Péternek: All.
S' több Apostol hiveinek. All.
- 20 9. Ez Húsvéti vig örömben, All.
Dicsírjük Istent lelkünkben. All.
10. Dicsőség Szent Háromságnak, Allel.
Hálát adgyunk mi Urunknak. Alleluja,
Hála légyen az Istennek.

201/II.

1. Fel-támadt Christus ép testben. Alleluja,
Hála légyen az Istennek.
Ember szolgál Istent híven. Alleluja
Hála légyen az Istennek.
- 5 2. Nagy kínnal ki meg-öleték; All.
Szent Attyától fel-költeték. All.
3. Szent Aszszonyok el-sietnek, All.
Christushoz kenetet visznek. All.
- 10 4. Fényes Angyalt mihelt láttak; All.
Eörvendetes hírt hallottak. All.
5. Félelmes Aszszonyi rendek; All.
Galileában mennyetek. All.
6. Tanítványoknak hirdetvén; All.
Hogy Christus él, dicsös lévén. All.
- 15 7. Christus meg-jelent Annyának: All.
Es keserves Magdolnának. All.
8. Meg-jelent Christus Péternek: All.
S' több Apostol híveinek. All.
- 20 9. Ez Húsvéti vig örömben, All.
Dicsírjük Istent lelkünkben. All.
10. Dicsőség Szent Háromságnak: Alleluja,
Dicsíret Szüz Máriának, Alleluja.

202.

[HUSVETI ENEK]

1. Christus Halált meg-győzé, a' Sátánt meg-kötözé,
Poklokat el-pusztíta, Atyákat szabadíta.
Már mi mind örüllünk, az átokban kik vóltunk,
Christus meg-békéltetett, áldott Atya Istennel,
5 Magát értünk áldozván. Kyrie eleison, Alleluja.
2. Szintén piross hajnalban, Isteni méltóságban,
Fel-kele mint Oroszlán, poklok kapuit rontván.
3. A' Szomorú Mariák, keneteket hozának,
Az Angyal meg-jelenté, hogy JESVS él hirdeté.
- 10 4. Magdolna meg-találá, lábaihoz borúla,
Azokat nem engedé, hogy Mária illetné.
5. Tanítványimnak mond-meg, hogy im élek jelencs-meg.
Galilaeában menvén meg-látnak dicsőségben.
- 15 6. Teremtő szent Atyának, és Meg-váltó Fiúnak,
Dicsőség szent Léleknek az egy örök Istennek.

203/I.

RESURGENTE DOMINO

Nota ut supra

1. VRnak fel-támadásán,
Eörvendezzünk és vigadgyunk.
Ki meg-hala Kereszt-fán.
Eörvendezzünk és vigadgyunk.
- 5 2. Ha fel nem támadt vólna,
Mi mind el-vesztünk vólna.
3. Halálának érdeme,
Lön népének öröme.
- 10 4. Az ő fel támadása,
Lön vétünknek romlása.

1 II meg-győzé, Sátánt-is 3 II kik ültünk 4 II Christus meg-békéltetett, Atya kedvében ejtett 5 II Magát értünk áldozván, Koporsóból fel-támadván 6 II fel-költ nagy méltóságban 7 II Eröss mint az Oroszlán 8 II kenettel egy mást híják 9 II Kiket Angyal talállya; Jesust fel-költnek vallya 11 II hogy Magdolna illetné 12 II Hiveimhez indúly-meg 13 II ott meg-látnak örülvén [A sor után egy új vsz.:] Azért keresztyén lélek, örüly Idvöзитödnék; Ne légy rabja az bünnek: Szólgály hiven Istennek. 14 II meg váltó szent Fiának

2 II [A refrén az első sor után:] Örvendezzünk / 4 II [A refrén a harmadik sor után:] Vigadozunk 5 II tamad 8 II nepeknek

5. A' pokol el-rontaték,
Menyország meg-nyittaték.
6. Vigan énekellyetek,
Nagyok, és kicsindedek.
- 15 7. Aldott légy Atya Isten,
Szent Fiaddal mennyegben,
8. Egygyütt a' szent Lélekkal,
Mind örökkön örökké.

203/III.

1. Vigadgyunk Jesus napján:
Alle-Alleluja.
Ki meg hala Kereszt-fán.
Alle-Alleluja.
- 5 2. Halálának érdeme;
Lött népének öröme.
3. Jesus fel-tamadása;
Lött vétkünknek romlása.
4. Jóra példánk adaték;
10 Meny-ország meg-nyittaték.
5. Jesussal örvendezzünk;
S' új életben öltözzünk.
6. Aldott légy Christus Virág,
Eörömre vivö Csillag.
- 15 7. Vigan énekellyetek;
Nagyok és kicsindedek.
8. Aldassék Atya Isten;
Fiú, Szent Lélek Isten.

14 II kis gyermekek **17** II Es szent Lélek Istennel **19** II Most és örökkén Amen.

1 IV Jézus feltámadásán **2** IV Vigan énekellyünk. [A refrén így olvasható valamennyi vsz. 2. sorában.] **4** IV Christusban örüllünk [A refrén így olvasható valamennyi vsz. 4. sorában. – Az első vsz. után a köv. új vsz.:] Ha fel nem támadt volna, (Vigan énekellyünk.) Mi mind el-vesztünk volna. Christusban örüllünk. **6** IV lön **7** IV Christus **8** IV Lön mi vétkünk **12** IV Uj életben **13–14** IV Aldott légy, mondgya minden Szent Háromság egy Isten **15** IV Híven egybe gyüllenek **17–18** IV Aldott légy Atya Isten Szent Fiaddal mennyegben [Ezután még egy vsz.:] Edgyütt a' szent Lélekkal, (Vigan énekellyünk.) Istent áldgyunk énekkal. Christusban örüllünk.

203/V.

RESURGENTE DOMINO

Nota: Christus fel-támada etc.

1. VRnak fel-támadásán,
Ki meg-hala kereszt-fán:
Örüllyünk, és vigadgyunk,
Istennek hálát adgyunk.
5 Ur Isten meg-váltá mind ez Világot Szent halálával.
2. Ha fel-nem támadt vólna,
Mi mind el-vesztünk vólna:
Az ő fel-támadása,
Lön vétünknek romlása.
- 10 3. Halálának érdeme,
Lön népének öröme.
Örüllyünk, és vigadgyunk,
Istennek hálát adgyunk.
- 15 4. A Pokol meg-rontaték,
Menyország meg-nyittaték:
Az Isten meg-békéllék,
Bün róllunk el-véteték.
- 20 5. Aldott légy nagy Ur Isten,
Szent Háromság Mennyégben:
Örüllyünk, és vigadgyunk,
Istennek hálát adgyunk:

204/I.

NAGY BÓLDOG ASZSZONY NAPJÁRA

1. Fel-vitetett magas Menyországban,
Angyali szép örvendetes házban,
Ez nap a' Szüz, nag' Meny-Aszszonyságban.
Az Istennek drága Hajlékában.
- 5 2. A' Vö-legény ő szerelmesivel,
Szeplötelen drága Jegyesével,
Kit el-jegyzett arany gyűrőjével,
Vigadoz ma sok ezer Szentivel.
- 10 3. A' szép Fiú szerelmes Annával,
Kinek szopta szüz tejét szájával;

3 V menj nagi azonisaghban 5 V szerelmeseből 8 IV ma minden Szentivel

Egygyütt beszéll ez nap ö magával,
Kedveskedik néki sok jóvával.

4. Szent Attyának fényes Udvarában.
Felső Sion drága Városában.
15 Dicsőséges szép Palotájában;
Már bé-viszi, nagy vigaságában:
5. Az életnek belső rekesziben:
Szeretnek édes kebeliben,
Nagy gyönyörűségek bőségiben,
20 Maga mellé ülteti székiben.
6. Bé-telik itt a' Dávid Sóltára,
Kit éneklett Világ hallattára,
A' Királyné, Királynak jobbjára,
Állapodik örök társaságra.
- 25 7. Fel-öltözött vont arany szoknyában.
Külömb színö drága szép formában,
Angyali kar fölött méltóságban,
Emeltetett-fel nagy Aszszonyságban.
8. Ez a' Salamontól meg-mondatott.
30 Ezer szépek közzül választatott;
Ki fényesen, mint nap, fel-tamadott,
Dicsőséggel meg-koronáztatott.
9. Ez ama' szép Istennek áldotta,
Kinek méhét szent Lélek szállotta,
35 Szüz tejével fiát fel-tartotta,
Ki a' mennyet, és földet alkotta.
10. Ez a' Szentek fénlö tisztasága.
Gyenge Szüzek ékes gyöngy virága.
Mártynomoknak arany pálma ága.
40 Confessorok édes vigasága.
11. Aszszonyi rend nemes bóldogsága,
Férfiaknak buzgó kívánsága:
Angyaloknak öröm vigasága,
Az Istennél minden fölött drága.
- 45 12. Sokan vóltak Nemes Aszszony népek;
Dicsiretes tudománnal szépek.
Tisztaságok virágában éppek;
De ennek csak nyomában sem léptek.

11 V napon magával **19** III gyönyörűségnek bőségében **25** V szokniaiában **30** V Eszer keözül eö választatatot **35** IV Jesust **39** IV Mártynomok V Martiroknak **40** IV öröme, s' vigsága **41** III nemes <bólgo> bóldogsága **42** IV Réghi Atyák buzgó **43** IV kedves mülatsága **44** III minden <föör> fölö

- 50 13. Sok Leányok kincset győjtöttek.
Sok Aszszonyok gazdaggá löttenek.
Sokan nagy hirt nevet viseltenek;
De mind ettől meg-elöztettenek.
- 55 14. A' leg-jobbik részt el-választotta.
A' bölcseség titkait meg-fogta.
A' gyors futást által úton tudta:
Mert mindenek rendit meszsze hadta.
- 60 15. A' hol más a' kincset el-végezte.
Ez ott szedni elsöben kezdette,
Tálemtomit meddig terjesztette;
Senki, soha, csak meg sem nézhette.
- 65 16. Nagy a' mi Aszszonyunk Nemességgel,
Dicsösséges Királyi felséggel.
Mindeneket fel-hallad szépséggel,
Mint Nap, Csillagokat fényességgel.
- 70 17. Méltó bizony ez a' dicsiretre;
Erdemes a' nagy tiszteletekre.
Hogy Nemzetségekröl Nemzetségekre,
Terjesszük-ki sok ezer izekre.
- 75 18. Oh te ékes Angyali bóldogság.
Menyországból földre szállott újság.
Emberek közt tündöklö gazdagság,
Isten előtt fenlő világosság.
- 80 19. O szépséges lelki világosság,
Szüz Leányi drága szent Anyaság.
Téged illet bizony a' méltóság.
Tekéntetes Nagyságos Aszszonyság.
- 80 20. Téged illet Menyben a' tisztelet,
Angyali szép fényes karok felett.
Fiad után végy második helyet,
Mert nincs hozzád ki hasonló lehet.
21. Vigadgy azért szép dicsösségesen,
Isten szine előtt nagy kedvesen.
Es mi reánk tekincs kegyelmesen;
Kik kiáltunk hozzád keservesen.

49–52 V [Hiányzik.] 52 IV De ettől mind 57–60 V [Hiányzik.] 61 V Nagi a mit aszszoniunk nemesseges 65–68 V [Hiányzik.] 67 IV [Hogy hiányzik.] 69 V edes 70 V josagh 75 IV Téged illet szent Szüz e' méltóság 77 V Tegetet menben a nagy tisztelet [A másoló az *illet* szót kihagyta; a *Teget* szó után az *et* betűket, az *a* névelő fölé a *nagy* szót írta.] 80 III nincz senki [A másoló a *senki* szó fölé írta:] hozsad 81–84 V [Hiányzik.] 83 IV Es reánk-is tekincs

- 85 22. Imádkozzál értünk szülöttednek,
Nyerj kegyelmet tőle népeidnek,
Kik általad kegyelmet keresnek,
Es előtte sirván esedeznek.

204/II.

NAGY BÓLDOG ASZONYRÓL

Nótája, [Oh ékes szép virág, Edes Jesus]

1. SZent Szüz, Salamontól meg-mondatott;
Ezer szépek közzül választatott:
Ma mint a Nap fel-támadot,
Dicsőséggel meg-árradott.
5 Vigadgy Szent Szüz! Lelki szép tűz.
2. Sokan vóltak nemes Aszony népek,
Dicsiretes tudománnyal szépek,
Tiszta szüz virágban épek:
S' ennek nyomában sem léptek.
- 10 3. Sok Leányok kincset gyűjtöttek;
Lelki, testi jókkal fénlettenek;
Sokan nagy hirt viseltenek:
S' e' Szüztől meg-gyözöttek.
- 15 4. Leg-jobbik részt e' Szüz választotta,
Bölcsesség titkait ez meg-fogta;
A' gyors futást igen tutta,
S' többek rendit meszsze hatta.
- 20 5. Már Fiu, Szüz Annyat fel-költében,
Be-veszi Isteni kebelében,
Gyönyörűség bőségiben,
S' ülteti mellé Székiben.
- 25 6. Be-telik Dávidnak itt Sóltára,
Kit énekelt Világ hallottára;
Királyné Király jobbjára,
Allapodik bóldogságra.
7. Méltó vagy Szüz Anya dicsiretre,
S' érdemesb többinél tiszteletre:
Nemzetségről Nemzetekre,
Terjeszszük ezer izekre.
- 30 8. Fölötted vagyon csak Szent Háromság;
Alattad teremtet minden sokság;
Azért reád néz árvaság;
Segély Mennyei Nagy újság.

KIS-ASZSZONY NAPJARA

[Nota: Ebredgyél-fel Világ büneidből, etc.]

1. Fel-támadt az új öröm nap fénye.
El-jött az Ur választott edénye,
Örök élet kincsinek szekrénye,
Kiben állott az Istennek nagy titok törvénye.
- 5 2. El-érkezett e' nap, e' világra,
Az üdvösség kincsének Sáfára.
Ki szent Fiát hozta e' világra,
Hogy a' siralmas foglyokat vigye szabadságra.
- 10 3. Ez nap született nagy vigaságra.
Az Istennek Anyja e' világra.
Kit Isten emelt nagy méltóságra.
Minden teremtett állatok fölött Aszszonyoságra.
- 15 4. A' szent Angyalok már Aszszonyollyák,
Kik Paradicsom kapuit állják.
Haragos fegyvereket le-rakják;
Es ő szép lakó helyekben örömmel fogadgyák.
- 20 5. Tellyes az ég új dicsiretekkel,
Zeng az egész föld vig énekekkel.
A' szent Angyalok nagy seregekkel,
Hirdetnek már békeséget, szép ígéretekkel.
- 25 6. Ez, életnek végben hordozója,
Békeségnek jó út mutatója.
Üdvösségnek, új öröm mondója;
Es Angyali barátságna helyére hozója.
- 30 7. Ez Evának útát nem követte.
Fiait halálban nem ejtette.
Söt a' halálból életre vitte.
Hogy az Istennek szent Fiát, e' világra szülte.
8. Evának rút engedetlensége,
Lön az ember életének vége.
MARIA szép engedelmessége.
Lön életre jövésének első nyeresége.

1 IV Fel-virradt 4 III titkos 21 IV Ez meg-hólt élet fel-támasztója 24 III bátorságnak

9. Oh kegyelem drága szép hajléka.
Lelki nyugodalom zöld árnyéka.
35 Régi Szentek édes maradéka,
Benned bizony az Istennek gazdag ajándéka.
10. Te vagy a' szent élet új formája,
A' szent Lélek drága irtoványa,
Lelki édes gyümölcs óltoványa,
40 Kiben legel az Istennek ártatlan Báránya.
11. Te vagy a' tisztaság termő fája.
Szemérmetségnek szép rósája.
A' szelidség ékes gyöngy virágja.
Kinek már mind e' világon, el-hatott illattya.
- 45 12. Oh te drága szép Nemes Aszszonyság,
Menyből a' földre szállott bóldogság.
Setétségben fénlő világosság;
Te vagy az emberi testben, öltözött Angyalság.
13. Söt te ki az Istent bé-fogadtad.
50 Tisztaságos öledben nyugottad.
A' dicsőség Urát fel-tartottad,
Evel mind az Angyalokat meszsze fel-halladtad.
14. Oh Szüzesség szép eleven képe,
Ezer közzül ki-választott szépe.
55 Kivel nem ér az ég fényessége.
Mert álmélkodva jár hozzá, annak követsége.
15. Te vagy a' szent Lélek szép Temploma,
Bölcsességnek drága talentoma.
Lelki élet új Paradicsoma.
60 Kiben nem vólt soha bűnnek semmi mocskos nyoma.
16. Tiszta vagy te minden makulától,
Epp vagy a' bűn mérges fülánkjától.
Tisztán fogantattál szent Anyádtól.
Tisztaságban tartattál-meg az Isten Fiától.
- 65 17. Nem született világra olly kellő.
Sem ki olly szent étellel tündöklő:
Kit meg nem szoritott a' bűn gyeplő.
Csak téged nem illetett-meg semmi homály szeplő.
18. Mert egyedül csak te találtattál,
70 A' ki méhedben szüzen fogadtál.

35 III drága 37 IV [a hiányzik.] 40 IV [az hiányzik.] 43 IV Szelidségnek 46 IV Menyből földre leszállott 48 IV [az hiányzik.] 52 IV Kivel az Angyalokat mind meszsze 58 III drága <szép Temploma> talentoma 66 IV Sem olyan Szent

Szülésedben szüzen meg-maradtál.
A' hol mások meg-törödtek te ott virágzottál.

19. Ha ki meg-fosztánd téged ezektől,
Az Angyali tiszta szentségektől,
75 Melly adatott néked az Istentől.
Bizony a' pokol rút szele fű azon keresztől.

20. De mi téged szüzek Virága,
Üdvösségünknek szép arany ága.
Kitől adatott lelkünk váltsága.
80 Magasztallyuk még fenn marad lelkünk szabadsága.

21. Dicsirtessék menyben az Istenség,
A' három személyben az egygyesség.
Kit illet a' véghetetlen felség.
Földön, mennyen, mind örökké adassék tisztesség.

205/II.

BOLDOG ASZONY SZÜLETÉSÉRŐL

[Nótája: Ave domina coelorum, Heroína ...]

1. Születik nagy vigasságra,
Jsten Anyja ez Világra,
Kit Jsten nagy méltóságra,
Minden felett Aszszonyságra,
5 Eel emel drága bóldogságra.
2. Tellyes az ég dicsirettel,
Zeng az föld víg énekekkel:
Mert születik olly Szüzecke,
Kiből jü Drága méhecske;
10 S' azzal bővül-meg éghi mézecke.
3. Eva engedetlensége,
Lön Lelkünk keserüése:
Szent Szüz engedelmessége,
Lesz életünk nyeressége,
15 Bús sziveinknek reménsége.
4. Azért áldunk, Nap világa;
Elő fának arany ága:
Töled lesz lelkünk váltsága,
Oh Szüzek szép szüz virága;
20 Veled bővül JESUS országa.

5. Csodálatos Szüz anyaság,
Menyből le szállot méltóság;
Köztünk fénlő világosság,
Testben öltözöt Angyalság,
25 Tisztán születet szüz-leányság.
6. Te lész Szent Lélek temploma;
Menyországi arany alma:
Lelkek szép paradicsoma,
Kiben nem vólt bűnnek nyoma,
30 Szent Szüz, Magyar Ország ótalma.
7. Dicsirtessél Atya Jsten,
Szüz MARIA születésén;
Szent Fiu, Szent Lélek Isten,
Draga Szüznek inneplésén,
35 S' Jlly fényes napnak fel jüvésén.

206.

O MARIAVIRGO PIA

Nota eadem

1. Szüz MARIA, Christus annya, emberi nemzetnek ótalma,
Szentségedet, s' szépségedet, meny, s' föld álmélkodva csudállya.
R. Néked szólgálnak az egek, dicsirnek Angyali seregek.
- 5 2. O MARIA, dicsösségből, tekincs földi hiveidre.
Lég' szószóllonk, s' gyámolítónk, kik itt nyavalygunk ez életbe,
R. Oltalmaz veszedelemtől, kik ostromoltatunk a' büntől.
3. O MARIA, kegyes Anya, s' nyomorultak vigasztaloja,
Bünösöknek, s' el-esteknek, légy kegyelmes gyámolítója,
Minnyáján hozzád sietünk, és töled segítséget várunk.
- 10 4. O MARIA, nagy Ur Annya, és menynek Királyné Aszszonya.
Baj-vivóknak biztatója, és ellenségünknek rontoja.
Zászlód alatt vitézkedünk, ne hadgy hiveidet el-vesznünk.
- 15 5. O MARIA, kegyes Anya, téged tisztelünk vig énekkel,
Téged áldunk, szent Aszszonyunk, zengedező dicsiretekkel.
A' te szent emlekezeted, gerjeszt szívünkben nagy örömet.

1 II emberi nemzet Szószollója **3** II Angyali seregek dicsirnek **4** II Szüz MARIA, dicsösségből tekénts ránk, kik vagyunk szükségben **III** tekincs ránk, kik vagyunk szükségbe **5** II Légy Patrónánk kegyélmedből, kik **6** II Oltalmaz veszedelemtől, nyervén irgalmat Szent Fiadtól **7** II Szüz MARIA **9** II Hozzád mindnyáján kiáltunk, valakik IESUSban óltattunk **III** hozzád kiáltunk **10** II Szüz MARIA, Nagy Ur Annya, menynek es foldnek királynéja **III** Annya, Menyeknek **12** II Zászlód alá irattatunk, Mert mindenkor tölled jót vártunk **13** II Szüz MARIA, kegyes Anya, tisztelünk vigan énekekkel **15** II Felöled emlekezésünk, szívünkben nagy örvendezésünk

6. O Eletnek koronája, Angyali karok ékessége,
Egi rósa, és viola, földi emberek reménsége,
Utánnad siet mi szivünk, és téged áhit a' mi lelkünk.
7. O MARIA, az életre te vagy lelkünknek kalaúza,
Kik keresik menyországot, azoknak vagy fényes lámpása.
A' kik tőled szerettetnek, szent Fiadtól meg nem vettetnek.
8. Azért ô szent Szüz MARIA, régi Magyarok Pátrónája,
Országodra s' kis nyájadra, tekincs, s' légy hiú óltalmazója,
Nöjön bennünk szent szerelmed, és tölünk áldassék szent neved.

207.

JESU SALVATOR

Nota eadem

1. JESVS szerelmünk, és üdvösségünk. Te vagy virág szál:
O kegyes JESVS, kit MARIA szült, halgass-meg minket.
2. Teremtő Isten, kinél jobb nincsen. Te vagy virág szál. etc.
3. **Istennek anyja, bűnnek rontója.**
- 5 4. O szeplötelen, s' meg-fedhetetlen.
5. Eletünk feje, malasztal tellyes:
6. Tündöklő Hajnal, kit nem fog homály.
7. Jesse Leánya, s' tenger csillagja.
8. O tisztelendő, és dicsirendő.
10 9. Te titkos rósa, szépség tárháza.
10. Galambnál kedvesbb, hóldnál-is tellyesbb.
11. Eppen szerelmes, mint nap olly fényes.
12. Bé-zárlott kert vagy, életre part vagy.
13. Mennyei rósa, égnek szép háza.
- Te vagy virág szál,
O kegyes Anya,
szép Szüz MARIA,
könyörögj értünk.

16 II Szent Eletnek **17** II Eg rósája, s' viólaja, emberek áldot reménsége **18** II Isten után szükségben hívunk **19** II Szüz MARIA, szent életre te vagy lelkünknek indítása **22** II Magyarság régi Patrónája **23** III s' légy óltalmazója **24** II ugy áldatik szent Isten benned

6 II Szent, és kegyelmes, Malasztal tellyes III Eletnek fája, Frigynek ládája **7** III Tündöklő Hajnal reggeli Nappal **10** III Te titkos rósa, Hívek orvosa **11** II Kedvesbb Galambnál, tellyesebb Hóldnál **13** II életre út vagy **14** III Egészlen ékes, soha nem vétkes

- 15 14. **Edes lépes méz; kit epe nem néz.**
15. Sionnak hegyén, fel-tetozett nap fény.
16. Csillagok fénye, koronák szine.
17. Aszszony vagy erőss, ki halált meg-gyöz.
18. Meg-jedzett kút-fő, kiből Isten jő.
20 19. *Zöldellő pálma, szép arany-alma.*
20. *Szebb vagy a' Napnál, finum aranynál.*
21. Noënak jegye, haragnak vége.
22. Kedves pálma-fa vagy, Isten Anya.
23. Gedeon gyapja, s' égneq harmattya.
25 24. O mi szószóllonk, és bátoritónk.
25. Isten Leánya, malasztnak Anya.
26. Szüzesség helye, Isten edénye.
27. Királyné Aszszony, vagy Angyalokon.
28. Pátriárhákon, és Profétákon.
30 29. Apostolokon, és Doctorokon.
30. Mártrok gyöngye, Szüzek szép jegye.
- Te vagy virág szál,
O kegyes Anya,
szép Szüz MARIA,
könyörögj értünk.
31. Légyen ez néked Christus éneked. Te vagy virág szál.
O kegyes JESVS, kit MARIA szült, halgass-meg minket.
32. Néked is Anyánk, kit magasztalánk. Te vagy virág szál:
O kegyes Anya, szép Szüz MARIA, könyörögj értünk.

208/I.

SANCTISSIMA

1. OH Szentséges Szüz MARIA,
Menyországnak Királynéja.
2. Tengereknek szép csillaga,
Ki által jött nap világa.

17 III Csillagok fénye, bús szív reménye 20–21 I, III [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben.] 23 II [Hiányzik.] III Cades pálma-ága,
Aron virága 31 II Szüzeknek Szüze III Szüzek szebbike
3 III Piros Hajnal szép Csillaga

- 5 3. Oh MARIA ékes rósa,
 Szüzességnek szép virága.
4. Esedezzel hivedért,
 Szent Fiadnál, s' bünösökért.
- 10 5. El-esteknek légy gyámola,
 S' fáradtaknak nyugodalma.
6. Te általad Christus Anya,
 Töröltessék bününk sóldgya.
7. Angyaloknak Királynéja,
 Légy népednek szószólója.
- 15 8. Légy betegek orvossága,
 Szomorúak vigasága.
9. Midőn el-jő végső napunk,
 Halálunkor légy óltalmunk.

208/II.

1. OH Szentséges, Dicsösséges Szüz Mária,
 Menyórszágnak s' Angyalságnak Szent Királynéja.
2. Ekes rósa, és orvosa betegségnek;
 Szép virága, és világa Szent szüzességnek.
- 5 3. Esedezzel, Szent Istennel hivedért;
 Szent Fiadnál, szép IESUSnál mi büneinkért.
4. El-esteknek, bús sziveknek légy óltalma;
 Faradtaknak s' bádgyattaknak szent nyugodalma.
- 10 5. Christus Anya, Lelki bánya, nyerj szentséget;
 Te általad, nyújtson Fiad bőv segítséget.
6. Legyen áldás, hála adás Szent Istennek;
 Isten után legyen méltán dicsíret Szüznek.

209.

SZEREDI MÁRTON

BÓLDOG SZÜZ MARIARÓL

1. Szüz MARIA kegyes Anya:
 Szent Háromságnak leánya:
 Szent Lélek Jegyese,
 Christusnak kedvese.

- 5 Imádgy értünk, téged kérünk,
Engesztellyed Christust nekünk.
2. **Z**okognak árvák szivei.
Sirnak özvegyek lelkei:
Kiáltván te hozzád,
10 Szüz Anya ne utáld,
Kiáltásink, s' ohajtásink,
Kegyelmesen fogadd hozzád.
3. **E**kes mennyei virág szál:
Ki méhedben meg-virágzál.
15 Mutasd-meg szinedet,
Segéld-meg népedet,
Esedezván, s' engesztelvén,
Add meg látnunk szülöttedet.
4. **R**ósa színü szép gyenge Szüz;
20 Kinek lelkében nincsen büz.
Ellenséged roncs-meg,
Fiaidat tarcs-meg,
Légy ótalma, a' bün halma,
Ne nyomja-meg, légy paisa.
- 25 5. **E**redendő vétek-nélkül,
Fogantattál szeplő-nélkül,
Tiszta mindenestől
Lelked, minden büntől.
30 O drága Szüz! ô kegyes Szüz!
Mosogass-meg vétkeinktől.
6. **D**icsiretre méltó Szüz vagy.
Kegyességed mert igen nagy.
Könyörögj népedért,
A' te seregedért.
35 Imádgy Istent, nyerhecz mindent,
JESVST engesztelked mihent.
7. **I**stentől választott edény:
Kérünk hozzánk ne légy kemény.
40 Szüz ótalmad alá,
Fogadgy szárnyad alá:
Mert a' Sátán e' föld hátán,
El-veszteni minket kíván.
8. **M**utasd Anyánknak magadat:
Mivel soha nem hallatott,
45 Hogy el-hagyattatott,

A' ki benned bizott.
Azért ne hadgy, minden jót adgy,
Halálunkor hozzád fogadgy.

50 9. Aldott szent Anya gyümölcse.
Adgyad hogy néped erkölcsé,
Szentül s' tisztán éllyen,
Minden büntől féllyen;
Légyen igaz, rút mocsok s' gaz
Fészket ne verjen lelkünkben.

55 10. Régi Proféták írása,
Bé-tellyesedett mondása.
Hogy az Isten Fia,
Töled Szüz MARIA,
60 Születtetik s' meg töretik
Pokolnak minden kapuja.

11. Te azért Isten szülő Szüz.
Adgyad hogy a' mennyei tűz,
Szivünkben gerjedgyen,
Lelkünkben terjedgyen:
65 Szentül éllyünk, büntől féllünk,
Hogy így veled menyben legyünk.

12. Oltalmaz-meg ellenségtől.
Örizz-meg eretnekségtől;
De az igaz hitben,
70 Tarcs-meg mind végiglen.
O kegyes Szüz! ô édes Szüz:
Esedezzél értünk menyben.

13. Dicsiret légyen Atyának,
S' az ô Fiának Christusnak,
75 Mi vigasztalónknak,
A' szent Háromságnak,
Légyen áldás, hálá-adás,
Az áldott szüz MARIANak.

210/I.

HYMNUS EXULTET ORBIS GAUDIIS ETC.

Nota: Fel-támadt az új öröm, etc.

1. Örvend az ég nagy dicsiretekkal,
Zeng az egész föld vig énekekkel,
Apostolokat, dicsőségekkel,
Magasztallya a' buzgó nép, szép tiszteletekkel.

- 5 2. Oh ti Világ ítélő birái,
Sötét földnek szép fényes világi,
Esedezünk, mi bűnnek foglyai,
Hállyatok könyörgésünket Christusnak szolgálai.
- 10 3. Kik az eget szóval bé-zárjátok,
S' mikor akarjátok ismét fel-nyitványatok,
Mi fogságunkat kérünk hogy lássátok,
Es bűneinknek kötelét nékünk meg-öldgyátok.
- 15 4. Kiknek hatalma alá vettetnek,
Meg óldozási minden népeknek,
Könnyebbicsétek terhét mi vétünknek,
Vezessetek üdvösségre útát életünknek.
- 20 5. Hogy mikor el-jö az ítéletre,
A' Christus e' világnak végére,
Minket állasson ő job kezére,
Es vigyen-bé menyországban örök dicsösségre.
6. Dicsösség légyen a' szent Atyának,
Es véle egyenlő szent Fiának,
A' hivek szent Vigasztalójának,
Egy állatban mind örökké a' szent Háromságnak.

210/II.

DE APOSTOLIS

Ad Notam ut est in folio 38.

1. Vigad mostan az ég sok dicsiretekkal,
És zöng az egész föld szép vig énekekkel,
Az apostolokát nagy diczöségekkel
Mágasztallya az buzgo nép szép tizteletekkel.
- 5 2. O ti ez világnak ítélő birái,
És ez sötét földnek szép fényes világy,
Esedezünk néktek, mi bűnnek fiai,
Hállyatok könyörgésünket, Christusnak szolgálgy.
- 10 3. Kik az eget szoval be záriatok,
Mikor akáriatok, ismég fel nittyatok,
Az mi fogságunkat, kérünk, hálgassátok,
És bűneinknek kötelét nékünk meg olgyatok.
4. Az kiknek hatalma alaiá vetetnek,
Itt meg oldozási szantalan népeknek,

6 fényes <ez> világy

- 15 Könnyebécsétek meg terhét mi vétküinknek,
Vezessitek üdvösségre utát életünknek.
5. Hogy mikoron el-iün azért étéletre
Az ur Jesus Christus ez világ vigére,
Minket hogy alhasson akkor iobb kezére,
20 És vigyen be menyországnak örök dicsőségére.
6. Dicsőség légyen örökkén attyának,
És vele egyenlő dicső szent fianak,
Az hivek szentséges vigasztaloianak,
Egy alatan mind örökké â szent háromságnak.

211.

SZENT ISTVAN KIRALYROL

Nota: Az igaz hitben

1. Szent István Király Istennek szolgája,
Christus Hitinek igaz plántáloja,
Bálványozásnak el-távoztatoja,
És el-rontoja.
- 5 2. Kegyes vóltából irgalmas Istennek,
Adatott menyből; a' Magyar Nemzetnek,
Hogy ö általa úttját igaz hitnek,
Tanúlná, s' szentségnek.
- 10 3. Szent István első Mártyr meg-jelenék,
Gejza Attyának, s' töle tanittaték,
Hogy fia lészen, kiben kedve telnék,
Az élő Istennek.
- 15 4. Ottan születék Esztergom Várában,
Fel-neveltetett keresztyén vallásban,
Szent Albert Püspök, ö tudományában,
És tanításában.
- 20 5. Királyi pálczát hogy kezébe vévé:
Keresztyén Hitet terjeszteni kezdé.
A' pogányságot Országból ki-üzé,
És ki-rekeszté.
6. Sok Templomokat, és Püspökségeket;
Magyar Országban fundála, s' helyeket;
Kikben szüntelen Isten dicsirteté,
S' neve hirdetteték.

15 vétkk [A *kk* betük fölött rövidítésjel.] 17 [Az *azert* szót későbbi kéz toldotta be a szövegbe.]
19 II Országából

- 25 7. Sok gazdagsággal azokat bé-tölté,
Szent Oltárokat fel-is ékesité,
Kincsel, arannyal, sok szép eszközökkel,
Drága kövekkel.
- 30 8. E' mellé szerze igaz Pásztorokat,
Más Országokból hozza tanítókat,
Kikkel oktatá Magyar Pogányokat,
Keresztyén hitre.
- 35 9. Azért ő benne Istennek tölt kedve,
Mert Angyal által ő Királyi feje,
Szent Koronával menyből tiszteltetett,
És böcsültetett.
- 40 10. Királyi nevet a' Romai Pápa,
Más böcsületes nével szaporitá,
Mert Apostolnak nevezé, és hívá,
Magyar Orzágnak.
11. Christusnak Annyát, áldott szüz MARIAt,
Alázatossan mint édes Aszszonyát,
Tisztelé, és rá bizá önnön magát,
És az Országát.
- 45 12. Innen hivattatik Pátronájának,
Magyar Orzágnak óltalmazójának,
Ellenség ellen baj-vivó paisnak,
És biztatójának.
- 50 13. Ottan szent István sok érdeme után,
Christus JESVSnak születése után,
Az ezer és az harmincz nyólczadikban,
Juta menyországban.
- 55 14. Az Isten Fia nekünk-is engedgye,
Hogy életünknek mikor lészen vége,
Szent István után juthassunk mennyégbe,
Örök dicsösségbe.

212/I.

SZENT MIHALY ARCHANGYALROL

1. Szent Mihály Archangyal, Isten Hadnagya.
Christusnak választott, eröss Bajnokja.
Kinek gyözedelmes fel-emelt karja,
A' pokolnak eröss hadát meg-rontya.

39 II Mert Apostolának nevezé, s' hívá

- 5 2. Te vagy a' Vitézeknek fő Vezére,
 Kemény hadakozóknak szép tüköre,
 Kinek ellenségre, vont éles-töre,
 Mindenek közt első jutalmat nyere.
- 10 3. Te, ki a' Luciferrel szemtől-szemben,
 Kemény viadalt től az magas menyben,
 Es az örök kárhozat tömlöczében,
 Vetéd, és temetéd nagy setétségben
- 15 4. Te mindenek előtt egyedül valál,
 Ki az Isten hűségre mellé állál,
 Pártos ellenségivel szembe szállál,
 Nagy diadalmas nyereséggel járál.
- 20 5. Te az Angyalok közt leg-első lettél,
 A' ki Urad mellett zászlót emeltél,
 Igasság óltalmáért, fegyvert vöttél,
 Es mindenek-felett, hirt, nevet nyertél.
- 25 6. Te azért, oh dicsősséges fő Hadnagy,
 Ki ellenség ellen győzedelmes vagy,
 Isten előtt jutalmas érdemed nagy,
 Minket szegény erőtlenekeket ne hadgy.
- 30 7. Jöj segítségre, könyörgünk, minékünk;
 Mi nagy bátorságos eröss Vezérünk,
 Roncs-meg előttünk, álnok ellenségünk,
 Kik halálra keresik a' mi lelkünk.
- 35 8. Mert te rád bizatott az Ur Istentől,
 Az egész keresztyén-nép mindenestől,
 Oltalmazd-meg a' sok veszedelemtől,
 Az ördögnek fel-támadt erejétől.
- 40 9. Te légy a' baj-vivóknak éles kardgya,
 Ki a' kevély ördög nyakát meg-rontya,
 A' félelmeseknek ügyét forgattya,
 Es erőtlenségekben igazgattya.
- 45 10. Bátoricsad mi félelmes szivünket,
 Erössicsed lelki harczon kezünket,
 Vezérellyed jóra mi életünket,
 Hogy nyerhessük-meg mi üdvességünket.
- 50 11. Dicsirtessék az Ur Isten mennyégben,
 Légyen áldott szent neve mindenekben,
 Ki uralkodik a' nagy dicsőségben,
 Egy állatban, és a' három személyben.

212/II.

[Nota: O stellula, Maria fulgida]

1. Szent Mihály, főb Angyalok Homlokja,
Istennek választot Szent bajnokja:
Kinek győzedelmes karja,
Pokolnak erős hadát meg-birja.
- 5 2. Szent Mihály, fő vitézek vezére,
Igaz hadakozók szép tüköre:
Mert Istenért ki-vont töre,
Sátán felett diadalmat nyere.
- 10 3. Szent Mihály, Dicsösséges fő Hadnagy,
Ki Sátán ellen igen nyertes vagy:
Isten előtt érdemed nagy;
Minket szükséginkben, kérünk, ne hadgy.
- 15 4. Dicsértessék Isten, Angyaliban;
Mint Emberek óltalmazóiban:
Aldgyuk Iésust Szüz Annyában,
Mint Angyaloknak Királynéjában.

213.

HYMNUS DE S. IGNATIO

1. Csudálatos szent Ignát, mint egy új nap fénye,
Loyóla Nemzettségnek nemes csemetéje,
Dicsirtessél világi hiúság meg-vetője,
JESVS édes nevének választott edénye.
- 5 2. Világi Hadnagy valál földi vitézségben,
Az után löl fő Vezér JESVS seregében:
Hogy ő szent malasztyából Istenesb életben,
Eöltözél, s' Pokol ellen lelki erősségben.
- 10 3. JESVS Annyához menél Serrátus hegyére,
Bizván magad, (Fiánál,) ő könyörgésére:
Fegyverid fel-függeszted szent tisztességére,
Es magadat szenteléd Istennek kedvére.
- 15 4. Más fegyvert fogál, midön mind egész éj által,
Szivedből imádkozál, fel-öltözvén sákkal,
Meny-országot érdemléd ez nagy erő-szakkal.
S' meg-világosittatál szent Háromság által.

1–4 II [A sorok rendje: 1, 4, 2, 3.] 5–8 II [Hiányzik.] 10–11 II Bizván magadat Szüznek szent könyörgésére, Fegyverid fel-függesztéd szent Oltár szegére 13–24 II [Hiányzik.]

- 20 5. Onnét Jerusálemben Isteni malasztal,
Bövälködvén, indulál, tellyes buzgósággal:
Urunknak szent nyomdokit ápolád csokiddal,
Holott mikor veretnél; JESVS meg-vigasztal.
- 25 6. Lutetiába menél: hogy a' kisdedekkel,
(Noha koros) mint gyermek, olly együgyüséggel,
Tanulnál; és az után az Eretnekekkel,
Meg-harczolnál Istentől vött bölcseséggel.
- 30 7. Immár miként jó vitéz: társokat-is gyűjtél,
Kikkel egygyütt a' szentséges Pápához menél,
Hogy meg-erössítettvén egygyütt seregeddel,
Sok lelkeket nyerjete minden tehetséggel.
- 35 8. JESVS ez új sereget magának választya,
Es győzedelmes zászlója alá bé-irja;
Ne fély édes seregem (öket így biztattya:)
Gondot viselek reád Róma városába.
- 40 9. Ti általatok lészen Menyország örömben,
Kedves nyájam vigad sok lelkek térésében:
Mellyeket helyheztetek azoknak szekében;
Kiket le-taszítottam Gyehenna tüzében.
- 45 10. Eörüly jó szolgám Ignát, mivel a' kevésben,
Hü vóltál: azért tészlek részessé mindenben.
Jer-bé: légy részes néked készített örömben.
Fénlik most Ignatius örök dicsőségben.
- 50 11. Esedezzel szent Ignát kérünk hát érettünk:
Hogy tégedet követvén égjen szeretetünk,
Isten dicsőségére gerjedgyen mi lelkünk,
Mellyet minden erőnk mindenben keresünk.

214.

PRÉDIKÁCZIO UTÁN

- 5 1. Aldgy-meg minket Atya Isten;
Aldgy-meg minket Fiú Isten.
Aldgy-meg szent Lélek Ur Isten.
Három személyben egy Isten.
2. Atya Isten, ki Fiadat,
Menyből küldéd, hogy Adámot,

25 II Szent Ignát, mint jó vitéz 26 II [a hiányzik.] el-mentél 29 II Iesus Ignát Seregét 30 II [Es hiányzik.] be-irattya III E' győzedelmes 32 II Gondot reád Romában viselek mint atya 33 Ez II Sereg által 34 II Ennek lesz főbbik gondya lelkek 35 II Kiket Isten helyheztet 36 II Mellyeket le-taszított 37–40 II [Hiányzik.] 40 III Örvend már 44 II Jesusunk szent nevébe folyon egész éltünk III keressünk

Fiaival meg-váltaná,
És kedvedben vissza-hozná.

10 3. Fiú Isten, ki kereszt-fán
Magadat értünk áldozván:
Eleget tél szent Atyádnak,
Véget-vetvén haragjának.

15 4. Szent Lélek, ki mind ezekben,
Eszköz léel, s' üdvösségünkben:
Bóldog Szüznek mert méhében,
Öltöztetted Christust testben.

20 5. Ki *sok* fáradsága után,
Attyához menni akarván,
Hogy jó vóltát meg-mutatná,
Szent Testét, s' Véréit itt hagyá.

6. Végre örök bóldogságát,
S' mennyei kincses tárházát,
Igérte ő hiveinek,
Kik térdet hajtnak nevének.

25 7. Azért Atyának kedveért,
És Fiú engedelmeért,
A' szent Lélek szerelmeért,
Légyen dicsíret ezekért.

215.

ROSARIVM

CHRISTUS URUNKNAK ELETEBŐL KÖTÖTT BÓLDOG ASZSZONY KOSZORUJA

1. Nyújtunk szent Szüz Olvasót, s' kötött szép koszorút.
Szent Fiadnak életéből, mint drága gyöngyökből.
Üdvöz-légy szép Szüz MARIA.
- 5 2. Eötet tiszta méhedben szüzen bé-fogadád.
Hogy Angyali üdvözlésnek hivél, s' fejet hajtál.
3. Ottan szent Ersebethhez sietve jarulál,
Szent Jánost annya méhében büntül szabaditád.
4. Bethlemben szent Fiadat szüléd e' világra,
Bánat, és fájdalom-nélkül, az mi váltságunkra.

8 IV kedviben 17 I [*sok* hiányzik.] II Ki sok fáradsága után III–IV A' ki fáradsága-után 19 IV megh mutatvan
9 Bánát

- 10 5. Királyi nemből lévén, szolgálóvá lettél;
Szüz emlődnek szent tejével szép fiat neveltél.
6. Tisztaságos pólákban, szent testét takarván,
Barmok közzé kis-korában, tévéd az jászolban.
- 15 7. Hallatának az égben Angyali zengések,
Szent békeséget hirdetvén földi embereknek.
8. Sietséggel Pásztorok hozzája menének,
Ajándékkal az jászolyban, és ötet tisztelék.
9. Akara törvény-szerént környül-metéltetni,
Es drága JESVS nevével, magát neveztetni.
- 20 10. Nap-keletről Királyok hozzája jövének,
Es három drága ajándékkal ötet tisztelék.
11. Ottan negyven nap múlva Templomba viteték,
Istennek törvénye-szerént, ő bé-mutattaték.
- 25 12. Szent Szüz Heródes előtt Egyiptomba menél,
De hazádba Názáretbe ismét vissza-térél.
13. Templomban Doctorok közt, töled el-marada;
De viszont harmad-nap múlva, nagy örömet ada.
14. Két kezeid munkájával Christust fel-tartád,
Es ötet gyöngé korában hiven óltalmazád.
- 30 15. Szent Jánostól Jordánban meg-keresztelkedék;
S' ki légyen Atya Istentől ő jelenteték.
16. A' pusztában az ördögtől meg-kisirteték;
De Isteni hatalmátúl ördög meg-gyözeték.
- 35 17. A' vizet Galileában borrá változtatá,
Es magát Istennek lenni ki-nyilatkoztatá.
18. Az után más csudákkal kezde tündökleni,
Külömb-féle nyavalyákból sokat gyógyítani.
19. Lázárt és özvegy fiát holtakat támaszta,
S' Papi fejedelem leányát az életre hozá.
- 40 20. Sokszor a' bünösökkel nyájaskodik vala,
S' az ő hozzá-térőknek bünöket meg-bocsátá.

37 Külömk [...] sokát

21. Sirással szent lábait Magdolna öntöze,
Es fertelmes büneinek bocsánattyát nyeré.
- 45 22. Olaj-fák hegyén színét ő meg-változtatá,
S' Dicsősségét hiveinek ki-nyilatkoztatá.
23. Jerusálem városa pompával fogadá,
De az nap vacsora-felé éhen ki-bocsátá.
24. Apostolok lábait vég-Vacsorán mosá,
Es az ő testét és vérét ő köztök ki osztá.
- 50 25. Imádkozék Attyának kertbe, szomorkodván,
Es a' szorongatás miatt vérével izzadván.
26. Judástól harmincz pénzen ő el-árúttaték,
Es a' kegyetlen Sidóknak kézben adattaték.
- 55 27. Kertbe meg-kötöttetvén Annáshoz viteték,
Szent orczájára pökdösvén, rúttul csufoltaték.
28. Annástól Caifáshoz, tolvaj módra vivék,
Arczúl és nyakon vereték, igen gyaláztaték.
29. Pilátusnál méltónak halálra kiálták:
Sok hamis bizótságokat ellene támaszták.
- 60 30. Herodes Christust látván igen meg-örüle,
De végre gyalázatosan meg-pöké, s' meg-veté.
31. Fejérben öltöztetvén ismét vissza-küldé,
Es az nap nagy barátságot Pilátussal vete.
- 65 32. Róla ruhát le-vonván, oszlophoz kötözék,
Hóhéroktól kegyetlenül meg-ostoroztaték.
33. Veres bársony ruhában ismét öltözteték,
Iszonyú tövis korona fejére téteték.
34. Sidóság dühösséggel. Feszics-fel: kiáltá.
Pilátus ártatlan JESVSt, halálra ki-adá.
- 70 35. Kereszt-fáját viselé kinnyának helyére,
Bádogyát lévén, kereszt alatt, sokszor esék földre.
36. Meg-fosztván ruhájától keresztre feszíték,
Keze, lába vas-szegekkel által-veretteték.
- 75 37. Fügven magas kereszt-fán könyörge Attyának
Bocsánatot tőle kérvén, bünös hóhérinak.

38. Véle függő latornak bünét meg-bocsátá,
Paradicsomot igéré, s' kedvében fogadá.
39. Oltalmában, ô szent Szüz hagyta szent Jánosnak,
Eö annyának téged híván, s' ötöt te fiadnak.
- 80 40. Fen szóval szent Attyához kereszt-ről kiálta,
Kin a' gonosz Sidó népek csufolódnak vala.
41. Iszonyú kinaiban igen szomjúhozék,
Mérges eczettel Sidóktól, fügvén itattaték.
- 85 42. Akará bé-tölteni Proféták irását,
Hogy halálával enyhicse szent Attya haragját.
43. Kezében szent Attyának szent lelkét ajánlván,
Es fen szóval fel kiáltván vigan ki bocsátván.
44. Sok fáradsági után kereszt-fán meg-hala.
Szent Atyákat szabaditván, poklokat el-ronta.
- 90 45. Longinus szent oldalát dárdával meg-nyitá.
Az honnan vér, s' viz folyamék a' mi váltságunkra.
46. A' föld ottan meg-indúl. Hóltak fel-támadnak.
A' nap homályban öltözik, kösziklák hasadnak.
- 95 47. Kereszt-fáról szent testét hivei le-vévék,
Tiszta gyólcban bé-takarván, koporsóban tévék.
48. Harmad nappal az után vigan fel-támada,
Szent Annyát, és Tanitványit ö meg-vigasztallya.
49. Tanitványi láttára Mennyégben fel-méne,
Es az ö áldott Attyának, szent jóbjára üle.
- 100 50. Pünkösöd napján szent Lelket menyből el-bocsátá,
Hogy hiveit igasságra, s' Hitre tanitaná.
51. Szüz MARIA szent Annyát el fel-magasztalá,
Mint Angyalok Királynéját melléje állatá.
52. Eö ismét e' világra el-jö ítéletre,
Es meg-fizeti mindennek, kinek mi érdeme.
- 105 53. Atkozott bünösöket örök kárhozattal,
Eö hiveit jutalmazza örök boldogsággal.

- 110 54. Szüz szent Anyádnak ezt a' szép koszorút nyújtók.
Légy kegyelmes hiveidnek mi édes Meg-váltónk.
Üdvöz-légy szép Szüz MARIA.

216.

POKOL

[Nota: Horrenda mors]

1. Nyillyék-meg Pokol kapuja, örök barlangnak szája,
Czerberusnak vas-rostéllya, nyillyék-meg kalitkája:
Ki kell tudodni a' bűnnek, s' a' bűnök védőinek;
Nap fényt kell látni az éjnek, s' az éj sötét népének.
- 5 2. *Musa* mit reszkecz dictalni? Penna mit rettegsz irni?
Nyelvem mit rebegsz szólani? s' elmém mit félsz fel-járni.
Plutonak sötét rekeszit, *Proserpina* konyhát,
Lánczokkal csergő tömlöczit, dühösségnek mihelyit?
- 10 3. *Anacreon* jer-ki, jer-ki, buja Poëta jer-ki:
Es a' melly kint türsz Pokolban (émetted, s' nem álmodban)
Ird le világ eleibe, éneklő verseidbe;
Hogy-ha nem tetszik az irás, tetczeni fog az sirás.
- 15 4. A' földnek középső részén, Kapu nyilik szélesen;
Ezen a' kegyetlenségnek sötét várába mennek,
Kinek bár zárja ne vólna (ezer rúdgya vas-lánca:)
De azt ugyan bé zárnája, az ő örök *Fatumja*.
- 20 5. A' kapu előtt hevernek, tunya rútságos szüzek.
Kik oda közel menőknek, hizelkedvén cselet vetnek.
Arany pohárból köszönnek, de belé mérget töltnek,
Ha iszol, *Charon* hajóját, nyered, s' *Cocytus* árját.
6. Ott az *kevélység* puffadoz, a' *szerелеm* lövöldöz,
A' *Restség* szüntelen fekszik, a' *Harag* tüzesedik.
Szomorkodik az *Irigység*, fakadoz a' *Mérgesség*,
Ekesen szól az *Hamisság*, esküszik az *Hazugság*.
- 25 7. *Tyrannusság* Irigysegtől, *Torkosság* gyúl étkektől,
Csácsogás szóllya a' *Csendeszt*, a' *Tunyaság* a' *Serényt*,
A' *Vakmerő* általkodik, *Erő* törvényen fekszik,
Ezek *Charonnak* vezéri, *Pluto* vára őrzői.

2 I–II Czerberusnak [Az eredetiben is kurzív; ennél a szövegnél a kurzív szedés kivételesen nem azt jelenti, hogy a szövegben javítottunk, hanem az eredeti nyomtatvány szedéseképét követtük.] 3 II bűnök tévőinek 11 II s' éneklő verseidbe

8. Ezeknek praedájokból, ha részt vészesz bár tréfából,
30 Te magad-is tréfájok lesz, tested, lelked oda vész:
S' jaj nemes kép mint vitetel, S' melly nagy törbe vettetel!
Egni fogsz Istennek képe, örökké égő tűzbe.
9. Csikorgást tévén a' kapuk, ottan nyilik két mély lyuk,
Terjedvén kapuk szélesben, a' hely tetczik szörnyebben.
35 Láttatik nagy mély sötétség, csak nem feneketlenség.
Ugy tetczik a' szörnyü mélység, mint föld felett a' felség.
10. Ezekben a' mély helyekben, ah! kinoztatik minden,
Valaki bünben ki-múlván, s' azt elébb meg nem szánván,
40 Számot arról *Minos* előtt, végső ítélet előtt,
Nem adott, azt itt meg-gyónván, s' jobb életet fogadván.
11. Halgassátok Fabulások, világi bölcs Pogányok,
Igasságnak úttján járunk, Keresztyének nem jádzunk,
Ha ezer, s' több szám vólna-is, s' nyelvem érczből álna-is,
Csak egy véteknek-is kinnyát, meg nem mondhatnám Díját.
- 45 12. Köszöböt két fejü *Scyllák*, ülik, s' két fejü *Hydrák*,
Tűz között undok *Chymerak*, fogokat csikorgattyák,
Mindenik halált hozhatna, bár egyéb kin ne vólna.
Harcz esik a' kinzás felett, s' a' *kegyetlenség* lesz nyert.
13. Ott-benn kik tüzes fogókkal, forgódnak, s' kik horgokkal,
50 Kik *Pyrakmo* békoival, Kik *Brontes* lánczaival,
S' kik pedig hegyes nyársokkal, kik szigonyos dárdákkal,
Némellyet üstökön fogva, hurczolnak a' Barlangba.
14. O emberi változások! siralmas másolások!
Kiket imént arany lánczok, Rubintok és Gyémántok,
55 Töb-féle drága szépségek, függök, ékesítettek;
Most kigyók és *Gorgonesek*, környékeznek, s' *Cenchrisek*.
15. Helyt ad a' Gallér nyak-vasnak, Násfák varas-békáknak,
Arany-pereczek bilincsnek, Nuszt-subák veszsözésnek,
Hallyátok ezt, és hiszitek, gonoszok? s' meg-vetitek.
60 O meg átalkadott népek! ô köszikla szivüek!
16. Bé-vitetvén a' tömlöczbe, az örök sötétségbe,
S' *Plutonak* kinzó szerszámit, szemlélvén, és kinzásit,
O melly nagy kétségben esést, érzesz, s' könyörgést tészesz !
De későn, Nésszsz, ha el-futhacz? de csak lyukacsját sem lácz
- 65 17. Fenekén a' nagy mélységnek, ropognak a' nagy tüzek,
Lövellenek kék lángjai, fel-szoratnak szikrái,
Zúgnak kemenczék lyukai, buzognak tüzes tavi,
Ethna Hegyének tüzeit, lásd; ennek csak képeit.

- 70 18. S' hát a' sok tekervényekben, s' mélységes örvényekben,
Bé-rekesztetett vizeknek, szörnyü veszekedések?
Egygyik a' másikat rontya, bé-nyeli, s' ki-okádgya!
Hogy illy szörnyüségét látok, el-fogy szóm, s' nem irhatok.
- 75 19. Istentelen mit fanyalgasz, bolondúl mit suhajtasz?
Későre kéred az Istent, el-fogyott reménséged.
Nem látod vetett ágyadat, lángozó nyoszolyádat?
Ebben léssen már hálásod, s' örökké nyújtozásod.
- 80 20. Menny-bé azért istentelen, ki éltél törvénytelen,
Fel, s' alá mit nész? heába, nincs mód az el-fútásba:
Nem hagyattatott semmi lyuk, bé-zárattak a' kapuk.
Zárját-is bé-pecsétlették, s' kulcsát Istennek vitték.
21. Ez ám amaz *Averna* tó, kénköves és bűdös tó.
Kit annyi Proféták szava, sok Szentek bizonsága,
Teli torok kiáltással, mint egy trombitálással,
Jövendöltek. Már hiheted, hogy nem tréfáltak veled.
- 85 22. Valami gonosz az égben, vagyon, s' rút a' felhőben,
Valami rútság a' földön, ide foly, s' léssen özön,
Valami fekély Pokolban, meg-évedt, s' rút gyomrában,
Az mind néked étked léssen, torkodon alá-mégyen.
- 90 23. Ott a' nap soha nem süt rád, világosságot sem ád,
Lész temérdek sötétségben, élsz örök rettegésben,
Mások pedig nyomorultak, s' Istentől el-fordultak,
A' Pokolbéli seregek, olyanok mint az éjek.
- 95 24. Lángoznak ugyan a' tüzek, és szörnyü képpen égnek:
De jaj fényleni nem tudnak, csak égetni tanultak.
Egetnek pedig untalan, jollehet táplálatlan:
Eörök taplojok nékiek, a' kárhozattak léssznek.
- 100 25. S' vóltak é inkább illy tüzek, kik illy taplókkal éltek?
Vagy micsoda láng szikrázott, égetvén illy bokrokot?
Külön kévékben köttetnek, ez tövissek, s' ugy égnek,
De csak égnek, s' meg nem égnek, sem meg nem emésztődnek.
26. Tüzeket hinti méreggel, *Ennyo*, mint friss vizzel,
Egygyütt égvén a' kárhoztak, egymásra agyarkodnak,
Egymást fogokkal mardossák, rúttól nyúzzák, szaggattyák.
Erynnis ezt csak kacsagja, a' Pokol Királynéja.
- 105 27. *Tantalusnak* kévánsága, gyümölcs, s' viz között kinnya,
S' hogy *Sisyphus* hegyre követ, szüntelenül hengerget;
S' hogy *Prometeust* Sas rágja; másokot más kin bántya.
Ezek csak elmék meszszei, Pokol kinnyának képi.

- 110 28. Kik itt meg-keresztelkedtek, s' keresztyénül nem éltek,
Ez szent és felséges névnek, jól meg nem feleltének,
Kik a' Keresztségnek vizét, bünnel meg-fergettették,
Ezek nagyobb kint szenvednek, s' többi közzül ki-tecznek.
- 115 29. A' frissen lakozó Dúsok, bibor, bársonban járók,
Kik éh *Lázárt* meg nem szánták, de ebeket hizlalták,
Meg-száradott nyelvel kérnek, egy csep vizet, s' nem lelnek;
Abrahám sem ad egy cseppet: szomjú, vond bé nyelvedet.
- 120 30. De reménled hogy tágulást, ott a' kinokban találsz?
Heába; nőnek azok-is, miket itt szenvedtek-is,
Egész testedben iz nem lesz, kiben magan kin nem lesz.
Nem fő, nem láb, nem sziv, nem máj, nem ér, nem bőr ki nem fáj.
31. Ott amaz vidám szem-fények, mint sebess égő tüzek.
Vagy Ráró szemhez hasonlók, vagy mint csillag ragyogók,
Kertek helyett, s' képek helyett, játék és tánczok helyett,
Nézni fognak ördögöket, kormos szerecseneket.
- 125 32. Oroszlányok orditása, füleknek tompítása,
Undok medvék bömbölési, Fejeknek csábitási,
Ott vége lesz a' Lant szónak, *Orpheus* Hárfájának.
Hallatik *Pluto* nótája, jajgató musikája.
- 130 33. *Cocytus* tó bűdös szaga, léssen orrod illatya.
Iszonyatosb bűdösségek, a' tűzben égő testek.
Balsamumban gyönyorködök, Mirrha, s' Pésmával élök,
Bűdös-kőnek, s' nyüves dögnek, illattyával töltöznek.
- 135 34. Bújának szivét gyúlasztya, tüzes szuroknak lángja.
Torkosok gyomrokat rágják, kigyók fel, s' alá járják,
Gyenge étkeknek izei, mérges kigyók epéi,
Gyümölcsös tálak teteit, gömbölyü Pókok ülik.
- 140 35. Elefánt csontból rótt ágyak, ülö-vasakká váltak,
Mellyeken mint tüzes vasat, verik az átkoztakat,
A' Pokolbéli kovácsok, *Brontesek*, *Cyclopusok*,
Tüzes pörölyök és fogók, tompúlnak, s' olvadoznak.
36. Azonban mig így veretnek, ez mihelyben a' lelkek,
A' kénköves üstök formak, réz-kádak, vas-fazakak.
Több számtalan sok edények, ónnal, rézzel teliek.
Lánczról függenek serpenyök-is, szurok forr azokbann-is.
- 145 37. Ez számtalan kinzás után, és szenvedések után,
Más edényekbe vettetnek, s' újonnan gyötörtetnek,
O halhatatlan éltetek, Pokolban kik így égtek,
Hamvig égnek s' fel éppülnek, s' meg élnek hogy égjenek.

- 150 38. Hallyátoké ezt bünösök? Hallyátok s' jól értitek,
Mind-az-által a' bünöknek, soha véget nem vettek.
Hanem mind menynek, s' mind földnek, nehézségére éltek.
A' mennyet akkor vesztitek, Mikor a' földnek éltek.
- 155 39. Jaj néktek-is Egyháziak, Püspökök, Papok, Pápák:
Valakik szent tisztetekben, el nem jártatok hiven.
Kik meg-feresztetett kézzel, bántatok a' szentséggel.
Ti-is *Plutonak* Papjai, léstetek és Aldoziók.
- 160 40. Jaj Tyrannus Királyoknak, *Drako* maradékinak,
Kik tartományt tartományhoz, és országot országhoz,
Foglaltok! ördög serege, fene kegyetlensége;
Mind azokból mit nyertetek? egy puniti vólt kincsetek.
41. Jaj néktek-is kép-mutatók, s' hizelkedő csél-csapók,
Kik minden színben öltöztök, jót s' gonoszt egynek mondtok.
Mert szoross kapezára juttok, *Prometeussal* laktok.
Le-vonnyák ott ál-orczátok, el-fogy alakosságtok.
- 165 42. Jaj a' gyöngyös nyak-szirteknek, bogár ganéj köntösnek.
Jaj páva farku Hölgyeknek, *Juno* nemzetségének.
Ültettek tüzes székekben, *Pluto* zeczczel székében.
S' porczogván alatt tüzetek, tüzet tüzzel éltettek.
- 170 43. Jaj néktek-is Narcissusok, csifra s' fonyoka iffiak,
Kiknek fodorított hajok, szakallok és bajuszsok.
Tüzes kéményt fog sepreni, szakáltok, s' tisztítani.
Medusa füzi hajatok, *Gorgonesek* bajusztok.
- 175 44. Ti-néktek-is jaj pénz gyűjtök, sobrák fösvényen élök.
Philargyria fiai, s' *Euclio* unokái.
Kiktől egy fillyért vagy becset, egy szegény sem kérhetett.
Eörizni fogják kincsetek, *Argusok*, de ti égtok.
- 180 45. Jaj néktek-is Bordély tartók, s' buja személy kerítök.
Leány erkölcsü rüt Iffiak, szüzesség rontó nyalkák.
Mezitelen lesz testetek, kénköves tóban égtok.
Tisztátalan edényetek, tüzes kö födeletek.
46. Jaj lopóknak, s' orr-gazdáknak, jaj-mások fosztóinak.
Kiknek sokszor a' *Laverna*, Lopók Isten-Aszszonya,
Meg-engedett; de *AEacust*, meg-csalnotok nehéz vólt.
Praedátokat ez ki-rakja, s' magatok lángban ráttya.
- 185 47. Jaj néktek-is has-hizlalók, *HELIOgabalusok*.
Kik tömlökkel duskát isztok, fél-ökröt versben esztok;
Cerberusnak pervátája, léssen torkotok szája.
Gyomrotok *Lethen* patakja, itattya és áztattya.

- 190 48. Jaj, jaj, néktek-is fondorlók, Perpatvar, gáncs forralók.
Kiknek szivek öszve-veszés, és hamis perlekedés,
Testetek meg-nyúzattatik, béletek ki-vonatik,
Usz a' Pokol véretekben: magatok úsztok tűzben.
- 195 49. Jaj, jaj, új hit hirdetőknék, s' általkodott fejeknek,
Kik tudván az Igasságot, vallyák az Hamisságot.
Mert miként ök válogattak, a' hitben s' mást s' mást mondtak:
Ugy Pokolban más s' más kinnak, Táplálóivá válnak.
- 200 50. Jaj néktek-is Pogány népek, kik hamis Istent hisztek.
Bacchust, Mársot, Mercuriust, Jupitert, Junót, Venust;
Mert Pokolban meg-láttátok, égvén mint égnek azok.
Ott *Jupiter* miként dörög, s' veletek tűzben görög.
- 205 51. Jaj ezerszer és többször jaj, ezerni ezerszer jaj.
Valakik a' nagy Istennek, törvényét meg-szegtétek.
Mert már meg-itiltettetek, örök tűzre vettetek:
Ah! égni fogtok végetlen, mig Isten Isten lészen.
52. Heába, mert föld meg vetett, Menyország ki-rekesztett.
Isten szava ki-mondatott, a' Pokol meg-nyittatott.
Meg-köttettel el-kárhoztál, reménségből el-fogytál.
Eörök örökké valóság, bé-nyelt, nincsen orvosság.

217.

ITILET NAPJARÓL

1. Oh melly félelem, rettegéssel-is lesz a' nagy Itilet.
Mikor az Isten minden állatot, tűz által meg-éget:
Es ez Világnak, sok büneiről, kemény számot vétet.
- 5 2. Rettentés támad, ha egy házacska hirtelen fel-lobban.
Es sivalkodás, ha fejünk fölött a' földél meg-roppan.
Félelem miatt, halálra hívrad, sokak szine abban.
3. Mi lészen tehát mikor ez Világ mindenestől meg-gyúl;
Az ég fölötted nagy ropogással, szakadozni indul.
A' föld alattad, mint a' pozdorja, tüzes lángba fordul.
- 10 4. Egy kis meny-dörgést, rettenés-nélkül, a' ki most nem halhacz.
Egy kis villámás szikrája miatt, talpodon sem álhacz:
Annyi sok tüzes meny-kő, csattogás között hogy maradhacz.

207 II ki-fogytál

1 III-IV és rettegéssel lesz 10 IV a kit 11 II nem 12 IV Hat ani sok

5. Mikor a' felső elementumok nyakadra indúlnak,
A' sok tündöklő fényes csillagok mind a' földre hulnak,
15 Egész világnak fundamentumi töből ki-mozdúlnak.
6. Mikor az hegyek, mint egy patakok, helyekből ki-folynak,
Erős kösziklák, nagy héség miatt mind egybe-olvadnak,
Tenger vizei puska-por módra, égnek és lobognak.
7. A' Nap az Hóldal, mikor az égen feketévé válnak,
20 A' szép gyümölcs-fák, változás miatt, vérrel virágoznak,
Természet felett, világ romlásán keseregvén sirnak.
8. Szegény bünösök akkor féltekben, jaj hová rejteznek?
De ha ezeknek romlása előtt rejteket nem lelnek,
Hát az Itélő Biró haragja előtt hová léznek.
- 25 9. Mikor az égből, az Archangyalok, trombitákat fújnak.
Sok számú ezer sűrű fegyveres seregek indúlnak,
Kinek láttára, az el-kárhoztak, mind a' földre húlnak.
10. Akkor ö magát, a' dicsőségnek Királyját, meg-láttják,
Kit a' mennyei Angyali karok tisztelik, imádgják.
30 Mennyi számtalan Királyi rendek székét körül-állják.
11. A' szent Keresztet előtte hozzák kinzó eszközökkel,
Mellyet követnek sok számú ezer Szentek seregekkel,
Kik viaskodtak hiven alatta jó vitézségekkel.
12. Eörömmel telnek Christus hivei, látván Királyyokat
35 A' kárhoztak sirnak, jajgatnak, szaggatván magokat.
Hogy bünök által meg-feszítették olyan szent Urokat.
13. De a' kik ötet meg-feszítették tulajdon kezekkel,
Drága tagait, a' Kereszt-fához, verték vas-szegekkel.
Meg-láttják akkor, ki mondhatatlan nagy rémulésekkel.
- 40 14. Jaj bóldogtalan siralmas lelkek; vallyon mit felelnek?
Mikor annyi sok rút hamisságok szemek előtt léznek.
Kik nagy vádolást, magok fejekre, szemtöl-szembe téznek.
15. Kiknek annyi rút árúttatások, szemekre vettetnek,
Annyi szemtelen fertelmességek, mint ki-jelentetnek.
45 Kiket életkben nagy titok alatt, mind el-rejtegetnek.
16. Mikor az Isten Angyali előtt, mind ki-nyilatkoznak,
S' magok annyi sok ezer nép között, mezitelen álnak,
Szenvedhetetlen iszonyú szégyen miatt, el-ájúlnak.

29 IV Angyali <kiraliok> 30 II S' számtalan nagy sok Királyi 35 IV iajgatnak <latvan kirahokot> 43 IV anny <sok> 44 II, IV mind 47 IV Magiok anni sok nep keözöt

- 50 17. Kik lesznek akkor könyöröljök, és vigasztalójok.
Vagy csak el-vetett temérdek fóttal, ö bé-takarójok.
Es illy emésztő gyalázatoktól, meg-óltalmazójok.
18. Ah esze-fordúlt Világ gazdagi, ezeket hallyátok,
Kik sok rendbéli szép ruhátokat, molyoknak adgyátok.
Bár csak egygyiket, ti magatoknak akkorra tarcsátok.
- 55 19. Rettennyetek-meg, és gondollyátok; mint ha most látnátok,
Miképpen akkor, fényes szekében ül a' ti Királytok.
Kinek szájából, mint az éles tör, jö haragja rátok.
20. Mikor a' végső nagy sentenzia mondatik reátok,
Rémülés miatt, meg-feketedik, és szárad orczátok,
60 Hogy fejetekre, mint tüzes meny-kő, száll ama nagy átok.
21. Mennyetek-el mind az örök tüzre, Atyától átkoztak,
Melly készítettett az ördögöknek, és ö Angyalinak,
Hol sivás, rivás, fog-csikorgatás, örökké hallatnak.
22. Iszonyú lészen, miképpen akkor az el-kárhozattak,
65 A' sok fertelmes rút ördögöktől, egybe-lánczoltatnak,
Es véghetetlen örök kinokra, kötve hurczoltatnak.
23. Annyi hatalmas nagy méltóságú, hires Királyokat,
Annyi sok erős fő-vitézségben forgott Hadnagyokat,
Kik ez világon fegyverek alatt tartottak másokat.
- 70 24. Annyi fő Nemes szép tekintetes Herczeg Aszszonyokat,
Annyi sok Uri kedvére nevelt, tisztos Leányokat,
Kik életekben drága gyöngyökkel, czifrázták magokat.
25. Jaj ki mondhattya könyvezés-nélkül azoknak romlását,
Ki gondolhattya rettegés-nélkül pokolra hullását,
75 De ki türheti siralom-nékül, annyi jaj hallását.
26. Holott még akkor az Angyalok-is, keservesen sirnak,
Mert annyi lélek romlása miatt, magokkal nem birnak,
Mint a' Proféták erről szomorú, jövendölést irnak.
- 80 27. Oh nagy Halálnak szörnyü halálát, ki magyarázhattya?
Oh siralomnak, siralmas vóltát, számba ki foghattya?
Kinek kezdetit láttya, de végét soha nem tudhattya.
28. Rettennyetek-meg, oh ti bünösök, a' kik ezt hallyátok,
Es nyakatokról az kárhozatnak terhét le-hánnjátok,
Hogy a' Christusnak el-jövetelét, vigan várhassátok.

51 II meg-óltalmazójok? IV [Felette egy sor áthúzza:] <barczak edgiket ti magatoknak akkorra tartsatok> 61 II Atyámtól 64 IV el karhoztak

- 85 29. Oltalmazzon-meg minket az Isten, ez veszedelemtől,
Szabadícsion-meg, szent Fia által minden büneinktől,
Hogy ne hányassunk az örök tüzre, ő szent Felsegétől.

218/I.

[KARACSONI ENEK]

Nota: Infinitae bonitatis

1. A' Véghetetlen kegyelmü, s' meg-mérhetetlen szerelmü,
Gyermek, jászolyban helyeztetik:
Itt a' tűz fázik szénába fekszik,
S' az Ige halgat, mostan nem szólhat,
5 Im halandóvá lött az halhatatlan.
2. A' kitől ő tiszteltetik, im attól most kötöztetik,
Dörgö szelektől legyeztetik,
Két szép szemei, Egek gyöngyei,
Most folydogálnak sűrűn hullanak,
10 A' szeretettől, ki le-húzta menyből.
3. Kit az földnek kereksege meg nem fog az ég felsége,
Egy kis posztóba takartatik:
Menyország helyett, egy Istállót lelt,
Szerelmünk ágya, a' barmok jászla,
15 A' szelek úttya ő meleg szobája.
4. A' ki által teremtettek, Meny, föld, tenger, és mindenek,
Im nem talál magának helyet:
Ki az eget adgya, nincsen hajlékja,
Fris palotája, ökrök pajtája,
20 Minden udvara, ökre és számára.
5. Oh aczél szivü emberek, embertelen kemény szivek,
Sziv-nélkül élő kegyetlenek!
Ide nézzetek, szelidüllyetek.
Nem szégyenlitek, hogy üdvösségtek,
25 Lévén köztetek; meg nem. ismértek?
6. Eörömemnek első tárgya, gyengeségemnek istápja,
Lelkem éjének fényes csillaga:
Ki kénszerített erre tégedet,
Hogy illy dereket fergetegeket,
30 Szenvedgy? miért kinzod kis ártatlan tagod?
7. Szeretetednek nagyságát, irgalmasságodnak számát,
Nincsen oly elme ki meg-foghassa:

Ennyit érettünk, az kik vétettünk,
S' téged üldöztünk, szenvedsz! de kérünk,
45 Meg-bocsáss nekünk, oh egy üdvösségünk!

8. Oh ökor s' szamar szénája, oh Istennél tellyes jászlya,
Oh szép Szüz Anya, oh édes JESVS !
Halgasd-meg szolgálád, vedd szivét hozzád,
Midön így gyúlad, s' csak nem el olvad,
50 Szerelmed miatt már ugyan el-bádgyatt.

218/II.

[Nota: Aaron veszeje virágzik]

1. Im! véghetetlen kegyelmü,
S' meg-mérhetetlen szerelmü,
Jászolban fekszik Gyermekek s' nagy értelmü:
Itt a tűz fázik, szeretet ázik:
5 Itt ige halgat, Isten meg-bádgyat:
Im halandó lett, kitől jö az élet.

2. Szelek szárnyán a ki lépik,
Dörgö szelek azt most tépik;
Homályban ötlük, a ki menyben fénlik:
10 Két szép szemei, Egek gyöngyei,
Most folydogálnak, sűrűn hullanak
Nagy szeretetből, ki le-húzta menyből.

3. Kit az földnek kereksége
Meg nem fog s' az ég felsége,
15 Egy kis posztónak földi keskenysége:
Menyország helyet, egy istállót lelt:
Szent kisdéd ágya, barmok rút padgya;
Szelek barlangja ö meleg szobája.

4. A' ki által teremtettek,
20 Meny, föld, tenger, és mindenek,
Nem talál helyet Szent születésének:
Egek Urának, Szállást nem adnak;
Fris palotája, ökrök pajtája:
Ez nagy kis Urnak, barmok udvarólnak.

25 5. Oh kemény aczél s' ércz szivek,
Ehez hogy nem vattok hivek?
Jertek el gyorson, örülvén ez sorson:
Ide nézzetek, szelidüllyetek;
Nem szégyenlitek, hogy üdvösségték,
30 Születvén néktek, meg sem ismértétek.

6. Örömmnek első tárgya,
Gyengeségem erős kardgya,
Jaj most érettem magát mint el-hadgya:
Egek Királya, testét fagylallya;
35 Föld teremtője, még sincs bölcsője:
Oh igaz Isten, melly szegény vagy itten!
7. Szeretetednek nagyságát,
Irgalmaságod sokságát,
Nincs ki fontollya munkád súlyosságát:
40 Szenvedsz érettünk, az kik vétettünk;
Nagy jókat vöttünk, Noha gyűlöltünk:
Légy már mentsegünk, Oh Szent reménségünk.
8. Oh ökor, számár pajtája,
Jesus csuda palotája!
45 Barmok szénája, Szent kisdud párnája!
Oh Szüz nemzése, Jesse jövése:
Oh édes szalmám, Kin arany almám,
Jesus aluszik; és munkáson nyukszik.

219.

Nota: Dum Virgo vagientum

1. Midőn a' Szüz Magzattyát, Jászolyban siró fiát
El akarja alutni, így énekel ő néki:
Oh nap-fény! oh élet! oh édes JESVS! oh édes JESVS!
2. Oh édes napom-fénye! oh életem reménye!
5 A' barmok jászolában, alugy a' lágy szénában.
3. Oh én édes Gyermekek! csak téged kíván lelkem,
Alugy édes Virágom, zöldellő rozmarinom.
4. Oh alugy én Királyom, alugy édes magzatom,
Alugy alugy alakom, mig hadnak ez világon.
- 10 5. Oh Atyának öröme, oh Anyának szerelme!
Oh Anyád Attya alugy, oh Anyád Fia alugy.
6. Akarsz más éneklöket? Majd hívok juh örzöket:
Ezeknél senki nincsen, a' ki ékesben zengjen.
7. Mihelyt kedved meg-értik, ottan egygyütt rá kezdik,
15 Oh alugy JESVS, alugy. Itt az Jászolyban alugy.

2 II [ő hiányzik.] 5 I [A sor után:] Oh nap-fény etc. Post singulos versus. 15 II [A sor utáni refrén vége módosítva:] oh áldott JESUS!

DORMI FILI DORMI

1. Alugy fiam, így énekel Anyja ö szülöttének,
Alugy fiam, alugy, Attya kiáltya kisedének,
Ezerszer néked éneket mondgyunk, töményteni ezerszer.
- 5 2. Jó ágyat néked vettem alugy édes kisedem,
Csak magadnak készítettem, alugy édes Gyerme kem.
3. Alugy szépség, és ékesség, menyből cseppent édesség,
Alugy ajándékot adok, majd lépes mézet hozok.
4. Alugy szájam édes ize, szivem tellyes öröme,
Alugy édes mézzel tellyes alugy lelkem élete.
- 10 5. Mit kérsz? hozok, mond-meg s' adok, alugy két szemem-fénye,
Füleimnek szépen zengő vigaságos éneke.
6. Alugy szivemnek Királlyá, lelkemnek koronája,
Szüzességemnek mátkája, Angyalok tisztasága.
- 15 7. Alugy, én penig éneklek, mint méh körüléd zengek:
Nem engedem hogy álmodból téged fel-ébreszszenek.
8. Alugy fiam, alugy midön tégedet így rengetlek.
Alugy fiam alugy midön tégedet szeretgetlek.
9. Hogy semmi heával ne légy, Jászlyod szép virágokkal:
Körös-körül bé-kertelem gyenge liliumokkal.
- 20 10. A' szénát-is violákkal, jó illatú rósákkal,
Bé-hintem Tulipánokkal, s' gyenge Narcissusokkal.
11. Pásztorokat a' Nyáj mellől mingyárt ide hivatom,
Ezek tisztán énekelnek: melly teczik néked tudom.

1. Szüz MARIA ez világra nekünk szent Fiát hozá,
Az Jászolyba helyheztetvén ötet imigyen szólla:
Alugyál én magzatom, nyúgodgyál virágom; így énekelvén és örvendezvén.

5 I [A sor után:] Ezerszer néked etc. Post singulos versus 13 II Szüzességemnek Virága
2 II helyhezteti ötet s' így szólván hozzá 3 II Alugyál szép zöld ágom III Alugy-el [...] nyúgodgy-el

2. Eökör, Szamár reája lehelvén, mint ha mondanák:
5 Ur és Isten most közöttünk fekszik; egygyütt vigadnak.
Már az Egi madarak és erdei vadak ötet imádgják, és magasztallyák.
3. Azért mi-is halandó emberek ötet dicsirjük,
Dücsösséges születése napját vigan szentellyük.
Az Atya Ur Istennek nekünk kegyelmesnek hálákat adgyunk, szivből vigadgyunk.
- 10 4. Az ki hozzánk irgalmasságából szent Fiát küldé,
Hogy ő minket bünös embereket üdvözitene.
Ki mihent születeték ottan kergetteték kegyes Királyunk, édes JESVSunk.
5. Oh te kegyes Aszszonyunk MARIA, Istennek Annya,
Ez világnak te vagy esedező oltalmazója.
15 Ne felejtkezzél rólunk, oh édes gyámolunk! te légy óltalmunk, erős paisunk.
6. *Légyen hála az nagy Ur Istennek, s' idvözitőnek;
Szent Léleknek, bóldogságos Szent Szüz nagy jegyesenek:
Melly Szüz könyörgésével, maradgyunk szerével Isten kedvében, szent szerelmében.*

222.

1. Csorda Pásztorok midön Bethlehemben
Csordát őriznek éjel az mezőben.
2. Isten Angyali jövének melléjek,
Nagy félelemmel telék-meg ő szivek.
- 5 3. Eörömet mondok néktek ne féllyetek,
Mert születék néktek ma üdvösségtek.
4. Mennyetek el-bé gyorsan a' városban,
Ott találljátok JESVST a' Jászolyban.
5. El-indulának és el bé-jutának,
10 Szüz Máriának jó napot mondának.
6. Hol fekszik JESVS mond-meg az Jászolyban,
Kit bé-takartál mostan a' Polyában.

5 III vigadgyunk **6** II Az égi madarak-is, erdei vadak-is Jesust imádgják **10–12** II [Hiányzik.] **11** IV Hogy ő mind az bünös **12** I születék III–IV születeték **13** II Oh te kegyes régi Szent Patrónánk, kincs hordozója **15** II Kit szoptattál tejjel, annak kérésiddel ügyünk ajánlyád, mert érted jót ád **16–18** I, III–IV [Hiányzik.] II [Lásd a főszövegben.]

6 II ma néktek

7. Isten titeket hozott Uratokhoz,
De nem szolhatok mostan Szent Fiamhoz.
- 15 8. Mert ő aluszik, polyában nyugoszik,
Hideg Jászolban szénán bádgyadozik.
9. Nem fekszik ágyban sem friss palotában,
Hanem Jászolyban romlott Istállóban.
- 20 10. Serkencs-fel JESVST, szent Fiadat nékünk,
Mert Angyaloktól hozzája küldettünk.
11. Serkeny-fel Fiam Pásztorok el-jöttek,
Szent Angyalidtól kik hozzád küldettek.
12. Idvöz-légy JESVS Pásztorok Pásztora,
Menynek és földnek teremtő szent Ura.
- 25 13. Ha nem utálsz-meg te szolgálid vagyunk,
És azért jöttünk hogy téged imádjunk.
14. Kérünk tégedet, mint üdvöztönket,
Bününkért előled el ne üzz minket.
- 30 15. MARIA te-is könyörögj érettünk,
Hogy ez világból bóldogúl ki-mennyünk.
16. Dicsiret néked örök Atya Isten,
Kicsinded JESVS, és szent Lélek Isten.

14 I, III szolhatok II szólhattok **15** III Mert most aluszik, és Pólában nyugszik **28** II el ne' üzz előled III Bününkért tölled hogy el

A PETRI ANDRÁS-ÉNEKESKÖNYV BIZONYTALAN EREDETŰ
ÉNEKEI

PIA AD DEUM PRAECATIO

Nota mü kegis attiank kit valunk

1. Oh kegis Isten, kj rank nez mindenben,
Segelj, legj uellunk keserüseginkben,
Tarczj megj hitünkben es io remensegiben,
Lelkj cziendesegiben.
- 5 2. Az kik hitunkeöt akarjak rontanj,
Es templomodot, neued karomlanj,
Es azert minket szelliel el kergetnj,
Budosoua tennj,
- 10 3. Agiad zent lelked azoknak ziuëökben,
Es ereössiczy megh te igaz hitedben,
Hogj ne legienek ennj teueljgesben,
Hitelensegiben.
- 15 4. Tericzj my hozank uak mereö sziuëökeöt,
Ne had keüetnj gonoz erkeölczyeökeöt,
Ismerienek megh teged, Isteneket,
Terempteöieket.
- 20 5. Tugiuk ezeket hogj mind buneinkert
Reank boczjatad fertelmesseginkert,
Miltan szenuégiuk my gonozsaginkert,
Undok uetkeinkert.
6. Azert keönieörgunk te szent felsegednek,
Ues ueget imar my nagj insegunknek,
Hogj keüeteöj lehessunk igidnek,
Zent bezedednek.

2 II keserüsegunkben 6 II Szent templomodban 7 II Es zerte zelliel minket 10 II eö igaz hiteökben 13 II Tericzj megh
hosszank 18 II fertelmessegunkert 20 II Nagj uetkeinkert 24 II bezedidnek

- 25 7. Lam regen, vram, azte hiuejdet
Hozad fogatad az sok büneöseökeöt,
Az mikor latad eö megj teresseket,
Megj lagiult ziueökeöt.
- 30 8. Megh ismertuk imar az te haragodot,
Es buneinkert nagj sok ostorodot,
Kerunk, hogj ued ell rolunk mind azokot,
Buzu allasodot.
- 35 9. Diczieösegh neked menjben, eöreök Isten,
Kinek zemej kegis mindeneken,
My rjank nezne minden szuksegunkben,
Keönieörgessunkben.

224.

CANTIO OPTIMA

1. Uristen, te aldasod maragion most my rajtunk,
Segetseged legien melletunk.
2. Keörnjekez kigielemmel, vigaztal szent lelkedel,
Es igazgas te zent igidell.
- 5 3. Otalmaz ellensegjtul es minden teueljgestul,
Az sok gonoz ellensegektül.
4. Agj eletet my nekunk, hogj dicziriunk tegedet,
Es aldhasuk te zent neuedet.
- 10 5. Es neuelj igaz hitben, draga tudomanjodban,
Tarczj uegiglen minket azokban.
6. Eörekbiczj te io keduedben, uigy be zent orzagodban,
Hogj dicziriunk nagj uigasagjban.
7. Enged megj mind ezeket te zerelmes zent fiadert,
My vrunker, Jesus Christusert.
- 15 8. Mert tied az diczieösegh, illet minden tiztessegj
Mind eöreöke, oh te nagj felsegh.

28 II [Meg hiányzik.] 29 II mar rajtunk haragodot 30 II ostorjdot 32 II allasidot 34 II Kinek szemey mindenkor kegissen

[PSALMUS 85.]

Nota Haborusaga Daud királynak

1. Haictzj le en hozam, felseges Isten, kegis füleidet,
Hozad kialto zegenj zolgadnak halgasd megh bezedet,
Tarczj megj zentseget, eörizd eletit, idueziticzied lelket.
- 5 2. Egez nap estigh hozad kialtok, mert te benned biztam,
Vijtczj megh lelket szegenj szolgadnak, keönieörulj en raitam,
Ne hajj Istenem, mert ziuem zerint hozad fuhazkodtam.
3. Te uagj, Vr Isten, igen irgalmas, ueghetetlenj kegis,
Kik segedsegre tegedet hinak, azokhoz kigielmes,
Ne hajj el azert, bocziasd megj buneöm, es legj engedelmes.
- 10 4. Tudom, ur Isten, uagj keönieörulleö, irgalmas mindenhez,
Tureö, szenuedeö, nagj bekesseges emberj nemzethez,
Igassagodban beöltczj, igaz lato az el esetekhez.
- 15 5. Tekentczj riamis, keönieörulj rajtam, agj ereöt ennekem,
Ieöuel en hozam, tegj iol en uellem, es segely megj engem,
Batoritczj sziuem, uigaztaly engem, idueözitczjed lelkem.
6. Adgiad, ur Isten, megj szegenullieön az en ellensegem,
Hatra terienek s megj pirullianak az en giüleöleöim,
Mind addigh, miglen teged ismernek, hogj uagj remensegem.
- 20 7. Kegis fuleddel halgasad, uram, az en imatsagom,
Figielmezelle keönieörgessemre, uegied kialtassom,
Nagj buzgosagbol hozad kialto kesserues zollasom.
8. Sok ellensegek, hatalmas Isten, mert riam tamattak,
Az sinagogak es hatalmassok riam tanatczjkoztak,
El uezessenek, teölled nem feltek, regen karhoztatak.
- 25 9. Ezekteöl, vram, sok buzussagot lattam es zenuedtem,
De en te hozad keönj hullassokal szemem fel emeltem,
Te riam neztel, megj kigielmeztel, neuedet diczjrtem.
- 30 10. Irgalmassagod mert megh mutatad, vr Isten, ennekem,
Pokol torkabol te kj ragadad az en szegenj lelkem,
Kegjssegedel es el fedezed zantalan sok uetkem.

29–30 [Eredetileg így:] pokol torkabol kegjssegedel es el fedezed zantalan sok uetkem te kj ragadad az en szegenj lelkem. [A másoló a helyes szórendet utólag számozással jelölte.]

11. Nintzien, Vr Isten, egez feöld zinin te hozad foghato,
Nintzien oly kiraly, hatalmas cziazar te hozad hasonlo,
Terempteö Isten, cziudalatos uagy, ereös, minden hatto.
- 35 12. Minden nemzetek, kiket teremptel, te hozad sietnek,
Teged jmadnak, neuedet fellik, tegedet tiztelnek,
Cziudalatosnak, vrak uranak hiznek egy Istennek.
13. Vezerey, vram kerlek, engemis azte utaidon,
Teökelletessen hogj be iuthassak azte orzagodban,
Vrüluen szüiem teged tiztellienn hatalmassagodban.
- 40 14. Tellies ziuembeöl akor, Vr Isten, valast tezek neked,
Es diczieöitem Szent Angialokal eöreöke te neued,
Fel magasztallak, nagj tiztelletet adok en te neked.
- 45 15. Szent David kiraly nagj buzgossagal ellensegj ellen
Az Vr Istennek keönieöreögj ualla jllien keseruessen
Soltar keönjuennek nioltczuan eöteödik rezenek feiben.

226.

ALIA OPTIMA

[Nota Hálá-adásunkban, etc.]

1. Nepeknek zol Isten: kiczinded seregem,
Senkiteöl ne retelj, legj bator sziuedben,
Az nagj Vr Istennek bizal bezedjben,
Mert igaz mindenkor eö igiretiben.
- 5 2. Vagion az vr Isten mindenkor uelletek,
Kik remensegj allat az egh allat eltek,
Kik tü mind eö teölle segetseget kertek,
Minden dolgotokban cziak eö teölle fiktek.
- 10 3. Szep peldak iussanak azert ezetekben,
Kik regen megj leöttek az el mult ideökben,
Biztanak attjatok az eleö Istenben,
Es megj tartatanak az eö hüssegekben.
- 15 4. Abrahamnak fiat, Isakot megj tartam,
Halala idein eletet megh adam,
Es zaporodasra eöteöt megh segetem,
Irgalmassagommal en eöteöt megh mentem.

Nota II Hálá-adásunkban, etc. **1** I [A *seregem* szó fölött későbbi kézzel:] hivekben [?] **3** II beszédében **5–8** II [Hiányzik.] **12** II Es meg-marattanak **14** II Midön Attya nékem áldozni akarván **15** I [A *segetem* szó fölött későbbi kézzel:] vytam II Ragadá ö kardgyát; de ottan nem hagyám **16** I [A *mentem* szó fölött későbbi kézzel:] hagam II Irgalmassagommal öt meg-szabaditám

5. Adanak Josephnek nagj hatalmassagot,
Egiptom orzagban egj nagj vrassagot,
Mert en el ueöm rolla akor az fogsagot,
20 Megj tartam, es adek nekj zabadsagot.
6. De mit czielekettem Jonas prophetaual,
Az uagj az Ninjue belj kiraliokal?
Noha el akartam niomnj haragomal,
De megis megj tartam irgalmassagomal.
- 25 7. Mikor ez uilagot vazel hogj el ueztem,
Az hüteötlen nepet akor el meritem,
Mind az atal Nouet azert en megj mentem,
Irgalmassagomal en eöteöt megj tartam.
8. Susannat megj mentem az hamis biraktol,
30 Es az hamissagban nagj sok alnoksagjtol,
Hozam fel kialta, megj mentem halaltol,
Kigelmessegemuel [?] megj mentem azoktul.
9. Az harom iffiakot megj tartam az tuzben,
Minden bantasnekul egeö kemenczeben,
35 Mert megj ismerenek engemet szíueökben,
Remensegek ualla az elleö Istenben.
10. Lam az sidokottis Pharao kezibeöl
Regen en kj hozam kegitlensegibeöl,
Megj mentem en eökeöt illien nagj insegbeöl,
40 Rabsagjbol, fogjsagjbol, egeö kemenczebeöl.
11. En uagiok az Isten, nepemhez kigielmes,
Kik en hozam ternek, igen engedelmes,
Es en uagiok az ur, hozatok kigielmes,
Mert az ember nallam draga es szerelmes.
- 45 12. Noha megj haragzom, de hozatok terek,
Az hüteötlensegert en mindent megj uerek,
Segitseget soha senkíteöl nem kerek,
Mert en uagiok az ur, es eöreöke ellek.
- 50 13. Nabugodonozor nagj buneökben essek,
Noha kiraly ualla, baroma ualtozek,
Hozam fel kialta, en ria tekintek,
Azeö urassaga nekj megj adatek.

17 II Adék a' 20 I zabsagot [!] II szabadsagot 22 II A' nagy Ninivében lakó Királyokkal 25 II E' Világot régen 27 II akkor én 28 I [A megj tartam szavak fölött későbbi kézzel:] teriezttem II Meg-szünék haragom, s' ötet meg-segítém 31 I kilita [!] II Hozzám felkiálta, ártatlanságából 32 I kiglguel [Az lgu betűk fölött rövidítésjel.] II Es meg-szabadítám, véletlen halálból 37 I pharo [!] II Pharahó 39 I menten [!] II Meg-mentém én őket kemény inségéből 43 II figyelmes 46 II Es a' gonosság-ért én mindent meg-vetek 47 II Segítséget pedig 49 I Nabudogonozor II Nabugodonozor

14. Daniel profetat megj tartotam ualla,
Orozljanok keözj hogj uetetet ualla,
55 Kigjelmet elleötem Daniel niert ualla,
Illien fogsagjaban Habakuk tapllala.
15. Manasses az bünreöl meniezer intetek,
De hogj megj nem tere, fogsagjban uitetek,
60 Vas bekoban kiraly ereössen ueretek,
Hogj hozam kialta, en ria tekentek.
16. En hozam, emberek, imar megj terietek,
Noha uetkeztetek, megj boczjatom nektek,
Mert en uagiok az ur, engem tiztellietek,
En teöllem fellietek, engem keöuessetek.
- 65 17. Az meny es feöld nekem tano bizanssagom,
Hogj mindenek fellet vagion vrassagom,
Mennien es az feöldeön uagion kiralysagom,
Azon keppen uagion en hatalmassagom.
18. Az menyei karok cziak en teöllem fignek,
70 Az archangjalokis *előttem reszketnek*,
Tugjatok, en teöllem eördeögeök retegjnek,
Es engem halgatnak minden hatalmassok.
19. Az en neuem allat tengerek aradnak,
Az en neuem altall hegiek megj indulnak,
75 Es ha parancziolok, nagj habok tamadnak,
Es ha parancziolok, nagj esseök tamadnak.
20. Az en uyaimot tengerigh terieztem,
Es az szellies feöldnek hatarit fel uezem,
80 *Eget csillagokkal fel* ekessitettem,
Az napot es holdot rea helyheztetem.
21. Az uy testamentom belj sok cziudakot
Ertetek miueltem, es sok halotakot
Tamaztok, giogitok beteges korokot,
Süket, gutta üteöt, sok niaualiasokot.
- 85 22. Ezeket ertetek en megj czielekettem,
De megj ezeknelis nagiat miueltem,
Az emberj testet magamra fel ueötem,
Magamot ertetek en megj eölettetem.

56 II táplállya **59** II Erős vas-békóban a' Király vereték **64** II féllyetek, s' engem **70** I Az archangjalokis en teöllem tugjatok [Téves felsor-isméltés.] II Az Arkangyalok-is előttem reszketnek **71** I [Előbb így:] Eördeögeök retegjnek en teöllem tugjatok [A másoló a szavak fölé írt számokkal jelezte a végleges szórendet.] II Föld, Meny, Pokol, tenger, engemet rettegnek **72** II minden nemzetségek **74–76** II Nagy erős kö-sziklák szómra meg-indúlnak: Parancsolván ottan Egek essöt adnak, Viszont ha akarom, nagy habok támadnak. **76** I [A *tamadnak* szó fölött:] szakadnak **79** I Az eget sok czialagokal [!] II Eget Csillagokkal fel-ékesitettem **81–88** II [Hiányzik.]

23. Jeöuetek en hozam, kik büneösseök uatok
90 Lezek en ty nektek kigelmes attjatok,
Engem tisztellietek, en bennem bizatok,
Hogj eöreöke uellem ty uralkogiatok.
24. Szerzetem en nektek egy zep eoreökseget,
Es az menjorzagjban eöreök bekesseget,
95 Kerlek, el hadgiatok az hüteötlenseget,
Es tanulliatok megj azen szent igemet.

227.

[PSALMUS 102.]

Nota: Dicsirtessel Attia Isten menniekben halat adok fel.

1. Szent Daidnak halliuk megh imatsagat,
Mikeppen zamlalia niomorussagat,
Keönieöreöguen, hogj megj halgassa zauat,
Illien keppen kezdj el imatsagat.
- 5 2. Vram, halgasad megj en imatsagom,
Iusson hozad azen nagj kialtassom,
Tekentczied megh az en niomorussagom,
Felsegednek ezeket igj zamlalom:
- 10 3. Sok niauualiak zallotak, uram, riam,
Mikent az fust, az uagj felheö en raitam,
Az kik miat jmar ugj el zaratam,
Azert read egiedul magam biztam.
- 15 4. Sir, kesseregj jmaron az en ziuem,
Siralmimban el farado ket zemem,
Mint az szena, megh zaradot tetemem,
Valions houa lezen jmar en lelkem?
- 20 5. Fohazkodasimban en ahoz iutam,
Mint az puztaban publicant hogj lattam,
Es az bagoly, kinek zauat hallotam,
Eneklesin sokaigh cziudalkoztam.
6. Ollian uagiok, mint az madar az agon,
Zegenj feiem jmar egiedül uagion,
Mindenesteöl oly nagj banatom uagion,
Hogj otalmam, lattjak, cziak teölled uagjon.

93 II Készítettem néktek nagy szép örökséget 94 II Drága Menyországban 96 II Es meg-tanúlljátok

- 25 7. Feöldnek porrat kenierem gianant ezem,
Keonj hullatassom megh emeztet engem,
Haragodot buneimert erdemlem,
Azert lattom, az feöldheöz uertel engem.
- 30 8. Minden eleö napjaim mar el multak,
Mint az arniek, az uagj parah latatnak,
Mint az szena, tetemim megh szarattak,
Mint akartad, en rjam zallotanak.
- 35 9. Noha en ekkepen semiue leottem,
Mert igaz uagj mindenben, megj üsmertem,
Es eöreöke megj maratczj, azt ertetem,
Vram, benned ezt uetekul nem itiltem.
- 40 10. De ha megh nem bantanam felsegedet,
Megis halgatnad megj keönieörgessemet,
Tekentened megh az Sionnak hegiet,
Halgatnad megj ott azte nepejdet.
- 45 11. Lam az poganiokis, kik teged felnek,
Minden vrak kiraliok hogj tisztelnek,
Teölled oly nagj kigielmesseget nierenek,
Jo uoltodert mind eöreöke diczjrnek.
- 50 12. Mostis, uram, noha engem megj uertel,
Bunejmert szined eleöl el uettel,
Jol lattom, hogj megj kigielmeztel,
Jgiretedben bizoniossa teötöl.
- 55 13. Be irtam ezeket az en sziuemben,
Azte nagj kigielmessegedet epen,
Mindeneknek ezeket kj hirdetem,
Felsegedet en eöreöke diczirem.
- 60 14. Le tekentel mert az magas meniekbeöl,
Hiuejdnek Sionak hegjeyreol,
Nagj gondot leön mert azte nepeidreöl,
Gondolkodal eö sok keönieörgessekreöl.
- 65 15. Kiert milto teged fel magaztalnunk,
Diczjretet milto neked mondanunk,
Az hiuekel illik halakot adnunk,
Felsegedet mind eöreöke aldanunk.
- 70 16. Mind eöreöke mert te, uram, megj maratczj,
Szent keduedbeöl munkeötis te el nem hatczj,
Rezet nekunk diczjeössegedben te atczj,
Szent fiadert mindezekben megj halgatczj.

45 noha [*mind*-ből jav.]

- 65 17. Igj keönieörge szent Daut [!] az Istennek,
Sok bunejt szamlaluan felseginek
Szaz masodik rezeben eö keönjuenek,
Szep peldat ad eben eö mindeneknek.

228.

ANTE VEL POST CONTIONEM DICENDA

1. Felseges Vr Isten, kj lakol meniekben,
Az szent angialoknak eö diczieössegiben,
Halgas meg mar minket kesserussegunkben,
Mert cziak hozad bizunk minden jnsegunkben.
- 5 2. Annj, vram, rajtunk az sok niomorussagj,
Hogj el fogiat szinten a' sok haborusagj,
Te zent templomodban vagion cziak puztassagj,
Mert te nalad nekül elletunk aruassagj.
- 10 3. Az te szent jgidet hirdetnj nem meriuk,
Mert ellensegunknek nagj haragiat felliuik,
Az fellelem miat szinten el epetunk,
Kik johaid uagiunk, majd el szeljeztetunk.
- 15 4. Igassagod, uram, ugian azt mutatja,
Hogj az bünert minket ostoroz s akarja,
De irgalmassagod uizontag nem hadgia,
Mert keönieörgessunkeöt hozai fogadgia.
- 20 5. Jeöuel azert, uram, jnsegunk meg latnj,
Es segelj meg minket, mert bizonj imar my
Nem tudunk sohonat segedelmet uarny,
Jeöuel Vram, jeöuel, mert nem gieözunk uarnj.
6. Az egj igaz hütnek megj öregbulesert
Enged meg ezeket, szent Attjank, Christusert,
Mj dicjretunkert, kjt adunk ezekert,
Ved hozad, Vr Isten, azte zent fiadert.

2 II Az szent Angyalokkal örök dicsösegeben 4 II Mert csak benned bizunk minden szüksegünkben 6 II El fogyat mar szinten 7 II nagy pusztasag 11 II Nagy felelem [...] el epedünk 12 II im majd el szelyedünk 13–20 II [A 4–5. vsz. fordított sorrendben.] 13 II uram szinten azt 14 II bünert rajtunk felséged ostroma 15–16 II De kerünk tekints fel magas keresztfara Szent Fiad verenek szent aldozattyara 21 II hitnek öregbülesere 22–24 II Engedgy szent Fiadert segedelmet erre: Mi könyörgesünket vegyed füleidbe, Kiért mindörökké aldassal menyegbe.

EX PSALMO DAUIDIS

1. Felsegedhez, nagj Vr Isten,
Fel kialtok magos menjben,
Eletemben insegemben
Nehagj engem szüksegemben.
- 5 2. Legj kigielmes bezedemre,
Visely gondot eletemre,
Mert igazsagy uagj mindenben,
Es kiraliom uagj felsegyben.
- 10 3. Vtalz, Isten, alnoksagot,
Giüleöleöd az hamissagot,
Megh bünteted czialardsagot,
Minden fele gonossagot.
- 15 4. Mind megh halnak az gonozok,
Es el ueznek az alnokok,
Porra leznek az hazugok,
Az uer ontok es czialardok.
- 20 5. En peniglen szent igidben
Gieönieörkeödeöm bezededben,
Diczikedem io uoltodban,
Eliarok hiuatalomban.
6. Visely engem szent igidben,
Es igazgas szent lelkedel,
Szent neuedert nieresegel
Szenuegied mindent bekeuel.
- 25 7. Nintczj semj io bezedekben,
Ellensegimnek szíueökben,
Rakua torkok karomlassal,
Ragalmazo, rut hirekel.
- 30 8. Ves büntetest, Vram, azert
Azokra, kik szent neuedert
Haborgatnak szent igidert,
Teöreöld el az eö uetkekert.
- 35 9. Im ha latnam tereseket,
Eleteknek iobitassat,
Felsegedteöl mjnden iokot
Kernek lelkeknek kigielmet.

6 eletemre [Javított szó, az alatta levő olvashatatlan.] II megh bünteted [Tévedésből kétszer leírva.]

10. Te bened mind eöruendeznek
Igaz hittel, az kik hiznek,
Az elenseghteöl sem felnek,
40 Mert te hozad essedeznek.
11. Ald megh, Vram, az jgazat,
Rontzj megh, uram, az hamissat,
Bocziasd arra haragodot,
Azkj nem szeret tegedet.
- 45 12. Jgy keönieörge az szent Daut
Hazaiatol tauol jaruan,
Ellensege haborgatuan,
De Istenet el nem hagjuan.

230.

[PSALMUS 33.]

1. Kereztien nepek ezel tartoznak,
Hogj az Istenreöl giakorta szolianak,
Diczjreteket nekj mongianak,
Sok io tetereöl halakot agianak.
- 5 2. Pelda my nekünk Daudid profeta,
Kj az Istennek segetseget lata,
Saul kezibeöl kj szabadjtta,
Kireöl Istennek nagj halakot ada.
- 10 3. Aldom az Istent minden jdeöben,
Felmagaztalom minden eletemben,
Diczirem eöteöt az en sziuemben,
Eöruleök mostan niluan en lelkenben.
- 15 4. Magaztaljatok uellem az Istent,
Diczieöitczietek eö szentseges neuit,
Mert szorgalmason keressem eöteöt,
Es megj halgattja en keönieörgessemet.
- 20 5. Ky mente engem haborussagbol,
Es minden nemú haborussagimbol,
Mjnden tanulhat azen peldambol,
Emlekezhetik Isten io uoltarol.
6. Ha ezt megh halliak az niomorultak,
Elensegekteöl kik haborgatatnak,
Bizonj sziuökben igen uigadnak,
Az eö lelkekben eök megh batorodnak.

- 25 7. Nagj bizadalmat magoknak fogjnak,
Az ur Istenhez io hittel jarulnak,
Nagj buzgossagal hoza kialtnak,
Azeö orczaioek megj sem pirultatnak
- 30 8. Lam im ez szegenj meg niomorodot
Keönieörgesseuel Istenhez kialtot,
Es az Istenteöl megh halgatatot,
Minden niaualjaiabol kjszabadjtot.
- 35 9. Az ur Istennek eö szent angialla
Az hiuek keörniul taborat iartatia,
Isten feleökeöt megh otalmaza,
Niomorussagbol es kj szabadittja.
- 40 10. Keserczietek megh, mely io az Isten,
Melj nagj kigielmes eö termezsetjben,
Boldog ember az, kj bizik eben,
Mert rezes lezen eö ereöksejben.
- 45 11. Fellietek Istent es tizellietek,
Hú kereztienek, mert ty uatok szentek,
Eogjatkozastok nem lez, higietek,
Ha az ur Istent igazan fellitek.
- 50 12. Hamis gazdagok es kegitlenek
Meg fogiatkoznak, ehseget szenednek,
De kik keresik keduit Istennek,
Semj io nekül eök nem zükeölkeödnek.
- 55 13. Jeöuetek hozam, oh aldot fyak,
En jntesemet ty megh fogadjatok,
Io tanacziomot ne utaliatok,
De nagj eöreömest engem halgassatok.
- 60 14. Tikteökeöt mostan szepen oktatlak,
Mint io fiakot, szepen tanitatlak,
Az ur Istenhez en igazgatlak,
Eö felelmere szepen en inditlak.
- 65 15. Valakj kjuanz uilagon elnj,
Es io napokot te eltedben latnj,
Io szerencziesnek dolgodot lennj,
Minden buneödeöt tehat el kezd hadnj.
- 70 16. Az te nieluedet az hiusagoktol
Meg tartoztasad gonoz szokasoktol,
Te aiakidot alnoksagoktol
Es minden felle sok czialardsagoktol.

50 [Eredetileg: *fogjatok*; az *ad* szótag utólag föléje írva.] 56 szepem [!]

- 65 17. Sok gonoszagot eltedbenj hagj el,
Minden ideöben te iot czielekedgiel,
Magodot tarczriad jgienessegel,
Ely mindenek keözt oly nagy bekessegel.
- 70 18. Mert az Istenek az igazakra
Szemej neznek eö benne bizokra,
Füleit haitja jmatsagokra,
Io keduit niutja eö kiuanssagokra.
- 75 19. Azokra penigh haragal tekint,
Kik czielekednek fertelmes büneökeöt,
Retenetesen buntetj eökeöt,
Semiue tezej emlekezeteket.
- 80 20. Az Isten felleök menjben kialtnak,
Es az Istenteöl eök megh halgatatnak,
Niomorusagjbol megh szabadulnak,
Minden gonoztol meg otalmaztatnak.
21. Keözel az Isten mind az hiuekhez,
Benne bizokhoz, es eöteöt feleökheöz,
Nagj io akaro az kesergeökheöz,
Es eö lelkjben teöredelmessekhez.
- 85 22. Noha sok gonoz es sok niaualia
Az igazakon teörtenik giakorta,
Abban az Isten eökeöt megh tartja,
Es cziuda keppen el kj szabadjtia.
- 90 23. Megh eöriz Isten benne hiueökeöt,
Rothadastol mentj minden tetemeteket,
Megh szabadjtia az eö lelkeket,
Mint hú szolgait, menjben uizj eökeöt.
- 95 24. Hamis nepeket igen giuleölj,
Jgassagual eökeöt megh buntetj,
Mint hitetleneket, ugian el ueztj,
Eöreök pokolra holtok utan uetj.
- 100 25. Szent Daut iria az soltar keönjben,
Harmintczj harmadjk ekes enekjben,
Hiueket intj eö ez uersekben,
Hogj cziak bizanak az egj ur Istenben.

90 tetemeteket [!]

MEGGYESI ANDRÁS

ALIA [CANTIO] OPTIMA

Nota az vr Christus Isten fia

1. **Az** Istennek nagj zerelme
Arat riank nagj kigilme,
Büneöseökheöz nagj io kedue,
Lakozek bennünk zent lelke

- 5 2. **Nintzien** hat nekunk felelmunk,
Mert Christus uagion melletunk,
Hat eö hoza essedezunk,
Hogj teölle ell ne szakagiunk.

- 10 3. **Dauit** az eö enekiben
Int mindent, hogj eleteben
Keöuesse Istent *mindenben*,
Hogj legien reze meniekben.

- 15 4. **Remensegunk** io uoltaban
Legien Christus erdemiben,
Ne essunk semi kettsegjben,
Cziak bizunk az ur Istenben.

- 20 5. **En** Istenem, ne hajj engem,
Szegenj szolgadot el ueznem,
Mert uagiok nagj gieötreleben,
Nieluekteöl ragalmazasban.

6. **Az** nieluek ragalmazassa
Tüzet geriezt kiczin uolta,
Kit nem emezhet megh langia,
Sebeseghnek eö nagj uolta.

- 25 7. **Sok** attok es ragalmazas,
Nieluekben cziacziogas,
Hizelkedes, czialardkodas,
Nieluek miat ragalmazas.

- 30 8. **Mindeneknek** termezhetek
Keönieben szilidethetnek,
Hogj mint az gonoz nieluek,
Mert benne uagion nagj mergek.

Nota II Irgalmasságnak Istene, etc. **2** II árad **3** II bünösöknek **4** II Lakozik **5** II Nincsen már **7** II igyekezzünk **11** I mindendenben [!] II mindenben **12** II résztes Mennyégben **16** II Csak bizzunk nagy jo voltaban **17–40** II [Hiányzik.]

9. **E**gik iosagj az emberben,
Ky mertekletes szolasban,
35 Nieluek uagjon szabolaban,
Eletek oly nagj iossaghban.
10. **G**iakorta fogot ez lennj,
Nieluekteöl sok szo adatnj,
40 Mely meze szokot repülj,
Melliet nehez uiza uonnj.
11. **G**iakron Istennek haragia,
Buntetessenek ostora
Szal riank nagj kemenj uolta,
Mert engerliük eöt haragra.
- 45 12. **E**ngeztelliuk Istenunkeöt,
Keönieörgessel keriuk eöteöt,
Tauoztassa bünejnket,
Mutassa hozank szent lelkit.
- 50 13. **S**zentellie megh bunejnket,
Batoritczja my lelkinet,
Igazgassa my nieluinket,
Epitezie giarlo uoltunkot.
- 55 14. **I**rgalmassaghnak Istene,
Kj tikkoknak uagj tudoia,
Sziueknek atal latoja,
Legj le/kem uigaztaloia.
- 60 15. **G**iarapitczj bennünk az hitet,
Adgj io lelkj ismeretet,
Itt ezfeöldeön bekesseget,
Menieghben nagj djczieösseget.
16. **E**zert eöreök tiztessegel
Tartozunk halla adassal,
Diczirtessel szent fiadal,
Es az szent lelek Istennel.

48 II Mutassa hozzank kegyelmét **49** II életünket **50** II Bátoritsad **52** II létünket **54** I tikkoknak [!] II Titkoknak te vagy tudoja **56** I lekem [!] II Lelkünknek **60** II boldogsagot **62–64** II Leszünk hozzád dicsirettel, hálát adunk nagy jo kedvel, eneklünk neked örömmel.

JEGYZETEK

BEVEZETÉS

Ebben a kötetben is azokat az elvi és gyakorlati szempontokat követtük, amelyeket az eddig megjelent hat kötetben kialakítottunk. A szövegek betűhívek, csak néhány régies betűformát helyettesítettünk a ma szokásos formával: f = s; ß = sz; ʒ = z; w̄ = ű; ȳ = y; a különféle ékezettel vagy mellékjellel ellátott o és u betűt ö-re és ü-re írjuk át. Néhány nyomtatvány az ö és az ü kvantitását is megkülönbözteti, ebben az esetben mi is ezt tesszük. (Ennek részleteiről sorozatunk II. kötetének 247. lapján írtunk.) A kis- és nagybetűk használatában, valamint a központosásban csak akkor követjük az eredeti forrást, ha nyomtatott; kéziratos források esetében a mai gyakorlatot követjük. A rövidítéseket minden külön megjegyzés nélkül feloldottuk.

A változatapparátusban kétféle eljárást követtünk. Szerzői szöveg esetében lap alján csak a szerzőtől származó variánsokat adjuk. Minthogy azonban a szövegek utóéletét sorozatunk időkorének megfelelően általában a XVII. század végéig követjük, a nem szerzői, későbbi variánsokat (vagy legalábbis a legjellemzőbbeket) a kötet végi apparátusban közöljük. A névtelen szövegeknél az összes XVII. századi variáns a lap alján olvasható. Ez utóbbiaknál gyakran előfordul, hogy egy későbbi forrásban a szöveg nem változott, ez esetben az illető forrást csak megemlítettük, tehát nem láttuk el római számmal. Egy másik szövegnél ugyanaz a forrás variánsokat tartalmazhat, ebben az esetben számozást kapott. Ez a magyarázata annak, hogy pl. Kájoni János *Cantionale catholicum*-a, egyes esetekben elsőrendű (római számmal megszámozott) forrásként szerepel, más esetben pedig csak megemlítjük, mint az illető szöveg egyik előfordulási helyét.

Szerzői szöveg közlésénél az „ultima manus” elvét követjük. Ezt azért tartjuk szükségesnek itt külön kiemelni, hogy egy látszólagos ellentmondásnak magyarázatát adjuk. Hajnal Mátyás elmélkedő könyvének két, a szerző életében megjelent kiadása ismeretes: az 1629-i és az 1642-i. Hajnal saját verseit a fenti elvnek megfelelően az 1642-i kiadásból közöljük (tehát ez a kiadás az I. forrás), s az 1629-i kiadás, mint II. forrás, eltéréseit a lap alján adjuk. A nem Hajnaltól származó versek esetében éppen fordított a helyzet. Itt az 1629-i szöveg kapta az I-es számot, s az 1642-i eltérései kerültek a lap aljára, minthogy Hajnalnak ez utóbbiban végzett változtatásai nem szerzői variánsok, hanem az utóélet dokumentumai.

Sorozatunk eddigi köteteitől két dologban eltérünk. Az egyik a refrénes szövegek közlési módszere. Itt azt az újítást vezettük be, hogy a refrént csak az első versszakban írjuk ki, petit szedéssel megkülönböztetjük a változó soroktól, és a többi versszakban minden külön megjegyzés nélkül elhagyjuk. Ennek nemcsak az a haszna, hogy helyet takarítottunk meg, hanem az is, hogy a refrénes szerkezet első pillantásra nyilvánvalóvá válik. A másik eltérés az eddig megjelent kötetektől az, hogy nem közöljük az egyes énekek dallamait. Amióta Papp Géza mintaszerű kötetével (A XVII. század énekelt dallamai. Bp. 1970.) a Régi Magyar Dallamok Tára befejeződött, csak ismétlés lenne, ha e kötetben közölnénk a dallamokat is. Elegendőnek tartottuk az RMDT megfelelő kötetére és számára való hivatkozást. Egyébként is sorozatunk használójának állandóan figyelemmel kell lennie a Régi Magyar Dallamok Tára két kötetére, amely – Papp Géza megfogalmazásával – „irodalomtörténészeink párhuzamosan folyó nagy vállal-

kozásának, a Régi Magyar Költők Tára új, XVII. századi sorozatának kiegészítéseként fogható fel”.

A kötet végén található jegyzékekhez és mutatókhoz csak néhány apróbb megjegyzésünk van, minthogy azok általában az eddigi gyakorlatot követik. Hasznosnak látszott, hogy a különböző kezdősormutatókat egyé olvasszuk. A nótajelzéseket a mutatóban a kezdősor után tett „(nj)” különbözteti meg a közölt szövegek kezdősoraitól. A jegyzetekben közzétett szövegeket is itt soroljuk fel, erre az éneksorszám utáni „(j)” betű figyelmeztet. A rövidítések jegyzékébe nem vettük fel az egyes bibliai könyvekre való hivatkozást. E hivatkozásokat még a tapasztalatlan kutató is könnyen felismerheti a sorozatunk II. kötetének 248–249. lapjain közölt felsorolás segítségével.

1608–1626

E kötet élén öt, a XVII. század elejéről való forrásnak, kéziratosságnak és nyomtatottnak verses szövegei kerülnek közlésre. Ezek a következők: 1. Pápai János két kéziratának verses darabjai. (1–4. sz.) 2. A *Bettfalui-énekeskönyv* egy éneke. (5. sz.) 3. Pázmány Péter imádságoskönyvének egy verses betétje. (6. sz.) 4. Kopcsányi Márton: *Az evangéliumok és epistolák* c. művében megjelent ének. (7. sz.) 5. A *Poenitenciának tüköre* c. elmélkedő könyvnek verse. (8. sz.)

Az alábbiakban előbb az 1–4. sz. ének forrásairól, valamint azok összeírójáról adunk tájékoztatást.

A Pápai János pályájára vonatkozó adatokat a jezsuiták rendi katalógusaiban, valamint két, alább ismertető autográf kéziratának néhány megjegyzésében találjuk, Életének mintegy két és fél évtizedét a jezsuiták között töltötte. 1592/93-ban Brünmben öltözött be és itt kezdte meg a noviciátust. Ekkor tizenhat-tizennyolc esztendősen lehetett, vagyis 1574–1576 táján születhetett. 1596/97-ben Olmützből filozófiát hallgatott, 1597/98-ban Grazban első éves teológus volt. 1600/01-ben Vágsellyén a grammatistákat tanította, majd 1601/02-ben Brünmben harmadik próbaévét töltötte. Valószínűleg ekkor szentelték pappá. 1602/03-ban ismét Vágsellyén, majd 1603/04-ben Kolozsvárott találjuk mint magyar hitszónokot. 1604 őszétől 1606 őszéig a gyulafehérvári jezsuita kollégium szuperiora volt. Az 1606/07. esztendőben Klagenfurtban tartózkodott, a névsorok azonban nem jelzik beosztását. Itt készült el 1608 nyarán első kéziratával, egy magyar nyelvű teológiai traktátussal.

1609 első hónapjaiban két levél is tanúskodik arról, hogy még Klagenfurtban a jezsuiták között élt. A levelek azonban egyúttal azt is elárulják, hogy nyugtalan természetű lehetett, és nagy álmokat, terveket szőhetett magában. Misszióba vágyott, és meg akarta keresni a magyarok őshazáját. Rómában, 1609. jan. 9-én kelt levelében a jezsuiták egyetemes főnöke, Claudio Aquaviva generális utasítást adott Argenti osztrák tartományfőnököknek, hogy a missziós munkára alkalmatlan Pápaire ügyeljen, és adjon neki kollégiumi beosztást: „P. Pápay iuvandus erit istic prout res exigit et curandum ut intelligat ipsum non esse idoneum missionibus, quas alioquin expetebat, sed occupandum erit in collegiis prout R. V. tuto fieri posse iudicabit et vigiletur.” (ARSJ Austr. 2. fol. 337.) A másik, 1609. ápr. 4-én Rómában kelt levelében Aquaviva közvetlenül Pápaire igyekezett meggyőzni arról, hogy a helyzet nem alkalmas arra, hogy akár csak Erdélybe is visszatérhessen: „Vidi literas R. V. quibus originem Ungarorum describebat a Mogoribus repetitam et deinde proponebat nobis desiderium suum eo proficiscendi ad salutem animarum procurandam, quandoquidem res Hungaricae et Transylvanicae nunc eo loco sunt, ut nostros eo redire nulla spes propemodum esse videatur”. (Uo. föl. 349. Az idézett levelek kivonata megtalálható SZITTYAY DÉNES kéziratgyűjtésében: *Epistolae Generalium S. J. ad provinciam Austriae* IV. 66, 71. – MTAK MS 26.)

Ezekből az adatokból arra lehet következtetni, hogy nyugtalan természete miatt a jezsuiták közül még a szokásos harmadik fogadalom letétele előtt távoznia kellett. Ebben az időben harminckét-harminchárom éves lehetett. Néhány év múlva, 1617-ben második kéziratában neve mint somogyvári és zselici választott apát, soproni és kisheff-

lányi javadalmas tünik fel. Egykorú forrásokból azt is megtudjuk, hogy a XVII. század elején jórészt török kézre került és a zselici-szentjakabi apátsággal összekapcsolt ősi somogyvári bencés apátságot II. Mátyás 1614. nov. 27-én kelt oklevelével Pápai János vasvári örkanonoknak adományozta, aki ezeknek az apátságoknak Sopron megyei javadalmaikat ténylegesen élvezte is. (SÖRÖS PONGRÁC: AZ elenyészett bencés apátságok. Bp. 1912. 167.)

* * *

Pápai Jánosnak két autográf kézirata maradt fenn. Közülük időrendben a korábbi *Az Oltari Szentsejben a Christus jelenletenek igassagarol, a szent aldozatrol es miseröl es az egy szin alatt való elegendő keresztyeni communiorol harom kiseded könyveczkek* című teológiai traktátus. (OSZK Quart. Hung. 311.) A bejegyzések tanúsága szerint szerzője Klagenfurtban, 1607. júl. 1 és 1608. jún. 14 között írta. Nevét művének elején, a Forgách Ferenc esztergomi érseknek címzett latin nyelvű ajánlása végén *Jo. Pap.* alakban rövidítette. A megoldást a kézirat utolsó lapján olvasható egykorú olvasó-bejegyzésben találjuk: „Generosus D. D. Paulus Zarka de eadem, perlecto libro isto totaliter hoc Encomio prosecutus est authorem huius libri R. D. Joannem Papaij

Qui patriam adfert, ingenio suam
Illustre nomen, laudibus excolens.
Dignus fauore est, praemioque
Quem sequens ueneret aetas.
Ergo.

Grato, tuum te quaeso, foue sinu
Pannonia ciuem, gestiens que
Posteritatis honore cinge.

Anno. 1612. mpa.”

Ebben a kéziratban négy magyar verses szöveg található. Közülük a *Czak nieluinkel pattogattiuk* kezdetű az *Az Keresztyen olvasohoz elől iaro beszéd* című előszó szövegében idézetként olvasható. (A vers kiadva: RMKT XVII/1, 349; az előszó uo. 607–10.) A többi három ének a kézirat első része – a traktátus első „könyve” – végén egy csoportban található. Közülük kettő, Aquinói Szent Tamás két oltáriszentségi himnuszának fordítása itt fordul elő először. (Kötetünk 1–2. sz. darabja.) A harmadik, az *Iduözlegly Christusnak szent teste, szent oltaron aldoztatal* kezdetű középkor végi ének legkorábbi előfordulását a Peer-kódexből ismerjük. Egy versszak hozzáadásával a XVII. századi katolikus énekgyűjteményekben is megtalálható. (RMKT I², 218–20.)

Pápai másik kézirata egy prédikációs gyűjtemény. Ezt a pozsonyi káptalan könyvtárában egykor 117. szám alatt őrzött, 1058 lapos papírkódexet KNAUZ NÁNDOR fedezte fel és ismertette. (A pozsonyi káptalannak kéziratai. Esztergom 1870, 220–23.) Leírása szerint a kötet latin nyelvű prédikációkat tartalmaz és az első kötetablájának belső oldalán ez a bejegyzés olvasható: „Me possidet iure laboris Joannes Papay El. Abbas Somogyuariensis et Zilisien. Ord. S. Ben. et benefic. sopronien, et minoris Hefflain. 1617.” A kézirat tehát „iure laboris”, vagyis a „munka”, azaz a szerkesztés, a leírás vagy a másolás jogán 1617-ben Pápai János somogyvári és zselici választott apátnak, soproni és kishéflányi javadalmasnak birtokában volt. Az egyébként mindvégig latin nyelvű kéziratban két magyar verses emlék található. (Kötetünk 3–4. sz. darabja.) A kézirat az első, a Jézus életét összefoglaló rozáriumvers nyomán *Jézus verses történetének kézirata* elnevezéssel került az irodalomtörténeti szakirodalomba. (KLANICZAY TIBOR: Magyar nyelvű verses kéziratok Csehszlovákia könyvtáraiban. I. OK. VII. 1955, 429–42; STOLL 36. sz.) A továbbiakban *Pápai János prédikáció-gyűjteménye* címmel idézzük.

1.

Kézirata: **Pápai János kézirata.** 1608, 86a–88a. – A végén: „Amen Alleluia.”

Oltáriszentségi ének, Aquinói Szent Tamás *Lauda Sion Salvatorem* kezdetű úrnapi sequentiájának fordítása. (Vö. AH 50, 584–85; CHEVALIER 10222; RADÓ 385; SZÖVÉRFY II, 246–51. – Ugyanezt Hajnal Mátyás is lefordította; lásd kötetünkben 73. sz. alatt.) A kéziratban a latin eredeti és a fordítás versszakonként váltakozva, párhuzamosan olvasható. Latinját az 1651-i *Cantus catholici* (89–90.) nyomán közöljük; az interpunkciót és helyesírást nem számítva ez mindenben egyezik Pápai kéziratainak latin szövegével.

1. Lauda Sion Salvatorem,
Lauda Ducem, et Pastorem.
In Hymnis, et Canticis.
2. Quantum potes, tantum aude,
Quia major omni laude;
Nec laudare sufficis.
3. Laudis thema specialis,
Panis vivus, et vitalis,
Hodie proponitur.
4. Quem in Sacrae mensa Coenae,
Turbae Fratrum duodenae,
Datum non ambigitur.
5. Sit laus plena, sit sonora,
Sit jucunda, et decora,
Mentis jubilatio.
6. Dies enim solemnus agitur.
In qua mensae primo recolitur,
Hujus institutio.
7. In hac mensa novi Regis;
Novum Pascha, Novae Legis:
Phase vetus terminat.
8. Vetustatem novitas;
Umbram fugat Veritas.
Noctem Lux eliminat.
9. Quod in Coena Christus gessit,
Faciendum hoc expressit,
In sui memoriam.
10. Docti sacris institutis.
Panem, Vinum, in salutis,
Consecramus Hostiam.
11. Dogma datur Christianis.
Quod in Carnem transit Panis,
Et Vinum, in Sanguinem.
12. Quod non capis, quod non vides,
Animosa firmat Fides,
Praeter rerum ordinem.
13. Sub diversis speciebus,
Signis tantum, et non rebus,
Latent res eximiae.
14. Caro cibus, Sanguis potus.
Manet tamen Christus totus,
Sub utraque specie.
15. A sumente, non concisus,
Non confractus, non divisus,
Integer accipitur.
16. Sumit unus, sumunt mille.
Quantum isti tantum ille,
Nec sumptus consumitur.
17. Sumunt boni, sumunt mali.

- Sorte tamen inaequali,
Vitae, vel interitus.
18. Mors est malis, vita bonis:
Vide paris sumptionis,
Quam sit dispar exitus.
19. Fracto demum Sacramento.
Ne vacilles sed memento.
Tantum esse sub fragmento;
Quantum toto tegitur.
20. Nulla rei fit scissura.
Signi tantum fit fractura,
Qua nec status, nec statura,
Signati minuitur.
21. Ecce panis Angelorum,
Factus cibus viatorum,
Vere panis filiorum,
Non mittendus canibus.
22. In figuris praesignatur.
Cum Isaac immolatur;
Agnus Paschae deputatur;
Datur Manna Patribus.
23. Bone Pastor panis vere,
JESV nostri miserere.
Tu nos pasce nos tuere;
Tu nos bona fac videre.
In terra viventium.
24. Tu qui cuncta scis, et vales.
Qui nos pascis hic mortales.
Tuos ibi commensales,
Cohaeredes, et sodales,
Fac Sanctorum civium.
Amen Alleluia.

Versforma: 8-8-7, 8-8-8-7, 8-8-8-8-7. Huszonhét sorban a szótagszám eltér az alapképlettől. De ezekben a szabálytalan sorokban is megfigyelhető a versszerűségre törekvés: a meghosszabbodott sorok vége legtöbbször páronként összecsendül. – Dallama ismeretlen.

11 atiafinak = apostolnak

22 ohsagot = ó-ságot, régiséget (NySz II, 1093)

28 szörzesnek = rendelésnek (NySz III, 206). Vö. a 2. sz. vers 28. sorával.

39 E sor értelme: nem az a valóság, ami látszik; nem az, amit a kenyér és a bor külső színe mutat.

41 Eppen = épségben

43 euetil = evőtől; föl nem konciztatatik = fel nem daraboltatik (NySz II, 342)

46 egg = egy

50 egikor = egykor, ti. az ítéletkor majd a jámboroknak örök életére, a méltatlanul áldozóknak kárhozatára szolgál.

53 uisza ueuö modnak – a latin tömörségét itt a fordító csak nehézkesen tudta követni.

57 leg anni = ugyanannyi van egy-egy részben, mint az egészben.

59 meczese = darabolása (NySz II, 800–801)

61 alattia = lényege, substantiá-ja (NySz I, 76). Vö. a 73. sz. vers 59. sorával.

67 ielekben – az Oltáriszentség ószövetségi előképei: Izsák áldozata, a húsvéti bárányáldozat az Egyiptomból való szabadulás emlékére, a manna a pusztai vándorlás idején.

2.

Kézirata: **Pápai János kézírata.** 1608, 88b–89a.

Oltáriszentségi ének, Aquinói Szent Tamás *Pange lingua gloriosi* kezdetű úrnapi himnuszának fordítása. (Vö. AH 50, 586–87; CHEVALIER 14467; RADÓ 532; SZÖVÉRFY II, 251–52. – Ugyanezt Hajnal Máttyás is lefordította; lásd kötetünkben a 74. sz. alatt.) A kéziratban a latin eredeti és a fordítás versszakonként váltakozva, párhuzamosan olvasható. Latinját az 1651-i *Cantus catholici* (87–88) nyomán közöljük; ez az interpunciót és a helyesírást nem számítva megegyezik Pápai kéziratának latin szövegével.

1. Pange lingua gloriosi,
Corporis mysterium.
Sanguisque pretiosi,
Quem in mundi pretium,
Fructus ventris generosi,
Rex effudit gentium.
2. Nobis datus, nobis natus,
Ex intacta Virgine,
Et in mundo conversatus,
Sparso Verbi semine,
Sui moras incolatus,
Miro clausit ordine.
3. In supremæ nocte caenæ,
Recumbens cum fratribus,
Observata lege plene,
Cibus in legalibus,
Cibum turbae duodenæ,
Se dat suis manibus.
4. Verbum caro, panem uerum,
Verbo carnem efficit,
Fitque sanguis Christi, merum;
Et si sensus deficit,
Ad firmandum cor sincerum,
Sola fides sufficit.
5. Tantum ergo Sacramentum,
Veneremur cernui,
Et antiquum documentum,
Novo cedat ritui,
Praestet fides supplementum,
Sensuum defectui.
6. Genitori, genitoque,
Laus, et iubilatio:
Salus, honor, virtus quoque
Sit, et benedictio,
Procedenti ab utroque
Compar sit laudatio.

Versforma: 8-7-8-7-8-7. Tizennégy sorban a szótagszám eltér az alapképlettől. A szerző ennél az éneknél sem törekedett maradéktalanul a formahűségre. Lásd az 1. sz. versről tett megjegyzést. – Dallama ismeretlen.

1 Feyczki = magyarázd meg (NySz I, 787–88)

5 szüznek giömölcze – azaz: Jézus, Szűz Mária fia.

6 aroszta = áraszta

9 nyaiaskodot = élt, járt-kelt (NySz II, 1002). Vö. a 74. sz. vers 9. sorával.

11–12. A két tömör latin sor értelme: Jézus földi tartózkodását az utolsó vacsorával csodálatos módon zárta le. A fordító

a latin szöveg szűkszavúságát, tömörségét itt alig tudta visszaadni.

14 atiafiakcal = apostolokkal; vö. az 1. sz. vers 11. sorához írt megjegyzéssel.

15 Törüeny dolgat = az utolsó vacsora egyben húsvéti vacsora is volt, amelynek rituális szokásait az ószövetségi törvény írta elő.

28 uy szörzesnek = új rendelésnek; vö. az 1. sz. vers 28. sorához írt megjegyzéssel.

31 nemzönek – a latinban: Genitori genitoque; jelentése: az Atyának és Fiúnak.

3.

Kézirata: **Pápai János prédikáció-gyűjteménye.** 1617, 841. Kiad. KNAUZ NÁNDOR: A pozsonyi káptalannak kéziratai. Esztergom 1870, 220–23.

A rózsafüzértitkoknak összecsendülő, rímes, és nagyrészt nyolcas sorokban megszerkesztett foglalata. A szöveg a ritmusos, rímes rozáriumverseknek a középkor végén

elterjedt, változatos műfajába tartozik. Erre utal már a magyar szöveg felett olvasható cím is: *Rosarii explicatio*. A rozáriumimádságnak lényege a zsolozsma 150 zsoltára helyett mondandó 150 Ave Maria és az azokba foglalt, elmélkedést célzó 150 titok, a klauzula, amely Szűz Mária egy-egy erényére, életének eseményeire utal. (G. G. MEERSSEMAN: *Dér Hymnos Akathistos im Abendland*. II. Freiburg 1960, 22–25.)

A magyar szöveg hat teljes és két csonka *decasra*, tíz-tíz titokból álló szakaszra oszlik. A vége csonkának látszik: a hetedikben három és a nyolcadikban egyetlen titok olvasható. A *decasok* élén levő címek a skolasztikus teológia szakkifejezéseivel az üdvösségtörténet fő fejezetcímeit idézik: 1. Electio, 2. Creatio, 3. Sustentatio, 4. Redemptio, 5. Invitatio, 6. Correctio, 7. Exaltatio. Lehetséges, hogy az utolsót a másoló egy megkezdett és már nem a rozáriumhoz tartozó fejezet címének szánta.

Szövegünkhöz a rozáriumműfaj európai példái közül legközelebb áll a karthauzi Dominicus Prutenusnak (megh. 1491) rozáriuma (alább A-val jelölve) és annak egy variánsa, amelyet G. G. MEERSSEMAN közölt egy Zürichben őrzött, XV. század végéről datált kódexből (B-vel jelölve). Mindkettő 150 klauzulát tartalmaz, és prózában készült. A zürichiben – külön feliratok nélkül ugyan – a tíz soronkénti csoportosítás is megtalálható; valamint a végén egy rubrika, amely a szövegnek szabadon való alakítására ad útmutatást. Az általunk közölt magyar verzióból Dominicus Prutenus szövegével 30, a zürichi változattal 32 sor azonosítható; a szöveg egészét tekintve pedig a kettőből a magyar valamennyi sorának megfelelője összegyűjthető. A fordítás nagyrészt teljesen megfelel a latinnak. A *decasok* magyar címei is jól értelmezhetők a zürichi változat rubrikája szerint. A következőkben G. G. MEERSSEMAN nyomán mindkét latin szöveget közöljük, majd azoknak a magyar szöveggel való összefüggését táblázaton szemléltetjük.

A.

Dominicus Prutenus rozáriumklauzulái

- Ave, Maria, gratia plena, dominus tecum, benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui, Iesus Christus,
1. Quem angelo nunciante de spiritu sancto concepisti.
 2. Quo concepto in montana ad Elisabeth ivisti.
 3. Quem virgo sancta mente et corpore permanens cum gaudio genuisti.
 4. Quem creatorem tuum adorasti et virgineis uberibus tuis lactasti.
 5. Quem pannis involvisti et in presepe reclinasti.
 6. Quem angeli „Gloria in excelsis” cantantes laudaverunt, et pastores in Bethlehem invenerunt.
 7. Qui die octava circumcisis est et Iesus vocatus.
 8. Qui a tribus magis tria munera deferentibus reverenter est adoratus.
 9. Quem maternis brachiis in templum portasti et deo patri suo presentasti.
 10. Quem Simeon senex in ulnas recipiens benedixit et Anna vidua cognovit.
 11. Cum quo in Egyptum a facie Herodis fugisti.
 12. Cum quo post biennium ab angelo revocata in patriam rediisti.
 13. Quem anno duodecimo etatis in Ierusalem perdidisti et post triduum cum dolore quesitum in templo reperisti.
 14. Qui profecit etate, gratia et sapientia coram Deo et hominibus.
 15. Quem Iohannes in Iordane baptizavit et ipsum agnum dei digito demonstravit.
 16. Qui quadraginta diebus et noctibus in deserto ieunavit et tribus vicibus tentatus Satanam fugavit.
 17. Qui collectis hinc inde discipulis regnum celorum hominibus predicavit.
 18. Qui cecos illuminavit, leprosos mundavit, paralyticos curavit et omnes oppressos a diabolo liberavit.
 19. Cuius pedes Maria Magdalena lacrymis lavit, capillis tersit, osculata est et unxit unguento.
 20. Qui Lazarum et alios mortuos resuscitavit.
 21. Qui in die palmarum cum magna gloria asello sedens susceptus est a populo.
 22. Qui in ultima sua cena corporis et sanguinis sui sacramentum instituit.
 23. Qui cum discipulis suis hortum intravit et ibidem prolixius orans sanguineum sudorem sudavit.
 24. Qui inimicis suis sponte obviavit, et voluntarie se in eorum manibus tradidit.
 25. Quem ministri iudeorum dure ligaverunt atque ad principem sacerdotum vinctum perduxerunt.
 26. Quem falsis testimoniis accusaverunt, velaverunt et conspuerunt alapisque ceciderunt.

27. Quem coram Pilato et Caipha tamquam malefactorem reum mortis crucis proclamaverunt.
28. Quem veste nudatum Pilatus dire ac diu fecit flagellari.
29. Quem ministri spinis insuper coronaverunt, et indutum abiecta purpura derisorie adoraverunt.
30. Quem morte turpissima condemnauerunt et cum duobus iniquis eduxerunt.
31. Cui, manibus et pedibus cruci clavis confixis, vinum felle mixtum obtulerunt.
32. Qui pro suis crucifixoribus rogavit dicens: „Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt”.
33. Qui dixit dextero latroni: „Amen, dico tibi, hodie mecum eris in paradiso”.
34. Qui dixit tibi, sanctissime matri sue: „Mulier, ecce filius tuus”, et sancto Iohanni: „Ecce mater tua”.
35. Qui clamavit: „Eli, Eli, lamma sabacthani”, hoc est: „Deus meus, Deus meus, ut quid derelquisti me”.
36. Qui dixit: „Sitio”, deinde potatus aceto: „Consummatum est”.
37. Qui dixit ultimo: „Pater, in manus tuas commendo spiritum meum”.
38. Qui morte amarissima et sacratissima mortuus est pro nobis miseris peccatoribus.
39. Cuius latus sacratissimum miles lancea aperuit, unde sanguis et aqua in remissionem peccatorum nostrorum manavit.
40. Cuius sacratissimum corpus de cruce detulerunt, et in sinum tuum, ut pie dicitur, exanime reddiderunt.
41. Quem conditum aromatibus viri iusti et sancti sindone involutum sepelierunt.
42. Cuius sepulcrum iudei sigillis signaverunt et custodibus munierunt.
43. Cuius sanctissima anima ad inferna descendit, et patres sanctos consolans ad paradysum eduxit.
44. Qui die tertia resurrexit, et te gaudio ineffabili letificavit, dulcissimam matrem suam.
45. Qui post resurrectionem suam discipulis atque fidelibus suis sepius apparuit et in fide sancta corda eorum confortavit.
46. Qui coram eisdem, te quoque presente et aspiciente, celos ascendit sedetque ad dexteram dei patris.
47. Qui fidelibus suis die pentecostes spiritus sanctus de celis, quem promiserat eis, fideliter misit.
48. Qui te, dulcissimam matrem suam, tandem ad se assumpsit, ad dexteram suam collocavit et gloriose coronavit.
49. Qui et nos famulos suos post huius misere vite cursum dignetur, te intercedente, assumere et in regno patris suis constituere.
50. Qui cum patre et spiritu sancto et te, gloriosissima matre sua, regnat invictus et gloriosus in secula seculorum.
Qui ergo beneplacitum deo et sanctis eius istud voluerit assumere parvum exercitium et conficere rosarium istud ad laudem et gloriam dei et virginis Marie matris eius, dicat 50 vicibus angelicam salutationem, et addat post quamlibet unam clausulam supra signatam de vita Iesu. Non tamen aspicienda est forma verborum hic vel alibi circa hoc rosarium posita, sed quilibet iuxta gratiam et devotionem sibi a domino concessam potest materiam istam prolongare, breviare seu in melius commutare sicut plures fecerunt, vitam ipsam salvatoris verbis exprimendo iam sic, iam aliter, secundum quod habuerit quilibet gratiam, vires et tempus.

(G. G. MEERSSEMAN II, 150–53.)

B.

A zürichi rozarium klauzulák

Rosarium gloriosissime virginis Marie

I. Ave Maria, gratia plena . . . ventris tui, Jesus Christus,

1. Quem virgo sanctissima existens angelo nunciante de spiritu sancto concepisti. Amen.
2. Quo concepto cum festinatione in montana ad Elizabeth cognatam tuam perrexisti. Amen.
3. Quem virgo purissima mente et corpore permanens sine dolore peperisti. Amen.
4. Quem natum mox ut deum tuum creatorem adorasti. Amen.
5. Quem eciam ut verum hominem virgineis uberibus ex more lactasti. Amen.
6. Quem pannis involutum in presepium reclinasti. Amen.
7. Cui angelorum multitudo exercitus „Gloria in excelsis” cantaverunt. Amen.

8. Quem pastores, ut ab angelis audierant, quesierunt, invenerunt et adoraverunt. Amen.
9. Qui die octava circumcisis est et Ihesus vocatus. Amen.
10. Quem tres reges adoraverunt et ei aurum, thus et myrram obtulerunt. Amen. Pater noster.

II. Ave Maria etc.,

11. Quem maternis tuis manibus in templo presentasti. Amen.
12. Quem metu Herodis regis in Egiptum tulisti et secum hinc remeasti. Amen.
13. Quem duodecimo anno in Hierusalem perdidisti et in templo post triduum reinvenisti. Amen.
14. Quem sanctus Iohannes in Iordane baptizavit. Amen.
15. Quem Sathan in deserto temptavit. Amen.
16. Qui secundum pium tuum desiderium aquam in vinum in nuptiis mutavit. Amen.
17. Qui infirmos variis languoribus et a demoniis vexatos liberavit. Amen.
18. Qui Lazarum quadriduanum et alios etiam mortuos resuscitavit. Amen.
19. Qui sacros pedes Maria Magdalena lacrimis lavit, capillos tersit, osculabatur et unxit. Amen.
20. Qui in ultima cena corporis et sanguinis sui sacramenta consecravit. Amen. Pater noster.

III. Ave Maria etc.,

21. Qui discipulis suis pedes lavit, cum eis ortum intravit et sanguineum sudorem sudavit. Amen.
22. Qui a ministris Iudeorum captus fuit, crudeliter ligatus, inhumaniter tractatus. Amen.
23. Qui principibus sacerdotum presentatus, accusatus, alapis et colaphis cesus fuit. Amen.
24. Cuius amabilem faciem velabant et conspuebant. Amen.
25. Quem veste alba et purpurea coram Herode et Pylato irridebant. Amen.
26. Quem nudatum et columpne alligatum dire et diu flagellaverunt. Amen.
27. Quem spinis coronabant, arundine caput percutientes dirisorie adorabant. Amen.
28. Quem morte turpissima iniuste condempnabant. Amen.
29. Qui gravem crucis sue trabem benedictis suis humeris baiulavit. Amen.
30. Quem manibus ac pedibus cruci crudelissime affixerunt. Amen.

IV. Ave Maria etc.,

31. Qui pro crucifixoribus suis patrem suum exoravit dicens: „Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt”. Amen.
32. Qui ad latronem confitentem dixit: „Amen, dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.” Amen.
33. Qui te mestissimam matrem tuam predilecto discipulo suo sancto Iohanni commendavit dicens: „Mulier, ecce filius tuus”, et Iohannis: „Ecce mater tua”²³. Amen.
34. Qui „Hely, Hely, lama zabactani” exclamavit. Amen.
35. Qui dixit: „Sicio” et aceto et felle potatus fuit. Amen.
36. Qui „Consummatum est” dixit. Amen.
37. Qui dixit: „Pater, in manus tuas commendo spiritum meum” et inclinato capite expiravit. Amen.
38. Qui tali amarissima morte pro nobis peccatoribus mori dignatus est. Amen.
39. Cuius sacratissimum miles latus dira lancea perforavit. Amen.
40. De cuius corde sanguis et aqua in remissionem peccatorum emanavit. Amen. Pater noster.

V. Ave Maria etc.,

41. Cuius sanctissimum corpus de cruce depositum exanime tibi reddiderunt. Amen.
42. Quem viri iusti et sancti cum aromatibus honorifice sepelierunt. Amen.
43. Cuius beatissima anima ad inferna descendit et animas patrum inde eduxit. Amen.
44. Qui tercia die a mortuis resurrexit et te ineffabili gaudio letificavit. Amen.
45. Qui ascendit ad celos et sedet ad dexteram patris. Amen.
46. Qui fidelibus suis discipulis misit spiritum sanctum. Amen.
47. Qui te gloriosissimam matrem suam, assumpsit et supra omnes choros angelorum exaltavit. Amen.

48. Qui venturus est iudicare vivos et mortuos, bonos et malos. Amen.
49. Cui honor et gloria cum patre et spiritu sancto. Amen.
50. Cum quo et tibi, o benignissima virgo et mater Maria, semper sit laus et gloria et iocunda exultatio in eternum et nobis pauperibus famulis tuis, te intercedente sit in presenti gracia et in futuro vita eterna Amen. Pater noster. Ave Maria. Collecta. Deus qui nobis vitam unigeniti domini nostri Iesu Christi et gloriose virginis matris eius sedula devocione in Rosario recensere concedis, presta quesumus, ut pie conversacionis eius exemplo amborumque suffragantibus meritis et vitam nostram emendemus et eterne beatitudinis premia devotis parata te largiente consequi mereamur.

(G. G. MEERSSEMAN II, 157–9.)

Párhuzamos helyek a magyar szöveg és a két latin verzió között:

1	A 1;	B 1	37	–	B 25
2	A 2;	B 2	38	–	B 26
3	A 3;	–	39	–	B 27
4	A 6;	B 7	41	–	B 28
5	A 7;	B 9	42	–	B 29
6	A 8;	B 10	43	A 31;	B 30
7	A 9;	B 11	44	A 32;	B 31
8	A 11;	B 12	45	A 33;	B 32
11	A 13;	B 13	46	A 34;	B 33
15	A 15;	B 14	47	A 31;	B 35
16	A 16;	B 15	48	A 37;	B 37
22	–	B 20	49	A 38;	B 38
23	–	B 21	50	A 39;	B 39
24	A 22;	–	51	A 43;	B 43
25	A 23;	–	52	A 41;	B 42
29	–	B 22	53	A 44;	B 44
31	A 25;	–	60	A 45;	–
32	A 26;	–	61	A 46;	B 45
33	A 27;	–	62	A 47;	B 46
34	–	B 23–4	63	A 48;	B 47

A magyar rozáriumklauzulák nyolc szótagú sorokból állanak és kettes-négyes csoportokban összecsendülnek.

12 engede = engedelmes volt (Lk 2,51)

18 tön = tett

20 Szent szinet – utalás a csodálatos színeváltozásra a Tábor hegyen (Mt 17, 1–8).

23 mosogata – Jézus az utolsó vacsora előtt tanítványai lábát megmosta (Jn 13, 1–11).

25 kerbe = kertbe; Jézus az utolsó vacsora után tanítványaival a Getszemáni kertbe ment (Mt 26, 36).

26 Holot = ahol, ott. Vö. az 5. sz. vers 10. sorával.

43 fezetek = fészitek

4.

Kézirata: **Pápai János prédikáció-gyűjteménye.** 1617, 1028. Kiad. KNAUZ NÁNDOR: Magyar Sion 1869, 133 és uő.: A pozsonyi káptalannak kéziratai. Esztergom 1870, 220–23.

Négyesoros idézet a IV. században élt Claudius Claudianus költőnek *Panegyricus de tertio consulatu Honorii Augusti* című költeményéből (96–98. sor).

A kézirat írója Honorius helyett tévesen Theodosius császárt emlegetve egy Szent Istvánról és Szent Lászlóról szóló beszédben a magyar szöveg előtt az eredeti latin sorokat is idézi: „Profecto omnia illis [azaz: Szent Istvánnak és Szent Lászlónak] succedebant, sicut refert Claudianus de Theodosio Imperatore feliciter pugnante, dicens:

O omnium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Dolus armatas hyemes, cui militat aether
Et coniurati ueniunt ad classica uenti.”

Ezután következik a magyar fordítás, amely a latint négy, a sorvégeken rímmel összecsendülő, talán tíz szótagosnak szánt sorban adja vissza.

5.

Kéziratai:

I. **Bettfalui János-ék.** 1613–16, la–2a. –A szöveg nehezen olvasható; a lapokon ragasztónyomok és egy leválasztott középkori kódexlap szövegének odatapadt tükörképe látható. A végén: „finis”.

II. **Petri András-ék.** 1630–31, 37b–38a. – Címe: *In coena Domini*. A végén: „Finis.”

III. **Pálfi Márton-ék.** 1694 k., 20b. – Címe: *Alia*.

Jézus szenvedéséről szóló ének, amely a *Patris sapientia* kezdetű középkori hórás ének részleteinek és egy passió ének néhány szakaszának összeolvasztásából keletkezett. Az 5., 8., 9., 10. és 11. versszak a hórás énekhez tartozik. Ezeknek első szava a zsolozsma egyes részeire, hóráira utal (prima, tertia, sexta, nona, completorium). Az 1–4., 6–7. és 12–13. strófák viszont egy passió énekből valók. Ezekben ugyanis több olyan sort találunk, amely a 136. sz. alatt a Petri-kéziratból közölt passió énekkel állítható párhuzamba, és amelyek Jézus szenvedése történetének egyes részleteit mondják el. A szöveg romlásának mértékét az is mutatja, hogy a második szövegvariánsban, a *Petri András-ék.* másolatában a zsolozsmát záró completorium strófája megelőzi a kilencedik órát, a nónát. A *Bettfalui János-ék.* szövegére alapított főszerzőgünkben ezt a versszakot a megfelelő helyére iktattuk.

Az ének közvetlen forrását nem ismerjük. A hórás részeknek, de más strófák egy-egy sorának is megfelelőit négy latin énekben találtuk meg. Ezeket A, B, C és D betűkkel jelölve az alábbi jegyzetekben idézzük. E latin versek a következők:

A. *Patris sapientia veritas divina* (AH 30, 32–33; CHEVALIER 14725–26). Latin szövege a *Winkler-kódex*-ben (60–65), Bornemisza Péter énekeskönyvében (208a), a két *Cantus catholici*-ben (1651, 47–48, MIR 35, 65–66, 1674, 270) és Kájoni János gyűjteményében (171–2) is megtalálható. Legkorábbi fordítását a *Winkler-kódex*-ből (118–20; RMKT I², 98–99) ismerjük. Ez a fordítás nyelvileg megújítva bekerült a bártfai énekeskönyvbe (1593, 112), az 1602-i debreceni énekeskönyvbe (88a–b), a *Gyöngyösi toldalék*-ba (17a–b), Hajnal Mátyás elmélkedő könyvébe (171–72; MIR 17, 141), a *Petri András-ék.*-be (39a–39b), Kopcsányi Márton elmélkedő könyvébe (22–23), a *Cantus catholici*-be (1651, 48–49; MIR 35, 66–67) és más katolikus és protestáns gyűjteménybe. A Bettfalui-kézirat szövege ezektől eltér, szerkezetében ezekkel egészen nem azonosítható.

B. *Patris sapientia, Christus in agone* (AH 30, 35–36; CHEVALIER, 14723). Latin szövege megvan Kájoni János gyűjteményében (220–21). Magyar fordítását nem ismerjük.

C. *Ut homo resurget mortis a ruina* (AH 30, 36–37; CHEVALIER, 20994). Hazai forrásokban nem fordul elő.

D. *Recolamus sedulo qualiter immundum* (AH 30, 37–39; CHEVALIER, 32754). Hazai forrásokban nem fordul elő.

Versforma: 14-14-14-14; a sorok 7/7 osztásúak. – Dallamát nem ismerjük.

1–4 Vö. a 136. sz. ének 49–58. sorával.

3 B: Nocte fudit sanguinem in oratione

5 B: Mox hunc ludas tradidit deosculatione

6 B: Se offert turbis Dominus occurrens illi prone

7–10 B: Capitur et stringitur a suis derelectus, | In domo Annae spernitur per alapam adflictus.

9–10 Vö. a 136. sz. ének 61–62. sorával.

10 Holott – jelentése: ubi, ahol. Vö. a 3. sz. vers 26. sorával.

13–16 Vö. a 136. sz. ének 81–84. sorával. A latin források közül a következő strófával azonosítható: B: Falsos testes patitur blasphemus indicatur, | Reus mortis dicitur et colaphis mactatur, | Hinc velatus facie sputis maculatur] Et a percussoribus prophetare clamatur.

17–20 B: Hora prima Dominus Pilato praesentatur | Falsis testimoniis a multis accusatur, | Herodi missus spernitur, veste subsannatur, | Hinc Pilato redditur, ut morte puniatur.

17 A: Hora prima ductus est Iesus ad Pilatum. – D: Hora prima pertrahunt Iesum ad Pilatum.

- 20 zidalomsggall = szidalmazással (NySz III, 237)
21–28 Vö. a 136. sz. ének 161–172. sorával.
21 Holual = reggel (NySz I, 1475) – le uonak = levonák
22 D: Ad columnam neclitur, dire flagellatum.
22–23 B: Ad columnam ducitur, vinculis ligatur | Flagris atque virgulis dire laceratur.
23 sebhettek = megsebesítették (NySz II, 1531)
25–26 B: Purpura induitur, spinis coronatur. D: Clamyde induitur, spinis coronatur.
33 A: Hora sexta Iesus est cruci conclavatus. – C: Hora sexta patiens cruci adplicatur.
34 D: Iohanni discipulo matrem commendavit
37–38 A: Hora nona Dominus Iesus exspiravit | Heli clamans animam patri commendavit. – B: Hora nona Dominus relinqui se clamavit. – C: Hora nona moriens heli vocitavit | Et commendans animam patri exspiravit.
39 A: Terra tunc contremuit, et sol obscuravit. – C: Tunc terra contremuit, et sol obscuravit.
41–42 C: Hora completorii sepulturae datur, I Corpus eius sindone munda circumdatur.
45 Joseph es Nicodemus – vö. a 136. sz. ének 415–416. sorával és az ahhoz írt jegyzettel.
49–2 Ez a versszak talán egy verses Credo befejező részéből való.
50 ell zakattakott = elszakadtakat
55 fel uiue = fölvéve

6.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Pázmány Péter: Keresztyeni Imadsagos Keonyv.** Graz 1606, 58a–59a. – Szövege változatlanul megvan e mű következő három kiadásában (Pozsony 1610, 228–30; uo. 1625, 165–66; uo. 1631, 165–66). Kiad. a negyedik kiadásból: Pázmány Péter összes munkái (magyar sorozat), II. Bp. 1895, 94–95. Sajtó alá rendezte BREZNAY BÉLA. – A vers a mű *Negyedik részé*-ben a misére való imádságok közt található.

II. **Imádságos Keonyvechke.** Prága 1615, 107–09. – A vers az élőfej szerint a „miskort valo imadsagok” című fejezetben található. – Szövege megvan még: *Mihál Farkas-kódex* (1677–87, 54b–55b).

III. **Pázmány Péter: Imádságos könyv.** Pozsony 1650, 165–66. – Szövege változatlanul került át e mű későbbi kiadásába. (Bécs 1665, 198–200; Lőcse 1674, 157–59; Nagyszombat 1674, 165–66; uo. 1701, 118–19.)

IV. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 94. Kiad. MIR 35, 121. – Címe: *Idem. Adoro te. Ad elevationem S. Hostiae*; a 4. versszak előtt: *Ad Elevationem Sacri Calicis*. Dallamát is közli. A végén: „A[men].” – Szövege megtalálható még a következő énekeskönyvekben: *Cantus catholici*. Nagyszombat 1675, 137. – *Kájoni János: Cationale catholicum*. Csík 1676, 313. Nótajelzése: *Bocsásd-meg Ur Isten iffiuságomnak etc.* – *Kájoni János latin-magyar versgyűjteménye* 1677 k., 153. – Megvan még a következő XVIII. századi gyűjteményekben: *Écsi-ék.* 1700–25, 256. – *Bocskor-kódex.* 1716–39, 112b–113a. – *Paksi Márton György-ék.* 1760, 301. – *Egervári ék.* XVIII. sz. második fele, 172. – *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv.* Vác 1797, 101. – *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv.* Eger 1797–98, 247.

Úrfelmutatási ének vagy verses imádság. Aquinói Szent Tamás *Adoro te devote, latens Deitas* kezdetű úrnapi himnuszából öt versszaknak szabad fordítása. A századokon át népszerű szöveg három első strófáját az ostya, a következő kettőt pedig a kehely felmutatása után mondták vagy énekelték a misén. Feltehető, hogy Pázmány is korábbi hagyományból vette fel imádságos könyvébe. A himnusz latin szövegét lásd a 12. sz. ének jegyzetei között.

Az I–III. szövegváltozatokban a két részre bontott verset a következő prózai imádságsszöveg fogja közre:

Mikor az Vrat fel mutattia a pap.

LEgh eleoszeor, iusson eszedbe a mi üdueoziteonkne a kereztfán fel emelése, es mint ha testi szemeddel látnad eotet, a zent kéreztén: Imigien keoneoreogy.

IMádlac ...

IMadunc teged Vram IESVS Christus, es halat adunc neked, ki a te zent kerezted által megh valtottad e vilagot, es minket, el vezteket, megh bekeltetél zent Atiaddal: A te veghetetlen irgalmassagodert engem, es az egész Aniazentegyházat, tegy reszesse a te valtsagodnac haznába, az eoreoc eletnec bodogságába, Amen.

Az kelyh fel mutatásakor.

VAltsagomnac ...

Felseges Isten, ki e csudalatos szentsegebe, a te halalod emlekezetit hattad, Enged, kerünc teghed, vgy böcsüllüic a te zent testedet es véredet, hgy a te megh valtsagodnac giúmeolcsét szüntelen erezzüic magunkba, ki elz es Vralkodol, etc.

Versformája: 13-13-19. – Dallama a *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 206. sz.)

7.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. **Kopcsányi Márton: Az Evangelivmok és Epistolak.** Bécs 1616, 12b–13a. – Az ének az *Vrvnk szevletesereol való Enekek, mellyeket szoktunk ez innepekbe Praedikatio eleött es Praedikatio vtánn énekelni* című részben a hatodik.

II. **[Káldi György:] Evangeliomok es epistolak.** Bécs 1629, 280–81. – Az éneknek a perikópás könyvben található szövegváltozata a későbbi kiadásokba (Bécs 1661, 1662) alakítás nélkül átkerült.

III. **Petri András-ék.** 1630–31, 27a. – A latin eredetinek és a magyar szövegnek versszakai váltakozva követik egymást. E változatban az ének még egy hetedik versszakkal van megtoldva, amely kötetünk 118. sz. énekének 3. versszakával azonos. Minthogy ez nem tartozhatott az ének eredeti állományához, ezért csak a lapalji szövegváltozatok között tesszük közzé.

IV. **Eperjesi graduál.** 1635–52, 53b. – Címe: *Resonet in laudibus*. Az első versszak hiányzik, a többi sorrendje pedig a következő: 2, 6, 3, 4, 5.

V. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 16. Kiad. MIR 35, 31–32. – Címe: *Magnum nomen Domini. Nota eadem*. Előtte a latinja kottával; felette címként ez áll: *REGI ENEK*. – A vers itt olvasható változata a *Cantus catholici* későbbi kiadásai (1675, 16; 1703; 1738) és Kájoni János *Cantionale catholicum*-ába (1676, 37–38; 1719, 61) változtatás nélkül került át. Kájoni is közli a latin eredetit, fölötte szintén olvasható a *REGI ENEK* megjelölés. Ugyancsak megvolt *Kájoni János latin–magyar versgyűjteményé*-ben (1677 k., 45). A *Cantus catholici* szövegét lényegtelen változtatásokkal átvette néhány protestáns nyomtatott énekeskönyv is: Lőcse 1654, 142. Címe: *MAS. Magnum Nomen Domini, etc.* – Lőcse 1675, 196–97. – Lőcse 1696, 354–55.

Az I. sz. forrásról, Kopcsányi Márton perikópás könyvéről alább, Kopcsányi műveinek ismertetése során, részletesen szólunk; itt csak a kötet énekanyagát említjük. Az *Evangelivmok és Epistolak* a címlapja szerint is két helyen, a karácsonyi és a húsvéti perikópák után tartalmaz templomi énekeket, szám szerint tízet. Ezek közül nyolc azonos azokkal, amelyeket Telegdi Miklós nyomtatott le 1577-ben és 1578-ban prédikációs könyveiben (RMNy 374 és 418) és amelyeket HORVÁTH CYRILL mint középkori szövegeket adott közre. (RMKT I², 417–35.) Ezt a nyolc éneket Kopcsányi átvette, és kettővel megtoldotta; az egyik az *Ez nap nekünk dicséretes nap* kezdetű, XVI. századi karácsonyi ének, a másik a kötetünkben 7. sz. alatt közölt. Ez utóbbinak korábbi előfordulásairól nem tudunk, s ezért felmerülhet Kopcsányi szerzősége is. Stílusban azonban ez a darab eléggé eltér Kopcsányi egyéb – hiteles – verseitől. E tíz vers azután változatlan sorrendben bekerült az *Evangeliumok és epistolak* címet viselő különféle katolikus perikópás könyvekbe, így a Káldi György által összeállítottba is. (II. sz. forrás.)

Az adventi ének eredetije két latin cantio egyesítéséből keletkezett. Külön ének a nyolcsoros első versszak latinja *Magnum nomen Domini Emmanuel* kezdettel (CHEVALIER 11024). Ennek strófaképlete: 11-11-15-11-11-11-7-11. A második és következő versszakok forrása viszont a *Resonet in laudibus* kezdetű, 7-7-7-11 osztású ének (CHEVALIER 17350–51), amelyhez refrénszerűen csatlakozik a *Magnum nomen Domini Emmanuel* 2–8. sora. Ezek az énekek eredetileg nem liturgikus, azaz hivatalos egyházi használatra készültek, hanem úgynevezett *cantiók* voltak, amelyeknek Európa-szerte döntő szerepük volt az egyházi éneklés és a vallásos népi szokások gyakorlatának kialakulásában. A *Resonet in laudibus* első ismert lejegyzését 1360-ból a müncheni egyetemi könyvtár *Mosburgi Graduálé*-jában (Cm. Universit. Monacen. 157.) találjuk. A két ének egyesített formája már a XIV. század végéről származó lejegyzésből ismert (BÄUMKER I, 299–305), és ez került bele a XVI. században a legtöbb katolikus és protestáns nyomta-

tott énekeskönyvbe is (SZÖVÉRFY II, 441). A versszakok száma és sorrendje ezekben különböző, így pl. Johann Leisentritt *Geistliche Lieder und Psalmen* című katolikus énekeskönyvében (1567, 47) tíz versszaka van. A *Cantus catholici*-ben (1651, 15) és Kájoni János gyűjteményében (1676, 37) szövegét így találjuk:

1. Magnum nomen Domini: Emmanuel,
Quod annuntiatum est per Gabriel.
Hodie apparuit, apparuit in Israël.
Ex MARIA Virgine est natus Rex;
Sunt impleta quae praedixit Gabriel,
Eja! eja! Virgo DEVM genuit.
Virgo Christum peperit,
Quem divina voluit clementia.
2. Resonet in laudibus,
Cum jucundis plausibus,
Sion cum fidelibus:
Apparuit, quem genuit MARIA.
Hodie etc.
3. Pueri concinite,
Nato Regi psallite,
Pia voce canite.
Apparuit, quem genuit MARIA.
Hodie apparuit etc.
4. Natus est Emmanuël,
Quem praedixit Gabriel,
Testis est Ezechiel.
Apparuit quem genuit MARIA.
Hodie apparuit etc.
5. Sion lauda Dominum,
Salvatorem hominum,
Purgatorem criminum.
Apparuit quem genuit MARIA.
Hodie apparuit etc.
6. Christus natus hodie,
Ex MARIA Virgine,
Sine viri semine.
Apparuit quem genuit MARIA.
Hodie apparuit in Israel etc.

A fordítás kevés módosítással híven követi a latin eredetiben levő kétféle strófaképletet. Az első versszak 11-11-12-11-11-13-7-11 osztású. A továbbiakban első négy sora azonos a latinnal. Ehhez csatlakozik az első versszakból átvett refrén. – Dallama a *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 254. sz.)

1 neuzeti – az Isten ószövetségi neve Emmánuel, vagyis héber jelentése szerint: „Velünk az Isten”, ami a Messiás-Megváltó hivatását, küldetését fejezi ki. A sor utalás az egyházi év adventi időszakának gyakran idézett bibliai helyére: „Azokáért az Úr ö-maga ad jelt néktek: Ímé egy szűz méhében fogad, és fiat szül, és a’ neve Emmánuelnek hívattatik.” (Iz 7, 14. Vö. Mt 1, 23.)

8 Vesszeó szál virágok – az ószövetségi elbeszélés szerint (4 Móz 17, 1–8) Mózes Izrael tizenkét törzséből így választotta ki a papi szolgálatra az Úrnak tetsző törzset: mindegyikből egy-egy ifjú vesszőszálat helyezett el a szent sátorban. A Lévi törzséből való Áron vesszeje másnapra kihajtott. Az ókeresztény egyházatyák Áron ki virágzott vesszejét Szűz Mária előképének tekintették. Lásd Kopcsányi Márton magyarázatát a 39. sz. ének jegyzeteiben a Szűz Máriára vonatkozó „nevezetek” között.

12 Sion – Sion hegye az Ószövetség istentiszteletének, a választott nép közösségének központja volt; egyúttal előképe az Újszövetség egyházának, a keresztyének együttesének. A bibliai eszme továbbhagyományozása Szent Pálra vezethető vissza. (Zsid 12, 22.) Vö. a 73. sz. vers 1. sorát.

21–22 E két sorban a két név – Gábrriel, Ezechiel – nagyon tömören Gábrriel főangyal küldetésének, az „angyali üdvözet” egy mondatának magyarázatát foglalja össze: „Es monda az Angyal néki: ... az ő nevét Jézusnak hívod. Ez nagy léssen, és a’

Magasság-béli Fiának hívatatik, és neki adgya az Úr-Isten Dávidnak az ő attyának székét: és országol a' Jákob házában örökké, és az ő országának nem lészen vége.” (Lk 1, 30–33.) A Dávid királyi székére vonatkozó utalás az Ószövetség több helyén, így nevezetesen Ezekiel próféta könyvében (37, 24–26) mint messiási jövendölés olvasható.

8.

Nyomtatott kiadása: **Poenitentianak Tüköre.** Bártfa 1626, L5a–M3b. – Ugyanez a szöveg e műnek második, Pázmány Péter imádságoskönyvével együtt megjelent bécsi kiadásában (Bécs 1665, Ii2b–Kk4a) és a *Liliom kertecske* című imádságoskönyvben (Pozsony 1675, 418–34) is megtalálható.

A tíz szakaszból álló, ciklusos verses elmélkedés legrégebb szövege tehát egy bártfai nyomtatványban maradt fenn, amelynek címlapján ez olvasható: „Poentitentianak Tüköre. Egesz elete es poenitentia tartasa; s-megh terese, az Szent Maria Magdolnanak, és az ő attyafiának Marthanak: mely fordittatot Németből Magyarra mostan elsöben. Irattatott Egy Keresztyéni lélek által. Sok bünei boczattatnak megh ő néki mert igen szeretet, Luc. 7. Nyomtatott Bartfan, M. DC.XXVI. Esztendőben.” (RMK I, 550.)

A könyvecskét az ismeretlen fordító a címlével verzőjén Thurzó Kristóf özvegyének, Erdődi Zsuzsánnának ajánlotta. Ez a Thurzó Kristóf 1603-tól Szepes és Sáros megye főispánja és Bocskay híve volt. Az evangélikus vallásból csak rövid időre tért át katolikusnak és evangélikusként halt meg 1614-ben. A katolikus valláson levő özvegyének írt ajánlás így hangzik: „Az teketetes es nagyságos groff Erdödi Susanna aszszonnak, az nehai teketetes es nagysagos groff Thurzó Christoph Vram, etc. meg hagyot Eözvegyének, etc. én-nékem mindenkoron jó akaró Aszszonyomnak, az Vr Istentől jó szerencsével bővölködő, kívánsága szerént való bóldogh állapotot, és hoszsu ideiglen való egészséges életet, és örök dücsösséget kívánok adatni.”

Ezután következik az „Elöljáró beszéd” (A₂a), amely azonban már a fordítás alapjául szolgáló műből való. A német eredeti általunk használt kiadásának címlapján ez olvasható: „Specvlvm Poenitentiae, Das ist Das Leben Mariae Magdalena Dan auch Marthae vnd Lazari. Durch den Hochwurdigen Fursten vnd H. Herren Augustin, Abbe vnser Lieben Frawen zu Einsideln als den Author widderum Vbersehen vnd gemehrt mit schonen Figuren. Gedruckt Zu Cöln In verlegung Johan Hennings. Ao. 1653.” A címlapon szereplő Augustinus apát nem más, mint korának egyik neves teológusa, Augustinus Reding einsiedelni bencés herceg-apát (1625–1692), aki e műnek ifjú korában csupán kiadója, talán sajtó alá rendezője volt. A magyar fordítás egy korábbi ismeretlen német kiadásból készülhetett. A könyvnek fő része a bibliai Mária Magdolna és két testvére, Mártha és Lázár legendás elemekkel gazdagon átszőtt életrajzát tartalmazza. A németben levő ötvenhat fejezetet a magyar híven követte, csupán az ötvenegyediket hagyta ki. A fordítás tehát ötvenöt fejezetben mondatról mondatra követi az eredetit és csak elvétele hagy ki kisebb részeket. A Mária Magdolna tíz örméről szóló versezet a német kiadás legvégén (264–72) olvasható. Szövegét itt közöljük:

Die zehen Frewden Marie Magdalene Gebets weyss vnd in Teutsche Verss gestellt.

Die Erst Frewd.

O Magdalena ausserwehlt,
Der Buss ein Spiegel fürgestelt.
Der ersten frewd ermahn ich dich,
Die du gehabt auff Erdterich,

Da Christus dich mit seinen Gnaden,
So sehr reichlichen hat begabet:
Vnd dir ein solchen Glauben geben,
In demem noch sündtlichen Leben,
Dass du hast deine Sünd verlassen
Dieselbigen anfangen zuhassen:
Dass du kommest in Gottes Huldt
Dass er vergab dir deine Schuldt,
Da er in Simonis Hauss asse,
Vnd du bey seinen füssen sassdest:
Darumb Maria bitt ich dich
Auss Grundt meins Hertzen jnniglich,

Dass du mich nicht lassest verderben,
In Sünden mein, sonder erwerbtest,
Dass ich bey Gott auch erfinde,
Verzeyhung aller meiner Sünden.
AMEN,

Die ander Frewdt.

O Magdalena ausserwelt,
Der Buss ein Spiegel fůrgestellt,
Der andern Frewd ermahn ich dich,
Die du gehabt auff Erdterich,

Da Lazarus dein Bruder starb,
Das Leben widerumb erwarb,
Durch Christum, vnd durch dein Gebett,
Das du zum Heyland vollbracht hãtst.
Ich bitt dich durch die rechte Liebe,
Die Gott damaln in dir beűbet.
In Martha vnd im Lazaro,
Lass mich in Sünden nit bloss stohn,
Zu meiner Seel woist du dich neygen,
An der Barmhertzigkeit erzeygen:
Dass Gott mein jetzt getůdten Seel,
Erledige von aller Quel.
Vnd die wider lebendig mach,
Mit seim Weynen, vnnd seinr Allmacht.
AMEN.

Die dritte Frewd.

O Magdalena ausserwehlt,
Der Buss ein Spiegel fůrgestellt,
Der dritten Frewd ermahn ich dich
So du gehabt auff Erdterich:

Da dir Christus vnser Heylandt,
Sein heiligen lieben Engel sandt,
Der dich sichert deins heiligen Leben,
Dass dir all Sünd seyen vergeben.
Der dir solt Sicherheit verkűnden,
Dass wirst frey sein vorn Todtsűnden:
Darumb bitt du Gott auch fůr mich,
In solcher Gestalt, das bitt ich dich:
Dass ich im Leben sicher sey,
Vor allen Todtsűnden gantz frey.
Vnnd das geschech die Zeit meins Lebens.
Durch mein Engel der mir gegeben,
Von Jugendt auff zu meiner Hut,
Der behűte mich vor hellscher Glut.
AMEN.

Die vierdte Frewdt.

O Magdalena ausserwehlt,
Der Bűss[!] ein Spiegel fůrgestellt,
Die vierten Frewd ermahn ich dich,
Die du gehabt auff Erdterich,

Da Christus der lieb Meister dein,
Dich hůren liess die Stimme sein:
(Das klingelt wol in deinen Ohren)
Den besten Theil habst ausserkoren.
Da du bey seinen heiligen Fűssen
Sassest, vnd woltest abthun bűssen.
Ob schon dein Schwester nit gern sahe,
Jedoch Christus dich wol versprach.

Dessgleichen ermahn ich dich ferrer,
Das Christus dein Heylandt vnd Lehrer,
Am Ostertag vor allen seinen,
Am ersten dir clarificiert erschinen.
Darumb Maria bitt ich dich,
Auss Hertzens Grund gantz inniglich,
Dass dir durch solche Gnad erwerbest,
Wir armen Sünder ob ich sterbe,
Dass ich mir ohne alles Leyd,
Erwerben mög den besten Theyl.
Vnd in mein Sünden nit verderbe,
Sonder in die Liebe ersterbe,
Wann ich hin gib den Geiste mein,
Dass Gott sanfftmütig mir erscheyn.
AMEN.

Die fünfte Frewdt.

O Magdalena ausserwehlt,
Der Buss ein Spiegel fürgestelt,
Der fünfften Frewd ermahn ich dich
So du gehabt auff Erdterich:

Da der Heylandt vnd Meister dein
Nit mehr auff Erdterich wolt seyn,
Sonder am Oelberg auffgefahren,
Mit der heiligen Altvätter Scharen:
Vnd dir vnd seiner Mutter geben,
Von den Aposteln seinen Segen,
Dardurch mit höchstem Verlangen,
Ein sonderlichen Trost empfangen.
Darumb Maria bitt ich dich,
Dass du geweren wollest mich,
Wann ich soll hie zu meiner Zeit sterben,
Das du von Gott wölst mir erwerben,
Den heiligen Geist vnd Gottes Segen,
Der mich bleyt in das ewig Leben.
AMEN.

Die sechste Frewd.

O Magdalena ausserwehlt,
Der Buss ein Spiegel fürgestelt.
Der sechsten frewd ermahn ich dich,
So du gehabt auff Erdterich,

Dass du gewesst ein zwölff böttin,
Wie auch ein heilige Lehrerin.
Die du den Glauben thätst pflantzen,
Im Fürstenthumb Marsilien.
Darinn den Fürsten wolbedacht,
Zum Christlichen Glauben bracht:
Sein Gmahlen auch, dass Landt dergleiche,
Ich sprich das gantz Königreiche.
Mit bitt du wöllest mich auch führen,
Bey Gott für mich intercedieren,
Dass ich im rechten Glauben bleyb:
Mich nit hin wider vnd her scheid:
In aller meiner letzten Noth,
Mann mit mir ringt der bitter Todt,
In meinen letzten Endt auff Erden,
In disem steuff erfunden werde.
AMEN.

Die siebende Frewd.

O Magdalena ausserwehlt,
Der Buss ein Spiegel fürgestelt,
Der siebend Frewd ermahn ich dich
Die du gehabt auff Erdterich:

Dass du wol ober dreyszig Jahr,
In der Einöde lebt fürwar,
Ohn Menschen Speyss, wie droben ghört,
Dich hat der ewig Gott ernehrt.
Sein Speyss dir auss dem Himmel geben,
Die dich geführt ins ewig Leben.
Dich haben die Engel geziehrt,
Vnd alle Tag hinauff geführt,
Biss zu dem Himmel dich beleyt,
Darob du trugst sehr grosse Frewd.
Ich bitte dich erwirbe mir,
Wie jetzt gemeldt, geschehen dir,
Dass ich in disem Jamerthal,
Gespeisst, vnd gestärckt werd vberall,
Mit dem Christi alle mal,
Der mich zu letst beleyten soll
Auss disem Elend in das Leben,
Das dir ist auss Gnaden geben.
AMEN.

Die Achte Frewd.

O Magdalena ausserwehlt,
Der Buss ein Spiegel fürgestelt.
Der achten frewd ermahn ich dich,
Die du gehabt auff Erdterich,

Dass dich Christus selbst hat gespeisst,
Ehe dass du in Himmel verreyssst,
Mit seinem heiligen Leib vnd Blut,
Das deiner Seel ist kommen zgut.
Derhalben frölich bit ich dich,
Dass du Gott bittest auch für mich.
Dass ich vor meinem bitterm Todt,
Oder vor meiner letsten Noth,
Eh dass ich ziehe von der Erben
Mög ordenlich versehen werden.
Mit allen Sacramenten gleich,
Die mich bleyten ins ewig Reich.
AMEN.

Die neundte Frewdt.

O Magdalena ausserwehlt,
Der Buss ein Spiegel fürgestelt,
Der nennden[!] Frewd ermahn ich dich
So du gehabt auff Erdterich:

Da dich dein gliebter Meister werde,
Selbst hat geführt ab diser Erden,
Mit den Engeln, himlischem Heer,
Der Gsang man hört ja weit vnd fern.
Mit Glori, Ehr vnd Jublieren,
Dein Seel fröhlich gen Himmel führen
Drumb bitt ich dich nit ohne Schmertzen,
Ja gwisslich von grundt meines Hertzens.
Du wöllest mir nach meinem Absterben,
Die ewig frewd bey Gott erwerben.

Dass mein Engel mich führ vnd bleyt,
Von hinnen in die ewig Frewd,
AMEN.

Die zehende Frewdt.

O Magdalena ausserwehlt,
Der Buss ein Spiegel fürgestelt,
Die zehend Frewd ermahn ich dich.
Im Himmel vnd auff Erdterich:

Ja dass dein würdigs Heyligthumb,
Gepflantzet ist fein vmb vnd vmb,
Für andere in Heyligkeit,
In gantzer weyten Christenheit.
Erwirb mir vmb den Meister dein,
Jesum Christum den Heylandt mein
Dass ich mein böses Leben wendt
In rechter Buss vnd Beichte Endt,
Dass ich von Gott nit werdt abgwendt,
Mann schon mein Leben sich bald end,
Vnd nimmer werd von Gott gescheyden,
Sonder mög ewig bey jhm bleyben,
Darzu helff vns die Trinitet,
In welcher Gwalt nun alles stehet.
AMEN.

Durch diese Frewden erfrew mich,
O Maria das bitt ich dich:
Dein Gebett vor Gott wol was vermag,
Dass es ein starcken effect hab.

A versforma a németben jól követhető: a sorok nyolc szótagúak és páronként rímelnek. Az első négy bevezető sor mind a tíz ciklusban ismétlődik. Ezt egy hosszabb rész követi, amely Mária Magdolna történetének egy epizódját említi, és ahhoz elmélkedést fűz. A fordító a sorok szótagszámát meglehetősen szabadon kezelte. A négysoros bevezető az ismétlődő szöveg azonossága következtében általában 16-14-11-10 osztású; a harmadik sorban néha 12 vagy 13 szótaggal. A törzsrész sorainak szótagszáma már teljesen bizonytalan: 7 és 14 között ingadozik. A fordító csak a sorok páros összecengésében követte következetesen eredetijét.

A vers legendás elemeinek eredetével, forrásaival itt részletesen nem foglalkozunk. Mária Magdolna történetének e kötetben Hajnal Mátyás elmélkedő könyvéből (77. sz.) és a *Petri András-ék.*-ből (103. sz.) két másik, eredeti magyar szerzésnek tekinthető feldolgozása található. Az alábbi jegyzetekben helyenként az utóbbi jegyzeteire utalunk. 11–14 Lásd a 103. sz. ének 17. sorához írt megjegyzést.

25–28 Utalás Lázár feltámasztásának evangéliumi történetére (Jn 11). Az evangéliumban említett, ördögtől megszállott Mária Magdolnának személyét (Lk 8, 2) a korai keresztény hagyomány azonosnak vette egyrészt a Jézus lábát könnyeivel öntöző, olajjal megkenő bűnös asszonnyal (Lk 7, 36–50), másrészt pedig a halottaiból feltámasztott Lázár ifjabb húgával, Máriával.

43–48 Utalás a legenda egy epizódjára.

63–70 Utalás Mária és Márta, Lázár testvéreinek evangéliumi történetére (Lk 10, 38–42).

71–74 Lásd Jn 20, 11–8.

89–96 Legendás részlet.

109–118 Lásd a 103. sz. ének 26. és következő soraihoz írt jegyzetet.

131–140 Lásd a 103. sz. ének 36. és következő soraihoz írt jegyzetet.

155–158 Vö. a 103. sz. vers 65. sorával.

171–178 Vö. a 103. sz. vers 69–72. sorával.

VÁSÁRHELYI GERGELY

A 9–14. számú versek Vásárhelyi Gergely jezsuita *A keresztyéni tudománynak rövid summája* című vallásos kézikönyvének Bécsben 1615-ben és 1617-ben megjelent kiadásából valók. A következőkben röviden ismertetjük e versek szerzőjének életét és irodalmi munkásságát, összefoglaljuk versíró-fordító tevékenységét.

Élete

1562-ben született Marosvásárhelyen. Eredeti családneve, a Mészáros, őseinek foglalkozására utal; apja ugyanis marhakereskedő volt. Nevét a nyomtatott forrásokban néha Marosvásárhelyinek, a kéziratos dokumentumokban azonban kivétel nélkül mai helyesírással a Vásárhelyi-nek megfelelő alakban írták. A kolozsvári jezsuita rezidencia katalógusának 1587-i megjegyzése szerint iskoláit korábban nem jezsuita iskolában („extra Societatem a pueritia”) végezte. 1584-ben, 23 éves korában a lengyelországi Wilnóban a jezsuita rendbe lépett, amire a Báthori István által 1579-től Kolozsmonostoron, 1581-től pedig Kolozsvárott letelepített és virágzó iskolát fenntartó jezsuiták indíthatták. A rend iránti érdeklődése 1583-ban egybeeshetett a 13 éves Pázmány Péter kolozsvári iskolázásának kezdetével, akivel 1587-ben már mint ifjú tanító-tanár is találkozhatott. Ebben az évben ugyanis az idegen, jobbára lengyel és olasz rendtársak között a latinul még nem értő legelső osztályosokat Vásárhelyi tanította magyarul. 1588-ban a megyesi országgyűlés számúzta a jezsuitákat Erdélyből; Pázmány a wílnói noviciátusba, Vásárhelyi pedig állítólag több társával Moldvába ment az ott élő csángó magyarok lelki gondozására. Innét 1591-ben tért vissza Erdélybe; egy ideig Gyulafehérvárott Báthori Zsigmond fejedelem gyóntatója volt, majd Székelyudvarhelyen szervezett iskolát és harcolt az antitrinitáriusokkal. Ez a korszaka 1602-ben újabb száműzetéssel ért véget, amire az Erdély átvételére küldött császári biztosokkal és Mihály havasalföldi vajdával való kapcsolata adhatott okot. 1604-ben Vágsellyén a *Catechismus* második kiadásának előszavában így utalt erre az időre: „Jollehet ennek előtteis két esztendővel arra ígértem vala magamat [hogy] az én előttem járóknak akarattyokból ... mindgyart ki nyomtattatom [ti. e könyvecskét], de miért hogy soc külömb külömb Istennek külső és belső atyai latogatasi között forgottunc, mind ez oraign halgatasba kellet varnom az sűrű ködöknek fel tisztulását.” A rendi katalógusok szerint 1602–1605 között Vágsellyén működött, ahonnet Bocskay hajdú elöl a csehországi Krumbauba (Crumlovia), majd 1607-ben Zágrábba helyezték. 1611-ben az alsóindvai misszióból került Grazba, innen 1613-ban a török által megszállott Dunántúlra, Pécsre küldték. Hogy a török hatóságok kevesebb akadályt gördíthessenek működése elé, a pécsi prépost címével felruházva világi papként próbálta itt a maradék katolikusokat összetartani. A rendi feljegyzések szerint 1613-ban még Kalocsán is megfordult, majd Túrócra ment; 1617-ig pedig még Znióvárán és Homonnán is működött. Mozgalmas életének utolsó öt évét ismét Erdélyben élte. Bethlen Gábor fejedelem türelmes egyházpolitikája tette lehetővé, hogy a jezsuiták mint világi papok visszatérhessenek Erdélybe. Vásárhelyi a pécsi préposti címet megtartva 1618-ban tűnik fel ismét. 1623. október 18-án halt meg Kolozsvárott.

Művei

Vásárhelyinek időrendben a következő munkái jelentek meg nyomtatásban:

1. *Catechismvs. Canisius Petertől irattatott keresztyeni tudományok rövid summája magyar kalendariummal.* Kolozsvár 1599. (RMNy 860.) A mű a magyar kalendariumon és Canisius *Summa doctrinae christianae* c. iskolai katekizmusának fordításán kívül az egyház „rendtartásáról és ceremóniáiról” szóló részt, a hét bűnbánati zsoltárt, litániákat, különféle elmélkedéseket, imádságokat és himnuszokat tartalmaz. A későbbi kiadások mind a szerző életében és gondozásában jelentek meg, és egyre újabb részekkel bővültek. Ezek a kiadások a következők: Bécs 1604 (RMK I, 387); Bécs 1615 (RMK I, 453a); Bécs 1617 (RMK I, 472). Ezekben korábban a latin szövegek domináltak. Később apránként felváltja őket a magyar fordításuk, és 1615-től a verses imádságszövegek és a himnuszok egy része is magyarul jelenik meg.

Megemlítjük még a mű katekizmusrészének Vásárhelyi halála után megjelent képes változatát, amely az előszavában egy rövid Horatius-idézetet tartalmaz. Címe: *Keresztyeni tudomány, ievvitak szerzetibéli Canisius Peter által irattatott és képekkel kijegyzetetet.* (Pozsony 1624. RMK I, 544.) Ebben a jezsuita Joannes Baptista Romanus a Canisius-szöveg illusztrálására készített metszetsorozathoz (Augsburg 1618) Ferenczffy Pál jezsuita, Ferenczffy Lőrinc királyi titkár testvére Vásárhelyi fordítását alkalmazta, és hozzá az előszóban a következő megjegyzést tette: „... melly hasznosak légyenek a’ Szent Képek, és mennyire segítség az üdvösséges jóban-való gyarapodásban ... kiváltképpen a’ nevedékeny ifiuságot ... egy bölch Poetának mondásaszerént

Segnius irritant animos demissa per aures
Quam quae sunt oculis subjecta fidelibus:

Nem hat úgy emberbe, a’ mit hall fülével,
Mint az, a’ mit szinte maga lát szemével.”

(A2b–A3a)

A két sor Horatius *De arte poetica* c. költői leveléből való. (Epist. II 3, 180–81.)

2. *Esztendő által az anyaszentegyháztól rendeltetett vasárnapokra és innepekre evangéliumok és epistolák es ezekre való lelki elmélkedések.* Bécs 1618. (RMK I, 477.) E mű első kiadása elveszett. A második kiadás végén Vásárhelyi az 1618. április 19-én kelt, „A kegyes olvasónak” címzett záradékában ugyanis azt írja, hogy ez a műve tizenhárom évvel előbb, vagyis 1605-ben már megjelent.

3. *Jesvs + Maria. Eztendeo által az aniazentegihaztol rendeltetett vasárnapokra, es innep napokra epistolak, es azoknak svmmaia.* Bécs 1618. (RMK I, 478.) Az előbbi mű folytatása, a végén Vásárhelyi néhány latin versével.

4. *Christvs Iesvs követeséről való könyvek. Deakvl irattak Kempisi Tamastol. Magyar nyelvre fordittatott Maros-Vasarheli Gergelytől.* Kolozsvár 1622. (Vö. MKsz 1889, 205.) A Haller Zsigmondnak szóló ajánlásban a szerző azt írja, hogy e művét „ez előtt is huszonnyolc esztendővel”, vagyis 1594-ben már lefordította, de az a „sok haborusagh miat elveszven Nagysagod kegyes indulattyabol es kívánsagából ... meg forditanam, kit Isten segítségével el is vegeztem.” Ennek a könyvnek csíksomlyói és kézdivásárhelyi példányai lappanganak. Ebben is lehetnek latin versek.

5. *Világ kezdetitől fogva, iosagos, es gonosz czelekedeteknek példáinak summái.* Kassa 1623. (RMK I, 528.) Ez Vásárhelyi utolsó műve, amely hibásan, hiányosan már a halála utáni hetekben hagyta el a kassai könyvnyomtató műhelyét.

* * *

Irodalom: NOGÁLL JÁNOS: Canisius Péter könyve. Magyar Nyelvőr 1877, 127–29; SÓLYMOS: Vásárhelyi Gergely. Új Magyar Sion 1879, 98–102; CARLOS SOMMERVOGEL: Bibliothèque de la Compagnie de Jésus. VIII. Bruxelles–Paris 1898, 480–81; KONCZ JÓZSEF: Csáktornyai Mátyás és Marosvásárhelyi Gergely írók életrajzaihoz. Figyelő 1899, 238–40; BÍRÓ LAJOS: Marosvásárhelyi Gergely. 1561–1623. Az Erdélyi Tudósító Almanachja. 1933, 100–03; MIKLÓS RÁFAEL: A Krisztus követése magyar fordításai. Kny. a csornai premontrei kanonokrend szombathelyi Szent Norbert-gimnáziumának 1934–35. évi Értesítőjéből. Szombathely 1935, 28–32; GULYÁS ISTVÁN: A XVII. század katolikus aszkétikus irodalma. Bp. 1939, 62–63; SZENTIVÁNYI DEZSŐ: A katekizmus története Magyarországon. Canisius Szent Péter és a magyar katekizmus. Bp. 1944, 50–59; LADISLAUS, POLGÁR: Bibliographia de historia Societatis Jesu in regnis olim

corona Hungarica unitis. Romae 1957, 171; JENEI FERENC: Vásárhelyi Gergely Kempis-fordítása. ItK 1961, 594–98.

Latin versei és verses fordításai

A Vásárhelyi versszerzői gyakorlatának vizsgálatához tizennyolc latin verse szolgál kiindulásul. Ezek mind az iskolai poétikastúdiumok során elsajátított klasszikus formákban készültek és szerzőjüknek az időmértékes verselésben való készségéről tanúskodnak. A költői képek, azok halmozása, a szójátékok stb. az iskolai auktorok ismeretére és a közkézen forgó szinonímatarakra, aforizma- és idézetgyűjtemények használatára vezethetők vissza. (Ilyen forrásból származhat a 14. sz. vers mottójaként olvasható Pindaros-idézet, és a Melanchthon-tanítvány Victorinus Strigelnek a 15. sz. vers előtt közölt bölcs mondása, mindkettő prózában.) A neki tulajdonítható latin verseken kívül a *Catechismus* korai kiadásaiban még más latin verses szövegek, himnuszok és imádságok is találhatóak. Így az 1599-i és 1604-i kiadásokban: *Adoro te devote latens deitas, Ave verum corpus, Ave caro Christi cara, Cur mundus miitit, Homo Dei creatura*; továbbá az 1604-iben latinul a Mária-litánia után az időszaki antifónák.

Vásárhelyi hozzáférhető műveiben elszórtan található, és neki tulajdonítható latin versek a következők:

1. IN INSIGNIA MAGNIFICI Domini, Domini Christophori Kereszturi, Serenissimi Transsylvaniae Principis Consiliarij

[A felirat alatt nemesi címer C. K. monogrammal: hármás hegy középső csúcsán nyugvó koronából egyszerű feje és két lába nyúlik ki, amely a szájában jogart tart.]

TRES tibi dat Stephanus rupes, quia rebus in arctis
Sensit virtutis robora saepe tuae.
Addit et Hungarici diademata Symbola regni
Saepe quod expertum est, teque tuamque, fidem.
5 At tu Monoceros, celeri, qui Caesaris aulam
Saepe potens cursu sceptrum corusca refers,
Turbida tranquillam cornu qui vindice regna,
Sanaque das Stephano regna regenda tuo.

(RMNy 860. (1)b–(2)a)

2. Aliud

QVID rupes! generosa Fides, Quid trina? Probata.
Quid diadema? fidem hanc Patria chara probat.
Quidnam Monoceros? legatio prompta. Quid ore
Sceptra gerit? Stephano regna regenda refert.
5 Regna refert, quae consilio, quae mente sagaci
Aspera quae fuerant, reddidit apta regi.

(RMNy 860. 2)a)

3. ENCOMIVM EIVSDEM

SIC pia prouidit coeli sapientia mundo,
Omnibus ut terris diuidat aequor aquas.
Aequor aquae repetunt, refluunt que, fideliter illuc,
Vnde fluunt, cur hoc? rursus ut inde fluant.
5 Vsque adeo celso grata est mens grata Tonanti,
Vt repetat gratos gratia celsa viros.
Tu cum coelesti pulchro certamine Rege
Certas, o nostrae gloria magna plagae.
Ille tibi fert multa, refert tibi rursus at ille
10 Plura refert: retulit quae tibi plura, refert.
Ille tibi vitam, primoque in limine vitae
Syncerae fidei coelica dona dedit.
Ille tibi vires, statuendis apta trophaeis
Inuictae mentis robora vimque dedit.
15 Ille tibi recto quaesitas tramite gazas,
Ille tibi iustas accumulauit opes.

Tu vero quos non excelsa mente labores.
Quae non pro fidei laude pericla subis.
20 Quàm vigilas solidae nitens fundamine petrae,
Neue Deum rapiant, neu rapiare Leo?
Quam tibi dulce, DEI vitam pro laude pacisci,
Quam tibi dulce, Deo ne moriari, mori!
Iam quantis inopum, cara cum coniuge, turbis
Mente, manuque faues? agmina quanta foues?
25 Corpora dum pascis, quot mentes pascis et ornas?
Addis et aethereis agmina quanta choris?
Coelica sic in te, sic gratia gignit amorem;
Coelica sic crescit gratia, crescit amor.
Nobile sic flumen, collectis undique, riuus,
30 Currit in aethereum, currit in Oceanum.
Sic reddis vitam, sic reddis commoda vitae,
Auctori reddis sic tua, teque, tuo.

(RMNy 860. (2)b–(3)a)

4. DE NOMINE IESV

[A felirat alatt IHS-monogram, diszes keretben.]

Forte, suaue, pium, depellit, inebriat, auget
Daemona, cor, vires, robore, meile cibo.

5. Ad Lectorem

HIC sincera Fides, viuaque germinat;
Hic Spes flammiferum surgit ad aethera;
Hic ramo rutilat diuite Charitas.
5 Hanc vitae merito dixeris arborem,
Quam septena sacro fonte fluentia,
Septenisque rigant flumina cursibus:
Sacramenta nouae Legis, et aureae
Legis, quam soboles Regis olympici
Veris Christicolis condidit, ac dedit.
10 Hic verae Fidej cognitio micat,
Illius Fidei, coelicolum Patris
Quae se sponsa regit, sponsaque dirigit.
Sed vis nosse quibus Christiadum parens
Sponso ducta suo, Pneumate coelico,
15 Vtatur soboli prouida ritibus?
Te nouisse cupis? nosse per auium
Quid patraris iter? nosse fatentium
Leges? nosse tui vulnera pectoris?
Sinceraque fide crimina pandere,
20 Et delere sacris crimina lacrymis?
Vis nouisse viam, qua bene viuere
Possis, ac superum scandere regiam?
Et quam sis fragili corpore debilis?
Hic te cuncta liber paruulus edocet.
25 Nec finem facit hic, dat comitem tibi,
Custodemque vago tramite coelicum,
Pandentemque vias aetheris Angelum.
Quae sit conditio corporis, ac tuae
Qui vultus animae, dum fera diuidit
30 Vitae fila tuae nescia parcere
Mors, quis postque tuum sit status exitum,
Demonstrat facilis, qui sit et ultimi
Terror iudicij, quam grauis Inferis
Vexet poena malos, quantaque coelicis
35 Felices maneat gloria sedibus.
Tu, si mente placet scandere sidera.
Rimarique polos, ac meditarier

Summi iussa patris, quotquot eunt dies,
Hic nullo poteris scire negotio.
40 Tu, si coelicolum purior apparas
Accessisse dapes, angelico famem
Expleuisse cibo; vel dape caelitum
Accepta niuei pectoris intimis,
Exoptas superi pignora vindicis
45 Affari precibus, dulcibus alloqui
Patrem colloquijs, hic liber eloqui
Monstrat quae deceant, ac docilem docet.
Tu si Daudicis psallere versibus,
Tu si Daudicis crimina fletibus
50 Emundare cupis, si superum cupis
Implorare fidem Numina poscere
Si poscis, superum nomina ciuium
Disces, et vario cantica carmine,
Orandique modos, exilio quibus
55 Possis difficili viuere rectius.
Virtutisque viam currere certius.
Quando mysta sacer mystica mysticis
Offert sacra locis, obsequio iuuat
Si iuuisse tuo, te liber instruit.
60 Hinc mensae poteris sercula sanctius
Hinc mensae poteris pocula tutius
Praeuenisse tuae, fercula subsequi.
Depulsaque fame dicere gratias.
Tempestaene furit? apta furentibus
65 Pellendis animant verba fragoribus,
Quae postrema docet paruulus hic liber.
Quem, si te vario flore rosaria,
Quem, si nectareo, te viridaria
Prouentu recreant inclyta, fluminum
70 Si te gemma capit, si pelagi trucis
Te vicisse iuuat dira pericula,
In portuque ratem sistere sospitem,
Vel sectare ducem, vel comitem cape.

(RMNy 860. A2a–A3a)

6. DIALOGISMVS Ad Christum in Cruce pendentem.

CVI sola terrarum, cui vasti stagna profundi,
Cui paret rutili, Regia celsa poli,
Proh dolor, hunc cerno lacerum crudeliter ora,
Ora quibus coeli, fulgida templa beat,
5 Cui tantum de te licuit, mitissime Regum,
Quis tam te tanto funere mersit atrox?
Tuque, parensque tuus, tua culpa, tuique parentis,
Me vestri tanto funere mersit amor.
Agnosco, agnosco veteris vestigia fraudis,
10 Agnosco culpae signa nefanda meae.
Verum quid referam, tanto pro munere, vindex?
Sit precium nostri vester amoris amor.
O pietas immensa, tui quid maius amore?
Quid natis melius patris amore? Pater.
15 Ergone diuinae tanta est clementia dextrae
Ergone supremi tam pia dextra patris?
Quod cruce, quod lachrymis, quod dira morte luisti
Supplicium vis nos pendere delitijs,
Delitijs, quibus aeternum stellantis olympi
20 Complex aethereos, laetificasque choros.
Fac me, summe parens, tanto fac munere dignum;
Da mihi velle frui, da mihi posse frui.
Sit mihi dulce tui, sit viuere, Rector, amore;

25 Sit mihi dulce tui, Rector, amore mori.
Dum mare, dum tellus, dum stabit Regia coeli,
Me tuus urat amor, me tibi iungat amor.

De eodem ad Deum Patrem.

Tempora dum lusi, te laesi maxime, Regum,
Effudi dextrae munera larga tuae.
30 Namque breuem dederas vitam, quo vita perennis,
Incertam dederas, quo mihi certa foret.
Ah vixi, mors dura premit, mortisque perennis
Nuncia mors: Quid agam? rumpit acerba moras
Qui Pater ante fuit Clemens, grauis imminet ultor.
35 Quos implorabo? quos adeamuè miser?
Appello, appello solium crucis, atque tribunal.
Nate Deo, quibus ò fundis ab ore preces?
Audi summe parens, Pater optime, respice natum
Natum, qui patitur vulnera, probra, necem.
40 Crimina peccantis te laedunt vota precantis
Laudant, Rex dextrae dona benigna tuae
Tempora si lusi ne ludat funera, cuius
Sunt medicina meis vulnera criminibus.

Ad Christianum puerum.

Factus inops, humilis, patiare, preceris, obedi;
45 Sitque tibi curae nomen, honosque Dei
Corporis Angelico, mentisque pudore coaequa
Aethereos iuuenes aligerum que, choros.
Omnia diuinum tibi sistant plasmata numen;
Quaeque suo doceas tempore, disce modo
Rite tenes isthuc? tentes, vestigia namque
50 Diuino Christi sic pede pressa legis.

(RMNy 860. A3b–A4b)

7. EPIGRAMMA Ad Lectorem

NEc liber iste tibi lassabit lumina lector.
Nec premet ille sinus, et breuis et leuis est.
Magnus Alexander gemmata condidit arca
5 Smyrnaei, cecinit quae bene, metra senis;
Dignior hoc cultu liber hic, sed erit satis illi,
Pectore si condas quae docet ille, tuo.

(RMK I, 387. 294b)

8. IN STEMMA Spectabilis ac M. Domini, Domini Francisci Daroczi, de Deregyeo

[A felirat alatt nemesi cimer.]

Nil dentes trux Orce tui, nihil horror Auerni,
Omnia Daroczi robora robur habet.
Si fors insidias Styx improba struxerit auctas,
Destrues has Ales luce, dabitque manus.

(RMK I, 453a)

9. I]N EADEM SPECTABILIS, ET MAGNIFICI DOMINI, Francisci Daroczi Insignia

GLORIA FORTIS

[V]ultus in aurifluos Aquilae defigitur ortus,
Pes victoris opes et diadema premit.
[U]ndique ferrati praebent munimina dentes,
Hoc lupa dissecto gutture fudit opus.
5 [P]raeclarum Francisce bonum, monumenta decoris
Fortia, constanti dant sacra signa manu.

[G]loria Daroczi felicibus edita pompis
Fortis in eximio stat sine fraude sinu.
Diuinum manibus victricia munera Num[en]
Et capiti spondet sidere sarta suo.
Felix Pannoniae fulgor Francisce, tuere
Saepius has tabulas et tibi stabit hon[or].

(RMK I, 453a)

10. AD BENEVOLVM, AC VERITATIS CVPIDVM LECTOREM

Editur in lucem, quam viderat ante libellus
Editus his radijs noctis vt ora fuget.
Auctus muneribus, fidei verissima tradit
Dogmata: iurares vel monumenta poli.
Elicit abstrusos Stygiae caliginis angues
Et proprio falsos exprimit ore dolos.
Virtutis praedo, rabiosaque sideris ira
Daemon, tot veri lumina ferre nequit.
O homo Veri audus, certissima dogmata rerum
Inspice, contenta volue, reuolue manu.
Quicquid ages, perfaustus ages, e lumine libri
Et degustato, meile, fruire, libro.
Vnum oro: syncera libro fer pectora, Verum
Non poterit certas perdere lucis opes.

(RMK I, 453a)

11. IN MALEVOLVM LECTOREM

Zoile frendebis commotaque pectora Vero,
Non poteris pelago ferre videre, pio?
Non Vero, sed onus varijs adscribe querelis,
Indignare tuae vel sine luce Stygi.
Veri audum folium, VERO deuota Sibylla
Haeresis errores condere fraude nequit.

(RMK I, 453a)

12. EPIGRAMMA Ad Illustrissimum SIGISMVNDVM FORGACZ, Palatinum Regni Vngariae De praepostera in nupero libro Euangeliorum, nec non praesenti Epistolarum PALATINALI nuncupatione

ERgo PALATINVM nuper te nostra vocarunt
Scripta, prius Regni quam tibi voce datum est?
Ne mirère: solent praenuncia saepius esse
Vota hominum, taciti Numinis arbitrij.
Quin typus accelerans quod iam quoque nomine eodem.
Fronte libri non te concelebrauit, erit.
Pro tam praecipiti poena illi debita facto.
Vt facti duplicet, nominis inde decus.

(RMK I, 478. Bb5a)

13. AD EVNDEM Dedicatio libelli Epistolarum

MVnera Regnicolae mittunt tibi grandia FORGACZ,
Et bene virtutis dos meret illa tuae.
Integritas, candor, studium, prudentia, morum
Mel, lenes motus, stirpis avitus honos.
Accipe quae faciant mage ad Iestas munera dotes:
Et mea Apostolica, munera missa manu.
Crede mihi mutant dona illa hominesque, Deosque,
Ex homine efficiunt munera nostra Deos.

(RMK I, 478. Bb5a–b)

14. PACIFICVS

Facile est cuiuis Vrbem commouere, sed rursus in tranquillitatem sistere solius DEI opus. Pindarus.

5 Horrida Mavortis sitiunt dum praelia multi:
 Multos dum resonans buccina ad arma ciet.
Pacem tu FORGACZ, patria defensor auitae
 Condis; discordes conciliare studes.
Scilicet aequaevo cecinit quod Pindarus ore;
 Hoc animo insculpsit Pallas amica tuo.
10 Conturbare Vrbes facile est; et conuenit omni:
 Ast sedare, Dei solius id sit ope.

(RMK I, 478. Bb5b)

15. PATIENS

Nullius unquam Regis aut Principis gubernatio tam felix est, quin multas calamitates admixtas habeat. Strigel.

5 VT regimen felix teneas; placido amne ueharis:
 Cum populo ut felix, ut bene vota fluant.
Addo: Vrbes cunctas Regni; Regnum omne Deorum
 De lubra esse putes, num bene tutus eris?
Crede per aduersi gradiendum cornua Tauri est.
 AEMONIOSQUE arcus, quae toleranda manent.
At radio ut solis Tauri nil cornua et arcus
 Officiunt, sic tu flet notus, Auster eris.

(RMK I, 478. Bb6a)

16. PRVDENS

5 QVando soporifera tetigit me somnus habena:
 Et molli stravit languida membra toro.
Visa subire meos cultu Prudentia vultus
 Diu nouo: FORGACZ visus adesse mihi.
Haereo, nec valeo num sit Prudentia, scire.
 Nec num sis FORGACZ forsitan ipse, loqui.
Dico tamen qui te prudentem dicere non vult,
 Credito prudentis nil habet ille viri.

(RMK I, 478. Bb6a)

17. FELIX

5 Vrsat in ambiguo multos fortuna rotatu:
 Et quemvis stabili non sinit esse loco.
Qui iam summa tenet, subito versatur in ima;
 Qui medium tenuit, summa vel ima subit.
Sed nitido FORGACZ te sors spectauit oculo:
 Ac uno patitur semper inesse loco.
Euge bonis avibus persta super astra volando:
 Fortunae pullos sors manet ista bonos.

(RMK I, 478. Bb6b)

18. AD LECTOREM

De commendatione libelli Epistolarum

5 TVllia tersa licet, secedat Epistola vox I.
 Quae propria Altitono si loqueretur eras.
Litera praecelsi surgit deui crepa Pauli.
 Surgunt divorum scripta diserta virum,
Illa aures tantum pascunt; haec cor simul, inde
 Mortua mens vitam non capit, hincce capit.
Magnus Alexander fulvo si clausit in auro
 Iliadem, melius mens teget ista tua.

(RMK I, 478. Bb6b)

* * *

A *Catechismus* egymást követő kiadásában megfigyelhető Vásárhelyinek a magyarításra való törekvése. Az 1604-iben például több, az első kiadásban még latinul közölt prózai szöveget lefordított. A verses betétek közül hatnak fordítása 1615-ben jelent meg először; két hosszabb verses imádságot viszont egészen kihagyott. A válogatásban feltehetően lelképásztori gyakorlata vezethette. Szüksége volt a magyar imádságszövegekre és a közös vallási gyakorlatokhoz éneklésre is alkalmas versekre. Erre mutat e versek tárgya, tartalma is. Az *Ave maris Stella* (9. sz.) a Mária-ünnepek általánosan elterjedt breviáriumi himnusza volt, amely a Szűz Máriáról szóló egész teológiai tanítást röviden összefoglalja, és a néppel közösen végzett vallási gyakorlatokon a legkülönbözőbb alkalmakkor használható volt. A többi ötre a délutáni vagy esti ájtatosságokon (litánián, vecsernyén) lehetett szükség. Kettő (10–11. sz.) az úgynevezett időszakos Mária-antifónák közé tartozik, három (12–14. sz.) pedig oltáriszentségi ének, amelyet a címe szerint az úrfelmutatáskor vagy a mise végén, az áldozás alatt vagy után énekelhettek.

A négy Mária-antifóna közül Vásárhelyi csak háromnak közli fordítását: az adventiét (*Alma redemptoris mater*), a húsvétiét (*Regina coeli laetare*) és a pünkösd utániét (*Salve regina*); az év során legrövidebb ideig énekelhető *Ave regina coelorum* kezdetűt kihagyja. És csak kettőt fordított versben; az eredetileg is ritmikus prózában írt húsvéti antifónát kötetlen alakban tette át magyarra. Ebben is megfigyelhető, hogy az első sor kivételével a többi három szótagszáma azonos a latinéval. (Vö. RMKT XVII/2, 464.) Lehetséges tehát, hogy ez a versnek nem minősíthető szöveg is éneklésre készült. Vásárhelyinek ezt a prózai fordítását a hozzá tartozó versiculus-responsoriummal és könyörgéssel együtt itt közöljük:

HUSVET INNEPEBE

Regina Coeli Laetare

Eorulij es öruendez Menyorzag Kiralyne Azzonya. Alleluia.

Mert az kit te mehedbe hordoztal, Alleluia.

Fel tamadot mint mondotta, Alleluia.

Imadgy erettünk Istent, Alleluia.

V. Eorüly es öruendez Züz Maria, Alleluia.

R. Mert bizonyal fel tamadot az Vr, Alleluia.

Keonyeoreogyünk.

Vr Isten ki az te Szent fiadnak az mi Vrunk IESVS Christusnak fel tamadasauaal à te hazad nepedet meg vigasztaltad: agyad kerünk tegedet hogy az eo Szent Anynya Züz Maria könyörögese [!] által, az örök életnek öröme iuthassunk, azon mi Christus Vrunk által. Amen.

9.

Nyomatott kiadása: **Vásárhelyi Gergely: Keresztieni tvdomanynak reouid summaia.** Bécs 1615, 411b–412b. – Szövege változatlanul került át a mű második kiadásába (Bécs 1617, 772–74).

Az ének az *Ave maris Stella* kezdetű, IX. századból való Mária-himnusznak fordítása. (Vö. AH 51, 140–42; CHEVALIER 1889; RADÓ 61; SZÖVÉRFY I, 219.) Másik XVII. századi fordítása, amely Pázmány imádságoskönyvével lett általánosan ismertté és használttá, Nyéki Vörös Mátyástól való. (RMKT XVII/2, 101.) Latin szövegét l. uo. 459.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallamát nem ismerjük.

8 Változtassad – ti. az „Éva” nevet „Ave”-ra; a latin eredetiből átvett szójáték célzás az angyali üdvözlés kezdő szavára. (Vö. Lk 1, 28.)

10.

Nyomatott kiadása: **Vásárhelyi Gergely: Keresztieni tvdomanynak reouid summaia.** Bécs 1615, 412b–413a. – Szövege néhány kisebb helyesírási eltéréstől eltekintve változatlanul megtalálható e mű második kiadásában (1617, 774–75).

Az *Alma Redemptoris mater* kezdetű, Hermannus Contractusnak (Hermann von Reichenau) tulajdonított XI. századi Mária-antifóna fordítása. (Vö. AH 50, 317–18; CHEVALIER 861; SZÖVÉRFY I, 376.) Másik XVII. századi fordítása, amely Pázmány imádságoskönyvével lett általánosan ismertté és használttá, Nyéki Vörös Mátyástól való. (RMKT XVII/2, 103.) Latin szövegét l. uo. 462. Az ének magyar szövegét a karácsonyi és a karácsony utáni időre szóló versiculus-responsorium és a könyörgés fordítása követi:

V. Istennek Angyalya izene Marianak.
R. Es Szent lelekteleol fogada mehebe.

KARACZON vtan.

V. Zülesed vtan züzen maradal Maria.
R. Istennek Anynya imadgy mi erettünk.

Keonyeorögyünk.

VR Isten ki Bodog Azzonynak meheböl eoreok életnek böseges iutalmot adal à te nepednek: kerünk enged meg mi nekünk, hogy ötet mi erettünk te nalad esedezőnek ismerhessük, ki által erdemlettük hogy az eoreok életnek vrat vehessük, az mi Vrunck IESVS CHRISTVST Amen.

Versforma: 7-7-7-7. – Dallamát nem ismerjük.

11.

Nyomatott kiadása: **Vásárhelyi Gergely: Keresztieni tvdomanynak reouid summaia.** Bacs 1615, 414a–b. – Szövege néhány kisebb helyesírási eltéréstől eltekintve változatlanul megtalálható e mű következő kiadásában (1617, 776–77).

A *Salve regina* kezdetű, Hermannus Contractusnak (Hermann von Reichenau) tulajdonított XI. századi Mária-antifóna fordítása. (Vö. AH 50, 318–19; CHEVALIER 18147; SZÖVÉRFY I, 376.) Másik XVII. századi fordítása, amely Pázmány imádságoskönyvével lett általánosan ismertté és használttá, Nyéki Vörös Mátyástól való. (RMKT XVII/2, 102.) Latin szövegét l. uo. 461. Az ének magyar szövegét a versiculus-responsorium, valamint a könyörgés fordítása követi:

V. Imadkozzal erettünk Istennek Z. Anynya.
R. Hogy meltok legyünk Christus igyretire. [!]

Keonyeorögyünk.

EOrök mindenható Isten, ki az düczöseges Züz Marianak testet es lelket, hogy à te Z. fiadnak melto hayleka lenne, Zent lelek czelekedeti által meg kezitetted: agyad, hogy kinek emlekezetiuel eoruendezünk, az eo kegyes zozolasa által, ez ielen valo, es az eorök halaltol meg zabaditassunk, azon Christus Vrunck által, Amen.

Isteni segitseg maradgyon mindenkor mi velünk. Amen.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallamát nem ismerjük.

12.

Nyomatott kiadása: **Vásárhelyi Gergely: Keresztieni tvdomanynak reouid summaia.** Bécs 1615, 416a–417a. – Szövege néhány kisebb helyesírási eltéréstől eltekintve változatlanul megtalálható e mű következő kiadásában (1617, 780–82).

Az *Adoro te devote, latens deitas* kezdetű és Aquinói Szent Tamásnak tulajdonított oltáriszentségi himnusz fordítása. (Vö. AH 50, 589–91; CHEVALIER 519; SZÖVÉRFY II, 253–54.) Szövege eredetileg nem liturgikus használatra készült, hanem az ún. „pia dictamina” műfajába tartozott. 1570-ben V. Pius liturgikus reformja nyomán került bele a *Missale Romanum*-ba, mint a miséhez készülő pap előkészületi imádsága. Vásárhelyi katekizmusának függelékében a címe szerint úrfelmutatáskor mondható (vagy énekelhető?) „dicséret”-ként szerepel.

A latin eredeti szöveget az *Annalecta Hymnica* (i. h.) nyomán közöljük:

1. Adoro te devote, latens deitas,
Quae sub his figuris vere latitas;
Tibi se cor meum totum subicit,
Quia te contemplans totum deficit.
2. Visus, gustus, tactus in te fallitur,
Sed auditu solo tute creditur;
Credo, quidquid dixit Dei filius,
Verbo veritatis nihil verius.
3. In cruce latebat sola deitas,
Sed hic latet simul et humanitas,

- Ambo tamen credens atque confitens
Peto, quod petivit latro paenitens.
4. Plagas sicut Thomas non intueor,
Deum tamen meum te confiteor;
Fac me tibi semper magis credere,
In te spem habere, te diligere.
5. O memoriale mortis Domini,
Panis vivus vitam praestans homini,
Praesta meae menti de te vivere
Et te illi semper dulce sapere.
6. Pie pelicane, Iesu Domine,
Me immundum munda tuo sanguine,
Cuius una stilla salvum facere
Totum mundum posset omni scelere.
7. Iesu, quem velatum nunc aspicio,
Quando fiet illud, quod tam sitio,
Ut te revelata cernens facie
Visu sim beatus tuae gloriae.

Versforma: 11-11, az egyes sorok 6/5 osztásúak. – Dallamát nem ismerjük.

A *Jesu filij Mariae* c. oltáriszentségi dráma 229–277. sorai Vásárhelyi Gergely három énekéből (kötetünkben 12–14. sz.) vannak összeállítva (RMDE II, 191–205).

13.

Nyomtatott kiadása: **Vásárhelyi Gergely: Keresztieni tvdomanynak reouid summaia.** Bécs 1615, 417b–418a. – Szövege néhány kisebb helyesírási eltéréstől eltekintve változatlanul megtalálható e mű következő kiadásában (1617, 782–83).

Az ének az *Ave caro Christi cara* kezdetű, XV. századi szekvencia egy rövidített változatának fordítása. (Vö. CHEVALIER 1710.) Latin szövegét Vásárhelyi katekizmusának két korábbi kiadásából (1599, t5b–t6a; 1604, 291b–292a) közöljük:

Ave caro Christi chara,
Immolata in crucis ara,
Pro redemptis hostia.

Morte tua nos amara,
Fac redemptos luce clara
Tecum frui gloria.

Aue verbum incarnatum,
In altari consecratum.
Panis viuus Angelorum,
Salus et spes infirmorum,
Medicina peccatorum.

Salve corpus Iesu Christi,
Quod de caelo descendisti,
Et populum redemisti,
Iesu bone fons pietatis,
Laus Angelorum, gloria sanctorum,
Spes peccatorum, miserere nobis.

Amen.

Versforma: 13-13-13; az egyes sorok 4/4/5 osztásúak, és a versszakon belül összecsendülnek. A soroknak azonban mintegy a fele eltér az ideális képlettől és egy-két szótaggal hosszabb. – Dallamát nem ismerjük.

14.

Nyomtatott kiadása: Vásárhelyi Gergely: **Keresztieni tvdomanynak reouid summaia.** Bécs 1615, 418. – Szövege néhány kisebb helyesírási eltéréstől eltekintve változatlanul megtalálható e mű következő kiadásában (1617, 783–84).

Az ének az *Ave verum corpus natum ex Maria virgine* kezdetű, XIII. századi oltári-

szentségi ének fordítása. (Vö. AH 54, 257–58; CHEVALIER 2175.) Régi itáliai hagyomány a szerzőségét tévesen IV. Ince pápának tulajdonította. (Vö. SZÖVÉRFY II, 298–99.) Másik fordítását lásd kötetünkben a 170. sz. alatt.

Latin szövegét Vásárhelyi katekizmusának két korábbi kiadásából (1599, t5a; 1604, 291b) közöljük:

Ave verum corpus natum ex Maria Virgine,
Vere passum, immolatum in cruce pro homine,
Cuius latus perforatum, vero fluxit sanguine,
Esto mihi praegustatum mortis in examine.

O clemens, O pie, O dulcis Iesu fili Mariae miserere mei, et da ut sicut te nunc videre merui in forma panis, ita cum ad iudicandum veneris, securus et gaudens te fidere merear in gloria tuae maiestatis, Amen.

Vásárhelyi a szöveg második, prózában írt részét is versben fordította.

Versforma: 13-13. – Dallamát nem ismerjük.

KOPCSÁNYI MÁRTON

Kötetünk 15–65. sz. énekei és versei a ferences Kopcsányi Márton műveiben található. Bevezetőben életét és irodalmi munkásságát ismertetjük.

Élete

A Kopcsányira vonatkozó néhány adatot KARÁCSONYI JÁNOS ferences rendtörténetében találjuk együtt. (Szt. Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. Bp. 1924. I, 109–10, 114, 189–90; II, 613–15.) Az általa használt kútföket, forrásokat a ferencesek irodalmi működésének számbavételekor TAKÁCS INCE újra áttekintette. (Magyar ferences aszkétikus élet és aszkétikus kiadványok különös tekintettel a XVII. és XVIII. századra. Bp. 1942.) Többek között kritika tárgyává tette EUGENIUS KÓSA 1774-ig vezetett – ma lappangó – rendtörténeti kéziratának (Antiquarii provinciae S. Mariae in Hungaria O. Min. S.P.N. Francisci strictioris observantiae collectanea 1206–1774.) forrásértékű adatait is. A KARÁCSONYI és TAKÁCS után megjelent tanulmányok újabb forrás hiányában nem jutottak önálló eredményre. Ezek között KOPCSÁNYI JÁNOSNÉ SCHÜRZ ERZSÉBET bölcsészdoktori értekezését (Kopcsányi Márton ferencendi szerzetes életrajza és irodalmi munkássága. Bp. 1934) a szakirodalomban többször idézik; számos félreértése és tárgyi tévedése miatt azonban alig használható. Az itt közölt összefoglalásunkban tehát lényegében KARÁCSONYI és TAKÁCS adatainak ismétlésére, azoknak Kopcsányi művei, előszavai tükrében elvégzett új szempontú csoportosítására szorítkozhatunk.

Kopcsányi Márton 1579-ben született a Nyitra megyei Kopcsányban. Amikor ugyanis 1608-ban a ferencesek mariánus rendtartományába belépett, 29 éves volt. Nevét ferences korában „Frater Martinus Kopchani” (F.M.K.), „Kopcháni Frater Marton” (K.F.M.), „Martinus Bonaventura Kopchani” alakban írta. A „Bonaventura” a szerzetesi neve. Egyes források szerint családi neve Pap Márton volt. (FARKAS, SERAPHINUS: Scriptorum Ord. Min. S.P. Francisci Provinciae Hungariae reformatae nunc S. Mariae. Posonii 1879, 20–22.) A ferencesekhez történt belépése előtt az esztergomi káptalan tagjai között szerepel a neve „Kopcháni Márton alias Papp” alakban. (KOLLÁNYI FERENC: Esztergomi kanonokok. Esztergom 1900, 215.) Iskolai végzettségéről semmi adatunk nincs. Valószínűleg Nagyszombatban járta a középfokú iskolákat, és ugyanitt végezhetett teológiai tanulmányait is. Műveltségére vonatkozóan írásaiból kiderül, hogy értette a görögöt, a németet és a teológiai, patrisztikai irodalmat alaposan ismerte, gyakran idézte.

Működését, pályáját ferences állomáshelyei és nyomtatásban megjelent könyvei segítségével kísérhetjük nyomon. Az 1608–1616 közötti éveket Pozsonyban, a mariánus ferencesek akkori legnépesebb kolostorában tölthette. 1614-ben, a győri kanonokból ferencessé, később tartományfőnökké lett Ebecki Sándor halála után Kopcsányi lett a provinciális. A rendbe lépésétől e tisztségbe jutásáig eltelt viszonylag rövid időt életkorával és a világi papi pályán, Forgách Ferenc bíboros káptalanjában az egyházi ügyek intézésében szerzett tapasztalatával magyarázhatjuk. A feljegyzések szerint jó szónok volt. Lelkipásztori tevékenységének gyümölcse ennek az időszaknak a végén, 1616-ban megjelent perikópás könyv és az *Imádságoskönyv* első kiadása volt. Az előbbire, a vasárnapi evan-

géliumok és leckék gyűjteményére a misén prédikáló papoknak volt égető szüksége, hiszen a Káldi-féle teljes bibliafordítás csak egy évtizeddel később, a belőle kialakított perikópás könyv pedig 1629-ben jelent meg. Kopcsányi az általa szerkesztett perikópás könyv használóit egyszerűen „kegyes olvasók”-nak nevezi és a bibliafordítás hűségéről írt értekezésének végén ezt írja: „A vasárnapokra és innepekre rendeltetett euangéliumokat és epistolákat rend szerént, igazán a mi nyelünken ki nyomtatván, a Magyar országi szentek innepiuel, ennehány karácsonyi és husvétii enekkel, és a kalendariummal meg ekesituénn: és az euangéliumok vtánn az igaz keresztényi és apostoli hitnek esmeretiről, egy kis tanuságot aduánn.” A perikópák végén pedig „a falvkonn tanitto egyevgyev kereszttyen praedikatoroknak az ki praedikálni fel áll” ad utasítást, hogyan is kell a szószéken a prédikációt imádsággal bevezetni, elkezdni és befejezni. Ezzel a kiadványával tehát nemcsak a papokra, a misszióba járó ferences társaira gondolhatott, hanem a világi tanítókra, kántorokra, a licenciátusokra is, akik pap helyett gondozták falujuk híveit: kereszteltek, temettek, a hit alapelemeire és templomi éneklésre oktattak. A „kegyes olvasók” tehát jelentős részben ezek a „falukon tanító együgyű prédikátorok” lehettek.

Mindezt az *Imádságoskönyv*-ről is elmondhatjuk, amely Pázmánynak akkor már két kiadást (1606, 1610) ért hasonló műve mellett is sikert aratott; sőt Pázmányéval párhuzamosan a század folyamán még több új kiadást ért. Kopcsányi *Imádságoskönyv*-ének első két kiadását ma már nem ismerjük, és nem tudjuk, kiknek szólhatott az ajánlásuk. A mű felépítése, tartalma azonban arra mutat, hogy ezt is lelkipásztori gyakorlatában alakította ki, és bizonyára a ferencesekkel közvetlen kapcsolatban álló világiak, a terciáriusok, a harmadrendiek „kordaviseelő társulata” számára készülhetett. A könyvecske végéhez csatlakozó rövid magyar katekizmus és a latin „Modus ministrandi” arra engednek következtetni, hogy a templomi vagy az iskolai katekizálásban, hitoktatásban tankönyvként is használhatták. (Vö. RMK I, 666.)

Kopcsányi tehát ferences pályájának már az elején lelkipásztori munkájának két praktikus segítő eszközét tudta sokaknak kezébe adni. Ezekből az esztendőkből személyes dolgairól semmit sem tudunk. Egyetlen életrajzi jellegű adalék a perikópás könyv sajtóhibajegyzékében egy elejtett megjegyzése. A magyarul nem tudó bécsi könyvnyomtató hibáit azzal mentegeti, hogy „a téli üdönök alkomatlansága miatt, beteges erővel” a munkát ő maga nem tudta ellenőrizni, korrigálni. Pedig ezek az évek még életének delét, java munkásságának kezdetét jelentették.

Pályájának második, külső tevékenységekben talán legmozgalmasabb szakasza 1617 és 1630 között Győrhez kapcsolódik. A XVII. század elején Prainer János generális, felsőmagyarországi főkapitány Napragi Demeter püspökkel és káptalanjával egyetértve a török hódítás elől elmenekült mariánus ferenceseket visszatelepitette Győrbe, és reájuk bízta a nagyobb részben protestáns várórség rekatolizálását, a romjaiból újjáéledő város lakosságának lelki gondozását. A ferencesek az 1594-ben elpusztult hajdani templomuk és kolostoruk helyett megkapták a protestánsoktól visszavett, Szent István vértanú tiszteletére épült régi templomot és körülötte néhány házhelyet, ahol a magyar kamara támogatásával felépítették új kolostorukat. Az alapkövet Kopcsányi még mint a mariánus rendtartomány főnöke helyezte el. A hároméves provinciális mandátum leteltével az újonnan megszervezett kolostor első előljárója, gvardiánja ő lett. (KARÁCSONYI: i. m. I, 110; BEDY VINCE: Győr katolikus vallásos életének múltja. Győr 1929, 33.) Az építkezések irányítása, az anyagi ügyek intézése és a lelkipásztori munka foglalkozta le Kopcsányinak minden idejét ezekben az években. Irodalmi munkához nem nagyon juthatott. Egyetlen tőle való kiadványról tudunk, az *Imádságoskönyv* második, 1622-i kiadásáról, amelynek ma már ismeretlen példányait bizonyára győri hívei használhatták; a város vagy az egyházmegye vezetői közül kerülhettek ki annak mecénásai, az ajánlások címzettjei is. Győri kortársai között a püspöki székben a humanista Napragi Demetert az ugyancsak író Lépes Bálint, Dallos Miklós és Sennyei István váltották; a káptalanban pedig Nagyfalvy Gergely, Balásfy Tamás és Nyéki Vörös Mátyás nevével találkozunk. Ezek valamennyien a bontakozó ellenreformációnak író-litterátor munkálói, egyben a királyi kancelláriának Bécsben, Prágában vagy Pozsonyban tisztviselői, befolyásos emberei voltak. (Győr szellemi arculatára ezekben az évtizedekben lásd: JENEI FERENC, RMKT XVII/2, 406; KLANICZAY TIBOR: A magyar barokk irodalom kialakulása. Reneszánsz és barokk. Bp. 1961, 383–84.)

Kopcsányi győri tevékenységének éveiben a mariánus ferences provincia egyetemes ügyeiben való részvétele, vezető szerepe nem változhatott. A provinciális, tartományfőnöki megbízatása után is utóda, Rudinai János mellett az első „definitör” (tanácsos) és a ferencesrendi szervezetben sajátos „custos” tisztséget viselte. A XVII. század elején újjászervezett első custodiának, a pozsonyinak Kopcsányi volt a vezetője. A rendi szervezésben, kormányzásban való tevékeny munkálkodását bizonyítja, hogy a másik

ferences provinciának, a salvatoriánus rendtartománynak 1622-i szakolcai káptalanjára az egyetemes rendfőnök őt generális definitorként küldte ki. A szakolcai gyűlésnek jegyzőkönyvein, amely a rendi életformákat szabályozó, reformáló határozatokat tartalmazza, ismételten találkozunk Kopcsányi aláírásával. A rendi megújulásban való tevékeny munkálkodásának gyümölcseként adhatta ki a Szent Bonaventura neve alatt ismert *Speculum disciplinae* fordítását 1630-ban Bécsben, *Szerzetes rend-tartó fenéték* címmel (RMK I, 588). Ennek ma már egy példányát sem ismerjük. A magyar regula-magyarázat, a szerzetes-tükör nyilván a latinul nem tudó laikus testvéreknek, az „együgyűeknek” és a mariánus ferencesek gondjaira bízott pozsonyi és nagyszombati klarissza apácáknak használatára készült.

Élete harmadik szakaszának, az utolsó tizennyolc évnek színhelye Kismarton, az Eszterházyak egyre gyarapodó birtokainak székhelye, ahová Miklós nádor telepítette le a mariánus ferenceseket. Eszterházy Miklós még 1620-ban, amikor Lakompak várában Bethlen Gábor hadai szorongatták, fogadalmat tett, hogy ha a veszedelemből szerencsésen megszabadul, Kismartonban Szent Mihály tiszteletére templomot és mellé ferences kolostort építtet. 1625-ben kezdett neki fogadalmat teljesítéséhez, és a templomot 1630. nov. 9-én adta át készen. Kopcsányi volt ez alkalommal az első szónok, és ott is maradt a kolostorban mint a nádor udvari prédikátora. (KARÁCSONYI: i. m. I, 189–90.) A kismartoni éveknél irodalmi gyümölcse két elmélkedő könyv és az *Imádságoskönyv* harmadik kiadása. Az első kettőt, *A Bodog Szűz Maria Élete*-t (Bécs 1631. RMK I, 596.) és *A keresztyéni tökéletes életre intő tiz hétre rendeltetel nyolczuan elmélkedések*-et (Bécs 1634. RMK I, 632) a nádornénak, Nyáry Krisztinának, a harmadikat, az *Imádságoskönyv*-et (Bécs 1637. RMK I, 665) pedig az 1616-i perikópáskönyv ajánlásában szereplő Nagymihályi Ferenc özvegyének, Amade Ilonának ajánlotta. Soraiból azonban itt is kiderül, hogy az olvasók tábora szélesebb volt. Kopcsányi céloz arra, hogy ezekkel az elmélkedésekkel a „Sz. Klára szerzetében élő imádkozó ... naponként szaporodó ... szüzeknek akart szolgálni, kik a deák írásból nem elmélkedhetnek.” De szolgálni akart még másoknak, a címlapon kiemelt „együgyűeknek” is, akik „a külső állapotban” élnek és akik „predikációt néha nem halgathatnak ... rend szerint.” Az olvasótábor tehát a klarissza apácák (közöttük volt Nagymihályi Ferencné leánya is) körén túl a „külső állapotban” élőkre, a világi harmadrendiekre, a terciáriusokra, vagy amint akkor nevezték őket, a „kordavisezők”-re is kiterjedt. Ez utóbbiak magyarországi megszervezése 1630-ban Pozsonyban éppen egybeesik Kopcsányi kismartoni időszakának kezdetével.

Élete utolsó szakaszában is viselte rendi tisztségeit, neve mellett ott olvassuk a „custos” és a „vicarius provinciális” címet. Ő maga írta neve után a tévesen neki tulajdonított kéziratot idézetgyűjtemény, a *Cynosura Sanctorum Patrum* elején is e címeteket. (Ez a kézirat a budapesti Egyetemi Könyvtárban található. Jelzete: A 17. A nyomtatott katalógus a szerzőt helyesen határozza meg. A benne található kéziratot bejegyzést tévesen fordította és magyarázta KOPCSÁNYINÉ: i. m. 22–27.) Ezt a kéziratot a végén olvasható bejegyzés szerint Joannes Baptista Nitriensis 1619-ben Pozsonyban fejezte be. Az elején, a címlapon levő beírás szerint Kopcsányi Márton a kötetet előljárói jogával élve 1637. márc. 1-én kelt bejegyzésével a ferences rendi gyakorlatnak megfelelően a szónokok, a prédikációra készülők számára használható gyűjteményként a Nahács melletti Szent Katalin-kolostor tulajdonába adta. Kopcsányi kezeirésével ez olvasható: „Hunc manu scriptum libellum, Ego Frater Martinus Bonaventura Kopchanj Provinciae Sanctae Mariar Custos et Uicarius Provincialis, incorporatum uoluj pro usu Concionatorum in Conuentu S. Catharinae. 1. Martij 1637.” – Ugyanígy jelölte rendi tisztségét az *Imádságoskönyv* végén az olasz származású provinciális, Paulus de Tauris 1637. júl. 14-én kelt jóváhagyása is. Ezekből a sorokból a szerző iránti tisztelet és a „pannoniai provinciák” küzdelmes helyzete iránti részvét fejeződik ki. Kopcsányit, aki ekkor már fáradt, öreg ember lehetett, a nádor „kiérdemesült” udvari szónokának nevezi. (Lásd alább az *Imádságoskönyv* leírásánál.) A szombathelyi ferences rendház nekrológja szerint 1638. júl. 16-án, ötvenkilenc éves korában halt meg.

Művei

A bibliográfia és az irodalomtörténet ma példányból Kopcsányinak négy művét ismeri. SÁNDOR ISTVÁN (Magyar könyvesház. Győr 1803 25.) említése nyomán tudunk az 1630-ban kiadott *Szerzetes rendtartó fenyítő tüköre* c. regulamagyarázataról és az *Imádságoskönyv* harmadik kiadásának címlapján találjuk felsorolva annak két korábbi kiadását. Az énekeket és verseket tartalmazó munkái a példányból is ismert kiadások időrendjében a következők:

1. *Az Evangeliumok és Epistolak, mellyeket Esztendeő által olvastat az Anyaszentegyház Vasárnapokon és az innepeken; à Kalendariummal; ennéhány Karácsonyi és Husuétí*

Enekekkel; és az igaz keresztyéni es apostoli hitnek esmeretireol valo röuid tanúsággal. Bécs 1616. (RMK I, 461.)

A kiadvány az úgynevezett perikópás könyvek műfajába tartozik. Az elején latin ajánlás, majd 1616. aug. 20-án kelt előszó található, amelyben Kopcsányi az eredetihez hű, a hamisítás nélküli szentírásfordítás szükségességéről értekezik. Az ajánlás végén a könyvecske szerkesztője így nevezi meg magát: „Fr. Martinvs Pap de Kopcsan. Ordinis Minorum Praedicator.” A latin előszót és a magyar ajánlást követő naptár után az alábbi latin vers olvasható, amelynek szerzője ugyancsak Kopcsányi lehet:

APOSTROPHE Ad Vng.

DVm dedit Angelicam Romana Cathedra coronam,
Biblia cumque fide, Pannonia terra tibi;
Romanam complexa fidem, dic, nonne viuebas?
Hosti, nönne tuo milite, terror eras?
Cur tantis hodie premeris pullata flagellis?
Atque tuos, rigidus Sarmata vastat agros?
Quippe (dolor) neglecta fides, pietas et avorum,
Nec colitur grati, thuris odore DEUS:
Biblia Pseudomenis etenim voluenda dedisti:
Te, natosque tuos Pseudopropheta docet:
Inde ferit Nemesis, Mavors ciet inde tumultum,
Natorum fuso, hinc sanguine sudat humus,
Cum Romana fides placuit, concordia fovit;
Luther, Calvinus, te modo lite necant.
Hos fuge, et aeternos vitabis *ἐπιπύωζ* ictus:
Est hic vterque malus: Cur? quia vterque novus.
Dogmata vitabis nova: Cur? quia sunt nova philtra.
Sola tibi coelum pandet avita fides.
Romana florente fide, florebis, et oras
Proteget, vt quondam VIRGO MARIA, tuas.
Accipe Evangelium patrio sermone: sed horum
Syncerum sensum, det tibi Roma parens.

A könyvecske végén *Az nyomtatásban eset fogyatkozásoknak megh igazítása* címen Kopcsányi a sajtóhibákat többek között így mentegeti: Mivel a nyomdásznál „a téli üdönek alkotmatlansága miat, beteges erőuel ritkábban lehettem, és a munkát igen siettettem, vétek nélkül nem lehetett”. Vagyis a kiadványt még a téli hónapokban, legkésőbb 1616 elején kezdhették el és az csak augusztusban készült el egészen. A könyvecske végén 16 levélen „Az igaz keresztyeni es apostoli hitnek esmeretiről” címen hittani fejtegetés van.

A kiadványnak két variánsa van, amelyekben az első ív szedése különbözik. (MKsz 1911, 61.) A címlap szövege mindkettőben azonos: a nyomtatás helyének is Bécs van feltüntetve. A második variánsban azonban a címlap is, és az egész első ív is a pozsonyi nyomdában készült. Ezen az íven a latin ajánlás és az olvasókhöz intézett magyar előszó olvasható lényegében azonos szöveggel. Eltérés a két variáns között csupán annyi, hogy a pozsonyi nyomdásznak nem lévén görög és gót betűje, néhány szót latin betűkkel átírt. Lényeges eltérés van azonban az ajánlás címzettjeiben, a pozsonyi magyar kamara tisztviselőinek személyében és rangjában. Az első variánsban címzettjei hethesi Pethe László tanácsos, a magyar kamara prefektusa, inkei Lóránth Ferenc és petőczy Nagymihályi Ferenc tanácsosok, Keresztes János és Szentkereszty Jakab kamarai titkárok. A második variánsban Pethe László tanácsos, a kamara prefektusa, Lóránth Ferenc és Nagymihályi Ferenc tanácsosok után az ugyancsak tanácsossá előléptetett Kerekes János és az újonnan tanácsossá kinevezett Hermannus Frigyes neve olvasható. Ezután következik Szentkereszty Jakab titkár és Schifferer Mátyás perceptor. A hivataltörténeti dokumentumok alapján megállapítható, hogy az említett kinevezések, így Kerekes János előlépése és Schifferer Mátyás hivatalba lépése 1616/1617-ben történt. (FALLENBÜCHL ZOLTÁN: A magyar kamara tisztviselői a XVII. században. Levéltári Közlemények 1969, 251–61.) Minthogy pedig Kerekes János 1618-ban már meghalt, az újonnan előléptetett és kinevezett kamarai tisztviselőknek ajánlott és nyilván az ő költségükön megjelent variáns a későbbi. Feltehetően 1617-ben került forgalomba.

A perikópás könyvnek második kiadása 1661-ben (RMK I, 971), a harmadik 1662-ben (RMK I, 984) látott napvilágot. Ezeket a bibliográfiákban két különböző kiadásnak tekintik, valójában csak címlapvariánsok.

Az evangéliumok és epistolák a címlapja szerint is két helyen, a karácsonyi és a húsvéti perikópák után tartalmaz templomi énekeket. Ezekről lásd a 7. sz. ének jegyzeteit.

2. A' Bodog Szüz Maria Élete. *Magában foglalvan az ő hét innepinn tizen három predikatiot, (Elmélkedésekkel, Tanúságokkal) Az ő hét, örömet, és hét epeségét; Az ő tizenkét chillagu koronáját; Nevének 's Nevezetinek, és az olvasónak magyarázattját; Az ő nagy méltóságát; e' világon valo foglalatosságát; És az ő segítségül hívását, à Litániákkal.* Bécs 1631. (RMK I, 596.)

A címlap hátoldalán a bécsi Formika-nyomdának egy Szüz Máriát a kis Jézussal ábrázoló fametszetű könyvdíszje látható emblematikus elrendezésű szövegekkel kísérve. Fölötte cím és latin disztichon:

PATRONA VNGARIAE.

Virgo, parens, patrona: parit, vestit, moderatur.
Verbum, hominem, Vngariam: pneumate, carne, prece.

A fametszet alatt négy magyar verssor, versbe foglalt idézet Szent Ágoston második Gyümölcsoltó Boldogasszony-napi beszédéből:

Atya Istennek Iegiese: Fiu Istennek szüléie:
Sz. Lélek Isten hailéka: Magyar ország pátronáia;
Esedezzél a' kösségért, imádg az Egyházi rendért:
Könyörögy, az áitatos Aszony állatok neméért.

Aug: serm. 2. Annun.

A címlap után Sennyei István győri püspöknek 1630. szept. 10-én kelt „Approbatio”-ja található.

A könyvecske szerzőjét a ferences tartományfőnöknek Győrben 1630. máj. 22-én kelt „Facultas”-a nevezi meg: „Ego Frater Ambrosius a Galbiato ... concedo, ut vita B. Virginis a multum Venerando Patre Martino Kopchani, Provinciae nostrae S. Mariae Diffinitore ac Patre, et Concionatore, ex Sanctis Patribus diligenter collecta et conscripta, typis mandetur.”

Ezek után következik a 3–15. lapon Kopcsányinak Bécsben, 1631. márc. 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén kelt ajánlása Eszterházy Miklós nádor feleségéhez, Nyáry Krisztinához, aki a nyomtatás költségeit adhatta. Ennek az ajánlásnak jelentős része elmélkedés vagy teológiai fejtegetés Szüz Mária és a szentek tiszteletéről. A végén azonban a mű célzatát és felépítését is bemutatja a szerző. Itt tudjuk meg, hogy e könyv a klarisszák és a ferencesek harmadrendjébe tartozó világi asszonyok részére készült. Ezután következik „A kegyes olvasónak” szóló „Elöl Iaró Beszed”, amely általános elmélkedés Szüz Mária dicsőségéről, méltóságáról.

A bevezető részek közül a Nyáry Krisztinának szóló ajánlást itt teljes egészében közöljük:

AZ NEMZETES ES NAGYSAGOS GROF NYARI KRISTINA ASZONYNAK, A' Tekéntetes és Nagyságos Grof, Galántai ESZTERHAS MIKLOS, Magyarországi Palatinus szerelmes házasságának, bódog hoszszu életet, es üdvösséget kivanok adatni.

Az emberi nemzet ellen fenekedő régi ellenségről, ama' hét fejü sárkányról, azt írja Sz. Iános, hogy álván a' szüendő asszony állat előtt, *Apoc, 12.* hogy mikor szülne a' fiat meg enné; és *nem árthatuán a' fiu magzatnak, nagy haraggal a' szájából mint egy folió vizet bocháta az asszony állat után, hogy ötet el ragadtatná a' folió vizzel:* (Ennek a' Ielenésnek lelki, titkos magyarázattya szerént) az az Asszony állat példázta Bódog Aszonyt, ki a' világ urát szülte; a' mint hogy öis példázta az Anyaszentegyházat (ugymond Sz. Ágoston) *Mulierem illam Virginem Mariam significasse, quae caput nostrum integra, integrum peperit, quae etiam ipsa figuram in se, Sanctae Ecclesiae demonstravit. Tom. 9. lib. 4. c. 1.* Nem árthatván azért a' sárkány a' fiú magzatnak sem az Annyának, *el méne harczolni a' sárkány a' többivel annak maguából, kik az Isten parancholatit meg őrizik.* Harczolt, és harczol a' hivek ellen a' pokolbéli ellenség, itt ugyan e' világon, *keresuen kit el nyelleyen. 1. Pet. 5.* harczol a' meg düchöült szentek tisztessége ellenis el akarván emlekezeteket törölni. Nevezet szerént pedig az Isten szülő szüz Anya ellen, ki az Anyaszentegyházban Urunk Kristus után leg főb személy. Ez ellen azért a' szüzek szüze ellen (a' mint az ő fia ellenis) a' hamis tanítók szájából szóló *hazug lélek* sok eretnekséget forralt eleitül fogua, és karom-

kodtatot. *Helvidius*, tagadta az ő holtig való szüzeségét. *Nestorius*, nem akarta Isten Annyának mondani, hanem csak Kristus Annyának (*χριστοκόρον*) mintha csak embert szült volna, ki az után emeltetett volna Istenségre: a' mint nem mondjuk hogy valamely Aszony Püspököt szült, hanem embert, ki az után lött Püspökké. *Iovinianus* azt tanította, hogy semmi különbség nincs, a' Bódog Aszony közöt, kik a' keresztség után ottan meg hálnak. *Karpocrates* tanítványi nem csak Bódog Aszonyhoz, hanem Kristus Vrunkhozis, hasonlóknak vitétték nagy szemtelenül magokat. *Iren. lib. 1. c. 24. con. valent.* És mint hogy hosszú laistrom kívántatnék a' Bódog szüz MARIA ellenségének elő számlálásában; azokat el hagyván, hallyuk Luther Marton idegenségetis az Isten Annyához; *Mínyajan oly nagyok vagyunk* (ugymond) *mint az Isten. Anya, és oly szentek mint ő. De nati: virg.* Omnes Christiani aequè magni sumus, sicut mater Dei, et aequè sancti sicut ipsa. Es viszont: *Hasónlók vagyunk a' méltóságba es tisztességbe Sz. Pálhoz, Péterhez, az Isten szülő szent szüzhez: mert azon kinchünk vagyon az Istentül.* Pares sumus in dignitate et honore D. Paulo, Petro, Sanctae Deiparae Virgini: habemus enim eundem thesaurum à Deo quem ipsi. *Luth. tom. 5. in 1. Pet. 1. fol. 442.* Illyen Doktorok után vetemedtek a' mostani vi tanított; tanultakis bizuást káromkodni az Isten Anya ellen: némellyek feleségekhez hasonlítani bünösnek mondván mert (ugymond) a' Galileai menyögzöbe megis feddette Urunk B. Aszonyt. (*Maga a' világ tudja, hogy akkor Vrunk Bodog Aszony kérésere tön leg első chudát. Ioan. 2.*) Ihon azért a' sarkány folyó vize mellyet az Isten szülő Anya ellen bocháta. Senki ne chudállyá hogy a' keresztyén Magyar eleink azt végezték 1523. esztendőben Rákos mezején, hogy a' Lutheranusok meg fogattassanak ugymint a' Bodog Aszony ellenségi, és meg égettessenek, mert a' régi el kárhozot, eretnekekkel oly igen idegenek az Isten Annyához, hogy csak az Angyali üdvözetet sem akariák velünk el mondani, noha menyei tudomány, és meg vagyon az Isten könyvébe: söt valahol alkotmatosság adatik, tisztességét kissebbittik, tagadgyák esedezését érettünk; és mi reánkis bálványozó nevet költnek mondván, hogy meg fosztyuk Istent tisztességétül a' kik ötet segítségül hijuk, Menyei kiralynénak mondván, és magyar ország patronájának a' mi Sz. Királynkal. Így kérödnek azért Kassa felöl a' Luther Predikátorok: *Malleus fol. 6. Eximia pietas est Pontificijs Deum honore ipsius spoliare, et pro creatore creaturam invocare, patronam regni, Beginam coeli facere.* De ezt a' gyalázatot csak egy el általkodot gyűlösből kenik reánk: Mert ha meg fosztya Istent tisztességétül a' ki teremtett állattul segítséget vár az imadság által, nem tudom miként menthetik meg Sz. Páltis a' bálványozástul: ki nem egyszer kéri a' keresztyéneket, hogy imádságokkal segítchék. *Atyamfiai könyörögietek érettünk. Segitchetek engem imádságitokban, hogy meg szabadúlyak a' hitellenektül. 1. Thes. 5. Rom. 15. 1. Tim. 2.* Chak szinten ezt kérjük mijs az Isten Annyától és a' szentektül, hogy imádságokkal nyerienek minden üdvösséges jókat. Chak ez értelme minden supplikáló könyörgéseknek mellyeket az Isten Annyához nyuitottam ebben az ő könyvében, hogy tudnia illik könyörgésével nyerie meg, valami üdvösségünkre való. Akar mely módon, akar minémü szokkal kérjük a' szentek segítségét, soha azt nem kívannyuk, hogy magok éréjével egésséget, jó szerenchet, üdvösséget adgyanak, hanem hogy imádságokkal segítchenek, illyen segítséget várt Sz. Pális a' hivektül, és ha ő nem Bálványozó, mi sem vagyunk. Mert hogy Sz. Agoston Doktorral szölylak: Mi a' szenteket oly szeretetnek és társaságnak böchületivel tisztellyük, a' minémüvel itt é földönis az Istennek Sz. emberi tiszteltetnek: de a' szenteket annyival áitatosban, a' mennyivel bátrabban a' gyözelem után. *Colimus Martyros eo cultu devotionis et societatis, quo et in hac vita coluntur Sancti Dei homines: sed illos tantò devotiùs, quantò securiùs, post incerta omnia superata. Lib. 20. c. 21. con. Faust.* Annak okáért hamissan fogiák reánk a' Bódog Aszony ellenségi hogy Istent meg fosztanók tisztességétül, midön ötet közbe járónknak mondgyuk. Mert minden káromlás nélkül a' teremtett állatnakis tulajdonithatni néminémü képpen némely dolgot, melly tulajdonul az Istent vagy Kristust illeti. Tudniaillik azt olvassuk: *Luce 18. Senki nem jó, hanem egyedül az Isten jó: de azért aztis olvassuk, hogy minden teremtett állat jó. 1. Tim. 4. Mert látá az Isten a' mellyeket alkotott vala: és igen jók valának.* Ismeg Egy a' közbe járó az Isten és az ember közöt, az ember Kristus IESVS. *1. Tim. 2.* De azért a' ki ezt irta, *Moysestis közbe járónak hija, az Isten és az Israël fiai közöt. Gal. 3.* Urunk maga felöl így szol: *En vagyok a' világ világossága. Ioan. 8.* Az Apostolok felölis hasonló képpen szol: *Ti vattok a' világ világossága. Matt. 5.* Nem az Isten bocháttyaé meg a' bünt? s' megis hallyad mit mond Urunk az Apostoloknak: *Ioan. 20. Valakiknek meg bocháttjátok bünöket, meg bocháttua vannak nekik.* Miképpen férnek ezek egybe? A'képpen, hogy a' mellyek tökéletesen az Istenbe vannak természet szerént; a' teremtett állatokrólis mondatnak közösültetés szerent. Az üdvözítés az Istent illeti; mind az által hallyuk Sz. Pált: *Azt chelekedvén, te magadatis üdvözited, azokatis, a' kik téged halgatnak. 1. Tim. 4.* Hiszem nagy dolgot tanitt Sz. Pál, hogy Timotheus Püspök üdvözitheti magát, és az ő halgatóit! Vaiha tanulni akarnának a' vörsöngésre küldetett tanítottok; nem karhoz-

tatnának midőn azt kívánnyuk B. Aszonytól, hogy esedezésével segítchen. Mert ha Timotheus Püspök segíthette a' keresztyéneket az üdvösségre; miért nem segíthetne az Isten Anyja? miért nem kérhetnök segedelmét? Byzonyára valami böchületet adhatunk a' szenteknek, valami tisztelet férhet a' földön élő szentekhez; azt vétek nélkül nagyobbokból tulaidonithatjuk a' Bodog Aszonymnak. Sz. Bernárdot halljad: *A' mi némely halandó embernek chak ritkán engedtetettis, nem kell vélnünk, hogy az ilyen szüztül meg tagadatot volna, ki által minden halandóság életre jutot. Epis. 174. Quod vel paucis mortalium constat fuisse collatum; fas certè non est suspicari, tantae Virgini esse negatum, per quam omnis mortalitas emersit ad vitam.* Ha e' világi emberek szabad segítségül hinunk Sz. Pállal hogy segítchenek könyörgésekkel; miért nem az Isten Annyát és a' szenteket?

Meg holt (ugymond) Bódog Aszony, meg hóltak a' szentekis, nem tudgyak a' mi állapotunkat. Meg felel Bölch Salamon által a' Sz. Lélek *Sap. 3.* Az igazak lelki pedig az Istennek kezében vannak, és nem illeti azokat a' halál gyötrelme. Láttattak az eszteleneknek meg halni: azok pedig békeségben vannak.

Élnek a' szentek Isten előtt; és tudgyákis a' mi nyomoruságinkat, imadkoznakis. Ieremias Próféta hólta után imádkozot az ő népéért? *2. Mach. 15.* Sz. Peter ilyen fogadást tön halála előtt: *Gondom lészen pedig gyakorta reátok holtom utánnis, hogy meg emlekeztek ezekről. 2. Pet. 1.* Im hallod hogy Sz. Peter holta utánnis gondot akar viselni a' keresztyénekre! *Miképpen?* Bezzeg könyörgésével. Illyes Próféta az el ragadás után levelet küldöt Ioramnak, és meg feddette ötet. *2. Par. 21.* Moyses halála után Illyes Profetával, Úrnak színe változásakor, meg jelent, és jövendő dolgokról beszellel mind a' kettő, úgy mint Kristus szenvedéséről. Nem igaz tehát, hogy az Isten előtt élő szentek semmit nem tudnának a' földiekről, és azokról meg sem emlekezének, a' mint a' Kalvinisták kintornálnak. Tudták a' szentek, hogy éltek az ő üldözői, és imádkoztakis. Uram (szent és igaz lévén) meddig nem tészesz iteletet, és nem állasz boszút a' mi vérünkért azokon, a' kik a' földön laknak *Apoc. 6.* Samuël holta után tudta Saul Király halálát, és meg jövendölte néki. *1. Reg. 28.* Tudgyák mondám a' szentek e' világi dolgokat, és imádkoznakis érettünk. *Öröm vagyon (ugymond) mennyekben egy penitentia tartó bünösön. Luc. 15.*

Es miképpen tudhatják a' szentek a' mi e' földön történik? Az Istennek látásából. A' tükörbe meg látod a' mi hátad meget vagyon; a' szentekis mint egy tükörben lattyák a' világi dolgokat. Halljuk Sz. Gergelyt. *A' kik otbenn a' mindenható Istennek fényességét látják, semmi képpen nem kell hinnünk, hogy ott kün volna valami, a' mit nem tudnának. 12. mor. c. 13.* Qui intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia foris aliquid sit, quod ignorent. És ismét. *Mit nem tudnának ott, a' hol a' mindeneknek tudóját tudgyák? 4. Dial. c. 33.* Quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt? Még az el kárhozot gazdagis tudta hogy élnek az ő Attyafiai, és hogy gonoszúl élnek; nem chak tudta, hanem könyörgöttis érettek noha szeretet benne nem volt, hanem chak emberi indulat. Ha azért imadkozhatott az a' gazdag pokolba, miért nem a' szentek miért nem az Isten Anyja menyországban? Nem kelle foganatosb jó akaratot az Istennek szenteitül várunk? A' szeretet ő benne meg nem szünt a' melly szeretet által e' világon éltekben egymásért könyörögték a' midon még magokértis szorgalmatosak voltak; mennyvel inkább immar a' Korona után a' győzelem után? *(ugymond Sz. Hieronymus cont. Vigil. c. 3.)* Természet szerent, *ha egy tag szenved, szanakodnak a' több tagok, és egy mást segítik szükségekben. Rom. 12.* Nem kell kételkednünk a' szentek esedezésekbennis: mert ő vélek a' Kristusban óltattunk, azon egy testnek tagjai vagiunk: *Eph. 2.* Mi a' szenteknek polgar társai vagyunk, sőt a' menyei seregek köziben bé irattunk, és azért nagy egygyéség és közönseg vagyon a' szentek között, és mi közöttünk, a' mint a' Kredóban vallyuk; a' pedig a' közönseg a' szeretetnek chelekedetiben fondáltatik, hogy szorgalmatosok legyenek érettünk és könyörgésekkel segítchenek, a' melly segítségre Sz. Péter ugyan fogadásával kötelezé magát. Ha azért igaz volt Sz. Peter fogadása; ha ő gondot viselt holta utánnis a' keresztyénekre; miért nem viselne gondot reánk az irgalmasságnak Anyja, a' kinek méltóságos tekintete Isten előtt annyival nagyob, mennyivel az Anya a' szolgánál böchületeres? Értették ezt az Istennek szolgálai e' világon, és azokáért együl egyig nagy böchülettel voltak a' Bodog szüzhöz, tudván azt, hogy ninch az üdvözítő IESUS tisztessége ellen, sőt tisztességére vagyon, midőn a' kit ő meg böchüllöt, es a' kinek engedelmes volt, *Luc. 2.* és a' kinek könyörgéséért a' vizet borrá változtatá: mijs minden áitatossággal magasztaljuk, és segítségül hijuk: *mert valamit szollunk az ő dichiretiben, az mindaz ő fiára háramlik; viszont dichirvénn a' Fiat, el nem távozunk az Anya dichiretítül,* ugymond Sz. Bernard. *Homil. 4. sup. Miss.* Non est dubium, quicquid in laudibus matris proferimus, ad filium pertinere. Et rursum cum filium honoramus à gloria matris non recedimus. Nam si filius sapiens gloria est patris, quantò magis gloriosum est, matrem effici ipsius sapientiae. Annakokáért a' kit a' teremtő Isten meg böchüllöt néki engedelmes lévén mint Fiu

az Anyának; a' kit az Angyal malasztal tellyesnek mondot; a' kit dichírt Sz. Ersebet Aszony, és áldotnak hirdetet minden Aszonyállatok között; a' ki végre az Istent méhében hordozván azt jövendölé, hogy ötet bódognak mongyák minden nemzetségek: ennek az ő dichiretitül nem illik az igaz keresztyen embernek meg szünni. Enis, noha leg kisbe vagyok a' Bodog Aszony szolgálai között de az ő segítségében bizakodván, e' rövid irasommal (mivel hogy az ő maguából valo vagyok azok között kik az Isten parancholatinak őrizetire igyekeznek;) az ő tisztessége mellet fel támadok, és az ő ártatlan életét a' Sz. Atyák igazgatásából a' hivek közibe bochátom. Ezt pedig nem magam indulattyából chelekeszem, hanem a' Nagyságod ennéhányszor intő jó akarattyából két esztendőtül fogua; az után előttem járóimnak javallásokból, és Megyés Püspökömnek a' Nagyságos Sennyei Istuannak Magyar országai Kancellariusnak és Györi Püspöknek engedelmeből. Hogy pedig ez az áitatosságra, és az Isten Anya böchületire vezérlő kis munka nevezet szerént a' Sz. Klára szerzetében imádkozó, és a' mennyei düchöségről elmélkedő Züzeknekis szolgálna, és a' külső állapotban azoknak az együgyüeknek, kik Predikaciot néha nem halgathatnak, lelki vigasztalásokért, rend szerént. *Először* elő számlálván B. Aszony életét, az illő innepire két két rövid predikaciot irtam, tanuságokkal és Imádságokkal. *Masodsor* elő számláltam az ő hét örömét, és hét epeségét, mindeniket Tanuságokkal bé fejezván. *Harmadsor* meg mutattam a' Sz. Irásból az ő tizenkét chillagu koronáját. *Negyedszer* elmélkedtem az ő nagy méltóságáról mely minden üdőben hirdettet, és meg magyaráztam Nevének, és ennehány nevezetinek titkos értelmit: irtam e' világban való foglatosságáról. *Ötödször*, ennek a' Magyar ország patronájának segítségül hívásáról, irtam: *Hatodsor*, az olvasóról.

És mivel hogy ennek az alázatos szüz Anya könyvének beszélgetése chak az együgyüekkel lészen. *Pro. 3.* békét hagyván a' szánt szándékkal kedveskedő udvari púpos szóknak, és a' *beszédbenvaló vijtásoknak. 1. Tim. 6.* pennámat a' mindennapi közönséges szólásnak kerék vágásában tartoztattam.

Vege azért oly kedvel Nagyságod ezt a' kis munkát, és olvassa oly áitatossággal; a' minémü kedvel és áitatossággal erre az elmélkedésre intett és kért; és végre ki bochátására el készített; és a' minémü kedvel és Bódog Aszonyhoz való kötelességemmel tartoztam énis fel vállalni: Isten sokaig éltesse Nagyságodat, és részesitche a' mennyei Királyne Aszony bódogságában. *Bechben Gyümölch óltó B. Aszony napján 1631. esztendőben.*

Nagyságódnak alázatos káplánya.

K. F. M.

A *Bodog Szüz Maria Élete* tartalmával és felépítésével egyenes folytatója a középkori ferences mariálé-típusú prédikációs gyűjteményeknek. Ezek között is elsősorban Temesvári Pelbárt *Stellarium*-ával és Bernardinus da Bustis *Mariálé*-jával állítható párhuzamba. Kopcsányi Márton elmélkedéseinek és prédikációinak ilyen irányú forráskritikai vizsgálata azonban még nincs elvégezve, és ezen a helyen nem vállalkozhatunk rá. A könyv főrészeiben levő prédikációkat huszonhét bibliai idézet, majd ezeknek az idézeteknek verses magyarázata, kifejtése vezeti be. Ezeket főszövegünkben 22–47. sz. alatt közöljük. A kötetben ezeken kívül még egy ének, a *Stabat mater* fordítása található, amely azonban nem Kopcsányi szerzeménye, hanem Hajnal Mátyás elmélkedő könyvéből való. (Kötetünkben a 71. sz. ének.) Az egyes versek fölött olvasható cím tehát az egész fejezetnek a címe. A vers után rendszerint a Mária-ünnep történetére, tartalmára vonatkozó, pontokra osztott elmélkedés, majd egy vagy több prédikáció, végül a *Tanuságok* és az *Imádság* következik. A verscímeiből tehát a kötet tartalmi felosztását is nyomon követhetjük.

Kopcsányi e munkájának a gyulafehérvári Batthyány-könyvtárban egy olyan példánya van, melyben minden laphoz egy tiszta lapot kötöttek („belött” példány), s ezekre a szerző egy új kiadás részére szövegváltoztatokat írt be. (Batthyáneum 1913, II, 65.) Sajnos, ezt a példányt nem láthattuk.

3. *A' keresztyéni tökelleles eletre intő tíz hétre rendtetet nyolczuan Elmélkedések; Tanuságokkal, es könyörgésekkel; a' Kristus JESVS szenuedéséről, és külömbféle üdüösséges dolgokról; A' Szent Irásból.* Bécs 1634. (RMK I, 632.)

A címlap hátán fametszetű kép Krisztus ostoroztatásáról, emblemikus elrendezésű latin szövegekkel. Fölötte latin disztichon:

Pastor, Rex, Mystes; pavi, vicique litavi:
Agnos, hostem, me; corpore, morte, cruce.

A bevezető részben található Kopcsányinak (F. M. K. monogrammal aláírt) Bécsben 1634. febr. 16-án kelt ajánlása Eszterházy Miklós nádor feleségéhez, Nyáry Krisztinához, aki a nyomtatás költségeit vállalta. Ebben az elmélkedés fontosságát fejtegeti. A mű keletkezésével való személyes jellegű vonatkozásai miatt ezt az alábbiakban teljes egészében közöljük:

NEMZETES ES NAGYSAGOS GROF NYARI KRISTINA ASZONYNAK, A' TEKENTETES és NAGYSAGOS Grof, Galántai ESZTERHAS MIKLOS, Magyar országi Palatinus szerelmes házasságának, bódog hosszú életet, és üdvösséget kívánok adatni.

Minek utánna Moyses negyven nap és negyven éjjel beszéllet volna az Istennel; le szálván a' Sinai hegyről, nem tudgya vala (*azt mondgya az írás*) hogy szarvas volna az orozáia az Úr beszéde társalkodásából. Azaz, nem vette észébe, hogy fényes volna az orozáia. *Látván pedig Aron és az Israel fiai szarvas orozáit, félnek vala közel járúlni. (Exod. 34.)* Es a' mint Sz. Pál Szól: Nem nézhetnek vala az Israél fiai a' Moyses orozájára, az ő ábrázattyának dichósége miá. (2. Gor. 3.) E' külső iel által, nem egyebet akart az Isten ielenteni, hanem a' belső fényességet, melyet az Istennel való beszélésből vött vala Moyses: mert a' mint alá ualó gondolatokat foglal elméibe, a' ki alá valo gaz emberekkel nyáiaszkodik; így a' ki böchületes es tökéletes emberekkel beszél, tökéletesbket; a' ki pedig az Istennel, Isteni gondolatokat forgat elméibe, és az Istennek malasztáual fénylik. Tudnia kel pedig minden keresztyén embernek, hogy az Imádság nem egyéb, hanem az Istennel való beszélés és nyáiaszkodás, az melly által a' lélek az Istent nézi, és az Isten a' lelket. És azokáért a' ki illendöül imádkozik, az Istennel való társalkodásból, tündöklik belöl.

De az igaz és foganatos imádság Két képpen lehet. Auagy chak sziüböl 's gondolkodásból: auagy sziüböl és szolásból. Az első imádságot melly chak sziüböl és gondolkodásból áll, a' Sz. Atyák, inkább iaualliak és aiányák, hogy sem a' szolás által való imádságot, ha szinten a' sziünek figyelmezése volnais a' külső szolás, es száj mozgásban. Mert a' ki szájáual imádkozik, és a' Soltárokat oluassa, auagy éneklí, röüid idő alatt sokat végez el, de azoknak veleiére, és izire a' mellyeket oluas, nem iut; bár ércheis a' mit oluas: 's hát a' ki nemis érti a' mit száiaúal mond, michoda ízit érezheti az imádságnak? Kedues lehet ugyan az ő imádsága Isten előtt, de mondám, annak ueleiére nem iuthat. A' ki pedig sziübe lépik, és chendesen elmélkedik; az mindenekre szorgalmasan figyelmez. Azokáért nagyob előmenetelére vagyon embernek, hogy ha a' Kristus szenedésének chak egy cikkeleröl elmélkedik áttatosan, hogy sem vgyan azon időbe kétszer által oluasnais sietséggel az egész Passiot. Hasonló a' szolásnak imádsága a' nyári zapor esőhez, a' melly nagy zugással alá rohanik, és a' föld színét meg mossa, de nem hat a' föld gyomrába. A' sziünek pedig imádsága, és a' mély elmélkedés, hasonló a' lassu, és lengedező esőhez, melly többig tart és lé hat a' földbe, es azt meg reszegituenn és neduesituén alkalmatossa tészí a' gyümölcshöknek és viragoknak nemzésére. Bizonyos légyen pedig abban minden ember, hogy soha senki e' nélkül az elmélkedő imádság nélkül, a' lelki életre, a' tökéletessegnek egy garádichara sem léphetik. Mert mi az oka hogy sokan, gyakorlyák ugyan a' gyonást, és a' mennyire az emberi gyarlóság szenedheti szorgalmasan készülettel járúlnak a' gyonáshoz és az oltári szentséghez, de azért ha ennéhány nap mulua meg térnek, semmi iobbulásokat nem láttjuk? Es a' mi nagyob sok Nötelen emberek szüntelen forgattyák az írást, gyakran áldoznak, ninch gondgyok feleségekre, gyermekekre; mindaz által az Isteni szeretetben oly hidegek, 's a' világj dolgokban oly buzgók; és talám oly készek a' haragra, az irigységre, a' fösüénységre, tobzódásra etc. hogy külömbőség ő közöttök és a' világi emberek közöt, nem láttatik lennj? Nem egyéb az oka hanem hogy nem szállanak a' sziuekbe, nem elmélkednek naponként az örök dichóségröl, az örök kárhozatröl, az Istennek ielenlétéről, a' iöuendő rettenetes itéletéről. Nagyob gondot uiselnék a' külső emberre, hogy sem a' belsöre. A' mint a' kaszállás után újobban neuelkednek nőnék a' füuek; a' borotválás után a' szakáll, és a' hai: mert ezeknek a' gyökere meg marad; szinten hasonlóképpen ha a' bünnek gyökere ki nem irtatik, ugyan azon bünök vjobban chiráznak, ujúlnak. A' belső imádság az elmélkedés szaggattya ki a' bünöknek gyökerejt mellyek a' sziüben lappangnak. *A' sziüböl származnak a' gonosz gondolatok, szemtelenségek, gonosz szem, Káromlás, keuehység etc. (Marc. 7.)* Ot vannak a' bünöknek gyökerei. Azért int a' bölch: *Minden örizettel tarchmeg a' sziuedet mert abból származik az élet. (Prov. 4.)* Ha a' sziüböl származik az élet, gondot kell reá viselnünk hogy el ne foggyon, benne a' szeretet hogy hideggel megne hallyon: (mert semmi ugy nem árt a' sziünek mint a' hideg.) Viszont semmi tüzet nem szolgáltathat iobban az Elmélkedésnel. Hallyuk a' Kiralyi Profetát: *Az én elmélkedésemben fel gyúlad a' tűz. (Ps. 38.)* Mint a' rozdás kemény vas a' tűznek erejétül meg tüzesül, meg tisztúl, és minden felé keues munkáual, haiol; ugy a' bünbe meg hidegült homalyos lélek, mihént a' meg ne-

vezet kemenczében vették; mihént magát meg isméri, és elmélkedik a' hitnek mély ágazatiról, ugmint Vrunknak szenvedéséről, a' mennyei bódogságról, a' pokolnak kinyairól; fel geried ottan az ő szive és nem csak hailando lészen a' ióra: hanem, ugyan néminemü képpen meg olvad, mondam a' belső imádság által, az elmélkedés által. Példát adot üdüözítőnk erről, az ő dichőséges színe változásakor; *Ki fel mene a' hegyre* (ugymond S. Lukách) *hogy imadkoznék. És midön imadkoznék, az orczáianak ábrázattya más színü lön, és a' ruháia feírré és fényessé.* (Luc. 9.) Meg chelekedhetne volna ezt Vrunk imádság nélkülis, de az imádságban akará ábrázattya el változtatni, hogy meg mutatná, mely nagy erő volna az imádságban a' léleknek el változtatására. Az Istennel beszélünn Moyses, el változék az ő orczáia: a' lélekis imádkozván az Istennel beszélvén, elmélkedünn chendesenn, el változik, és a' napnál fényesb, a' honál feírb leszen.

Ez az oka hogy a' Solyosmának el mondása vtán a' mi szerzetünkben (a' mint egyéb szerzetekbennis bizonyos időben) mindennap *Meditacio* az az, elmélkedés vagon, leg alább kétszer. És erre nem csak a' Sz. Ferencz Szerzete, hanem az Sz. Klara Szerzeteis köteles. Es hogy az elmélkedés hasznos légyen, szükség arra két kiualtképpen való dolog. Először a' készülés, mert meg vagon irua. (Eccl. 18.) *Az imádság elöt készichd el lelkedet, és ne légy mint az Istent kísértő ember.* A' mint azért a' Kiralynak békeséges türeset késertené, a' ki készületlen menne eleibe; és bé menuénn süueget sem vetne, sem térdet feiet nem haitana, és nemis tudná mit mondgyon; Hasonlóképpen midön mijs készületlen járunk az Istennel való beszélgetésre, az Istent késertyük, és a' mint meg vagon irua: *az úr meg nem halgattya.* (Ps. 108.) Készülnünk kell tehát az imádságra. *Először* meg vizsgálván lelkünk isméretit, hogy halálos vétekbe ne legyünk, mellyet meg nem bántunk volna, és meg nem akarnánk gyonni. Ha pedig felebaratunk ellenis vétettünk volna, leg aláb szándékunk által meg kell békélnünk, mert erről parancholatunk vagon. (Matth 5.) *Másodszor*, egy keués ideig gondolkodgyal, kichoda az a' kiuel akarsz szolnj, es ki vagy te? Ha azért imadkozni és elmélkedni akarsz, meg gondold, hogy az égh, a' föld, a' tenger, a' napnak szépsége, az Angyaloknak dichősége, és az egész világ, csak olyan az Istenhez képest, mint egy *hainali harmat* (Sap. 11.) Mi vagy tehát te, a' ki a' világnak egy kichiny részchkéie vagy. Meg alázuán azért magadat az Isten palotája es széke elöt, mondgyad Abrahammal: *Szólok az úrnak, por, és hamu léuén.* Mondám hogy készülni kell az elmélkedésre. *Másodszor*, a' ki hasznosan akar elmélkedni, szükség bizonyos dolgot venni eleibe, és arról elmélkedni, hogy ide toua ne buidossék a' gondolat. Noha pedig sok féle dolog szolgál az elmélkedésre; de hasznosb nem lehet a' mi üdüözítőnk szenuedésénél, mert vrunknak egész élété (ugymond Sz. Basilius de constit. Monach.) nem egyéb egy tiszta tükörnél, és minden ióságos chelekedeteknek tökellertes példájánál, mellyet szemlélni kell mindennek, a' ki Istenesen és szentül akar élnj. Mert azt mondgya Sz. Peter (1. Pet. 2.) *Kristus szenuedet mi éretünk, néktek példát hagyuan, hogy köuessétek az ő nyomdokit.*

Nem csak meg mutattya ez a' tükör a' bünöknek Szennyét, de segíttis azoknak el törlésekre. Ki lehet keuély, hogy ha elmélkedik amaz alázatosságról, midön az Angyaloknak kiralya, a' dichőségnek Vra, el szenvedé, hogy a' lator Barabbas nálánál nagyobra böchültetnék, es ő a' keresztfára függesztetnék mezitelen a' gyalázatos szenvedésre? Ki geried akar mely kis boszuságertis a' haragra, ha meg gondollya Vrunknak békeséges türeset annyi sok féle kinokban? Ki lehet kegyetlen felebarattyához és irgalmatlan, meg tekintvén Vrunknak vállán a' világnak terhét? Ki nem hordozza az engedelmességnek igáiát, látuan az Isten Fiának engedelmisségét mind a' keresztnek haláláig? Ki nem utállya meg a' világnak gazdagságát, dichőségét, gyönyörüségét, ha figyelmez a' Kiralyok kiraliának, e' világ Vranak oly szörnyü meg vetésére, midön a' kereszt fán nem volt egyéb kirali széke az akasztó fánál; nem egyeb koronájá, a' tövisnél: nem egyéb étke, hanem epe és eczet; nem más vduar népe, hanem a' keresztben függő két lator; Mas vigasztalóia ennyi inségiben nem volt az embertelen chufoloinál, kik haitogattyaqk vala feieket, monduán: *Vah, a' ki az Isten templomat el rontod, és harmad napra azt fel épited: szabadichd meg magadat?* Vaiha minden nap szemlélnök a' mi lelkünk ábrázattya! könnyü volna a' boszuságot el nyelni, iózanon, igazán elni, O mely tiszták volnának a' mi chelekedetink! meg látnók ébben a' tükörben a' mi lelkünknek makuláit, és könyhullatásnak vizéuel, meg mosogatnók. Ihon azért mely sok féle ióságos chelekedet tündöklik a' Kristus JESVS szenuedésében, és mennyi haszon szarmazik annak elmélkedéséből. Azt tanittya *Albertus Magnus.* Hogy hasznosb naponként valamit elmélkedni a' Kristus szenvedéséről, hogy sem minden pénteken kenyérral vízzel böitölnj, avagy az egész Soltar könyvet által oluasni. Jól mondgya azért Sz. Bernard: El járhatom az eget és a' földet, de sohal téged meg nem talállak, hanem a' keresztben; ott nyugszol, ott aluszol délben. Innen meg teczik hogy ninch könnyeb és hasznosb által út az Istenhez való járulásra, az ő ismeretire, a' Kristus szenuedéséről való, elmélkedésnél.

Ez lön az oka, hogy először ugyan az én lelkj előmenetelemért ez előt ennehány esztendővel, ennehány elmékedéseket szedegetnék a' tudos emberek írásból, a' Kristus sz. szenedésiről. Ezt meg tudúan az előttem iaró Provincialis Minister, és olvasuán inte Atyai szeretettel, hogy a' közönséges hasznot tekéntuén, nyomtatnám ki. Gondolkodásban iuték mind a' két Provinciában valo együgyü Atyafiakról, és főképpen a' Sz. Klara szerzetében élő, es naponkent szaporodó Szüzekről, kik a' deák írásból nem elmékedhetnek. Noha pedig chekély tudományom, és vékony tehetségem tartoztatot, de bizakoduán a' meg feszitetet Vr Jesus, segítségében, (*a' ki nélkül semmit nem chelekedhetünk.* Joan. 15.) szivet vöttem é kis munkának fel válllására.

Es hogy bizonyos rend tartatnék ebben az elmékedő könyuechkében, a' Hétnek napiaira osztottam az elmékedéseket Vrunk szenedéséről. Mint hogy pedig különböző dolgokban és újságokban gyönyörködik az emberi elme, és chak hamar meg unnya azon egy dolognak gyakorlását: Vrunk szenedéséről való elmékedések után, irtam más féle elmékedéseket is a' sz. írásból, úgy hogy ezekben az elmékedésekben, tiz hetig foglalhatták magokat és viszont el kezdhetik, nem chak a' szerzetesek, hanem a' világi állapotban élők is. Mert még a' természet törüenyébennis oluassuk Isákról, hogy *kiment vala a' mezőre elmékedni, a' napnak enyészeti felé.* (Gen. 24.) A' Királi Profeta, noha az ország gondgyáual volt meg terhelhetue; mind az által, éjjel nappal gyakorlotta az elmékedést. *És elmékedtem éjjel szüemben; és gondolkodtam, és meg söpröttem az én lelkemet.* (Ps. 76.) Ismég: *Ha rólad emlekeztem az ágyamon, reggel rólad elmékedem: mert én segítöm vóltál.* (Ps. 62.) És viszont: *Mely igen szeretem a' te törüenyedet Vram: egész nap én elmékedésem.* Im érted hogy Sz. David világi ember lévén, éjjel, reggel, egész nap elmékedet az Isten parancholatiban; 's te nem akarsz egy fertál oraig elmékedni?

Tartozik minden ember elmékedni. Mert még az ő törvénybennis parancholat volt erről. *El ne táuozzék a' törüeny könyue szádtól: hanem elmékedgyél arról éjjel és nappal, hogy meg örizd és meg chelekedd mind, a' mik meg irattak abban.* (Jos. 1.) Azert a' mint Ekklesiastikus szól: Bódog ferfiú, a' ki, a' maga igazságáról elmékedik, és értelemmel gondolkodik, hogy az Isten minden felé néz. (Eccli. 14.) Teis keresztyén lélek a' mellyek e' könyuechkében vannak: *Ezekről elmékedgyél, ezekben légy: hogy a' te elő meneteled nyilván légyen mindeneknél.* (1. Tim. 4.)

Mivel pedig a' Nagyságod áitatossága, méltoztatta új esztendei aiándék gyanánt, ezeket a' vilagosságra kívánkozó Elmékedéseket, az együgyü Magyar keresztyéneknek lelki uigasztalásokra, szülni: hogy elsőbennis Nagyságod részesülne ezeknek örömben; méltán siettek a' Nagyságod kegyes Anyai óltalmának ölében, végig viselvén Nagyságodnak halhatatlan emlekezetre meg maradó nevét. Enis azt kívánom, hogy a' JESVS Kristus szenvedésének Elmékedése és apolgatása által, el változzék Nagyságod: belső képpen ugyan az Istennek meg böchülhetetlen malasztyáual fényeskeduén; külső képpen dichéretes példa adásával. Es az után a' közönséges utolsó el változáskor, testébennis meg változzék 's meg újullyon, a' meg feszitetet JESVS Kristusnak fényességes teste hasonlatosságára. *Bechben, Bódog Aszony havának 16. napján. M. DC.XXXIV. esztendőben, Nagyságod alázatos Káplánya.*

F. M. K.

Az ajánlást követi az „ELÖL JARÓ TANVSAG” Krisztus szenvedéséről, amelyet a *Patris sapientia veritas divina* kezdetű középkori hórásének fordítása zár. Ezután következik tíz hétre, hétfőtől vasárnapig minden egyes napra írt egy, néha két – összesen nyolcvan elmékedés. Ezeket Kopcsányi a hetek számának megfelelően hetven fejezetbe osztotta. Az egyes fejezetekben a következő részek találhatóak: Példák, Proféciák, Elmékedés, Tanúságok, Imádság. Tizenöt napnál az elmékedést vers vezet be. Főszövegünkben ezeket mind közreadjuk (48–65. sz.). A szövegközlésben a versek fölött olvasható cím a fejezetnek a címe. Ezek egyúttal az egész könyvecske beosztására és tartalmára is jellemzők.

A mű végén Michael Chumar ferences generális comissariusnak Bécsben 1634. febr. 12-én kelt „Facultas”-a és a nyomtatást engedélyező Sennyei István győri püspöknek Kismartonban 1633. okt. 20-án kelt „Approbatio”-ja található. Az előbbi a szerzőt megnevezi, és művének alapvető forrásaira is utal: „Libellus iste Meditationum, a Patre Fratrem Martino Bonaventura Kopchani, ex lucubrationibus Doctorum Ecclesiae et scriptura sacra fideliter collectus.”

4. Keresztyen imadsagos könyuechke, mely, á Czeremoniaknak, és ennehány hitünk agazatinak (az együgyüek kedvéért) rövid magyarázattal külömb külömb féle imádságokat foglal magában. A' bódog emlekezetü Cardinal Pazmany Peter Esztergami Érsek engedelméből, először 1616. másodsor, 1622. esztendőben nyomtatott; mostan harmadszor valamennyi jobbitással és szaporítással. Bécs 1637. (RMK I, 665.)

A címlap hátán fametszetű kép látható emblematikus elrendezésű szövegekkel: Krisztus az Olajfák hegyén; felette disztichon latinul, kevés módosítással az előbbi elmélkedő könyv elejéről:

Pastor, Rex Mystes, pavi, vicique litavi;
Agnos, hostem, artus; corpore, morte, cruce.

A kép alatt szentírási idézet, amely egyúttal az ajánlásnak is mottója: „Szükség mindenkor imádkozni, és meg nem szünni. Luc. 18.”

Az ajánlás *Az Evangeliumok és Epistolák* ajánlásából már ismert és időközben meghalt kamarai tanácsos, Nagymihályi Ferenc özvegyének, várkonyi Amade Ilonának szól. Leánya klarissza apáca volt Pozsonyban. Az özvegy adta az *Imádságoskönyv* harmadik kiadásához a nyomdai költségeket. Kopcsányi pedig az előkelő özvegy polgár asszony névnapján, 1637. aug. 18-án, Szent Ilona ünnepén írta a következő dedikációt:

Az Nemzetes Nemes Varkonyi Amade Ilona Aszonynak, A' néhai Nemzetes Nemes NAGYMIHALI FERENCZ Vramnak (ki három Chászár Vrakat szolgált; RUDOLPHVST, MATYAST, Es FERDINANDOT) meg hagyott özvegyenek, bódog hoszszu életet, es üdüösséget kivanok adatni.

Egy nap, egy óra, sőt egy szem pillantás sem mulik melyben nem élnék az Istennek irgalmasságauál: mert ő benne élünk, mozgunk, és vagyunk. Ezokáért egy szempillantásnak sem kellene el mulni melyben nem emlekeznenk à mi ió téüő Istenünkről à Királi, Profetaual, à ki így szól (Ps. 24.) *Az én szemeim mindenkor az Vrra: mert ő vonzza ki a' lábaimat a' tórból.* Nagy elmélkedés ez: mert mindenkor szükölködünk Istenünk segítségé nélkül, mindenkor jot chelekeszik velünk; azért mindenkor hálá adással tartozunk, és meg kel emlekeznünk arról, a' ki rólunk el nem feletkezhetik. Erre int üdüözítönk. (Luc. 18.) *Szükség mindenkor imadkozni, és meg nem szünni.* En pedig azt mondom: Szükség mindenkor meg emlekeznünk az Istennek jelenléteről, és el nem kell feletkeznünk. Mert miként imádkozunk ha ő rola nem gondolkodunk. Oly el válhatatlan az Istennek jelen léte az imádságtúl, hogy, ha nem gondolkodol imádságodban az Istenről, semmit nem chelekeszel. Szükség mindenkor imádkozni, szükség Istenről gondolkodni. Azert paranchollya sok helyen az irás a' szüntelen való imádságot. (Luc. 21.) *Vigyázzatok, minden üdüben imadkozvan. Szünetlen, imadkozatok* (1. Thes. 5.) Es ismet (Eccli. 18.) *Ne szünnyl meg mindenkor imadkozni.* Es Sz. David az igaz emberről (Psal. 1.) Az Vrnak törvényébe az ő akarattya, éyel és nappal. De, nehéz érteni, miképpen imádkozhatunk mindenkor, mert ennünkis kell, es az eledel kereséséert, 's el készítéséert munkálkodnunk, mert Sz. Pál nyilván írja (2. Thes. 3.) *A' ki nem akar munkálkodni, ne egyék.* Egy szóval: Kristus Vrunk tanítása; Szükség mindenkor imádkozni. Az mely igéknek ennehány szép magyarázattya vagion à Doctoroknál.

Sz. Bernard azt mondgya, hogy mindenkor imádkozik az, a' ki mindenkor iól él, és iot chelekeszik. Mert irua vagyon (Eccli. 29.) *Rekezd az alamisnát a' szegenynek szüebe, es az meg szabaditt teged imádságával minden gonosztúl.* Vgy vagyon hogy imádságnak mondhatni à io chelekedetet, de Christus Vrunk, nem azt akarta jelenteni, monduan: Szükség mindenkor imádkozni, mert nem akar mely io chelekedetről szollot, hanem az igaz imádságról. Ez az oka, hogy mingyárt két hasonlatosságot állata. Egyiket az özuegy aszonyról (Luc. 18.) a' ki a' kemény es embertelen birot az ő álhatatos untatásával és könyörgésével meg gyözé. A' második hasonlatosság ama' ferfiuról vagyon, a' ki három kenyeret nyere, nem barátságával, hanem könyörgésének untatásauál. (Luc. 11.) Azert e' hasonlatosságok által világosan akará meg mutatni, hogy *sokat használ az igaznak szüntelen való könyörgése* (Iac. 5.) Hogy ha Vrunk az imádságon a' ió chelekedetet értette volna, nyilván mondotta volna; szükség mindenkor jót chelekedni. Tehát az igaz imádságról szólot üdüözítönk.

Sz. Agoston magyarázván Sz. Pál mondását. *Szüntelen imadkozatok.* Azt mondgya; (Epist. 121.) A' szüntelen való imádság nem egyéb, hanem a' bódog életnek szüntelen való kívánása: Sz. David mondása szerént (Psal. 10.) *A' szegenyek kívánását meg halgatta az Úr.* (Ezt à magyarázást maid jobban meg érhetni.)

Kardinál Bellarminus azt írja, hogy nem vgy kell Vrunk tanítását értenünk, hogy egy szem pillantásig se szünnünk meg az imádságtúl; hanem hogy gyakorta, és áitatosan imádkozunk, és vgy hogy azt el ne múlassuk más nem oly szükséges dologért. Azt mongya ugyan Sz. David az igaz emberről, hogy éjjel és nappal az Isten törvényében elmélkedik. De ebből nem köüetkezik, hogy chak az volna igaz ember, a' ki nem észik, nem iszik, nem jár, hanem szünetlen az Isten törvényeről elmélkedik. Azert mindenkor imádkozik (*ugymond*) és meg nem szünnik, a' kinek bizonyos szabott órái vannak az

imádságra, és azokat el nem mulattya. *Kedues magyarázat ez, de lehet más bötiü szerént valo értelmeis.*

Azert mindenkor imádkozik, a' ki álhatatosan imádkozik valamiért, és reménségében meg nem hiruad, hanem, haromszor, negyszer, szaszszor, ezerzer kéri a' mit kíván. A' mint a' Feiedelmek uduarába, valamely méltóságnak megnyeréséért mind addig fáradnak, tekeregnek, unszollyák a' dolgot, mig jó válaszok lészen. Mindenkor imádkozik, a' ki, ma, és hólnap, és mindennap, egyszer auagy kétszer, avagy sokszor könyörög azert a' minelkül szükölködik. Ezt az értelmet jelentette az szüntelen könyörgö özvegy Aszony hasonlatossaga a' biró elöt, nem hogy egy szem pillantásig sem szünt volna meg az untatástul, hanem hogy gyakorlatossággal sok ideig járt a' biróhoz, kérvén hogy allaná boszúját az ő ellenségén. Es meg nem szünt a' busitástol, mig a' biró, io karba nem hozta igyét.

Szüntelen kell azért minékünkis imádkoznunk és meg nem szünnünk. Szükség gyakran imádkoznunk álhatatosan, mert soha az Isten meg nem veti az alázatos és áitatos könyörgést. De neha hasznosb hogy meg ne adgya a' mit kérünk, mert ártalmas; neha hallasztya, avagy azert hogy búzgobb szivel kériük; avagy hogy az ő adományát nagyobra böczüllyük; avagy hogy jobban meg alazzuk magunkat; avagy hogy valami jobbat és hasznosbat adgyon. De azt bizonynyál el hidgyük, hogy a' mi kívánságunk mindenkor meg halgattatik. Mert egyedül Isten tudgya, mi vagon hasznunkra, és aztis tudgya, hogy egyebet nem kívánunk, hanem a' mi bizonyára jo, és üdvösséges. Es így az igaz, es fő kívánságunkat mindenkor meg halgattya.

Szükség mindenkor imadkozni.

Tanuld meg kérlek, hogy az imádság nem chak az illendö dolgok kéréséért vétetik a' Sz. Atyaknál, hanem elménknek fel emeléséértis az Istenhez. Az Imádság nem egyéb elménk fel emelésénél az Istenhez, hogy el ne feletkezzünk az ő ió tétémenyiröl, es ielenlétéröl. Ettül pedig elménknek és szívünknek fel emelésétöl semmi üdö, és hely meg nem tartoztathat. *Peldat adok.* Az írö deák, ír az vra elöt, avagy szól; mindazaltal arrais figyelmez a' mit ír, és azonba az Vrá[r]a]is figyelmez. Így à Predikatorok a' predikálló székbe, az igékreis vigyaznak a' mellyeket mondnak, a' halgatokrais, mind jóbbkéz 's mind bal kéz felöl. Vgy teis keresztyén, ha mindenkor akarsz imádkozni, ha háláadó akarsz lenni az el vett jókért; mindenkor meg emlekezzel teremtdödröl. Hallyad à nagy Doktor predikacioját. (1. Cor. 10.) *Akár észtek, akár isztok, akár valami mást miveltek: mindeneket az Isten düchöségere chelekedgyetek.* Ismét (Coloss. 3.) *Valamit chelekesztek szóval, vagy tétémennyel, mindeneket az Vr IESUS Kristusnak neuében, hálákat adván az Istennek.* Szükség mindenkor meg emlekezni az Isten jelenlétéröl. Miért? mert öis mindenkor meg emlekezik rólad. (Prov. 15.) *Minden helyen szemlélik az Ur szemei a' jokat és gonoszokat.* A jókat, hogy szeressék és jutalmazassák; a' gonoszokat, hogy el idegenedgyenek tölök, és meg büntessék. Ha, te a' jók közzül valo vagy, minden helyen szeretetöl, minden szempillantasba iót vészesz Istenöl: azokáért, teis tehetséged szerént viszontagsággal meg felely, mindenüt meg emlekezuen az Istenről, mindenüt imaduan ötet Sz. Dauiddal monduán: (Psal. 102.) *Az ő uralkodásának minden helyen, aldgyad lelkem az Vrat.* Minden hely, és minden üdö alkalmas az imádságra. A' nap világ édesget teged az örök világosságnak keresésére, és kérésére. Az éy az ő homalyáual serkegeti az érzekenségeket az elme setéségének el tauoztatására. A' Reggeli üdö int, hogy chelekedetünket jól kezgyük el, mindeneket az Isten düchöségére rendeluén. A' Dél, a' iózan eletre tanit, hogy a' ió chelekedetben gyarapodgyunk. Az Estue, öztönöz az imádságra, hogy chelekedetünket iól végezzük el. Az órák és szempillantások mellyek gyorsasággal folynak: tanitnak, hogy az értelem és szeretet által a' meg változhatatlan Istenhez ragazkodgyál, hogy az el mulandokkal hiuság ne légy. Ha azert mindenüt, és minden helyen, es minden üdöben imádkozni kell, bizonyos, hogy mindenkor minden chelekedetedhez kel foglalnod elmédnek fel emelését az Istenhez. *Szükség mindenkor imádkozni.*

Az Imádság nem egyéb az elmének fel emelésénél, mely az embert az Istenhez köti neminemü képpen; hogy a' lélek az Istent, és az Isten a' lelket nézze. Ihol michoda a' szüntelen való imádság mély és tekélletes értelem szerént. Mindenkor meg emlekezni Istenről, mindenkor hozza szerkesztetni; véle beszélteni. Oly ereie vagon ennek az Imádságnak, hogy a' kik ezzel élnek, még álmokbannis az Istenről gondolkodnak; és ha fel serkennek mingyárt a' szeretet nyilaual löuöldöznek. Szükség mindenkor imádkozni. Ez a' szüntelen való imádságnak parancholattya, hasonló az Isteni szeretetnek parancholattyához, mely azt hadgya, hogy szeressük az Istent tellyes sziuel tellyes lélekkel, és elméuel; a' holot egyéb nem parancholtatik hanem hogy a' mennyire lehet, szeressük, és a' tekélletes szeretetre igyekezzünk. Vgy kell mindenkor imádkoznunk, hogy mindenkor meg emlekezzünk az Istennek ió tétémenyiröl és szandékozzunk az Istennel való beszélgetésre.

Nagy veszedelemben fetreng a' ki ezt nem érti, hogy tudja illik el feletkezhetik arról, a' ki ötlet mint az édes Anya ölében hordozza, a' ki néki ételt főz, és szolgált; a' ki az ő keduéért, az eget, földet, napot, holdat, és chillagokat teremtette; a' ki esztendőnként a' neduességet borra változtattya, és itattya, a' ki szemeit soha el nem fordítottya róla. Világ kezdetitől fogva valakik ebből a' szent tudományból és értelemről ki estek; az Isten malasztyából ki estek. *Ezt két példával erősítem.*

Az Annyal, meddig az Istenre nézet értelmének Szemeivel, tellyes volt bölcheséggel, és tekéletes ékeséggel, és az Istennek paradichomába járt. De mihént szemeit el fordította teremtőjétől, és gondolattját a' maga szépségére fordította, menyből le eset, és keuelységével pokolba eset. Ez után ADAM az emlékezés és igyekezet által az Istenhez foglalta magát, az ártatlanságba meg maradt; forduluán pedig felesége szauára, ártatlanságát el tékozlá. EVA hasonlóképpen az Isten jelenlétére el nem eset, a' kigyóra fordituán pedig szemeit, el esék, és oka volt minnyajunk esetínek. Es így az első menyei polgárok, és a' mi tartományunk szaporitói, az Istennek jelenlétére szentek, tavúl létere bünösök voltak. Melyből ki tetczik az igazak hiuatala, az Isteni jelen lételnek gondolkodása. Azokáért, a' ki azt írta vala: *Szünetlen imadkozzatok.* Masut (Phil. 3.) az ő Apostol tarsai nevével azt mondá: *A' mi nyájásagunk mennyekben vagyon.* Tehát szükség mindenkor imádkozni. Mindenkor meg emlékezni az Istennek jó voltáról, mindenkor hozzá ragaszkodni, mint a' szőlő veszsők a szőlő töhez.

Ezt a' tekéletes gondolatot és chelekedetet kegyelmedben nem csak én, hanem minden igaz keresztyen lélek világosan láthattya. Mert, böchületes szerelmes Vrának kimulása után annak árnyekába akart maradni, szent Pálnak intését követven, ki az özvegy Aszonyának azt tanachollya: (1. Cor. 7.) *Bódog léssen, ha úgy marad.* Miért édes S. Pálom? Azért (ugymond) mert a' házastalan Aszonyállat, és a' szüzis azokra gondolkodik mellyek az Úre, (hogy mindenkor imádkozzék.) Ezt chelekedte kegyelmed özvegyen maradván; az mely iövendő tekéletességét kegyelmednek hirdetemis valaha. Ezt chelekedte a' kegyelmed szerelmes szüz leányiái, ki kegyelmedet követven szüzeségében meg akaruán maradni kichiny korában búchút vett é zenebona rosztól, és Sz. Klara leányi társaságába adta magát Posonyba; miért? Azért, *hogy azokra gondolkodgyék, mellyek az Úre,* (hogy mindenkor imádkozzék) Ezt Isten után kegyelmednek köszönheti a' dichéretes fel neuelésért. Hasonló háládással tartoznak azokis, a' kik, ebben a' kegyelmed segítségé által ki nyomtattatott imádságos könyuechkeben ingyen csak az Istennek szeretetiért, részesülnek, hogy mindenkor imádkozzanak. Kikkel egygyüt hogy kegyelmed sokaik imádkozzék a' teremtő Istennek e' halandoságba, és az után a' menyei hazában véle örökre beszélyen és vigadgyon, szívem szerént kívánom. Béchben, 1637. esztendőben Sz. Ilona napián.

Kegyelmednek régi jó akaró lelki atya és szolgája.

Szent FERENCZ szerzetiből.

Kopcháni Fr. Marton.

Palatinus Vram ő Nagysága Predikatora

a' Kismartoni Klastromba.

Az Imádságoskönyv tartalmáról a fő részeinek felsorolása nyújt áttekintést:

23: Kalendárium

47: A caeremoniakrol

73: Az olvasorol [= rózsafüzérről]

86: Az imádságra való készüetről

99: Mindennapi imádságok

107: A mise alatt imádságok

165: Reggeli és estvéli könyörgések

223: Hetedszaki elmelkedések es imádságok

314: A gyonasrol készület

356: Az Oltari Szentsegről

388: A heet halalos vetkek ellen

401: A Christus szenvedeseről

434: Szent Davidnak het penitentia tartó soltára

458: A szentek litaniaia

476: A menyei szentekről

480: Betegség ideien

494: Az halalra vált emberert való könyörgések

502: Vton iarók imádsága.

A könyv végén a tartalomjegyzék és az „Errata” után Draskovich György győri püspöknek Győrben 1637. jún. 12-én kelt „Approbatio”-ja, majd Paulus de Tauris ferences provinciálisnak Bécsben júl. 14-én kelt „Facultas”-a olvasható. Az utóbbiban a következő, személyes jellegű adatokat is közlő szöveggel: „Cum constet Libellum hunc precarium ab Illustrissimo D. Episcopo Iauriensi approbatum, simulque devotos Catholicos complures pro iterata ejusdem impressione, instittisse: Ego Paulus qui supra, pro indubiâ gentis Pannoniae consolatione singulari affectu permitto, ut Reverendus Pater Martinus Bonaventura Kopchani eiusdem instituti et Provinciae Pater, Custos et Vicarius noster Provincialis; ac Excell: Principis Domini Palatini (Conventus Kismartoniensis ab eodem Excellendiss: D. Principe de fundamento, erecti) Concionator emeritus, tertio jam hunc foetum Seraphicum reformatum, auctumque ad majorem DEI gloriam et Deiparae in vulgus proferat: et juxta consuetudinem suam, quibus expedit, distribuat. Viennae Austriae ipso festo Seraphici Doctoris Divi Bonaventurae. Anno exulcerati saeculi, supra M.DC.XXXVIIimo.”

A korábbi kutatók Kopcsányi *Imádságoskönyv*-ének forrásait keresve párhuzamokat figyeltek meg Vásárhelyi Gergely *Catechismus*-ának (Bécs 1604. RMK I, 387), Pázmány Péter *Keresztyeni imdáságos könyv*-ének (Graz 1606. RMK I, 403), Kürti István *Az élő Istenhez való aitato imasagokat magaban foglaló könyveczké*-jének (Kassa 1611. RMK I, 429), valamint Szalaszegi György *Hetetszaka mindennapra megh irattatol imádságok* (Sicz 1593. RMNy 732) c. Avenarius-fordításának szövegei között. Egyben úgy vélték, hogy Kopcsányi a mintául felhasznált szövegeket önállóan átalakította. (Vö. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 35–47; GAJTKÓ ISTVÁN: A XVII. század katolikus imádságirodalma. Bp. 1936, 25.) A kérdés végleges tisztázásához a kor egész imádság-irodalmának kritikai vizsgálatára van szükség. E kötetben több-kevesebb eredménnyel csak a verses szövegek forrásainak felkutatására szorítkozhattunk. Az *Imádságoskönyv*-ben elszórta található hét verses betétet csak a harmadik kiadásból ismerjük. Ez a kiadás azonban a címlap és az „Approbatio” tanúsága szerint már javított és bővített kiadás volt. Ettől függetlenül a benne levő verses betéteket úgy tekintjük, hogy azok a korábbi kiadásokban is változatlanul megvoltak, és az első kiadás idejének rendjében közöljük (15–21. sz. versek).

15.

Nyomtatott kiadása: **Keresztyen imadsagos könyvechke**. Bécs 1637, 132–34. – Szövege megtalálható még: *Keresztyen imadsagos könyvechke*. Pottendorf 1669, 49–50.

Az Assisi Szent Ferencnek tulajdonított *Deus meus et omnia* latin fohásznak, négy szavas röpmának verses parafrázisa. Kopcsányi gyűjteményében verses imádságként a mise alatt mondandó imádságok között az úrfelmutatás után található.

Versforma: 8-12.

2 gondolom ... gyakorlom – értelme: magamban mondogatom ti. a fohászt.

16.

Nyomtatott kiadása: **Keresztyen imadsagos könyvechke**. Bécs 1637, 207–08. – Az *Estveli Imadsagra* című rész végén.

Kopcsányinak ez a verses imája aránylag szélesebb körben terjedt el és szövegében is variálódott. – Változatlan szöveggel szerepel a *Petri András-ék*. 1663-ban másolt részében (104b), címe: *Alia ad Jesum. N. ibidem, eandem*. A nótajelzés az előtte levő ének dallamára utal: *Christus kj uagi nap es uilag*. – Cím nélkül, az imák között található a *Mátray-kódex* (1677 után) 91a–b lapjain. – Kájoni *Cantionale catholicum*-ában (1676, 293–94) a szöveget némileg módosítva és egy versszakkal megtoldva találjuk. Címe: *MAS. Nota: O gloriosa Domina, etc*. Az itt található eltérések a következők: 2 Kegyes Teremtöm, Királyom 8 Maradgy mindenkor én-velem 16 Ellenségem. A záróstrófa:

Hálát adgyunk az Istennek,
Atya, Fiú, Szent Léleknek:
Egyenlő három Személynek,
Egy-állatú Istenségnek.

Erősen módosított és három versszakkal megtoldott változata található a *Mihál Farkas-kódex* cím nélküli szövegében. (63a–b.) Az eltérések a következők: 1 szerelmes <Istenem> Jesusom 2 Terempteöm kegis kiraliom 3 Vilagosságom eletem 7–8 Kerlék legi mindenkor velem Es lakial az én szivemben 10 De szivem 11–12 Teged mindenkor

lathasson Szeressen es apolgasson 13 Szent neued lelkiem paisa 14 Legien sisakia 15 Es szent 18 inczelkedektől 20 Bunteöl es minden gonosztol. – A három új strófa a következő:

Maria malasztnak Annia,
Egek kiralyne aszszonia,
Oltalmaz minden gonosztol,
Holtunk utan karhozattol.

En eöröszö szent angialom,
Neked is magam aianlom,
Eöriz ellensegem ellen,
Éliel nappal minden helien.

Diczösegh legien attianak,
Fianak es szent lelöknek,
Szen [!] haromsagh egi Istennek,
Most es mind eörökke, Amen.

Versforma: 8-8-8-8; összecsendülő sorvégekkel. – A nótajelzésekben idézett dallamok közül Petri Andrásé a XVI. századból való (RMDT I, 228–229. sz.), Kájonié pedig az 1651-i *Cantus Catholici*-ből ismert (RMDT II, 75. sz.).

17.

Nyomatott kiadása: **Keresztyen imadsagos könyvechke**. Bécs 1637, 208–09. – A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még: *Keresztyen imadsagos könyvechke*. Pottendorf 1669, 93–94; *Liliom Kertecske*. Pozsony 1675, 18.

Verses imádság; az *Estveli Imadsagra* című rész utolsó darabja.

Versforma: 8-8; a vers nincs strófákra osztva, a sorok páronként rímelenek.

18.

Nyomatott kiadása: **Keresztyen imadsagos könyvechke**. Bécs 1637, 209–10. – A 12. sor után: „Amen”; majd ez alatt nyomdai díszekből kialakított keretben a 13–14. sor következik. – Szövege megtalálható még: *Keresztyen imadsagos könyvechke*. Pottendorf 1669, 94; *Liliom kertecske*. Pozsony 1675, 19.

Verses imádság, az *Estveli Imadsagra* című rész végén.

Versforma: 8-8; a vers nincs strófákra osztva, a sorok páronként rímelenek.

5 Mint Tóbiást ő útyában – az ifjú Tóbiást atya a médek városába, Rágesbe küldte; erre az útjára Ráfáel angyal kísérte el (Tób 5, 1–21).

19.

Nyomatott kiadása: **Keresztyen imadsagos könyvechke**. Bécs 1637, 210–13. – Szövege megtalálható még: *Keresztyen imadsagos könyvechke*. Pottendorf 1669, 95–96.

Versforma: 10-10; a vers nincs strófákra osztva, a sorok kettesével – olykor több is – összecsendülnek.

20.

Nyomatott kiadása: **Keresztyen imadsagos könyvechke**. Bécs 1637, 265–68. – A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még: *Keresztyen imadsagos könyvechke*. Pottendorf 1669, 126–27.

Verses elmélkedés, Pázmány Péter *Keresztyeni Imadsagos Keonyv*-éből (Graz 1606, 36b–38b), *Az Istennek felsegerül almelkodo halaadas* című prózai imádságnak verses átírata. Kopcsányi a versbe átültetett sorok nagy részét változtatás nélkül vette át forrásából. Összehasonlítául közöljük Pázmány szövegét, benne kiemelt szedéssel és a vers megfelelő soraira utaló számokkal a kölcsönvett szövegrészeket.

Az Istennek felsegerül almelkodo halaadas.

O Meli csudalatos Vr Isten a te felséges neued: Meltan neuéztetel Vram, lathatatlan vilagossagnac, mert a te veghetetlen feniességed, inkab, hogy sem a nap fyn, megh vakittia a mi gienge szemeinket, ha a hitnek homaliáual be nem keottetnek.

Te vagy en Istenem minden ionak kutfeie: Eley es véghe minden allatnak: Te az eghet es feoldet Vyaidon hordozod, a tenger vizeit tenierreddel méred, a feold kerek-

séget, az eghek nagy voltat arazoddal be fogod, Te hozzád képest, minden teremtet állat, csak ollian mint egy kis poroczka.

Te kezdedben vannak e világnak határi; Te benned, es te általad élnek, mozzanak, es vannak, minden állatoc, ha csak szemeidet ezekről el fordítodis, ottan semmiue leznez: megh rendül a feold, ha csak megh tekintedis: Te vetettél határt a tengernek, teged dicsirnek az eghek es csillagok, mellieket te neuken neuesz.

Te mindenekbe vagi, de be nem rekeztetel, [1–6:] *mindenec feolöt vagi, de fel nem emeltetel, mindenek alatt vagi, de le nem niomattatol: Te mindeneket lacz, de lathatatlan vagi: Mindeneket hordosz, de megh nem terhelte: mindeneket el változtacz, de el nem változtatol: mindeneket igazgacz beolcsesegeddel, tartasz hatalmaddal: Munkalkodol mindenekbe faratság nekül: keresz minket, ki semmi nekül nem szükeolködöl, megh haragszol cszendez [!] léuen: el változtatod e világhi dolgokat, de soha tanacsodat el nem változtatod.*

Noha nem szükeolködöl, eorülsz a nieresegnak, noha fösueni nem vagi, vsurat kiüansz: megh fizecz a kinek tartozol, noha ados nem vagi: megh engeded adossaginkat, karuallasod nekül: [7–8:] *mindenüt ielen vagi, noha hamissak gondolatitül tauul vagi: szo nekül tanitod a te hiueid szüet: Be teoltesz mindeneket, fellüül hallacz mindeneket, tartasz mindeneket, ieouendök, mulandok eleotted ielen vannak.*

Te Vram üdeo nekül, eoröcke valo vagi, ki nem terieduen, mindenüt ielen vagi, sohova nem menuen, mindeneken által iarsz: [9–12:] *Veghetetlen vagi hatalmassagodba, megh foghatatlan beolcsesegedbe, rettenetes itiletidbe: Igaz vagi minden beszededbe, szent vagi minden cselekedetidbe, beoölködöl az irgalmassagba, [19–20:] Nagy türhető vagi az büneosökhöz, kegielmes a hozzád téreokhoz.*

[13:] *Csak te egiedül vagi a ki vagi, hozzád képest semmi, valami küüülled vagion, mert csak benned vagion minden, valami vagion: [21–24:] Minden ekesség hozzád képest, csak csupa ocsmanság, minden hatalom, ereotlenség: minden beolcseség tudatlanság, minden tekeltessegh fogiatkozot: mert csak te egiedül, [15–16:] Io vagi, fogiatkozás nekül: beolcz vagi tudatlanság nekül: bö kezü vagi, szemeli valogatás nekül: Igaz es boszu allo vagi, harag tartás nekül:*

Bocsasd megh irgalmassagnak Istene, bocsasd megh azen tudatlan mereszégemet, hogi haszontalan szolgad leuen, töredelmes szüü nekül, melto beocsüllet, es felelem nekül imadom, es aldóm felségedet: Rettegnak Vram az Angialok te eleotted, En pedig giarlo bünösz szolgad, mikor teged imadlak, dicsirlek, es aldozom szent felségednek, miért nem rettegek, te eleotted?

Fel geriet buzgo indulattal, kiüanom en Istenem, hogy féllien, es tiztelli en az en lelkem tegedet: De szent malasztod nekül, nincz giarlo lelkemnek tehetsége a iora: Nem szolgálhatunc neked, hanem csak a te aiandekodbol: Azért im elodbe vetem Vram, azen büneos lelkemnek niavaliaiat, A Publicanussal szememet eleotted fel sem emelem, [25–28:] *kerem szent neuedet, vilagosicz ertelmemet, hogy megh ismerien teged, geriezd fel szüüemet, hogy fellien es tiztelli en tegedet, tizticsd megh lelkemet hogy szeressen téged: Fel ne indicd Vram, a száraz fá leuél ellen haragodat, a széltül ide s' toua haniatot pozdoriat ne kergessed, a hamu ellen ereodet megh ne mutassad, Hanem irgalmason szand megh giarloságomat, es enged, [29–30:] *hogy mint hitem által most felsegedet homaliban tauuli latom, vgi halalom vtam színrül színre teged ielen lássalac, A mi Vrunk Tesus Christus által, Amen.**

(36b–38b.)

Versforma: 9-9. A vers nincs strófákra osztva; a sorok azonban kettesével, olykor több is, összecsendülnek.
19 Türhető = türelmes (NySz III, 823)

21.

Nyomatott kiadása: **Keresztyen imadságos könyvechke**. Bécs 1637, 355–56. – Szövege megtalálható még: *Keresztyen imadságos könyvechke*. Pottendorf 1669, 176–77.

A verses imádság szövege Az *Gyonas Vtan* mondandó prózai imádságok között foglal helyet.

Versforma: 9-9. A vers nincs strófákra osztva; a sorok kettesével összecsendülnek.

22.

Nyomatott kiadása: **A Bodog Szüz Maria Élete**. Bécs 1631, 19. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 82.

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

12 Életek rövidítették – célzás a tízparancsolatra, ahol a szülők iránti tiszteletről a mózesi törvény fogalmazása szerint ez olvasható: „Atyádat és anyádat tiszteljed, hog’ hosszú életű légy a’ földön.” (2 Móz 20, 12.)

13 nyomosok = sokáig megmaradók, hosszú ideig tartók (ÉrtSz V, 306).

23.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 25–26.

A vers a szeplőtelen fogantatás ünnepének (Immaculata conceptio B. M. V.; dec. 8.) tartalmát foglalja össze.

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

7 Názáreti Rosa – Szűz Mária jelzője.

8 Iesse virága – Mária, aki Jessének, Dávid atyjának családjából, törzséből származott. Utalás Izaiás próféta szavaira: „de vessző kél majd Jessze törzsökéből, és virág nő ki gyökeréből” (11, 1). Az új Dávid, aki Jessze törzséből születik, a Messiás. Több ókeresztény egyházatyá magyarázata szerint a vessző Szűz Mária, a virág pedig Jézus. Kopcsányi erre vonatkozó elmékedését lásd a 39. sz. vers jegyzetei között, a Mária-invokációk magyarázatában. Vö. 65, 2; 68, 77; 117, 13.

12 eredendő bünbe – a keresztény tanítás szerint Ádám bünbeesése után, annak büne öröklődött minden emberre. A katolikus tanítás szerint Mária mentes volt az eredendő büntől.

15 fulák = fullánk; a latin „stimulus” megfelelője és utalás Szent Pál szavaira: „Ubi est mors victoria tua? ubi est mors stimulus tuus?” (1 Kor 15, 55–56.)

24.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Mária Élete.** Bécs 1631, 56. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 82.

A vers Szűz Mária születése ünnepének (Nativitas B. M. V., szept. 8.) tartalmát foglalja össze.

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

1 Piros hainál – az adventi énekek általános hajnalmotívuma.

10 Atyáknak – a bibliai ősatyák, akik az emberiség megváltásáig nem mehettek be a mennyországba, hanem a pokol tornácában, a limbusban váraoztak Krisztusra.

14 Eretnekség – itt a szó elsősorban nem tévhitet jelent, hanem a Krisztus megváltói halála előtti, vagyis az eredeti bün állapotában levő emberiséget; és csak másodsorban azokat, akik nem tisztelik Máriát és akik ezért Krisztusnak sem kellene.

25.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 87. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 82–83.

A vers Szűz Mária templomban való bemutatását mondja el, aminek a római naptár szerint november 21-én van az ünnepe. (Praesentatio B. M. V.) Az ünnep tartalmát Kopcsányi a verset követő elmékedésben így magyarázza:

„Első Punt. B. Aszony a’ Ierusalemi Templomba nevelkedet. Nem sokáig maradt Attyának házánál a’ mi kys Aszonyunk, hanem, mint hogy az ő Anyja, ezt az ő szülését a’ Templomnak ígerte volt, (*ugymond Sz. Damasc. lib. 4. fidei. c. 15. Niceph. lib. 1. c. 7.*) a’ Ierusalemi templomba viteték, és az Isten házában plántáltaték, hogy mint egy gyümölchös olai fa, minden jóságos chelekedeteknek hailéka lenne. (*Archiep. Constantinop.*) Három esztendő volt a’ templomba vitelek, és tizenegy esztendeig nevékedék az áitatos Aszonyok közöt, kik a’ világ hiúságot meg utáluán, a’ templom mellett építetett házba lagnak vala, naponként imádkozván, és az Isten parancholatit halgatván.” (87–88.)

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

4 hozzáis látnod – a műveléséhez, megmunkálásához, gondozásához.

5 élet fáját – az ősszülők a paradicsombeli életfáról a tilalom ellenére ettek és ezzel elvesztették az örök életet. Ennek bibliai ellenképeként az egyházatyák Szűz Máriáról mint az élet fájáról (Jessze törzséről) írnak, amelyen kivirágzik Krisztus, aki visszaszerzi az emberiségnak az örök életet. Kopcsányi magyarázatát lásd a 39. sz. vers jegyzeteiben.

7 Plántálák Isten házába – az ókeresztény apokrif evangéliumok (*Protoevangelium Jacobi*, cap. VII–VIII.; *Evangelium sec. Pseudo-Matthaeum*, cap. IV.) és Jacobus a Voragine *Legenda aurea*-jának elbeszélése szerint Szűz Máriát szülei, Joachim és Anna hároméves korában a jeruzsálemi templomban Isten szolgálatára ajánlották.

26.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 100. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 83.

A vers Szűz Mária eljegyzésének (Sponsalio B. M. V.) legendás történetét foglalja össze. Ezt a szerző patrisztikus forrásokra hivatkozva a következőkben mondja el:

„Minek utána az Istennek, öröktül el választot Anyja, a’ Templomba bé mutatása után, tizenegy esztendő volna, és immar férnek adható volna, azt iriak a’ Régiek, (*Greg. Nyss. orat. de Nat Niceph. l. 1. c. 7. Hier. ad Cromat. et Heliod. Episc.*) hogy a’ fő Pap meg izente, hogy a’ melly szüzeknek idejek eljárt volna, hazájokba mennének, és szokás szerént Férhez mennének: és midön a’ töb szüzek készek volnának el menni, egyedül a’ Bódog szűz MARIA azt felelé, hogy ő azt nem chelekedhetné, mert az Úr szolgálattára szenteltetett volna a’ szüléitül, ’s magátülis, és annak fölötte szüzeséget fogadot volna az Istennek. Akkor a’ fő Pap meg gondolvan aztis (*ugymond Sz. Hieron*) hogy azt a’ fogadást bé kellene tölteni: aztis, hogy a’ nemzetség szokása ellen volna: meg hagyá hogy a’ vidékből és Ierusaleméből a’ népek szine egybe gyülne tanách tartani: kik mikor jelen volnának és imádkoznának, mindenek hallattára szózat lön a’ sz. helyből: hogy fel kellene keresni azt, a’ kinek a’ szűz el jegyzetnék, és kommandáltatnék, mert irua volna Isaiásnál: (*Is. 11.*) *Veszszö jö ki lesse gyökeréből, és virág nevelkedik az ő gyökeréből, és meg nyugszik azon az Úrnak lelke.* Ez szerént a’ jövendölés szerént Dávid nemzetségeből, elő szólították a’ Nöteleneket, hogy kiki veszszöt hozna, és a’ kinek veszszeie meg virágoznék, es galamb képében arra szálna az Urnak lelke, a’ lenne, a’ kinek a’ szűz el jegyeztetnék. Ieien vala azért Iosefis, David nemzetségeből, de az ő veszszéjét nem akará elő adni. Es midön az Isteni felelet szerént semmi nem történt volna; viszont tanáchott kérdének az Úrtól, ki azt felelé, hogy a’ kinek a’ szűz el jegyeztetnék, az nem adta volna elő a’ veszszöt. Es ekképen Iosef ki jelenteték. Mert elő hozván az ő veszszéjét, galamb szalla annak veszszéjére: és akkor a’ szokás szerént a’ szűz házására rendelteték Iosefnek. Meg jelenté pedig a’ szűz Iosefnek, az ő fogadását a’ szüzeségnek meg tartására; es inté ötetis hasonló tisztaságnak meg tartására; ki Isten félő igaz ember léven, hasonló fogadást tött vala Istennek szüzeségének meg tartásáról; újobban azert fogadást tön a’ szüzeségre, és a’ szüzet magához vövé, nem hogy illetné, hanem, hogy meg oltalmazná.” (101–102.)

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

15 Szent Pál ezt nyilván tanította – utalás az apostol kijelentésére: „Jó az embernek aszszony’ állapot nem illetni.” (1 Kor 7. 1.)

27.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 110. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 83.

A vers Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepének (Annuntiatio B. M. V., márc. 25.) tartalmát, vagyis Gábor főangyal köszöntésének történetét foglalja össze. A címet követő bibliai idézet is (Iz 7, 14) az ünnepi mise leckéjéből való.

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

12 Légyen – az angyali köszöntésre mondotta Mária: „Ímé az Úr szolgálója, égyen nékem a’ te igéd-szerént.” (Lk 1, 38.)

28.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 141.

A vers Szűz Máriának Erzsébetnél tett látogatása evangéliumi történetét (Lk 1, 39–45) foglalja össze. E látogatás ünnepének (Visitatio B. M. V., júl. 2.) tartalmát a szerző a verset követő elmélkedésben fejti ki. Itt olvassuk a következőket:

„*Első Punt. Bódog Aszony látogatásának okairól.* Tudván a’ Szűz Anya, hogy a’ világ Urát méhében fogadta, és értvénn az Angyáltól, hogy az ő rokonais Erzsébet Aszony, hoszu ideig való magtalanság után, fiat fogadott, sietséggel hozzá méné. Nem azért hogy bizonytalan volna a’ menyei követ mondásába, és azt akarná meg próbálni, hanem, ennek első oka az volt, hogy a’ meg testesült Ige, a’ Kristus el kezdené az ő dolgát, hogy meg tisztítaná Iánost az eredendő büntül, még az anyja méhében, és meg szabadítaná az ördög hatalmából: mert ez nem előbb történt hanem a’ B. Aszonymnak köszöntése után ... *Masodszor* hogy örülne Erzsébetnek, a’ Kristus követe fogantatásán. *Harmadszor*, hogy az idős vén Aszonymnak szorgalmatosan szolgálna az Iffiu szűz (*ugymond Beda*).” (142.)

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

2 termők – ha termés van rajtuk.

4 Magának lön meg vetése – vagyis: megalazza magát.

9 szolgálja szüléje – Erzsébet ugyancsak gyermeket várt, Keresztelő Szent Jánost, aki „szolgája” lett Szűz Mária fiának, Jézusnak.

29.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 168–69. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 83.

Szövege a XVIII. századi gyűjtemények közül megtalálható még a következőkben: *Dóri-ék.* (1763–74) 260. – *Egervári ék.* (XVIII. sz. második fele) 200.

A vers Gyertyaszentelő Boldogasszony napjára (Purificatio B. M. V., febr. 2.) szól. Az ünnep tartalma: Szűz Mária a kis Jézus születése után eleget tett a mózesi törvény előírásának és elvitte fiát a templomba, hogy ott bemutassa a tisztulásért felajánlandó galambáldozatot. (Lk 2, 22–24.) A szerző a verset követő elmélkedésben ezt így mondja el: „*Második Punt. B. Aszony fel menetelének okairól.* Két okból ment fel B. Aszony a’ Ierusalemi templomba Urunk születése után negyvenedik napra, hogy két törvényt töltene bé; melliknek egyike az első szülöttek fel viteléről volt; a’ másik a’ gyermek szülők tisztulásáról. (*Exod. 13. Levit. 12.*)” (171.)

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

1 köz aszony – egyszerű, nem előkelő.

10 az, az árnyék – az eredeti bűnnek foltja, árnyéka.

11 hamu – az ember, akit az Isten a földből alkotott; utalás a bibliai helyre: „Mert por vagy, és porba térsz.” (1 Móz 3, 19.)

12 Együgyü – egyenes, egyszerű természetű, szelid, jámbor ember (ÉrtSz II, 70).

30.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 199. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 84.

Az ének Nagyboldogasszony, azaz Szűz Mária mennybevitelére (Assumptio B. M. V., aug. 15.) ünnepének prédikációit vezet be és annak tartalmát foglalja össze.

Versforma: páronként rímelő kilencesek.

1–5 Szűz Mária életében és halála után is mentes volt minden szenvedéstől, testi gyötrelmetől és romlástól.

10 férges edénye – a Szentírás gyakran visszatérő képe: az emberi test halála utáni romlásának előidézői a férgek. (Vö. Jób 25, 6.)

12–13 (Ezt hirdette Dávid sóltára.) Meg szentelésének szekrénye – utalás a 131. zsoltárra: „Kelly-fel Uram a’ te nyugodalmodra, te és a’ te szentelésed szekrénye.” (Zsolt 131, 8.) A középkori magyarázók az ószövetségi frigszekrényt, amely az Úr jelenlétének szimbóluma volt, Szűz Mária előképének tekintették, aki ugyancsak magába zárta és hordozta az Urat. Ezért a zsoltárszövegnek mariológiai értelmezést adtak.

31.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 230. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 84.

Verses elmélkedés a világi dolgok hiábavalóságáról, az azokról való lemondásról. Bevezetőül szolgál a Havas Boldogasszony (Dedicatio S. Mariae ad Nives, aug. 5.) ünnepére szóló prédikációnak. Ez az ünnep a római Santa Maria Maggiore-bazilika alapításának emléknapja, búcsúja. Nevét az alapításhoz fűződő legendából kapta, amelyet Kopcsánvi így foglal össze:

„Liberius Pápa idett, volt egy Iános nevü Patricius Romába, feleségével hasonló fő rendből; gazdagsággal bévelkedvén, de a’ házasságba magzat nélkül, élvénn. Ezek gondolkodván, a’ következő örökről, egy akarattal azt végezték, hogy a’ B. Szűz MARIANAK ajándékoznák jószágokat, és meg nem szűnnek vala az imádságtól, hogy meg jelentené valami módonn a’ B. Szűz, mire akarná fordítani az ő pénzeket. Meg halgatá é kétt áitatos személyt B. Aszony, és chuda tétellel meg bizonyítá: mert Nagy Bodog Aszony havának ötödik napián, a’ midön Roma városába szörnyü melegség lével, [!] éjfel az *Esquilinus* hegyének egyik részére hó esék. Azon éjfel az Isten Anyja, külön Iánost, és a’ feleségét álmokban inté, hogy a’ melly helyt, hóval bé földve látnának, azon a’ helyen Templomot építenének az ő nevére, mert ez volna az akarattya az örökös rendelésében. Ezt Iános meg jelenté a’ Pápának, ki azt mondá, hogy öis hasonló dolgot látot volna álmába. Annakokáért az egyházi rendnek közönséges könyörgésével, a’ hóval bé földöt hegyre jöve, és ott az egyháznak helyét el inté, melly a’ meg nevezet

Iánosnak és a feleségének pénzével fel építették, és nagy Bodogy [!] Aszony nevére nevezteték: a' melly Egyház napiának emlékezete a' hóról vétették, melly ezen a' napon chudálatos képpen esék, és esztendőnként emlékezetben vagyon.” (231–33.)

A versben a szerző a legenda nyomán levonható gyakorlati tanulságot foglalja össze: a világ gazdagsága elmúlik, ezért az örökkévaló javakat kell keresni és biztosítani.

Versforma: páronként rímelő tizenegyesek.

2 Tündér színével = változó színével (NySz III, 818)

15 Ninché – nincs-e? nincsen-e? A két utolsó sor értelme: a föld kincsei nem elegendők az örök boldogság elnyerésére, ezért az embernek önmagát kell odaadnia.

32.

Nyomatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 243.

A vers és annak címe a Szűz Mária hét örömet és hét fájdalmát tárgyaló prédikációkat és elmélkedéseket vezeti be. Kopcsányi a verset követően a hét örömet hét prédikációban – a középkori *marialék* hagyományos okfejtése nyomán magyarázza meg.

Versforma: páronként rímelő tizenegyesek; az első sor szótagszáma hibás.

1 Szám kivet = számkivett, számkivetett

33.

Nyomatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 263.

A vers külön cím nélkül a *BODOG ASZONYNAK HETEDIK ÖRÖME* c. elmélkedés végéhez csatlakozik és tulajdonképpen a hét öröm verses összefoglalása. Lásd az előző énekhez írt jegyzetet.

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

4 Isten Igéjével = Jézussal

5 Iános örül – Keresztelő Szent János, amikor Szűz Mária Erzsébetet meglátogatta (Lk 1, 41).

6 Ersébetis – Keresztelő Szent János anyja.

9 Szent Annával – Anna próféta asszonnyal, Fánuel leányával, aki az evangélium elbeszélése szerint a templomban való bemutatáskor Jézusban felismerte a Megváltót. (Lk 2, 36.)

10 Simeonnal – ő is a templomban való bemutatáskor ismerte fel a gyermek Jézusban a Megváltót. (Lk 2, 25–33.) Vö. a következő 34. sz. vers 1. sorával.

34.

Nyomatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 291–92.

A vers a *BODOG ASZONY MARTYROMSÁGÁRÓL* című prédikációhoz annak összefoglalásaként a következő mondattal csatlakozik: „Méltán hja őtet az Anyaszentegyház, Martyrok királyné Aszonyának: mert ...” és itt kezdődik a vers. A lorettói litánia invokációi között egy Szűz Máriát a vértanúk királynőjének nevezi. Kopcsányi a verset megelőző prédikációban ezt a megszólítást magyarázza és többek között ezt írja: „Semmi historiában nem olvassuk (*ugymond Sz. Ambrus*) hogy fegyver miat múlt volna ki a' világból a' Bódog szűz MARIA, de a' bánatnak és epeségnek fegyverétül azt mondhatyuk, hogy Martyromságot szenvedet, melyről jövendölt Sz. Siméon: *Es a' te lelkedet a' tör meg járja.*” (288.)

Versforma: páronként, olykor négyesével is rímelő nyolcasok.

1 Simeon jövendölése – lásd a 33. sz. vers 10. sorának jegyzetét.

5– 6 nyolczad napra, Vérént ontani váltságra – a gyermek Jézusnak a körülmetélés szertartásával járó fájdalma, mint megváltói áldozatának kezdete, egyben anyjának is szenvedésére volt.

7 gyűhösségének – dühösségének; Heródes betlehemi gyermekgyilkosságára való utalás (Mt 2, 16).

9 el veszté – a tizenkét éves Jézust a templomban (Lk 2, 41–49).

11 búlhúzó – Szűz Mária hét fájdalmának középkori bemutatásában egyik legjobban megrajzolt mozzanat, mikor a halálra induló fiától elbúcsúzott.

22 meg járja = átjárja

27 Engedd – ez a felszólító formula a planctus-műfaj egy jellemző stílusbeli fordulata; így a „Stabat mater” kezdetűben ismételten: „Fac, ut tecum lugeam ...”, „Fac, ut ardeat cor meum ...”.

35.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 296.

A vers a címet követő bibliai mottóban (Jel 12, 1) megadott képnek rövid kifejtését tartalmazza. Címe voltaképpen e verset követő tizenkét prédikációnak összefoglaló felirata. Kopcsányi a Szűz Mária tizenkét csillagú koronáját a prédikációk bevezetőjében így értelmezi:

„Azokáért méltán tulaidonittjuk a' Sz. Atyákkal Bodog Aszonynak, ama' tizenkét chillagu koronát, mellyet láta Sz. Ianos a' Napba öltözöt Aszony állat fejébe; tanítván a' chillagok által a' szűznek chudálatos es sok féle dichőségét, mely nevelkedet a' szentek rendinek ajándékozatot jutalmokból: Mert semmi tisztesség, semmi düchőség és érdem nem adatot a' szenteknek, melybe nem részesült volna B. Aszony az ö Fia által. Es noha a' kis Aszony napi második Predikacioban emlekeztem nagyob része szerint a' meg nevezet jószágokról; mind az által meg mutatom világosban, hogy a' hivek tizenket rendinek düchőségiben, részesült a' Bódog Szűz; és azoknak jutalmokból készitetet az ö tizenkét chillagu koronája. Nagyob értelemért tudunk kell mellyek legyenek a' meg mondot tizenket rendek. Az első rend, a' Patriarkáké: Második a' Profetaké: Harmadik az Apostoloké: Negyedik a' Martyroké: Ötödik a' Doktoroké: Hatodik a' Konfessoroké: Hetedik a' Papoké: Nyolczadik a' Remetéké: Kilenczedik a' Szerzeteseké: Tizedik a' Szűzeké: Tizenegyedik az Özvegyeké; Tizenkettödik a' Házásoké. Ezeknek a' Rendeknek jószágokban részesült a' Bódog Szűz MARIA, és az ö düchőségeknak jutalmátis el vötte. Értheted immár a' tizenket chillagu koronát. De rend szerint ezt meg mutatom értelmesben.” (297–98.)

Versforma: páronként rímelő tizenegyesek.

36.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 346.

A vers minden külön cím nélkül a tizenkét csillagú koronáról szóló tizenkét prédikációt zárja, és a hasonlat rövid magyarázatát adja. Vö. a 35. sz. versnél idézett prózai szövegrésszel.

Versforma: 11-8. A sorpárok rímelnék. A 20. sorban a szótagszám hibás.

37.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 347–48.

A vers a *Magnificat* kezdetű bibliai ének (Lk 1, 46–55) gondolatainak felhasználásával Szűz Mária nagyságát dicsőíti. Szorosan véve a címben idézett mottó (Lk 1, 49) kifejtése. A bibliai ének az Erzsébetet látogató Szűz Mária ajkán kelt hálaének. A vers előtt levő cím az elmélkedésre vonatkozik.

Versforma: páronként rímelő tizenegyesek.

2 Fölségesnek = Istennek

5 megis jövendőlte – ti. Szűz Mária, aki az evangélium szerint a *Magnificat* szerzője volt.

7–8 Idézet a *Magnificat*-ból: „Mert imé mostantól-fogva boldognak mondanak engem minden nemzetségek.” (Lk 1, 48.)

Lásd még a 39. sz. vers 2. sorát.

10–16 A „nemzetségek” felsorolása, akik Szűz Mária boldogságát hirdetik.

14 Sibyllakat – utalás arra a középkorban általános hiedelemre, amely szerint az ókori Sibyllák a prófétákkal együtt előre megmondták Szűz Mária csodálatos istenanyaságát. A verset követő prédikációban a 165–166. lapon egy-egy ilyen idézet is olvasható a híres ókori Sibylláktól.

15 Mahomet irásatis – a mohamedán tanokban, így a Koránban is (Szura XIX, 20) megvan Jézus anyjának, Szűz Máriának tisztelete. Ennek ismerete Kopcsányihoz a keleti missziókkal kapcsolatba hozható ferences prédikációs irodalomból vagy a török területekkel érintkező ferences vándorprédikátoroktól juthatott el. A verset követő elmélkedésben két idevágó idézet olvasható a Koránból.

16 A' tölünk el fajoltak – a protestánsok. A verset követő prédikációban Kálvintól, Bullingertől és Luthertől egy-egy idézet olvasható, amely szerint a reformátorok eredetileg nem tagadták meg egészen Szűz Mária tiszteletét.

38.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 368–69.

Versforma: 11-9; a sorok páronként rímelnék.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Becs 1631, 374.

Szűz Máriát dicsérő hagyományos jelzők, hasonlatok, az úgynevezett invokációk – Kopcsányi szóhasználatával: „nevezetek” – verses foglalata. A fejezetet, amelynek élén ez a vers áll, az előtte levő elmélkedés utolsó mondata így vezeti be: „Következnek immár ennéhány szép nevezetek, mellyekkel böchteltetik az Isten Anyja az Anyaszentegyházba.” (373.)

A Mária-invokációk a nyugati kereszténységben bizánci hatásra a IX. századtól a felelgetve-váltakozva mondott könyörgő imádságokban tűntek fel, majd a XII. században szokásba jött Mária-litániákkal általánosan elterjedtek. (G. G. MEERSSEMANN: *Der Hymnos Akathistos im Abendland*. II. Freiburg 1960, 45–48.) Ezeknek a többnyire szentírási eredetű jelzőknek, képeknek vagy hasonlatoknak magyarázása, kifejtése a középkor Szűz Máriáról szóló prédikációs irodalmának kedvelt tárgya volt. A beszédgyűjtemények szerzői a magyarázatok során rendszerint a mariológiának, a Szűz Máriára vonatkozó keresztény tanításnak valamennyi tételét érintették. Gazdag példáját találjuk a hazai ferencesek által leginkább forgatott két középkori gyűjteményben, Bernardinus de Bustis *Marialé*-jában és Temesvári Pelbárt *Stellarium*-ában is. Kopcsányi verse a lorettói litániában, de a XVII. századi Mária-énekeinkben is lépten-nyomon használt invokációkat foglalja össze és az utána következő elmélkedésben ezeket sorra véve meg is magyarázza. Ezzel a kötetünkben is gyakran előkerülő kifejezéseknek egykorú értelmezését tőle kapjuk meg. Ezért Kopcsányinak ezt az elmélkedését az alábbiakban teljes egészében közöljük, és az egyes énekek jegyzeteiben e szövegnek – az eredeti szedéssel kiemelt és tagoltságában jól áttekinthető – részleteire a megfelelő helyeken sommásan hivatkozunk.

Az elmélkedés szövege a következő:

Mind az ő's mind az új törvény, különbömbö különbö félé nevezeteket tulajdonitt Urunknak. Isaias Iuhnak hja, és báránynak (Is. 53.) Az új törvénybe Urunk ő maga, világosságnak mondgya magát (Ioa. 8.) Sz. Pál, Fundamentomnak. (1. Cor. 11.) És ezeket a' nevezeteket a' hivelkkel akarta közleni; midőn önnön maga így szól az Apostoloknak: Ti vattok a' világ világossági. (Matth. 5.) Ismét: Ime én el küldlek titeket mint Iuhokat a' farkasok közibe. (Matt. 10.) Noha Kristus fő fundamentoma az Anyaszentegyháznak; (1. Cor. 3.) Mind az által Kristus Urunk után az Apostolokis fundamentomoknak mondatnak. (Eph. 2.) Pasztorinak mondgya magát Urunk. (Ioa. 10.) Sz. Pál az Anyaszentegyházban munkalkodokatis Pasztoroknak hja. (Eph. 4.)

A' mint azert a' menyei völegénynek sok nevezeti vannak és azok alachonyb rendenn a' hivelknekis tulajdonittatnak; ugy a' Kristus Iegyese az Anyaszentegyház sok félé nevezetekkel böchteltetik; de ugyan azon nevezetek mellyekkel böttü szerént való értelemben az Anyaszentegyház értetik, igazán tulajdonittatnak az Isten Anyjának, tudni illik ezt olvasuk egygüt. (*Cant. 6.*) *Kichoda ez a' ki el jö mint a' fel kelö hainal, szép mint a' hold, választatot mint a' nap.* Ha böttü szerént való értelmét vesszük ez igéknek, értetik az Anyaszentegyháznak lelki nevelkedése (*ugymond Honorius*) A' Hainal kezdete a' világosságnak; a' Hóld a' világosságnak nevelkedése; a' Nap a' világosságnak tellyessége. Az Anyaszentegyházis a' világosságnak hainala vólt, midőn a' természet törvényének, és az Isteni isméretnek kezdetiben vólt. *Hold vólt* midőn az irót törvénybe, ugymint homalyba nevelkedet a' mennyei titkos dolgoknak értelmében (mert *mindenek példákban történnék vala nekik 1. Cor. 10.*) *Nap vólt végre* midőn az igazság napiának világosittásakor, az Evangeliomi tudománynak tanítása által meg világosittatvann, a' sz. Háromságnak, a' meg Testesülésnek, az oltari szentségnek titkait, értelmében látá.

Ha pedig titkos, és lelki értelméről gondolkodunk a' meg nevezet igéknek, méltán értyük a' tisztaságos Szűz MARIAT (*ugymond Bernardin Bust. p. 9. ser. 2.*) Mert nappal ninch szebb a' Napnál; Éjjel a' Hóldnál; a' nap és éi közöt a' Hainal chillagnál. De halljuk Rupertust (*lib. penult. in Cant.*) Mely szep vagy ő Bodog szűz, a' te szép dichiretedben! Először, fel kelö hainal; szép az után mint a' Hold; Az után választatot mint a' Nap. Midőn születél, akkor nekünk bizonyára hainalunk támadot, az örökké való napnak hirdetője: mert a' mint a' mindennapi hainal vége ez el múlt éinek és kezdete a' jövendő napnak; ugy a' te születésed, Abrahamnak maguából, 's David Királynak nemzetségéből, vége vólt bánatunknak, és kezdete vigasztalásunknak. Midőn pedig a' Sz. Lélek által, szűzen fiat fogattál, és szűzen szültél; akkor szép vóltál mint a' hóld: mert a' mint a' hóld nem az ő világosságával világositt, hanem a' naptúl vótt világossággal; ugy a' te világosságod és szépséged, nem magadtúl vagyon, hanem az Isteni malasztból, ő malasztal tellyes szűz! Midőn pedig a' halandóságból az örök bódogságra emeltté, akkor válasz-

tatot Nap voltál nekünk: mert a' mint a' töled születet Istennek fiát, az igaz napot imádjuk mint igaz Istent; tegedis tisztelünk mint Istennek szüléet, tudván hogy az Anyának adatot tisztelet, a' Fiunak dűchőségére háramlik. És te ugyan, nem természeted szerént vagy, a' mi az a' Nap; de azért oly vagy, hogy teged az a' Nap úgy böchül a' mint illik böchültetni a' szüléknek a' fiutúl, mert a' ki azt mondotta: *Tiszteld Atyádat és Anyádat.* bizonyos hogy őis böchüll az ő Annyát, és azt akarja hogy böchültessek az ő szolgaitúl. Azt mondom azért mégis hogy méltan hijuk.

Hainal chillagnak az Isten Annyat. Kichoda ez, a' ki elő jö mint a' fel kelő hainal. A' hainal chillag elől járója a' Napnak; a' B. szüz MARIAs elől járója volt az igazság napia el jövetelinek a' Kristusnak. A' szep piros hainal hasadasákor, ottan el távozik az éjjeli homály; az egész világ, meg vidámúl, meg újúl; Ugy a' mi Aszonyunk születése után, el távozik a' poganyság homálya. Nagy óhaitva váriák vala a' Sz. Atyák az igazságnak napiat, kialtván Sz. Daviddal. *Szaggatnád meg az egeket és szálnál alá: és (Is. 45.) Egek harmatozzatok onnan fölyül: nyilatkozzék meg a' föld, és teremie az üdvözítőt.* Midőn azért el érkezet volna az ő leendő Annya; Ki mondhattya meg az ő örömeiket: mert tudgyak vala hogy a' Messiasis el közelgetne. A' chillag maga fogyatkozása nélkül fényeskedik; ugy a' B. szüz szüzeségének kára nélkül, szülte a' világ világosságát. Kichinyeknek tetzenek a' chillagok, maga közönségesen nagyobbak az egész föld kerekességénél; Igy, noha egész életében utolsó helyt kereset az alázatos Szüz MARIA; mind az által méltóságával meg halladgya az embereket és az Angyalokatis: mert menyei Királyne aszony mivelhogy az Angyalok királyát szülte (*ugymond Sz. Agoston sermone 35. de sanct.*)

Holdnak nevezzük Bódog Aszonyt. (Szép mint a' Hold. Cant. 6.) Ha érteni akarod mely méltán neveztessek Holdnak; tekénch a' fejünk fölibe emeltetett, fényes chillagokkal tündöklő menyezetre, az égre, és tudgyad, hogy az ő sok fényessége a' chillagokban nem magatúl vagy az égnek: mert a' nap, a' ki szeme a' világnak, és a' világosságoknak fejedelme, ő tölti bé világossággal, a' számlálhatatlan chillagokat; de a' Holdnak mint valami Iegyesének bévségesb világosságot szolgáltat. Ugy gondolkodgyál azért a' szentekrőlis, hogy ők fénylenek menyben mint a' chillagok; a' B. Szüz mint a' Hold; Urunk Kristus mint a' Nap. A' naptul vésznek azért világosságot a' chillagok de külömbseg alatt. Más (*ugymond Sz. Pál. 1. Cor. 15.*) a' nap fényessége, más a' hold fényessége: mert a' chillag külömböz a' chillagtúl a' fényességben, így a' halottak fel támadasáis: az az külömböznek a' szentekis az Isten malasztjának fényességével. Töb világosságot vészen a' hold a' naptúl, a' B. Aszonyis az ő Sz. Fiátúl vötte a' malasztot, de többet vött a' töb szenteknél, mert azok rész szerént vöttek malasztot, a' B. Aszonyba az egész malasztnak tellyesége öntetet, (*Lásd. fol. 297. 65.*) Ritkán tellyes a' hold, mert neha tellyeséggel homályos; néha tellyeséggel világos; neha rész szerént homályos; néha rész szerent világos. Így volt a' B. Szüz állapottya. *Rész szerént homályos* az ő Fiának szenvedésekor, a' midőn az ő lelkét a' bánatnak fegyvere meg járta; *Rész szerént vilagosítottis Vrunk szenvedésekor*, mert midőn egyebek meg homályosodtak volt az ő hitekbe, akkor a' Bódog szüzbe a' hitnek fénye világos volt. (*Lásd. fol. 300. 65.*) Tellyeséggel akkor völt homályos az Isten Annya, midőn a' lélek el vált testétül, és meg holt. De mint hogy ötet az ő Sz. Fia fel támasztotta és a' rothadástúl meg szabadította, és testében 's lelkében meg bodogítottá; akkor tellyeséggel világos lön, és soha meg nem homályosodik. Minekokáért Holdat irnak lábai alá az ő fel magasztalásáért: mert lábai alatt láttya, nem chak a' földi vitézkedő, hanem a' menysei gyözedelmes Anyaszentegyházatis.

Napnakis mondgyuk a' Bódog Szüz MARIAT. Ugy vagy, hogy (a' mint fel jedzém ez előt) Urunkis Napnak mondatik, mind az által más tekintetből, az ő Sz. Annyátis Napnak mondgyuk. Világosságnak mondgya magát üdvözítők, az Apostolokatis annak hja. A' mint azért üdvözítők *választatot ezer férfiak közzül; (Cant. 5.)* ugy, a' Bódog szüz, *választatot ezer aszonyok közzül.* És a' mint nagyobb nem támadot az aszonyok fiai között, az ember Kristusnál; ugy az aszonyok leányi között nem támadot nagyobb az Isten szülő szüznél. Es a' mint Urunk virágozik (*mint az alma fa, az erdők fái között. Cant. 2.*) ugy a' mi Aszonyunk, *mint a' lilium a' tövissek között.*

Szüzek szüzenek nevezzük a' B. Aszonyt. Mert ő fogadot mindenek előt szüzeséget az Istennek, maga semmi parancholat arról nem volt, sem tanách adás, sem példa. Nem völt még az igazságnak Evangeliomában meg irua, hogy *némellyek mennyeknek országáért meg herélték magokat; a' ki meg foghattya, fogia meg. (Mat. 19.)* Sz. Pál sem irta volt meg imez igéket: *A' ki házasagra adgya az ő szüzet, jól chelekeszik: és a' ki nem adgya, jobban chelekeszik. (1. Cor. 7.)* Sz. Iános Evangélistatúl sem irattatott volt meg; hogy a' szüzek, és a' kik az aszony állatokkal meg nem ferteztettenek, követik a' bárányt valahova mégyen; és úi éneket énekelnek, mellyet senki más nem mondhat. (*Apoc. 14.*) (Erről többet találsz fol. 90.) A' mint azért Urunk Kristus sengéje a' fel támadoknak, és az Apostolok sengéi a' hívőknek, és a' mint a' gyümölchnek sengéi kedvesbek; ugy a' B. Aszony szü-

zesége: mely kedvesb volt mindenek szüzeségénél. Ezokáért méltán mondatik, szüzek szüzenek.

Titkos ertelmü Rósánakis hijuk B. Aszonyt. A' Rosa tövisék közzül származik, de nem követi a' tövis természetit. B. Aszony tövises Anyától, Evától származot; de nem követte annak természetit. Erről ír Sz. Bernard: O Iessének nemes veszszeje Bodog szüz, kinek ágában meg újult, a' mi el veszet vala a' gyökérben. Keserüségnék ága, az Eva; gyönyörüségnék ága a' szüz MARIA: és meg foghatatlan sáfarkodása, midön olyan gyökérből ilyen véssző származik; olyan anyától, ilyen léanzó; ilyen szabadság olyan számkivetettül; ilyen Királyné, olyan rabtúl; abbol a' száraz tövisből, ilyen illatozó Rosa! Mentül inkább töröd a' Rósát annyival inkább illatozik; sok féle keserüség törte és sanyargatta az Isten Annját; de annyival több illatot adot. Mert az Egyiptusi szarándokságba, a' békeséges türésnek illattyát adta. A' Fiának szenvedésekor, lelkét a' tör meg járván; a' hitnek tökéletes illattyát adá. Kristus Urunk menybe menetele után, az áitatos Sz. kivánságoknak illatival, bévelkedet. Ezek után az illatok utan kell mennünk, kik a' dűchöséget óhaityuk, mondván Salamon énekinek énekiből: *Vonny engem: utánnad futunk, a' te kenetid illattyára.* (Cant: 1.)

Gedeon gyapiának mondatik B. Aszony. Nagy chendeséggel szálla az égből harmat Gedeon gyapiára (Judic. 6.) Ugy szállot Urunkis a' szüz méhében. *Descendet sicut pluvia in vellus.* (Ps. 71.) Le száll mint az eső a' gyapiuba. *Az a' mennyei harmat* (ugymond Petrus Raven.) *chendes le szállásával önté magát a' szüz gyapiuba.* Noha testről vétetik a' gyapiu, de a' testnek szenvedesit nem tudgya a' gapiu (!) (ugymond Sz. Ambr.) ugy noha testben volt a' B. szüz, de a' testnek vétékét nem tudta, hanem mindenkor tisztán és szeplötelenül marodot. A' gyapjuból chinallyák a' ruhát; ugy ebből a' gyapjuból a' tiszta szüz testiből alkottaték a' Sz. Lélek által az üdvözítő IESVS emberségének ruhája.

Iessenek veszszeje a' B. Aszony, a' mint irva vagon: *Vessző jö ki a' Iesse gyökeréből, és virág nevelkedik az ő gyökeréből.* (Isa. 11.) Az a' virág Urunk Kristus volt. *Én a' mezőnek virágia vagyok.* (ugymond Cant. 2.) Mezei, nem kerti viragnak mondgya magát: *Először,* mert a' mezei virág emberi munka nélkül nevelkedik, Urunkis emberi ezköz nélkül születet a' B. szüztül. Másodszor, Mezei és nem kerti virágnak mondatik Urunk: mert a' kerti virág bé kerítve bé rekesztve, vagon; a' mezei virág pedig, köz és hozzá férhető helyen: hasonlóképpen Urunk irgalmasságának illattyá köz, minden ember hozza mehet.

Aaron veszszejénekis mondatik az Isten Annja. Mert a' mint Aaronnak veszszeje nedvesség nélkül Chudálatos képpen ki bimbózot, és a' nevékedet bimbókból viragok fakadtak vala, es mandolakká formaltattak; (Num. 17.) Ugy a' szüz Anya természet fölöt, nem emberi, hanem Isteni chelekedet által szülte Urunkat, ki hasonlított a' mandolához. (ugymond Sz. Agost.) Mert a' mandolában három dolog taláztatik, ugymint annak külső erőtlen bőre, középső kemény heja, belső édes gyümölche. Urunkbannis három dolog volt tudni illik a' külső emberi erőtlenség, a' belső Istenség, melyben minden édesség foglaltatott; és közepet a' lélek, mely erőt adot minden szenvedés ellen, hogy soha az ellenkezéséktül meg ne gyözetették.

Iákob Laitoriaja a' B. szüz MARIA. Az a' Laitoria a' földön ál vala, és annak teteje az eget éri vala, és az Ur reá könyöklött vala. Közönségesen a' Doktorok a' Kristus meg testesülésére mágyarazzák azt a' Iákob laitorjáját: mert akkor mondá Iákobnak az Ur (Gen. 28.) *Meg áldatnak te benned és a' te magodban a' földnek minden nemzetségi.* Es így méltán mondgyuk B. Aszonyt Iákob laitorjájának, mert ő általa szállot mi hozzánk az Isten: az mely le szállás nem egyéb hanem az Istennek meg testesülése; de a' meg testesülés a' Bódog szüz MARIA által volt a' Sz. Lélek Istentül, a' mennyiből a' B. szüzbe, a' szent Lélek chelekedete által, testben öltözöt az Isten Fia: azért ő, az a' laitoria. A' mint, alá szálván valaki a' laitorján, a' laitoriahoz támaszkodik; ugy az Isten alá szálván a' mi váltságunkra, a' laitorjához támaszkodot, mert a' szüztül vött testet és vért, mellyekkel minket meg váltot.

Liliomnak hijuk a' mennyek kiralyneját. A' liliom tulajdonsága az, hogy noha tövis közöttis fel nevelkedik, de azzal el nem veszti szépségét, és gyönyörüséges illattyát; söt mennyivel inkább a' tövissektül sértetik, annyival inkább illatozik. Ugy Bodog Aszonyis tövissek közöt nevelkedet, a' gonosz Sidok közöt; és a' Kristus szenvedésekor, megis sérték szívét, midön a' faidalammak töre lelket által járá, de az ő békeséges türésében, és artatlanságának tisztaságában meg marodot, illatozot; és mentül inkább a' külső ellenkezésektül üldöztetet annyival inkább bévelkedet a' jóságos chelekedetekkel. Liliom volt bizonyára a' tövissek közöt: mert Evának bűnös leányi közöt egyedül taláztatot minden bűn nélkül. Azert méltán mondatik ő róla: *Mint a' liliom a' tövissek közöt, ugy az én szeretöm a' leányok közöt.* (Cant. 2.)

Ez a' Frigynek szekrénye. Kivül, és belől arannyal vala bé burítva, a' frigynek

szekrénye, és rothadatlan fákból építtetve, melyben a' Manna tartatik vala; Ugy hordoztatott ő benneis ama' menyei kenyér a' meg testesült igének mannája. Minekokáért a' mint az a' Manna, példázta Urunknak Sz. testét; úgy a' Frigy szekrénye az ő Sz. Anyját: mert abban a' Sz. edényben nyugodot melyben semmi bűnnek rothadása nem volt, hanem mindenkor testében lelkében az arannál tisztább és malasztal tellyesb. Az a' szekrény a' törvénynek tábláit hordozta (*ugymond Sz. Ambr.*) B. Aszony pedig a' Törvénynek örökösét. Amaz a' törvenyt, ez az Evangéliomot. Amaz kívül belőlis arannyal fénylet; a' B. Aszony kívül belőlis a' szüzeségnek fényességével tündöklöt, Amaz földi arannyal, ez mennyeivel völt fel ékesítve.

Ez ama' Királyi szék, melyben az igaz Salamon helyeztetet, Azt olvassuk Salamon Királyi szekiről, hogy elefánt tetémből chináltatot völt, és igen fényes arannyal völt bé buritua. Példázta az az Elefánt tetem az ő fényességével, és erősségével, a' B. Aszonynak tisztaságát és erősségét: mert mi lehet annál a' szüzeségnél tisztább, kibem a' tisztaságnak kútfeje feküt és emberi testben öltözött? Mi lehet erősb annál, a' ki nem chak meg törte Sz. Fia által a' kigyó fejét, hanem annak fölötte, az Istentis e' világra hozta, hogy meg szabadulvann a' halaltúl, az örök életre hivattnánk. *Végezetre* a' tiszta fényes arany példázta a' B. Szüznek szeretetét, mellyel fellül halladta nem chak a' embereket, hanem az Angyalokatis, és annyira tetczet a' Felségesnek hogy az ő állattabol venne emberi testet. *Nem chinaltatot olyan alkotmány* (mint a' Salamon Királyi széke) *semmi országba.* (3. Reg. 10.) Nem teremtett B. Aszonyhozis hasonló a' méltoságra soha egy Aszony állatis. *Nec primam similem visa est nec habere sequentem.*

Ez a' gyönyörűségnek Paradichoma, mellyet ő maga plántált az Isten: *Ember és ember született ő benne, és maga fondálta azt a' Fölséges.* (Ps. 86.) hogy az úi törvénybéli Adam, a' mi üdvözítőnk abban helyeztetnék.

Menyországnaq aitaia az Isten szülő Bódog szüz. Kristus Urunk ugyan menyországnaq igaz aitaia: mert az ő szenvedésének ereivel ő nyitotta meg menyországot Davidnak kulchával, mely a' kereszt. *En vagyok* (ugymond) *az aitó.* *Én általam a' ki bé mégyen, üdvözül.* (Ioa. 10.) Chak ez által az aitó által mehetünk menyországba. De azért az Apostolokis a' menyei Ierusalem kapuiának mondatnak: mert egyenesen és meg chalhatatlanul visznek az igaz kapuhoz és aítóhoz, mely a' Kristus. A' Kristushoz visznek: mert a' hitet először ők predikálták, az mely által, és nem másképpen mehetünk Kristushoz; Példátis adtak, hogy azon jó erkölchekkel, es jó életünkkel, mint egy kapu által mennyünk a' düchőségbe, Azt mondhattuk azért ő rólokis, hogy senki bé nem bohattatik menybe hanem ezek által a' kapuk által, az Apostolok által: az az valaki nem vallyá azt a' hitet a' mellyet tanítottak az Apostolok; valaki az ő vallását félbe szakadás nélkül valo következéssel, az Apostolokig nem viheti. Az Istennek szentséges Anyais más okokból menyország aitajának mondatik: *Először*, mert a' mint Eva bé tévé nekünk menyország kapuiat; úgy a' B. szüz MARIA, meg nyitá az ő Sz. Fia által a' menyei kaput; és be tévé a' pokolnak kapuit. *Másodszor*, Az aiton, ki 's be járnak, Urunkis ő általa bé ment, 's kijs ment; de a' kapu bé tévé maradván a' mint az irás szól. (Ezech. 44.) *Ez a' kapu zárva lészen: föl nem nyitattik, és ferfiu által nem megyen: mert az Israël Vra Istene ment bé raita.* Látván Iákob a' laitorját, melyre könyöklöt vala az Isten, azt mondá: *Isten háza ez és menyország kapuja.* Ez, az a' kapu, ez a' Iakob laitorjája (*melyről immar szóltam*) mert ez által a' laitorjá által jött mi hozzánk az Isten.

Ez az életnek fája, melynek üdvösséges mehe gyümölche örök életet ad. Ennek a' fának plántálásakor bimbózik a' Iesse gyökerének, királyi veszszeje; melyből nevelkedet ama gyönyörűséges virág a' Kristus IESUS, kinn az Urnak lelke meg nyugovánn, részesített az ő tellyességében. Sok egyéb féle böchületes nevezetijis vannak az Isten Anyjának, mert Menyei Királyne Aszonynakis hijuk, Irgalmasság Anyjának, Eletünknek, Reménségünknek, szószólónknak a' mint a' Havi Bódog Aszony napi Predikacioban fel jedzettem; (fö. 235.) és az irás tudók meg tanulhatták a' B. Aszony Litanjaiból, mellyek ide hátra következnek. De én chak ennéhány nevezetit akarám meg magyarázni hogy kiki eszében venné, hogy a' mint ez ennéhány nevezetek méltó Sz. elmélkedésekből, és okokból származtak, úgy az ő töb nevezetijis, ninchenek bizonyos és titkos értelem nélkül, mellyeket chak azok érthetnek, kiknek lelki szemek nem halyogos, hanem az igaz hit által, és az Úr parancholati által, világos.

(375–90.)

Versforma: 11-9. Az első négy sor összecsendül; a többi rímelését a sorok végén levő „MARIA” szó adja.

2 'S bódognak mond – utalás a *Magnificat*-ra; lásd a 37. sz. vers 7–8. sorának jegyzetét.

5–7 E három sorban levő hasonlat az *Énekek éneké*-ből van: „Kichoda ez a'

ki elő-jő mint a' felkelő hájnal, szép mint a' hóld, választott mint a' nap." (Én. 6,9.) Erre utal Kopcsányi elmékedése is.

8 Életnek fája – magyarázatát lásd Kopcsányi fenti elmékedésében és a 25. sz. vers 5. sorának jegyzetében.

11 Kristus Paradichoma – az ősszülők által elveszített paradicsom helyébe a Krisztus új paradicsoma Szűz Mária.

13 Titkos értelmű Rosa – lorettói litánia invokációja; magyarázatát lásd a fenti elmékedésben.

15 Szűzeknek királynéja – a lorettói litánia invokációja.

16 Gedeon gyapja – utalás a zsidókat a mádiániták fogságából megszabadító Gedeonra, aki jelt kért az Úrtól: gyapjat tett egy szérübe és azt kérte, hogy csak az legyen harmatos és az egész földön szárazság uralkodjék; másodsor pedig azt, hogy a gyapjú maradjon a földre esett harmattól száraz. Isten a kért jelet megadta. (Bír 6, 36–40.) A bibliai hely középkori auktorokra hivatkozó mariológiai értelmezését lásd a fenti elmékedésben.

17 Ezt meg magyarázom – a szerző ezekkel a szavakkal mintegy bevezeti az ezután következő elmékedést.

40.

Nyomatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 390–91.

A vers figyelmeztetés az önmegtagadó és bűnbánó életre. Az utána következő elmékedés Szűz Máriának példaadó életét mondja el patrisztikus források alapján. Ehhez a versnek csak az utolsó két sora kapcsolódik, amely Szűz Mária követésére szólítja az olvasót.

Versforma: páronként rímelő tizenegyesek.

2 A' második rettenetes haláltúl – a test halála után az örök kárhozatra jutott lélek halálától.

11 új óbba chufolod – az emberek újabban elkövetett bűnei nyomán felújulnak Krisztus szenvedései.

15 A' Bóldisár Királynak tobzódását – a bibliai király lakomát rendezett és azon a jeruzsálemi templomból elrabolt edényeket használták. A lakoma közben egy láthatatlan kéz a palota falára írta a király pusztulását. (Dn 5, 1–31.)

16 Ama' dús gazdag teste hizlalását – utalás a dúsgazdag emberről és a szegény Lázárról szóló evangéliumi példabeszédre. (Lk 16, 19–25.) Vö. 42, 3; 70, 80.

41.

Nyomatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 394–95.

A vers Szűz Mária és a szentek tiszteletének üdvös voltáról szól. Az utána következő elmékedés ugyanezt fejtegeti patrisztikus források alapján.

Versforma: 11-9; a sorok páronként rímelnek.

42.

Nyomatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 397.

A vers értelme, hogy Szűz Mária és a szentek ismerik az emberek ügyes-bajos dolgait, és közbenjárnak értük. Ezt fejtegeti az utána következő elmékedés is.

Versforma: 11-9; a sorok páronként rímelnek.

1–2 E két sort Kopcsányi az elmékedésben így magyarázza: „Az mondgya Moysesről Urunk, hogy ő *vádollya Isten elöt a' Sidokat kiknek Kristus szól vala.* (Ioan. 5.) Ha vádolta őket, tudni kellett hogy vannak, és vétkeketis látta, mellyekért vádolta. Győzhetetlen igazság ez, hogy a' meg düchöült szentek tudgyák és értik a' világi dolgokat.” Az idézett szentírási hely: Jn 5, 45–46.

3 A dúsgazdag és a szegény Lázár példája. (Lk 16, 19–31.) Vö. a 40. sz. vers 16. sorának jegyzetével.

7 A filiszteusok ellen harcoló Saul király tanácsot kért az endori jósnőtől. Az megidézte Sámuelnek szellemét, aki megjövendölte Saul vereségét és halálát. (1 Kir 28, 8–15.)

43.

Nyomatott kiadása: **A Bodog Szűz Maria Élete.** Bécs 1631, 400.

A vers az előbbi folytatásaként a Szűz Mária közbenjárásáról szóló egyházi tanításra példákat sorol fel.

Versforma: 11-9; a sorok páronként rímelnék.

1–2 A két sor értelmét a szerző az elmélkedésben így adja: „Mert olvassuk a’ Makabaeusok könyvében, hogy Ieremias a’ sidókért sokat imadkozot holta után. *Ez a’ ki sokat imádkozik a’ népért, és az egész szent varasért (2. Mach. 15.)*” (401.) Az idézett szentírási hely: 2 Mak 15–14.

3–4 A megfelelő szentírási hely így hangzik: „Gondom léssen pedig gyakorta reátok holtom-után-is, hogy megemlékezzetek ezekről.” (2 Pét 1, 15.) Utalás Jézus első csodájára, amelyet a galileai Kánában anyja közbenjárására tett. Ezt Kopcsányi az elmélkedésben így fejt ki: „Tudgyuk azt Sz. Iános Evangéliumából, hogy itt e’ világon, a’ mi üdvözítőnk leg első chuda tételét Galilaeának Kána nevü varasába kezdé el, de nem előb, hanem az ö Sz. Annának közbe járása, és esedezése után. Ha azért itt e’ földön könyörgöt és meg nyerte a’ mit kívánt; mennyivel inkább könyörög a’ menyei bódogságba, és segitti imádságával az ö hiveit?” (405.) Vö. Jn 2, 1–10.

44.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szüz Maria Élete.** Bécs 1631, 406.

A vers az előbbi kettő folytatásaként a Szüz Mária közbenjárásáról szóló egyházi tanítást támogatja Szent Pál példájával.

Versforma: 11-9; a sorok páronként rímelnék.

1 a’ ki egyszer el ragadtatot – utalás Szent Pálnak a korintusiakhoz írt második levelére, ahol látomásairól és elragadtatásairól ír. (2 Kor 12, 1–11.)

3–4 így például: „Atyám-fiai imádkoztatok érettünk.” (1 Tessz 5, 25.)

6 böchüjének = becsületének. Vö. 47, 28.

45.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szüz Maria Élete.** Bécs 1631, 411–12.

A vers a Patrona Hungariae tiszteletének eredetéről szól. Az utána következő elmélkedés Bonfinire hivatkozva és sok példát sorolva bemutatja a régi magyarok Mária-tiszteletét.

Versforma: 11-9; a sorok páronként rímelnék.

11 ezt javallá = ezt helyeselte

46.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szüz Maria Élete.** Bécs 1631, 422. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 84.

A vers az angyali üdvözlésre és Szüz Máriának rokonánál, Erzsébetnél tett látogatására hivatkozva hasonló köszöntésre buzdítja az olvasót. Egyébként ez bevezetésül is szolgál a könyv *Hatodik részé*-hez, amelyben rövid elmélkedés van az olvasó (rózsafüzér) imádkozásának üdvös voltáról; itt találhatók a litániák is.

Versforma: 11-9; a sorok páronként rímelnék.

1 L. Lk 1, 26–38.

2 váltságunk = megváltásunk

7 L. Lk 1, 41–43.

47.

Nyomtatott kiadása: **A Bodog Szüz Maria Élete.** Bécs 1631, 444–46. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 85.

Szövege megtalálható még: *Zirci ék.* (1751–66) 66b–67a. – *Paksi Márton György-ék.* (1760) 439.

Versforma: páronként rímelő nyolcasok.

3 óhaitók = sóhajtók

6–16 A Mária-litániák invokációira emlékeztető sorok, amelyek összecsendülnek.

22 Dögleletik = magukat elpusztítják, elrothasztják (NySz I, 526).

28 böchüje = becsülete. Vö. 44. sz. vers 6. sorával.

29 innep illés = ünnepeles (ünnepe megülés)

47–56 Az eredetiben ezek a sorok kiemelt szedéssel olvashatók, ezzel a szerző külön is felhívja a figyelmet, hogy itt a könyörgés a könyv címettségéért, a mecénás Nyáry Krisztináért szól.

65 A’ fölső Ierusalemben – a mennyei boldogságban. A kép eredetileg Szent Páltól való, aki a galatáknak így ír: „Ama’ fenn-lévő Jerusalemben pedig szabados; melly a’ mi anyánk.” (Gal 4, 26.) Vö. a 67. sz. vers 110. sorának jegyzetével.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések.** Bécs 1634, 24–26. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 87. (Csak az első négy versszakot közli.)

Szövege megtalálható még: *Csikcsobotfalvi kézirat* (1675 k.) 97–98. – Kájoni János: *Cantionale catholicum* (Csík 1676) 132. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 101. – *Écsi ék.* (1700–25) 208. – *Maracsko Anzelm-ék.* (XVIII. sz. első fele) 110. – *Bozói Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797) 142.

Verses elmélkedés Jézus haláláról és a szentáldozásban vele való misztikus egyesülésről.

Kopcsányi elmélkedő könyvének első tizenhat versét (48–63. sz.) Kájoni János csekély módosítással ciklusba foglalta, és gyűjteményében a *Nagy böjtre való énekek* között **MAS SZEP ENEK.** *Nota: stabat Mater dolorosa, etc.* címmel passió énekként közli. Ez a verzió hat részre (pars) tagolódik, és az egyes részekben belül az eredeti énekekből két, három vagy négy darab található. Az egyes versszakok harmadik sorait mindenütt megismétli. – A *Csikcsobotfalvi kézirat* 97–104. lapján a 48–54. sz. versek *Mas, Szép ének. Stabat Mater* címen ugyancsak ciklusba foglalva olvashatók; az egyes részek I–VII. számokkal vannak elválasztva.

Kopcsányi verseinek a Kájoni-gyűjteményben való elhelyezkedését a következő, kötetünk számára utaló áttekintés szemlélteti:

Prima pars	I. = 48
	II. = 49
	III. = 50
Secunda pars	I. = 51
	II. = 52
Tertia pars	I. = 53
	II. = 54
Quarta pars	I. = 55
	II. = 56
Quinta pars	I. = 57 + 58
	II. = 59
Sexta pars	I. = 60
	II. = 61
	III. = 62
	IV. = 63

Az adaptáció és a részleges átalakítás nyilván Kájoni János munkája. Ez a verzió bekerült a *Cantus catholici* 1703-i kiadásába és néhány kézirat gyűjteménybe is. Kájoni módosításait csak az egyes énekekhez fűzött magyarázó megjegyzések között közöljük.

A 48. sz. vers variánsai a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ban és Kájoni *Cantionale catholicum*-ában: 28–36 [Hiányzik.] 42 Ölémben szárogatom 43–57 [Hiányzik.]

Versforma: 8-8-7. – Dallamára utaló nótajelzését a *Cantus catholici*-ből ismerjük. (RMDT II, 17a sz.)

15 A' chudák bizonyították – A Biblia szerint Krisztus halálakor a nap elsötétedett, a föld megrendült, a kősziklák megrepedtek (Mt 27, 45–52).

19 Koporsók meg nyilatkoztak – Krisztus halálakor a sírok megnyíltak és sok elhunyt teste feltámadt (Mt 27, 13).

28 kótás myrra – utalás az *Énekek éneké*-nek hasonlatára: „Kötés myrra nékem az én szerelmesem.” (Én 1, 12.) Vö. 66. sz. vers, 54. sor.

31 Emlőim közt – az *Énekek éneke* előbbi képének folytatása: „Az emlőim között fog-mulatni.” (Én 1, 12.) A misztikus szerelem e képének értelme: mint egy illatszertartó, amelyet a nők nyakban viseltek, úgy fogok megpihenni kedvesem keblén.

35 Töviskélt = tövises, tövissel koronázott (NySz. III, 764)

42 Ölelettel = öleléssel

50 költsége = ellenértéke

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések.** Bécs 1634, 34–35. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 87.

Szövege megtalálható még: *Csikcsobotfalvi kézirat* (1675 k.) 98–99. – Kájoni János: *Cantionale catholicum* (Csík 1676) 132–33. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 101–02. – *Écsi ék.* (1700–25) 209.

A Kájoni János *Cantionalé*-jában és a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ban található verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést, az ezekben levő szövegeltérések a következők: 11 *mossa* 12 *szárogattya* 24 *Ugy veszszük boldogságát*; [csak Kájoninál:] 23 *Kövessük ő*.

Verses elmélkedés az utolsó vacsorának arról a jelenetéről, amikor Jézus tanítványainak lábát megmosta. (Jn 13, 1–11.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

1 *Kinek nevére – utalás Szent Pál szavaira: „A’ Jézus nevére minden mennyieeknek, földieknek, és föld-alatt-valóknak térdek meg-hajollyon.”* (Fil. 2, 10.)

4–6 *Kit dichérnek – a mise praefatio-jának egy fordulatára utalás: „Per quem majestatem tuam laudant angeli, adorant dominationes, tremunt potestates ...”*

13 *Méltóztatása = megbecsültetése, kegyelme.* (NySz II, 733)

19 *tőrében = kelepcéjében*

50.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések.** Bécs 1634, 40–41. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 87–88.

Szövege megtalálható még: *Csikcsobotfalvi kézirat* (1675 k.) 99–100. – *Kájoni János: Cantionale catholicum* (Csik 1676) 133. – *Écsi ék.* (1700–25) 210.

A Kájoni János *Cantionalé*-jában és a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ban található verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az ezekben levő szövegeltérések a következők: 12 *Csúfolást, s’ -nyakon verést* 13 *Népe hálá-datlanságát* 20 *Vér verejték* 31 *à szenvedésnek*; csak a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ban: 5 *És véres verejtekinél*; csak Kájoninál: 5 *Es véres-verejtezésnél* 22–27 [Hiányzik.]

Verses elmélkedés a Getszemáni kertben imádkozó és vérrel verítékező Jézusról. (Mt 26, 34–46.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

22 *származtatták – okozták*

51.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések.** Bécs 1634, 47–49.

Szövege megtalálható még: *Csikcsobotfalvi kézirat* (1675 k.) 100–01. – *Kájoni János: Cantionale catholicum* (Csik 1676) 134. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 103. – *Écsi ék.* (1700–25) 211. – *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797) 144.

A Kájoni János *Cantionalé*-jában és a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ban található verzióról l. a 48. sz. verssel kapcsolatos megjegyzést. Az ezekben levő szövegeltérések a következők: 16 *titkolta*; csak Kájoninál: 31–36 [Hiányzik.]

Verses elmélkedés Jézus elfogatásáról és Judás árulásáról. (Mt 26, 47–56.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

2 *a’ iövendőt tudván – tudta, hogy közeledik, aki őt elárulta* (Mt 26, 45–46).

8 *szövétekekkel – fáklyákkal*

9 *készülettel = felkészüléssel*

17 *Malkus – az evangélium elbeszélése szerint a főpap szolgájának neve, akinek fülét Péter karddal levágta, de Jézus meggyógyította* (Mt 26, 51–52; Lk 22, 50–51).

21 *mert akará – önként adta magát kezükre* (Mt 26, 53–54).

24 *Mit ielent a’ chokolás? – az evangéliumok elbeszélése szerint Judás az elfogatáskor Jézust csókkal üdvözölte, és így mutatta meg őt a katonáknak* (Mt 26, 48–50).

28 *meg eítésére = elfogására, fogságba ejtésére*

38 *Erszény hordozó orv Sáfár – az evangéliumok szerint Judás kezelte az apostolok pénzét, de hűtlenül* (Jn 12, 6).

52.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések.** Bécs 1634, 53–54.

Szövege megtalálható még: *Csikcsobotfalvi kézirat* (1675 k.) 101–02. – *Kájoni János: Cantionale catholicum* (Csik 1676) 134–35. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 103–04. – *Écsi ék.* (1700–25) 212.

A Kájoni János *Cantionalé*-jában és a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ban található verzióról l. a 48. sz. verssel kapcsolatos megjegyzést.

Verses elmélkedés Jézus arculütéséről. (Jn 18, 19–23.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

7–8 *Serafimok, Kerubimok – a test nélküli szellemi teremtmények, az angyalok egyes csoportjai, akiket a Biblia különféle összefüggésekben említ és akikre vonatkozóan*

a középkori teológusok részletekbe menő elméletet építettek fel. (SCHÜTZ ANTAL: Dogmatika. I. Bp. 1937, 497.)

10–11 Utalás a tizedik egyiptomi csapásra: az Ószövetség elbeszélése szerint az Úr a fáraót a zsidók iránti makacs kegyetlensége miatt azzal büntette, hogy egyetlen nap minden egyiptomi elsőszülöttet megölt. (2 Móz 12, 29–33.) A régi magyarázók szerint az ítéletet az Úr angyalai hajtották végre.

13 Kik Lucifert le vetétek – utalás a *Jelenések könyvé*-nek arra a helyére (12, 7–9), ahol Szent Mihály főangyalnak és angyalainak a lázadó szellemek elleni győzelmes harcáról van szó.

14 Sodomát meg égetétek – a Biblia elbeszélése szerint az Úr két angyalával küldte meg üzenetét Lótnak a bűnös város, Szodoma elpusztításáról (1 Móz 19, 1–29).

15 Faraot meg ölétek – a zsidókat üldöző fáraó és serege a tengerbe veszett. (2 Móz 14, 23–28.) A Biblia erről is mint az Úr cselekedetéről beszél; a régi magyarázók szerint az Úr ítéletének végrehajtói itt is az angyalok voltak. Lásd még a 62. sz. ének 10. sorát.

21 Mennyei épületért = mennyei jutalomért

24 Váltásokért sokaknak = sokaknak megváltásáért

25–27 Mert róla Profétaltatot – az egész vers záradékként itt a szerző idézi Jeremiás siralmainak azt a mondatát, amely Krisztus arculütését jövendölte meg: „Fordította orcáját az ötet-verőnek, bé-telik gyalázatokkal.” (Lam 3, 30.)

53.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések.** Bécs 1634, 58–60.

Szövege megtalálható még: *Csikcsobotfalvi kézirat* (1675 k.) 102–03. – *Kájoni János: Cantionale catholicum* (Csík 1676) 135–36. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 104–05. – *Écsi ék.* (1700–25) 213. – *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797) 144.

A Kájoni János *Cantionálé*-jában és a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ban található verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az ezekben levő szövegeltérések a következők: 8 nyirök 21 Öklével 30 ellenségének; csak a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ban: 29 Orcáját, 's-à pökdösöknek; csak Kájoninál: 25–30 [Hiányzik.]

Verses elmélkedés Jézus kihallgatásáról Kaifás főpap előtt. (Mt 26, 57–68.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

1–2 Isaiasnak irasa, Davidnak profetalasa – az evangéliumi elbeszélésben közvetlenül Jézus kihallgatását elbeszélő rész előtt kétszer is említés történik arról, hogy a szenvedéseknek azért kellett megtörténniök, hogy az írások beteljesedjenek. (Mt 26, 54 és 56.) A hagyományos bibliamagyarázat ezeket a helyeket a 21. zsoltárral, Izaiás 53. fejezetével és Dániel egy versével (9,26) hozza összefüggésbe.

3 Példák árnyékozása = példák ábrázolása, lerajzolása

4 Időknek tellyes voltára – a kifejezés adventi értelműnek tűnik ugyan, az összefüggésből azonban világos, hogy az 1–2. sorokhoz idézett evangéliumi versek „beteljesedjék” kifejezésére vonatkozik.

7–8 Meg némúlt – Izaiás fent idézett fejezetének egyik képe: „Mint a' juh vitetik a' halálra, és meg-némúlt mint a' bárány az ötet-nyirő előtt, és meg nem nyitnya a' száját.” (Iz 53, 7.)

16 be földözték = betakarták

37–39 Utalás a hegyi beszéd tanítására (Mt 5, 10–11).

54.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések.** Bécs 1634, 63–65.

Szövege megtalálható még: *Csikcsobotfalvi kézirat* (1675 k.) 103–04. – *Kájoni János: Cantionale catholicum* (Csík 1676) 136–37. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 105-06. – *Écsi ék.* (1700–25) 214.

A Kájoni János *Cantionálé*-jában és a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ban található verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az ezekben levő szövegeltérések a következők: 3 Nagy Péntekre 11 Az Emberben 15 telik.

Verses elmélkedés Jézusnak Pilátus előtt történt kihallgatásáról. (Mt 27, 1–26.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

1 taglás = verés (NySz III, 372)

6 Hogy szólna halálához – hogy véleményyt nyilvánítana a halálos ítéletre vonatkozólag, döntene a halálos ítéletről.

18 képe = mása, helyettese, helytartója

20 sentenciázá = ítélte

29 Barabbást – a római helytartó rabja volt, akit a zsidók Jézus helyett szabadon bocsáttattak (Mt 27, 16–21).

31 gráciáiát = kegyét. A tömeg a Jézust megmenteni akaró Pilátusnak az evangélium elbeszélése szerint ezt kiáltozta: „Ha ezt el-bochátod, nem vagy a' Chászár barátja.” (Jn 18, 12).

34–36 Pilátus a legendás hagyomány tanúsága szerint száműzetésben önkezével vetett véget életének. Erre céloz a három utolsó sor, amelyhez Kájoni és a *Gsikcsobotfalvi kézirat* írója még két strófában a tanulságot így foglalja össze:

Pilátusnak követői,
Christusnak meg feszítői,
Es kegyetlen hóhéri.

Valakik bünt cselekesznek,
Pilátussal eggjüt lésznek.
Es örökké gyötrődnek.

55.

Nyomtatott kiadása: **Elmélkedések**. Bécs 1634, 69–70.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cantionale catholicum* (Csík 1676) 137. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 106, – *Écsi ék.* (1700–25) 216. – **Bozóki Mihály: Katólikus karbéli kótás énekes könyv** (Vác 1797) 145.

A Kájoni-féle verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az itt található szövegeltérések a következők: 8 A' hol Iesust meg-neveték 9 Es bolondnak nevezék 10–18 [Hiányzik.] 21 Csak semminek itilé 28 Christust-is 35 Meg-láttyák fényes felhőben 37 Jajgatván magok sirattyák.

Verses elmélkedés Jézusnak Heródes király előtt történt kigúnyolásáról. (Lk 23, 6–12.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

9 Szóvalis böchülteték – Heródes megszólításával tüntette ki Jézust, aki azonban nem válaszolt. 19 fejrben öltözteté – Heródes gúnyból a királyok és hadvezérek fehér díszruhájába öltöztette Jézust, és úgy küldötte vissza Pilátushoz.

25 Noét – Noé a fia, Kám gúnyolta ki, mikor az a szőlő levének erejét nem ismerve ruha nélkül részegen feküdt sátrában (1 Móz 9, 18–27). Noé az egyházatyák magyarázata szerint előképe volt a fehér ruhával kigúnyolt Krisztusnak.

34–36 Az utolsó ítéletre jövő Krisztus képe.

39 Essetek ránk – utalás az utolsó ítéleten rettegők képére a *Jelenések könyvé*-ből: „És a földnek királyi, és a fejedelmek, és a hadnagyok, és a gazdagok, és az erősek, és mind a szolgák, és a szabadosok, el-rejték magokat a barlangokba, és a hegyek kő-szikláiba: és mondnak a hegyeknek és a kő-szikláknak: Essetek reánk, és rejtsetek-el minket a királyi-székben-ülőnek orczája-előtt, és a Báránynak haragja-előtt.” (Jel 6, 15–16.)

56.

Nyomtatott kiadása: **Elmélkedések**. Bécs 1634, 75–77.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cantionale catholicum* (Csík 1676) 137–38. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 106–07. – *Écsi ék.* (1700–25) 217.

A Kájoni-féle verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az itt található szövegeltérések a következők: 16–21 [Hiányzik.] 22 Nézzed a' 23 A kin miatt nem-is szólhat 25–27 [Hiányzik.] 28 számos 37–42 [Hiányzik.] 44 áradok (Kopcsányinál sajtóhiba?).

Verses elmélkedés Jézus megostoroztatásáról és a keresztút előtti kigúnyolásáról. (Jn 19, 1–3.) A szerző nyilván prédikációs forrásai nyomán a jelenetbe sok nem evangéliumi eredetű elemet is szőtt.

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

16 genyet = gennyedt, gennyes

18 fertezetes = parázna, buja (NySz I, 831)

31–33 Utalás Izaiásnak Izrael meggyalázott szentjéről szóló jövendölésére: „A' lába talpától-fogva tetejéig, ninch ö-benne egészség: seb, és kékség, és meg-dagadozott kelevény, bé nem kötötzetett, se orvossággal nem gyógyítottott, se olajjal nem lágyítottott.” (Iz 1, 6.)

34–41 Utalás Izaiásnak a fájdalmak emberéről szóló jövendölésére: „A’ meg-utáltatott, és utolsóbbat a férfiak-között, a fájdalmas férfiat, és a nyomorúság-tudót: és mint-ha el-rejtett az ő orczája, és meg-utáltatott, azért nem-is böchtük őtet. Bizonyára a mi betegségeinket ő viselte, és fájdalminkat ő hordozta: és mi őtet mint egy poklosnak alítottuk, és az Istentől meg-ostoroztatotnak, és meg-aláztatotnak.” (Iz. 53, 3–4.)

39 Mint meg jövendöltetett – az evangéliumok írói és maga Krisztus ismételt hivatkozott arra, hogy szenvedését a próféták előre megjövendölték. Lásd az 53. sz. vers 1 – 2. sorának jegyzetét.

40 poklosnak = bélpoklos, leprosus

57.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések**. Bécs 1634, 82–83.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cationale catholicum* (Csík 1676) 138–39. Kocsányinak a főszövegben 57. és 58. sz. alatt közölt versét összevonja; 1. alább. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 107–08. – *Écsi ék.* (1700–25) 218. – *Bozóki Mihály: Katolikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797) 146.

A Kájoni-féle verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az itt található szövegeltérések a következők: 1 NEzd az Ur Christus Szent teste 2 van terhelve 3 Szent vérével bé-festve 4 De ezzel nem elégednek 6 szereznek 7–9 [Hiányzik.] 15 pártos 37–42 [Hiányzik.] Kájoni ezek helyett a sorok helyett a következő 58. sz. vers 2–3 és 8–11 szakaszának részben átalakított változatát csatolta.

Verses elmélkedés Jézusnak tövissel való megkoronázásáról. (Mt 27, 28–31.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

25 formálta = akarta, szándékozta, tervezte

58.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések**. Bécs 1634, 89–90. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 88.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cationale catholicum* (Csík 1676) 139. Kájoni a főszövegben közölt versnek 2–3. és 8–11. versszakát részben átalakítva az előző 57. sz. verssel összeolvasztotta. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 108. – *Écsi ék.* (1700–25) 218. – *Bozóki Mihály: Katolikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797) 146.

A Kájoni-féle verzióról l. még a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. A Kájoninál található szövegeltérések a következők: 1–3 [Hiányzik.] 4 Pilátus Christus inségét 5 Látván tövissel vert fejét 8 Hogy ha a’ Sidóság látná 9 Békével bocsátaná 13–21 [Hiányzik.] 23 A’ népet el-ámitotta 24 Mind halálig nem szánta.

Verses elmélkedés Jézusnak Pilátus által történt elítéltetéséről. (Mt 27, 11–26.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

10 meg lágittaná = meglágyítaná

16 Ezt Isaias – l. az 56. sz. vers 34–41. sorának jegyzetét.

18 Böchüben sem tartotta = nem értékelte (NySz I, 190)

23 el álmította – de a papi fejedelmek és vének rábeszéltek a népet (Mt 27, 20).

59.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések**. Bécs 1634, 94–95.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cathionale catholicum* (Csík 1676) 139–40. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 108–09. – *Écsi ék.* (1700–25) 220.

A Kájoni-féle verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az itt található szövegeltérések a következők: 10 Szüzek Szüz Királynéja 7 Imé vállán 8 A’ Fején tövis 18 Szent Fiát úgy jajgattya. 20 Tábor-hegyén midőn volnál? 21 Rajta el-álmélkodál. 29 Urunk halálán bankódnunk. 30 siratnunk. – Utána még ez a két strófa olvasható:

Christus tövis Koronád-ért,
A’ kopott bársony ruhád-ért.
Es a’ rosz üres nád-ért.

Add az élet Koronáját,
Halhatatlanság ruháját,
Tár-házad gazdagságát.

Verses elmélkedés Krisztus keresztútjáról.

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

17–18 Utalás az öreg Simeon Szűz Máriának tett jövendölésére: „És a’ te lelkedet-is által-jarja a’ tör, hogy ki-nyilatkoztassanak sok szívekből a’ gondolatok.” (Lk. 2, 35.)

20 Tábor hegyén – Péter apostol a Tábor hegyén Jézus színeváltozását Jakab és János apostollal, Mózes és Illés jelenlétében látta (Mt 17, 1–6).

60.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések**. Bécs 1634, 100–01.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cationale catholicum* (Csík 1676) 140–41. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 109–10. – *Écsi ék* (1700–25) 221. – *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797) 148.

A Kájoni-féle verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az itt található szövegeltérések a következők: 4 Ki az Erdőt szép zöld fákkal 7 Ki a’ Földet virágokkal. 10 Ki gyümölcsel 13 Ki az embert 15 Meg-ruház jó-módgyával. 16–18 [Hiányzik.] 22 Im Anya-szült mezitelen. 23 órát a’ 24 Függet a’ nagy 25 0 én szerelmes Iesusom 26 Mely kemény ágyad van látom: 27 Rajtad a’ nagy fájdalom. 29 A’ kemény.

Verses elmélkedés Jézusnak ruháitól való megfosztásáról és megfeszítéséről. (Mt 27, 31.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

2 Plánetakkal = bolygókkal

15 vastag taggal = vastag, erős vétagokkal

61.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések**. Bécs 1634, 104–05.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János; Cationale catholicum* (Csík 1676) 141. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 110. – *Écsi ék* (1700–25) 223. – *Jászfényszaru ék.* (1788) 262. – *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (Eger 1797–98) 144–45.

A Kájoni-féle verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az itt található szövegeltérések a következők: 3 Hogy én-is keseregjek 4 Mert a’ Világnak nagy Ura. 7 Im az Istennek 10 A’ Nap-is az ő orcáját. 12 Gyászollya 28–33 [Hiányzik.]

Verses elmélkedés Jézus keresztre feszítéséről és haláláról. (Mt 27, 50–53.)

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

23 suporlattyá = kárpítja, függőnye

62.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések**. Bécs 1634, 110–12.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cationale catholicum* (Csík 1676) 141–42. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 110–11. – *Écsi ék.* (1700–25) 223. – *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797) 148.

A Kájoni-féle verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az itt található szövegeltérések a következők: 1 0 Háládatlan Sidóság. 15 Nagy retentő csudákkal. 26 Merős mezitelen hagyád. 29 Uri-pompával.

Verses elmélkedés a megfeszített Jézus szemrehányó szavairól, a népnek tett panaszáról. E versnek forrása az egyház nagypénteki szertartásának egyik legjellegzetesebb, ősi liturgikus szövege, az ún. *improperiumok*. A szöveget magában foglaló szertartás a kereszt leleplezésével kezdődik, amikor a pap háromszor, egyre emeltebb hangon gregorián dallammal énekl: „Ecce lignum crucis, in quo salus mundi pependit.” Amire a kórus vagy a nép feleli: „Venite, adoremus.” Közben a keresztet takaró lila leplet fokozatosan leveszik, és a keresztet az oltárlépcső közepénél elhelyezik. Ezután következik az „Adoratio crucis”, a kereszt előtti, térdhajtással és csókkal történő hódolat, amelyben egyes vidékeken a nép különös drámai megindultsággal (térdén csúszva) szokott részt venni. Ezalatt sokfelé a közismert nagyheti, nagyböjti énekeket éneklük (*A keresztfához megyek*). A hivatalos egyházi előírás szerint azonban a papságnak és a kórusnak váltakozva az *improperiumok*at kell énekelnie. Ezeknek a keleti egyházban keletkezett és a VII. századtól nyugaton is elterjedt acclamatióknak lényege, hogy Jézus felpanaszolja az őt ért megaláztatásokat és szembeállítja mindazzal, amit ő a népért tett. (AIMÉ-GEORGES MARTIMORT: *Handbuch der Liturgiewissenschaft*. II. Leipzig 1963, 238.) Az alábbi jegyzetekben a liturgikus szövegnek azokat a részleteit idézzük a *Missale Romanum*-ból, amelyek a vers egyes részleteinek megfelelnek.

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

1–6 Ezek a sorok a nagypénteki liturgiában az *improperium*okat bevezető és az egyes strófák után antifónaként ismétlődő acclamatiót idézik: „Popule meus, quid feci tibi? aut in quo contristavi te? responde mihi.”

10–12 Az *improperium*okban: „Quia eduxi te de terra Aegypti: parasti crucem salvatori tuo ... Ego propter te flagellavi Aegyptum cum primogenitis suis: et tu me flagellatum tradidisti.”

10 Eó te éretted Faraot – l. az 52. sz. vers 15. sorának jegyzetét.

13–15 Az *improperium*okban: „Ego eduxi te de Aegypto, demerso pharaone in Mare Rubrum, et tu me tradidisti principibus sacerdotum ... Ego ante te aperui mare: et tu aperuisti lancea latus meum.”

15 foszlattyaival = elpusztulásával, szétszóródásával

16–18 Az *improperium*okban: „Ego ante te praeivi in columna nubis: et tu me duxisti ad praetorium Pilati.”

19–21 Az *improperium*okban: „Ego te pavi manna per desertum: et tu me cecidisti alapis et flagellis ... Ego te potavi aqua salutis de petra: et tu me potasti felle et aceto.”

19 Mannával – a pusztában vándorló zsidóknak az égből csodálatos módon hullott tápláléka. (2 Móz 16, 13–27.) Vö. a 73. sz. vers 70. sorával.

20 Kőből forró = kőből fakadó

28–33 Az *improperium*okban: „Ego dedi tibi sceptrum regale: et tu dedisti capiti meo spineam coronam.”

29 Istappal = segítséggel, gyámolítással (EtSz III, 564)

63.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések.** Bécs 1634, 116–17.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cationale catholicum* (Csík 1676) 142–43. – *Cantus catholici* (Nagyszombat 1703) 111–12. – *Écsi ék.* (1700–25) 225.

A Kájoni-féle verzióról l. a 48. sz. versnél közölt megjegyzést. Az itt található szövegeltérések a következők: 5 Szent Fiadon bánkódhassunk. 6 Könnyhúllással jajgassunk. 7 legyünk. 8 Szent kinyával meg-epedgyünk. 9 sebesedgyünk 10 lépjünk 11 részegüllyünk 12 égjünk 13 Szent Kereszte meg-örizzen. 16 Ur Iesusnak Anyja engedd, 18 [Kájoninál a végén még a következő strófa olvasható:]

Dicsiret az Ur Iesusnak,
Meg-epedt Szüz Mariának:
Tellyes Szent Háromságnak.
Amen.

Verses imádság a kereszt alatt álló Szüz Máriához; a *Stabat mater dolorosa* kezdetű középkori verses imádság 2., 13–14., 17. és 19–20. versszakának fordítása. Latinját lásd a 71. sz. ének jegyzetében. Kopcsányi *A Bodog Szüz Maria Élete c.* elmélkedőkönyvében átvette ugyanennek a középkori latin éneknek Hajnal-féle fordítását. (Lásd a 71. sz. éneket.) Az itt főszövegben közölt változat, amely a felsorolt hat strófának fordítását adja, néhány kisebb egyezést nem számítva Hajnalétól különböző, Kopcsányi új fordításának tekinthető.

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

1 töredelmes = bánatos (NySz III, 750)

3 Hegyes tör – l. az 59. sz. vers 17–18. sorának jegyzetét.

5 Meg feszültön = a megfeszítetten

17 semued = senyved, sínylődik (EtSz V, 1176)

64.

Nyomatott kiadása: **Elmélkedések.** Bécs 1634, 120–22. Kiad. KOPCSÁNYINÉ: i. m. 88.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cationale catholicum* (Csík 1676) 249–50. – *Szakcsi kántorkönyv* (1788–89) II, 5.

Kájoni ezt és a 65. szám alatt közölt éneket a *Stabat mater dolorosa* dallamára a húsvéti énekek között egy ének első és második részeként közli. Az egyes versszakok harmadik sorait mindenütt megismétli. Szövegének eltérései a következők: 1 Ez a' Nap, kit az Ur szerzett 16 Immár fel-magasztaltatott 20 A' hivek vigasztalása 23 Ennek élünk, örvendezünk 24 Es nagy hálákat adnunk

Verses elmélkedés Jézus feltámadásáról.

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

14 Rabok = a bűn rabjai

19–20 Utalás Szent Pál tanítására: „Most pedig a’ Kristus fel-támadott halottaiból, első zengéje az el-aluttaknak: mivelhogy ember-által vagyon a’ halál, ember-által a’ holtaknak fel-támadása-is. És a’ mint Adámban minnyájan meg-halnak. úgy a’ Kristusban-is minnyájan meg-elevenítettek.” (1 Kor 15 20–22.)

24 Hálálatokat = hálákat

65.

Nyomtatott kiadása: **Elmélkedések**. Bécs 1634, 127–28.

Szövege megtalálható még: *Kájoni János: Cantionale catholicum* (Csík 1676) 250–51. Az előbbi ének (64. sz.) folytatásaként, annak második részeként a húsvéti énekek között közli, a 25–27. sort kihagyta.

Verses elmélkedés a feltámadt Jézusról.

Versforma: 8-8-7. – Dallama a 48. sz. énekével azonos.

2 Iéssének drága veszszeie – magyarázatát l. a 23. sz. vers 8. sorának jegyzetében.

10 Harmad napi hívott virág – Jézus három napig feküdt a sírban, harmad napra feltámadott. Mária is három napig gyászolta fiát.

16 A’ halál ’s az ő fulákia – utalás Szent Pál szavaira: „El-nyelettetett a halál a győzedelemtől. Hol vagyon halál a te győzedelmed? hol vagyon halál a te fulánkod.” (1 Kor 15, 54–55.)

21 harapása – utalás Ozeás prófétára: „Haláloed lészek o halál, te harapásod lészek pokol.” (Oz 13, 14.) Ezt Szent Pál az előbbi jegyzetben az első korintusi levélből idézett mondatában szabadon idézi.

HAJNAL MÁTYÁS

Élete

A Hajnalra vonatkozó adatokat először IPOLYI ARNOLD foglalta össze az Eszterházy Miklós nádor második feleségéről, Nyáry Krisztináról írt életrajzában. (Bedegi Nyáry Krisztina. Bp. 1887, 73–114.) Ezeket ismételte CLAUSER MIHÁLY a GYENIS ANDRÁS szerkesztette *Száz jezsuita arcél* című kiadványnak második kötetében. (Bp. 1941, 125–34.) A náluk található szerény portré megközelítőleg teljessé alakítható az egykorú kéziratos források, elsősorban a jezsuita rend *Catalogus brevis* (vagy *Catalogus personarum et officiorum, ministeriorum Provinciae Austriae Societatis Jesu*) című jegyzőkönyvsorozatának adatai alapján. Ez utóbbinak részben párhuzamos, helyenként azonban egymást kiegészítő két sorozata a jezsuiták római levéltárában (ARSJ Austr. 123., 125. és 139.) és a pannonhalmi bencés főmonostor levéltárában (jelzete: 118 J 1.) található.

A feljegyzések szerint Hajnal Mátyás 1578. febr. 4-én Nagyszombatban született. (Vö. CARLOS SOMMERVOGEL: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. IV. Bruxelles–Paris 1893, 27; SZINNYEI JÓZSEF: *Magyar írók*. IV. Bp. 1896, 275–76.) Feltevésünk szerint a Draskovich Györgytől 1584-ben létrehozott nagyszombati iskola első tanulói közé tartozhatott. A poétika és retorika osztályainak elvégzése után belépett a jezsuita rendbe. Ez 1598. febr. 4-én Olmützben történt meg; az ottani jezsuita kollégium évkönyvében olvasható: „Duo egregii adolescentes Matthias Hajnal et Michael Nyri Hungari, quorum prior Philosophus, alter Rhetor in societatem recepti sunt.” (Historia Collegii Olomucensis S. J. 1566–1727. Bécsi Nemzeti Könyvtár, 12026. sz. 10a; idézi TIMÁR KÁLMÁN: Adalék Hajnal Mátyás életéhez. ItK 1930, 360.)

A katalógusok szerint belépése után Brunnbe került, ahol az 1598/99. évben noviciusként az első próbaévet töltötte. A jezsuiták rendi szokása szerint a végleges fogadalom letételéig három próbaévet kellett a jelöltnek kiállania. Ezeket több éves időköz választotta el egymástól, amely alatt részben iskolai munkát végeztek, és az alsóbb osztályokban az elemi ismereteket tanították, részben a filozófiai és teológiai tanulmányaikat folytatták. Így történt ez Hajnal esetében is: 1600-ban Olmützben a grammatistákat tanította, 1601/02-ben Grazban a filozófiát hallgatta, 1603-ban Vágsellyén ugyancsak a grammatikát tanította. 1604–07 között ismét Grazban, Pázmány Péter keze alatt a teológiát hallgatta, majd annak végeztével az 1607/08-i iskolai évben ugyanitt poétikát tanított. A filozófiai és teológiai kurzusokban való előhaladását a pappá szentelés különböző fokozatainak megszerzése is nyomon követte. Erről a grazi egyetem növendékeinek szentelési jegyzőkönyve tanúskodik: 1601 nagybőjtjén a tonzúrát és a kisebb rendeket, 1607 nagybőjtjének két egymást követő szombatján a diákonátust és a subdiákonátust, nagyszombaton az áldozópapi fokozatot kapta meg. (JOHANN ANDRITSCH: *Studenten und Lehrer aus Ungarn und Siebenbürgen an der Universität Graz 1586–1782*. Graz 1965, 30.) Nevét felsőbb tanulmányaiban mestere, Pázmány, a *Theologia scholastica* című kéziratos jegyzetében az 1604/07. években tanítványai között feljegyezte. (Bp. EK, A 33. sz. kézirat, 1119–1122; vö. FRANKL VILMOS: Pázmány Péter és kora. I. Bp. 1868, 22, 27.)

A pappá szentelést követte a harmadik próbaév, amelyet 1609-ben Eberndorfban töltött. Ezután 1610/11-ben Olmützben poétikát tanított, 1611/12-ben pedig a zágrábi kollégiumban volt, ahol a névsorban neve mellett foglalkozásáról, beosztásáról ezt olvassuk: „confessarius, praefectus spiritualium, praefectus scholarum”. 1612 júniusában, a

tanév végén visszament Grazba, ahonnét Alsólindvára küldték Eszterházy Miklós udvarába, a „missio palatinalis” vezetőjének; a krónikában ugyanis neve mellett ez áll: „Superior missionis Alsolindvanae collegii Graecensis”. Itt ezúttal csak az 1614/15-i tanév végéig működik. A következő évben neve a rendi feljegyzésekből kimaradt. Az 1616/17-i iskolai évben pedig Nagyszombatban („minister collegii et operarius spiritualis”), majd az 1617/18-i és 1618/19-i évben Homonnán találjuk („apud illustrissimum generalem Superioris Ungariae D. Forgacz generalem Cassoviensem”). Homonnán 1617. okt. 22-én tette le a jezsuita rendben szokásos ünnepélyes négyes fogadalmat Dobokai Sándornak, a rezidencia előljárójának kezébe, amiről a saját kezével írt fogadalmi okmánya tanúskodik (ARSJ, Germ. 5. 359a).

Bethlen Gábornak 1619-ben megindított hadjárata a nagyszombati kollégiumra és Hajnalra is megpróbáltatást jelentett. A református fejedelem és az erdélyi hadak nem nézték jó szemmel a katolikus rendeket és intézményeiket. A szorongatásokat örökíti meg Hajnalnak egy 1619 novemberében a Nagyszombattól nyugatra, a Kiskárpátok bejáratánál levő Vöröskő várában kelt levélfogalmazványa. (Lásd a levelek között alább 1. sz. alatt.) Ebben a fejedelemtől a jezsuitáknak a számkivetés alól való mentesítést és a nagyszombati kollégiumba való visszatérés megengedését kéri. Arra hivatkozik, hogy rendtársai a politikai dolgoktól mindig távol tartották magukat, és erről az országgyűlés előtt is hajlandók számot adni. Utal egy korábbi levélre, amelyet az erdélyi seregek élén közeledő fejedelemnek küldött, és amire választ még nem kapott. Felemlíti az alig két hónappal korábban, szept. 6-án Kassán megölt jezsuiták ügyét, akik a protestáns érzelmű erdélyi zsoldosoknak lettek áldozatai. E „történetet” – Hajnal szerint – Bethlen maga sem helyeselte, sőt „felette bánta”. A levélfogalmazványból nem derül ki, hogy Hajnal kérése eljutott-e a címzetthez. A várt eredmény mindenestre elmaradt. Az erdélyi seregek Pozsonyig jutottak, és a fejedelem az oda összehívott országgyűléssel a katolikus rendeket száműzette. A jezsuitáknak is menekülniük kellett. Hajnal Mátyás neve az 1619/20. évben a bécsi kollégiumban az „exules collegii Tyrnaviensis” között, majd a következő évben beosztása megjelölése nélkül a zágrábiak névsorában olvasható.

A Bethlen háborúja elől való menekülésnek és a kétéves számkivetésnek egy Hajnalt érzékenyen érintő másik emléke bukkan elő még két évtized múlva is Eszterházy Miklósnak a királyhoz küldött egyik referátumában, ahol a fiúutód nélkül elhunyt Thurzó Mihály özvegyének örökösödési ügyéről tesz jelentést a királynak. A nádor megírja véleményét az osztozkodás módjáról, és megemlíti a hadizsákmányból szerzett semptei könyvtárat, ahová egykor Hajnal Mátyás könyvei is bekerültek. Ezek a nádor véleménye szerint a nikolsburgi békekötés értelmében egykori gazdájukat illetik: „Quod autem ad res allodiales, ibi maior est difficultas, nam illae secundum jura et consuetudinem regni, viduam concernere dignoscuntur ... Bibliotheca Sempthaviensis potiori ex parte constabat ex libris spoliatis et praedatis, qui libri alias erant Patris Haynal, ut defacto regestum et conscriptionem illorum librorum producere potest, et meminisse eosdem libros in tractatu Nichlespurgensi restitui petiisse a dicto Stanislao Thurzo nec Pater Hainal, ut refert, neglexit a Michaele Thurzo eosdem petere. Cum autem spolia iniusta tam jure Divino, quam humano, legitimis possessoribus restitui debeant, non video factam fuisse iniuriam viduae, si dicti libri per commissarios suae Maiestatis, iis forte, ad quos pertinebant, restitui sunt, praesertim cum spoliolum hoc, nec in armistia aliqua comprehendantur. Si vero alii libri praeter hos, aliorum illinc ablati sunt, et per dictum condam Stanislauum Thurzo aliis legata non sunt; aut dicto articulo Poseniensis Diaetae eorum acquisitio non excluditur, et omnino vidua de summo jure agere velit, aut conveniendum. esset cum illa, ratione huius praetensionis suae, per eos, ad quorum manus Libri devenerunt; aut vero, vel libri restituendi vel precium librorum solvendum censerem ...” (OL Magyar kancellária iratai, A 21. Litterae Palatinorum 1639. Nr. 195.) Érdekes lenne ismerni Hajnal könyveinek itt említett jegyzékét, és megtudni, vajon visszakerültek-e a könyvek tulajdonosukhoz. A nádori iratban említett könyvjegyzéket azonban nem sikerült megtalálnunk.

A háborús mozgalmak csillapodtával Hajnal ismét visszatérhetett a misszióba. Neve 1621 novemberétől a bécsi rezidencia tagjai között ezzel a megjegyzéssel szerepel: „In missione apud ... Nicolaum Eszterházi ...” 1625–1643 között csaknem minden évben a nagyszombati kollégiumból kihelyezett „missio palatinalis” tagjai között található. A krónikák följegyzéseinek hézagossága miatt az 1624 és 1630 közötti hat esztendőből nincs beosztásáról pontos adatunk. Tisztsége volt ezekben az években az udvari vagy magyar hitszónok (concionator aulicus, concionator Ungaricus) és a gyóntató (confessarius). Egyes években, így 1632/33-ban és 1641-ben a katalógus a misszió előljárójaként (superior) említi; feltehető azonban, hogy ez alatt az idő alatt mindvégig ő volt társai előljárója is, hiszen nevét mindig a többiek előtt olvassuk. Mellette szere-

pelnek még a következők: Besztercei János, Vernich Mátvás, Draskovics Illés, Kecskeméti József, Keresztes István, P. Leonardus, Berlich Dániel, Szél Simon, Jászberényi István, Kirinich Jakab, Németi Jakab (a pozsonyi nyomda későbbi vezetője) és Moyses György.

A nádori misszió a XVII. század első évtizedeiben kibontakozó katolikus ellenreformációs mozgalomnak sajátos képződménye volt. Tagjai a jezsuita rendtartomány szervezete értelmében a bécsi, majd a nagyszombati kollégiumhoz tartoztak. A nagyszombatinak előljárója Hajnal élete java részében a tudós Forró György, a Káldi-biblia lektora volt. A misszió tagjai azonban nem éltek a nagyszombati rendházban, oda legfeljebb csak látogatóba jártak. Életük a nádornak, a tizennyolc éves korában reformátusból katolikussá lett Eszterházy Miklósnak udvarában folyt. A nádor mindkét feleségét – előbb Mágocsy Ferenc 1612-ben elvett özvegyét, Dersffy Orsolyát, majd ennek halála után, hét év múlva Thurzó Imre húszéves özvegyét, Nyáry Krisztinát – a katolikus vallásra való áttérésre készítette. Ebben udvarának jezsuitái, elsősorban Hajnal Mátvás voltak segítői. A misszió feladata volt a nádor családjának és háza népének lelki gondozása mellett a tanítás és nevelés is. A tanulásban a nádor is részt vett: Hajnaltól bölcséletet, matematikát és teológiát tanult. (Vö. CSAPODI CSABA: Eszterházy Miklós. Bp. 1942, 152.) Keresztes István, akinek neve 1633 és 1641 között mindig ott szerepel Hajnalé mellett a névsorokban, a nádor első házasságából született István nevű fiának volt tanítója. Ő és az évek során felnövekvő többi fiú a filozófiai kurzus fokán végezték a gimnáziumi tanulmányokat; tanítóik a névsorokban a „socius et magister filiorum in Philosophicis”. A misszió tagjai ezenkívül a nádor egyre gyarapodó birtokain hittérítők is voltak. Ilyen irányú tevékenységüknek még vázlatos történetét sem ismerjük; a rendi krónikák, fennmaradt levelek és egyéb írásos emlékek szűkszavú megjegyzései azonban sejtetik életüknek, tevékenységüknek mozgalmasságát, olykor a nádori családhoz kapcsolódó intimitásait is. Gyakran kellett utazniuk és követniük a nádori udvartartást. Hajnalt is 1624/25-ben Németújváron (Ujvarini), 1631-ben Prónán találjuk; máskor levelezésének keltezése Kismartont, Nagyheflányt jelöli tartózkodási helyének. Amikor azután Eszterházy Miklós második felesége, Nyáry Krisztina kezével a Thurzó-birtokok jelentős részét is megszerezte, székhelyét egy időre Nagybicsére tette. Itt készült 1629-ben Nyáry Krisztina számára az elmélkedő könyv is. A bicsei várból 1627 táján a jezsuiták huszonegy falu lakosságát térítették vissza katolikusnak, és a várhoz tartozó területen tizenhét faluban állították vissza a plébániát.

A nádor udvarában a kor egyik jellemző szellemi megnyilatkozásának, a vallási vitatkozásnak is hely jutott. Ezeknek egy Hajnallal kapcsolatos epizódját Andreas Schmal örökítette meg feljegyzéseiben. (Kiadta FABÓ ANDRÁS: Monumenta Evangelicorum Aug. Conf. in Hungariae historica. II. Pestini 1863, 204–05.) A nádor 1627. dec. 27-én a bicsei várba ebédre hívta meg az evangélikus Thurzó Imre egykori papját, a nagytekintélyű Hodik János szuperintendenst, aki aznap a névnapját is ünnepelte. Az asztalnál a nádor tréfás évődéssel szólította fel az ünnepeltet és Hajnalt, hogy disputáljanak az úrvacsoráról, a szentek tiszteletéről és a római egyházzal. A leírás szerint ez baráti légkörben végbe is ment.

A misszió tagjai szoros kapcsolatban állottak a nádor családjával. Mindennapi életük apró jellemző eseményeinek emlékét Eszterházy Miklós levelezésében is megtaláljuk. Néhányat, ahol Hajnal neve is felbukkan, a továbbiakban idézünk is. Az 1624. év karácsonya előtt országos ügyeinek intézésére Komáromnál a megáradt Dunán kelt át kíséretével, amelyben a jezsuiták is vele voltak. A veszélyes téli kirándulás a révészeknek sem volt nagyon ínyére, de Hajnal páter is kissé meg lehetett ijedve. Erről a kalandról így számol be feleségének: „S noha eleget szabódék Páter Hajnal a Duna közepe felé, hogy visszatérjünk, de mivel a másik part is csak egyannyira volt már: Isten szép békével általsegített bennünket”. (TT 1900, 23.) Két hónappal később, 1625. febr. 19-én még mindig Komáromból kelt levelének családi intimitás a tárgya: Nyáry Krisztina gyermeket várt, és azért az akkor kezdődő nagyböjt szigorú fegyelme reá nem vonatkozott. A nádor, hogy felesége lelkiismeretét megnyugtassa, Hajnalra hivatkozott: „Édes fiam, a te terhed megszólalván avagy csak megjelentvén magát, kötelezett arra, hogy róla is gondolkodjál. Azért a te böjtödnök már vége vagy. Ne fáraszd tovább magadot. Hanem a kis atyafi, a kis emberkére nézvén is, a kis konyhán szükséges, hogy húst főztesse magának. Erről a Páter Hajnallal is beszéltünk; egyebet se cselekedjél édes fiam benne. Isten azonkívül is jó névén veszi a jó igyekezetét.” (TT 1901, 365.) Pár nap múlva azonban jobbnak látta, hogy a tanácsadót személyesen is feleségéhez küldje, és így ellenőriztesse annak életmódját. A febr. 24-én kelt levélben ugyanis ezt olvassuk: „A Páter Hajnalt im én visszabocsátottam, édes fiam, hogy ne hagyjon bánkódnod a sovány böjtben, és azért is, hogy húst etessen veled, azt kívánván mostani állapotod ...” (i. h.). A páter

talán éppen a nevenapjára, Mátyás apostol ünnepére (febr. 24.) érhetett haza, mert a nádor a következő, Komáromban márc. 2-án kelt levelében erről a hazarándulásról és az azt követő „böjtszegésről” tréfásan így példálódzik: „Íme itt ére a vén emberek hava március is, mőly talám jól vagyon is ezért, hogy ne halljad a vén ember köhögését. Ez azért mi havunk édes atyámfia, s a jövő hónap az eleihez Sovágó Jánossal talám nektek vagyon több közetek, a ki azt hallom gyakorta meghagja a böjtöt és másokkal is megszegett holott három ember panaszát is hallottam már hogy vendég lévén böjtszegéssel költ asztalotoktól föl. S megadta Páter Hajnal is a Szent Mátyás poharát, van híremmel, s nem csuda hogy a ki magát megalázzván és hamvazván a sovány böjtnek adta, attól illy igen elvadoltanak. De no hagy járjon, föl deről még a mi napunk is.” (TT 1901, 366.) A nádort baráti ragaszkodás fűzhetette udvarának tanult, okos jezsuitáihoz. Hiányolta is őket ezekben a komáromi napokban, amikor hol a jeges Duna, hol meg a családi ügyek miatt szakadtak el tőle. Felpanaszolta feleségének is, hogy papjai magára hagyták. A „Bethlen fejedelmet ravaszsággal megelőző páter Bisztriczet” is fenyegette, hogy majd akkor hozatja vissza Komáromba, „mikor igen nagy habok a vagy jeges zaj fog a Dunán lenni.” (1625. febr. 28. TT 1901, 365–66.) A páterek azonban igyekeztek uruk kedvében járni. Ugyancsak a nádor egyik levelének megjegyzéséből tudjuk például, hogy Hajnal még Pozsonyba is küldött könyvet utána, amit azonban országos gondjai miatt nem nagyon forgathatott: „A páttert édes fiam köszöntséd. Levelére nem tehetek választ, s a mőly könyvet küldött, abban sem gyakran olvashatok. Hanem hogy veletek ő kegyelme is imádkozzék érettünk, kérjed édes fiam.” (Pozsony, 1626. szept. 9. TT 1901, 384.)

Hajnal életének egy szakaszát – a harmincas évek második felében – abból az *Actuum Academicorum collegii Societ. Jesu Tyrnaviae, tomus XVII.* című naplóból ismerjük, amelybe a kollégium belső történetét a nagyszombati jezsuita templom építkezésének irányításával megbízott Dobronoki György jegyezte fel (EK, Coll. Pray. tom. XXX.). Innen értesülünk Hajnal 1636. januári súlyos betegségéről: „Hodie accipi nuncium Posonio P. Matthiam Hainal extreme decumbere apud D. Palatinum in Kis Marton, apud quem jam a quatuordecim annis mansit.” Az „extreme decumbere” halálos betegséget jelent. Későbbi adatokból élete utolsó szakaszának betegeskedéséről is tudunk. Ez alkalommal azonban a meg nem nevezett súlyos bajból szerencsésen felgyógyult, mert néhány hónap múlva már Galántáról járt be a nagyszombati kollégiumba. Ebben az időben a nádor udvara gyakran időzhetett Galántán. Itt élt két öccse, Dániel és Pál családjával együtt. Dániel bátyja mellett részt vett az országos ügyek bonyolításában is. A diárium feljegyzései arról tanúskodnak, hogy a „missio palatinalis” galántai tagjainak tevékenysége a nádor szélesebb értelemben vett családjára, rokonaira is kiterjedt. Hajnal Mátyás 1636. szeptemberében kezdett Galántára kijárni. Akkor üzhették ki innét a kálvinista prédikátort. A Nagyszombatba irányuló gyakori jövés-menésben sokszor találkozunk nevével. Az utazókocsik valamelyikében, olykor éppen a nádor vagy Eszterházy Dániel társaságában Hajnal is ott van. A megjegyzésekből arra is lehet következtetni, hogy december elejéig a plébániai munkát is ő végezte. 1636. dec. 2-án ugyanis ezt jegyezte fel Dobronoki: „Festum B. Francisci Xaverij ... P. Matthias Hainal cum Adm. R. D. Francisco Gál futuro loci Parocho ibidem, circa decem advenit. Comederunt ambo ad secundam mensam.” Tehát az akkor újonnan boldoggá avatott jezsuitának, Xavéri Ferencnek ünnepén az asztalnál, a második terítésnél a jövődöbeli galántai plébánossal együtt Hajnal is megjelent a nagyszombati házban. De a következő napon tovább is mentek, mert 3-án már ezt olvassuk a naplóban: „Post prandium P. Hajnal cum Socio domino Gal, Galantham rediit.”

Az ilyesfajta bejegyzések havonta többször is ismétlődnek: „P. Matthias Hainal Galantha excurrit huc” (1637. jan. 20). Ezeknek az utaknak a galántai és nagyszombati dolgok szempontjából nagy fontossága lehetett. Ugyanennek az évnek elején a nagyszombati monumentális templomépítkezés már a befejezéshez közeledett, és Galántán is lerakták az új rendi templom alapjait. 1637. jún. 12-én ezt olvassuk: „R. P. Rector cum P. Hainal pransus est apud Archiepiscopum, et post prandium P. Hainal Galantham redijt ubi hoc anno Novum templum coeptum funditus erigi.” Tehát ebéden voltak Pázmánynál, akivel bizonyára éppen az építkezésekről esett fontos szó. 1637. aug. végén pedig már lázasan készülődtek az új templom felszentelésére. Erre az alkalomra a kollégiumban nagy ünnepséget készítettek. Aug. 4-én nagyarányú iskolai szabadtéri színjáték előkészületeinek adataival kapcsolatban találunk nevére: „P. Matthias Hainal Galantha huc excurrit cum Magnif. DD. Paulo et Daniele Ezterhasij Perspectivas pro Theatro figuras Pictor est aggressus. Calor magnus. Conductus Arcularius qui opere lignario quidem sed florido per modum castris doloris hortum, florum apparatu plenum extruat, qui humandis Innocentibus Domini Palatini filiis inserviat. Provis illi fl. 45. Additus eidem Pictor Civitatis, qui depingat omnia quae ipse fecerit. Tornario pro cancellis dedi in

universum fl. 20.” Magára a templomszentelésre aug. 28-án érkezett meg Eszterházy Miklós nádor, Dániel öccsének és egy-egy fiuknak társaságában a városba, ahol nagy pompával fogadták őket. Hajnal nevét szept. 2-ig úgyszólván naponta olvashatjuk a naplóban. Részt vett az ünnepségeken és a családi halottaknak a templom kriptájában való ünnepélyes elhelyezésén. Ebben az időben, talán éppen az új templomban mondott exhortációinak és a pompás szertartásoknak gyümölcseként született meg Hajnal névtelen műve, *Az igaz isteni tiszteletnek tiszta tüköre* (Pozsony 1638).

A következő években már ritkábban kerül elő neve. Alighanem betegsége miatt kevesebbet mozoghatott. 1640 februárjában és márciusában ismét több időt töltött Nagyszombatban. Febr. 13-án a nádor kíséretében Semptérről érkezett, hogy a nagyszombati kollégium patikájában a régiek idegnyugtató csodaszerét, a mithridaticumot megtekintsék. „Fr. Abrahamus Jung Apothecarius Collegij proposuit in Apotheca publice species ad Mithridaticum, quod conficere vult, requisitas, Doctoribus examinandas. Cui rei tamquam hactenus in Ungaria non visa interesse voluit Illustrissimus Palatínus, ideoque Sentavia accurrit; rediere cum eodem uno curru R. P. Rector et P. Matthias Hainal; quibus se P. Stephanus Keresztes adiunxit.” A vendégek kocsiján tehát Hajnal is, a nagyszombati rektor és a nádor fiának házi nevelője, P. Keresztes is visszatért Semptére még ezen a napon. Egy hét múlva azonban Hajnalt már a húshagyói, farsangvégi engesztelő szentségimádás nagyszombati szónokai között találjuk. Az első napon, febr. 19-én ő mondta a magyar prédikációt: „Inchoatae sunt preces quadraginta horarum ... Conciones hoc die, sicut et sequentibus habiti sunt ternae, tribus itidem linguis, videlicet mane a nona Ungarica, quam fecit P. Matthias frequenti populo, in summo frigore ... A meridie hora prima slavonica ... Tertia denique vesperi circa quintam Germanica ...” A szónokok azután minden nap változtak. De márc. 2-án ismét a nagybőjti gyakorlatok szereplői között találjuk nevét: „A meridie hora media quarta expositio de more Venerabili psalmus quinquagesimus est decantatus, quo finito habuit ad populum praesentem, et studiosos exhortationem P. Matthias Hainal.” Kár, hogy beszédeiből semmit nem ismerünk.

Az 1640. esztendő nagybőjtjének végén azután Hajnal hosszabb időre Nagyszombatban maradt. A diárium írója megjegyezte, hogy részben egészségét akarta helyreállítani – „ut valetudinem curaret” –, de felhasználta a félrevonulás és a nagyobb kényelem adta lehetőséget arra is, hogy febr. 4-e és márc. 25-e között megírja név nélkül kiadott vitairatát, a *Ki-tett cégér-t*, Keresztúri Pál katekizmusának bírálatát.

Amint az eddigiekből is kítűnik, Hajnal egész életében sokat betegeskedhetett. Rákká fajuló gyomorbaja már fiatal növendék korától kísérhette. Később viszonylag ritka életrajzi adatai között is ismételtelen betegségre való célzásokat találunk. 1633. febr. 21-i levelében (l. a 2. sz. levélben) Batthyány Ádámnak azt írja, hogy Bécsben kúráltatta baját. Ugyancsak neki 1636. júl. 3-án válaszában késéséért magát azzal mentegeti, hogy a neki írt levél vételekor „szinte akkor nagy forróságban és gyomorragásban” szenvedett. Ezt az esetet minősíthette halálosnak Dobronoki a Pozsonyból vett hír alapján diáriumának jan. 14-i imént idézett bejegyzésében. A negyvenes években a *Catalogus brevis* Hajnal nevét ugyan a „missio palatinalis” elöljárójaként tünteti fel; a róla szóló híradások azonban ekkor egyre inkább elapadnak. Külső tevékenységében, missziós és lelkipásztori munkájában a vissza-visszatérő betegség valószínűleg egyre inkább akadályozta. Ebből az időből két kis könyvről tudunk. 1642-ben Pozsonyban az elmélkedő könyv második kiadása jelent meg, és ugyanebben az évben megírta Keresztúri katekizmust védő elleniratára, a *Fölserdült keresztyén-re* (Várad 1641) ismét névtelenül válaszáat, a *Ki-tett cégérnek fellyebb emelt cégéré-t*.

A halál 1644. máj. 28-án Bécsben érte, ahol még gyógyulást remélt végső betegségére. A bécsi kollégium katalógusa így emlékszik róla: „Finiverunt quidem vitae cursum et alii duo, nimirum P. Ferdinandus Sinabel et P. Matthias Heinal [!], uterque valetudinis recuperandae gratia huc a Superioribus missus, sed quibus praeter brevis temporis hospitium, et sepulchrum aliud nihil praeberi potuit; in hoc tamen [sc. sepulchro] priusquam reconderentur, quae consummatorum religiosorum sunt partes tam ante mortem in morbo, quam in ipso cum morte agone, a se nullas desiderari sunt passi.” (ARSJ Austr. 139, 203.) A halálát követő napon a bécsi jezsuita rektor a rendi szokások szerint megírta jelentését a provincia többi házának. A kremsi házfőnöknek címzett levélből tudjuk, hogy Hajnal ápr. 16-án Kismartonból (Eisenstadt) érkezett Bécsbe. Halálos betegsége gyomorrag volt, amit az ott töltött hat hét alatt nagy türelemmel viselt. Végső nyugalomra is a bécsi jezsuiták sírboltjában helyezték el. Idézzük ezt a tudósítást: „Reverende Pater in Christo. Pax Christi. Die Maij 28 sub horam noctis decimam in Professa Domo nostra religiose ac Sacramentis consuetis omnibus munitus vivis excessit P. Matthias Hainal, gente Ungarus, patria Tyrnaviensis, quatuor vota professus, aetatis anno

66, Societatis initae 46. Praeter caetera in Religione obita officia, Missionarium omnino Apostolicum egit annis plurimis, ac postremis quidem apud Illustrissimum Ungariae Palatinum, cui ob morum integritatem, et singularem animi candorem plurimum charus fuit. Virtus illius ex eo praesertim aestimanda, quod annos tot in Aula, atque inter saeculares versatus, nihil aulicum, nihil saeculare contraxerit. Appulerat huc Eisenstadio Aprilis sexta decima, atque ad ultimum usque diem, cum lecto affixus patientissime omnia tolerasset gangrena potissimum occubuit. Caeteras illius virtutes in annuas regeret Collegium, unde ad Missionem expeditus est. Eum, ut consvetis in Societate Patrum et Fratrum sacrificiis ac precibus commendet unice oro, unaque me commendo. Viennae, 29. Maij 1644. R.V.S. Christianus Bertschiades.” (EK Kezirattar, Ab 141, fol. 363.)

Levelői

Hajnal Mátyásnak nyolc levelét ismerjük. Közülük időben az első fogalmazvány, a többi hét misszilis. Ezek írójuk életére, körülményeire vonatkozóan az egyébként szűkszavú egykorú forrásokat, krónikákat értékes adatokkal egészítik ki.

1. Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek.

Vöröskő, 1619. november.

[Az erdélyi hadak elől elmenekült nagyszombati jezsuiták visszatérése ügyében.]

Fölseges es kegielmes Vram, az Mindenható es fölseges Istentől kiuanak Fölseged nek minden iokat boldogul megh adatni.

Eztendeie leszen Fölseges Vram hogi Fölsegednek Comiatirul, Palatinus Vram ö Nagysaga Vduarabol, kinel en azuta lakozom, az Fölseged iambor szolgálaiatul ki akor köuetségben iöt uala ö Nagysagához, egi alazatos Supplicatiot küldöttem uolt; köniöröguen azon Fölsegednek hogj az mi Nagyszombati Collegiomunkat Fölsegedis az Istentől uet sok szep gazdagsabol, [!] az mj Szerzetünkbeli emberekhez ualo io indulattiaert megh segitene. De miuelhogi az a' supplicatio auagi Fölseged kezehez nem iutot, auagi sok orszag dolgai között feledékensegben eshetet, im mostanaban ha megh nem bantanam fölsegedet sokkal derekasb gongiaiban, de minthogi az mi sükségünk [!] is sokkal suliossab most hogi sem akor uolt, fölsegednek egi mas köniörgest alazatosson niutanek. Nem már hogi az megh neuzet Collegiomunknak épületire segitseget keriek, iollehet szuemszerint ennekis helt adnek; hanem hogi az ő megh maradasanak, es előbeni benne lakasunknak bekeseget helt es modot engedgien fölseged. Lehetnenek talam egi auagi ket okok mellic Fölsegedet ettül az kegielmesegtül megh tartoztathatnak, vgimint az orszagnak ellentartasa; az mi mostani haboru időben törtent onnan ualo ki iöuetelünk. De az mi az elsöt illeti, vagion most Fölsegednek az Nömösz [!] orszag elöt oli fauoria es tekintete hogi ezt, fölseged kedueert, es szollasaert, megh engedgie; midön Fölseged is mostani időben enni szolgaiat uöt föl az Nemesz [!] orszag kedueert. Hogi halgassak arrul hogi az egesz orszag ezt nem ellenzi, nem chiak az Catholicus Statust az mi nezi, de egieb Statusbeliekis, kik az ő szerelmes giermekit nagi örömet közzöttünk tanittattak, nem keuesen. Az mi az masodik akadalt illeti, lam fölseges Vram Fölseged sokakat uisza hiauauatot [!] laktok földökre kik feltekben ki bontakoztak uolt; mert nem thehat [!] minketis? kik közzül Cassan az magok bekeseget hailokokban is fegiuerre hantanak <uolt>. Jollehet nem az Fölseged nepe, hanem mase ualadie. Nem melto ok lehetetté ez fölseges Vram a kj megh iramtathatot bennünket? mint hogi tudtuk aztis, hogi még h fölseged el nem erkezet. kit ertettünk uolt hogi az megh neuzet uerontasnak sem uolt somiuhozoia, mely törtent Cassan az mieinken, de söt felette bantais fölseged az törtentet. Mas az Fölseges Vram hogi lam nem futottunk minnian kj az Orszagbol: im en az Tarsommal it uagiunk megh Palatinus uram ö Nagysaga szarnia alat, es az Fölseged kegies es igazsag lato oltalma alais keszek uagiunk adni magunkat. Ez Fölseges Vram ez en röuid mostani supplicatiom kit hogi Fölseged foganatossa thegien ismet es ismeth alazatosson köniörgök Fölsegednek. Hogy ha penigh Fölseged ezen concessiot törüeni szerint akarna az orszag elöt megh lattatni attul szem [!] uonszuk ki magunkat, helt allunk, es ha uagion ualaki közzülünk a' ki ez orszagbol ualo szamkiuetest erdemlette bünhödgiek az, es nem az egesz rend. kinek nem hogi hirenek let uolna affele eszuesztöne practikaia, de söt nagi büntetes alattis tiltia hogi senkj ne arcza magat in negotijs Statuum. Ellenünk czelekedet ualaki ugi czelekede honnan heles lehet az töb artatlanoknak lakasok es az orszagba ualo megh maradasok. Jollehet fölseges Vram chak eggiet sem hallottam megh hogi neuztenek uolna olliat közzülünk, a ki közzöttünk uolna. Az mi penig az közonseges ualdolast illeti, arra az Calauz sok feiedelmek leueleit előhozuan, mellicet mentsegünkre attanak, beusegessen megh felel. Megint alazatosson köniörgök Fölsegednek törekedgiek az Nemes orsagnal ezert fölseged; ezekutan niutsa maga kegielmes leueletis melinek ereieuel bator-

sagossan megh latogathassuk s meg ülhessük pusztá el hagiót helunket. Legien fölsegednek amaz giözedelmes Cyrus Persiabeli, es Hiram Tyrusbéli kiraliokkal hasomlo hire es neue iöuendö idökben kik (2. Paral. 36. u. 22. es 1. Esdr 1. u. 1. es 3. Esdr. 2. u. 1. es 3. Rg. 5. u. 12) az Istennek hazanak fel epuletire es ott az Templomban ualo szolgálatra szabadságot, es segítseget attanak. Ezekkel a mindenható Istennek irgalmassagos oltalmában aianlom fölsegedet ki hogi sokaig szerenczessen es boldogsagossan megh tarcza fölsegedet sziuem szerint minniaiunk neueben kiuanom. In Vöröskü [...] Nouemb. An. 1619.

Fölsegednek alazatos szolgália
Hainal Matias Palatinus Vram
ő Nagysaga Caplianna mp
(EK Collectio Prayana vol. XX, 67.)

2. Batthány Ádámnak.

Kismarton, 1633. febr. 21.

[Gyermekük születésén örömét fejezi ki. Említi betegségét. A bécsi jezsuiták számára búzát és bort kér.]

Algya meg az Vr Isten Nagysagodat minden kiunta Jokkal iduösseghessen.

Nem türhetem, hogy Nagysagodnak s az Aszonnak ö Nagysaganak az uy Magzatot ne öruendenem. Kit hogy az Isten az ö tiztessegere, es Nagysagtok öromere föl neuellenis, szíwbül kjuanom. E mellet aztis akaram alazatoson Nagysagodnak eseben iutatnom, hogy az minemü gabnat igert vala Nagysagod, Beczben leteben, az Domus Professaban lakozo Patereknek, en ream tekintne, hogy ö kegyelmek ott tatartottanak [!] míg beteg uoltam, ha Nagysagod meg küldene, Istentül uenne iutalmat Nagysagod. Akor Nagysagod nagy örömmel monda hogy ket szekerrel hoztak uolt Beczben, de az mint ertem az Pater Albertus, Procurator leueleből, meg nem attak, miben mult akkor el, nem erthetem. Ha valami Boroczkat is ad hozza Nagysagod, annal keduesseb leszen, es főkeppen ha Nagysagod, Husuetra, uagy egy hettel az utan küldhetne, mert akkor Beczben Congregationk auagy gyülesunk leszen, az egesz Prouinciabeli Professusoknak. Lam Nagysagodnak az Isten eleget adot effelet, ketsegnelkül à uegreis hogy közöllye az ö szegeniuel. Igy leszen hogy amaz Vrunk intesekint, querite Amicos de Mamona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos ad aeterna tabernacula, Nagysagodis Baratokat keresuen effele isten atta iobul, be fogattassek altalok az örökke ualo Haylekban. Eltesse Isten Nagysagodat, mind az Aszonnyal ö Nagysagual, (kinek alazatos szolgálatomat aianlom) mind az Vy köröztyenkeuel. Kismartonban 21. Febr. 1633.

Nagysagodnak Christusban alazatos Jo akaro szolgália

Pater Haynal Matyas mpp.

Illustrissimo Comiti Domino, Domino Adamo Battyani de Battyan, Libero Baroni In Nemes Vyuar, Rohoncz, Szalonok, etc. Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis Cubiculario etc. Domino Patrono in Christo observantissimo.

(OL Batthyány-levéltár, Litterae missiles 18474.)

3. Özvegy Batthyány Ferencné Poppel Évának.

Kismarton, 1633. febr. 29.

[Köszönetet mond a meleg alsóruháért, és azt kívánja, hogy az ajándékozó mielőbb a katolikus hitre térjen, ahová már fia és leánya eljutott. Emlékeztetül az előző napi kismartoni vásárból szagos olvasót küld.]

Algya meg az Vr Isten Nagysagodat boldogsagossan.

Noha egyebkoris, de csaknem minden reguel, midön föl kelek, meg emlekezuen az Nagysagod uelem thett iauairul; mondam reguel midön fel kelek, mert akkor tapasztalom es szemlelem az feier ruhat leginkab, mellyel be földözöt, Nagysagod, nem eczer, hanem többször is, nem türhetem hogy Nagysagodert az Istenhez lelkj suhaitasokat ne tegyek. Kiuanuan az ö szent irgalmassagatul, öltöztesse fel ö szent fölsege Nagysagodat, itt, az eleuen hittel tündöklö, es szent malastyanak ruhaiában, amott penig az örök duczösseghben. Kiert azutan sem szunök könyörögni. Nem hiszi Nagysagod melly sziuem öromere lenne az à hir, en nalam, ha azt halhatnam hogy az Catholica Religiora hailana Nagysagod. Kire mar az Nagysagod fiat, es leanyat iutatta az Isten, azonkeppen, regi, hiu, es jambor szolgait. Ketsegnelkül hiuan ezek utan Nagysagodatis, az regi, anni szantalan szent Martyromokkal, Szüzekkel, több uallas teuö szent jamborokkal beuelködö Hitre, mellyen ha csak egygy szent uolt uolnais, Nagysagodis közöttök iduözulhetne, holot

csak egy az Hit, es csak az igaz hit által, melly az szeretettel munkalkodik az mint emlitem, iduözulhet az ember, menniuel, minek utanna enni szenteket szamlalunk raita, az Apostolok utan, ezer öt szaz eztendőtül fogua. Ezek közze batorsagossan szamlaltassa Nagysagodis magat. Nezze meg az kalendariomnak minden Holnapit, lassa kiczodaknak uadnak neuei azokban minden napon, fontollya meg eletit, kik uoltak, s' mit uallottak, s' meglattya Nagysagod hogy mind az Romay hiten uoltanak: Ha azon, es szentek uoltanak, szent az Romay hitis. Es mint hogy mas szenteket ezek kiuül nem hallunk, es à kiket azoknak mondana Nagysagodis, mas hitet uallanak, szentek nem lehetnek. azert, ezeket elhagyuan, az regieket köuesse Nagysagod, ha iduösseget szereti, kiknek az mint hogy igaz uolt az hitek első ötszaz eztendőben, az mint Nagysagodis uallya, ugy azutan sem szünhetet megh, urunk mondasa kint, hogy az Pokol kapuia eröt nem ueszen raita, es igy valakik most szaz eztendő utan külbömbet kezdettek tanítani, heiabban tanittyak. Nagysagodnak ezeket azon io indulatbul irom, az mellyet meg ösmerhetet Nagysagod bennem többszöris. Es miuel nalunk tegnap sokadalomis uolt, im az fiat Nagysagodnak enis meg kultem, egy szagos oluasot. adgya Isten hogy az nagysagod könyörgeseis, mint az illatozo tömien szag, hasson fel az isten eleiben. Eltesse Isten Nagysagodat. Kismartonban 29. Febr. 1633.

Nagysagodnak Christusban alazatos Jo akaro szolgálja

P. Haynal Matyas mpp

Az Nemzetes es Nagysagos Popel Eua Aszszonnak, az Nehay Tekintetes es Nagysagos Batyani Ferencz Megh hagyott özuegyenek etc. Nekem Christusban Tizteletes Aszonyomnak.

(OL Batthyány-levéltár, Litterae missiles 18475. – Közölte: TAKÁCS SÁNDOR: Magyar nagyasszonyok. Bp. 1925, 484.)

4. Batthyány Ádámnak.

Nagyheflány, 1633. jun. 11.

[Megköszöni a bécsi jezsuitáknak küldött gabonát. Gazdájának, Eszterházy Miklós nádornak dolgairól és a hallott hadi hírekről küld értesítést.]

Algya meg az Vr Isten Nagysagodat minden jokal, iduössegesen.

Nem türhetem hogy Nagysagodat, Keri Pal V. által, alazatosan nem köszöntem, es az mjnapi, mind Domus Professara nező Gabnat, mind ennekem adot alamiznat meg nem köszönem. adgyon az Isten 100. annit erette Nagysagodnak. En, Nagysagodnak szíwbélj szolgálja, vahol [!] leszek. Az ideualo állapot, hala Istennek türhető, mind az Vr, mind többek, egessegben uadnak; mellyet Nagysagodnakis, az Aszsonnyal ő Nagysagoual, es artatlan magzattal kiuanok ő szentfölségetül, szerenczessen meg adatni. Ez jövő heten az Vr ő Nagysaga Posomban igekeznek, valami Tanacz tartasert; miuel az Erdeli Feiedelem megh maslotta uegezeset, neminemü dologban. Tegnap mene el innen Questenberg Vram, ő Fölsegehez Beczben, hosszu tanaczo tartat ő Nagysagoual. Az ő Fölsege Hadat io kárban mongyak lenni, nem regen az Magyararsag es Horuatsag 2000. vagot le az Ellensegből, s' az Dania kiraly fianakis meg sebesitettek az kezet. Maga Boltzan, Silesiabban, az Ellenseget è napokban meg proballya; 10. ezerrel, szamossab az ellensegnel. è mellet, jo igeis leuen, az Isten sem hadgya el. mj mindazaltal imatkozzunk. Ezekkel, enis Nagysagodat Istennek oltalmaban lenni kiuanom. Eltesse ő szentfölsége Nagysagodat, az Aszsonnyal ő Nagysagoual egyetemben, kinek aianlom alazatos Isteni imatsagomat. Az Nagy Hefflani Hideghewuiznel. 11. Junij 1633.

Nagysagodnak Alazatos Szolgálja migh él

P. S. Kerem tudositson Nagysagod az ora felöl ha csak kölczön atta uolte Nagysagod, uagy aiandekön akaria adni, miuel en ott hattam uala, es nem tudom ki akarattyabol Beczben uitte uolt Fuley V. az ora czinalohoz, kit minap, 5 Rhenes forinton ualtek kj. en az mi azt illeti, akor sem tartottam mint saiatomra szamot, s' mostis ertuen Nagysagod akarattyat, kesz uagyok megh küldenem.

P. Haynal Matyas mpp.

Illustrissimo Comiti, Domino Domino Adamo Battyani, De Nemet Vyuar, Rohoncz, etc. Sac. Caes. Regiaeque Maiestatis Cubiculario, etc. Domino Patrono in Christo obs.mo.

(OL Batthyánv-levéltár, Litterae missiles 18476. – Közölte: JENEI FERENC, Itk 1960, 689–90.)

5. Batthyány Ádámnak.

Tarcsa, 1636. jul. 3.

[Válaszának késedelmes voltát betegségével menti. Köszöni a küldött bort. A beteg kismartoni ferences vikárius számára orvost és meleg papucsna való posztót kér.]

Algya meg az Vr Isten Nagysagodat minden Jokkal iduössegessen.

Az Nagysagod külte borat hogy azonnal meg nem köszönhettem Nagysagodnak oka uolt, hogy szinte akkor nagy forrosagban es gyomor ragazban fekttem. Hanem im most halalom Nagysagodnak, fizesse Isten, es adgyon 100 annit erette. Nagysagod egessegeert, Ezterhass Daniel V. ö Nagysagauaal, szeretettel el koltyuk. E mellet errölis akarom Nagysagodat alazatossan kernem, küldene ide Nagysagod az Doctor Burchortot, egygy szegeny Barathoz, kin az sargasag leuen, most mar az labaj igen kezdetek dagadozni, latna ö kegyelme ha ioe az uiz italt continualni, uagy nem, es ha mj mas oruossaggal segithetne, kiuel Palatinus V. ö Nagysaganak is kedues dolgot czelekednek, miuel kismartoni Vicarius. Azonnis kere nyaualyas ha ualami darab postot kaphatna kibol egygy par salauardit czinaltathatna, mert fazlallya az labat, erreis kulgyön Nagysagod egygy reff ualami mouaj [!] uagy mas fele köz postot. Ezekkel istennek gonduisseleeben aianlom Nagysagodat, kit hogy egessegeessen meg tarczon az ö szent neuere, kiuanom sziuemszerint.

Költ Tarczan 3 Julij 1636

Nagysagodnak Christusban alazatos szolgáljaia

Haynal Matyas mpp.

Illustrissimo Comiti Domino, Dno Adamo Battyani, de Nemet Vyuar, Rohoncz, et Szalonok etc. Generali Sac. Caes. Regiaeque Maiestatis partium Cisdanubianarum, eiusdem Sac. Caes. Maiestatis Cubiculario, ac Consiliario etc. Domino Patrono in Christo observ.mo.

(OL Batthyány-levéltár, Litterae missiles 18477.)

6. Batthyány Ádámnak.

Tarcsa, 1636. júl. 4.

[Eszterházy Dániel megbízásából két levelet továbbít.]

Algya meg az Vr Isten Nagysagodat minden Jokkal iduössegessen.

Tegnap magam neuemmel irek Nagysagodnak, az szegeny kismartoni P. Vicarius Baratnak betegess allapattya felöl; Im most Esterhass Daniel V. ö Nagysaga kereséből irok, ki maga, orvuossagot ueuen, nem irhatot Nagysagodnak. Nagysagodnak szollo ket rendbeli leuelet küld Nagysagodnak s' ezekkel Kaldj Ferencz V. szollotis egygyet. Szolgalattyatis aianlya Nagysagodnak, egygyüt ez leuel iro deakkal. Eltesse Isten Nagysagodat.

Költ Tarczan 4 Julij 1636.

Nagysagodnak Christusban alazatos szolgáljaia

Haynal Matyas mpp.

Illustrissimo Comiti, Domino, Domino Adamo Perpetuo de Battyan, Equiti Aureato, Sac. Caes. Regiaeque Maiestatis Consiliario, Cubiculario, partiumque cisdanubialium Generalj Capitaneo etc. Domino Patrono in Christo obser.mo

Cito

Cito

Cito

(OL Batthánv-levéltár, Litterae missiles 18478.)

7. Batthyány Ádámnak.

Kismarton, 1639. okt. 20.

[A levelet átadó és Graz felé utazó három páter részére Thallbergig kocsit és lovat kér.]

Algya meg az Vr Isten Nagysagodat minden joyal iduössegessen.

Biztomban, mereszlem ez kis köniörges által meg talalom Nagysagodat. Hogy, miuel ez leuel uiuö harom Paterink Grecz fele mennek, meltoztatnek Nagysagod, ket louat s' egygy kocziczkat nyaualiasok ala rendelni, melly alkolmatossaggal mehessenek csak, Talbergig, az Greczi Paterrek Jozsagaig, melly Nagysagod irgalmassagat meg igyekezem isteni szolgálattal halalni Nagysagodnak. Eltesse Isten Nagysagodat szerenczes hoszszu elettel.

Kismartonban. 20 Octob. 1639.

Az Aszonnak ö Nagysaganak alazatos Isteni imatsagomat aianlom.

Nagysagodnak Christusban alazatos szolgáljaia

Haynal Matyas mpp.

Illustrissimo Domino, Domino Comiti Adamo Battyani, De Nemet Vyuar, Rohoncz, et Szalanok, Sac. Caes. Regiaeque Maiestatis, partium Cisdanubianarum Generali, ac Consiliario Domino Patrono in Christo obser.mo.

(OL Batthyány-levéltár, Litterae missiles 18479.)

8. Batthyány Ádámnak.

Kismarton, 1641. dec. 29.

[Újévi jókívánságait küldi és egy Rimay-verset kér.]

Algya meg az Vr Isten Nagysagodat minden Joual iduössegesen.

Illy jo alkalmatosságom leuen az Irasra, es az Vy Eztendőnekis kezdeti előttünk leuen, nem türhetem hogy Nagysagodat leuelem által nem köszöntem, es ez Vy eztendőben Nagysagodnak, mint mindenkor joakaro Vramnak Patronusomnak, amaz regi magyar Jduözlet szerint, Egesseget, Iduösseget, Jo szerenczet, töb Jot keuseb bünt, ne kjuannek. Az mint hogy ezen Jot kiuanom az Aszonnak ö Nagysaganakis, az Nagysagod szerelmes gyermekeuel együt az Nagysagod szerelmes Hugauval, az Nagysagos Baberli kis Aszonnyal, kinek ez Vy eztendőben, lelkj uyulastis, abban neuekedest, es vegig meg maradast, sziwbul kiuanok. Ezeket kiuanam Nagysagodnak, mind azert, hogy regen meg erdemlette tolem ezeket Nagysagod, s' mind penig azert, hogy talam egy het mulua tul az Dunan kezdünk mennj, es igy, mint bucsuzas szerintis esnek ezek az Votumok; Jol lehet, talam előb még az Vr ö Nagysaga Beczben kezd menni. es ugy törtenhetik, hogy enis, magam, az szegeny Groff Testenek el keseresere itt kezdek maradni. Azomban eltesse Isten Nagysagodat minden Nagysagodhoz tartozokkal szerenczes jo egesseggel sok eztendeig. Kismartonba 29 Decemb. 1641.

P. S. Nagysagod Iuani Vramnak paranczollya meg hogy amaz Rimay V. eneket (Egy szom volna veled, kiczoda az Neued, Atyad? etc.) irna le, es küldene meg, regi fogadasa szerint.

Nagysagodnak Christusban alazatos Caplannya

Haynal Matyas mpp.

Illustrissimo Comiti, Domino, Domino Adamo Battyani, De Battyan, Vyvar, Rohoncz, etc. Generali Supremo partium Cisdanubianarum in Vngaria, Sac. Caes. Regiaeque Maiestatis Consiliario etc. Domino Patrono in Christo observandissimo.

(OL Batthyány-levéltár, Litterae missiles 18480. – Közölte: JENEI FERENC, ItK 1960, 690–91.)

Művei

Hajnal Mátyás valamennyi nyomtatásban megjelent munkája a szerző neve nélkül látott napvilágot. Azonosításuknál a korabeli feljegyzésekre, a későbbi hagyományra és belső kritériumokra kell hagyatkoznunk. Mai ismereteink szerint a következő művek tulajdoníthatók neki:

1. *A Jesus Szivet-szerető szivek ájtatosságára szives képekkel ki-ábráztatott, és azokból-való elmélkedésekkel és imádságokkal meg-magyaráztatott könyvecske.* Bécs 1629 és Pozsony 1642.

Hajnalnak időrendben ez az első műve. Kötetünk számára ez a legfontosabb, mivel a 66–80. sz. alatt közölt versek és énekek ebben találhatóak. Az elmélkedő könyvecskét ezért alább külön tárgyaljuk.

2. *Az igaz isteni tiszteletnek Tiszta Tüköre: melyben világosan és fényessen láthattya ki-ki az Istent, és az Isten tiszteletinek szükséges voltát; és, Hol kellessék ezt Istenessen és üdvösségesen következni. íratott Egy Isteni Tiszteletnek buzgó terjesztője- és Predikátora-által.* Nyomattak Posomban, M.DC.XXXVIII. Esztendőben. 242 lap. 8°. (RMK I, 684.)

Ezt a könyvecskét SÁNDOR ISTVÁN (Magyar Könyvesház. Győr 1803, 29) és nyomában SZINNYEI JÓZSEF (Magyar írók. XIV. Bp. 1914, 1125) Veresmarti Mihálynak tulajdonították. IPOLYI ARNOLD azonban stíluskritikai alapon állításukat kétségbe vonta, és annak a sejtésének adott kifejezést, hogy a mű „valószínűleg Hajnal Mátyásnak, a *Kitett Czégér* névtelen írójának munkája volt. Az utóbbinak alakjával kiadására nézve is éppen olyan szoros hasonlatot mutat, valamint irányára is megegyeztethető.” IPOLYI egyébként e feltételezésének bizonyítását „más helyütt” ígéri. (Veresmarty Mihály XVII. századi magyar író élete és munkái. Bp. 1875, 633–34.)

Ez a névtelen könyvecske, mely ajánlás és előszó nélkül jelent meg, két részből áll, és a katolikus hitbeli tanítás két nagy alaptételét és témakörét, az Isten megismer-

hetőségét és az igaz egyház ismertető jeleit közérthető, feloldott formában foglalja össze. Eredeti munkának látszik; írója azonban Pázmány hatása alatt állott, esetleg annak tanítványa lehetett; gondolat sorait sok helyen a *Kalauz* nyomán, valószínűleg annak felhasználásával alakította ki. Helyenként nemcsak a párhuzamos gondolatmenetek, de azonos sorrendben alkalmazott azonos idézetek fedezhetők fel benne. A szerző számos állítását az egyházatyák, hittudósok tekintélyével támogatja, de mégsem él Pázmány tudós idézetapparátusával. Az egész írást nem annyira a támadó, polemizáló hang jellemzi, mint inkább a nyugodt, higgadt fejtegetés és a meggyőzést célzó magyarázat, tanítás. Tartalma és hangja szerint jól beleillik a főnemeseket térítő, vallásra oktató nádori misszió munkatársainak programjába. Így valóban nem lehetetlen, hogy szerzője Hajnal Mátyás volt. Ezt azonban IPOLYI tekintélyére hivatkozva egyelőre csak az említett belső érvekkel tudjuk támogatni.

3. Ki-tett Czégér: Melly-Alatt Fel-Talállya akár-ki-is, Minémü Poshatt és mérges Tejet fejt Kereszt-úri Pál Erdélyben Egy Catechismus-nak Tömlőjébe, néminémü Hajdelberga-táján nőtt es hizlalt Teheneknek Tölgyéből, a' nem régen született Chechemö Keresztyénnek szoptatására. Melly meg-orvosoltatik Egy Keresztyén Orvos-Doctor által. Nyomtatták Fosomban M.DC.XL. Esztend:. [2]+252+[2] lap. 8° (RMK I, 704.)

Ezt a művét Hajnal Keresztúri Pálnak *Csecsemő Keresztyén* című (Gyulafehérvár 1638. RMK I, 678) catekizmusá ellen írta. A támadott mű Rákóczi György fejedelem fiai, György és Zsigmond számára készült; a szerző pedig a fejedelem udvari papja és gyermekeinek házi tanítója volt. A mű címe tehát az elemi fokú hitbéli tanításra céloz.

A névtelen válaszirat szerzőségének bizonyítékát a budapesti EK kéziratárának Pray-gyűjteményében, Dobronoki György nagyszombati diáriumban találjuk (*Actuum Academicorum Collegii Soc. Jesu Tyrnaviae*. Tom. VIII. Collectio Prayana, vol. III.). Erre a kéziratra hivatkozott már SZABÓ KÁROLY is (vö. RMK I, 578). A naplóban 1640. febr. 4-én és márc. 25-én a következő bejegyzés olvasható:

[4 febr.] „Circa octavam matutinam audito sacro ivit Palatinus cum omnibus suis Sentauim; cum illis P. Stephanus Keresztes; remansit P. Matthias Hainal nobiscum; qui in refutatione libelli nuper in Transylvania nomine filiorum Principis Georgii Rakoczi editus, vulgo Chöchömö apellatur.”

[25 Mart.] „Hesterna die avocavit Illustrissimus Palatinus P. Matthiam Hajnal misso pro eodem curru, qui per totam quadragesimam nobiscum uixit, partim ut ualetudinem curaret, partim ut maiori commoditate absolueret libellum quo refutat errores editi prioribus annis Catechismi a Principis Rakoczy filiorum Instructore, quem vulgo Chöchömö, id est Lactantem nominavit.”

Hajnal a támadott könyvnek beosztása szerint építette fel válaszait: sorra vette az apostoli hitvallás tételeit, a szentségekre és a tízparancsolatra vonatkozó fejezeteket. Előadásmódja Pázmány polemikus írásaira, a *Kalauz*-ra, kisebb, álnéven írt műveire emlékeztet. Az auktorok, az egyházatyák idézésében, polemizáló, gunyoros és támadó hangvételében sokszor lehet mesterének modorára ismerni. A könyv mottója a címlap hátán a következő párrimes sor:

Jahel Tejet ad Sisarának az ő italára,
De által-veri fejét Sátor-szeggel halálára.

A két sor célzás Jáhel és Sisara ószövetségi történetére (Bírák 4, 17–22). Jellemzőként itt a mű előszavából idézünk:

A' keresztyen olvasonak, Istennek Szent malasztyát kívánnya az orvos-doctor.

Erdélyben született nem régen egy Chechemö Keresztyén, kinek szoptatására Tejet készített Keresztúri Pál, egy Catechismusában, mint valami Tömlőben. Melly Téj, adta volna Isten, lett volna olyan, minémüre édesgeti vala Szent Péter a' Híveket, így mondván: (1. Pet. 2. v. 2.) Mint a' most-született gyermekek, álnokság-nélkül, Ertelmes Tejet kívánnyatok; hogy az-által nevelkedhesetek az üdvösségre: és az minemüt Szent Pál Apostol-is adott vala a' Corinthus Váras-bélieknek, midőn azt mondá: (1. Cor. 3. v. 2.) Mind kisedeknek a' Kristusban, Tejet adtam innotok, nem vastag eledelt. De nem üdvösségre-nevelő, hanem halálra meg-mérgező téj, a' Keresztúri Teje. Mellyet nem akarnak ugyan hinni, a' kik majd egy olyan formán díchérik és ohajtyák e' meg-poshadott és bűdös tejet, a' Keresztyéni és üdvösséges Téj-helyett; a' mint díchérik és ohajtyák vala a' Sidók az Egyiptumi bűdös pár-hagymát, a' gyönyörű kedves-ízű Mennyei

Manna-helyett. De eszékbe vehetik ennek mérgét, ha figyelmetesen meg-olvassák ez Orvoslást, és e' meg-dohosodott Táj mérgének meg-mntatását.

Mivel pedig e' rendetlen Catechismus-nak Titulusit, mint-hogy tövel hegygel vannak egybe-hányva, jó rendbe ember nem vehette: chak szinte a' Keresztúri Pál szórása-szerént kellett azokat szerben hadni. Kérdezkedésekre-is alkolmatlan volt venni a' dolgot: mert sem füle sem farka ninc az ő jó kérdezkedésinek: és azon-egy dolgot, únalmasul újab-újab kérdésekre kellett volna venni, és egy nagy Labyrinthus-ban kerengeni. Azon okból, az Irás locusi-nak elő-támogatásit-is el kellett hadni: mert felette sokra terjedett volna a' dolog, ha mind meg kellett volna mutatni, melly helytelenül, melly illetlenül, melly oktalán chigázással, húzatnak, vonyattanak, hol imide, hol amoda a' Sz. Irás helyei. Az Orvoslás azért, chak a' dolgoknak veleiben lészen, és azokban mutattatik-meg a' méreg, a' Tájnek külső édessége alatt ...

(A2a–A3b lapokon.)

4. *A ki-tett czegernek fellyebb-emelt cze gere.* [Pozsony 1641–1643 között.] RMK I, 1615.)

E műnek egyetlen csonka példánya a budapesti EK-ban található. A töredék a B–M íveket, vagyis a 9–69. lapokat tartalmazza. A fenti címet a lapok felső szegélyén az előfejben olvashatjuk. A betűtípusok, a nyomdai díszek a pozsonyi nyomdából valók. Ez az írás Keresztúri Pálnak egy újabb könyvével, a *Fölsördült Keresztyen*-nel (Várad 1641. KMK I, 722) polemizál. Ezt a könyvét Keresztúri a *Kitett czégér* ellen írta. Ebből következik, hogy *A ki-tett czegernek fellyebb-emelet cze gere* ugyancsak Hajnal Mátyás munkája.

Elmélkedő könyve

Hajnal e verseket tartalmazó és fentebb első helyen idézett művének két kiadását ismerjük 1629-ből és 1642-ből. Tehát a második is még a szerző életében jelent meg, és benne a versek, prózai szövegek javított, alakított formában találhatók. E két kiadás a következő:

1. *Az Jesus Szivet Szerető Sziveknek Aytatossagara Szives Kepekkel Ki Formaltatott; és azokrúl való Elmélkedésekkel és Imadságokkal megh magyaráztatott könyvechke. Mellyből Minden Hiv Lélek meg ösmérheti, mind az ő meg igazulása előtt lévő, rútt és veszedelmes, mind az után való, szép és gyönyörűséges állapotját; és együt az egész meg igazulásnak-is módgyát és folyását. Vannak Az Vege Fele Egynéhány régi és áetatos embereknek Deákból Magyar nyelvre fordított Hymnusok, mellyeknek táblája és rendi ez Könyvechkének végén találtatik. Nyomatott Béchben. Rickhes Mihaly által M.DG.XXIX. Esztendőben.* [32]+206+[?] lap. 12° (RMK I, 576.)

E kiadásnak három csonka példánya ismeretes. Közülük a legteljesebb az OSzK első példánya, amely a 206. lapon megszakad; a meglévő rész apróbb hiányait a második példány kiegészíti. Az MTA könyvtárának példánya az előbbieknél még csonkább, és hiányzik belőle valamennyi emblémakép és a díszítő fametszetek egy része.

Az elején Ferenczffy Lőrinc királyi titkár Bécsben 1629. jan. 1-én kelt ajánlása és a magát meg nem nevező szerző Kismartonban 1628. dec. 8-án kelt előszava olvasható: mindkettő Nyáry Krisztinának, Eszterházy Miklós nádor feleségének szól. Az ajánlás végén Ferenczffy címerének metszete látható. Ezt követi „Az Keresztyen Olvasohoz Eleol Jaro Beszed”, amelynek végén egész lapon angyalos magyar címer metszete található a következő felirattal: „Arma Et Insignia Regni Hungariae. Anno M.DC.XXIX.” A művet díszítő és illusztráló képekről az énekekhez írt jegyzetekben számolunk be. A bevezető rész szövegeit pedig itt közöljük. Az olvasóhoz írt előljáró beszédet a 2. kiad. alapján adjuk, mert ennek szövegén Hajnal kisebb változtatásokat tett.

1.

Az Nemzetes Es Nagysagos Groff Bedeghi Nyári Christina Aszszonynak; Az Tekintetes Es Nagyságos Groff Galánthay Eszterhasi Miklos, Frakno Vára Eörökös Vrának, Magyar-Országi Palatinusnak, etc. szerelmes hitves társának nékem bechületes Aszszonyomnak hoszszú életet és boldogh állapotot kevánok Istentül ő szent fölségétül megh adadni.

Nem sok üdövel ennek előtte midön Palatinus Vram és Nagyságod az Bichei jószágban Nagyságoddal együt vólna; ő felséghe penigh Chászár és Király Vrunk az masodik Ferdinand etc. az mi kegyelmes Vrunk Cheh Országban Prágában lévén enghemet ő Nagyságához bizonyos dolgokban bochátott vólna, egyéb foglalatosságim között adatott alkolmatosságih, hogy az több fő fő rendű személyek közt valo beszélgetésim es conversatióimban az ő Nagysága Vdvarában levő Theologusokkalis conversalkodgyam. Innend

azert adatek ok hogy az egyeb Isteni áetatosságra és Lelki jókra nező dolgokrol beszélgetvén, ez jelen valo Könyvechkének mi vóltáról szóllanánk. Mellyet (...) látván s' eszemben vévén minden okát, eredetit, munkájatis és fáradozását, kevéltképpen az Nagyságod áetatos, és az Isteni dolgokban valo, kedves, szünetlen, és álhatatos mi-vóltara s' erkölchére rendelvé és arányozva lenni, mind Nagyságodnak, kedves akarattya szerint mind penigh egyebeknek javallásából s-törekedésekből, arra birattam hogy ennekem modom s-alkolmatosságom lévén ezen dolognak nyomtatásban való ki bochtásában, ugy vagyon, egyebeknekis de kevélt-keppen hogy Nagyságodnak valo kedvéhez alkalmaztatásomat az én kis munkámmal mutassam.

Minemő penig állattya legyen mind az könyv mivóltának mind az megh írásra valo igyekezetnek eredeti, és egyenlőképpen annakis az oka hogy Nagyságodnak ajánlattatott és dedicáltatott, oka, az következő írásoknak rendibül nyilván megh teczenek és megh tapasztaltatnak. Reménlem hogy Nagyságod olly kedvel s-akarattal fogadgya és vérszi, hogy egyeb hasonló kedves s-akarattya szerént való dolgokban serénykedésre okot vehessek: és mind azok-is az kik efféle Nagyságod jónak Követésere való nyuuytásiból, Lelki épületet véendők lesznek dichirjek Nagyságodat, és sok jóban részesültessek. Algya Isten Nagyságodat minden jókkal. Költ Béchben első napján Christvs Vrunk születése után 1629. esztendőnek.

Nagyságodnak Engedelmes szolgálója

Ferenczfi Leorincz,
ő fölségének Udvari Magyar
Secretariusus.
(a2a–a4a lapokon)

2.

Következik azon Theologusnak Dedicatoriaia, avagy Ajánló levele.

Az Nemzetes Es Nagyságos Groff Bedeghi Nyári Christina Aszszonynak; Az Tekintetes Es Nagyságos Groff Galánthai Eszterhasi Miklos, Frakno Vára Eörökös Vrának, Magyar-Országí Palatinusnak, etc. szerelmes Hítves társának etc. Jó egészséget, szerenchésszószo-életet az Ur Christusbán.

Alkolmas ideje, hogy az képarosoknál találék neminémő szivek formájára kimeczett tizen-nyólcz képeket: Mellyeket midön forgatok, által-láttam, hogy valaki vólt azoknak alkotója, de nem az undok Vénusnak, sem az ő fertelmes fiának Cupidónak leczkéit halgatta vólt; hanem az Mennyei Völegénynek és az ő szerelmes Mátkájának az Anya-szent-egyháznak Iskolájában tanuló szivek között tanult vólt. Eszemben vettem penigh ezt mind az képeknek egy más-után való szép rendeléséből; mind penig az képek alá írott bölch és áetatos versekből; Mellyek olly módossan és helyesen vannak ki gondolva és öszve-foglaltatva; hogy méltán minden Léleknek, mind az ő meg igazulása előtt lévő, rút és veszedelmes; mind penig az-után való szép és gyönyörűséges állapattyarúl elegendő és üdvösséges materiát módot és utat adhatnak elmélkedésre. Ez okból örömet-is meg szerzém azokat, tudnia illik, az magam lelki áetatosságom meg-alutt tüzének élesztésére; Ugyan e végre szerzék-is mindenik kép alá elmélkedést, három három puntban foglalván, és imádságot, az alattok való verseket-is magyarrá fordétám; Látá nálam ezeket Nagyságod, és szeme akadván raytok, el kéré magának egy kis könyvechkében bé köttette, mellyeket midön egy-néhányszer által-olvasott vólna, meg kedvelvén több hasonló képeket-is vétete, és azon elmélkedéseket, és könyörgéseket, alájok irattatá; egyebekkel-is kezdé közlenyi. Ezzel meg nem elégedvén azt-is kívánná hogy ki nyomtattatnának.

Igy lévén az dolog, akarván én is az Nagyságod áetatosságának helt adnom, és azt az mennyire tölem lehetett nevelnem-is (az én Superioromnak javallásából) engedek az Nagyságod kívánságának, s' annyival örömetbenn-is mennyivel egyebeknek-is kívánok használnom, és nem chak magamnak devotizálnom.

Immár azért ki-lévén nyomtatva, ki neve alatt illet, és kellett inkább ki-nyilatkoztatnyi mint az Nagyságod böchületes nevezete alatt? nem láttam. Holott Nagyságod nem-chak okot ada az Lelki jónak ki nyilatkoztatására, De azon lelki jónak igaz képét-is, mellyek ez könyvechkében ki vannak abráztatva, és példaztatnak; olly igen szivedben meczetted, és viseled, hogy méltán minden meg igazult, és meg igazulandó sziveknek, eleven képe és példája lehez.

Tegetdet az Isten (hogy valaha, amaz maga Első szívének képe alatt lehetnél, azok között kik ám olly buzgoságossan ápolgatták, és ölelik az Jesvsnak lángodozo szívét, hogy ugyan utánna láttatnak föl emelődni) még Anyádnak méhétől (az mint szóll maga felől S. Pál Apostol) magának választván, nem engedé hogy az melly tévelygésen születettél, és neveltéttél, maradnál; hanem az ő igaz, régi, szent és chudákkal meg erősséttetett, és közönséges körösztvényi Anyaszentegyháznak Hitire hozott. Melly jót chelekedvén veled az raytad könyörülő irgalmasságnak Attya, mit chelekedett egyebet, hanem az mint az Masodik Szívnek képe elődben adgya, amaz három kegyetlen és Vérszopó Ellenségnek, Világnak, Testnek, Eordögnek töréből, ki szabadétván, az Romai Anyaszentegyháznak kegyes és üdvösséges kebelében helyeztetett. S-vallyon mi-módon chelekedte ez jót veled az Isten? Ugy az mint ám ezt-is az Harmadik Szívnek képe meg mutattya: Tudnia illik, az ő serkengető, és minden érdemet meg előző malasztyát nyúytván tenéked. Mellyel zörgetvén szívednek bé zárt aytaján, büneidnek álmából serkengetett. Melly zörgetésre, noha te, nem nyitnád fel azonnal szívednek aytaját; mindazonáltal az Nagy türhető Isten, nem hagyja el azonnal, az mint sokakkal chelekedett, kiknek példája amaz Lelki Meny-Aszszony. Ki midön azonnal meg nem nyitná Lelki aytaját az Mennyei Vö legénynek, el múltván aytaja elől az Vö legény el mene. Az mint erről maga az Lelki Meny-Aszszony így panaszkodik, mondván: *Fel kelék (tudniaillik kesőre) és meg nyitám aytómnak zárját az én szerelmesemnek, de már el tért és által ment vala, kerestem ötöt de fel nem találtam; kiáltottam, de meg nem felelt énnékem.* Nem így bánt te veled ez Mennyei szerelmes, hanem midön első zörgetésére fel nem nyitnád aytodat, ki vévén Irgalmasságnak tegzeből szeretetinek tüzes nyilait, mind addig lövöldözte és ostromlotta bé zárt szívednek kemény falait, valamig nyilaival meg nem járná azokat és meg holdultatná magának. Az mint hogy ám az Negyedik Szívnek képe jelenti. Nagy kegyelmessége ez az Istennek, Nagyságos Aszszonyom, Nagyságoddal? De meg nem elegendvén még ezzel-is nagyobb malasztyát közlötte, meg világosétván elmédnek sötéttségét, az ő Isteni fenységének lámpásával; hogy meg látnád az bűnnek undokságát, az mint ez-is az Eötödik képen fel vagyon jegyezve.

De még itt sem határozta meg irgalmasságának jó voltát, hanem akaratodatis fel indította, hogy az meg ösmert bűnöknek undokságát meg utálnád. Az mint tanúbizonyság erről az Hatodik szívnek képe; öntötte még ennél-is bővebb malasztyának vizét szívedben az Isten? Igen-is. Miképppen? Meg szentelé szívedet az ő meg igazető Isopjának Malasztyával, nem különben mint valami Templomat; az mint az Hetedik kép állattya; s' tehát itt által gátoltae Mennyei vizének Lelkedben való folyását? Nem. Hanem azon meg szentelt malasztyának bőségesb vizét folytván szívedben, ugyan meg föröztett benne: az, nem chak az ő meg szentelő Isópjának chepjeivel meg hintezvén Lelkedet, minden bűnödöt el mosta, de az bűnért érdemlett örök kínoknak tűzét-is meg óltotta, az mint hogy ezeket-is nyilván példázza az Nyolczadik kép. Michoda több jót chelekedett mind ezeknél még az Istennek benned és veled munkálkodó malasztya? meg mutattya ezt az Kilenczedik szívnek képe; kibén az Mennyei Vö legény, virágokat hiteget; melly virágok nem egyebek, hanem az te Jóságos chelekedetidnek, sok és szép tökéletességi, mellyekkel az szent Lélek, fel ékesétette az te Lelkedet; Te beléd helyeztette az Hitnek szederjes Hyacinthusát; Beléd óltotta az Remensegnek kék Violáját; Beléd plántálta az Szeretnek nap után forgó sárga Virágját; Beléd ültette az Aytatossagnak izzadó Balsamumját; Beléd az Tiztasagnak fejr Liliomját; Beléd az Szemermetessegnek piros Rósáját; Beléd az Mertekletes szollasnak Gyöngy virágját; Beléd az Kegyésegnek Fodor-Mentáját; az Alazatossagnak Isópját; Erössegnek szekfüét; Türesnek Rozmarinnyát; Alhatatossagnak Puspánnját több Tökéletességnek gyönyörűséges virágít.

Mi végre mívelte mind ezeket az Isten? Erched ezt-is, az Tizedik, és több következő képeknek példázattokból; Hogy tudnya illik, ennyi munkája és fáradsága után bé szállana szívedbe (mint Király Országába) és ott le ülven és meg nyugodván Kiralyi-székében, országolna, parancholna, oktatna, próbálna, vigasztalna, chodálatos és minden testi érzékenységet föllyül-halladó édességekkel gyönyörködtenne; mind addig valamit ki szólítván ez árnyék Világból, bé vinne az ő Mennyei bölödságának örömébe, holott az hervadhatatlan Koronát helyeztetné fejedben. Oh Nagyságos Aszszonyom, mit adhacz mind ezekért az te édes üdvözétödnek? Mit? Hanem chak mondgyad, Szent *Daviddal; Dichérd az Urat én Lelkem, és minden részeim áldgyátok az ő szent Nevét, ki meg enged az te vétkeidnek; ki meg gyógyéttya minden betegségedet, ki meg szabadéttya veszedelemből az te életedet, ki meg koronáz az ő irgalmasságában és könyörületességében.*

Ezek Nagyságos Aszszonyom, ezek az Nagyságod Jóságinak igaz képei; Ezek igaz Nemességidnek czimeri; Ezek valóságos dichéretid. Allassák egyebek, az Nagyságod régi Nemzetségének magassan föl nőtt fáját, terjesszék ágait, nyilatkoztassák virágít, fontollyák gyümölcshit: Akarom mondanyi: számlállyák az te Nemednek eleit, az régi

ELSO kép.
Ad Gal. 1.

MASODIK kép.

HARMADIK kép.

Cant. 5.

NEGYEDIK kép.

EOTEODIK kép.

HATODIK kép.

HETEDIK kép.

NYOLCZADIK
kép.

KILENCZEDIK
kép.

Tizedik és az több
következendő
képek.

Psal.

Báthoriakat, kik közzül némellyek Királyi, némellyek Fejedelmi, némellyek Cardináli, Erseki, több Uri méltóságot viselvén., sok hasznaira vóltanak az keresztyén-Országok.

Vessék ez moztanyi [!] Nevezetes (szerelmes Hitves társodnak-is) az Tekintetes és Nagyságos Groff Eszterhasi Miklosnak, (kit sokaig éltesen az Isten) Magyar-Országi Palatinusnak Urunk ö Fölséghe Masodik Ferdinand Romai Chászár és Magyar Országi Király Titkos Tanáchának, Magyar Országban Hel-tartójának, mind Nemzetségének régiségét (melly három száz esztendőt meg hallad) mind az Austriai ház mellett való hivségért, (mellyért méltán Aureum Vellust érdemlett) mind penig, és kivált-képpen ez mi szegény hazánk Magyar Ország mellett való sok fáradságát és hasznait, (mellyek, méltán illik hogy olyaknak tartassanak, hogy még az Romai pogány Chászárók s-Fejedelmek idejek-kortis Arcusokat, Statuakat, Colossusokat, és Pyramidesekeket érdemlettek volna) ugy mint kinek szünetlen s-szorgalmatos munkái és fáradsághi utánnis az Nemes Országok és Nemzetünknek bátorságos és szabados megh maradására való állapat erősítetet, és az mi édes hazánk-is nagyobb s-kévánatosb békességre és nyugodalomra jutott.

Plutar.

Nagyok mind ezek *Nagyságos Aszszonyom*, és Nagyságodra nező dichéreték-is; de külső dichéreték; mellyekért, még *Antigonus* Király sem fizetett volna senkinek; amaz mondásaként: (midőn egy Fiu az Attya hivségéért kérne töle jutalmat) *En* ugymond, *nem más ember, hanem maga saját szölgálatyára szoktam fizetnyi mindennek.* (Az mint hogy az Mennyei Király-is az magunk chelekedetünkért fizet nem máséért.) De sőt mondhatnók amaz Pogány Bölchel-is:

*Et genus et Proavi et quae nos non fecimus ipsi,
Vix ea nostra reor.*

Az az: *Az miket az mi eleink és Eosink chelekedtenek és nem mi, nem mondhatom miénknek azokat.* De ezek akar-minemő dichéretet érdemlyenek; Amazok te saját Jozságid, tulajdonid tenéked, Te benned löttened, az téged meg előző és veled munkalkodó Istennek malasztya által. Mellyekért, (az mint az leg utolsó kép példazza) végtére az Mennyei Királytól örök jutalmat-is veszesz. Midőn, tudnia illik, meg élvén életednek jobb részét, és ki múltván ez árnyék Világbul, bé vitetel az Mennyei Urad örömének házában; amaz áldott szóval: No hiv és Jambor szölgá, mivelhogy kevésen vóltál hiv nagyobbakra helyheztetlek tégedet. *Menny-bé az te Uradnak örömében;* Mikor bé nyelettetel az feneketlen düchösségnek fényességében; nem külömben mint a' Hal az Tengerben; Mikor az Isten te benned, és te az Istenben leszesz.

Melly jutalmat, minek-előtte el veszen Nagyságod, vegye addig jó neven, az ő több elő számlált javainak képeit; nézzen mint egy tükörben azokban; Forgassa (az mint szokta) aytatossan azokat, és midőn ebben az aytatosságban, mint az Méhechke az ő edes mézében úszdogál, ne feletkezzék el én rolam-is Christvsban jó-akaró szölgájárul. Algya Isten Nagyságodat minden Lelki és Testi boldog és szerenchés állapattal. Költ Kiss Martonban; Boldogh aszszony Szüz Marianak Magyar Országok Patronájának fogantatása (ugy-mint Karáchon Havának 8.) napján. M.DC.XXVIII. esztendőben.

(a4b–b3a lapokon)

2. A' *Jesus szivet-szerető Szívek áitatosságára, Szives Kepekkel Ki-ábráztatott, Es azokról-valo Elmélkedésekkel és Imádságokkal meg-magyaráztatott Könyvetske: Melyből minden hiv lelek meg-ismérheti, mind az ő Meg-igazulása-előtt-levő rút és veszedelmes, mind az-után-valo szép és üdvösséges állapotját, és együtt az egész Meg-igazulásnak-is módgyát és folyását. A' vége-felé, egy-nehány régi szép Himnusok vannak, mellyeket némelly áitatos emberek, Deákból Magyarára fordítottak. Nyomtatták Posomban, M.DC.XLII. Esztendőben.*

[12]+262 l. 12°

E kiadásnak a budapesti EK-ban található példányából a címlap és az ajánlás hiányzik; ez azonban az MTA könyvtárának példányában megvan.

Az ajánlás Kapi Klárának, Nyáry István kassai generális feleségének szól:

A' Nemzetes és Nagyságos Kapi Klara Aszszonyoknak, a' Tekintetes Es Nagyságos Bedegi Nyári István, a' Romai Chászár és Magyar-Országi Király Urunk ö Fölsége Kassai Generalissa szerelmes Házastársának, nékem kegyelmes Aszszonyomnak, Istentől boldog hoszsu életet, és örökke-valo dichöséget kívánok.

Alkalmas ideje immár, Nagyságos Aszszonyom; hogy egy-néminémü Szives könyvetskét, az-az, egy-nehány Szívformára ábráztatott képek-alá, Elmélkedéseket, és Imádságokat szerzett egy Lelki Tanító, Magyar-országi Nador Ispan Uram ö Nagysága Udvarában; nem egyéb okért, hanem chak a' maga áitatosságáért. Mellyeket látván, és meg-kedvelvén a' Nagyságod Hitvös Urának néhai szerelmes Húga, a' Nemzetes és

Nagyságos Grof Bedegi Nyári Kristina Aszszony, a' Tekint: és Nagyságos Grof, Galantai Eszterházi Miklósnak, Magyar-országi Nador-Ispan Urunknak szerelmes Házastársa; mind a' maga aítatosságára; mind egyéb aítatos és Isten-félő személyek kérésére, ki-nyomtattatott volt Béchben közel tizen-két esztendővel ez-előtt, Ferentzfi Lörintz-által. Melly Könyvetskék, az-után többektől is kívántatván, és sok-felé oszolván (noha akkor nem keveset nyomtattatott,) mivel már el-fogytak: Ez okból, hasonló indúlattól vezéreltetvén Nagyságod-is, az Istenben el-nyugodott Palatinusné Aszszonyommal, a' Nagyságod szerelmes Ura Húgával, kíváná, hogy azon Szíves könyvetskét, újonnan, és kissebb formán, ki-nyomtatnám. Melly Nagyságod aítatos kívánságának eleget akarván tennem, ki-nyomtattam azt a' Nagyságod böchületes neve-alatt: kívánván Istentől, hogy azon Nagyságod szívének buzgosága szívárkozzék sokaknak szívébe; hogy, valakik e' Könyvetskét olvassák, értsék-meg belőle mind az ő Meg-igazulások-előtt-lévő veszedelmes állapottyokat, 's mind az-utan-valo Meg-igazító malasztnak üdvösséges-vóltát. Eltesse és szerenchéltesse Isten Nagyságodat minden üdvösséges jókkal.

Költ Posomban, Sz. Jakab havának 13. Napján, 1642. Esztendőben.
Nagyságodnak Alázatos szolgálja,

Azon Posonyi Könyvnyomatató

)?(2a –)?(3b lap

* * *

A' keresztyen olvasohoz-valo intes

Szent David Király, az ő Hatvan-ötödik Soltárában, elmékedvén, és álmékedvén, Istennek az ő Lelkével közlött sok és szép javairól, el nem földözhetvén gerjedező Szívének lángolását és égését, imigyen kiált-fel: (Psal. 65.) *Jüjjetek-el, és hallyátok-meg minnyájan kik az Urat félitek, és meg-beszéllem miket chelekedett az Ur az én Lelkimmel.*

Melly, Isten chelekedetinek ugyan-ott elő-számlálván javait, így ragyogtattya langodozo szívének szikráit: (Psal. 65.) *Hozzája kiáltottam, ugy-mond, a' szájjammal, és fel-magasztaltam ötet a' nyelvemmel. Ha hamisságra tekintetem az én szivemben, nem halgatmeg az Ur.* Holott Sz. David (a' mint ezt a' helyt egy tudós Doctor magyarázza) Istennek Három rendbéli Ajándékját számlállya-elő: (Bellar. Ps. 65.) Elsöt, A' Hitet; melly-által meg-ismérte, mind bünös Lelkének rút és veszedelmes állapottyát, mind pedig e' nyavalyából, a' Meg-váltó Isten-által-valo ki-szabadulását. Azért mongya: *Az.én szájjammal hozzája kiáltottam.* Mert ugyan-is, a' Sz. Pál mondása-ként, (Rom. 10) *Mi-képpen hivhatták segítségül a' kiben nem hisznek?*

Második Isten Ajándékját, mongya lenni, A' meg-nevezett el-vött Jóért-valo Hálá-adásnak, és Isteni dichéretnek malasztját. Azért veti utánna: *Fel magasztaltam, ugy-mond, ötet az én nyelvemmel:* hogy, tudni illik, ekképpen több jóknak el-vételére-is, mellyek-nélkül szükölködött, készítené Lelkét.

Harmadik Javát, nevezi Elme-világosító Isten fényességének; melly-által azt-is meg-ismérte, hogy a' Bün akadályt tehessen az Imádságban; bár egyéb-ként, a' Hitnek ajándékjával fel-ékesítette lenne-is a' Lélek. Jelenti ezt amaz igéekkel: *Ha hamisságra tekintetem az én szivemben, meg nem halgat az Ur.*

Mivel azért e' Három el-vött Ajándék-által azon volt, hogy a' Bünt mindenképpen el-távoztassa; minémü több Istennek ajándék-it-is vette légyen, mellyek-nélkül még szükölködött; és utólyára, mit reméni még a' más Világon-is: másutt azokat-is elő-számlálván, így ébreszti Isteni háláadásra magát: (Psal. 102.) *Algyad én Lelkem az Urat; es mindenek a' mik bennem vannak, az ő szent Nevét. Algyad lelkem az Urat; és el ne felejtse semmi adományit. Ki meg-kegyelmez minden hamisságnak: ki meg-jógyítja minden betegségidet. Ki meg-szabadítja veszedelemből a' te életedet: ki téged irgalmassággal és könyörületességekkel koronáz. Ki bé-tölti jókkal kívánságodat.* Melly mind két helyen, szóll a' Meg-igazulandó és üdvözülendő Lelkeknek szükséges Malasztiról; mellyeket a' Theologusok, *Gratia Praeveniens*-nek, *Cooperans*-nak, és *Efficax*-nak hínak; az-az, Meg-elöző, Eggyütt-munkálkodó, és Foganatos malasztnak neveznek: Midön, tudni illik, Leg-először-is, az Isten, az ő minden érdemünket meg-elöző malasztjával, serkengeti a' Lelket, zörgetvén a' bünös Szívnek ajtaján, és fel-ébresztvén ötet az ő álmos ágyából. Az-után, meg-világosítván Elméjét-is, meg-ismérteti véle az ő vétkében fetregő úndok és veszedelmes állapottyát. Harmadszor, fel-gerjesztvén Akarattyát-is, meg-útáltattya, és meg-vetteti véle az Bűnnek rútságát; és fel-ékesítvén Szívét a' Jóságos chelekedeteknek mint valami szép Virágival, maga belé száll, mint Király Országába: holott le-ülvén, országol, tanít; vigasztalásokkal, próbákkal, chudálatos módokkal, múlatoz a' Lélekkel: Valamíg végtére, ki-szóllítván ötet ez árnyék Világból, és bé-vívén a' maga örömének dichőséges házába, ott hervadhatatlan Koronát helyezett fejébe.

Ezeket az üdvösséges dolgokat, miképpen chelekedte legyen mind Sz. *Dávid*-dal az Irgalmasságnak Istene, mind pedig minden Meg-igazulando, és az Igasságban végig meg-maradandó Lélekkel: e' Könyvetskének Képei, és ezekről-való elmékedések és imádságok, bévségessen, Keresztyén olvasó, elődbe adgyák.

Mellyeket ha jól meg-hánysz-vetsz szívedben, lészen honnan könyörgened, ha még el nem vetted azokat az Jókat. Ha pedig rész-szerént e' világon el-vetted, lészen honnan hálát adnod. Mellyeknek, a' más világon tellyességes és állandó el-vételére hogy készíthessed magadat, szívem-szerént kívánom. Isten veled, 's te az Istennel.

)?(4a –)?(6b lap

* * *

SÁNDOR ISTVÁN a *Magyar Könyvesház*-ban (Győr 1803, 32) még egy állítólagos harmadik, 1644-i kiadásról ilyen formában adott hírt: „1644. Béts. Jésus' szent szive Képekkel, Énekekkel, 's Imádságokkal. 12. Ir. Hajnal Mátyás.” Adatát SZABÓ KÁROLY minden megjegyzés nélkül átvette (RMK I, 756), a műből példányt azonban nem ismert és ilyen azóta sem került elő. Nagyon valószínű, hogy ez a kiadás nem is létezett. Már a nyomtatás helye is ellentmondást ébreszt: nehezen képzelhető el ugyanis, hogy a magyar jezsuiták a negyvenes években idegen nyomdában és ne saját pozsonyi műhelyükben adták volna ki rendtársaik műveit. SÁNDOR ISTVÁN feltehetően a második kiadásnak a budapesti EK-ban levő címlap nélküli példányát láthatta. Bibliográfiájában ugyanis nem említi sem az 1629-i, sem pedig az 1642-i kiadásokat. A címlap nélküli példány leírását Hajnal halála évének a bibliográfiákból ismert évével szerkesztette egybe.

A Hajnal halálát hírül adó rendi nekrológból tudjuk meg, hogy a névtelenül megjelent „szíves könyvecskét” ő írta. (Szövegét lásd fentebb az életrajz végén.) E tudósítás ide vonatkozó mondata, amelyet szó szerint átvett a jezsuiták írói lexikona is (P. RIBADENEIRA–PH. ALEGAMBE–N. SOTVELLUS: *Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676, 601*), így hangzik: „Edidit Hungarice tacito suo nomine Cor Iesu Sacrum Imaginibus Rythmis, Orationibus expressum. Viennae 1629.” – Közvetve ugyancsak Hajnal szerzőségére vonatkozatható a második kiadás ajánlásának ez a mondata is: „Egy-néminemü Szíves Könyvetskét ... szerzett egy Lelki Tanito, Magyar-országai Nádor Ispán Uram ő Nagysága Udvarában.”

Az elmékedő könyvet ZÁDORI JÁNOS (A Jézus Szíve ájtatosság története, mivolta, hittani alapja. Bp. 1878, 169) az újkori Jézus Szíve-kultusz európai viszonylatban is egyik legkorábbi írásos emlékének tartotta. Megállapítását a Hajnal életrajzi adatait említő és irodalmi munkásságát összefoglaló későbbi írók is átvették: így IPOLYI ARNOLD a Nyáry Krisztináról írt életrajzban (Bedegi Nyáry Krisztina. Bp. 1887, 73–114) és nyomában CLAUSER MIHÁLY is a GYENIS ANDRÁS által szerkesztett *Száz jezsuita arcél* című kiadvány második kötetében. (Bp. 1941, 125–34.)

Az elmékedő könyv modern szövegkiadása 1932-ben a *Magyar Irodalmi Ritkaságok* 17. köteteként a budapesti Szent Margit leánygimnázium növendékeinek gondozásában látott napvilágot. A név nélkül írt bevezetőben ugyan BRISITS FRIGYES is a Jézus Szíve-kultuszhoz kapcsolta Hajnal művét, mégis két jelentős szempont kiemelésével megközelítette annak helyes értékelését. Kiemelte egyfelől, hogy a szerző a humanista műveltség evilági értékeit (klasszikus auktorok, mitológikus alakok stb.) törekedett a lelki élet magasabb, misztikus élményeivel behelyettesíteni. Másfelől a mű másodlagos részei, a versek és énekek az egyházi énekköltészetben, a magyar nyelvű egyházi ének hagyományának fenntartásában, új formáinak kialakításában biztosítanak a könyvecske összeállítójának helyet az irodalomtörténetben.

A könyv tartalmi, műfaji hovatarozásának megállapítását a címlap szövegének félreérthető első szavai is nehezítik. Lehetséges, hogy maga a szerző vagy a kiadó is érezhette ezt, és ezért a második kiadáson kötőjel alkalmazásával próbált segíteni az értelemzavaron („A' Jesus Szivet-szerető ...”); ezzel a módosítással azonban még bizonytalanabban határozható meg, hogy mire, kire irányul a „cselekvés”.

A tartalom, az eszmei mondanivaló helyes meghatározásában az egyes elmékedések élén látható metszetek sorozata segít. Ezekben egy mindig újra ismétlődő szív-motívum, szívfigura uralkodik. Ez nem Jézus, hanem a bűnös, de bűneiből megtérő ember szívét ábrázolja, amelybe a gyermek Jézus behatol és különféle történések, események során megtisztítja, felékesíti. A képekhez kapcsolódó elmékedések a későreneszánsz, a manierizmus emblémadivatjának szokása szerint a „képrejtvény” megfejtését adják. Ezek az elmékedések – Hajnal kifejezése szerint „lelki comoedia”-ban – a Jézussal egyesülő szívnek allegorikus játékát, a léleknek a mennyei jegyesével való misztikus kapcsolatát mutatják be felhasználva a bibliai *Énekek énekének* stilisztikai, retorikai kel-

léktárát. (Vö. KLANICZAY TIBOR: A magyar barokk irodalom kialakulása. ItK 1960, 338–41; Reneszánsz és barokk. Bp. 1961, 397–401.)

A könyv keletkezését és a képek eredetét a két kiadás fentebb közölt ajánlásából és előszavaiból ismerjük meg. Az emblémákra vonatkozóan IPOLYI ARNOLDTÓL tudjuk, hogy azokat eredetileg a neves németalföldi rézmetsző, az antwerpeni jezsuiták körébe tartozó Antoine Wierix (megh. 1624) készítette. A sorozat *Cor Jesu amanti sacrum* címmel vált közzismertté. Ez a felirat olvasható Hajnal könyvének első képén is. A képsorozatot több korabeli rézmetsző másolta és hozzá többen is verseket, elmélkedéseket, imádságokat szerkesztettek. Ezek között legnépszerűbb Etienne Luzvic francia jezsuitának 1626-ban Párizsban megjelent francia nyelvű könyvecskéje volt, amelyben a képek a németalföldi Martin Baes (Martinus Bassius) másolatában láthatók. A képek alatt latin versek, majd utána három-három pontba foglalt francia nyelvű elmélkedések és könyörgések olvashatók. Luzvic könyvecskéjét 1627-ben a jezsuita Etienne Binet, Szalézi Szent Ferenc jeles tanítványa újra átdolgozta, amit két újabb képpel és elmélkedéssel kiegészítve Charles Musart fordított latinra.

Hajnal Mátvás „szíves könyvecské”-jének első, bécsi kiadásában a tizennyolc Baes-féle metszetnek valószínűleg Németalföldről származó, magas művészi igényű másolata található. Hiányzik azonban a Musart-fele bővített kiadás két utólag betoldott darabja. A pozsonyi, második kiadásban viszont ezek már megvannak, de a húszra kiegészített teljes képsorozatnak egy egészen kezdetleges, alighanem helyi metszőtől származó fametszetű másolata látható. (Lásd a függelékben levő képeket.) A képekkel együtt ebben a kiadásban az elmélkedéseknek és a képek alatti verseknek száma is kettővel szaporodott.

A képekhez írt elmélkedések beosztása, felépítése első látásra emlékeztet a Luzvic–Binet–Musart-féle kiadások elmélkedéseire. Hajnal művében azonban a három-három „punt”-ba foglalt elmélkedések az eredeti francia és latin szövegnek nem fordításai, még csak nem is átdolgozásai. Hajnal a maga egyéni, eredeti koncepciója szerint sorba rakott képekhez önállóan szerkesztette meg a meditációk sorozatát is. A magyar kiadás elmélkedései, könyörgései egészen mások, mint francia–latin megfelelőik; az egyezés csak annyi, amennyit az emblémák képrejtvényének nagyjából egyféleképpen adódó megfejtése, vagy a megfejtést sugalló, költői tömörítésű latin versek megengednek. Az 1629-i kiadás bevezetőjének a mű keletkezésére vonatkozó megjegyzéseit figyelve az is feltehető, hogy Hajnal csak a Baes-féle képsorozat Bécsben vásárolt másolatát ismerte, és elmélkedéseit még a Luzvic–Binet-féle könyvecske külföldi megjelenése előtt megírta. A bevezetőben említett bécsi kép vásárlás ugyanis akár már 1619-ben megtörténhetett; és ettől kezdve az életrajzi feljegyzések tanúsága szerint Hajnal gyakran és huzamosabban is megfordulhatott Bécsben.

A művön végighúzódozó vezérmotívum tehát Hajnal eredeti leleménye: a keresztény teológia egyik legfontosabb fejezetének, a kegyelemtanak módszeres és a korabeli új irányzatokat, teoretikus törekvéseket is tükröző kifejtése. A második, prózai és verses részeiben egyaránt átdolgozott kiadásban újként megjelenő két utolsó elmélkedés a halál után „meg-dichőített Léleknek” állapotáról és a „Léleknek az Isteni látásból származott gyönyörűséges örömről” szól. Ezek az öregedő, beteges, az élete befejezésére készülődő Hajnalt jellemzik. Jól illenek a korábbi elmélkedések sorához és az első kiadás szerzőjére vallanak.

Versei

A verses szövegek élén a tizenkilenc emblémavers áll. Mint a fenti ismertetésből is kitűnik, a mű fő részében az első kiadásban tizennyolc, a másodikban húsz, szívet ábrázoló és verses felirattal ellátott képet, úgynevezett emblémát találunk. Ezek közül az első „COR IESV AMANTI SACRVM” felirattal a sorozat címképe; alatta a magyar változatban egy Augustinus-idézet olvasható. A többi képhez egy-egy hatsoros vers tartozik, amely a kép mondanivalóját foglalja össze, rejtett jelentését mintegy megfejt. (Ezeket lásd a 66. szám alatt.)

A képek alá írt versekről az első kiadás ajánlásában Hajnal azt írja, hogy maga fordította „magyarrá” őket. Ismerve a latin eredetét megfigyelhetjük fordítói munkáját. A hatsoros versikék a középkori szekvenciaformát kettőzik: az egyes strófák sorainak szótagszáma 8-8-7-8-8-7 és rímképlete: A-A-B-C-C-B. A fordító könnyed verselési tudással, stílusbeli utánpótló készséggel őrizte meg az eredeti formát és adta vissza a latin tartalmi finomságait is.

A könyv fő részét adó emblémasorozat lezárja, de már nem hozzá tartozik az „Aétatos elmélkedés az mennyei Jerusalemról”, amelyhez kiegészítésként csatlakozik Petrus Damianus verses elmélkedése „Az mennyei boldogságról”. Ezután következik a

címlapon is jelzett függelék, „az istenes és ájtatos hymnusok”, szám szerint tizenhét. A műhöz másodlagosan tehát összesen tizenkilenc vers és ének csatlakozik, és közülük tizenhárom először Hajnalnál fordul elő. Ezekről a kötetünkben 67–80. szám alatt közölt „istenes és ájtatos hymnusok”-ról a következő táblázat ad áttekintést:

Hajnal		Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
1629	1642				
lapszám					
134	173	Az örökké élő kutat	67		CC 1651, 225
141	180	Jézus, édes emlékezet	68		CC 1651, 102
151	189	Minden napon áldást mondjon	69		
163	202	Ember, Isten alkotmánya	70		CC 1651, 230
171	211	Atyának bölcsessége, bizony istensége		XVI. sz.	Petri-ék. 45b Gyöngyösi told. 14a Petri-ék. 39a Kopcsányi 1634, 22 CC 1651, 48
173	214	Álla a Szűz nagy fájdalva	71		Kopcsányi 1631, 293 CC 1651, 50 Czerey-ék. 91a
177	217	Az nap nagy haragnak napja	72		Gyöngyösi told. 12a CC 1651, 251
181	221	Dicsérd Sión Megváltódat	73		CC 1651, 90 Czerey-ék. 9a
185	224	Zengjed nyelvem, dicsőséges	74		Gyöngyösi told. 15b Czerey-ék. 10b CC 1651, 88
188	227	Mit bízik e világ ő álnokságában		XVI. sz.	
191	233	Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétkét		XVI. sz. Balassi Bálint	
196	237	Angyaloknak nagyságos asszonya		középkori Vásárhelyi András	Gyöngyösi told. 2b Petri-ék. 89b Kuun-k. 122 CC 1651, 106
199	230	Hajnali csillagnak	75		Czerey-ék. 92a CC 1651, 161
202	240	Dicsőült helyeken		XVII. sz. prot. Kanizsai Pálfi János	
204	243	Teremtett állatok	76		Czerey-ék. 90a CC 1651, 181
–	248	Ó nagy szeretetnek felgerjedt tüzes lángja	77		CC 1651, 144
–	252	Magyarország szép nemes csillaga	78		
–	255	Drága színbe öltözött asszonyság	79		CC 1651, 154
–	258	Édes Jézus, szűzeknek virágja	80		CC 1651, 141

Az elmélkedő könyv függelékének énekeit két csoportba osztjuk: Hajnal Mátyás saját szerzeményeire és az általa máshonnan átvett darabokra. Ez a különböztetés kizárólag belső kritériumokra alapítható.

Az első csoportba tíz ének tartozik. Ezek mindkét kiadásban és a fenti táblázatban is az első tíz helyen találhatók. Valamennyinek ismerjük a latin eredetijét. Ezeket a fordító a forma hű átvételével és szó szerint igyekezett visszaadni. Közülük csak kettő (*Atyának bölcsesége, Mit bízik e világ*) vezethető vissza korábbi forrásokra. Hajnal azonban ezeket is a latin eredeti alapján saját ízlése szerint megigazította. A többi nyolc pedig az ő eredeti fordításának tekinthető. A verselésük szinte egészen hibátlan. A magyar fordítás könnyedén – akárcsak az emblémaverseknél – átveszi a latin nem mindig egyszerű sajátosságait; így például az *Omni die dic Máriae* kezdetű vers belső rímeit. Ennél a csoportnál a latin eredetihez hasonlítható tartalmi és formai hűség az emblémaversek fordítójára, Hajnal Mátyásra vall.

Ugyancsak az ő szerzősége mellett látszanak bizonyítani azok a verses betétek is, amelyeket a prózai szövegekbe szőtt bele. Ezek a következők: 1. Négy ismeretlen eredetű sor a tizenkettedik elmélkedés könyörgésében; ezek a második kiadásban is változtatás nélkül találhatóak. 2. Az 1629-i kiadásban a tizenharmadik elmélkedés könyörgésében *Az örökké élő kutat* kezdetű ének (67. sz.) 73–78. sora a függelék szövegétől eltérő fordításban; ugyanez az 1642-i kiadásából kimaradt. 3. A tizenhatodik elmélkedés könyörgésében a *Jézus édes emlékezet* kezdetű verses imádság (68. sz.) második versszaka (5–8. sor) a két kiadásban a betétszövegekben is, de a függelék megfelelő helyein is mindannyiszor más-más változatban található. 4. A tizenhetedik elmélkedés könyörgésében két ismeretlen eredetű disztichon, a második kiadásban javított szöveggel.

Az első csoport darabjainál feltűnőek továbbá az 1629-i és az 1642-i kiadás szövege közti eltérések. Hajnal a neki tulajdonítható darabokat a második kiadásban a latin eredeti figyelembevételével újra átdolgozta. Általában az egyes énekek sorainak egynegyedét átformálta. A *Homo Dei creatura* és a *Stabat mater dolorosa* fordítását (70–71. sz.) pedig teljesen átdolgozta. Ugyanakkor a XVI. századi forrásokból ismert két éneken (*Patris sapientia, Cur mundus militat*) valamint a *Dies irae, dies illa* és a *Pange lingua gloriosi* magyar szövegén (72. és 74. sz.) alig változtatott. Ez azonban nem mond ellene annak a feltevésnek, hogy Hajnal a második kiadásban elsősorban saját szövegeit javította.

Az első tíz vers közül tehát azt a nyolcat, amely Hajnalnál fordul elő először, párhuzamba állíthatjuk az emblémaversekből megismerhető fordítói, versírói és formálói munkával. Ezért a 66–74. számú éneket Hajnal szerzésének tekintjük.

A második csoportba tartozik a függelék sorrendjében ezután következő többi kilenc vers. Közülük az öt első poétái szerzeménynek, ismert szerzőjü versnek bizonyul. Figyelemre méltó, hogy Hajnal a második kiadásban ezeknek sorrendjét megváltoztatta ugyan, de az ötös egység így is sértetlen maradt: a *Hajnali csillagnak* kezdetű himnuszparafrázis (75. sz.) Balassi Bálint *Bocsásd meg, Úristen* kezdetű zsoltára elé került. Az öt közül ma háromnak ismerjük szerzőjét is: Balassit, Vásárhelyi Andrást (*Angyaloknak nagyságos asszonya*) és Kanizsai Pálfi Jánost (*Dicsőült helyeken*). Közülük Hajnal ismerhette Balassi és Kanizsai Pálfi nevét; Vásárhelyié ekkorra már alighanem feledésbe merült, hiszen a versfőkbe rejtett név egyes strófák elmaradása és az eredeti sorrend felbomlása miatt eltűnt. Az öt vers közül kettő Hajnalnál fordul elő először (75–76. sz.); mindkettő breviáriumi szövegnek Balassi-strófában való fordítása. Feltűnő, hogy ennek az ötös csoportnak szövegei a két kiadásban alig változnak. Versenként csak egy, esetleg két sorban találunk variánst, sőt Kanizsai Pálfi éneke teljesen azonos formában került át a második kiadásba. Bizonyára az itt felbukkanó két éneket Hajnal nem tekintette sajátjának.

Ismeretlen az eredete az utolsó négy darabnak (77–80. sz.). Ezek tartalmukkal is elkülönülnek a függelék többi darabjától, a mű egységes koncepciójába azonban jól illenek: a női szentek, példaképek bemutatásával az „asszonyi rendnek” hirdetik az Istenhez való megtérés üdvös voltát. Versformáik a templomi énekek legkedveltebb típusait mutatják. Közülük kettőnek – és az egész függelékben csak ezeknek – nótajelzése is van; mindkettő Vásárhelyi András énekére utal. Feltehetően ezek egy apácakolostornak vagy jámbor női társulatnak névtelen kántorától összeírt énekgyűjteményéből kerülhettek Hajnalhoz, és ő bizonyára saját ízlése szerint átalakította őket.

Végül az énekek tipográfiai megjelenését figyelve úgy tűnik, mintha maga Hajnal Mátyás az 1642-i kiadásban a nem tőle való énekek tudatos megkülönböztetésére is törekedett volna. Az énekek strófái ugyanis általában sorokra vannak tördelve, kivéve az első csoportnak két XVI. századi forrásokból is ismert darabját, a második csoportnak pedig Balassitól, Vásárhelyitől és Kanizsai Pálfitól való énekét. Ezeknek versszakait folyamatosan, sorokra való tördelés nélkül közölte. Ezekhez járul még egy ének, a 77. számú, Mária Magdolnát dicsőítő, amelynek formája azonos Balassi *Bocsásd meg, Úristen* kezdetű zsoltárparafrázisával.

Irodalom: HOLL BÉLA: Hajnal Mátyás elmélkedő könyvének versei. ItK 1970, 519–26.

66.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Hajnal Mátyás: A' Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony, 1642, 6, 12, 18, 24, 32, 40, 48, 60, 68, 80, 88, 102, 110, 118, 126, 134, 144, 156, 164.

II. **Hajnal Mátyás: Az Jesus Szivet Szerető Sziveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott ... könyvehke.** Bécs 1629, 6, 10, 16, 22, 28, 36, 42, 54, 60, 68, 74, 86, 92, 98, 104, 110, 118. Kiad. MIR 17, 32–110.

Tizenkilenc hatsoros emblémavers, egy szívet ábrázoló képsorozat mondanivalójának magyarázata. A képek eredetije és az alattuk olvasható versek latinul először a következő címmel jelentek meg: *Cor Deo devotvm, Iesv pacifici Salomonis Thronvs regivs e Gallico P. Stephani Lvzvic, cui adiunctae ex P. Binet imaginum expositiuncule, Latinitati dedit, et ad calcem auxit P. Garolvs Mysart, eiusdem cum prioribus Societatis Iesv.* Douai 1627, 18, 36, 50, 64, 78, 92, 106, 122, 136, 152, 164, 176, 192, 208, 224, 236, 243, 266, 300. Hajnal a képeknek eredeti sorrendjét megváltoztatta. A következőkben a versek latin eredetijét a magyar fordítás sorrendjében közöljük:

1. Fallax mundus ornat vultus.
Dolus latet sed occultus:
 Ne crede blanditijs.
Hoc vitare si vis rete;
Cito Christi sinus pete
 Procul ab insidijs.
2. Vitro cordis portam pulsat
IESVS silet, et auscultat
 Vocem sui corculi.
Cor exsurge, Vectem solue,
Quid sit opus fac tu, volue
 In aduentum sponsuli.
3. Sat est, IESV, vulnerasti,
Sat est, totum penetrasti
 Sagittis ardentibus.
Procul, procul hinc libido:
Nam caelestis hic Cupido
 Vincet ignes ignibus.
4. Dum scrutaris in lucernis
Et vestigas cum laternis
 Cor peccatis obsitum;
O quot monstra deprehendis,
IESV scopas ni prehendis,
 Manet culpīs perditum.
5. O beatam cordis aedem!
Te cui coelum dedit sedem
 Purgat suis manibus.
Animose puer verre,
Monstra tuo vultu terre
 Tere tuis pedibus.
6. Eia IESV tibi notum
Cor, si lubet, lustra totum,
 Pia tuo sanguine.
An non cernis? tota patet
Ara cordis, nil te latet:
 Foue tuo lumine.
7. Bone IESV, fontes fluant,
In cor nostrum toti ruant
 Gratiarum riuli.
Illis animam mundare
A peccatis expiare
 Ecce gaudent Angeli.

8. Euge puer, rosis pinge,
Latus hoc, et illud cinge.
Totum cinge corculum.
Spargo foetus verni roris
Sparge totam messem Chloris,
Sternis tibi lectulum.
9. Bone IESV conde crucem,
Virgam, lanceamque truceam,
Conde in imo corculo,
Nulla praeualebit lues,
Amuleta quando strues
Hoc Myrrhae fasciculo.
10. En armatas flammis tendit
IESVS manus cor accendit
Hinc et illinc facibus.
Age totum comburatur,
In fauillam redigatur
Cor amoris ignibus.
11. Sume IESV penicilla,
Corque totum conscribilla
Pijs imaginibus;
Sic nec Venus prophanabit,
Nec Voluptas inquinabit
Vanis phantasmatis.
12. Quis hic vultum non serenet?
IESVS ecce sceptrum tenet
Cordis in palatio.
IESV tantum ora pandas
Manda quod vis, da quod mandas,
Adsumus obsequio.
13. Sunt auscultent qui Platoni,
Aut facundo Ciceroni,
Aut Mundi stultitiae.
Tu ne verba vitae sperne:
Audi Patris aeviternae
Dicta Sapientiae.

14. Frustra Boreas minatur,
Frustra fulmen debacchatur,
Frustra spumant caerula:
Dum in corde lectum strauit
Atque sponsus dormitauit,
Tuta ridet sponsula.
15. Cor exulta, quid moraris?
Gaude, plaude, inuitaris
Pijs IESV cantibus.
Sonat chelys Angelorum,
Sonant tubae Beatorum
Mixtis IESV vocibus.
16. Pulsa chordas, sonet chelys,
Dum nos recreas de caelis
IESV cordis gaudium;
Dulce melos intonabunt,
Nouum nobis excitabunt
Angeli tripudium.
17. O beata sors amoris!
Post tot lusus tot honoris
Signa, tot laetitiae,
Diadema regni datur,
Et cor palmis exornatur
Immortalis gloriae.
18. Post fel crudum crucis dirae,
Meile voluptatis mirae
Sponsus sponsam reficit.
Cor speculum Deitatis,
Et totius Trinitatis
Obstupet, ac deficit.
19. Iesus, qui te subarrhauit,
Nunc in Corde praeparauit,
Quas promisit nuptias.
Nuptiales sume vestes,
Tibi sponsus iam caelestes
Parauit delicias.

A versek magyar fordításához tartozó képeket lásd e kötet végén.

Versforma: 8-8-7-8-8-7; rímelése: A-A-B-C-C-B. A nyolcszótagos soroknak a latinban majdnem hibátlanul meglevő felezését a magyar fordítás következtelenül vette át.

A verses emlémkához három-három pontra osztott elmélkedés és egy-egy könyörgés tartozik. Az 1629-i kiadás elmélkedései megtalálhatók a MIR 17. kötetében. Hajnal azonban az 1642-i második kiadásban a prózai részeket is átalakította. Ez az első kiadásánál csiszoltabb szöveg a maga egészében is, de különösen az utolsó két, újonnan szerzett elmélkedésben az írónak legegységesebb érzéseit is tükrözi. Az emblemmagyarázatoknak ez a fejlettebb szövege hitelesen mutatja Hajnal prózastílusának teljes fejlődését és kérését. Ezért az 1642-i kiadásból itt az elmélkedések teljes szövegét közöljük.

ELSEO ELMELKEDES.

Az első szivről, az az, Az mi Urunk Kristus JESUSnak lángozo szivéről.

I. PUNT.

ELmélkedgyél én lelkem, a' te üdvözítő Jéusodnak, mind az eo menyeyi Attyához, s-mind te hozzád való buzgo szeretetéről: melly szeretet soha meg nem hült az eő szivében, hanem szüntelen égett és lángozott.

II. PUNT.

Gondollyad, hogy az szeretet tüzének tulaydonsága az, hogy né chak maga verekedgyék fel; de (az mint szöll Sz. Dienes, de divin. nom. cap. 14. p. 1.) a' szivetis, melyben találtatik, magával fel emellye. Azért a' te üdvözítő Jéusod szivénekis tüze, az ő szivét szüntelen az ő szent Attya előtt függesztve tartotta mennyekben.

III. PUNT.

Vedd eszedbe aztis, hogy a' mi szívünknekis hasonló tüzzel kellett volna lángozni, ha az mi első Atyánkban meg nem alutt volna: és az-után, mikor a' meg váltó Jésusnak tüzes szívétől úyobban meg-elevenítettet, megint meg nem óltatott volna. Annak-okáért közel járúlván én lelkem, a' Jésusnak tüzes szívéhez, öleld-által te is azt, hogy véle együtt fel emeltessél mennyekben.

Könyörgés.

VRam JESUS Kristus, ki ezt a' te szivedhek lángodozó képét a' téged szerető sziveknek fel gyúlasztására ki-formáltattad: és ez-után a' mi bűnös szívünknekis, mind az eo meg-igazítások előtt lévő undokságát, s' mind az ő meg-igazítások után-való szép, és drágalátos állapotokat ki-ábráztattad; Kérem azon felségedet, gerjeszse-fel szerelmed az én hidegh szívemnek-is el-alutt tüztét én bennem; hogy úyobban még-elevenedvén, és fel-lobbanván, lehessék azok-között, kiket nem kichiny szívem fáydalmával szemlélek ez jelen-való képben, melly buzgósággal ölelik és ápolgattyák a' te áldott tüzzel égő szivedet; hogy ugyan véle láttatnak fel emelődni mennyekbe. Oh IESUS, eleven tűz ki mind úntalan égsz és soha el nem aluszol, s' vallyon mikor gyuytod fel ekképpen az én meg hült szívemnekis el alutt tüztét? mikor szárad-meg bennem tellyes-

ségesen az én bűnös szívemnek reves, és meg-poshatt nedvessége? Oh drágalatos életemnek élete és elevensége IESUS, engedd e' végre, az következő szíveknek, és ezekkel eggyüt az én undok szívemnek-is, még-igazulásának rendit, és módgyát értenem, és magamban érzem: és ez után, a' te ingyen-adandó és minden érdemet még-előző malasztodnak tüztét, jószágos chelekedetekkel táplálnom es-nevelnem, Amen.

MI Atyánk, ki vagy mennyekben, szenteltessék te neved. Jűjön te országod. Légyen te akaratom, miképpen menyben, azonképpen földönis. Mi kenyérünket mindennapiat adgyad nekünk ma. Es bochásd-meg nekünk az mi vétkeinket, miképpen mi-is-meg-bochátunk ellenünk vétetteknek. Es ne vígy minket késértetbe. De szabadíh az gonosztúl, Amen.

Eüdvöz légy MARIA, malasztal tellyes, Úr vagyon te-veled, te vagy-áldott aszszonyállatoknak közötté, és áldott te méhednek gyümölche IESUS Christus: Asszonyunk szűz Maria, Istennek szent Anya, imádogy mi érettünk bűnösökért, most, és halálunknak oráján, Amen.

MASODIK ELMELKEDES.

Az második szívnek képéről; az-az A' bűnnel még-terheltetett szívnek nyavalyás állapattyáról.

I. PUNT.

Gondollyad én lelkem, a' bűnnel meg-terheltetett szívnek nyavalyás-vóltát; melyet nem külömben, mint valami még-szállot várat, környül-vévén az eö kegyetlen ellenségi, az Eordög, a' Világ és a' Test, minden felöl ostromollyák, és tellyeségesen el akarják sillyeszteni.

II. PUNT.

Gondollyad viszont, az Isten Angyalinak-is, mint hiúséges, és erős Várörzöknek, körülötte-való szorgalmatosságát; kik, è drága reájok bizott kinctet, az emberi lelket, nem engednék semmiképpen kezek között ki-ereszteni. Azért valamint ama fertelmes ellenségek alá; ugy ezek a' boldog lelkek fel igyekezik vonni ötet.

III. PUNT.

Gondolhatod itt, én lelkem, melly keserves, és kemény szorongatásban lehessen ez ilyen lélek: melly, bár az ö kilső ellenségitől alá ne vonyatték-is: mindazáltal az ö belső romlandóságának súlyosságátúl, azon-kivöl-is inkább alá nyomódnék, hogy-sem fel verdődnek. Azért mi szükséges oh én lelkem? hanem hogy kérjed segítségül a' mindenható Istennek erejét; nyúycha segedelmes karját mennyekből.

Könyörgés.

EN Uram, s-én Istenem, s' minémő nagy külömbeséget szemlélek e' jelen-való szívünk és az te előbbeni draga szive képe között? Amazt, ölelgetik és ápolgattyák a' téged szerető hivek; ezt pedig szorongattyák és foytogattyák az ö vér-szopó ellenségi. Amaz-után fel igyékeznek emelkedni a' te szerelmes szentid: emezt, ha lehetne, a' meny-béli Angyalidnak kezei között ki tekernék az kegyetlen ellenkezők. S-meggyek Uram, ha megh nem segéted nyavalyás szívemet? melly bár ilyen erőszakkal, illy hatalmas kilső ellenségektől ne ostromoltatnék-is, és onnan-föllyül alá ne rángattatnék-is; mind-azáltal, bűneinek belső nehéz vólta miatt, azon-kivölis elégendő súllya, és le-vonyó terhe vólna magának. Könyörgök azért Uram IESUS, a' te bűnös szolgálóddal Daviddal: *(Psal. 50. v. 12.) Tiszta szivet teremch bennem Isten: és igaz lelket úyich belső részeimben.* Hogy ez-után mondhassem ugyan ezen penitentia-tartó bűnösöddel: *(Psal. 115. v. 16.) El szakasztottad az én köteleimet: néked áldozom dichiretnek áldozattyaival. Amen.*

MI Atyánk, [...]

Eüdvöz légy MARIA, [...]

HARMADIK ELMELKEDES.

A' harmadik szívnek képéről, az az, az Istennek meg-előző, vagy serkengető malasztjáról.

I. PUNT.

GONDolkodgyál, én lelkem, mi-keppen látván a' te gondviselő édes Istened, veszedelmes, és magad üdvösségére gondviseletlen állapotodat; könyörülvén raytad, az eö ingyen-adott, és minden érdemet meg-előző Malasztját nyuytotta néked, zörgetvén az te szívednek bé-zárlott aytaján.

II. PUNT.

Emlekezzél róla, hányyszer várankoztattad lelki aytód-előtt a' te kegyes Istenedet: meg-vetvén, avagy süketiségre vévén az ő édes intésit, és üdvösségedre néző sugállásit? Melly dolgon, hogy inkább fajjon szíved.

III. PUNT.

Gondollyád az te mennyei jegyesednek imez kegyes szózatit, mellyekkel téged serkengetett: (Cant. 5. vers. 7.) *Nyisd meg, ugymond, én-nékem én húgom és én szeretöm, én galambom és én szeplötelenem, mert rakva a' fejem harmattal; és az én fodorétott hajam, éyeli chepekkal.* S' melly drága igék ezek, te mind-azáltal siketségre vévén azokat, aytód előtt állattad az te lelki jegyesedet, mondván néki amaz púha Menyaszszonnyál: (Cant. 5. v. 3.) *Le vetettem köntösemet mint öltözhetem fel? Még mostam lábaimat: mint mochkollyam megh azokat?* Keseregven azért ez illy kemény sziveden, könnyörögj.

Könyörgés.

MAGasztald az Urat én lelkem, mert könyörületessen chelekedett veled: az ő ingyen adott, és minden érdemedet meg előző Malasztyát, közölvén te veled: az az, sok szép belső sugallásokkal és kegyes serkengetésekkel, nem külömben, mint valami zörgetésekkel, ébresztvén a' te bünben heverő és el alutt szivedet? Melly zörgetések mire néztek egyébre, hanem hogy ama három dühös és kegyetlen Ellenségidnek a' Testnek, Világnak, Eordögnek kezek közzül ki vévén, magának jezzene [!] téged? Nem külömben bánt itt veled az te mennyei jegyesed mint amaz lelki Menyaszszonnyal a' Salamon énekében kit illyen drága szókkal kér, hogy meg nyissa neki aytaját. (Cant. 5. v. 2.) *Nyisd még nékem én húgom, én szeretöm, én galambom, én szeplötelenem: mert rakva a' fejem harmattal; és az én fodorétott hajam éyeli chepekkal.* Oh minden méznek édességénél édessebb szózatok és igék? S-kinék nem haythatnák, meg szívé, ezek az kegyes igék? Kinek? Tudni illik néked, én szívem: ki az meg nevezett rest és púha Menyaszszonnyal, tunyaságodnak belső ágyas házából hasonló képpen feleltél a' te mennyei Jegyesednek, mondván: (Cant. 5. v. 3.) *Le vetettem köntösemet, mint öltözzem abba? megh mostam lábaimat, mint mochkollyam be azokat?* Ah kegyetlen felelet? En voltam Uram IESUS, én, ez az kemény szívü és hálá-adatlan Meny-aszszony; ki nem eggyyszer, hanem sokszer, ki rekeztettem felségedet lelki házannak kamarájából: En a' ki annyiszor meg vettem a' te drágalátos sugállásidat, siketségre vettem szép intésidet. De miért? Ah, mindenkor marczona és semmirekellő dolgokért. Mert ugyan-is, michoda ok, Uram, ez: Le vettem köntösemet, meg mostam lábaimat, s' ezért kellett volna ki rekesztenem Fölségedet? héában való és semmire kellő mentségek ezek. Kérlek, Uram IESUS, bochásd meg ez fene-vétkemet, s' adgy ez után olly rés, fül-hallomást, hogy halván chak leg-kissebb zördetésedet-is szerelmednek, azonnal futamodgyam, amaz gyermek szölgáddal, Samuellel: és mondgyam: (1. Reg. 3. vers. 10.) *Szóly Uram, mert hallya, az te szölgád. Amen*

NEGYEDIK ELMELKEDES.

A' negyedik szívnek képéről: az az, Az Isten Malasztyának fogantosságáról.

I. PUNT.

ELmélkedgyél, és álmelkodyál én lelkem, a' te Menyébéli Istenednek körületed és melletted való hosszu, és áthatatos türeséről? ki minek-utánna sok zörgetésére, és aytód előtt való várankozására, bé nem bochátottál volna; ugy bánhatott volna veled, mint az fönn megh nevezett lelki puha Meny-aszszonnyal; tudni illik, el menvén aytód elől, el hagyott volna tégedetis. De nem mivelte azt te veled.

II. PUNT.

Gondollyád azért, mi-képpen bánt te veled? tudnia illik ki vévén Irgalmasságának tegzéből az ő szeretetinek tüzes nyilait, lövöldözni kezdette szivednek kemény kö-falait, (az mint ez szívnek képe mutattya) és mind addig lövöldözte, valamig meg járván azokat, még hódultatná magának. Oh szeretet?

III. PUNT.

Fontold még itt már, én lelkem, mivel tartozol e' jóért a' te mennyei Jegyesednek? Mivel? hanem ugyan azon sziveddel; mellyet másut, ugyan kérveis kívánt te töled, mondvan: (Proverb. 23. v. 26.) *Fiam, add nékem a' te szivedet.*

Könyörgés.

EMlítem Uram IESUS és nem kichíny szívem rettegésével szemlélem, az imént meg nevezett rest Meny-aszszonnak esetit midőn meg nem nyitná aytaját kegyes zörgetésére Fölségednek, el múltván fölséged aytaja elől, el hagyá ötöt; Es noha az után kesőre fel kelne, meg nyitná, de immár ott nem löne tégedet; Keresne, de ugyan fel nem találna; kiáltana, de semmiképpen szózatot nem venne te-tőled. A' mint hogy erről, önnön-maga keservesén panaszkodik, mondván: (*Cant. 5. v. 5.*) *Fel kelék, ugymond, hogy meg nyitnám az én szerelmesemnek; ő pedig már el tért, és elébb ment-va; keresém ötött és fel nem találám kiáltottam és meg nem felele nékem.* S-hányszer érdemlettem, Uram IESUS, ezen büntetést, énis te tőled ha érdemem szerint chelekedtél volna én velem? Sőt Uram IESUS, én voltam ez a' kegyetlen Meny aszszony, ki ennyiszor ki rekesztettem fölségedet. De te ő hálá-adásra méltó irgalmasságh; nem csak el nem hadtál engemet, de annak felette, meg szálván, mint valami várat, lelkemet; mind addig lévöldözted azt szeretetednek tüzes nyilaival, valamíg meg járnád, és meg hódúltatnád magadnak. Erzem, Uram IESUS, érzem nyilaidnak sebeit. Meg adtam magamat. Tavúl ez-után én tölem tisztátalan *Venusnak* nyilai. Tavúl undok *Cupidónak* fertelmes Tegze. Te lésszes én *Jesusom* ez után, te, az én szeretetemnek czélya. En az te, szereteted nyilainak Tárnya. Ebben, Uram IESUS, a' kívánságban kívánok élnem, és meghalnom. Amen.

Mi-Atyánk, etc.

Eüdvöz-légy Maria, etc.

EOTEODIK ELMELKEDES.

Az ötödik szívnek képéről: az az, Az Istennek meg világosító malasztyáról.

I. PUNT.

GONDollyad már, én lelkem, az te meg-igazulásod előtt való iszonyú állapotodat ki (az mint ez jelen való szívnek képében látod) minden szörnyű állatoknak, kigyóknak, békáknak, Skorpióknak és egyéb kietlen állatoknak vóltál tenyésző fertelmes barlangja.

II. PUNT.

Elmélkedgyél, ez iszonyu és fertelmes állatoknak nemiről mellyek nem egyebek, hanem az te undok életednek külömb külömb féle iszonyú vétkei; Kegyetlenségednek Sárkányi, Haragosságodnak Skorpioi; Hízkelkedésednek gyíkjai, Alnokságidnak kigyoi, s' egyéb faytalanságidnak bestiái. Kiknek, te engedvén, és kedveskedvén, mit chelekedtél, egyebet, hanem, a' mint Ezechiel Prophétánál (*Ezech. 8.*) megh vagyon irva; amaz Izraél fiaival az undok chúszo mászo állatoknak képeinek áldozatot tőttel?

III. PUNT.

Gondold meg minek-előtte meg világosította az Isten, az ő Isteni malasztyának lámpásával, ezeket az undok és mérges állatokat szívedben, ugy hevertél közöttök, mint egy sötét és kietlen erdőben úta vesztett, és éyel bűydosó ember; ki találkozván bé menni egy üreges, kigyókkal, bekákkal meg rakott kösziklának oldalába; holot nem látván à setétben ezeket feje alá helheztetvén czuláját le fekünnék, és nagy édesdeden alunnék. Kihez ha azon-közben bé menne valaki egy egő lámpással, és álmából fel rázván, körülötte az fel s-alá chúszo mászo merges állatokat meg mutatná; nagy hamarsággal fel szepelkedvén, czuláját ragadná és szerelmes Kalaúzáat követné hálá-adással. Ugy lévén à te dolgodis s' hasonló képpen chelekedvén veledis az Isten, nem méltóe hogy nagy hálá-adással kövessed holtodig?

Könyörgés.

S-michoda nagy drága, és temérdek kinchet alítottál, Uram, helheztetve lenni az én szívemnek tárházában, hogy ezt olly igen kellett ostromlanod? hogy mind addig sem szünnel meg, ennek az te szereteted nyilaival való lövésétől, valamíg meg nem járnád, és meg hódúltatnád magadnak? Ah Uram IESUS? S-ezeké azok a' drágaságok, és el reytett kinchek? mellyeket szemlél fölséged, és én-nékemis meg adott látnom az te Isteni fényességednek elme világosító lámpása által ez szívnek képében? Ah átkozot kinchek ! Engem vesztett gazdagságok! Ezek vóltak, Uram, az én veszedelmemre be gyűytött kinchek; mellyéket a' pokol-béli kinnak soha meg nem emésztő rosdája örökkön örökké rágot vólna, ha velem ezeket meg nem ösmertette vólna felséged. Szemlélem Uram IESUS, és irtózomis őket. Vészem eszembe, bé tellyesítve lenni az én szívembennis *Ezechiel* Profétának (*Ezech. 8. v. 10.*) ama' látását, kinek felséged mutata egy Templomot, melyben a' falon sok chúszo mászo állatok vóltanak, és előttök az Izraél fiainak hetven vénei, kinek kinek illattal füstölő temienező lévén kezében, áldozatot téznek

vala az undokságos képeknek. Ez vólt, Uram IESUS, az én meg fertéztetett lelki Templomom az az, az én szívem, kinek felséged templomának kellet vólna lenni; amà szent Apostol mondása-ként: (1. Cor. 3. v. 16.) *Nem tudgyatoké, hogy Isten Temploma vattok, és az Isten lelke lakik bennetek?* Melly szent Templomod, én, meg fertéztetvén sok ehúszó maszó undok állatoknak képei-által; Kegyetlenségemnek Sárkányi által-Harag [!] tartásomnak mérges Skorpiói által, Alnokságomnak kigyói, több fertelmességimnek faytalan bestiái által; és ezeknek engedvén, mit miveltem Uram egyebet? hanem áldoztam nékik? Aldot légy, Uram IESUS, ki mint *Ezechiel* Profétának a' Templom-béli undokságot, úgy nékem, az én lelki Templomomnak éktelenségét meg engetted ösmernem. Könyörgök álatatossan Isteni méltóságodnak, engedgy már arra-való erőt-is és malasztot, hogy nem chak láthassam ezeket, de kiis hányhassam szívemből ez ochmányságokat; ne legyenek nagyobb kárhoztatásomra ennekem ha chak meg ismerem, és ki nem rekesztem szívemből azokat, Amen.

MI Atyánk, [...]

Eüdvöz légy MARIA, [...]

HATODIK ELMELKEDES.

A' hatodik szívnek képéről: az az, Az Istennek meg tisztogató Malasztjáról.

I. PUNT.

VEDD eszedbe, én lelkem, hogy keveset, vagy semmit nem hasznalt vólna, hogy ha chak az Istennek elme világosító Malasztja által meg ösmerted vólna büneidnek iszonyú rútságát szivedben, ha továbbá akaratodat-is az Istennek Malasztja fel nem gerjesztette vólna azoknak utálására, és meg vetésére; mellyet kegyessen megis mivelt.

II. PUNT.

Jutasd itt eszedbe, én lelkem, mint s-hogy erzetted magadat, mikor ez az Istennek malasztja büneidnek még utálására, és vetésére fel indította szivedet; tudnia illik úgy lett dolgod mint amaz tisztátalan aszszony állatnak, kiről emlekezik Isaiás Propheta, mondvan: Isai. 23. v. 16. *Vedd kezvedben czitarádat, te el feleytetett parázna: kerüld meg az várost jól énekelly, gyakorlyad az éneket, hogy emlekezet légyen felöled:* Ugy, mondám, te is büneidnek meg utálása után kezvedben vevén szivednek czitaráját, fel járván lelki és testi érzékenségednek városát, keserves húroknak pengésével, az az, büneidnek fáydalmával, és sirásával, könyörögven az Istennek mint egy kedves éneket éneklettel az te mennyei Jegyesednek füleiben; kinél, tisztátalan eleted miat feledékenségedben estél vólt. Iusson azért eszedben, melly nagy lelki fáydalmad vólt azon, hogy ezt az te régi szépségedet, az IESUST, oly sok ochmansággal illeted vólt, oly későre ismerted meg? Melly nagy buzgósággal mondottál ellene minden undok szeretődnek? Melly nagy töredelmes szível gyóntad meg minden vétkeidet? Melly erős fogadást töttél jövendő életednek meg jobbulásárul? Melly igazán minden elég tételre el tökéltetted magadat? Es fő-képpen azért mivelted, mivel az véghetetlen tökéletesség ellen, (melly az ISTEN,) vóltanak mind ezek.

III. PUNT.

ISMERD meg már, én lelkem, ezt a' veled jó-tévő Isten Malasztjának erejét, és drágalátos-vóltát: melly ez chodálatos változást, szerezhette szivedbe, hogy azt, a' mit az előtt gonoszúl oly igén szerezv vala, oly hamar, annyéra meg útáltatna és meg vettetné veled hogy készebb vólnál megh halni, hogy sem megint abban lélekzeni. Könyörögj az Istennek hogy ez szent Malasztott nevellye szivedben.

Könyörgés.

AH én szívemnek iszonyú undoksága? S' vólté valaha a' föld kerekiségén oly szörnyü állatokkal még rakott dögös barlang, mint az én szívemnek hayléka? S-ilyén undokságokkal kellet-é én lelkem, kedveskedned az te mennyei jegyesednek? a' drágalatos szép JESUSnak? (August. in Conf.) Ah JESUS, régi szépség! S-melly későre ismertelek tegedet! melly későre szerettelek! En vóltam Uram, az a' parázna Aszszony állat kiről szóll *Isaias* Propheta intvén ötet és mondván: (Isai. 23. v. 16.) *Vedd elő a' czitarát, te el feleytetett kurva kerüld meg az várost jól énekelly, gyakorlyad az éneket, hogy emlekezetben légy.* Im Uram IESUS az te szent Prophetád intése szerint, kezemben vettem szívemnek czitaráját, föl jártam testi és lelki érzékenségemnek várait, föl találtam sok undokságos vétkeimnek nyomdokit. Ah IESUS én életem, és én gyönyörüségem! Szánom-bánom, tellyes szívemmel és tellyes lelkemmel minden vétkeimet: látván hogy ezek, az te vég-

hetetlen jó vóltod, szépséged, és minden tekéltességed ellen vannak. Uram IESUS CHRISTUS, bár pokol ne vólnais, de ugyan szánnám bánnam, az mint hogy vólta képpen szánom és bánom büneimet; és mind holtomigh mig tengetem életemet, szánni és bánni fogom azokat. Kész léven azokat, az te székedben ülő Egyházi Pap előtt, kinek az bűnnek meg-öldására hatalmat adtal, ez ígéssel: *(Ioan. 20. v. 22.) Vegyétek a' szent Lelket, a' kiknek bűneket meg bochyáttátok, meg bocháttatnak nekik.* Meg gyónom, s-nem chak ezt Uram; de ha szükség vólna s' ugy rendelted vólna, az egész világ előttis ki nyilatkozatnám azokat, szent *Agoston* Doctor szolgálád kint. *(In libris tredecim Confessionum.)* E' mellett el-is tekéltetem Uram IESUS magamban, hogy ez órától és szem pillántástól fogva szent *David* Királlyal jobbítom életemet, mondván még ugyan most: *(Psalm. 76. vers. 11.) Most kezdettem el;* Továbbá valakinek valamivel tartozom, vagy hirében, vagy jószágában égy puntig, egygy fillyéig, tehetségem szerint meg fizetek. S-nem chak azoknak meg térítésére ajánlom magamat, mellyekre igasság szerent tartozom: de annak-fölötte amaz Istenes *(Luc. 19.) Zacheussal* hason-felét jószágomnak adom az szegényeknek, és ha valakit valamiben meg chaltam, négy annyit adok érette. Reménlvén mind ezek után irgalmasságodból bochnatodat. O én Uram IESUSOM, könyörgök alázatossan felségednek, nevellyed bennem, ennel-is inkább, ez tisztogató szent malasztodnak ajándékát, melly ne chak ki söpörje, és ki veszesse ez képből fel ábráztatott bűnöknek ártalmas fayzásit szivemből, de ugy el-is késziche tiszteletedre lelkemet, hogy szentelt Temploma lehessen Istenségednek. Amen.

Mi Atyánk, etc.

Eüdvöz légy Maria, etc.

HETEDIK ELMELKEDES.

A' hetedik szivnek képéről, az az: Az Istennek meg szentelő avagy igazító malasztjáról.

I. PUNT.

VEdd eszedbe, én lelkem, melly sok dolog kívántatott a' te meg igazulásodra: Nem vólt elég, hogy az Istennek serkengető, és minden jó chelekedetedet meg előző Malasztja, bünödnek álmából fel ébresztene, zörgetvén Lelkednek aytaján; sem az, hogy az után-is kemény szivedet szeretetinek nyilalival lövöldözné mig azt megh hatna; sem hogy meg világosetaná és meg söprené: de ennek-felette az ő szent Isopjának élő vizévelis meg szentelné ötet, az mint ez képből jelében szemléled.

II. PUNT.

Gondollyad, hogy nem külömben chelekedett itt veled az Isten, mint a' meg ferteztetet Templommal szoktak chelekedni; mellyet, úyobban meg szentelnek, és meg engesztelnek az Istennek: Szinten ugy téged-is kit eleinten Templomul választot vólt ü magának az Isten, meg szentelvén a' szent Keresztségnak vizével, most megint meg ferteztetett, ujonnan az ő megh igazító malasztjának élő vizével meg szentel.

III. PUNT.

Juttasd itt eszedbe Judas Machabeus és az ő Atyafiai chelekedetit, *(1. Mach. 4 v. 39.)* mellyeket tartottak a' másodsor meg szentelt Istennek házában és oltárában, mellyeket a' Pogányok meg ferteztettek vólt: I. Meg szaggattak ruhájokat nagy jaygatással. II. El-hányatták az meg ferteztetett Oltár köveit, és az egész Templomot meg tisztogatták. III. Aldozatokat töttek az Istennek. Ugy te is lélek szerint, I. Szaggasd meg szivednek ruháját, az előbbeni képből meg mutatott töredelmesség által keservessen siratván esetedet. II. Ronchd meg és hánd-ki szivedből az vakmerőségének köveit, az Istennek lágy és kegyes parancholatinak meg tartása által. III. Buzgó aëtatosságnak és hálá-adásnak áldozatját áldozd az Istennek.

Könyörgés.

EÖntözz meg Uram Isóppal engem, és meg tisztúlok; moss meg engem és a' hónál-is fejéremb lészek. (Psal. 50. v. 9.) Igy könyörög vala szent Dávid az ő bünéért. Ugy könyörgök, Uram IESUS, én-is. Eöntözz meg engem-is, a' te mennyei székedből, ki folyó vizednek Isópjával, és meg tisztúlok: *(Apoc. 1. v. 10.)* Mosogass meg a' te élő kútnak vizével, és a' hónál-is fejéremb lészek. *(Ioan. 4. v. 14.)* Hinch meg, Uram és mosogass meg a' szent Isteni malasztodnak (mellyet e' szivnek képében szemlélek) nedvességével; Mosogass meg, és tellyésséggel ástas meg, ez szent Vizzel, hadd ne maradgyon az előbbeni undokságnak leg kisebb rútságais szivemben. Látod, Uram IESUS, ki vannak terjesztve lelkem szélességének minden részei, várva nagy szomiusággal ez szent Vizednek ned-

vességét; nem különben, mint az szárazságtúl meg hasadozott föld, az égi esőt. Ugy, Uram, *Az én lelkem mint a' viz nélkül való föld előtted, (Psal. 142. v. 6.)* Engedd ez áldot viz által, az én meg fertezett lelki Templomom uyjónnam [!] szenteltessék meg felségednek; engedgyed, Uram IESUS, ama Jámbor *Judas Machabeussal*, ez áldott meg szentelésnek idején, meg szaggatnom siralmas töredelmesség által, szívemnek ruháját, Szent parancholatidnak kegyes meg tartása által, kemény szivbéli vakmerőségemnek ki hánnom köveit; és aëtatosságomnak s-hálá-adásomnak áldoznom áldozatit felségednek. Es mivel az eggyszer meg szentelt Templomban, tilalmas az után valami világi dologban foglalatoskodni, engedd azt-is Uram IESUS, hogy soha ez után benne egyebet ne chelekedgyem, hanem, chak a' mi a' te szent tisztességedre néz. Ugyan e' végre kérem Isteni malasztodnak álhatatosságát-is szívembe, melly által, szünetlen fölséged Uram, bennem lakozván, lehess (ő *Melchisedech* rendin örökké meg maradandó Pap) mind Aldozóm, s-mind Aldozatom en-nékem. En pedig néked, ez szent Templomban, ezen szentséges áldozatnak idején, szölgálván a' te véghetetlen érdemedből részesülhessek. Amen.

MI Atyánk, [...]

Eüdvöz légy MARIA. [...]

NYOLCZADIK ELMELKEDES.

A' nyolczadik szívnek képeröl; az-az, A' Isteni meg-szentelő Malasztnak gyarapodásáról avagy bévségesb vizéről.

I. PUNT.

Gondollyad, én lelkem, hogy noha a' meg szentelő Malaszt, minden halálos büntöl meg tisztogattya a' lelket, és ezért érdemlett örökké való kintólis föl szahadéttya [!]; mindazáltal, ugyan azon Malasztal együt gyakorta maradnak ideig-szenvedendő kinok-is; maradhatnak bochánandó vétkeknek mochkaik-is, és ezekért érdemlett idő szerént való szenvedések-is, vagy itt, vagy a' Purgatoriumban.

II. PUNT.

Gondollyad, hogy noha efféle bochánandó vétkek meg nem ölik a' lelket; mind-azáltal ugyan meg rutíttak, ugy annyira, hogy sokkal rútabb ez ilyen leleknek képe az Isten elöt, hogy sem mint valami rühes és fekélyes ember teste: feketébb, hogy sem mint az Szerechennek tésti és kilső színe.

III. PUNT.

Gondollyad szent *Agoston* Doetornak, az bochánandó bünröl való mondását; Ki azt taníttya, hogy nem vólna szabad egy bochánandó büntis chelekedni, (ugymint, egy hazugságotis mondani) az kárhozot lelkeknek ki szabadulásokért-is. Melly tanítás fundáltatik amaz szent *Pal* Apostol mondásán, hol tiltya egy általlyában, hogy, nem kelly gonoszt chelekedni hogy jó következzék. Melly mondást hogy inkább el hidgy, gondollyad az Istennek efféle kichiny, bünökön, megh mutatott szörnyü haragját. (2. Reg. 6. v. 7.) *Oza* Papon, egy hirtelen Archa-illetésért; *Moysesen* egy kis kételkedésért, avagy késedelmes szó fogadásért, a' kö sziklából való Víznek ki hozásában; (Num. 20.) A' *Loth* feleségén, egy vásott vissza-tekéntésért. (Gen. 19. v. 26.) Azon képpen az Vy Törvénybennis *Ananiáson* és *Saphirán* egy hámis mondásért. (Actor. 5.) Ezek így lévén, kérjed, én lelkem, a' meg szentelő Malasztnak bévebb vizét lelkedben; melly által, mosogassa el az Isten, ne chak a' halálos bünödet, de a' bochánandó vétkeidet-is, és mind az kettőért érdemlett ideig való szenvedéseket, könyörögvén azért Szent Daviddal mondgyad.

Könyörgés.

BEvebb vizeddel moss meg Uram engemet az én gonosságimból: és az én büneimből tisztich meg engemet. (Psal. 50.) Tudta vala, David Király, midön ez könyörgést tönné hogy meg vannak bochátva bünei, mert hallotta volt már *Nathan* Prophéta által: *El vette az Isten az te vétkeidet*: mindazonáltal bévebb vizét ohaytya én Istenem az te még szentelő malasztodnak. Tudnia illik, nem chak az halálos bünből akarvan ki tisztúlni lelkében, és ezért érdemlett örökké való kínbúl fel szabadúlni, de, azon bün után, fenn maradt ideig való büntetésrül-is, kívánván irgalmasságotúl Kegyelmet és bochánatot nyerni; Tutta ez kívül minden napi arolék bochánandó vétkeiket-is, mellyek nélkül még az igazak sem élhetnek, amaz igaz mondásod szerént: *Meg az igaz-is hétszer esik el napjában*. Melly vétkek noha meg nem ölik az lelket, de azért ugyan meg chúnítták és undokítták; ugy annyira hogy nem olly undok az te tiszta szemed előtt az rühes vagy korommal bé kent test, mint efféle kis vétkekkel meg fertezett Lélek; Es noha kedvedből sem esnek ki, Uram, efféle kis fogyatkozásért az hivek, de azért ugyan nem különben

vannak előtted, mint valamely Királynál, az ő, noha szerelmes, de sennyedékes, és mochkos Felesége. S-méltan-is Uram: mert ha nem szabad csak egy kis bochánandó vétkeket-is szántsándékkal chelekednyi, bár az kárhozott lelkeket aval ki szabadét-hatna-is valaki, mivel, az mint előnkben adgya Szent *Pál*, Nem kelly gonoszt chelekednyi a' végre hogy jó következék; menyivel inkább nem volna szabad ingyen efféle vétkekkel meg undokitanyi magát az Léleknek. Innen van Uram hogy efféle kis vétkekennis meg mutattad rettenetes haragodat midőn, *Oza* Papot, meg öled az frigy szekrénynek vakmerő illetéséért, mikor azt meg akarná tartanyi hogy le-ne esnék az szekérről. Azon képpen egy Prophétát az Oroszyánnal meg öleted egy kis engedetlenségért, midőn egy más Prophéta szávára mint már az te engedelmedből be tért falatozni az házban. Ugy *Loth* feleségét-is soo bálványa változtattad egy parancholatod ellen való vásott vissza tekéntésért; Nem külömben az Uy törvénybennis, *Ananiást* és *Saphirát*, Szent *Péter* által szörnyü halállal öleted megh egy hazugságért. Ezek, Uram Isten, így lévén, Mennyivel Szent *Daviddal* méltóbban, kérheti és kéri az én nyavalyás Lelkem az te szentséges tisztogató Malasztodnak bévebb vizét, ki nem tudom bizonyosan, mint *David*, ha meg vadnaké halálos büneim bocháttatva avagy nem. Hanem csak remenség és félelem között, keresem idvösségemet, amaz Szent Apostolod intése-kint, *Félelemmel és rettegéssel keressétek üdvösségeteket*. Innen int másüt fölséged, hogy megh az meg bochátot vétkekről se legyünk félelem nélkül, mivel bár meg bochátottanak legyenekis azok, de azért ugyan nem tudgya azt az mi lelkünk amaz bölch mondásakint, hanem mindenek bizontalanúl jövendőre tartatnak-mivel mindenek egy aránt történnek az igazon és az Istentelenen. Annál inkább Uram azért, nem levén amaz hamis vallásban hogy hit agazattya szerint el hidgyem hogy bün nélkül vagyok mivel nem tudom minémő töredelmes szível és bánattal járultam az szent gyonáshoz, csak természet szerént való bánattalé, vagy természet fölöttel; és úgy ellent mondottame minden vétkeimnek az mint kívántatott, avagy nem? úgy el tökéletteme magammal hogy éz után minden büntöl meg tartóztatom magamat, az mint szükséges vólt, avagy nem? ki azonnal mihent ok adattatik az vétkekré és alkolmatosság, hanyatt homlok megyek reá; ki ezen okból annyiszer azon vétkekkel megyek vissza az gyonásra: s-tudván aztis, hogy bár ne furdalna semminémő vétkeis lelki ösmeretemet, de ugyan Szent *Pállal* azt kellene mondanom, hogy azért még meg nem igazottam; Mivel külömb az te Isteni és mi ítéletünk, ki előtt gyakran véték az mi mi előttünk jónak, és érdemes-nekis íteltetik, az mint amaz Amalecita chelekedete David Király előtt, mellyel meg ölte vala Sault Dávidnak ellenségét, kiért emberi ítélet szerent jutalmatis érdemlett volna, de a' felől ugyan meg öltetted. Honnan méltán szent *Jóbbal*, bár együgyűek vólnank-is, ugyan mondhatnók hogy azt sem tudná az mi lelkünk. Es ám bár, Uram J E S U S , mind ezeket tudnamis; bár mint Szent *Davidnak* bünömnek bochánattat meg jelentetted volnais, és azért hit szerint azt el kellyene hinnemis mindazonáltal méltán ezen szent szölgáddal kérhetnem és kéremis szent Malasztodnak bévebb vizét és mosogatását; Tudnia illik az bünök után, fön maradt, ideig való büntetéseknek meg bochátását? Mellyet ha itt nemis, de bizonyosan az más vilagon az Purgatoriumban fel kelly vállalnom; Mellyek olly kegyetlenek és iszonyúak, hogy az mint iria Szent *Agoston* Doctor, (*In psal. 38.*) Szent *Leörincz* tüzénél-is kegyetlenbek. Kikhez az mint szól Szent *Gergely Pápa*, ez világi tűz, csak mint egy irott kép; Söt ezt ugyan az Pokolbéli tüzzel egynek mondgya; csak hogy ez örökké való, de amaz ideig való.

Azért, én Uram, és én meg váltom, noha kétségben nem esem, hanem reméssel gyamolédom és táplálom lelkemet, mindazon által nem tudván ha abban az állapotban, vagyoké mellybe Szent *David Király*, megint kérem felségedet, Bévebb vizeddel moss meg engemet az én gonosságimból, és az én bünömből tisztich meg engemet, Amen.

Mi Atyánk, etc.

Eüdvöz légy Maria, etc.

KILENCZEDIK ELMELKEDES.

A' Kilenczedik szivnek képéről; az-az, A' Lelket fel ékesítő Malasztnak szépségéről.

I. PUNT.

Gondollyad, én Lelkem, hogy a' meg szentelő avagy igazító Malasztnak, nem csak az, az ő tulaydonsága, hogy meg tisztogassa bünből a' lelket: de hogy fel-is ékesiche külömb külömb féle tökéletességeknek virágival; a' mint hogy im ez jelenvaló szivnek képe elődbe adgya.

II. PUNT.

Gondold meg, hogy ezek a' tökéletességnek Virági, nem egyebek, hanem mellyeket minden meg-igazuló Lélekbe, az ő meg szentelésekor, bé önt az ISTEN, a' mint szól

a' Tridentomi Gyülekezet: (Conc. Trid. Sess. 6.) úgy mint. A' Hit: az Remétség, Szeretet, Isteni félelem, Penitentia tartás és több Jóságok.

III. PUNT.

Gondollyad ez illy fel ékesített Léleknek állapotját: melly nem egyéb, hanem a' mennyevő legénynek, a' JESUS Christusnak legelő-helye, és mulatozásra való virágos kerte; melly felől szól a' Lelki Menyaszszony: (Cant. 6. ver. 1.) *Az én szerelmesem alá ment az ő kertébe, a' fűszerszámok táblájához hogy a' kertekben legeljen, és liliomokat szedjen.* Kérjed már te is én lelkem, ezen Mennyei jegyesedet – alkosson illyen ékes kertet a' te szivedbenn.

Könyörgés.

MÉg tanultam Uram a' te Szent Doctoridnak tanításából, hogy a' te Meg igazító és szentelő Malasztodnak tulajdonsága nem csak az hogy a' Lelket meg tisztogassa a' bűnök rütségéből, de hogy azt tekkéleteknek-is, mint valami virágoknak, szépségével bé hinche, és fel ékesiche: Tudni illik, a' Hitnek Szek füvevel, a' Remétségnek jó szagu Rozmarinnyával, a' Szeretnek piros Rósájával, a' te Szent Félelmednek Sárga Jvolyájával, a' Penitentia-tartásnak Zöld Isópjával, és több jóságos chelekedeteknek szép Viragjával. Meg érttem azt-is, a' te szent Könyveidből; hogy ez illyen föl ékesített szív, te szent felségednek igen kedves mulatozó és legelő helye: amaz lelki Menyaszszonynak mondásaként: (Cant. 6. v. 1.) *Az én szerelmesem alá ment az ő kertébe, az fű szerszámok tábláihoz, hogy a' kertekben legeljen, és liliomokat szedjen.* Ki másutt ugyan ezen drága kertben dichekedven: (Cant. 2. v. 16.) *Az én szerelmesem ugymond enyim, és én övé, ki a' liliomnk [!] között legeltetik.* Ezeket meg értvén Uram kérem azon felségedet, helyeztesse belém-is ezen szent Malasztodnak ékességét: hadd mondhassam én-is ezen lelki Menyaszszonnyal felőled: hogy te én szeretöm, alá mentél a' te kertedbe, az én lelkembe; a' te fű szerszámok Tábláid közé, a' külömb külömb félé, szép rendesen plántált tekkéleteknek ültetési közzé, hogy ott legeljen, ott mulatozz, ott nyugodgyál, ott liliomokat, és több kedves virágokat szedegess. Hadd halhassam viszont én-is amaz te drágalatos szózatodat en hozzam: (Cant. 5. ver. 1.) *Jöy el az én kertembe, én szerelmesem: le arattam myrrhámát az én fű szerszámimmal egygüt.* Engedd Uram JESUS, ugyan ebben a' te drágalatos kertedben, amaz gyönyörűséges kínálásodatis hallanom: (Cantic. 5. ver. 1.) *Egyetek barátim, és igyatok; és részegüljetek meg szerelmesim.* Hogy ékeppen meg részegülvén, fel kiálthassak én-is s-mondhassam. (Cantic. 2. ver. 5.) *Támogassatok engem virágokkal, vegyetek-környül engem almákkal; mert lankadok a' szerelem miatt; tudni illik, a' te, mennyei Lelketek meg részegítő Malasztod miatt, mellyel (Actor. 1. vers. 17.) a' te szent Apostolid-is Pünkösd napján meg részegültek volt. Amen.*

MI Atyánk, [...]

Eüdvöz légy MARIA, [...]

TIZEDIK ELMELKEDES.

A' Tizedik szívnek képéről; az-az, Az Isten Malasztjának az Christus Kín szenvedésén épített Erősségéről.

I. PUNT.

GONDOLD meg, én Lelkem, és jól eszedbe vedd, hogy az eddig elől számlált, ISTENI Malasztjának ajándéki, a' mi Urunk Christusnak kinszenvedésének érdeméből származtanak. Azért méltó, hogy ezeknek az ő kín szenvedésének eszközt, mint valami öszve kötött kévét, az mennyei Menyaszszonnyal (Cant. 1. v. 13.) szivedben be helyeztetvén erőssen hozzád szoríhad; sőt ugyan mélyen szivedbe bé meczetted az te buzgo Istenes elmélkedésed által.

II. PUNT.

Gondollyad, hogy ez a' Christus kinszenvedésének Szívünkben való be helyeztetése avagy arról való elmélkedése, igen kedves az Isten előtt; tudni illik, kire önnön magais int és csak nem kér mondván: (Thren. 3. v. 19.) *Emlekezzél meg az én szegénységemről, és által-hágásomról; az ürömről, és epéről.* az-az; az én keserő kín szenvedésemnek bévséges keserüséről [!]. Ugyan ezen dologra kér másutt: (Eccl. 29. v. 20.) *A' kezesnek ugymond, jó tétéményéről el ne felelkezzél; mert ő lelkét adta értted.* Melly okért, e' jelen-való szívbeis, önnön maga bé helyezteteti, a' mint látod, az ő maga kín szenvedésének jeleit.

III. PUNT.

Meg érched, hogy ezek a' Christus szenvedésének eszközi, igen erős és hatalmas fegyverek a' világ, Test, és Eordög ellen: tudni illik; mellyeknek Gyalázatossága, a'

Világnak pompáját; *Keserősége* a' Testnek gyönyörűségét: *Erdeme*, az Eordögnek erejét, tellyességessen meg rontják, és semmivé teszik. Annakokáért, hogy mind a' te édes Eudvözítődnél kedves dolgot mivelhess, én Lelkem, s-mind pedig e' három faytalan Ellenségeknek törébe ne essél meginten: kérjed a' te Mennyei Jegyessedet, helyheztesse Szivedbe nekedis e' szent kínoknak eszközt.

Könyörgés.

VRam JESUS Christus, te mondásod; hogy az tisztátalan lélek, ki üzettetvén az embernek Lelkéből, (*Matth. 12. v. 43.*) száraz és Vízetlen helyeken jár; és viszont, meg térvén, ha a' Lelket tisztán és söpörve, és fel ékesítve talállya, el megyen és más hét magánál gonoszszabb lelkeket vészen maga mellé, és megint ostromlanyi kezdi a' Lelket. Kit ha meg eythet, sokkal rosszabban leszen utolsó dolga a' szegény Léleknek, hogy sem az első volt. Ez így léven Uram JESUS, fegyver nélkül-is szükölködik, az én gyárló lelkem: melly fegyver, a' te drágalátos kín szenvedésednek öszve szedegetett, és egybe kötött kévéje ugy-mint; a' te szent keresztetnek, szent ostorodnak, szent tövis Koronádnak, kötelidnek, spongyiának, dárdának, több kínzó szerszámidnak eszközi. Fegyverkesztesd fel, Uram JESUS, ezekkel a' fegyverekkel, az én erőtlen lelkemet-is. Helyheztesd belé mélységesen, és ugyan mesd bé ez szent fegyvert szivemben: hogy látván azt az ellenség, meg remülvén, hátat adgyon. Es ne dichekedhessék, ellenem, mondván: (*Psal. 12. v. 5.*) *Hatalmat vöttünk rayta*: hogy ne legyen szegény Lelkemnek utolsó dólga rosszabbul [!] az ő előbbeni dolgainál. Tudom, Uram, hogy igen kedves felséged előtt ez szent eszközöknek szivünkben való hordozása, és szüntelen való elmékedése; úgy hogy e dologra, ugyan intesz-is, és csak nem kérsz-is bennünket, mondvan: (*Thren. 1. ver. 12.*) *Oh ti minnyájan, a' kik által mentök az úton figyelmezzetek és lássátok ha vagyone olly faydalm, mint az én fáydalmam.*

Es megint ugyan azon szent Prophétádnál: (*Thren. 3. v. 19.*) *Emlekezzél meg az én epémről és által hágasomról.* Es megint ugyan ott: (*Eccl. 29. v. 20.*) *A' te kezesednek jó tétéményét el ne feleyched, mert ő Lelkét atta éretted.* Az minthogy azért Uram azt kívánod mi tőlünk, úgy méltó hogy el ne feletkezzünk felőled ő drágalátos kezesünk. Mert ha méltó volt amaz Tigranes feleségétül, hogy midőn kész volna az Ura, jószágát és életét adni érette Cyrusnak, midőn mind ketten nála rabságban volnának, és eggyyszer kérdené Tigránestól Cyrus mit adna az feleségéért, ha el bochátaná az fogságból? kire Tigranes, Hason felét, ugymond országomnak és életemetis: Melly szeretetet látván Cyrus, mind kettőt ingyen el bochátotta. Ezen Tigranes szeretit [!], mondam, fontolván az Aszszony, ha az Urának ezt felelhette (midőn már othon szabad volna és kérdené tőle az Ura, mint teczett volna neki Cyrus Királynak termete?) én, ugymond, az én szemeimet egyébre nem függeszthettem, hanem csak arra a ki kész vala érettem adni mind jószágát mind életét. Nem méltobbé Uram JESUS, mi kegyelmes és szerelmes kezesünk, feleoled és az te kín szenvedésidről szüntelen emlekeznünk és elmékednünk, ki nem csak kész voltál országodnak hason felét, és életedetis adni érettünk, de ugyan oda adtad: Ah drágalátos kezesünk! s-hogy hogy fordíthatjuk el lelki szemeinket másra náladnál? ki ugyan ezen kín szenvedésednek emlekezetire szerzed, és hattad vennünkis, és áldoznunk a' te szent Testednek és Vérednek áldozatját mondván: (*Luc. 22. v. 19.*) *Ezt chelekedgyétek az én emlekezetemre.* Mellyekre nézvén Uram sok Szentid, ugymint Szent *Ignatius Martyr*, Szent *Clara*, s-többek, olly áitatossan, olly szüntelen gyakorlották e' szent kínodról való elmékedést, hogy a' te kín szenvedésednek eszközi, ugyan bé meczeve találtattanak szivekben, Az mint hogy talam egy történt dolga Szent *Pál* Apostolodnakis ki így szol: *Ez utan, (Ad Gal. 6. v. 17.) senki nehezségemre ne légyen nékem, mert én, az, mi Urunk JESUS Christusnak helyegét hordozom az én testemen;* Es másutt: (*Gal. 2. v. 20.*) *En az Christussal az keresztre szegeztetven; élek, már nem én, hanem él az Christus én hennem.* Melly szent Jelekkel meg sebesitetvén Szent *Ferencz-is* ugyan az testi kezeinnis, lábain, és oldalán az te szent sebeidnek bélyegét viselte. Ugy hogy, az mint erről ir egy Poëta, ha Szent *Ferenczet*, az te szent ruhában öltöztetve látta volna valaki, tegedet ítélte volna Szent *Ferencznek* lenni; viszont ha Uram tegedet az ő ruhájában látott volna, Szent *Ferencznek* vélt volna.

Jegyezz meg, Uram JESUS, jegyezz meg engem-is, e' te szent kín szenvedésednek bélyegével: mesd bé Szivemben mélységesen ezt; hadd mondhassam énis Szent *Pállal*: (*Gal. 6. v. 17.*) *Senki nehezségemre ne légyen énnékem, mert én az én Uram JESUSomnak bélyegét hordozom magamon és; Elek már én, nem én, hanem el a' Christus én bennem.* Avagy, ha illy nagy ajándékokra nem vagyok Uram méltó, hogy szinte ezekhez, a' te kiváltképpen való Szentidhez hasonlítottassam: ottan csak enged, amaz Jegyesseddel mondhassam: (*Cant. 1. v. 13.*) *Kötés Myrrha nékem az én szerelmesem; az én emlőim között*

fog nyúgodni. Avagy *Jeremias* Prophetával, (*Thren. 3. v. 15.*) Tele töltöttél engemet, keserőségekkel; megh részegítőtel örömmel. Amen.

MI Atyánk, [...]

Eudvöz légy MARIA, [...]

TIZEN-EGGYEDIK ELMELKEDES.

Az Tizen-eggyedik szívnek képéről: az-az, Az Isten Malaszyának, Christus Urunk kín-szenvedéséből, fel gyúlasztott tüzéről.

I. PUNT.

Gondold meg én Lelkem, mi lehet az oka, hogy az előbbenyi, Urunk kinszenvedésének eszközivel bé irott kép után, e' tüzrel bé hintegettetett és lángodozó szívnek képe következik? Tudnia illik, azért: Mert ha vagyon valamelly eszköz, melly az Istennek belénk öntött Szeretetit és Malaszyát fel gyúlaszsa, és evel szívünknek reszeit szüntelenül sütögesse és égesse, ez az imént elönbken adott Christus kín szenvedésének elmélkedése. Melly elmélkedés fölöl, méltán mondhatnyi szent *David*dal; (*Psal. 38. v. 4.*) Az én elmélkedésemben föl gyúlad a' tüz.

II. PUNT.

Gondold meg továbbá én Lelkem, ennek a' foganatosságnak-is okát: Mert, mi képpen hogy nem lehet nagyobb szeretet, Urunk mondásaként, mint valakinek Barátyáért ki adni Lelkét, (mellyet chelekedett Eudvözítőnk; ellenségiért) ugy nem lehet hathatós elmélkedés a' szívnek fel gyúlasztására, mint erről a' nagy Szeretetnek kinnyáról elmélkedni.

III. PUNT.

Ezek így lévén, mivel a' mi édes JESUSunk a' végre jött e' Világra, a' mint maga tanú bizonyoságot ad erről, (*Luc. 12. v. 49.*) hogy tüzet hozzon e' földre, és ez szüntelenül égjen: és mint hogy már ennek az áldot tűznek fájatis (melly az ő kinszenvedésének Jeleiből kötött kéve) az előbbenyi Szív képébe, be helyeztette szivedbe; kérjed már azonnal ő szent felségét, hogy gyuycha fel ez hatalmas Tüzetis Lelkedben; és azt ne csak deig, de holtodig, azon áldott kévének taplojával táplállya.

Könyörgés.

TE mondásod Uram IESUS: hogy azért szállottál alá az égből, (*Luc. 12. v. 49.*) *hogy tüzet hoznál ez földre; és kívánod azt hogy égjen.* Melly Tüzt így könyörög a' te szent gyülekezeted: (*In festo Pentec.*) Jöy el Szent Lélek, tölch bé a' te hiveidnek szívöket; és a' te Szeretetednek tüzt, gerjeld föl ő bennek. *Es megint:* Egesd meg Uram a' te szent Lelkednek tüzével a' mi vesénket és szívünket, hogy téged tiszta szível és Lélekkel szölgálljunk. Látom Uram e' szent Tűznek lángjával fel gerjesztett szívnek képét előttem; mellyben fölséged, nem csak szölylyel hintegeti ez áldot tüzet, de ugyan sütögeti-is véle a' Lelket. Oh áldot sütegetés! Uram IESUS, a' te égő szeretetednek lángodozó tüzéért, kérem felségedet, chelekedgyék ekképpen az én Lelkimmel-is felséged. Hintegesd bé e' szent Tüzzel, szívemnek minden reszeit; hadd égjen, és ugyan tüzzé vallyék: hogy mondhasa ő-is az lelki Mennyaszonnyal: (*Cant. 5. v. 6.*) *Erös, mint a' Halál a' Szeretet; Kemény, mint a' Pokol, a' buzgó szerelem: annak lámpási tüzes és lángos lámpások.*

Ezt kívánom töled, oh Mennyei völegéni[!], én-is leg kisebb lelki Jegyesse Felségednek, legyek olly erős ez szent tűznek erejével, mint a' HALAL: hogy miképpen megh fosztya a' halál az Embert a' testi érzékenységtől, látástól, hallástól, a' POKOL pedig a' kit egyszer bé veszen többé ki nem adgya; ezen képpen en-is, a' te égő Szeretetednek lángjával ugy égjek hogy minden testi, és világi dolgoknak ártalmas érzékenységitül meg fosztassam; ugy magamban foglallyalak tegedet én IESUSOM hogy soha senkinek ki ne adgyalak szívemből tégedet. Meg chelekedheti ezt én velem a' te hatalmas kín szenvedésednek, és haláloznak elmélkedése; melynek eszközit e' végre helyeztette bé felséged (az előbbenyi Szívnek képében) az én szívemben: Azért engedd Uram IESUS, ugy elmélkednem e' fölöl, hogy ez által föl gyúladván ez drága tüz szívemben mondhasam Szent *David*dal én-is: (*Psal. 38. v. 4.*) Az én elmélkedésemben fel gyúlad a' tüz. Amen.

MI Atyánk, [...]

Eudvöz légy MARIA, [...]

TIZENKETTEODIK ELMELKEDES.

A' Tizenkettődik Szivnek képéről: az-az, A' bennünk fel gyulasztott Isten Malasztya tüzének, Négy utolsó dolgaink által való megörzéséről.

I. PUNT.

Gondold meg, én Lelkem, sokaknak keserves eseteket, abból, hogy magasban akartak repülni, hogy sem mint érdemek szárnyok emelhetők volna; az-az, kik jól meg nem ösmervén magokat (*Cant. 6. v. 7.*) (amaz lelki Menyaszonnyal) Salamonnak leg szebb Királyné Mátkái köziben akarván ülni, a' Mennyei Völegénynek orczájához mérésben járultak, (ötet chokolni és apolgatni akarván) hogy sem mint erre méltók lőttek volna; kik érdemesben a' leányzók-közt, (a' mint a' Szent Irás szól,) maradhatván azon mennyei Salamonnak, a' Christusnak lábainál ülhetek volna.

II. PUNT.

Gondollyad, hogy ez ellen a' maga ismeretlenség ellen, nem kichiny orvosság, a' mi négy utolsó dolgainkról, a' Halálról, Itéletről, Pokolról, Menyországáról való elmélkedés. Ez az oka, miért a' Mennyei Jegyes, ez előbbenyi tüzes Sziv után, e' Szivnek képét helyheztetven maga kezével írja bé ez mi négy utolsó dolgainkat.

III. PUNT.

Hogy e' négy dolgot inkább eszedbe vehesséd[!], gondollyad és fontollyad Szent Pálnak amaz mondását: (Heb. 9. v. 27.) *El vagyon végezve hogy az emberek egyszer meg hallyanak, az után pedig az itélet.* Michoda az (*El vagyon vegezve*) az-az, ez a' végezés, meg másólhatatlan; erősebb a' *Persák* és *Médusok* végezésénél; melly felől e' keppen szólnak *Assverus* Király szolgálai. (Esther 1. v. 19.) *Az Persak és Medusok törvényét nem szabad által hágni.* De ez az halálról ki adott törvény sokkal álhatosb, kit soha senki által nem hághat, következik (*Hogy az ember*) az az, az illy nemes állat. Itt azért egy ember sem vétetik ki, sem Ur sem szolgál, hanem valaki ember, de ezt az végezést fejére várja. A' harmadik ige (*Eggyyszer*) az az eggyzernél többszer nem történik halála, a' mint akkor meghal azon állapotban marad, amaz bölch mondása-ként. (Eccles. 11. v. 3.) *Valamelly felé esik a' fa ott marad.* A' negyedik ige (*Meghal*) az az minden kedves marhájától meg fosztatik, fiaitól hitestársától, tárházától, barátitól, szolgálitól, udvari tréfától, mezei mulatságtól, testi kívánságtól, az egész világnak gyönyörűségétől, semmit nem vivén magával az jó vagy gonosz chelekedetnél, az mint száll Szent Iános. (Apoc. 14.) *Opera illorum sequuntur illos.* Eötödik ige (*Az utan itélet*) melly az második utolsó dolgot adgya előnkbe, melly, az előbbinél szörnyebb: az az midön meg halsz, nem léssen úgy dolgod mint az Barmoknak kiknek halálokkal ki menvén párájok, Itéletre fel nem támadnak. Nem úgy te, hanem, fel támadván, az igaz Itülő bíró széki eleibe vitetel; holott, nem chak a' gonoszlól, de a' jóról-is mellyet el vöttel, és a' mellyel munkálkodhattál volna, s-nem munkálkodtál, erős számot kell adnod. Melly szám adás meg lévén, az itülő biranak utolsó Sententiáját vészed fejedre, avagy Pokolra, avagy mennyországra. Melly két helyeken, e' három különböző dolgok léssnek: POKOLBAN: I. Az Isten színe nem látása; melly a' külső setétségen értetik. (*Matth. 25. v. 30.*) II. Tüzenben, és egyéb kínokban való kínlódás. III. Ebben az kinban és helyben örökké való maradás; Hogy halgassak arról, a' ki legh nagyobb, (*ah*) az Isten átkozói között [!] való örök létéről, és az átkozásoknak hallomásáról és tévéséről. Más felől MENNY OBSZAGBAN, léssen; I. Az Istennek látása. II. Öröm[!]. III. Ezekben a' jókban, örökkön örökké mig Isten, Isten léssen, gönyrűséges [!] meg maradas. Oh én lelkem ! ezeknek gondolattya, nem hasznosoké arra, hogy ki ki meg ismérje magát?

Könyörgés.

VGy vagyon, Uram IESUS, hogy nem chak drágalatos dolog, de felette kívánatos-is, a' te Szeretetednek tüzével [!] úgy égni, hogy fel lobbannyon a' Lélek, és tellyességgel tüzze vályék és beléd öntödjek, s-magát se érezze: Es még ezeknélis drágább, és kívánatosb, ebben a' boldog állapotban, úgy meg erősítettni, hogy Szent Pállal mondassuk: (*Pom. 8. v. 36.*) *Ki választ el minket a' Szeretetitül? Haborúságé? Halalé? etc. Semmi: sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtett állat.* De Uram, nem mindenké ez a' nagy tekéltességnek ajándeka. Vannak a' te Lelki Mátkáid között, a' mint Bölch Salamonnal fel jegyzetted őket, nem chak Királynék, de Agyasok-is; vannak Leányzókak-is: (*Cantic. 6. v. 7.*) *Hatvanan vannak a' Királynék; nyólczvanan az Agyasok: a' Leányzókaknak pedig ninchen számok.*

Oh Uram, gyakorta meg-chalatunk, azt gondolván magunk-felől hogy már a' Királynék-között vagyunk, az-az, a' Tekéltességnek leg-felsőbb garádichára hágtunk:

maga olykor, jó ha a' Leányzótskák-között méltók vagyunk találatni, az-az, a' Tekéltességnek első fokán. Példánk ebben ama' Lelki Meny-asszony: ki, minek-utánna teátalad bé-vitetett volna a' te Tár-házadba, az-az, Kegyelmedbe vétetett volna; a' mint maga meg-vallya: (*Cant. 1. v. 3.*) *Be-vitt, ugy-mond, a' Király engem az ő tár-házába: leg-szebnek alítván magát, mint-ha már azzal a' Királyné-asszonyok-között lött volna; imillyen szót hall: (Cant. 1. v. 1.) Ha magadat nem isméred, óh te leg-szebb az Asszonyok-között: menny-ki, és eredgy a' nyájak nyomdoki-után, és legeltesd gödölyéidet a' Pásztorok sátori-mellett.*

Emlekezem, Uram, *Moyses* Profétád példájáról-is: ki, Juhait legeltetvén az *Oreb* hegyén, midőn az égő *Chipke*-bokorhoz akarna közelgetni, illyen szózatot halla: (*Exod. 3. v. 5.*) *Ally-meg Moyses; ne közelgess ide: hanem óld-le a' sarut lábaidról, mert a' hely mellyen állasz, szent föld.* Melly példa-által, ugyan-azon dologra intesz, Uram, bennünket; hogy mí-is úgy közelgessünk a' te buzgó Szeretetednek égő lángjához, hogy le-óldozzuk testi érzékességinknek lábairól a' mí oktalan kívánságinknak czipellősít, 's úgy járúlyunk a' te dichőséges orczádnak ápolgatásához (bár e' világon a' Lelki Menyasszonnyal, a' te Malasztodnak tár-házába vitettettek legyünk-is;) hogy meg-gondollyuk, hogy még a' *Serafim* Angyalok-is, orczájok bé-burítva állanak a' te dichőséges színed-előtt; méltatlanoknak itélvén magokat, hogy chak előtted álljanak-is.

Ezek így lévén, Uram Isten, értem az okát, miért adod az előbbenyi tüzes Szüv-után, e' jelen-való Négy Utolsó dolgainkal bé-irt Szívet elönkbe: tudnia illik, hogy e' Négy dologra nézvén, a' Halálra, Itéletre, Pokolra, és Meny-országra, meg-emlekeznék chekély állapotunkról; és többet ne tulajdonítanánk magunknak, hogy-sem-mint vagyunk: tudni illik, por és hamu, kik, ha ma a' te kegyelmed-által valaminek láttatunk-is lenni; hólnap, magunk romlandó természetünköl, földé, és kígyóknak 's békáknak eledele lehetünk. Az-után pedig, a' te igaz Itelő-széked-eleibe vitetünk: holott, nem chak a' gonoszról, de a' nekünk-adott jóról-is, és az el-múlatott jó chekedetről-is, kemény számot kell adnunk. Melly szám-adás-után, ha valahogy ama' rettenetes *Sententia* adatik fejünkre: (*Matth. 25. v. 41.*) *Mennyetek-el átkozottak az örökké-való tűzre: bár inkább e' világra se löttünk volna; a' Sz. Jób* mondása-ként: (*Iob. 10. v. 18.*) *Miért hoztál-ki engem Anyámnak méhéből? ki bár inkább meg-emésztettem volna, hogy szem ne látott volna engem.* Innen méltán mongyák a' kárhozandók *Sz. Bernárd*-nál:

*Oh barmoknak szerenchés végső ki-múlások,
Kiknek eggyütt el-múlik testökkel párájok,
'S hóltok-után sem léssen semmi kinlódások:
Vaj ha a' Gonoszszaoknak ilyen lenne dolgok!*

Es bár, te nagy Irgalmasságod-szerént, a' Bóldogok-közzé számláltassunk-is; (*Thren. 3. v. 22.*) ugyan chak azt mondhattyuk akkor-is *Sz. Dávid*-dal: hogy, (*Psal. 137. v. 5.*) *Isten Irgalmassága, hogy meg nem emésztettünk.* Es: *Ne mi nekünk Uram, ne; hanem a' te Nevednek add a' dichőséget.* Mert, (*Luc. 17. v. 10.*) *Ha mindeneket meg-mivelünk-is, ugyan chak haszontalan szolgálk vagyunk; mivel azokra kötelesek voltunk.*

Annak-okaért kérlek, Uram Isten, ird-bé az én Utolsó dolgaimat-is szívembe; ird-bé, és ugyan mélyen mesd-bé azokat: hadd érzhessem magamban ama' mondásodnak értelmét: (*Eccli. 7. v. 40.*) *Emlekezzél-meg utolsó dolgaidról, és örökké nem vétkezel.*

MI Atyánk, [...]
ÜDvöz-légy MARIA, [...]

TIZEN-HARMADIK ELMELKEDES,

A' Tizen-harmadik Szívnek Képeről; az-az, Az Istennek az ő Szent Malasztya-által bennünk-való uralkodásáról.

I. PUNT.

JÓl eszedbe vedd, én Lelkem, hogy még eddig mind azon volt a' te Mennyei Jegyesed, és chak azért fáradott ennyit, a' mint láttad, a' te Szívednek el-készítésében; hogy abban magának nyugodalmas helyt szerzene; melybe, mint Királyi-székibe, és Országába, bé-ülne, és benned orszárolna, és parancholna, 's meg-nyugodnék.

II. PUNT.

Gondollyad, ha nem méltó-e, hogy ennyi fáradsága-után, nyugodalmat adgy ennek a' te illy nagy Szeretődnek? Oh bóldog Ország a' te Szíved, én Lelkem, ha ez a' Mennyei Király országland ő-benne ! Ez Országlást kérjük, ama' minden-napi Könyörgésünkben-is; (*Matth. 6. v. 10.*) *Jűjön te Országod.*

III. PUNT.

Ertsed-meg, miben álljon ez a' Mennyei Királynak országglása, tudni illik, ama' gyönyörűséges rendben, és egyességben. midön az Erzékség az Okosság-ellen nem rúgólodozik; és az Okosság a' Hitnek, és a' Hit az Istennek, meghóldolnak. Melly Országglás-felől szól Urunk JESUS Sz. *Lukách-nál*; (*Luc. 17. v. 21.*) *Az Isten Országá bennetek vagyon*: Es, *Kempis Tamás*; midön ezen Országot, *Békeségnek, és Örömmek* nevezi, a' *Szent Lélekben*.

Könyörgés.

VEszem eszembe, én Istenem, hogy eleitől-fogva mind eddig, csak abban foglalatoskodott és fáradott Sz. Fölséged, hogy magának nyugodalmas helyt szerezne Lelkünkben: e' végre zörgetett a' Szívnek ajtaján: e' végre lövöldözte az ő kemény oldalát, az égő Szeretetnek tüzes nyilaival: e' végre világosította-meg őtet az elme-világosító Malasztnak lámpásával: e' végre söprötte- és mosogatta-meg őtet: Továbbá, e' végre híngette-bé, és Jóságos chelekedeteknek külömb-külob-féle Virágival ékesítette-fel; hogy, tudni illik, ezekkel, és töb efféle múnkával, a' Szívet lakó-helyül, és nyugodalmas hajlékúl készítené Fölséged magának; a' mint e' jelen-való Szívnek Képe adgya előnkbe; melyben Fölséged, mint Királyi-székiben, ül és paranczol. Oh én Uram, és én Istenem, 's ki adgya azt nékem-is, hogy a' te illy sok fáradságid-után, melyeket az én Szívem-körül-is chelekedté, hasonló nyugodalmat találly ő-benne? Ezt kívánom, Uram, és tellyes Szívemmel óhajtom, hadd halhassam töled én-is ama' gyönyörűséges szózatot; (*Luc. 17. v. 21.*) *Benned vagyon az Isten országá*. Légyen bennem, Uram: hadd érezhessem én-is a' te szent Békeségednek, és lelki igaz örömmek (melyben áll ez a' te Szent Országod,) édességét, és chendességét. Melly úgy lészen, ha a' te szent Igéd-által parancholod, hogy az oktan Erzékségnek indulati, ne rúgólodozzanak, és erőt ne vegyenek az én szegény Lelkemnek okoskodásin; se pedig az Okosság a' Hitnek határt ne vessen: hanem ezek, a' te szent rendelésed-szerént egymás-között meg-alkodván, Fölségednek fejet hajtsanak. Melly Országglást, mivel gyakran úgy nem érzek magamban, a' mint kívánnám, a' te Sz. Apostoloddal kell kiáltanom: (*Rom. 7. v. 24.*) *En szerenchétlen ember, ki szabadít-meg engem a' halálnak testéből?* Mert, (*Rom. 7. v. 23.*) *Más törvényt látok az én tagjaiban, ellenkezöt az elmém törvényével*. Azért Uram, Jüjön, jüjön belém a' te szent Országod; légyen a' te szent akaratom, miképpen Menyben, azon-képpen én-bennem-is: hogy, miképpen Meny-országban, a' te akaratomnál egyebet nem akarnak a' te Szentid, kik szüntelen előtted állanak, és leg-kisobb parancholatodra- és intésekre-is figyelmeznék: úgy én bennem-is, ez a' szent hívséges Engedelmisség találtassék. Hogy ez-után, ama' te más Országod-is jühessen-el, melyben a' te Szentiddel élsz, és uralkodol mind örökkön örökké. Amen.

MÍ Atyánk, [...]

ÜDvöz légy MARIA, [...]

TIZEN-NEGYEDIK ELMELKEDES,

A' Tizen-negyedik Szívnek képéről, az-az, Az Isten Malasztjának bennünk-való tanításáról.

I. PUNT.

GONDollyad már, én lelkem, a' Szívben uralkodó Mennyei Királynak édes és gyönyörűséges beszédit, és letzkéjét; mellyekre még az Angyalok-is édesen figyelmeznék; a' mint látod e' Képben.

II. PUNT.

GONDold-meg, a' Mennyei, és e' Világi Bölcheknek letzkéi- és tanítási-között, mely nagy külömbözés vagyon! Ezek, csak a' testi fülbe-való szózattal zengenek; de belől, lelki életet nem adhatnak: taníthatnak; de értelmet a' lélekbe nem önthetnek: jóra ínhetnek; de erőt a' jóra nem adhatnak. A' Mennyei Doctor pedig, mind ezeket meg-mivelheti.

III. PUNT.

Ezeket jól meg-fontolván, én lelkem, végy búlchút a' Világi mind *Plátó*-nak, mind *Aristóteles*-nek, hiuságos bölcheségétől; búlchúzzál, *Cicero*-nak, és *Demostenes*-nek trágyás szóllásoktól; hajtsd-meg füleidet, ennek a' Mennyei Mesternek igaz és lelki tanítására: ez egy légyen mind Mestered, mind bölcheséged te-néked; kiben, és ki-által vannak, és tanítanak mindenek.

Könyörgés.

(1. Reg. 3. v. 19.) *Szólly Uram, mert hallya a' te szolgád. (Psal. 115. v. 16.) Szolgád vagyok, Uram: én te szolgád, és szolgálódnak fia.* Adgy értelmet; hadd érthessem tanításodat. Hajtsad-meg Lelki füleimet, a' te szent Igédnek halgatására. (Deut. 32. v. 2.) *Follyon mint a' harmat a' te szózatod az én szívembe.* Am fügjenek, a' kik akarnak, bölch Plátó-nak okoskodásától; fügjenek Aristoteles-től, és ékessen-szóló Ciceró-tól: Te légy az én bölcheségem, és tudományom; te minden ékes beszéd-főlött-való gyönyörűségem. Régenten, Uram, az *Israél* fiai így könyörgöttek *Moyses*-nek: (Exod. 20. v. 19.) *Szólly te nekünk, és meghalgattuk: Ne szóllyon nekünk az Ur, hogy talám meg ne halljunk.* Nem úgy könyörgök Uram, én: hanem alázatossan, a' te gyermek szolgáddal *Samuel*-lel mondom: (1. Regum 3. v. 10.) *Szólly Uram, mert hallya a' te szolgád.* Ne szóllyon nekem csak maga *Moyses*, a' vagy csak magán a' több *Proféták*; hanem te-is szólly együtt nekem minden *Proféták*-nak Mestere és Tanítója: mert ők, nálad-nélkül semmit sem szólhatnak hasznosan üdvösségemre; te pedig ö-vélek, és azok-nélkül-is, fogamatossan taníthatasz. Ugy vagyon, Uram, hogy ők-is jót mondanak, de meg nem világosíthatnak; jóra ítnek, de fel nem gerjeszthetnek; oktatnak, de erőt nem adhatnak; mély dolgokat fejtegetnek, de értelmet nem szerezhethetnek. Annakokáért, Te, te szólly én-nékem, örökkévaló Igasság: hogy meg ne halljak ha csak kívül tanítatom, és belől fel nem gerjesztetem,

Meg-emlekezevén, Uram, ezekről, ézetleneknek tettezen minden-féle Világi Irások, és tanítások. Mert, ha minden *Filosofusok*-nak mondásit könyv-nélkül tudnám-is; bár a' Szent *Bibliát*-is: mit használnának mind ezek a' te tanításod-nélkül? Semmit. Innét vagyon, hogy inkább kívánom érzennem a' te Szeretetednek gerjedezését, hogy-sem-mint tudnom az ö természetinek mi-vóltát. Kívánom azt az egy Igét magamban, melly-által, és melyben szóllanak, és vannak mindenek, melly csak Te vagy. Ez Ige-kivül, únalmas minden tudomány. Ez az Ige, kezdeti és vége minden letzkének. Melyre, valaki mindeneket vonson a' miket vagy lát, vagy hall, vagy olvas; az igazán olvasott, és tanúlt. Oh örökké-való Igasság, Atya, Fiu, Szent Lélek, egy bizony Isten, tégy méltóvá engem e' letzkére. Amen.

MI Atyánk, [...]

ÜDvöz-légy MARIA, [...]

TIZEN-ÖTÖDIK ELMELKEDES,

A' Tizen-ötödik Szívnek Képeröl; az-az, Az Isten Malasztyának bennünk-valo próbálásáról.

I. PUNT.

Vedd eszedbe, én Lelkem, hogy valamíg e' Világon élünk, kísértet-nélkül nem lehetünk: mert meg vagyon írva; hogy, (Iob. 7. v. 1.) *Vitézkedés az ember élete a' földön.*

II. PUNT.

Gondold-meg azt-is, hogy mentül inkább valaki az Istenhez adgya magát, és e' Világot meg-veti, annál nagyobb kísérteti vannak; ama' Bölchnek mondása-ként: (Eccli. 2. v. 1.) *Fiam, Az Isten szolgálattára járulván, légy álhatatos az igasságban, és félelemben; és készítsd-el Lelkedet a' kísértetre.*

III. PUNT.

Gondold-meg az Okokat, mellyekért Isten a' nyavalyákat, és kísérteteket az ö szolgálaira ereszti: A'vagy hogy próbállyá őket, ha vigasztalás-nélkül-is szolgállyák-e őket? A'vagy hogy tisztogassa őket, mint a' tűz az aranyat. A'vagy hogy itt sanyargassa az ö vétkökért, és nem a' más világon; melly sokkal súlyosban esnék minden világi kinnál. A'vagy hogy érdemesbé tegye, a' Mennyei jóknak el-vételére; melly Jóhoz-képest, kichiny, és csak egy-szem-pillantásnyi minden kín és szenvedés e' világon. A'vagy továbbá, hogy egyebeknek-is példajára légyen; mint *Jóbot*, és *Tobiást*. A' vagy hogy benne ki-nyilatkoztassa az ö dichőségét; (Ioan. 9.) mint a' Vakon-született emberen. A'vagy utóllýára, hogy hasonlók légyenek Eüdvözítőkhöz, ki soha fájdalom-nélkül nem vólt e' világon, amaz maga mondása-ként: (Psal. 87. v. 16. Es: Psalm. 37. v. 18.) *Szegény vagyok én, és múnkában Ifiúságotmól-fogva. Az én fájdalom mindenkoron előttem.* Ezekért, és egyéb Okokért, *Légy az Isteni félelemben, én Lelkem, és az ö igasságában; a' mint ínt vala a' Bölch: (Eccli. 2. v. 1.) és készítsd a' kísértetre magadat.* Es a' mint másutt szóll: (Prov. 3. v. 1.) *Az Ur oktatását meg ne vessed.*

Könyörgés.

TUdom, Uram Isten, hogy valamíg e' siralomnak völgyében nyavalygunk, kísértetnélkül nem élhetünk: mivel elvesztettük a' mí békeségünknek chendességét. Innen mongya Sz. *Jób*; hogy (*Iob. 7. v. 1.*) *Harcz a' mi életünk e' földön.* Harczolnunk kell Uram: Az *Eördög*gel, ki az ö Fantasiáinak külömb-féle eszközi-által háborgat minket: a' *Világgal*, ki az ö tetteté szépségével gyönyörködtet, és meg-puhít: a' *Testtel*, ki az ö gyarlóságának romlandóságával le-vonszon bennünket.

Noha pedig, Uram Isten, a' te szent Fölséged titkos, de igaz próbálása-alá-is vettetünk; mely próba, szokott vigasztalásunktól meg-foszt, és meg-szomorít bennünket: mely Próbáknak Szelei, olyanok a' mí Lelki Hajótskánk-ellen, mint ama' te Tanítványid Hajótskájára támadott szél: mely-miatt, noha benne alunnál-is Vram, de azért a' te Tanítványid ugyan meg-félemlettek; úgy annyira, hogy hozzád kiáltván, serkengetnék-is Fölségedet, mondván: (*Matth. 8. v. 24.*) *Segéts Uram, el-vezünk.* Noha Vram, úgy érzem gyakran én-is magamat: de mindazáltal, mind ezekben-is légyen áldott Uram a' te Szent Neved. Mert, noha úgy láttatol, mint-ha el-aludtál volna bennünk mikor így kísértetünk: de azért ugyan vigyáz a' te Szíved; ama' mondásod-szerént: (*Cant. 5. v. 2.*) *En aluszom, és az en Szívem vígyáz.* A' mint-hogy te-felöled mondotta Szent *David*-is; hogy, (*Psal. 120. v. 12.*) *Nem aluszik, se nem szunnyadoz, a' ki örzi Israelt.*

Azért, ám bár kísértet-alá vettessem: chak bennem légy Vram a' te szent Malasztod-által, semmitől sem félek. Nem mostani dolog, Vram, ez a' te szolgálidon: így bántál eleitől-fogva a' te kivált-képpen-való Híveiddel és Szentiddel; *Abrahámmal, Isaakkal, Jakóbbal, Jóbbal*: így a' te édes *Apostoliddal*-is: így számtalan sok *Márttyrokkal, Remetékkel, Confessorokkal, és Szüzekkel.* Azért mongya Sz. *Pál*-is: (*2. Tim. 3. v. 12.*) *Minnyájan, a' kik aitatossan akarnak élni a' Kristus JESUSBAN, üldözést szenvednek.* Ám azért szövetségeskedgyenek minden kísérteteknek Szelei, chattagjanak dörgési, szikrázzanak villámási, zúgjanak habjai: de mind ezek-között-is helyt állok: minden rettentéseket, aluszékonyáságnak tartok; chak bennem légy, Uram JESUS; ám bár aludgyál bennem-is. Söt ugyan kérlek, Uram JESUS, Sz. *Dávid* Profétáddal: (*Psal. 25. v. 2.*) *Próbály-meg, és kísérts-meg engem: égesd az én veséimet, és a' szívemet;* chak adgy erőt az szenvedésre; és ne engedgyed hogy a' Kísértet hatalmat vehessen rajtam. Amen.

MI Atyánk, [...]

ÜDvöz légy MARIA, [...]

TIZEN-HATODIK ELMELKEDES,

A' Tizen-hatodik Szívnek Képeröl; az-az, Az Isten-felő Malasztból származott vigasztalásról.

I. PUNT.

GONDollyad, én Lelkem, hogy a' szélvész-után, chendesség szokott következni; az első-, és setétség-után, száraz és fényes üdö: úgy a' Lelki háborúság- és kísértet-után-is, chendesz és békeséges állapot; a' mint látod az előbnyei, és jelen-való Képekben: mellyekben, amott próba és kísértet, itt pedig ének, öröm, és vigaság láttatik.

II. PUNT.

GONDollyad, hogy szokása az Istennek, hogy a' vigaságot szomorúsággal elegyíti, és egyikét a' másiknélkül ritkán hadgya. Példánk a' *Böldogságos Szüz*, és az ö Szent Jegyese *Jósef*: kiket, a' mint írja *Arany-száju Sz. János*, (*Chrysost. Hom. 8. in Matt.*) ha Vrunk születésével meg-vigasztalt, chak hamar *Heródes* Király fenyegetésével meg-szomorított: Ha a' *Három Királyok* jüvetelével meg-vidámított, megint *Egyiptomba-való* futással meg-keserített.

III. PUNT.

Ezeket a' változásokat az Isten azért szerzi; hogy, se a' vigaságnak idején el ne hidgyük magunkat; se a' szomorúságnak idején kétségbe ne essünk, mint-ha el-hagyattatunk volna tőle: hanem, az örömmek idején, meg-emlekezvén a' reánk következhető szomorúságról, és a' szomorúságnak napján a' következhető örömről, rettegés- és reménség-között szolgállyunk ö szent Fölségének.

Könyörgés.

IGazán mondottad Uram; hogy (*1. Cor. 10. v. 13.*) *Nem hagyod kísértetni a' te Híveidet, erejük-fölött; söt a' kísértettel-is elő-menetelt szerzesz, hogy inkább el-szenvedhessük.* Látom ez Igasságnak Képerét, e' jelen-való, és előbnyei Szívek Képeiben; mellyekben, a' kísérteteknek és próbáknak háborúi-után, a' te drága és édes Enklésednek musikáját

szemlélem. Melly Musika nem egyéb, hanem a' te áldott vigasztalásodnak gyönyörűsége, mellyel a' téged-félő Szíveknek, kik a' kísértetnek idején tőled el-nem távoztak, szomorúságit enyhítet. Így vigasztaltad *Jóbot, Tobiást, Sz. Antalt*, és több Szenteket, az ő próbájok-után.

Oh áldott vigasztalás! Hogy-ha, Vram, chak egy szódra-is oly igen meg-vigasztaltott a' keserves *Magdolna*, mikor téged a' koporsóban keresne; hogy, halván chak amaz ígét-is (*Ioan. 20.*) (*Maria;*) azonnal lábaidhoz borúlna; kit az-előtt, az Angyali látás és szózat sem vigasztalhat vala meg: (*Ibidem.*) Mit érezhet a' Lélek, midőn nem chak egy szózatodat, de ékes Eneklésedet-is halhatta? Oh ki-mondhatatlan vigasztalás!

Olvasom, Vram JESUS, egy más Híved-felől; (*Speculum Exemplorum.*) hogy egyszer egy erdőben, chak egy madaratskának ékes éneklésére-is (melly ének, kétségnélkül Angyali ének volt,) úgy meg vigasztaltott; hogy el-ragadtatván Lélekben, Negyven esztendeig nem érzette magát: Menyivel inkább, a' te éneklésednek nótájára, el-ájúl a' Lélek? Ninch, Vram, szóm, mellyel ki-mondhassam e' Lelki gyönyörűséget: hanem chak sírok ennek elmélkedésében. Ez volt az az Enek, melly el-aludtatta volt ama' Lelki Menyaszszonyt-is, ki-felől tennen-magad, oh Mennyei Vö-legény, így szóllasz: (*Cant. 2. v. 7.*) *Kénszerítlek titeket, Jerusalemnnek Leányi, a' Vadkechkékre, és a' Mezei szarvasokra, hogy fel ne költsétek, se fel ne serkentsétek az én Szeretömet.* Ezen Eneklésnek édességét kóstolta volt meg Sz. Bernárd a' te Szolgád; ki így szóll ez Enek-felől:

*Ninch ékesebb ének-mondás,
Ninch gyönyörűbb szózat-hallás,
Ninch kedvesebb gondolkodás,
Mint édes JESUS Név-vallás.*

Ezzel Vram, az áldott Enekléssel, vigasztald az én keserves és meg-epedett Szívemet-is. Vigasztald, Vram JESUS, és ugyan el-ájúltasd: hadd ne érezhessen egyéb örömet ezen-kivül; se pedig semmi-némü, vagy Világi, vagy Eördögi, vagy Testi nyughatatlanságnak chintalanságira, fel ne serkenhessen. Amen.

MI Atyánk, [...]

ÜDvöz-légy MARIA, [...]

TIZEN-HETEDIK ELMELKEDES,

A' Tizen-hetedik Szívnek Képeről, az-az, Az Isten-szerető Malasztból származott vigasztalásról.

I. PUNT.

GONDOLD-meg, én Lelkem, hogy, ha a' Sz. *Dávid* mondása-ként; (*Ps. 30. v. 20.*) *Nagy az Isteni édességnek sokasága, mellyet el-rejtett az öt-félőknek;* a' mint hogy az előbbenyi Szívben látók: Mit kell tartanod az Istent-szerető Szívnek el-rejtett öröme felől? Minémü, és melly nagy lehet ennek az ő édességének sokasága?

II. PUNT.

Tekintsed ennek az Edességnek képét, mellyet a' te édes JESUSod, pengetvén az ő gyönyörűséges Hárfáját, ad elődbe: ki, meg nem elégedvén, a' mint az előbbenyi Szívet, éneklésével vigasztalni, az ő kiváltképpen-való mulatozásának eszközivel-is játszadoztatta a' Lelket; hogy így, tudni illik, bé-tellyesítse ama' mondását: (*Prov. 8. v. 31.*) *Gyönyörűségem nékem, az emberek fiaival-való létem.*

III. PUNT.

Ertsed-meg, én Lelkem, miben állyon ez a' gyenge játszadozás: tudni illik, oly kiváltképpen-való érzékenségben; melly, nem chak el-aludtatta, és ájultatta a' Lelket (a' mint az előbbenyi Szívben látók:) de a' Testet-is el-bádgyasztta; és, néha az ég-felé-is fel-emelítvén, és függesztve tartván, nemi-némü ézit meg-kóstoltatta a' Mennyei édességnek: mellyet ki nem mondhat az emberi nyelv, hanem chak az tudgya, a' ki kóstolta. Ugy vagyon, én Lelkem, hogy nem mindeneknek adatik ez az érzékenség: de mindazáltal ugyan illik kívánnod, amaz áitatos *Kempis Tamással*, (Thom. Kemp. li. 4. c. 17.) mind azokat az Isteni indúlatokat, mellyeket érzettek az Istennek Szenti, ő Fölsége dichéretire.

Könyörgés.

OH mely nagy, Uram, a' te édességednek sokasága, mellyet el-rejtettél a' tégedet-félőknek! (Psal. 30. v. 20.) De mie vagy Uram, a' téged-szeretőknek? A' kik téged,

chupán csak tennen-magadért szeretnek; tudni illik, a' te szépségedért, bölcheségedért, hatalmasságodért, jó-vóltodért, véghetlenségédért, mindenhatóságodért, örökké-valóságodért, változhatatlanságodért, igasságodért, minden egyéb ki-mondhatatlan téklételességedért? kik, ha Meny-ország nem volna-is; és, ha lehetséges volna, hogy soha semmi jót nem vennének Fölségedtől-is: de mindazáltal, ezért a' te Nemes- és Nagyságos-vóltodért, ugyan szeretnének, és minden böchüllettel illetnének? és, ha viszont Pokol nem volna-is, de ettől a' hozzád-való szeretettől soha el nem tágúlnának; sőt, ha mód volna benne, még Pokolban-is (ha oda vettetnének,) szeretni és dichérni kívánnának, a' te Sz. Apostoloddal, (Rom. 9. v. 3.) *ki Átokká kívánt lenni te-tőled, az ő felebarátiért?*

Oh Uram JESUS, mely nagy édessége vagy efféle Léleknek! mely nagy, és ki mondhatatlan vigasága, és öröme! tudni illik, nem csak (Luc. 6. v. 38.) *Teli, és meg-rázott, de meg-tömött, és ki-folyó mértékkel fizetsz ezeknek.* Látom Uram JESUS, jelét ez áldott vigasztalásnak, e' jelen-való Szívnek képében; melyet, már nem csak a' te mézzel-folyó ének-szóddal gyönyörködtetsz, a' mint ez-előtt-való Szívet: de a' Mennyei Czitárnak pengésével-is mulatoztatsz. Oh áldott Szív, melyben ez áldott Czitarázás zeng! melly, nem csak a' Lelket aludtya-el gyönyörűsége álommal, de a' Testet-is chudálatos-képpen fel-ragadgya, és fel-emeli az ég-felé; és ott függesztve tartván, neminémü ézit a' Mennyei jóknak meg-kóstoltattya véle. Meg-kóstolta vólt ennek a' bódlog édességnek ézit, ama' te buzgó láb-mosó Szolgálód, és Vendég-fogadód, Sz. *Maria Magdolna: (Brev. Rom. in festo S. Marthae.)* ki a' pusztában, mindennap az Angyaloktól az ég-felé fel-ragadtatván, a' Mennyei musikát hallotta. Érzette azon drága Czitara húr-zengést Szent *Ferentz* szolgáló-is: (S. *Bonaven. in eius Vita.*) ki nagy magassan az erdőben, a' fák magasságáig fel-emeltetvén, oly musikával legeltetett; hogy, mikor egyszer betegségében, az Angyalok hegedülését-is hallaná; 's a' te Mennyei hárfád szózzattyanak-is ézi még lelki szájában volna: így láttatott szóllani, a' mint egy *Poëta* írja.

*Hadd-el, Szent Angyal, cziparárnak zengedezését:
Mert gyönyörűségét Szívem nem birja szavának.*

Es mellyéhez szorítván, Uram, a' te szent Feszületednek Képét, monda:

*Ezt hallyák inkább füleim, 's kit fára szegeztek:
Szívemet illy cziparák gyönyörű zenegéssel enyhítsék.*

Tudom, Uram, hogy nem mindeneké ez az érzékenség; ritka Szentidé ez a' kivált-képpen-való öröm és vigasztalás.

Meg-vallom azt-is; hogy, nem vagyok méltó ennek az édességnek meg-kóstolására: de mindaz-által, a' te áitatos Szolgálóddal, *Kempis Tamással, (Thom. Kemp. li. 4. c. 17.)* kívánom Uram, minden Szentidnek, kik Világ kezdetitől-fogva kedvesek vóltak, és Világ végéig kedvesek lesznek nálad, hozzád-való buzgóságos szeretetöket ézenem magamban. Es az-okáért, bé-mutatom, és áldozom-is Fölségednek, mind Szent *Maria Magdolná*-nak, mind Sz. *Ferencz*-nek, mind a' több kiváltképpen-való Szentidnek, sőt a' Mennyei Sz. *Kerubim* és *Sérafim* Angyaloknak-is buzgóságokat; nemkülömben, mint-ha mind egyedül magam ézenem azokat. Ennek-fölötte, valaminémü hozzád-való indulatokat, meg-foghatnak elméjökkel minden Istenes Lelkek, mind azokat-is, Uram, tellyes Szüvel, és minden tehetséggel áldozom Sz. Fölségednek: 's kívánom-is, hogy velem-egygyütt, minden teremtett-állat azon indulatokat érezze, és áldozza Fölségednek: mert meg-érdemled, én Uram, 's én Istenem (ki örökké-való és véghetetlen Téklételesség vagy,) mind ezeket: Ki élsz és uralkodol, tellyes Sz. Háromság egy igaz Isten, most, és mind örökkön örökké. Amen.

MI Atyánk, [...]

ÜDvöz-légy MARIA, [...]

TIZEN-NYOLCZADIK ELMELKEDES,

A' Tizen-nyolczadik Szívnek Képéről; az-az, Az Isten Malasztyának Mennyei bódogsággal fizető Kinchéről.

I. PUNT.

Gondollyad már, én Lelkem, az egész-eddig elő-számlált Lelki *Comediá*-nak, és Istenes Játékoknak áldott és bódogságos végét. Nézd e' Szívben, miképpen fizet a' jó Isten, az ötet álhatatosan félő és szerető Léleknek Mennyekben? tudni illik; az el-múlado arnyék és buborék világi jóért, örökké meg-maradandó drágálatos és hervad-

hatatlan Koronát át; melyet jegyezz e' Pálma-ágakkal és koszorúval meg-környékeztetett, és drága Koronával meg-koronáztatott Szüv.

II. PUNT.

Gondollyad, én Lelkem, minémü érzékensége lehet ez ilyen Szívnek! mely kichinnek, és semminek tettezen néki Mennyekben, minden keserüség, nyavalyák, és gyötrelmek, melyeket szenvedett az Istenért e' földön.

III. PUNT.

Ezek így lévén, én Lelkem, meg-lásd, hogy, ha te-is e' boldog *Comediá*-nak hasonló végére akarsz jutni, ne légy olly, mint ama' *Bálaam* Proféta; (*Num. 24. v. 5. cap. 23. v. 10.*) ki, látván az Israhél fiainak szép rendelt seregit, fel-kiáltván, kívánta bóldog ki-múlásokat, noha nem akarta követni életüket: Hanem inkább Sz. *Dávid* Királlyal, ezen szem-pillantásban fel-kelvén, mongyad: (*Psalms. 76. v. 11.*) *Mondék, most kezdettem-el: Ez a' változás, az Isten karjának ereje.* Melly el-kezdett jóban, naponként nevedgedgyél, és végig meg-maradgy. Kíért kérjed az Istent, így könyörögvén nagy buzgósággal.

Könyörgés.

EN Uram, 's én Istenem, minden munkásidnak, és éretted-fáradóknak tellyes és ki-folyó mértéke; ki *Abrahámot* ki-híván lakta-Földéből, (*Gen. 12. v. 1.*) a' gonosz-életü lakosok-közzül, fogadád néki, hogy (*Gen. 15. v. 1.*) *Te lésszes az ő igen-nagy jutalma.* Mellyet bé-is tellyesítettél. Melly jutalmat, fontolván egy más Szented; (*S. Aug.*) *Fölötte nagy vagy, úgy-mond, Uram, te: azért fölötte nagy a' te jutalmad-is: mert nem egyéb a' te jutalmad, hanem tennen-magad. Te vagy a' Korona, és a' Koronázó-is: Te az örökké-való Bóldogság; te annak meg-adója-is.* Aldlak azért én-is, és fel-magasztallak, mind az előbbenyi, 's mind e' jelen-való Szíveknek ki-ábráztatott jutalmában: ki, tudni illik engem-is, nem különben mint *Abrahámot*, ki-híván az én bünös életemnek és állapotomnak Istentelen lakásából; hasonló igen-nagy jutalmat rendeltél nekem-is (ha híven, és holtomig szolgáljak;) tudni illik tennen-magadat: melly Jutalomnak képét látom e' Szívben.

Kérem azon Fölségedet; adgy annyi erőt, hogy, a' mint *Abrahám* Atyánk, szeme-előtt viselvén szüntelen a' te Igéretednek jutalmát, nagy türessel, és örömet-is szenvedte szarándokságának minden-féle súllyosságát, és próbáját: úgy én-is, erre a' bóldog Jutalomra függesztvén szemeimet, e' Siralomnak völgyében örömet fel-vállallyak minden súllyosságokat, és próbákat. Ha, Uram, (*Gen. 49.v. 15.*) *Issakar látván a' nyugodalmot, hogy jó volna; és a' földet, hogy jeles jó; meg-hajtá vállát a' hordásra, és lön adókkal-szolgáló:* Menyivel inkább illik, hogy én az Elők földének nyugodalmára nézvén, kívánatosképpen meg-hajtsam minden szolgálatra nyakamat?

Látom, Uram, a' Világi pályá-futásban-is, azon vagyon tellyes erejével és fáratságával mindenik, hogy a' fel-tött hervadando KORONAT el-nyerje: 's nem méltóbb-e, hogy én, e' drága és hervadhatatlan Koronáért, minden igyekezettel és erővel fussak? minden fáratságot, minden kísértetet fel-vegyek? Méltóbb, Uram JESUS: sőt, Sz. *Agoston-nal* meg-vallom azt-is; (*S. Aug.*) hogy méltó volna ideig a' Pokolbéli kinnak gyötrelmét-is el-szenvedni, ez örökké-való Koronának (melly tennen-magad vagy,) el-vételeért. Es, ha minden Jutalom-nélkül-is méltó volna téged szolgálni, 's szeretni, tennen-magad tekéltességeért: menyivel inkább illy véghetetlen nagy Bérért? Azért, Uram JESUS, kérem ugyan ezen Szent Szolgáddal Fölségedet; *Itt égess, itt süss, itt vagdally;* chak ezt a' Koronát el ne hadd vesztenem.

Gondolkodván, oh Uram, e' bóldog Szívnek állapotjáról, nem türhetem hogy ne könyvezzek; látván egy-felől, és kívánván ez áldott Szívnek sorsát, és utolsó végét; más-felől, érvén magamban testi nehézségemnek súllyosságát; és, a' mi nagyobb, nem tudván bizonynyal szarándokságomnak utolsó végét. Amonnan, a' bóldog Léleknek örvendetes-volta örvendeztet, és könyveztet; iminnen, a' romlandó test, és ennek a' siralmas szarándokságnak bizontalan vége, siránkozott. Innen vagyon, Uram, hogy minden világi vigaságomnak öröme, bánattal és keserüséggel egyeledett, valamíg e' bóldog Szível téged színről színre nem látlak.

Nò azért, bóldogságos Lélek, valaki vagy, a' kinek itt ki-ábráztatott Képét szemlélem; ki már az ideig-való fáratságért, örökké-való nyugodalmat; kichiny kár-vallásért, nagy és drága fizetést; e' Világi gyalázatért, Mennyei dichőséget; a' keserves siralomért, véghetetlen örömet; a' testi, rút, és egy szem-pillantásig-tarto gyönyörűség meg-vetéseért, lelki dichőséges és véghetetlen édességet vöttél: ki már *Bé-mentél a' te Mennyei Uradnak örömébe:* mondom, Bé-mentél az ő örömébe, mivel maga az öröm, tellyességgel bé nem mehetett te-beléd, hanem ő nyelt-bé tégedet; nem különben, mint a' feneketlen tenger, a' kichiny benne-úszdogalo halatskát bé-nyeli, nem férvén maga az egész tenger

beléje. Valaki vagy, mondám, ez a Lélek, kinek Képét e' Szívben látom; kérlek téged, a' tennen-magad boldogságodért; kérlek, a' téged meg-bóldogító Istenednek dichőségeért; ki-előtt álván, bátorságos vagy örökké-való állandóságodról: ne feletkezzél-el rólam-is, szegény, álhatatlan, és bóldogtalan szarándokról; a' Mennyei boldogságból még szám-kivetett árvadról; ki, még e' világi veszedelmes Tengernek hajjai-között hányattatván, nem tudom, ha az Elők földének chendesz partyára juthatok-e, vagy nem.

Oh Menybéli nagy Istennek drágalátos Szentei; annak a' Szeretetiért kérlek titeket, kinek kormányozása- és Hajo igazgatása-által, Tí már ez álhatatlan Világnak tengerén, ép Hajótokkal által-mentetek, nézván Mennyeiből, a' dichőségnek partyáról, a' mi veszedelmes evezésünket: ne hadgyatok el-sillyednünk, vagy valami vak kö-sziklába ütköznünk, romlandó, gyenge, és meg-fóltozott Hajótskánkál.

Te kiváltképpen, oh minden Szenteknek Királyné-Aszszonya, Istennek szerelmes SZENT ANNIA, drágalátos Szüz, ki a' Tengeren-evezőknek fényes Chillagja vagy: derüly-fel nékem-is méltatlan Szolgádnak, oh minden hozzád-kiáltóknak kegyes meg-halगतója. Ne hadgy, Udvözítőknak Sz. Annia; ne hadgyatok, Istennek töb Szent, Szent Angyalok, Sz. Patriarkák, Sz. Proféták, Sz. Apostolok és Evangelisták, Sz. Mártírok, Sz. Confessorok, Sz. Szüzek, Szent Özvegyek, és minnyájan Istennek Szent; hadd juthassunk mi-is a' tí seregetekbe.

Te pedig, oh véghetetlen boldogságnak Királya, drágalátos Sz. Anyádnak a' bóldogságos Szüz *Maria*-nak szerelmes Sz. Fia, és minden Szentidnek Koronája; ki ezekre a' Könyörgésekre, nem chak fel-indítottad Lelkemet, de magad-is, a' bennünk-lakozó, (*Rom. 8. v. 26.*) és *mondhatatlan suhajtásokkal könyörgő Szent Lelked-által*, ezen Jókat a' te Mennyei Atyádtól kérted én-bennem: halgasd-meg könyörgésemet; és engedgyed, hogy örökké láthassam Színedet, áldhassam és magasztalhassam Isteni Fölségedet. Amen.

MI-Atyánk, [...]

ÜDvöz-légy MARIA, [...]

TIZEN-KILENCZEDIK ELMELKEDES,

A' Tizen-kilenczedik Szívnek Képéről; az-az, A' meg-dichőített Léleknek, Istenben a' Sz. Háromságnak, és magának Látásáról, és Istenhez valo hasonlatosságáról.

I. PUNT.

GONDold-meg, én lelkem, hogy Istenben minden teremtett állatoknak képei ki vannak ábráztatva; sokkal nemesben, hogy-sem-mint magokban vólnának: következendő-képpen, benne a' te képed-is. Melly Képek, a' mint hogy a' Theologusoktól *Ideák*-nak nevezetnek (mellyekre nézván az Isten, alkotott mindeneket:) úgy, a' menyire az Istenben vannak, nem egyebek, hanem maga az Isten.

II. PUNT.

Gondollyad, hogy ezeket a' Képeket (a' menyire illendő 's kívántatik,) a' dichőített Lelkek látni fogják Istenben, úgy mint neminémü eleven, és (a' mint a' *Theologusok* szólának) szabad tükörben; 's következendő-képpen, látni fogják a' magok képeit-is a' Bóldogok; kik az Istenben az Istenhez hasonlók, és Istenek léznek; ama' Sz. *János* mondása-ként; *Similes ei erimus: videbimus enim eum sicuti est*; Hasonlók leszünk hozzája: mert látni fogjuk ötet a' mint vagyon. Akkor bé-tellyesedik tekéltessen ama' Sz. *Péter* mondása-is: *Erimus divinae consortes naturae*; Az Isteni természetben részesülünk. Es Sz. *Dávid* nyilvánban mondhattya: *Ego dixi, Dij estis*; Istenek vattok.

III. PUNT.

GONDold én Lelkem, mely nagy méltósága léssen ez a' dichőített Léleknek; Látni Istenben, mind magát az Istent, a' mint vagyon magában; az-az, Egy természetben három Isteni személyt; mind pedig magunkat, a' mint leszünk az Istenben; az-az, a' mint mondám, Isteneket; kít ez Tizen-kilenczedik Kép-is ki-abrázott! Nem-de méltán mondhattuk-e ez-aránt Sz. *Agoston*-nal; hogy, Méltó vólna egy-ideig a' pokol kínnyát-is szenvedni, chak e' bóldog látásra méltók lehetnénk.

Könyörgés.

ÖRök mindenható Isten, dichérem, áldom, magasztalom Sz. Fölségedet, tennen-magadért, a' te véghetetlen tekéltességédért, bölcheségédért, jó-vóltodért, több nemességidért; kiben nemesben vannak mindenek, hogy-sem magokban találtathatnak. Benned, a' mint szóll Sz. *Dávid*, a' mézőnek szépsége: benned, következendő-képpen, a' hó-szinü Liliomnak féirsége: benned a' szép Rósáknak pirossága és test-szine: benned

a' pettegetett, és külömb-külobmb-színu [!] Szeg-füeknek, 's több Virágoknak szépsége, és illattya: benned, én Istenem, a' mi természetünknek-is képe: kik, a' menyire benned vagyunk, nem egyebek, hanem a' te Istenséged vagyunk. Oh én Uram, és én Istenem, ismérjék-meg ezt a' te természetedet mindenek; és meg-ismérvén, álgják velem-eggyütt minden teremtett-állatok, drágalátos Isteni-vóltodat. E' mellett, hálákat-is adok Mennyei Fölségednek, hogy e' bódog Színedet és Képünket, a' Mennyei dichőségben színről színre látnunk engeded. Oh dichőséges látás! kiért méltó volna ideig a' Gehenna tüzét-is szenvedni, hogy-sem mind-örökké ez áldott Látás-nélkül lenni. Könyörgök ez okból Isteni Jó-vóltodnak; engedd minnyájunknak, hogy e' mi Fölségedben-lévő Képünkről, és a' Te bennünk tündöklő ábrázatodról, soha el ne feletkezzünk: hanem mindéltig, minden dolgainkban, mindenek-előtt meg-emlekezvén, úgy visellyük azokat, hogy soha azt, leg-kissebb mochokkal se rútíttuk-meg: annál inkább ne öltöztessük azt valami oktalan ábrázatba, helyt adván valami baromi kívánságnak, haragnak, és boszszú-állásnak, irégségnek, bujaságnak, etc. hogy, mikor el-jüvend az idő; és Sz. Fölséged, mint igaz Bíró, meg kérdi mindenektől (mint egyszer e' földön a' Sidóságtól, Kié ez a' Pénzen-valo Kép, és rajta-valo írás?) Kié a' mi lelkünkre nyomtatott kép-is, és az írás? mondhasuk igazán, hogy Fölségedé; a' Mennyei Chászáré, és nem más idegené, a' honnan, utólyára, halhassuk mi-is Fölségedtől amaz Hív szolgának felelt örvendetes szót: *Euge serve bone et fidelis*; Nő örülly jámbor és hív szolgám, mivel kevesen hív voltál, az-az, az én Képemnek böchülletes meg-tartásában és őrizetiben; meny-bé a' te Urad örömébe: melyet engedgyen, Atya, Fiú, és Szent Lélek, egy igaz Isten. Amen.

MI Atyánk, [...]

ÜDvöz légy MARIA, [...]

HUSZADIK ELMELKEDES,

[A' Huszadik Szívnek Képéről; az-az, A' bódog Léleknek az Isteni látásból származott gyönyöröséges örömről; a' vagy, a' Mennyei Bárány Vachorájának Menyeközjéről, és örök Aldózzattáról.

I. PUNT.

Gondollyad én Lelkem, ha chak látni-is az Istent az ő dichőségében, és az Istenben mindeneket, a' mint az előbbenyi Kép előnkbe adta, oly nagy dolog, hogy annak meg-nyerésére, a' mint Sz. *Agoston*-ból hallók, méltó volna ideig Pokolbéli kint-is szenvedni: mi lészen tehát, mikor e' Látás-után, melly chak az Ertelemben lészen, az Akaratban-is oly nagy öröm és vigaság származik, hogy a'hoz-képest, minden világi öröm és gyönyöröség, ürom és méreg? melly-miatt a' Lélek más-módon-is külömben lankad ás ájúl, hogy-sem-mint ama' Lelki Jegyesé, ki a' Mennyei Vö-legénynek szereteti-miatt így kiált: *Támogassatok engem virágokkal, vegyetek környül almákkal, mert lankadok a' szerelem-miatt?*

II. PUNT.

Gondold-meg, michoda ez a' nagy öröm? tudni illik, az Isteni Szeretet: midön az Isteni Látásból, meg-ismérvén az Ertelem, az Istennek véghetetlen Nemességét, Jó-vóltát, Hatalmasságát, Bölcheségét, etc. mindennémü tekkéletességét; és hogy ninch, 's nem-is lehet benne, a' mi chudálkozásra, álmélkodásra, dichéretre méltó nem volna: ötet tiszta szüből és lélekből, minden tehetségéből, szeretni fogja; néki örvendezni-fog ez ő Isteni Tekéltességeért; és hogy azt közli a' Bódogokkal-is. Mert ugyan-is, ha a' *Sabai* Királyné-aszszony, látván *Salamont* az ő dichőségében, el-ajúlt, és az-után fel-kiáltván ismérte-meg, hogy töb volt a' mit látott nálla, hogy-sem a' mit hallott volt felöle: mi lészen a' Mennyei *Salamon* dichőségének szemlélése-után?

III. PUNT.

Gondold-meg továbbá, én lelkem, hogy ez a' nagy öröm és vigaság, nem lészen egyéb amaz áldott Bárány lakodalmánál, melyről szöll Sz. *János* az ő Látásában, mondván: (*Apoc. 19.*) *Boldogok, a' kik a' Bárány Menyeközjének vachorájára hivattattanak.* Melly Bárány, a' mint azon Sz. Evangelista mongya, Világ kezdetitől meg-ölettetett, és érettünk e' világon Kenyér és Bor szín-alatt áldoztatott, és éledelül adattott: az-után, a' magas Kereszt-fán; a' más világon pedig, örökké ételül adatik mennyekben: kinek Képét, ez Huszadik és utólso kép adgya előnkbe.

Könyörgés.

URam JESUS, ki a' te dichöittetett Szentidnek, világ kezdetitől-fogva meg-öletett, és érettek áldoztatott Bárányból, Örökké-valo áldozatot és lakodalmot szerzettél

Mennyekben; mely lakodalomnak csak kenyereből enni-is Bóldogság; a' mint Sz. *Lukách* Evangelistánál szóll egy Farisaeus: (*Luc. 14.*) *Beatus qui manducabit panem in regno DEI.* 'S méltán-is; mivel itt, egy a' Kenyér, az egészen áldoztatott, és eledelül adatott Báránnyal: mert az a' Kenyér, Angyali kenyér; Égből alá-szállott Kenyér: kit ha észik valaki, örökké él: mely, a' *Manna*-által példázttván, mindennemű ízt ad az Igazaknak szájokban: mely Kenyér továbbá, tennen-magad vagy, áldott JESUS; ki e' világi szarandokságban homályban vétetel, de az örök életben színről színre örök táplálásul adatol. Ezen Kenyér, Bárány-is, és Áldozat-is: melyet, a' Húsvéti Bárányban példázttván, az Igéretnek földére menendő Sidóknak enniek-is kellett; 's azon Áldozatot, és Eledelt, a' következő időkben-is, mindenkor gyakorlaniok. Mely Bárány, vette-el e' Világ vétékét: mely Áldozatnak emlekezetire, hál'adásul örökkön örökké fog-áldoztatni-is azon Bárány, vagy bé-mutatattni a' Szentek-által Mennyekben. Oh áldott Kenyér és Bárány! oh áldott Vachorának Menyekezője, melyre világ kezdetitől-fogva világ végezetéig, hívott, és hív a' Király ember mindeneket! kik-közzül, valakik el-mennek, le-telepítvén őket a' Mennyei menyegzős-házban, az Isten maga (által-övedzvé) szolgál nékiek. Oh áldott Vachorálás, és Menyegző! mellyet valaki meg-kóstol, noha azonnal bé-tellyesedik; mindazáltal szünetlen enni kívánnya, és azt éhezi; noha, sem a' tellyes gyomor, émélygést; sem az éhezés, gyötrelmet nem fog-szenvedni. Ebből Uram, a' drága Lakodalomból, elégíts-meg engem-is; és meg-elégítvén, kívántassad és éheztesd azt velem örökké. Engedd, ez áldott Bárány-előtt, ama' Huszon-négy Vénekkel le-borúlnom: Mondhassam én-is örökké: (*Apoc. 5. et 7.*) *Áldás, és jényesség, és bölcheség, és hálá-adás, tisztelet, és erő, és erősség Tenéked: mert meg-ölettél, és meg-váltottál minket, minden Nemzetés-, és Nyelv-, és Nép-, és Nemzet-közzül, és töttél minket a' mi Istenünknek Országga, és Papokká: hogy tudn'illik, tégedet, Istennek Bárányát, szünetlen együnk, és hálá-adásul áldozunk örökké Mennyekben. Amen.*

Mi-Atyánk, ki vagy, etc.

Eüdvöz-légy Maria, etc.

1 színt mutat – külszínt (NySz III, 245)

6 lesinek = leselkedésének, csel vetésének, csalárdságának (NySz II, 584)

20 világgoddal = világosságoddal (NySz III, 1179–80)

30 színed fényével = arcod fényével (NySz III, 244). Vö. alább, a 107. sor jegyzetével; továbbá a 70/I. sz. vers 109. és 136., valamint a 70/II. sz. vers 114. sorával.

31 Eia (latin) = nosza, rajta

54 myrrha kötésiben – lásd a 48. sz. vers 28. sorához írt magyarázatot.

61 mesterség pennáját = a tudomány eszközét, a tollat

66 fertezésivel – az érzékiség bűnének szennyével

72 hagyásodban = meghagyásodban, rendelésedben (NySz I, 1234)

75 hézag = hiú, üres, hiábavaló (NySz I, 1416)

91 tartottál = megőriztél (NySz III, 459)

102 sólgya = bére, jutalma

107 színe = arca, jelenléte (vö. a 30. sorhoz írt megjegyzéssel).

112 öröm ruhába – a latinban: nuptiales vestes (menyegzős ruhák); utalás a menyegzős lakomáról szóló evangéliumi példabeszédre (vö. Mt 22, 11–12).

114 Igéje-ként – az előbbi példabeszédre való utalás folytatása: szava, mondása szerint. – Jegyesöd = Jézus.

67.

Nyomtatott kiadásai:

I. Hajnal Mátyás: A' Jesus Szívet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske. Pozsony 1642, 173–78. – A szöveg végén: „Amen.”

II. Hajnal Mátyás: Az Jesus Szívet Szerető Szíveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott ... könyvechke. Bécs 1629, 134–37. Kiad. MiR 17, 119–20. – Háromsoros strófákra osztva. A szöveg végén: „Amen.”

Hajnal második kiadásának szövegét néhány apróbb módosítással átvette a *Cantus catholici* is, amely a kottás dallamot is közölte. (Lócse 1651, 225–27. Kiad. MIR 38, 260–62; Nagyszombat 1675, 229–31.) Szövege megtalálható még Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (Csík 1676, 734–36).

Verses imádság az örökkévaló boldogságról, az *Ad perennis vitae fontem* kezdetű középkori verses imádság fordítása. Eredetijének szerzőségét a hagyomány Szent Agostonnak tulajdonította. F. J. MONE (I. 422–25) szerint azonban versformája egy évszázaddal később keletkezett; az ének szerzője azonban jól ismerte és forrásként használta

Szent Ágostonnak a mennyei Jeruzsálemről és a paradicsomi boldogságról (*De superna Jerusalem, De gloria paradisi*) írt traktátusait. Ezek a források elsősorban az újszövetségi *Jelenések könyvé*-nek mennyországképét idézik, interpretálják. Ezért a latin eredetiben, de Hajnal fordításában is ismételten felfedezhetők a *Jelenések könyvé*-nek fordulatai, képei, hasonlatai. A legjellemzőbbeket a szövegjegyzetekben alább idézzük.

GUIDO MARIA DREVES XV–XVI. századi középkori kéziratokra támaszkodva a latin eredetit Petrus Damiani (1006–1072) olasz kamalduli szerzetesnek és bíborosnak tulajdonítja és szövegét az alábbi formában közli. (AH 48, 66–67; vö. MIGNE PL 145, 980–83.)

1. Ad perennis vitae fontem
 mens sitit nunc arida,
Claustra carnis praesto frangi
 clausa quaerit anima,
Gliscit, ambit, eluctatur
 exsul frui patria.
2. Dum pressuris ac aerumnis
 se gemit obnoxiam,
Quam amisit, dum deliquit,
 contemplatur gloriam,
Praesens malum auget boni
 perditi memoriam.
3. Nam quis promat, summae pacis
 quanta sit laetitia,
Ubi vivis margaritis
 surgunt aedificia,
Auro celsa micant tecta,
 radiant triclinia?
4. Solis gemmis pretiosis
 haec structura nectitur,
Auro mundo tamquam vitro
 urbis via sternitur,
Abest limus, deest fimus,
 lues nulla cernitur.
5. Hiems horrens, aestus torrens
 illic nunquam saeviunt,
Flos perpetuus rosarum
 ver agit perpetuum,
Candent lilia, rubescit
 crocus, sudat balsamum.
6. Virent prata, vernant sata,
 rivi mellis influunt,
Pigmentorum spirat odor
 liquor et aromatum,
Pendent poma floridorum
 non lapsura nemorum.
7. Non alternant luna vices,
 sol vel cursus siderum,
Agnus est felix urbis
 lumen inocciduum,
Nox et tempus desunt, aevum
 diem fert continuum.
8. Nam et sancti quique velut
 sol praeclarus rutilant,
Post triumphum coronati
 mutuo coniubilant
Et prostrati pugnas hostis
 iam securi numerant.
9. Omni labe defaecati

- carnis bella nesciunt,
Caro facta spiritalis
et mens unum sentiunt,
Pace multa perfruentes
scandalum non perferunt.
10. His mortalibus exuti
repetunt originem
Et praesentem veritatis
contemplantur speciem,
Hinc vitalem vivi fontis
hauriunt dulcedinem.
11. Inde statum semper idem
existendi capiunt,
Clari, vividi, iucundi
nullis patent casibus,
Absunt morbi semper sanis,
senectus iuvenibus.
12. Hinc perenne tenent esse,
nam transire transiit,
Inde virent, vigent, florent,
corruptela corrui,
Immortalitatis vigor
mortis ius absorbit.
13. Qui scientem cuncta sciunt,
quid nescire nequeunt;
Nam et pectoris arcana
penetrant alterutrum,
Unum volunt, unum nolunt,
unitas est mentium.
14. Licet cuique sit diversum
pro labore praemium,
Caritas hoc suum facit,
quod amat in altero,
Proprium sic singulorum
fit commune omnium.
15. Ubi corpus, illic iure
congregantur aquilae,
Quo cum angelis et sanctae
recreantur animae,
Uno pane vivunt cives
utriusque patriae.
16. Avidi et semper pleni,
quod habent, desiderant,
Non satietas fastidit,
neque fames cruciat,
Inhiantes semper edunt
et edentes inhiant.

17. Novas semper harmonias
vox meloda concrepat,
Et in iubulum prolata
mulcent aures organa,
Digna, per quem sunt victores,
regi dant praeconia.
18. Felix, caeli quae praesentem
regem cernit anima
Et sub se spectat alterni
orbis volvi machinam,
Solem, lunam et globosa
bini cursus sidera.
19. Christe, palma bellatorum,
hoc in municipium
Introduc me post solutum
militare cingulum,
Fac consortem donativi
beatorum civium.
20. Praebe vires inexhausto
laboranti proelio
Nec quietem post procinctum
deneges emerito,
Teque merear potiri
Sine fine praemio.

Versforma: 8-7-8-7-8-7; rímelhelyezése: x-a-x-a-x-a. A magyar fordítás formában és tartalomban híven követi a latint. – Dallama a *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 35. sz.)

7–12 A közbevetések e sorokat ugyan bonyolulttá teszik, a szerző azonban a vesszők gondos alkalmazásával segítette a megértést.

13 vóltát = mivoltát

22 Padimentomozása – a XVI. század elejéről való *Nagy szombati kódex* egyik elmékedésében ez olvasható: „A mennyei városnak minden utcait padimentomoztatc nőmös dragalatos kövekből” (vö. NySz II, 1213).

24 torlása = torlódása (vö. NySz III, 716; torlik)

39 Bárány – az Újszövetség Krisztust az ószövetségi áldozat bárányához hasonlítja, és reá vonatkoztatja a prófétáknak, elsősorban Izaiásnak szavait (53, 7). Keresztelő János ezekre utalva nevezte Jézust az „Isten bárányá”-nak, amikor őt hallgatóinak bemutatta (Jn 1, 29). János evangélista pedig a *Jelenések könyvé*-nek látomásaiban a mennyei boldogok örömeinek középpontjában Jézust, a Bárányt így szemléli: „Ezek azok, a’ kik nagy háborúságból jöttek, és megmosták az ő hoszszu-ruhájokat, és megfeiritették azokat a’ Bárány vérében. Az-okáért vannak az Istennek királyi-széke-előtt és szolgálnak néki éjjel és nappal az ő templomában: és a’ ki a’ királyi-székben ül, vélek lakik. Nem éheznek, Se nem szomjuhozna többé, a’ ki a’ királyi-szék közepin vagyon, vezérli őket, és az élő vizek forrásához viszi őket, és el-töröl az Isten minden köny-hullatást az ő szemekről.” (Jel 7, 14–17.) Vö. a 73. sz. vers 19–21. sorához írt jegyzettel.

45 Harczok-után = az élet harca, a bűnök elleni küzdelem után

48 Számlállyák – a kép, a levert ellenség feletti győzelmes szemle, a latinból való.

55 Változából – a földi élet változásaiból. A magyar szövegnek jobban megfelel itt a latin eredeti egy másik, MIGNE idézett szövegiadásának változata: Mutabilibus exuti.

56 Első léteket – a latinban: originem. Az értelme: a bűntől meg nem rontott, eredeti állapotukat.

58 szemlélik – aminek megismerése a földi életben fáradságot jelentett, azt az üdvözöltek Istenben szemlélik.

59 Elő-kútnak – Krisztus az élő vizek forrása. (Vö. Jn 4, 13–14.)

64 Esettől = eleséstől, a bűnben való elbukástól

70 Meg-rothatt = elmúlt, megszűnt

72 Nyeletett – a latinban: absorbit. A kép nyilván Szent Páltól eredeztethető (vö. 1 Kor 15, 54; 2 Kor 5, 4). A magyar szövegnek itt inkább megfelel az a latin szövegváltozat, amely egyes forrásokban így olvasható: mortem (morte) iam absorbit. (Vö. AH 48, 67.)

73–78 Ennek a versszaknak az elmékedő könyv 1629-i kiadásában a tizenharmadik elmékedés utáni könyörgésben a következő változata olvasható:

Minden szentől még tisztulván
testi harczot nem tudnak,
Lelkivé lött testök s, Lelkök
mindenben eggyet tartnak,
Egy akarat, Vagy akarat
eggy szivtől indúltatnak.

74 Tudgyák = ismerik

77 Egy akarat = ugyanazt akarják vagy nem akarják

80 Munkájokért – a földi életben szerzett érdem nagyságához igazodik a jutalmuk.

81 közzé téski köztök = mindennek közösen örülnek

82 szerelmek = szeretetük

85–86 A két sor utalás Jézus evangéliumi mondására: „Valahol a’ test léssen, oda gyűlnek a sasok-is.” (Lk 17, 37.)

89 Egy kenyérrel – a természetfölötti világ valamennyi értelmes lényét, a tiszta szellemeket, vagyis az angyalokat és a gyarló testüktől megszabadult emberi lelkeket ugyanaz a Krisztus élteti.

91–96 Az étkezésből vett hasonlat a mennyei boldogság soha el nem múló, soha meg nem unható örömét festi, és a *Jelenések könyvé*-ből való. Lásd a 39. sorhoz írt jegyzetet.

105 lábad-alatt – a régi szemlélet az örök boldogság helyét az anyagi világ fölött képzelte.

108 A magyar szövegnek jobban megfelel a latin eredeti egy másik, MIGNÉ idézett szövegkiadásának változata: cum planetis sidera.

110 Várasban – utalás a *Jelenések könyve* nagy víziójára, ahol János apostol az örök boldogság helyét mennyei városnak, mennyei Jeruzsálemnek nevezi: „És ő-reája írom az én Istenem nevét, és az én Istenem városának az új Jerusálemnek nevét, melly menyből száll-alá az én Istenemtől ...” (Jel 3, 12.) Vö. a 47. sz. vers 65. sorához írt jegyzettel.

117 midőn le-fegyverkezem – amikor a földi élet küzdelmét, harcát befejezem.

68.

Nyomtatott kiadásai:

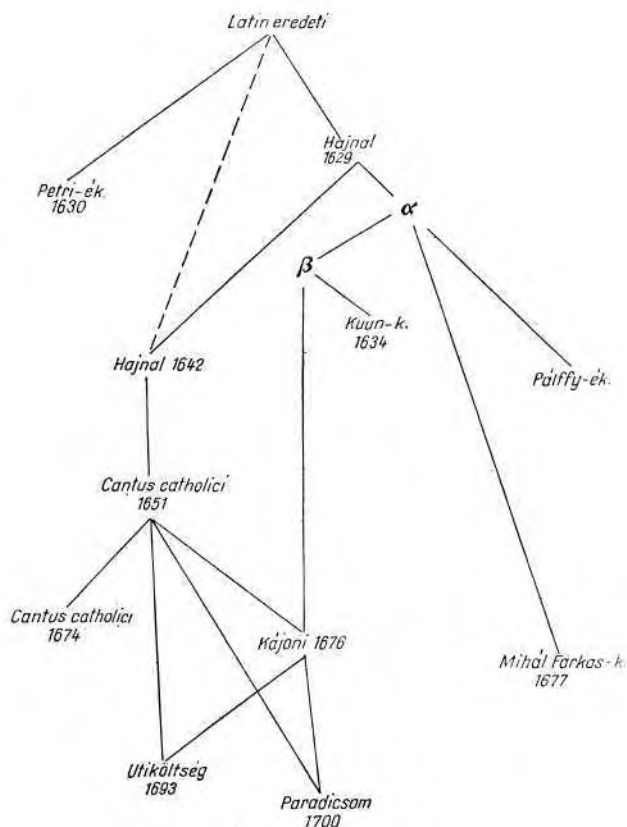
I. Hajnal Mátyás: **A’ Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony 1642, 178–88. – A cím után fametszetű, IHS monogramot ábrázoló kép; felirata: „*NOMEN DELECTABILE*”; alatta bibliai idézet latinul és magyarul (1 Cor 16, 22). Az ének végén: „Amen.”

II. Hajnal Mátyás: **Az Jesus Szivet Szerető Szíveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott ... könyvechke.** Bécs 1629, 141–49. Kiad. MIK 17, 123–28. – Címe: *Ivbiivs S. Bernardi. Az-az Szent Bernardnak Szive örömének Tapsolása.*

Szövege megtalálható még: [*Szölkösy Benedek*:] *Cantus catholici*. [Löcse] 1651, 102–05. Felirata: „*JESV dulcis etc. Sz. Bernárd szive öröme táplálása* [!]. Nota, ut supra fol. 99.” Előtte a latin eredetije, kottával. A latin 47, a magyar három részre osztva 49 versszakból áll. Kiad. MIR 35, 130–34.

Verses imádság, a *Jesu dulcis memoria* kezdetű, népszerű középkori jubilus fordítása. A XVII. századi kéziratokban és nyomtatott énekeskönyvekben tíz magyar változatát ismerjük. Ezek összefüggését a túloldalon levő családfa szemlélteti.

A variánsok közül a *Petri András-ék.* szövege valamennyitől független, önálló fordításnak tekinthető. (Lásd e kötet 133. darabját.) A másik fordítást Hajnal Mátyás készítette, és először elméltető könyvének 1629-i kiadásában jelent meg. Ezt az 1642-i kiadáshoz a latin eredeti figyelembevételével lényegesen átdolgozta. Az első kiadás szövegének erősen átalakított változata a *Kuun-kódex*-ben, a *Mihál Farkas-kódex*-ben és a *Pálffy Márton-ék.*-ben található. Ezt az erdélyi kéziratot változatot dolgozta át Kájoni János, további módosításokkal. (E három változat szövegét kötetünkben 168. sz. alatt közöljük.) – Hajnal 1642-i változatát vette át csekély módosítással az 1651-i *Cantus catholici*, amely valamennyi későbbi nyomtatott énekeskönyv szövegéhez alapul szolgált. Az 1674-i *Cantus catholici* ezt a változatot lényegesen átformálta; ezt alább teljes terjedelmében közreadjuk. – A XVII. század végén két imádságkönyvnek, a *Lelki utiköltség*-nek (Löcse 1693, 51–63) és a *Lelki Paradicsom*-nak (H. n. 1700, 04b – P3a) egymástól független szövege az 1651-i *Cantus catholici* és Kájoni énekeskönyve szövegének variálásából keletkezett. E két verzióban a vers utóéletének sajátos formáját ismerjük meg: a verset hét részre bontva, a Jézus neve tiszteletére mondandó kisofficium egyes óráihoz himnuszoként alkalmazták. (A kettő közül alább a *Lelki utiköltség* szövegét a prózai részekkel együtt közöljük.)

Az 1674-i *Cantus catholici* és a *Lelki utiköltség* szövege a következő:

1. JEsus édes emlékezet,
Mely igaz örömrre vezet,
De meg-elöz minden mézet
Jelen vólta, s' minden izet.
2. Nincsen ékesseb éneklés,
Sem fülben való zendülés,
Sem job szivbéli ölelés,
Mint Jesust látó szemlélés.
3. Jesus meg-térök reménye,
Setétben lévőknék fęnye,
Menyország igaz ösvénye,
Igaz kincsnék gyűjteménye.
4. Jesus szivünk édessęge,
Elö-kútyta, s' fęnyessęge,
Lelkünk igaz ékessęge,
Reménsęgünk erössęge.
5. Sem nyelv azt meg nem mondhattya,
Sem betü fel nem irhattya,
Csak ki próbálta tudhattya,
Melly édes Jesus malasztya.
6. Jesust ágyamban keresem,
Szivem ölében meg-lesem:
Nyilván, vagy titkos lépésem;
Utánna való menésem.
7. Máriákkal jó hajnalban,
Fel-keresem koporsóban,
Sziv-béli ohajtásomban,

Elmélkedő látásomban.

8. A' sirt könyvel meg-ásztatom,
S' zokogva fél-lazattatom:
Jesus lábát csókolgatom,
Mert hozzám nagy kedvét látom.
9. Uram Jesus maradgy nálunk;
Téged fényes napnak vallunk:
Oszlads-el szomoruságunk,
Légy szívbeli vigasságunk.
10. Látogass Jesus bennünket,
Meg-vidámítsad szívünket;
Hozzád emellyed kedvünket,
Bé-töltvén reménségünket.

11. Edes a' Jesus szerelme,
Edesseges szent kegyelme:
Ah gyönörüséges elme,
Mellyben a' Jesus értelme.
12. Ertünk lön sok fáradása,
Drága vérenek ontása,
Melly bününknek el-mosása,
Jó reménségünk forrása.
13. Jesushoz szivünket hajtsuk,
Szent szeretetit ohajtsuk:
Midön Jesus kedvét láttyuk,
Lelkünket beléje mártsuk.
14. Jesus szerelmét szeressük,
Szeretetit így fizessük;
Drága kedvét ölelgessük,
Illattyát futva kövessük.
15. Jesus szent élet kezdöje,
Gyarló szivünk segítöje,
Szent szeretet gerjesztöje,
Minden jóknak meg-szerzöje.

MASODIK RESZE
A' Jesus Nevéről

16. OH Jesus, adgyad ézenem
Szerelmednek lángját bennem:
Add szent szined szemléhetnem,
Veled éppen edgyé lennem.
17. Midön oh szép Jesus látunk,
Elég hálát nem adhatunk;
De még-is nem halgathatunk,
Míg róllad egygyet szólhatunk.
18. Kit édes Jesus melegit,
S' ö szerelme kit részegit,
Az csak hamar nagy jót indit,
Jesus szivéhez közelit.
19. Jesus, ezerszer kívánlak;
Már egyszer mikor láthatlak?
Ohajtva szivembe várlak,
Orökösön abba zárlak.
20. Jesus szerelmének tüze,
Világ csalárdságát üzze;
Szent erkölcsit reám füzze,
Hogy távozzék Világ büze.
21. Job nékem Jesust szeretnem,
Jesushoz futva sietnem,
Magamtól fogytig el-esnem,
Szivemet szivéhez vésnem.
22. Oh Jesus szent nyugodalmunk,
Minden igyünkben óltalmunk,
Téged ohajt mi siralmunk,
Szünik veled aggodalmunk.
23. Azért csak téged kívánlak;
Jesus! csak téged szölgállak;

Szivem szakadva bé-várlak;
Meg-fogván, soha sem hagylak.

24. Jesus! veled boldogságom;
Veled édes mulatságom;
Veled tiszta nyájjasságom;
S' ne légyen más uraságom.
25. Már látlak Jesus, édesem;
Meg-fogtalak szerelmesem;
Légy Jesus örök Kedvesem;
Jobb sorsomat nem keresem.
26. Tőlem Jesus ne távozzál;
Távozásod nékem halál:
Szólgád szívében nyúgodgyál,
A' ki szent szódra készen áll.
27. Ha Jesus, szívemet kérted;
Im, édesem, azt el-érted:
Töllem magad nem kémélted;
Már szívem szivedben el-tedd.

HARMADIK RESZE

28. JEsus, melléd szívem állott;
Ez szeretet Menyből szállott:
Veled szívem nagy jót vallott,
Miólta néked udvarlott:
29. Jesussal való mulatás,
Leg felségesb boldogítás:
Minden jóra fel-indítás,
Aldott lelki gazdagítás.
30. Jesus, szent Szűznek Virága;
Lelki kincsünk, s' igen drága:
Szívünknek fényes világa,
Keresetünk nagy jószága.
31. Jesus Egeknek Királlya,
Nézd, mely sok bú Földünk állya;
Ha jelen léted talállya,
Sok segítségid meg-vallya.
32. Jesus, Nap-fénynél fényesebb,
Balsam illatnál kedvesebb,
Méz édességnél édesebb,
Mindeneknél szerelmesebb.
33. Oh Jesus, tüzeid miatt,
Alig bennem erő maratt;
De mikor szívem illy bádgyatt,
Akkor kedvesben szólgálhat.
34. Oh Jesus, lelkünk szépsége,
Reménségünk tellyessége,
Szívünknek gyönyörüsége;
Jesus, Világ üdvessége.
35. Oh Jesus, el-bocsátlak már;
Ha követne-is engem kár,
Csak téged Mennyei kö-vár
Fogadgyon, Melly engem-is vár.
36. Magam-is Jesussal járok;

Nem lehet előttem árok:
Mindent által ugordhatok,
Szivemben olly erőt tartok.

37. Már Angyalokhoz kiáltok;
Emeltessék-fel kaputok!
Jesus Királyt fogadgyátok,
S' üdvezlyétek, mert Uratok.
38. Jesus malasztnak adója,
Örök jóknak alkotója,
Üdvességnek találója,
Bé-zárt kapuk meg-nyitója.
39. Légy Jesus lelkünk ferdője,
Légy bánatink enyhítője,
Légy békességünk szerzője,
Ellenségünk meg-feddője.
40. Jesus vigasztally éltünkben,
Jútass Atyádnak kedvében;
Hogy áldhassunk Jesus, Menyben;
Dicsirhessünk örök fényben.
41. Jesus, te szent gazdagságod
Minket érjen s' bóldogságod:
Mert békességben Országod;
Minden jókból áll jószágod.
42. Attyához Jesus fel-hatott,
Örökségben szállított;
Szivem utánna szaladott,
Jesus szívéhez ragadott.
43. Jesust kövessük vig szível,
Hozzá siessünk szerével;
Ki ki dicsirje nyelvével,
Szeresse minden erővel.
44. Légy Menyben Jesus örömünk,
Ki Földön vóltál érdemünk:
Szent Atyád, Szent Lelked velünk
Légyen, oh Jesus Istenünk.

Ez a' Jesus nevérol való Enek, sok nótákra megyen-ki; Lásd fol. 36. [Idvözitönk Anya Szent Szüz] 76. [Nagy Istennek Szent Angyala] 95. [Gyermek Szent Szüztöl születék] Item a' 102-dik foliuson lévő Enek [O gratiose Jesule] szerént itt-is a' versek végéhez mondhatni; O Jesule Gratiose. Magyarjában pedig; Oh Jesus, oh édes Jesus. Az 123-dik foliuson lévő Enek [Puer natus in Bethlehem] szerént pedig, két Alleluját kell itt-is a' versek végéhez tenni. Item a' 124-dik foliuson lévő Enek [Gyermek jelent Bethlehemben] szerént, (ahol kettőztetik örvendezzünk, örvendezzünk) ezen Eneket-is mondhatni a' versek végéhez adván; Ur Jesus drága Nevének, örüllünk ifjak és vének.

(*Cantus catholici*. Kassa 1674, 147–52.)

* * *

OFICIUM
A' Jesus Nevéről.

A' MATUTINUMRA.

V. Jesus nyisd meg az én ajakimat:

R. Es az én szám a' te dichiretedet hirdeti.

V. Istenem figyelmezz segítségemre.

R. Uram siess segítségemre.

Dicsőség Atyának, Fiúnak, és szent Léleknek.

Mi képpen kezdetben vala, és most és mindenkoron, és örökkön örökké Amen.

Hymnus.

1. Jesus édes emlékezet,
Adván szivnek nagy örömet,
De mézet, és minden izet,
Jelen-vólta meg-elözhet.
2. Nincsen ékeseb éneklés,
Nincsen kedveseb fül zengés,
Nincsen gyönyörüb szív érzés,
Mint édes Jesus nevezés.
3. Jesus jóknak segítsége,
Bűnöseknek reménsége,
Meg-térőknek üdvössége,
S' Menyben örök dicsősége.
4. Sem nyelv azt meg nem mondhattya,
Sem betü fel nem írhattya,
Csak ki próbálta tudhattya,
Szivét Jesus mint gyulaztya.

5. Jesust ágyamban keresem.
Soha el nem felejtetem,
Szivemből ki nem vethetem,
Hozzá vonszon szeretetem.

Antifóna.

A' Jesus nevére, minden mennyeieknek, földieknek, és a' föld-alatt valóknak térdek meg-hajjollyon, és minden nyelv vallást tégyen, hogy az ur Jesus Christus az Atya Istennek dicsőségében vagyon:

- V. Ki-öntetett olaj Jesus a' te Neved:
R. Igen szerettek téged-a' te szolgálid.

Könyörögjünk.

Ur Isten, ki a' te szent Fiadnak, a' mi Urunk Jesus Christusnak, dicsőséges Sz. Nevét, hiveid sziveiben illy szerelmessé és gyönyörűségessé! a' gonosz Lelkeknek pedig illy iszonyúvá és rettenetessé tötted: engedd kegyelmessen, hogy valakik, ezt a' Jesus Nevét, ájtatosan téstelik e' földön vigasztalásidnak édességét meg kostolván életekben, ki-múlások után véghetetlen boldogságnak vigaságára jussanak. Ugyan azon mi urunk Jesus Christusnak érdeméért, ki az Atyával, és Sz. Lélekkal egyetemben él, és uralkodik örökkön örökké. Amen.

- V. Uram halgasd meg az én könyörgésemet
R. Es az én kiáltásom jusson elődbe.
V. Áldást mondgyunk az Urnak.
R. Hálákat az Istennek.
A' Hívek Lelkei Isten irgalmasságából békességben nyúgodgyanak Amen.

A' PRIMARA.

- V. Istenem figyelmezz segítségemre.
R. Uram siess segítségemre.
Dicsőség Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek.

Hymnus.

6. Mariákkal jo hajnalban,
Szemezem a' koporsóban,
Nyilván, és rejték barlangban
Keresem, s' szivem házában.
7. A' hol Jesust meg találom,
Ott sebeit meg csókolom,
Magam hozzája kulcsolom,
Soha tőle el nem válom.
8. Az sirt könyhullatásimmal.
Meg öntözöm siralmimmal,
Lábát szemem forrásival
Mosom s'-meg-törölöm hajaimmal.
9. Urunk Jesus maradgy nálunk,
Légy setétben fényes napunk,
Távozzék Lelki homályunk,
Csak te légy világosságunk.
10. Mikor Látogacz bennünket,
Meg vidamitod kedvünket,
El hadgyuk a' földieket,
Hozzád emellyük szivünket.

Antifóna.

Meg-alázta önnön magát (az Ur Jesus) Engedelmes Lévén mind halálig, a' keresztnek haláláig pedik. Azokáért, Az Isten-is fel-magasztalta öttet, és nevet ajándékozott néki melly minden név-felett vagyon.

- V. Hirdetem a' te Nevedet az Atyafiaknak.
R. A' gyülekezet közepin dicsirlek téged.

Ur Isten, ki a' te szent Fiadnak, a' mi etc.

Könyörögjünk.

A' TERTIARA.

V. Istenem figyelmezz [...]

Hymnus.

11. Kedves Jesusnak szerelme,
Ezerszer kedvesb szent szine,
El-fogyhatatlan kegyelme,
Hogy sem meg-foghat az elme.
12. Meg-probálta ezt sok kinnya,
Drága vérenek folyamja.
Mellyel bününket tisztítta,
S' lelkünk sebeit gyógyította.
13. Jesus tégedet seressünk,
Illatod után siessünk,
Kedvet nálad mi keressünk,
Kedvedért kedvet téricsünk.
14. Adgyad Jesus gyuladozzon
Szivem, tüzedről lángozzon,
Szerelmedben maradhasson,
Végre menyben meg-láthasson.
15. Jövel hozzám légy vendégem,
Jesus én gyönyörűségem,
Halgasd-meg mikor beszéllem,
Melly sok sebben fekszik Lelkem.

Antifóna.

Helyeztetvén ötet az ő jóbárá menyben minden Fejedelemségnek, és hatalmasságnak, és Erőnek, és Uraságnak, és minden névnek fellette, melly neveztetik, nem csak e' világon, hanem a' következőn-is.

V. Nékem választott edényem.

R. Hogy hordozza az én nevemet, a' Póganyoknak, és Fejedelmeknek előtte.

Ur Isten, ki a' te Sz. Fiadnak, a' mi etc.

Könyörögjünk.

A' SEXTARA.

V. Istenem figyelmezz [...]

Hymnus.

16. Meltán rollad nem szolgálhatok,
De ugyan nem halgathatok,
Mert szerelmedtől gyuladok,
Es csak te benned vigadok.
17. Jesus a' te szereteted,
Mellyel szivem legelteted,
Elégitőnek tetteted,
S' Azzal inkább éhezteted.
18. Kik téged észnek éheznek,
Mert szeretetteddel égnek,
Kik szeretnek nem éheznek,
Mert kegyelmeddel bé-telnek.

19. Szerelmed kit meg-részeget,
Az tudgya javaid izit,
Melly bóldog kit meg-elégit,
Es javaiban részesit.

20. Jesus, Angyali ékesség,
Fülben, zengő gyönyörűség,
Szajban méz iző édesség.
Szívben, vig örvendetesség.

Antifóna.

Ki mivel-hogy az ő dicsőségének fényessége, és allattjának ábrázattya, és mindeneket visel, az ő erejének Igijével, megtisztítván a' bünökbül, áll a' fényességnek jóbján a' magasságban annyival méltóságosbá lött az Angyaloknál, mennyivel külömb nevet vött örökségül azoknal.

V. En pedig az Urban örülök!

R. Es vagadok [!] az Istenben az én Jesusombán.

Könyörögjünk.

Ur Isten, ki a' te Sz. Fiádnak, a' mi etc.

A' NONARA.

V. Istenem figyelmezz [...]

Hymnus.

21. Jesus ezerszer kívánlak,
Mikor léssen hogy lássalak,
Mikor mondod, imé hilak,
Örömben s'-meg-nyúgodlak.
22. Jesus mennyei fényesség,
Szív-béli csuda édesség,
Meg-foghatatlan ékesség,
Vony hozzád gyönyörű szépség.
23. Jó nékem Jesust szeretnem,
Kivüle mást nem keresznen,
Magamtól fottig el-esnem,
S' Jesusal vég-nélkül élnem.
24. Oh én szerelmes Jesusom;
Minden üdömben oltalmom,
Téged sók könyhullatásom,
Ohajt, s' minden kívánságom.
25. Valahol lésezek ohajtlak,
Siralmim között kiáltlak,
Boldog lésezek ha meg-foglak,
Boldogjab ha meg-tarthatlak.

Antifóna.

A' Győzedelmesnek el-rejtött mannát adok és egy fejr kövecskét, és a' kövecskén új irot nevet, mellyet senki nem tud, hanem csak ki elvész.

Könyörögjünk.

Ur Isten, ki a' te Szent Fiádnak, a' mi etc.

A' VECERNYEERE.

V. Istenem figyelmezz [...]

Hymnus.

26. Ott csukolás, ölelgetés,
Méznél édesb beszélgetés,
Mely bódog az illy eggyezés,
De rövid ez kedveskedés.

27. Már meg leltem, kit kerestem,
Meg öleltem kit szerettem,

Jesus töled fel-gerjedtem,
Szerelmedtől meg győztem.

28. Ha Jesus így szerettedék,
E' szerelem el nem múlik.
El-nem fogy, el nem alúszik.
S' inkább gyulad, s' gyarapodik.
29. Oh boldogságos gyúladás,
Sziv-béli kedves lángozás,
Oh nyugodalmas fáradás,
El nem fárasztó nyugodás.
30. Jesus, szüz Anya virágja.
Szerelmünknek első tárgya,
Menybéli dicsiret aldgya,
Neved üdvösség Birája.

Antifóna.

Nem adatott más név az ég-alatt az embereknek, a ' mellyben nekünk üdvözülnünk kellene.
V. Minden valaki segítségül hija az Ur nevét:
B. Üdvözül.

Könyörögjünk.

Ur Isten, ki a' te szent Fiádnak, a' mi etc.

A' COMPLETARA.

V. Térics-meg minket mi szabadító Istenünk.
R. Es fordics-el rollunk a' te haragodat.
V. Istenem figyelmezz segítségimre.
R. Uram siess segítségemre.
Dicsőség Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek etc.

Hymnus.

31. Jöj-el szenteknek királlya,
Dicsőségnek koronája,
Dertily-fel lelkünknek napja,
Már néped fényedet várja.
32. Jesust minnyájan örömmel,
Magasztallyuk, dicsirettel
Szeressük tiszta Lélekkal,
Kövessük Lángozó szível.
33. Ezzel fizessünk kinnyáért,
Illy buzgó szeretetiért,
Ertünk szenvedt haláláért,
Draga vére hullásáért.
34. Soha rólla szemeinket,
El-ne fordicsuk elménket,
Aldozzuk néki szivünket,
Es szivünkel mindenünket.
35. Ezerszer Jesus áldott légy,
Még száz ezerszer áldott légy,
Kiálcsa minden áldott légy,
Jesus örökké áldott legy.

Antifóna.

Es láték: és imé egy Barány ál-vala a' sion hegyén, és ő véle szaz negyven négy ezeren, a' homlokon írva lévén az ő

neve, és az ő Atya neve.

V. örülvén örülök az Urban:

R. Es örvendez az én lelkem az én Istenemben Jesusomban.

Könyörögjünk.

Ur Isten, ki a' te Sz. Fiadnak, a' mi etc.

(*Lelki utiköltség. Lócse 1693, 51–63.*)

* * *

A vers latin eredetije *Jesu dulcis memoria*, illetve *Dulcis Jesu memoria* kezdettel a XII. század óta ismert. Szerzőjének a késő középkori hagyomány Clairvaux-i Szent Bemátot tartotta; így olvasható a magyar szövegváltozatok felett is (vö. BAUMKER I, 384). A WIEMART egy ismeretlen angol cisztercita szerzetes művének tartja, és az eredeti vers 42 szakaszból álló szövegétől kritikai vizsgálat eredményeként különválasztja az idők folyamán utólagosan hozzátoldott strófákat. (Le „Jubilus” dit de saint Bemard. Roma 1944.) H. WALTHER szerint a szerző Stephanus Langton bíboros, canterburyi érsek, angol államférfi lehetett. (Carmina medii aevi posterioris latina. I. Göttingen 1959, Nr. 9837.) Az újabb kutatások eredményeit összefoglalja, és eredeti, minden részletre kiterjedő szövegkritikai vizsgálat alapján H. LAUSBERG megállapítja, hogy ez a népszerű verses elmélkedés valószínűleg egy ismeretlen angol cisztercita szerzeménye, aki Szent Bernát kortársa lehetett, ismerte annak műveit, misztikájának gondolatvilágát, terminológiáját. (Hymnologische und hagiographische Studien I. Der Hymnus „Jesu dulcis memoria” München 1967.)

A költemény a verses jubilusok műfajába tartozik, amint a magyar fordítások címe is mondja: *Jubilus S. Bernardi*. A középkori forrásokban más műfaj jelölő címei: meditatio, contemplatio, hymnus, oratio, opusculum. Eredetileg a húsvét és Krisztus mennybemenetele ünnepének misztikus tanítását foglalta össze. Később toldásokkal kiegészítve a Jézus neve ünnepére alkalmazták. Egyes részletei a legújabb időkig a *Breviarium Romanum*-ban a Jézus neve-ünnep officiumának himnuszaként voltak használatosak.

A vers latin eredetijét az 1651-i *Cantus catholici* szerint (99–102) közöljük. Ez 47 szakaszt tartalmaz, és hiányzik belőle – feltehetően tévedés miatt – a 16. strófa, amelynek fordítása valamennyi XVII. századi változatban megtalálható. Ezt más forrásból pótoltuk. (Vö. MIGNE PL 184, 1317–1330.)

Jubilus S. Bernardi De Nomine JESV.

1. Jesu dulcis memoria,
Dans vera cordis gaudia,
Sed super mei, et omnia,
Ejus dulcis praesentia.
2. Nil canitur suavius;
Auditur nil jucundius.
Nil cogitatur dulcius,
Quam Jesus Dei filius.
3. Jesu spes poenitentibus;
Quam pius es petentibus,
Quam bonus te quaerentibus
Sed quid invenientibus?
4. Jesu dulcedo cordium.
Fons vivus, lumen mentium.
Excedens omne gaudium.
Et omne desiderium.
5. Nec lingua valet dicere,
Nec litera exprimere,
Excertus potest credere,
Quid sit Jesum diligere.
6. Jesum quaeram in lectulo,
Clauo cordis cubiculo,
Privatim, et in publico,
Quaeram amore sedulo.
7. Cum Maria diluculo,
Jesum quaeram in tumulo,
Clamore cordis quaerulo,
Mente quaeram, non oculo.
8. Tumbam perfundam fletibus;
Locum replens gemitibus,

Jesu provolvar pedibus,
Strictis haerens amplexibus.

9. Jesu Rex admirabilis,
Et triumphator Nobilis,
Dulcedo ineffabilis,
Totus desiderabilis.
10. Mane nobiscum Domine,
Et nos illustra lumine,
Pulsa noctis caligine,
Mentem replens dulcedine.
11. Quando cor nostrum visitas,
Tunc lucet ei veritas:
Mundi vilescit vanitas?
Et intus fervet Charitas.
12. Amor Jesu dulcissimus,
Et vere suavissimus.
Plus millies gratissimus,
Quam dicere sufficimus.

13. Hoc probat ejus passio:
Hoc sanguinis effusio;
Per quam nobis Redemptio,
Datur, et Dei visio.
14. Jesum omnes cognoscite,
Amorem ejus poscite.
Jesum ardentem quaerite,
Quaerendo inardescite.
15. Sic amantem diligite,
Amoris vicem reddite,
In hunc odorem currite,
Et vota votis reddite.
16. Jesu, auctor clementiae,
Totius spes laetitiae,
Dulcoris fons et gratiae,
Verae cordis delitiae.
17. Jesu mi bone sentiam,
Amoris tui copiam,
Da mihi per praesentiam,
Tuam videre gloriam.
18. Cum digne loqui nequeam,
De te tamen ne sileam,
Amor facit ut audeam,
Cum de te solo gaudeam.
19. Tua Jesu dilectio,
Grata mentis refectio,
Replens sine fastidio,
Dans famem desiderio.
20. Qui te gustant, esuriunt,
Qui bibunt adhuc sitiunt,
Desiderare nesciunt.
Nisi Jesum quem diligunt.
21. Quem tuus amor ebriat,
Novit quid Jesus sapiat,
Quam foelix est, quem satiat.
Non est ultra quod cupiat,
22. Jesu decus Angelicum,
In aure dulce canticum.
In ore mei mirificum,
In corde nectar Coelicum.
23. Desidero te millies,
Mi Jesu quando venies?
Me laetum quando facies,
Ut tuo vultu saties.
24. Amor tuus continuus,
Mihi languor assiduus,
Mihi Jesus mellifluus,
Fructus vitae perpetuus.
25. Jesu summa benignitas,
Mihi cordis jucunditas.
Incomprehensa bonitas,
Tua me stringat Charitas.

26. Bonum mihi diligere
Jesum, nil ultra quaerere,
Mihi prorsus deficere,
Ut illi queam vivere.
27. O Jesu mi dulcissime?
Spes suspirantis animae,
Te quaerunt piae lachrimae;
Te clamor mentis intimae.
28. Quocumque loco fuero,
Mecum Jesum desidero,
Quam laetus cum invenero;
Quam foelix cum tenuero.
29. Tunc amplexus, tunc oscula,
Quae vincunt mellis pocula;
Sed in his parva morula,
Jesum sequar per saecula.
30. Jam quod quaesivi, video,
Quod concupivi teneo:
Amore Jesu languedo,
Et corde totus ardeo.
31. Jesus cum sic diligitur,
Hic amor non extinguitur,
Non tepescit, nec moritur;
Plus crescit, et accenditur.
32. Hic amor ardet jugiter,
Dulcescit mirabiliter,
Sapit delectabiliter,
Et delectat foeliciter.
33. Hic amor missus coelitus,
Haeret mihi medullitus,
Mentem accendit penitus,
Hoc delectatur spiritus.
34. O beatum incendium!
Et ardens desiderium,
O dulce refrigerium!
Amare Dei Filium.
35. Jesu flos Matris Virginis,
Amor nostrae dulcedinis;
Tibi laus, honor, Numinis,
Regnum beatitudinis.
36. Veni, veni Rex optime,
Pater immensae gloriae.
Affulge menti clarius,
Jam expectatus saepius.
37. Jesus Sole serenior,
Et balsamo suavior,
Omni dulcore dulcior,
Prae cunctis amabilior.
38. Cujus gustus sic afficit,
Cujus odor sic reficit,
In quo mens mea deficit,
Solutus amanti sufficit.
39. Tu mentis delectatio,

Amoris consummatio.
Tu mea gloriatio,
Jesu mundi salvatio.

40. Dilecte mi revertere;
Consors paternae dexteræ;
Hostem vicisti prospere,
Jam coeli regno frueri.

41. Sequar quocunque ieris,
Mihi tolli non poteris,
Cum meum cor abstuleris,
Jesu laus nostri generis.
42. Coeli cives occurrite,
Portas vestras attollite,
Triumphatori dicite,
Ave Jesu Rex inclyte.
43. Rex virtutum, Rex gloriae,
Rex insignis victoriae.
Jesu largitor gratiae,
Honor coelestis curiae.
44. Tu fons misericordiae,
Tu verae lumen patriae:
Pelle nubem tristitiae,
Dans nobis lumen gloriae.
45. Te coeli chorus praedicat,
Et tuas laudes replicat,
Jesus orbem laetificat,
Et nos Deo pacificat.
46. Jesus in pace imperat;
Quae omnem sensum superat,
Hanc mea mens desiderat,
Et illa frui properat.
47. Jesus ad patrem redijt.
Coeleste regnum subjijt:
Cor meum a me transijt,
Simul post Jesum abijt.
48. Quem prosequamur laudibus,
Hymnis, votis, et precibus,
Ut nos donet coelestibus,
Secum perfrui sedibus. Amen.

H. LAUSBERG (i. m.) a latin ének tematikai felépítését a klasszikus ókori dráma menetével ábrázolja. Ez alkalmazható a fordítás alapjául szolgáló latin szövegre is, amelyben szerepelnek a nem hiteles, az utólag betoldott strófák (11., 13., 15., 17., 36. és 44.). így a két főrészre (3–15. és 16–48. vsz.) osztott költeményben a bevezetés (proemium, 1–2. vsz.), a bonyodalom kezdete (protasis, 3–15. vsz.), a fokozás (epitasis, 19–24. vsz.), a csúcspont (catastasis, 25–39. vsz.) és a kifejtlet (catastrophe, 40–48. vsz.) különböztethető meg. Ez részben a magyar fordításra is alkalmazható, és segíti annak értelmezését. Hajnal Mátyásnak ez a fordítása a középkori mondanivaló hű utánérzésével az elmélkedő könyv alapeszméjéhez, az emblémás versek és elmélkedések „lelki komédiájához is jól kapcsolódik.

Versforma: 8-8-8-8; rimelése: A-A-A-A. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 84. sz.)

1–8 A vers bevezetésében (proemium) a költő megnevezi minden érzelmet, érzéket megindító, örömeket nyújtó tárgyat.

5–8 Ez a versszak a tizenhatodik elmélkedés szövegében idézetként is olvasható; mégpedig mindkét kiadásban a vers teljes szövegétől más más eltéréssel. Az 1629-i kiadásban:

Ninchen ékesebb éneklés,
Ninchen kedvesebb fül zengés,
Ninchen édesebb Szív érzés,
Mint mellyet JESVS Isten téssz. (109.)

Az 1642-i kiadás idézetét lásd az 503. lapon.

9–20 A vers első része (pars prima, protasis = a drámai bonyodalom első fele) a Jézus név nagyságának, fontosságának három strófányi költői körülírásával indul.

21–32 A költő Jézus misztikus keresését a húsvét hajnalán a sírhoz induló Mária Magdolna lelki állapotával ábrázolja. (Vö. Mt 28, 1–10.)

21 ágyamban – a latinban: „in lectulo.” A kép a bibliai *Énekek éneké*-re és Szent Bernátnak ahhoz fűzött magyarázataira (Sermones super Cantica 86, 2–3) vezethető vissza. Vö. En 3, 1: „Az én ágyamban éjenként kerestem a’ kit szeret az én lelkem: kerestem őtet, és nem találtam.” A középkori misztika és a manierista érzelmek világába egyaránt illő kifejezés az emblémaversek

8. strófájának utolsó sorában is felbukkan: „Fűzz magadnak ágyachkát.” (Vö. a 79. számú ének 48. sorával.)
22 bé-zárva – a latinban: clauso cordis cubiculo; az értelme tehát: a szívnek bezárt szobácskájában is keresem.
23 szemezem – a latin megfelelője: quaeram; a „keresem” szinonimája.
33–60 Hét strófában Mária Magdolna Jézus iránti érzelmeit mondja el.
49 Meg-próbálta = bizonyította, tanúsította
61–72 A 16–18. strófával kezdődik a költemény második része (pars secunda). Ennek bevezetésében (proemium) a költő szólal meg.
69 Méltán rólad nem szólhatok – méltatlanságát, gyengeségét a misztikus érzelmek felindításával törekszik ellensúlyozni.
73–156 A 19–28. versszakokban éri el a költemény a drámai bonyodalom csúcsát (epistasis).

- 73–88 A misztikus örömet paradoxonnal az ízlelés, a tapintás, a hallás érzéki gyönyöréhez hasonlítja.
80 suhajtnak = sóhajtnak, utána sóhajtoznak
89–112 A Jézust kereső személyes lelkiállapota, amelyben vágyainak mielőbbi teljesülését kéri.
113–156 A 29–39. versszak a drámai bonyodalom fokozása (catastasis): a misztikus egyesülés leírása.
115 eggyezés = összhang
130 Chontim velőmig – csontom velejéig. Itt az 1629-i kiadás szövege világosabb.
132 Forral = melenget, érlel, feltámaszt
133 gyúladás = fellángolás, tűz
134 forradás = forróság, felforrás (NySz I, 945)
136 nyájaskodás = lakás, tartózkodás (NySz II, 1002)
148 szerelmesebb = szeretetre méltóbb
157–196 Az utolsó kilenc strófa a megoldást (catastrophe) és befejezést adja: hódolat Jézus, a mennyei dicsőség királya előtt.
157–164 A két strófa a latinban fordítva van, és az a tartalom szempontjából logikusabb.
161 menny haza – a fordításban is, de a latin eredetiben még inkább itt a mennybemenetelre történik utalás. Az eredeti ének ugyanis a húsvét és mennybemenetel ünnepe közötti időszak misztikus meditációjául szolgált.
173–176 Úgy látszik, Hajnal a „lumen patriae” kifejezés nyomán a strófa jelentését „hazafias” irányba színezte.
185 fel-hatott = felment
197–200 Az utolsó, doxológia jellegű versszaknak nincs latin megfelelője.

69.

Nyomtatott kiadása:

I. **Hajnal Mátyás: A' Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott... Könyvetske.** Pozsony 1642, 189–201. – Az ének három részének elején egy-egy fametszetű Mária-kép látható, A végén: „Amen”.

II. **Hajnal Mátyás: Az Jesus Szivet Szerető Szíveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott... könyvechke.** Bécs 1629, 150–62. Kiad. MIR 17, 129–36.

Verses imádság Szűz Mária tiszteletére, a Morlasi Bernát clunyi szerzetes (1140 körül) *Marialé*-jából kiszakított és Szent Kazimir (1452–1485) lengyel királyfinak tulajdonított *Omni die dic Mariae* kezdetű népszerű középkori vers három részre osztott fordítása. Latinja megvan a dallamával együtt a *Cantus catholici*-ben (Lőcse 1651, 127–29). A XVII. században általánosabban elterjedt másik fordítása Nyéki Vörös Mátyástól való (vö. RMKT XVII/2, 223–29, 493–94). Latin eredetijének szövege: RMKT XVII/2, 494–97.

Versforma: 8-7-8-7; ütemosztása a nyolcas sorban: 4/4, a hetesekben viszont 3/4, 4/3, néha 2/5 váltakozik. Rímelése: x-a-x-a. – Dallama a *Cantus catholici-hől* ismert. (RMDT II, 56. sz.)

11 habja = árja

39 magunk adnunk – ti. szükséges.

57 Eva-miatt, súlyos ígát – ti. az áteredő bünt.

77–116 A Mária-litániákból is ismert attribútumok közül említ itt néhányat („Jesséből ág”; „Urnak szentelt edénye”; „Mennyeeknek meg-nyílása”; „David Király Leánya”; „Fényes Gyémánt, fris Majorán”; „Szüzeség Lilioma”; „pálma, Virágzó gyümölchös-fa”).

127 bév = bő, bőséges

133–136 A' mint régen meg-mondtad – a latinban: Nunc potentes sunt egentes. Utalás a Szűz Máriával kapcsolatos szentírási helyekre, elsősorban a *Magnificat* kezdetű bibliai énekekre (vö. Zs 33, 11 és Lk 1, 53).

140 Tévelygésnek = téves tanításnak, eretnkségnek (vö. NySz III, 660)

141 múló sólygát = elmúló, veszendő javait, jutalmát

171 égő tónak – az ókori mitológiából származó kép.

176 Malaszi bévségedet – a latinban: gratiarum munera = a kegyelemnek, malasztnak bő ajándékait.

177–192 A kegyelmi ajándékok felsorolása. Az egész élén a 175. sor áll: Add szolgádnak.

- 199 Planétákat = csillagokat
203 Tágítsd = távoztasd
209 nyertesül – a latinban: dotata = gazdagon ellátva, feldíszítve, felruházva.
222 Oltsd-el – ti. a testi kísértések tűzét. A latinban: compece lasciviam = zabolázd meg a bujaságot.
228 meg-fogott = hatalmába kerített
233 Imádgj = könyörögj, járj közben értem
236 konkolyát – utalás a magvetőről szóló evangéliumi példabeszédre (lásd: Mt 13, 24–43).
237 elégséget – a latinban: Da levamen et iuvamen = adj könnyebbülést és segítséget.

70.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Hajnal Mátyás: A' Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott... Könyvetske.** Pozsony 1642, 201–10. – A cím után az utolsó ítéletet ábrázoló fametszetű kép látható. Az ének végén: „Amen.”

II. **Hajnal Mátyás: Az Jesus Szivet Szerető Szíveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott ... könyvechke.** Bécs 1629, 163–70. Kiad. MIR 17, 136–40. – Hajnal a második kiadásban az ének szövegét nagymértékben átdolgozta. Ezért ezt a korábbi változatot is teljes terjedelmében közöljük a főszövegben a második helyen.

Szövege megtalálható még: *Petri András-ék.* 1663, 45b–47a. – Címe nehezen olvasható: *Cantio funebris* [?]; szövege kevés változtatással Hajnal 1629-i kiadását követi. – [Szőlősy Benedek:] *Cantus catholici.* [Lócse] 1651, 230–33. Kiad. MIR 38, 265–69. – Címe: *Hymnus, Homo Dei Creatura, etc. Carthusiai Szent Domonkosnak poenitencia tartásra-való intése;* előtte (227–30) a latinja kottával: *Divi Dominici Carthusiani. Exhortatio ad poenitentiam.* Szövegében, amely Hajnal 1629-i változatát veszi át, a következő eltérések találhatók: 5 Ennek mi-voltát ha tudnád 52 nem kerestél 71 kin áll 97 Annyi sötét 99 Mennyin itten találtatnak 108 Itt meg-gondolhatatlan 118 Söt örök. – *Cantus catholici.* Nagyszombat 1675, 150–52. Szövegeltérései az előbbi kiadáshoz hasonlítva a következők: 74 Semmi óltalma 94 Gyikok, kígyók, sárkányokkal 95 S' ezeknek mardosásokkal. Ez a szövegváltozat került át a *Cantus catholici* későbbi kiadásába. – *Kájoni János: Cantionale catholicum.* Csík 1676, 739–41. Előtte a latin eredetije olvasható. Szövegeltérései a *Cantus catholici* második kiadásához hasonlítva a következők: 69 Az ördögök-is azonnal 71 Hogy még pokol kívül lévén 113–115 O boldog szivnek öröme Ott adatik Isten szine Örök vigaságnak fénye.

Verses elmélkedés a mulandóságról és a bűnbánatról. Latin eredetijét az egykorú irodalom Dominicus Carthusianus német szerzetesnek tulajdonította (BAUMKER I, 176). CHEVALIER (1791. sz.) lehetségesnek tartja, hogy a szerző azonos a híres németalföldi későskolasztikus misztikussal, Dionysius Carthusianusszal (Dionysius Rykel, Dionysius van Leeuwen, 1402–1471), aki teológiai traktátusaiba gyakran beiktatott verses részeket, összefoglalásokat, ún. metrumokat.

A vers latin eredetijét az 1651-i *Cantus catholici* nyomán közöljük:

Divi Dominici Carthusiani.
Exhortatio ad poenitentiam.

1. Homo Dei creatura;
Cur in carne moritura
Est tam parva tibi cura,
Pro coelesti gloria.
2. Illa quanta sit si scires,
praeter eam nil sitires,
Nec mundana sic ambires,
vana transitoria.
3. Et si poenas infernales,
agnovisses, quae et quales?
Tuos utique carnales,
appetitus frangeres.
4. Et innumera peccata,
dicta, facta cogitata.
Mente tota consternata,
merito deplangeres.
5. Tot sunt gaudia Sanctorum.
Tot tormenta reproborum,
Quod immanitas amborum,
nullo sensu capitur.
6. Donec anima post mortem.
Aut bonorum sumat sortem,
Aut malorum ad cohortem;
improvisè rapitur.

7. Quando caro sepelitur;
Heu de spiritu nil scitur?
Utrum gaudet an punitur:
Non fit magna mentio.

8. Luctus quidem simulatur;
Sed substantia vastatur.
In propinquis generatur,
zelus, et contentio.
9. Mors est bonis, mors est malis;
sed sors nimis inaequalis:
Subinfertur aeternalis,
Vitae, vel interitus.
10. Exequiae celebrantur;
et amici convivantur,
Nil defuncto suffragantur:
si tunc est immeritus.
11. Nullum tempus poenitendi.
Mora nulla revertendi,
Nullus modus fugiendi,
Miseris supererit.
12. Si vis sursum detraheris.
De abyssis, extraheris.
Ut Judici praesenteris,
Nihil tibi proderit.
13. Si JESUM non dilexisti.
Nec MARIAE servivisti.
Nec Patronum quaesivisti,
tibi in subsidium.
14. Quis orabit pro delicto?
Quis spondebit pro convicto?
Quis iudicio tam stricto,
fiet in praesidium?
15. Pacis Angeli adstabunt;
sicut scriptum est plorabunt:
Justam tamen approbabunt,
Judicis sententiam.
16. Et quod sonat magis dure,
omnes DEI creaturae,
Aggravabunt justo jure,
ream conscientiam.
17. Sed haec factis ex coelestis,
Et sui ipsius gestis,
Nullam iudicis in gestis,
intuens injuriam.
18. Tunc horribiles tortores,
Tot incutient terrores,
Ut jam sentiens dolores,
vertatur in furiam.
19. Tunc a bonis reprobata,
In seipsa desperata,
Anima sic desolata,
In profundum mergitur.
20. Ubi chaos obfirmatur.
Ut nunquam egrediatur,
Sicut Abraham testatur.
Huc, illuc, non pergitur.

21. O quae lingua, vel narrare;
Vel quis sensus cogitare:
Quis vel audet numerare;
Mala multiplicia.
22. Quae damnandis sunt parata,
Et diversis deputata,
Prout singula peccata
exigunt, et vitia.
23. Ignis frigus procellarum,
sulphur, foetor tenebrarum,
Jugis luctus animarum,
pars earum calicis.
24. Sempiterna mors, Dracones,
fames, Daemones, bufones.
Amarissimos agones,
super addunt miseris.
25. Tot sunt loca tenebrosa;
Tot tormenta monstruosa,
Quot haec terra spatiosa,
atque visibilia.
26. Quasi parum sint miranda;
Nec ad illa comparanda,
Ista quippe enarranda,
haec indicibilia.
27. Sic laetitiae Sanctorum;
Jucunditas Angelorum,
DEI gloria Deorum,
est inenarrabilis.
28. Eris clare DEUM videns,
Fruens, et amore tenens,
Potens, sciens, placens, gaudens,
fulgens, liber, agilis.
29. Ubi Conditoris tui,
vultu semper possis frui.
Foelix prorsus, illa cui
visio conceditur.
30. A qua nunquam separatur,
sed perpetuo laetatur.
Mali nihil formidatur:
Nec quis ibi laeditur.
31. Illic Angelorum chori:
Sancti facie decori.
Vivere, et nunquam mori;
Mortis nec memoria.
32. In aeternum sed gaudere,
Summo bono inhaerere,
Cuncta bona possidere,
In aeterna gloria.
33. Nunquam auris hic audivit;
Nec videre quisquam scivit.
Solum qui in coelis vivit,
scit experientia.
34. Quid a malis liberati;

Et in gloria locati,
Ipsi possident beati,
In Christi praesentia?

35. Sed his paucis propalatis,
Partim tactis, et narratis.
Quae tum Sanctis, tum damnatis
praeparata legimus.

36. Jam prudentius agamus,
Sanctam vitam eligamus,
In hoc mundo defleamus,
mala quae peregrimus.
37. Non vivamus ut jumenta:
Ne post mortem ad tormenta,
Veniamus, et lamenta,
intolerabilia.
38. Modo veniam precemur.
Mortem Christi meditemur,
Ad superna praeparemur,
desiderabilia.
39. Ecce mundus evanescit,
decor ejus jam marcescit,
Et quotidie vilescit
fallax ejus gloria.
40. Quae demergit ad inferna:
Ergo gloria superna,
Vita nobis sempiterna,
jugis sit memoria.
41. Ut defuncti sublevemur,
cum coelestibus laetemur,
Et in DEO gloriemur,
summe delectabili. Amen.

Versforma: 8-8-8-7; a sorok 4/4, illetve 4/3 osztásúak. A magyar fordító az 1629-i kiadásban négysoros strófákba, az 1640-i kiadásban 2–2 szakot összevonva nyolcsoros strófákba rendezi a szöveget. Ez a fordító tudatos alakítása, amit az összevont versszakok rímképlete is tanúsít: A-A-A-B-C-C-C-B. Ennek szemmel tartása érvényesül az 1642-i kiadás nyomdai elrendezésében is. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 70. sz.)

I.

2 el-hánnya = elveti, elszórja

3 'S miért – a kiejtésnél „Mért”, és így a sor szótaghibája eltűnik.

7 hiúságát – ejtése: hívságát.

24 Véletlenül = váratlanul, előre nem látva (vö. NySz III, 1050–51).

26 esik = történik, megesik

31 ős-fiak = örökösök (NySz I, 845)

33–36 A négy sor a latinban Aquinói Szent Tamás *Lauda Sion* kezdetű himnusza kilencedik strófájának átalakított változata. Ezért a magyar fordításban is párhuzam figyelhető meg Hajnal *Lauda Sion*-fordításának említett helyével (lásd a 73. számú vers 46–54. sorát).

42 elég-tétel idejek – nincs már idejük arra, hogy jóvátégyék bűneiket.

52 engesztelöt – ti. a szenteket, akik mások bűneiért is engesztelték Istent, és ezért tiszteljük a bűnös javára szolgálhat.

80 Ama' Dús példája – utalás a gazdag ember és a szegény Lázár evangéliumi történetére (Lk 16, 19–31). Vö. a 40. sz. vers 16. sorának jegyzetével.

109 színre – arcra, szemtől szemben, jelen (NySz III, 244). Vö. a 66. sz. vers 30. sorához írt jegyzettel.

123 A latinban: Vivere, et nunquam mori; a fordítás viszont a szentpáli „stimulus mortis”-ra utal: „Hol vagyon halál a' te ösztönöd. A' halál ösztöne pedig a' bűn: a' bűnnek ereje pedig a' törvény.” (1 Kor 15, 55–56.)

128 Ninch szükség nevezeti – a szükségnek még a nevét sem ismerik.

136 színét – lásd a 109. sorhoz írt jegyzetet.

165–168 A doxológia jellegű záróstrófának a latinban nincs megfelelője.

II.

14 esésidet = elbukásodat, bűneidet

24 véletlenül – lásd az 1642-i kiadás verziójának ugyanezen sorához írt megjegyzést.

37 akar mit adgyanak = akármit tegyenek

42 mi hele = valami helye; nincs semmi helye. Mivel a kifejezés eredetileg is nehezen volt érthető, a további kiadásokban a két szó helyett „műhelye” olvasható.

52 Szószóllot – a szentek közbenjárnak Istennél a bűnösökért.

71 pokol kívül – még mielőtt a pokolba jutott volna, már tele van kinnal.

80 Dús Gazdag – lásd az 1642-i kiadás verziójának ugyanezen sorához írt megjegyzést.

94 békákkal – a latinban: bufones.

114 szín = arc, jelenlét; vö. az 1642-i kiadás 109. sorához írt jegyzettel.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Hajnal Mátyás: A' Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony 1642, 213–16. – A cím után fametszetű Pieta. Az ének végén: „Amen.”

II. **Hajnal Mátyás: Az Jesus Szivet Szerető Sziveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott ... könyveehke.** Bécs 1629, 173–76. A vers előtt rézmetszetű kép ezzel a felirattal; „Precium Redemptionis”. Kiad. MIR 17, 142–43. – Hajnal a második kiadásban az ének szövegét nagymértékben átdolgozta. Ezért ezt a korábbi változatot is teljes terjedelmében a főszövegben közöljük a második helyen.

Szövege megtalálható még: Kopcsányi Márton: *A' Bodog Szüz Maria Élete*. Bécs 1631, 293–95. Címe: *A' Bodog Szüz Marianak siralma. Stabat Mater*. Az 1629-i kiadás szövegét veszi át. Ugyanennek a 2., 13–14., 17. és 19–20. versszakát a saját fordításában Kopcsányi az *Elmélkedések*-ben közli (lásd e kötet 63. sz. énekét). – [Szőlősy Benedek:] *Cantus catholici*. [Lőcse] 1651, 50–52. Kiad. MIR 35, 69–70. Címe: *Stabat Mater dolorosa. Nota eadem*; előtte a latin eredetije kottával: *Planctus B. Virginis MARIAE*. Az 1629-i kiadás szövegét közli, az egyes versszakok azonban négy sorosak, mert a harmadik sort minden strofában ismétli. Szövege csekély módosítással az 1675-i második kiadásba is átkerült. – *Kájoni János: Cantionale catholicum*. Csík 1676, 174–75. Előtte a latinja. Szövege az 1651-i *Cantus catholici*-ét követi. – [Baranyi Pál:] *Lelki paradicsom*. H. n. 1700, Dddd4b. Címe: *Hymnus a' Boldog Aszszony siralmiról, és keserűségiről*. – Az 1629-i kiadás szövegének kéziratos másolata a következő gyűjteményekben található: *Czerey János-ék.* 1634–51, 91a–92a. – *Zemlény János-ék.* 1668, 60a–b. (A 7. versszakról kezdve; lásd ErdM 1939, 359.) – *Káldi György: Istennek szent akarattya*. Nagyszombat 1681, a gyöngyösi ferences gyűjtemény példányának hátsó kötéstábláján az első versszak másolata. – A budapesti Római Katolikus Központi Papnevelő Intézet könyvtárában a következő kötet első kötéstábláján: *Evangelia Graeco-Latina Dominicorum et Festorum dierum per totum annum ... Grammatica analysi Graeci textus illustrata M. Johanne Rhenio*. Lipsiae 1636. Kiad. BOGNÁR ANDRÁS, MNy 1970, 483–84. Az itt található szövegeltérések a következők: 3 midön főgnő szent fia 8 gyötrelmiben 9 egytened eghnek anyyat 12 szent fianak halalan 26 tarcsa. – Az 1642-i kiadás szövege az *Officium B. M. Virg.* című kiadványban található meg. (Pozsony 1643, 388.)

Az 1674-i *Cantus catholici*-ben Hajnal versének egy alaposan átdolgozott változata található; ezt a szöveget itt közöljük:

1. ALla Keresztnél Szüz Anya,
Fájdalmokkal tellyes bányá,
Midön fügne Szent Fia,
Szenvedvén bününk miá.
2. Kinek meg-epett elméjét,
Szomorú keserves szivét,
Hegyes tör által járta,
Nagy bú igen meg-nyomta.
3. Ah meg-keseredet ügyben,
Van szübéli szoross nyügben,
Edgyetlen egynek Anya,
Szent Fiát midön szánnya.
4. Szüz sír vala, és kínlódék;
Retteg vala, és sinlódék,
Szent Fiának halálán,
Kereszt-fa mellet álván.
5. Vagyoné a'ki nem sirna,
Szivessen ha meg-gondolná,
Christus Anya siralmit,
S-keserves aggodalmit.
6. Ki türhetné, hogy ne szánná,
Ez szent Anyát midön látná,
Szent Fiával nagy kínban,
Hólt eleven mint sirban.
7. Az ő Népe vétkeiért,
Látta Jesust ontani vért,
Nagy ostorozásában,
Kegyetlen csapásában.
8. Látta Jesus szaggatásit,
Rajta sok ostor szántásit;
Keresztre szegezését,
Szent Lelke ki-menését.

9. Oh szent Szüz, szeretet kúttya;
Fájdalmod már Lelkem hattya:
Add még jobban éreznem,
Nem csak heverve nézmem.
10. Add hogy szívem fel-gerjedgyen,
Jesus vérében feredgyen,
Szent szerelmétől égjen,
S' így malasztyához férjen.
11. Oh Szüz Anya, ezt mivellyed,
Hogy én szívemmel közöllyed,
Szent Fiad szenvedésit,
Szörnyü sebesítésit.
12. Mit mivele Jesus értem!
S' én a' kint bünnel rá mértem:
Ha mertem ezt mévelnem,
Méltó kint-is szenvednem.

13. Add szent Szüz, veled sirhassak;
Fel-feszültön jajgathassak:
S' míg éltem napok nyújtyák,
Szent kínok vétkim fojtsák.
14. Keresztnél Szüz veled állyak,
Olyan igasságot vallyak;
Hogy kınban a' ki társa,
Jesussal lesz jó sorsa.
15. Oh Szüzeknek Nemes Szüze,
Epés most örömod méze;
De a' kik veled sirnak,
Eörök örömmel bírnak.
16. Christus halálának sullyát,
Veszszözése véres gallyát,
Add szent Szüz viselhessem,
Szivemben ültethessem.
17. Szivemet Fiad sebével
Sebesítsd, és keresztével;
Hogy böcsülvén ez bottyát,
Vegyem Jesus malasztyát.
18. Kereszt-fán Jesusnak éllyek,
Itéletkor hogy ne fellyek,
Jesusnak orcájától,
Sullyos sentencziától.
19. Gyümölcse szent Kereszt-fának,
Eletem bús utóllyanak,
Szerezzen bátorságot,
Belém öntsön vígságot.
20. A' test midön földé lészen,
Add Jesus, Lelkem mehessen,
Paraditsom kertébe,
Szent Országod fenyébe.

(*Cantus catholici*. Kassa 1674, 292–94.)

Az ének a Jacopone da Todinak (B. Jacobus de Benedictis) tulajdonított *Stabat mater dolorosa* kezdetű verses imádság fordítása, melyet a középkor végén a zsolozsma himnuszai, illetve a XVIII. sz. óta a római misekönyv szekvenciái közé soroltak. (CHEVALIER 19416; AH 54, 312; SZÖVÉRFY II, 287–90.) Szövegét az 1651-i *Cantus catholici* alapján közöljük:

1. Stabat Mater dolorosa,
juxta Crucem lachrymosa,
Dum pendebat Filius.
2. Cujus animam gementem,
contristantem, et dolentem,
Pertransivit gladius.
3. O quam tristis, et afflicta,
fuit illa benedicta,
Mater Unigeniti.
4. Quae moerebat, et dolebat,
Et tremebat cum videbat,
Nati poenas inclyti.
5. Quis est homo, qui non fleret,
Christi Matrem si videret,
In tanto supplicio?

6. Quis non posset contristari.
Piam Matrem contemplari,
Dolentem cum Filio?
7. Pro peccatis suae gentis,
Vidit JESVM in tormentis,
Et flagellis subditum.
8. Vidit suum dulcem natum,
Morientem desolatum,
Dum emisit spiritum.
9. Eja Mater fons amoris,
Me sentire vim doloris
Fac, ut tecum lugeam.
10. Fac, ut ardeat cor meum,
In amando Christum DEVM,
Ut sibi complaceam.
11. Sancta Mater istud agas,
Crucifixi fige plagas,
Cordi meo valide.
12. Tui nati vulnerati,
Tam dignati pro me pati,
Poenas mecum divide.
13. Fac me vere tecum flere,
Crucifixo condolere,
Donec ego vixero.
14. Juxta Crucem tecum stare.
Te libenter sociare,
In planctu desidero.
15. Virgo Virginum praeclara.
Mihi jam non sis amara,
Fac me tecum plangere.
16. Fac, ut portem Christi mortem.
Passionis ejus sortem,
Et plagas recolare.
17. Fac me plagis vulnerari.
Cruce hac inebriari.
Ob amorem filii.
18. Inflammatus, et accensus,
Per te Virgo sim defensus.
In die Judicii.
19. Fac me Cruce custodiri.
Morte Christi praemuniri,
Confoveri gratia.
20. Quando corpus morietur,
Fac, ut animae donetur,
Paradisi gloria.

Versforma: 8-8-7. A fordítás a latin eredeti 4/4 és 4/3 osztását csak helyenként követi. Két-két versszak rímképlete: A-A-B-C-C-B. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 17/a. sz.)

I.

5 pallosát – ti. a fájdalomnak; a latinban: pertransivit gladius – utalás arra a jövendülésre, amelyet Simeon mondott Szűz Máriának: „És meg-áldá őket Simeon, és monda Mariának az ő annyának: ... És a' te lelkedet-is által-jarja a' tör, hogy ki-nyilatkoztassanak sok szívekből a' gondolatok.” (Lk 2, 34–35.)

7 színetlen = sápadt

54 Itélet – az utolsó itélet a világ végén.

55 Fiad jegyével – a kereszttel.

II.

7 igyben = ügyben, dologban [?]

16 túrhetné – ki tudna elviselni, meglenni

53 általad meg tartatott = oltalmadban

72.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Hajnal Mátyás: A' Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony 1642, 216–20. – A cím után fametszetű kép az utolsó itéletéről. Az ének végén: „Amen.”

II. **Hajnal Mátyás: Az Jesus Szivet Szerető Szíveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott ... könyvechke.** Bécs 1629, 177–80. Kiad. MIR 17, 144–45. – A vers előtt rézmetszetű kép felirattal: „Memento mori. Memorare novissima.”

Szövege megtalálható még: *Gyöngyösi toldalék* 1628–35, 12a–13b. Felirata: „Memento Morj, Memorare Novissima. Eclj. 7.” A szöveg többszöri másolás feltételezésével Hajnal 1629-i változatára vezethető vissza. A másoló címnek vagy mottónak a Hajnalnál olvasható feliratot alkalmazta, kiegészítve a bibliai hely idézésével. Az itt található szövegeltérések a következők: 3 Daujd mongja Sybillaua 4 leszen 5 Jüuetelekor 11 Latuan hogj az sijrjabol 37 Ij marján köneörültel 46 Meg iteluen gonoszokat. – [Szőlősy Benedek:] *Cantus catholici*. [Lőcse] 1651, 251–53. Címe: *Eadem Prosa Ungarice*. Kottáját is közli. Előtte a latinja: *Prosa Funebri*. Kiad. MIR 38, 290–91. Szövege, amely Hajnal 1642-i kiadásából való, átkerült a *Cantus catholici* későbbi kiadásaiiba. Az itt található eltérések a következők: 2 Porrá lesz 7 meg-harsognak 12 A' szám-adásra fel-indúl 17 S' minden titkot ki-jelentvén 31–33 Büntetés igaz Birója Légy bünöm meg-bocsátoja Szám-adásom tágitoja 34–35 Nyegek sok bünceim alatt Orczár pirúl vétkem miatt 38 Az Latornak 39 Belém reménséget öntél 46–48 Az átkoztakat itilvén S' Gehenna tüzére vetvén Vigy engem dicsösségedben 56 légy jutalmas. – *Kájoni János: Cationále catholicum*. Csík 1676, 689–90. Előtte a latinja, a felirat a *Cantus catholici*-ével egyezik, ugyanígy a szövege is. Eltérések ettől a következők: 9 elé-álnak 11 Hogy ember a' koporsóbul 24. Végórámon 47–48 Be-külgy Gehenna tüzében Hanem vigy dicsösségedben 51 Végső napon áldást várok 53 Mikor porbul tetet vészen. – *Illyés István: Soltari ... és halottas enekék*. Nagyszombat 1693, 58–59. Szövege a *Cantus catholici*-ből való, ettől való eltérés a következő: 2 Világot teszi hamuvá. – Kisofficiumba alkalmazott szövege található: *Lecki utiköltés*. Lőcse 1693, 150–61. Szövege az 1651-i *Cantus* változatának lényegesen átalakított és a halottas kisofficium óráihoz részekre bontott változata. Szövegét mint a vers utóéletének sajátos formáját a prózai részekkel együtt teljes egészében közöljük. (A kihagyásokra vonatkozólag lásd fentebb a 68. számú ének jegyzetében tett megjegyzést.)

Officium a' hallottakért.

A' matutinumra.

Szent és üdvösséges gondolat az halottakért imádkozni, hogy az ő bünökből meg-oldoztassanak. 1. Mach: 12. v 46.

V. Adgy Uram örök nyúgodalmat nekik.

R. Es az el enyészhetetlen világosság fényeskedgyék nekik.

Hymnus.

1. Az a' nap, haragnak napja,
Ez világot meg-gúlasztya [!],
David Szibillával mondgya.

2. Melly nagy rettegés lesz akkor,
A' Birónak el-jötekor,
Iszonyú szám-vételekor,
3. Fuására Trombitáknak,
Az halottak fel támadnak,
Törvény-székhez allattatnak.

Antifóna.

Az Üdökről, és az szempillantásokról atyám fiai nem szükség hogy írjunk: Mert magatok jól tudgyátok hogy az Ur napja, mint a' lopó éjjel, úgy jö el.

V. Szozatot hallék menyből mondván nékem.

R. Boldogok a' halottak, kik az Urban halnak meg

Könyörögjünk.

Minden hiveknek teremtő és meg-váltó Istene, szolgálóid lelkeinek minden bűneiket meg-bocsássad: Hogy a' melly engedelmet mindenkor kívántak, azt ájtatos könyörgések által meg nyerjék, ki élsz, és uralkodol mind örökkön örökké Amen.

V. Adgy Uram örök nyugalmat nekik.

R. Es az el enyészhetetlen világosság fényeskedgyék nekik.

V. Nyúgodgyanak békességben.

R. Amen.

A' primara.

Szent és üdvösséges gondolat [...]

Hymnus.

4. Halál s' természet el-bámúl,
Látván hogy halott sirjábúl,
Az Biró eleiben járúl.
5. A' konyvek elő hozzatnak,
Mellyekben mind irva vannak,
Miről Sententiát mondnak.
6. Azért a' Biró le-ülven,
S' minden titkot ki jelentvén,
Ki-ki végső szót vár, félvén.

Antifona.

Eö maga az Ur parancsolattal, és az Arkangyal szavával, és az Istennek trombitájával le szál az égből, és az Halottak, a' kik a' Christusban vannak, fel-támadnak először.

V. Szozatot hallék menyből [...]

A' tertiara.

Szent és üdvösséges gondolat [...]

Hymnus.

7. Akkor szegény mit felellyek?
Szószóloúl kit keressek,
Holott még az jók-is félnek.
8. Ingyen bóldogító Király,
Pörben, kérlek, velem ne szály.
Irgalmassággal mellém ály.
9. Kegyes Jesus emlekezzél,
Hogy értem is kint szenvedtél,
Halálomkor kegyelmezzél.

Antifóna.

Mondom pedig néktek, hogy minden hivolkodó ígéről, mellyet szólnak az emberek számot adnak az itilet napian.
V. Szózatot hallék menyből [...]

A' sextara.

Szent, és üdvösséges gondolat [...]

Hymnus.

10. Keresvén engem fáradtál.
Meg-váltván kint nagyot láttál,
Végre halált-is kostoltál.
11. Sokasága kinnyaidnak,
Légy váltsága világnak,
Es minden gonoszsaginak.
12. Büntető Királya bűnnek,
Vég oráján szám vételnek,
Légy kegyelmes bünösöknek.

Antifóna.

En vagyok a' fel támadás, és az élet, a' ki én bennem hiszen, ha szintén meg hal-is él, és minden, a' ki él, és bennem hiszen, meg nem hal örökké.

V. Szózatot hallék menyből [...]

A' nonara.

Szent és üdvösséges gondolat [...]

Hymnus.

13. Bünös vagyok: s' jájt kiáltok;
Orczámban-is el pirúlok,
Még is-bocsánatot várok.
14. Ki Magdolnán könyörültél,
S' az látornak meg engedtéél,
Belém reménséget öntél.
15. Tudom érdemetlen vagyok,
De te szárnyad alá futok,
Ne árcsanak örök kinok.

Antifona.

Ez akarattya az én Atyámnak a' ki engem küldött, hogy minden a' ki láttya a' Fiút, és hiszen ő benne, örök élete Légyen, és én fel-tamasztom ötet az utolsó napon.

V. Szózatot hallék menyből [...]

A' vecernyere.

Szent és üdvösséges gondolat [...]

Hymnus.

16. Rendely állást a' juhok közt,
Hogy ne Légyek a' bakok közt,
Ha nem jób felöl az jók közt.
17. Tüzzre vetvén ádkoztakat,
Hid hozzád az aldottakat,
S' Boldogicsd velem az jókat.
18. Kérlek alazatos szivel,
Es nagy töredelmességgel,
Légy hozzam kegyelmességgel.

Antifóna.

Minden a' mit nékem ad az Atya, én hozzam jö, és ezt a' ki én hozzam jö ki nem vetem.
V. Szózatot hallék menyből [...]

A' completara.

Szent és üdvösséges gondolat [...]

Hymnus.

19. Mikor porból fel-támadok,
S'. Mindenekél törvént állok,
Töled én kegyelmet várok.
20. Az a' nap zengyen elmémben,
Szemem uszszon könyveimben,
Hogy legyek jó reménségben.
21. Kegyes Jesus az holtaknak,
Irgalmaz benned bizóknak,
Békességben nyugodgyanak.

Antifona.

Mennyájan kik a' koporsóban vannak, meg hallják az Isten Fiának szavát: és elő-jönek a' kik jókat cselekedtek, az életnek fel-támadására: a' kik pedig gonoszokat cselekedtek, az itéletnek feltámadására.
V. Szózatot hallék menyből [...]

* * *

Az ének a XIII. századi olasz ferences hagyományra visszavezethető és Celanói Szent Tamásnak tulajdonított *Dies irae, dies illa* kezdetű latin szekvenciának fordítása. Eredetijét a *Cantus catholici* nyomán közöljük.

Prosa funebris

1. Dies irae, dies illa,
Solvat saeculum in favilla:
Teste David cum Sybilla.
2. Quantus tremor est futurus
Quando Judex est venturus,
Cuncta stricte discussurus.
3. Tuba mirum spargens sonum,
per sepulchra regionum,
coget omnes ante thronum,
4. Mors stupebit, et natura,
cum resurget creatura,
judicanti responsura.
5. Liber scriptus proferetur,
in quo totum continetur,
unde mundus judicetur.
6. Judex ergo cum sedebit,
quidquid latet apparebit:
nil inultum remanebit.
7. Quid sum miser tunc dicturus?
quem Patronum rogaturus?
cum vix justus sit securus.
8. Rex tremendae majestatis,

- qui salvandos salvas gratis,
salva me fons pietatis.
9. Recordare JESU pie,
quod sim causa tuae viae,
ne me perdas illa die.
10. Quaerens me sedisti lassus.
Redemisti Crucem passus,
tantus labor non sit cassus.
11. Juste Judex ultionis,
donum fac remissionis,
ante diem rationis.
12. Ingemisco tanquam reus,
culpa rubet vultus meus:
supplicanti parce DEUS.
13. Qui Mariam absolvisti,
et Latronem exaudisti,
mihi quoque spem dedisti.
14. Preces meae non sunt dignae;
sed tu bonus fac benigne,
ne perenni cremer igne.
15. Inter oves locum praesta,
et ab haedis me sequestra,
statuens in parte dextra.
16. Confutatis maledictis,
flammis acribus addictis,
voca me cum benedictis.

17. Oro supplex et acclinis,
cor contritum quasi cinis,
gere curam mei finis.
18. Lacrymosa dies illa,
qua resurget ex favilla,
judicandus homo reus.
19. Huic ergo parce DEUS,
pie JESU Domine,
dona eis requiem. Amen.

Versforma: 8-8-8. Rímképlete: A-A-A. A latin eredeti következetes sorfelezőjét a fordítás csak helyenként követi. – Dallama a *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 23. sz.)

3 Sybillával – az ókori mitológia profétájával.

5 Birónak – az utolsó ítéletre érkező örök bírónak, azaz Krisztusnak.

7 fel-rivadnak = felharsannak. E kifejezésnek bibliai vonatkozásai ismertek. „És el-küldi az ő angyalit trombitával, és nagy szózáttal; és egybe gyűjtik az ő választottá a' négy szelekről, az egek végeitől-fogva, azok határig” (Mt 24, 31; vö. 1 Kor 15, 52).

10 el-ájúl – a latinban: stupebit = el fog némulni.

13 Irott könyvek – a kép bibliai eredetű és Dániel proféta egyik látomásából való: „Tüzes, és sebes folyó-víz jő vala ki az ő színe-elől. Ezerni ezeren szolgálnak vala néki, és tíz ezerszer-való száz-ezeren udvarlanak vala néki: az ítélő le-üle: és a' könyvek fel-nyittatának.” (Dán 7, 10.)

20 Szó-szóllóul – a latinban: patronum = közbenjáróul, védőül.

23 irgalmas adója – aki irgalmat adtál, hoztál. A strófa értelmileg hozzátartozik a következő versszak elejének megszólításához: Kegyes Jesus.

27 Ki-múltomkor = kimúlásomkor, halálomkor; kedveltség = kedvezzél nekem

30 Ingyen = hiába

34 kapott = rajtakapott

35 ochmányodott = bűnt követett el

37 Mágdolnan – utalás az evangéliumi bűnbánó asszonyra, akit a hagyomány egynek tartott a bűnbánó Mária Magdolnával (vö. Lk 7, 36–50 és 8, 2).

38 Latornak – utalás a Jézus jobbán keresztre feszített gonosztevőre, aki haldoklásában megbánta bűnét (lásd: Lk 23, 39–43).

39 tél = tettél

43–45 Utalás Krisztusnak az utolsó ítéletről mondott hasonlatára: „Mikor pedig el-jő az ember Fia az ő fölségében, és minnyájan az angyalok véle, akkor ül az ő fölségének székebe: és eleibe gyűlnek minden nemzetségek; és el-választja őket egymástól, a' mint a' pásztor el-választja a' juhokat a' gödölyéktől: és állattya a' juhokat az ő jobbjára, a' gödölyéket pedig ballyára.” (Mt 25, 31–33.)

53 porból fel-rezzen – a halottak is feltámadnak az ítéletre.

54 törvényt vegyen – hogy meghallgassa a reá kimondott ítéletet.

55 Ennek – a latinban is: Huic; az ének szekvencia, vagyis a gyászmisének része, amelyet egy megnevezett halottért mondottak

73.

I. Hajnal Mátyás: A' Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szíves Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske. Pozsony 1642, 220–24. – A cím után kelyhet és ostyát ábrázoló fametszet, felirattal: „PANIS VIVUS ET VITALIS.”

II. Hajnal Mátyás: Az Jesus Szivet Szerető Szíveknek Aytatosságára Szíves Kepekkel Ki Formaltatott... könyvechke. Bécs 1629, 181–85. Kiad. MIR 17, 146–48. – A vers előtt rézmetszetű kép felirattal: „Salvator Mundi.”

Szövege megtalálható még: *Czerey János-ék.* 1634–51, 9a–10a. Az 1642-i kiadást követi; eltérések a következők: 1 <meg> Istenedet 15 Lelki örvendezessel 39 uitetnek 42 Sem egi sem mas szin alatt 60 Az teördel czak az szinben 71 Oh io pásztor igaz étkünk. – [*Szólósy Benenek:*] *Cantus catholici.* [Löcse] 1651, 90–92. Kiad. MIR 35, 117–19. Címe: *Lauda Sion Salvatorem. Nota eadem;* előtte a latinja kottával: *Prosa D. Thomae Aquin. de SS. Sacramento.* Szövege, amely az 1642-i kiadást követi, lényegtelen változtatásokkal került át a *Cantus catholici* későbbi kiadásába. Az itt található szövegeltérések a következők: 25 A' mit Urunk cselekedett 30 Vegyük 44–45 Oszlatatlan, töretetlen Vétettetik egészszen 53 sorsban 59 törhetetlen 60 van csak. – *Kájoni János: Cantionale catholicum.* Csík 1676, 279–80. A *Cantus catholici* szövegének rövidített változata; ugyanaz Baranyi Pál *Lelki paradicsom*-ában (1700 Dddd2a) is megtalálható. Szöveg-

térései a következők: 3 és énekkel 5–6 Mert alacsonyb minden ügyed Nem érsz tiszteletivel 10–12, 16–18, 22–24, 28–30, 37–39, 67–70 [Hiányzik.] 74 Minden jókkal gazdagitonk 76 – 80 [Hiányzik.].

Hajnal fordításának nagy népszerűségére vall, hogy a XVII. század folyamán három átdolgozása is készült. Ezeket az átdolgozásokat, mint az utóélet dokumentumait, az alábbiakban közöljük:

1. Dicsírd Sion meg-Váltodat,
Vezéredet, Pásztorodat,
Vig-szível és Enekkal.
2. A' mint lehet, ugy tisztellyed;
Mert kisebb minden értelmed,
Hogy fel-érd tisztelettel.
3. Ez Szentség első szerzése,
Ma tiszteltetik s' nemzése;
Kit szentül emlegettyük.
4. A' ki Vatsorán fel adta,
Tanítványinak nyújtotta
Szent Testet, nem felejtjük.
5. Tellyes légyen, hangos légyen;
Vig, és tiszteletes legyen,
Lelki örvendezésünk.
6. Mert e' nap, nagy Innep napja
Annak, ki lelkünk istápjja,
Es lelki szent élésünk.
7. Uj Husvéttya új Királynak,
Szent Báránya ez Asztalnak,
O Husvétet fogyattva.
8. Az ô törvényt, a' szent újság;
Az árnyékot, az igazság;
Az éjt, Nap el-oszlattya.
9. A' mit Christus cselekedett;
Mi-is cselekedgyük, intett,
Szent emlekezetire.
10. Szent szerzésből meg-tanúlván;
Kenyeret, és Bort meg áldván,
Vesszük idvességünkre.
11. Híveknek olly Hit adatik;
Hogy a' Kenyér Testé válik;
S' a' Bor, Christus Vérévé.
12. A' mit nem látcz, s' meg-nem foghatcz,
Abban hitelt Urnak adhatcz;
Mert ez, nem természeté.
13. Külömb-féle szinek alatt,
Es külső festékek alatt,
Drága dolgok rejtetnek.
14. A' Test, étel; a' Vér, ital;
De a' Christus egészen áll,
Szinében bor s' kenyérnek.
15. Az évöktől szegetetlen,
Oszlatatlan, töretetlen,
Véttetetik egészen.

16. Veszi egy, és vészi ezer;
De annyit egy, mennyit ezer:
Evéssel-is épp léssen.
17. Mind jök, s' mind gonoszok észik;
De ellenzö sorsát vészik,
Eltekre, vagy vesztekre.
18. Jóknak élet; rosznak halál:
Nézd melly ellenzö sorsban áll,
Azon ételnek bére.
19. Meg-töretvèn az szent Ostya,
Christusunkat a' Hit tartya,
Egészlen minden részben.
20. Allattyában törhetetlen,
Egész testben szegetetlen;
Tördelés van csak színben.
21. Imé Angyalok kenyere;
Igaz fiaknak étele;
Ebeknek nem vetendő.
22. Példáztatott ő Példákban,
Es az Husvéti Bárányban;
Mint szent Manna, véendő:
23. Jesus, jó Pásztor, Szent étünk;
Adgy örökös jókat nékünk,
Az élöknek földében.
24. Ott-is asztalodhoz ültess,
S' örökös társokká tétess,
Szentid között Mennyégben.

(*Cantus catholici*. Kassa 1674, 394–96.)

LAUDA SION SALVATOREM

Nota: Vedd jó néven én szivemet

1. IMádyuk Istenségedet, oh kegyes Pásztorunk,
Magasztallyuk Eelségedet, oh drága Iesusunk.
A' mint lehet úgy tisztelünk,
Mert alacson minden igyünk:
Nem ér veled becsületünk. Oh drága Iesusunk.
2. A' mint Urunk cselekedél, oh kegyes Pásztorunk,
Mi-is cselekedgyünk, intél, oh drága Iesusunk.
Szent Szerzetből meg-tanúlván,

- Kenyeret, és bort meg-áldván,
Veszszük; Szent Testednek mondván. Oh drága Iesusunk.
3. A' Test étel, s' a' Vér ital, oh kegyes Pásztorunk,
De a' Christus épségben áll, oh drága Iesusunk.
El-oszlatatlan, s' töretlen,
Söt vétetel itt egészen,
A' hivektől kenyér-színben. Oh drága Iesusunk.
4. Veszi egy, és veszi ezer, oh kegyes Pásztorunk,
Mint ezer, egy annyit egyszer, oh drága Iesusunk.
Mind jók, s' mind gonoszok eszik,
De ellenző sorsát veszik,
Eltek, va gy vesztek érkezik. Oh drága Iesusunk.
5. Meg-töretvén a' Szent Ostya, oh kegyes Pásztonmk,
Nem tántorgunk, Hitünk tartya, oh drága Iesusunk.
Hogy annyi van egy morsában,
Mennyi van egész Ostyában,
Evéstől nem lesz fogyásban. Oh drága Iesusunk.
6. Allattyában törhetetlen, oh kegyes Pásztorunk,
Tördelés van csak a' színben, oh drága Iesusunk.
A' szín-alatt, itt vagyon más,
Kiben nem lesz fogyatkozás,
Vagy a' Szent testben változás. Oh drága Iesusunk.
7. Példáztattál O-példákban, oh kegyes Pásztorunk,
Isáknak áldozattyában, oh drága Iesusunk.
Es a' Húsvéti-Bárányban,
S' az Egből szállott Mannában,
Vagyunk ez igaz Vallásban. Oh drága Iesusunk.
8. Te jó Pásztor bizony étünk, oh kegyes Pásztorunk,
Iesus légy kegyelmességünk, oh drága Iesusunk.
Fel-nevelünk, s' meg-örizünk,
S' minden jóra hív vezérlünk,
Az élet földében vivünk. Oh drága Iesusunk.
9. Te ki mindent tudsz, s' mivelhetsz, oh kegyes Pásztorunk,
Ki minket a' földön éltetsz, oh drága Iesusunk,
Menyben te Szent asztalodhoz,
Ültess, s' Egi Pólgárokhoz,
Egyenlökké tégy azokhoz. Oh drága Iesusunk.

(Kájoni János: *Cantionale catholicum*. Csík 1676, 319. – Változatlan szövege: *Csikcsobotfalvi kézirat*. 149–50.)

*

Dicsird Sion megh valtodat
Vezeredet, paztorodat.
Ékes eneklesekbe
Ugy tisztelljed az mint lehet
Mert megh hallad minden rendet
Eröd sincs dicsirmie.

(*Kájoni János latin –magyar versgyűjteménye*. 158. Kiad. JÉNÁKI FERENC: Kájoni János énekeskönyve és forrásai. Kolozsvár 1914, 43. A szövegből – Jénáki közlése után – csak ezt a töredéket ismerjük, s így nem dönthető el teljes biztonsággal, hogy csakugyan Hajnal szövegének átdolgozásáról van-e szó, a valószínűség azonban emellett szól.)

* * *

Az ének a *Lauda Sion Salvatorem* kezdetű úrnapi szekvenciának a fordítása. Szövegét, amelyet Aquinói Szent Tamás írt, az 1. számú ének jegyzeteiben közöltük.

A latin eredeti versformája: 8-8-7. Rímelése: A-A-B. Az 1642-i kiadás az eredetinek három-három strófáját egy kilencsoros versszakba foglalja. Az 1629-i kiadásban pedig az egész ének versszakokra való bontás nélkül, egyvégtében található. – Dallama az 1651-i a *Cantus catholici-ből* ismert. (RMDT II, 18. sz.)

1 Syon – lásd a 7. sz. vers 10. sorának jegyzetét.

7 Ez Aldásban – a latin jelentése nyomán: ebben a dicséretben.

12 El-hittük – a latinban: non ambigitur. A szó értelmileg összefügg az előzőkkel és eléje vessző kívánkozik. A tárgya a 8. sorban: „éltető Kenyerünk” és a 10. sorban: „mellyet”.

17 első napját – ti. nagycsütörtököt, az Oltáriszentség alapításának ünnepét.

19–21 Az Újszövetség megölt húsvéti báránya Krisztus, akinek golgotai áldozata az utolsó vacsorán és az Oltáriszentségben vérontás nélkül ismétlődik; és aki feleslegessé tette az Ószövetség húsvéti áldozatát. A hely utalás Szent Pálra: „Tisztítsátok ki a régi kovászt, hogy új tészták legyetek, a’ mint hogy kovásztalanok vattok. Mert a’ mi Húsvétünk a’ Kristus meg-áldoztatott.” (1 Kor 5,7.) Vö. a 67. sz. vers 39. sorához írt jegyzettel.

28 szerzetből – a szentség szerzéséből, alapításából.

31 Hit – a latin szerint: dogma, hittétel.

35 gyámolítssa – a latinban: firmat = erősítse.

36 Természetnek fölötte = a természet rendjén túl, kívül

38 Jelek-, ’s nem állatok-alatt – a latinban: signis tamen et non rebus; az értelme: ami külsőre (signum, jel) kenyérnek látszik, az lényege, szubsztanciája (res, állat) szerint Krisztus teste.

41 épségben – értelme: a kenyér és a bor színe alatt külön-külön is, és részeiben is az egész Krisztus van jelen.

43 évöktől = azoktól, akik eszik

55 Ettől kezdve a vers végéig a nyomtatásban nincs strófákra tagolás.

59 állattýában – Vö. az 1. sz. vers 61. sorának jegyzetével.

67 ő példákban = a Biblia ószövetségi könyveiben olvasható példákban, amelyek Krisztus keresztdozatának előképei.

68 Isáknak áldozattýában – Abraham a fiát, Izsákot akarta az Úrnak feláldozni, de az Isten angyala megakadályozta (1 Móz 22, 1–14). Lásd még a 149. sz. ének 11. sorát.

69 Az ószövetségi húsvét az Egyiptomból való kiszabadulás emlékünnepe volt, amikor a törvényben előírt bárányáldozatot mutatták be (2 Móz 12, 1–14).

70 Manna – 1. a 62. sz. vers 19. sorának jegyzetét.

71 jó Pásztor – utalás Jézus evangéliumi hasonlatára: „Én vagyok a’ jó pásztor. A’ jó pásztor az ő lelkét adgya az ő juhaiért.” (Jn 10, 11.)

74.

Nyomtatott kiadásai:

I. Hajnal Mátyás: A’ Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske. Pozsony 1642, 224–26.

II. Hajnal Mátyás: Az Jesus Szivet Szerető Sziveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott ... könyvechke. Bécs 1629, 185–87. Kiad. MIR 17, 148–49.

Szövege megtalálható még: *Czerey János-ék.* 1634–51, 10b–11a. Az itt található eltérések a következők: 22 erzekenyseggh hogy ha 36 egyenleő tiszteleosegh. – [Szőlősy Benedek:] *Cantus catholici.* [Lócse] 1651, 88. Kiad. MIR 35, 114–15. Címe: *Pange lingua gloriosi. Nota eadem.*; előtte a latinja kottával: *In Solemnitate Corporis Christi. Vr Napi Processiora. Hymnus D. Thomae Aquinatis.* Szövege, amely az 1642-i kiadást követi, lényegtelen változtatásokkal került át a *Cantus catholici* későbbi kiadásába. Az itt található szövegeltérések a következők: 16 törvénybéli ételben 21 A’ bort pedig szent Vérévé 27 Es a’ régi jelenség helyt 28 Az Uj törvént állítsuk.

Az ének a *Pange lingua gloriosi* kezdetű úrnapi himnusznak fordítása. Szövegét, amelyet Aquinói Szent Tamás írt, a 2. számú ének jegyzeteiben közöltük.

Versforma: 8-7-8-7-8-7; rímelése: A-B-A-B-A-B. – Dallama középkori eredetű. (RAJECZKY 105. RMDT I, 531.)

9 nyájaskodott – 1. a 2. sz. vers 9. sorának jegyzetét.

15 véghez vívén = teljesítvén, ti. azt a rituális előírást, amit a húsvéti ünnepekre az ószövetségi törvény parancsolt (vö. 5 Móz 16, 1–6).

22 Érzékenség = érzék, érzékszerv (NySz I, 673)

24 vastagítása = erősítése (NySz I, 1029)

27 jelenséget = jelet (NySz II, 37)

30 hódítsuk = hódítsuk

31 A' Nemzőnek, 's Nemzetetnek = vagyis: az Atyának és a Fiúnak. A keresztény tanítás szerint a Fiú az Atyától öröktől fogva születik.

35 eredőnek = vagyis: a Szentléleknek, aki az Atyától és a Fiútól öröktől fogva származik, „ered”.

HAJNAL MÁTYÁS ELMÉLKEDŐ KÖNYVÉNEK ISMERETLEN SZERZŐJŰ VERSEI

Kötetünk 75–80. számú versei ugyanabból a forrásból valók, mint az előző csoportéi: Hajnal Mátyás elmélkedő könyvéből. Az első kettő (75–76. sz.) breviáriumi szöveg fordítása, ezeknél Hajnal Mátyás szerzősége kétes. A további négy darab (77–80. sz.) esetében pedig csaknem teljesen bizonyos, hogy nem Hajnal szerzeményei. A szerzőség kérdésének részletei, valamint az elmélkedő könyv ismertetése az előző verscsoport bevezetésében található.

75.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Hajnal Mátyás: Az Jesus Szivet Szerető Sziveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott ... könyvechke.** Becs 1629, 199–201. Kiad. MIR 17, 154–55. – Az ének előtt rézmetszetű kép látható, ezzel a felirattal: „S. Maria Mater Dei.”

II. **Hajnal Mátyás: A' Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki- ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony 1642, 230–32. – Címe: *Sz. Ambrus Hymnusa. Jam lucis orto sydere, etc. Minden napra-valo.* A cím után Dávidot ábrázoló fametszet. A versszakok számozása hibás. A végén: „AMEN.”

III. **Czerey János-ék.** 1634–51, 92a–92b.

IV. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 161. Kiad. MIR 38, 196. – Címe: *Reggeli Enek. Jam lucis orto sydere etc. Nota: O dücsöült szép kincs, etc.* A főszövegben olvasható, Nyéki Vörös Mátyás énekére utaló nótajelzés innen van. Ez a szövegváltozat került át a *Cantus catholici* későbbi kiadásaiba is apróbb variánsokkal.

V. **Kájhoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 531–32. – Címe, mint a *Cantus catholici*-ben; szövege, kisebb variánsoktól eltekintve, ugyancsak azt követi.

Az ének a *Jam lucis orto sidere* kezdetű latin breviáriumi himnusz fordítása. Eredetijét, amely 470–700 között az ambróziánus himnuszok mintájára keletkezett, a IX. századtól a zsolozsma első kis órájában, a primában általánosan alkalmazták. A *Breviarium Romanum*-ban is a legutóbbi időkig változtatás nélkül benne szerepelt (vö. SZÖVÉRFY I. 95, 214). A hazai középkori liturgikus gyakorlatban szövege és gregorián dallama általánosan ismert volt (RADÓ 323). Latin szövegét CL. BLUME nyomán közöljük (AH 51, 40):

1. Iam lucis orto sidere
 Deum precemur supplices,
 Ut in diurnis actibus
 Nos servet a nocentibus.
2. Linguam refrenans temperet,
 Ne litis horror insonet,
 Visum fovendo contegat,
 Ne vanitates hauriat.
3. Sint pura cordis intima,
 Absistat et vecordia,
 Carnis terat superbiam
 Potus cibique parcitas,
4. Ut, cum dies abcesserit
 Noctemque sors reduxerit,
 Mundi per abstinentiam
 Ipsi canamus gloriam.
5. Deo patri sit gloria
 Eiusque soli filio
 Cum spiritu paraclito
 Et nunc et in perpetuum.

A fordító nem az eredeti ambrózián versformát vette át, hanem a Balassi-strófát alkalmazta. – A nótajelzésben megadott dallam a *Cantus catholici-ből* ismert. (RMDT II, 249. sz.)

76.

Nyomtatott kiadásai és kézirata:

I. **Hajnal Mátyás: Az Jesus Szivet Szerető Sziveknek Aytatosságára Szives Kepekkel Ki Formaltatott ... könyvvechke.** Bécs 1629, 204. Kiad. MIK 17, 156–58. – A vers címe után rézmetszetű kép található a következő felirattal: „S. Veronica.” A könyv legépebb példánya is csonka, és az ének a 66. sorral megszakad. A hiányzó részt a 2. kiad. szövegéből pótoltuk.

II. **Hajnal Mátyás: A' Jesus szivet-szerető Szivek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony 1642, 243–46. – Címe: *A' Három Gyermeke éneke, Dán. 3. Magyar versekre fordítatott.* A végén: „Am[en]”

III. **Czerey János-ék.** 1634–51, 90a–91a. – Hű másolata Hajnal szövegének, amelynek utolsó öt strófáját csak az 1642-i kiadásból ismerjük. A kézirat szövegében viszont éppen ebben a részben eltérések figyelhetők meg. Ebből arra lehet következtetni, hogy Hajnal a második kiadásban az ének végét átalakította.

IV. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 181–82. Kiad. MIR 38, 215–16. – Címe: *Canticum Trium puerorum. Benedicite omnia opera Domini Domino etc.* A kottáját is közli. Néhány apróbb eltérést nem számítva ezt a szövegváltozatot a *Cantus catholici* későbbi kiadásai is átvették.

V. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 452–54. – Címe: *Benedicite Omnia Opera Domini Domino. Notája, fol. 164;* a nótajelzés a vízkeresztli időben éneklendő tropizált Kyriének a jelzett lapon található dallamára utal.

VI. **Kájoni János: Cantionale catholicum.** Csík 1676, 636–37. – Címe ugyanaz, mint az 1651-i *Cantus catholici*-ben. Szövege az elmélkedő könyv verzióját követi, helyenként az 1651-i kiadást is figyelembe véve.

Az ének a Dániel próféta könyvéből (3, 57–88) *Canticum trium puerorum* címmel ismert ószövetségi ének fordítása. Az éneket, amelyet a Biblia elbeszélése szerint a Nabukodonozor babiloni király parancsára tüzes kemencébe vetett, de sértetlenül maradt három ifjú, Sidrák, Misák és Abdenágó énekelt, a VII. századi spanyol és gallikán liturgiában, majd később a római egyház gyakorlatában az évi négy kántorböjt (quattuor temporum) szombati miséjében a prosa helyett alkalmazták. Ezenkívül a XI. század óta a mise után, a kivonuláskor mondott hálaadás énekeként is szerepelt. (Vö. JOSEF ANDREAS JUNGMANN: *Missarum Sollemnia II.* Freiburg 1952, 571). A magyar szöveg fordítója előtt feltehetően már verses latin átírás lehetett. A középkorban ugyanis a Vulgátának e ritmusos prózában írt, zsoltárszerű latin szövegét ismételtelen versbe is átírták. Ezek közül különösen ismert volt a IX. századból Walahfrid Strabo átdolgozása (AH 50, 169–70). Közvetlen mintáját azonban nem ismerjük. Összehasonlításként a Vulgata szövegét itt közöljük:

Benedicite, omnia opera Domini, Domino,
 laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, angeli Domini, Domino,
 laudate et superaxaltate eum in saecula;
benedicite, caeli, Domino,
 laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, aquae omnes quae super caelos sunt, Domino,
 laudate et superexaltate eum in saecula,
benedicite, omnes virtutes Domini, Domino,
 laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, sol et luna, Domino,
 laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, stellae caeli, Domino,
 laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, omnis imber et ros, Domino,
 laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, omnes spiritus Dei, Domino,
 laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, ignis et aestus, Domino,
 laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, frigus et aestus, Domino,

laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, rores et pruina, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, gelu et frigus, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, glacies et nives, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, noctes et dies, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, lux et tenebrae, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, fulgura et nubes, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicat terra Dominum,
laudet et superexaltet eum in saecula;
benedicite, montes et colles, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, universa germinantia in terra, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, fontes, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula,
benedicite, maria et flumina, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, cete et omnia quae moventur in aquis, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, omnes volucres caeli, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, omnes bestiae et pecora, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, filii hominum, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, filii hominum, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicat Israel Dominum,
laudet et superexaltet eum in saecula;
benedicite, sacerdotes Domini, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, servi Domini, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, spiritus et animae iustorum, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, sancti et humiles corde, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula;
benedicite, Anania, Azaria, Misael, Domino,
laudate et superexaltate eum in saecula.

Versformája: Balassi-strófa. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 246. sz.)

2 alkotmányok = teremtmények (NySz I, 65)

9 felyebb állatnyi = feljebb helyezni – a latin „superexaltate” megfelelőjeként.

85–87 A három sor célzásnak látszik azokra (szerzetesekre, szerzetesnőkre), akik fogadalommal kötelezték magukat az érintetlenségre, és akiket nem köt természetes kötelezettség címén sem a testi kívánság.

91–93 Az énekben a három ifjú zsidó névvel szerepel; a bibliai történet egyébként a babiloni nevükön (Sidrák, Misák, Abdenágó) emlegeti őket.

77.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Hajnal Mátyás: A’ Jesus szivet-szerető Szívek áítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony 1642, 248–52. – A szöveg végén: „Amen.”

II. **[Szólósy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 144–45. Kiad. MIK 38, 178–80. – Címe: *Szent Maria Magdolnáról. 22 July*; a kottáját is közli. Az itt található

szövegvariáns átkerült Kájoni János *Cantionale catholicum*-ába (Csík 1676, 493–95), a *Cantus catholici* későbbi kiadásába is. Kézírtos másolata megvan a *Pécsi ék.*-ben (1674, 20b–22b). Kájoninál a nótajelzése: „Nota: Bocsásd-meg Ur Isten, etc.”.

III. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 513–14. – A címe után: *Nótája, fol. 79.*, ami az *Idvözlégy kis Jesus lelkünk ébresztője* kezdetű ének kottás dallamára utal. – Ez a szövegváltozat az eredetinek a 4., 10., 12., 15. és 16. szakaszát közli módosításokkal. Ezért főszövegünkben a második helyen teljes egészében közöljük.

Az ének a bibliai Mária Magdolna ajkára adott bűnbánati imádság, amely az imádkozót az evilági hiúságra figyelmezteti. Közvetlen forrását nem ismerjük. Lehetséges, hogy régi szájhagyományból ismert bibliai ének vagy história maradványa.

Versformája: 12-13-12-7 (a sorok 6/7, illetve 6/6 osztása mindvégig hibátlan); az 1674-i *Cantus catholici*-ben: 12-12-12-5. Rímképlete: A-A-X-A; a harmadik sorban a sorfelezőnél belső rímmel. – Az első szövegváltozat dallama az 1651-i, a harmadiké az 1674-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 206/II. sz. és RMDT I, 138. sz.)

2 formája = példája, mintája (NySz I, 940–41; vö. a 69. sz. vers 81. sorával).

4 ki-terjedett = elterjedt

5 esetnek = bukásnak, elesésnek

72 Ma kegyes választ hallál – utalás arra, hogy a szentek ünnepe általában a haláluk, vagyis az örök boldogságba jutásuk napja.

78.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Hajnal Mátyás: A' Jesus szivet-szerető Szívek aítatosságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony 1642, 252–55. – Az ének végén: „Amen.”

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 498–99. Kiad. J. DANKÓ: *Vetus hymnarium ecclesiasticum Hungariae.* Bp. 1893. 413–14. – Címe: *Mas, ugyan Szent Erzsébetről. Nota: Angyaloknak Nagyságos Asszonya.*

Kézírtos másolata (ugyanazzal a nótajelzéssel) megtalálható még a *Pécsi ék.*-ben (1674, 60b–61b), ez a másolat azonban csonka: a 41. sor után a lap alján megszakad, és a következő levél hiányzik. Ezenkívül a másoló helyenként hibákat követett el, mint például: 30 Uyaival az orvost forgatta 40 Mint legények kincsek tákaróia.

Az Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére írt éneket feltehetően eredetileg is magyarul írták. Szerzője az „asszonyi rend” korában legnépszerűbb pártfogóját akarta olvasói, az énekes asszonyhívek elé példaképként állítani. A középkori latin Szent Erzsébet-himnuszok szekvenciák, verses officiumok jól ismert fordulatait, képeit variálja. Több helyen az ének emlékeztet a *Breviarium, Strigoniense* Erzsébet-napi officiumának olvasmányaira (h. n. 1484, fől. 372–73), ahol a szentet mint a bűnök gyomlálóját (*viciorum extirpatrix*), az erények plántálóját (*virtutum fuit plantatrix*), az erkölcs tanítóját (*scola morum*), a bűnbánat példáját (*exemplum penitentiae*) és az ártatlanság tükörét (*speculum innocentiae*) látjuk. Ezek a vonások a magyar énekben is felfedezhetők. Ezenkívül a dallamminta szövegének egy-egy stílusbeli fordulata is megtalálható az énekben. Versformája: 10-10-10-10; csoportrímmel. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 103. sz.)

1 A csillag-hasonlat a középkori Szent Erzsébet-himnuszok visszatérő költői fordulata: „Novum sidus emicuit ... novo splendore rutilans” (DANKÓ 277); „Gaudet astra matutina, quod in hora vespertina, ortu novi syderis. Celi sinus illustratur, in quo térré designatur, novi signum federis. Vere sydus tu preclarum, quod a sole differt param, et luna lucidius” (DANKÓ 289).

2 Asszonyi rend – hasonló latin fordulat: „feminei sexus apostola” (*Breviarium Strigoniense*, i. m. Lectio V.).

5 neme – azaz: származása, eredete. A verses officiumból: „Nascetur Elisabet ex regali semine ...; Pauperculam sed exortam regum ex progenie ...” (DANKÓ 276–77).

17 Fogságba akadtak – a gazdagság sokak számára az erkölcsi bukás oka lett.

22 Ama' drága Gyöngynek vásárosa – utalás az evangéliumi hasonlatra: „Ismég hasonló mennyeknek országa a' kereskedő emberhez, a' ki jó gyöngyöket keres. Találván pedig egy drága gyöngyöt, el-méne, és el-adá mind a mie volt, és meg-vévé azt.” (Mt 13, 45–46.)

29 Két kezét – a verses officiumban: „Manum mittens ad forciam sic vincit innocentia” (DANKÓ 282).

47–48 Két kövessünk – a verses officiumban: „Mulieres opulentae audite et facite, secundum hanc ex divite, factum voluntarie” (DANKÓ 277).

Nyomtatott kiadásai:

I. Hajnal Mátyás: **A' Jesus szivet-szerető Szívek áitatoságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony 1642, 255–58. – Az ének végén: „Amen.”

II. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 154–56. Kiad. MIR 38, 188–90. – Címe: *Szent Borbala Szüéről.* Kottás dallamát is közli. Ez a változat jelentéktelen variánsoktól eltekintve átkerült a *Cantus catholici* későbbi kiadásaiba is.

III. Kájoni János: **Cantionale catholicum.** Csík 1676, 486–87. – Címe: *Szent Borbala Szüéről.* *Nota: Drága dolog az Ur Istent dicsírni, etc.* Kájoni szövegváltozatának kéziratos másolata található a *Pécsi ék.*-ben (1674, 67b–69b).

A Szent Borbála tiszteletére írt éneket feltehetően eredetileg is magyarul írták. A vers motívumait, költői képeit és fordulatait a szerző a szentről szóló legendákból, prédikációkból meríthette. Szerzeményét az „asszonyi rend”-nek szánta, amint az két utalásból is kiderül. Az 1–8. versszakokban ugyanis egyszerűen bemutatja Szent Borbála erényeit. A 9. szakasztól kezdő a tanulságokat levonni előbb csak általánosságban, a 12. strófában azonban a „tisztaság-követőjének” címezve, aki „Krisztusnak vagy szép szeretője” és „az ő Jegy-ruha öltözője”. Ezek szerint a címzett alighanem apáca lehetett. Ezt erősíti a 14. versszak is: „Hallyad, oh te Szüzek felekezete”. De nem zárja ki a Borbála nevű leányokat és asszonyokat sem, amint a 15. szakaszban olvassuk: „De ki véle névvel egybe szerkeztél, Annyival közeleb hozzá illtéll”.

Versformája: 11-11-11-11; csoportrímmel. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 95. sz.)

3 ér = felér

36 Bolond Szüzekben – célzás az okos és balga szüzekről szóló evangéliumi példabeszédre (Mt 25, 1–13).

43–44 Boldognak – célzás Krisztusnak a hegyi beszédében a nyolc boldogságról elhangzott szavaira: „Boldogok a' tiszta szívűek: mert ők meg-láttják az Istent” (Mt 5, 8).

48 Menyegzője – célzás a mennyegzős lakomáról szóló evangéliumi példabeszédre (Mt 22, 1–14).

Nyomtatott kiadásai:

I. Hajnal Mátyás: **A' Jesus szivet-szerető Szívek áitatoságára Szives Kepekkel Ki-ábráztatott ... Könyvetske.** Pozsony 1642, 258–61. A végén: „Amen”.

II. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 141–43. Kiad. MIR 38, 175–76. – Címe: *A' Szent Szüzekről.* *Nota: Angyaloknak fol. 106.*

III. Kájoni János: **Cantionale catholicum.** Csík 1676, 480–81. – Címe: *De Sacris Virginibus. A' Szent Szüzekről.*

IV. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 234–36. – Ennek szövegváltozata jutott tovább a *Cantus catholici* későbbi kiadásaiba.

Szövege megtalálható még Kájoni János *Cantionale catholicum*-ának második kiadásában (1719, 414) és megvolt a *Zemlény János-ék.*-ben (1668, 79b).

Az ének a középkori zsolozsmából a szent szüzek (*De sacris virginibus*) ünnepein használatos közös himnuszoknak (*Jesu, corona virginum ... , Virginis proles, opifexque matris ...*) parafrázisa, magyarázó kifejtése. Ismeretlen szerzője eredetileg is magyarul írhatta, és az „asszonyi rend”-nek szánta. Szerzeményének közvetlen forrását nem ismerjük.

Versformája: 10-10-10-10; csoportrímmel. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 103. sz.)

1–24 Az ének első része Szűz Mária dicsérete, aki valamennyi szent szűznek mintája, példaképe.

49 Lajtorják – Szűz Máriát dicsérő jelzők közé tartozik. Vö. *Döbrentei-kódex* 423: „O ez vilagnak azzona mennek raitoláia: [!] istennek zeki. paradicomnak kapvia. halgassad zegeneknek kerelmeket.”

A GYÖNGYÖSI TOLDALÉK ÉNEKEI

A 81–89. sz. ének a gyöngyösi, egykori ferences könyvtárnak egy Paratus-kötetében található. Erre először ERDÉLYI PÁL hívta fel a figyelmet, és a kötetnek huszonhat katolikus éneket tartalmazó kéziratot mellékletét ő nevezte el „Gyöngyösi toldalékéknak. (MKsz 1898, 225–33.) Az énekek szövegét ártírt helyesírással, rövid bevezetővel és magyarázatokkal ALSZEGHY Zsolt közölte. (Gyöngyösi Kalendárium 1914; külön is: Gyöngyösi toldalék. Katolikus énekgyűjtemény a XVII. századból. Gyöngyös 1914.) Az alábbiakban a kézirat eredetét, keletkezésének körülményeit próbáljuk megvilágítani.

Ennek az énekesoportnak a végére helyeztük el – jobb híján – a 90. sz. éneket is; hozzátéveleges kora ide sorolja.

A gyöngyösi Paratus-kötet leírása

A kéziratot toldalékot tartalmazó nyomtatvány Paratusnak, egy közelebről nem ismert középkori szerzőnek sok kiadásban elterjedt prédikációs kötete, a *Sermones de tempore et de sanctis* 1503-i strassburgi kiadása. Kötése fatáblára húzott barna bőr, amelynek vaknyomásos, figurális és ornamentális díszei a nagyszombati nyomda XVI. századi könyvkötőműhelyére vallanak. Sarkait szépen cizellált rézveretek díszítik. A táblákat összefogó bőrpántoknak ugyancsak rézből készült rögzítői és csatjai máig épen megmaradtak. Az első táblán két vízszintes, nyújtott téglalap alakú, üres mezőben vak nyomású felirat látható; a felső mezőben: „FR. JA”, az alsóban: „1591”. Ez a monogram – mint alább kiderül – Dusi Kis Jakab „fráter”-t, a könyvnek azt a tulajdonosát jelzi, aki számára az évszám tanúsága szerint 1591-ben a könyvet bekötötték. Az ő kézírásával találjuk a végén a toldalék huszonkét énekét is és a könyvben számos más összefüggő szöveget, hosszabb-rövidebb bejegyzést, glosszát.

A kötet tartalma a következő:

Az első kötéstábla belső oldalán, a felső szegélyen elszórtan nevek olvashatók: „Verbellie Monar Mihal”, „Buzik Imre gazda” [?], „buzik miklos”, „Szabados Gaspar Varadon”, „Mikor Tokayba voltam”. Majd XVI. századi írással latin beszéd- vagy elmélkedésvázlat: „Crux Christi de quibus lignis compacta ...”. A kötéstábla belső oldalának alsó szegélyén: „Varadon Sentesj Gaspare volt Tokajban”. Az előzéklap rektóján Dusi Kis Jakab írásával: „Ad Vsum **frs** Jaco: Dusien: Dono datus erat a R. P. Paulo Zelemer: [?] Miss. 1591. qui liber erat olim Thomae Keserw, ut videtur in fine libr: mppa.” (A „Zelemer” szó „Zelewen”-nek is olvasható.) Utána más kézzel: „Martinus Trencinskij Anno 1636 Maij 10.” Az előzéklap rektójának nagy részén Dusi Kis Jakab írásával idézetek, beszédvázlat. Az előzéklap verzőjén ugyancsak az ő kezével egy másik beszédvázlat: „Dominica 1. Post Pascha sump: de Pomerio 1615 Jak.”

Paratus latin prédikációs könyvének címlapja hiányzik, a mű az a2 levéllel, a „Tabula alphabetica”-val kezdődik. A könyv hiányait már ERDÉLYI PÁL leírta (i. m. 226). Közlését a következőkkel egészíthetjük ki. A nyomtatott latin beszédek mellett a lapok szélén emlékeztető szavak, megjegyzések, felosztást jelző számok, rövid beszédvázlatok találhatóak latinul, olykor magyarul is. Ezek egy része 1591 előttről való, amit

az is bizonyít, hogy a lapok szélére jutott szövegek egy részét a bekötéskor levágták. A kézirásos vendégszövegek egy másik része viszont Dusi Kis Jakab kezétől származik, aki a szórványos bejegyzések mellett két helyen az ajándékba kapott és bizonyára már erősen használt kötetnek hiányzó leveleit is kézírással pótolta. A nyomtatványhoz tartozó utolsó levél hátsó lapján több különböző XVI. századi kéz írásával beszédvázlatok olvashatók. A sorok végét a könyvkötő itt is levágta, és így ezek a szövegek is 1591 elé datálhatók. A lap legalján piros tintával ez a bejegyzés olvasható: „Istum librum possideo ego tomas keserw 1570”.

A nyomtatott prédikációs kötet után, ahhoz hozzákötve találjuk a huszonhárom levélnyi kéziratot. A jelenleg meglevő levelek a következő hat füzetben vannak a kötet gerincére felfűzve:

1. 1–4. levél. E füzet előtt és után 1–1 kivágott levél csonkja látszik.

2. 5–8. levél.

3. 9–11. levél. A 9. levél előtt a ma is látható papírcsonkok tanúsága szerint még három levélnek kellett lennie.

4. 12–16. levél. A 12. levél előtt egy, a 15–16. levél között pedig két kivágott levél csonkja látható.

5. 17–20. levél. Ezt a négy levélnyi füzetet vékonyabb cérnával utólag fűzték bele a toldalék ívei közé.

6. 21–23. levél. Ez a füzet valójában négylevelű, mert hozzátartozik a hátsó kötéstáblához ragasztott levél, a 21. levél párja is.

A toldalék levelein a következő életrajzi adatokat tartalmazó bejegyzések, személyes vonatkozású szövegek találhatók:

1b: A *Geoneorkodgjel szwz Marja magas menijorszagban* kezdetű Mária-ének előtt: „Osgjanij 1628. Julij 4. dje.”

8a: Az *Iduöz legj mennjeij kjalne azzonj* kezdetű ének végén: „Szendöröben. 1629. esztendöben Szebes Bodua menteben. F. Jaco: Dusj.”

9b: A *Dicséretes az gyermek kj ez nap szwletek* kezdetű ének végén: „Onodj 1631 in Zerne.”

19b: Az *Igaz biro Jesus Christus kiralyoknak kirallya* kezdetű ének végén: „Proposuit amoris ergo [!] STPS Udvardi jn Divin Patri Charissimo **Jábó** D. A 1635”.

21a: Dusi Kis Jakab írásával a *Salve regina* kezdetű Mária-antifóna fordítása:

„Antiphona de sancta Maria.

Iduéz legj irgalmasságnak kijralne azzonija, eleth, edessek, es mij remensegünk, üdueozlegij. Te hozdad kijaltunk Euanak szamkijuetet fiaij. Te hozdad fohazkodunk niöguen es siruan, e’ siralomnak weölgjeben. Fia No azert o mij szo solonk, amaz te irgalmas semeijdet terich mij reank, es az aldot Jesust, a’ the mehednek gijwmölchet, mufasd megh nekünk e’ szamkij uetes vtan. O kegijelmes. O kegijes, O edes szüz Maria.”

Ezután latin emlékeztető sorok következnek, hogy mikor vannak az ünnepélyes lakodalmak tartására a szabad és a tilalmas idők; majd magyar szónoklattani szabály: „Az predica[t]ionak elszeo Reszet mindenkor ekeszited kwleomb Regj szep Historiakal es szep pelda: Gjondolkoduan.” Más kéz írásával: „Martinus Trenczinskij Anno 1636 9 Julij.” Ezután valamely prédikáció gondolatmenetét emlékeztetőbe idéző szavak Dusi Kis Jakab írásával: „Tanitani feddeni aijtatossagra inditanj.”

21b–23a: Dusi Kis Jakab írásával: „Sermo S. Aug: Episc. Ser: 18:”; ennek végén: „1604 Fwulek”, utána más tintával: „FR: JA: DV: Zech 1612.”

23b: Dusi Kis Jakabnak missziós munkájára vonatkozó feljegyzései:

Szegen [...] dj. 28. Pro sacrificj: Quaeda[m] Muljer mas adot d: 12

Tisza beon: 3. [.]tka

fokoron Giontata: Num: 29. 12 szolga nem gjot

Achj Giont Num: 7

Szegen Giont 18. Niolcza Szolga Nem gjont

Balan Giont 23 [javitva: 24] egj Szolga nem giont

Tisza Beon Giont Num: 23. 4. szolga nem gio

Korwn Giont Num: 31 [...] 7. szolga nem

Kw Teleken Giont Num: 34. kettő szo: nem giot

Más kézzel: „Martinus Trenczinskij Anno 1626 [!] Julij 22.” Ismét más kézzel: „fr Joann: quo excipit jo:” – „Michaelem retor semel, Georgj Zekel czusem [?]” – „Lombar: Liber Sidus. distinc: 6. Capit Secdo”.

Ezután ismét Dusi Kis Jakab írásával prédikáció vagy teológiai traktátus vázlata: „Quod non est concessum dies s. djabol: habitare in Caelo vel in terra”. A végén: „1620 Uaduarij.”

A hátsó kötéstábla belső oldalán latin imádság Dusi Kis Jakab írásával, amelynek végén „1609” olvasható.

Mindezek alapján tehát megállapítható, hogy a *Gyöngyösi toldalék* 1–19. és 21–23. levelein levő szövegek írója Dusi Kis Jakab volt, aki a toldalékot magában foglaló Paratus-kötet előzéklapján saját kezével bejegyezte, hogy az akkor már régi és használt könyvet – ha a „Zelewén” olvasat helyes – valószínűleg Szelevényi Pál ferences provinciálistól kapta 1591-ben és azt a kötéson látható monogram és évszám tanúsága szerint még ugyanebben az évben újrakötötte. A feltehetően nagyszombati könyvkötő ekkor az új tulajdonos számára a kötet végére fehér lapokat fűzött, amit az is bizonyít, hogy a Dusi Kis Jakab írásával teleírt ívek a Paratus-kötet többi ívével együtt ugyanarra a gerincre vannak felfűzve. A 17–20. levelek viszont utólag kerültek a kötetbe és azokon egy Udvardi István (Stephanus Udvardi) nevű író 1635-ben Dusi Kis Jakab számára lemásolt és ajánlott énekei olvashatók.

A bekötött füzetek vizsgálatából megállapítható az is, hogy a toldalékból a mai állapotában legalább nyolc levél hiányzik. Ha e hiányokat és a hátsó kötéstáblához ragasztott levelet is összeszámítjuk, a kéziratos résznak eredetileg legalább 32 levélnyinek kellett lennie. Mivel azonban az egyes füzetek a rekonstruált formájukban különböző terjedelműek (6+4+6+8+4+4), az is feltételezhető, hogy több elveszett levélnek (és az azokon levő énekeknek) nyoma sem maradt.

Dusi Kis Jakab, a Gyöngyösi toldalék írója

A Paratus-kötet kéziratos bejegyzései, a toldalékban található személyes feljegyzések és a magyarországi ferences rendtörténet dokumentumai alapján összeállítható Dusi Kis Jakabnak, a marianus ferences rendtartomány tagjának vázlatos életrajza. Nevét „Jacobus Dusiensis”-nek, „Jacobus Kis de Dus”-nak írta. Feltehetően a Rimaszombat és Rimaszécs közelében fekvő Dusa nevű magyar faluból származott. Ez a község beletartozott a gyöngyösi és szécsényi ferences kolostoroknak Felsőmagyarországra és a török hódoltsági területekre egyaránt kiterjedő működési hatósugarába. A kötet bejegyzéseiben szereplő községek: Osgyán, Fülek, Szécs (= Rimaszécs) is erre a vidékre esnek.

A rendi feljegyzések, ferences krónikák szerint iskoláit már felnőtt korában, 1589-ben kezdte a Nyitra megyei Szakolcán. Ugyanezekből a forrásokból működésének állomáshelyeit is nagy vonalakban nyomon kísérhetjük. 1598-ban már Gyöngyösről kerül Szakolcára hitszónoknak. Az áthelyezésre vonatkozik Abda György ferences provinciálisnak 1598. január 3-án kelt levele: „Mandans tibi ad meritum sanctae obedientiae quatenus ex conventu nostro Gyöngyösiensi te transferas ad monasterium nostrum Zakolcensem atque ibi officium concionatoris suscipias, susceptusque exerceas tua solita alias mihi nota prudentia. Signanter assumpto tecum socio consolabili patre Joanne de Várad sacerdote ad dictum locum sub obedientia patris quardiani, fructuose laborare non cesses in honorem Dei omnipotentis ac beatae Virginis necnon seraphici Patris nostri Francisci usque ad praefinitum tempus. 3. Januarii 1598. Fr. Georgius de Abda Min. Provincialis.” (Közli KÖNIG KELEMEN: Hatszázéves ferences élet Szécsényben 1332–1932. Vác 1931, 389.) 1603-tól ismét a gyöngyösi kolostorban találjuk, ahonnét a környező falvakba jár prédikálni. 1612–1616-ig a szécsényi ház gvardiánja, majd az ezt követő tíz évben újra Gyöngyösön hitszónok. Innen járja a töröktől megszállt vidékeket, a Tisza környékét is. Ilyen utakra vonatkoznak a toldalék 23b lapján olvasható missziós feljegyzései, amelyek egyik-másik útjának állomáshelyeit is megörökítik: Tiszabó, Ács, Balla, Fokoru, Kisköre, Kőtelek, Tószeg (?). 1626-ban ismét Szécsényben volt, és a provinciális melletti rendi előjárói, tanácsadói, definatori tisztséget töltötte be. 1626/8-ban a török megszállás és Bethlen Gábor hadai után ismét lakhatóvá tett füleki klostromban működött, majd 1629–1633-ig a szendrői várban helyreállított kolostorban a vár lakóinak lelki gondozója volt. 1633-ban visszakerült Gyöngyösre, ahol hét év múlva, 1640. nov. 15-én, nem sokkal a ferences rendben eltöltött ötven éves jubileuma után halt meg. Halálát a szűkszavú rendi krónika így örökíti meg: „Honorandus P. Fr. Jacobus Dusi senex, multis annis praedicator Ungariis; in religione 50 annis, in Gyöngyös 14 novembris” (sc. 1640 mortuus est). (Gyöngyösi levéltár, *Catalogus Fratrum Defunctorum*, 126b.)

Irodalom: KARÁCSONYI JÁNOS: Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig. I–II. Bp. 1923–1924. (Dusi életére vonatkozó helyek: I, 437; II, 49–51, 69, 169, 179, 617.) – KÖNIG KELEMEN: i. m. 153–55, 389.

Dusi Kis Jakab könyvei

Életére vonatkozólag a krónikás feljegyzéseken kívül öt ma is meglévő könyve ugyancsak figyelemre méltó részleteket őrzött meg. (E könyvek adatait felsorolta: SOLTÉSZ ZOLTÁNNÉ: XVI. századi könyvgyűjtők kötetei a gyöngyösi műemlékkönyvtár antikva-gyűjteményében. Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1965–1966. Bp. 1967, 126.)

Az öt kötetben megtalálható az az évszámos bejegyzés, amellyel előljárója a rendi előírások szerint a közös tulajdont jelentő könyvet Dusi Kis Jakab használatára átadta. Ez a gyűjtemény, amelyben egykori használójuknak alighanem valamennyi könyve benne van, a korabeli missziós lelkipásztor tipikus kézikönyvtárának tekinthető. Ezek a könyvek a következők:

1. Paratus: *Sermones. Argentinae 1503.* – Amint a fent előadottakból kitűnik, 1591-ben Szelevényi Pál provinciális adta át használatára. Ugyancsak az is világosan látszik, hogy ez a kötet egész életének hűséges kísérő társa lehetett. Ennek segítségével alakíthatta beszédeit, a prédikációk gondolatmenetét. Ezt bizonyítják a lapok szélére, az előzőekre írt vázlatok, emlékeztető szavak, vagy a gondolatmenetet kijelölő sorszámok.

2. Costerus, Franciscus: *Enchiridion controversiarum praecipuarum nostri temporis religione, in gratiam sodalitatis Beatissimae Virginis Mariae.* Coloniae 1596. – Címlapján kézírással az 1598-as évszám olvasható. A kötéstáblán ugyanez az évszám vaknyomással megismétlődik, ami arra mutat, hogy az akkor újdonságot jelentő apologetikus műnek Dusi Kis Jakab lehetett az első használója. Ugyancsak a kötéstáblán a „P + H” monogram talán a „Provincia Hungarica” rövidítése. A kötés valószínűleg Nagyszombatban készült. Az első előzéklapon sajátkezű bejegyzés: „Ad Vsum frs: Jac: Dusi: 1598.”; majd más kéz írásával: „Emp: Olomo: fl. 1.”; ismét más kézzel: „Contra Hereses et uersutias hereticorum libellus”.

3. *Homiliae, sive conciones praestantissimorum Ecclesiae Catholicae doctorum in totius anni evangelia, ab Albino Flacco Alcuino ... collectae, et subinde ab aliis non parum auctae.* Coloniae 1569. – Kötése a nagyszombati nyomda műhelyében készült. Az első kötéstábla belső oldalán az első possessorbejegyzés: „Emptus thyrnauiae 1570 flor. 3. 27. feb.” Ugyanitt néhány szómagyarázat Dusi Kis Jakab írásával. Az első előzéklapon: „Ad Vsum frs Jaco: Dusi: 1601”.

4. Eckius, Joannes: *Homiliarum ... tomus tertius, qui est peculiariter de Sanctis.* Parisiis 1579. – Nagyszombati kötésén vaknyomással préselt monogram és évszám olvasható: „F. N. 1588”. A címlapon a kötet megszerzésére vonatkozó bejegyzés: „Hanc [...] Ecchi Tertja poside párti quem Austrja’ Vien’ donauit magno lab [...] Donauit non minus 33 crucifixis. 1588: ...”. Az előzéklapon Dusi Kis Jakab bejegyzése: „Ad usum Jaco: Dusi: 1601”. Ugyancsak az ő írásával a hátsó kötéstábla belső oldalán ez az imádság olvasható:

„In Assump. B. V. M. Vram Jesus chr̄s, ki mij ertwnk jwttel az emberj testben Istenj természetben, es az emberi egiességben az te irgalmas tagajd inditassanak fel en meltatlan szolgadon es melto bünössön, es annac a Marianak a kj tegedet az ü tisztasagos meheben fogadot vendegsegben et illius Marie, q; v[...] tua conszuauit conferent in corde suo quem illi ... a te kegjelmes szwlednek hitijert erdemeert, es koneorgeseert, Jwuel az en elmemben az te szent malasztodnak eontese szerent, hogj te kiuüled senkit nem szeressek, senkit ne keressek, cziak gonosz keuansagot se gondolhassak, de cziak egiedül te hogj nekem remensegem, es mindn [!] szwksegem, kerlek es imadlak Vram, hogj ittis kostolhassam megh, az te Vigasztalasdok edesseget Amen.”

A Gyöngyösi toldalék énekei

A kéziratban található 24 (az ismétlésekkel 26) énekről a következő táblázat nyújt áttekintést:

Gyöngyösi told. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
1b	Gyönyörködjél Szűz Mária		XVI. sz. Körmendi Gáspár	Petri-ék. 14a Kuun-k. 90
2b	Angyaloknak nagyságos asszonya		középkori Vásárhelyi András	Hajnal 1642, 237 Petri-ék. 89b Kuun-k. 122 CC 1651, 106
3a	Örülj, dicsőséges szép Szűz, Krisztus anyja	81		Kuun-k. 118 CC 1651, 255
4a	Üdvöz légy Istennek szent teste		középkori	Petri-ék. 105a
4b	Itt jelen vagy az Istennek fia	82		Petri-ék. 106a CC 1651, 95
4b	Ó mi szent Atyánk		XVI. sz.	Petri-ék. 54a Kuun-k. 175
5a	Az igaz hitben végig megmaradjunk	83		Petri-ék. 7b CC 1651, 137
6b	Fényességes tengernek csillaga		XVI. sz. középkori	Petri-ék. 90b
7a	Ó kegyes Szűz Mária			
7b	Ó dicsőséges, ó te szépséges	84		
8a	Üdvöz légy, mennyei királyné asszony	85		
9a	Az Úristen im az Adámnak	86		
9b	Dicséretes a gyermek, ki e nap születék		középkori Telegdi 1577	Petri-ék. 22a
10a	Nagy örömnap ez nekünk, mert Krisztus születék		középkori Telegdi 1577	Petri-ék. 27b
11b	Jer, dicsérjük, jer, dicsérjük		középkori Telegdi 1577	Petri-ék. 26b
12a	Az a nap ítéletnek napja	72	Hajnal 1642	CC 1651, 251
12b	Kérünk tégedet, Atya Úristen	87		
13a	Gábrriel angyal bizonyos követ küldeték Istentől	88		
14a	Atyának bölcsessége, bizony istensége		XVI. sz.	Kopcsányi 1634, 22 Petri-ék. 39a Hajnal 1642, 211 CC 1651, 48
15a	Üdvöz légy Krisztus, Istennek fia, ki nekünk		XVI. sz.	Petri-ék. 106a
15b	Zengjen nyelvem, dicsőséges	74	Hajnal 1642	Czerey-ék. 10b CC 1651, 88
16a	Mit bízik e világ ő álnokságában		XVI. sz.	
17a	Atyának bölcsessége, bizony istensége			(Másodszor. Lásd fentebb a 14a lapon.)
17b	Krisztus, ki vagy nap és világ		középkori	
18a	Ó dicsőséges, ó te szépséges	84		(Másodszor. Lásd fentebb a 7b lapon.)
19b	Igaz bíró, Jézus Krisztus	89		

Az énekek közül az elsőt, a *Gyönyörködjél Szűz Mária* kezdetűt a versfők tanúsága szerint a XVI. század második felében élt Fráter Gáspár, családi nevén Körmenyi Gáspár domonkos írta, aki az Antiochusról szóló bibliai históriának (RMKT VII, 19) is szerzője. (HOLL BÉLA: Fráter Gáspár Mária-éneke. ItK 1972, 495–502). Három ének Telegdi Miklós prédikációs könyvének első kiadásából (Bécs 1577. RMNy 374), négy pedig Hajnal Mátyás elmélkedő könyvéből (Bécs 1629. RMK I, 576) származik. Ezek szövege általánosságban másolatra vall, bár a helyesírásban kissé eltér a mintától. Néhány jelentéktelen fogalmazásbeli variációt elírásnak, esetleg a másoló önálló alakításának lehet minősíteni. Az sincs azonban kizárva, hogy Dusi Kis Jakab előtt már eleve egy közvetítő kéziratmásolat lehetett.

Öt ének középkori eredetű. Közülük három oltáriszentségi, kettő pedig Szűz Mária tiszteletére készült. Az *Üdvözlégy Istennek szent teste* és az *Itt jelen vagy az Istennek Fia* kezdetűek szövegváltozatai többszörösen elágazó szövegahagyományra és az énekek régiségére mutatnak.

Figyelemre méltó Vásárhelyi András énekének (*Angyaloknak nagyságos asszonya*) e kéziratban levő variánsa. Az eredeti tizenhét szakaszból itt csak tíz van meg, és a szakaszok sorrendje is más, amivel eltűnt a szerző neve is a versfökből. Ez a szövegvariáns úgyszólván változtatás nélkül található meg Petri András énekeskönyvében. Viszont a XVII. században a nyomtatott énekeskönyvekben elterjedt variánsa Hajnal Mátyás elmélkedő könyvéből való; belőle még egy további szakasz is elmaradt, és a szövege is módosult.

Protestáns forrásra vezethető vissza az *O Pater Sancte* kezdetű Szentháromsnapi középkori himnusznak fordítása, az *Ó mi szent Atyánk* kezdetű. Ezt a himnuszt a hazai középkori liturgiában nemcsak az említett ünnepen, de az évközi vasárnapokon általában is énekelték. Fordítása tehát vasárnapi énekként élhetett. Feltehetően protestáns szerzemény, bár korábbi – tehát katolikus – eredete is elképzelhető. A *Gyöngyösi toldalék* szövege Huszár Gál énekeskönyvével (Komjáti 1574. RMNy 353) és a bártfai énekeskönyvvel (Bártfa 1593. RMNy 713) egyezik. A *Fényességes tengernek csillaga* kezdetű ugyancsak protestáns forrásból való: Bornemisza Péter gyűjteményében (Detrekő 1582. RMNy 513) és Huszár Gál idézett énekeskönyvében *A mi nyomorult országunknak megszabadulásáért* címet viseli. Ugyanez az ének a *Gyöngyösi toldalék*-ban és Petri András kéziratában a hazáért könyörgő Mária-énekké alakítva található.

Az utolsó négy ének Udvardi István másolata 1635-ből. Kettő közülük (*Atyának bölcsesége; Ó dicsőséges, ó te szépséges*) már előbb Dusi Kis Jakab másolatai között is szerepel. Középkori eredetű a *Christe qui lux es et dies* kezdetű nagybójtai breviáriumi himnusznak fordítása (*Krisztus ki vagy nap és világ*); a XVI. századi nyomtatott források közül az 1593-i bártfai énekeskönyvben és egy 1597-i debreceni iskolás imádságfüzetben (*Gratiarum actio cum adiuncta precatone*. RMNy 798) egymástól is különböző, de a *Gyöngyösi toldalék* variánsától is eltérő változatban van meg. Kájoni János nyomtatott énekeskönyvének szövege (Csík 1676, 532) viszont egyezik Dusi Kis Jakab másolatával.

Ami a *Gyöngyösi toldalék* énekeinek továbbélését illeti, hangsúlyoznunk kell a Petri András-féle gyűjteménnyel való rokonságát. Ez a kézirat kántorkönyv a század két legjelentősebb nyomtatott gyűjteményét, az 1651-i *Cantus catholici*-t és Kájoni János 1676-i *Cantionale catholicum*-át megelőzte, az utóbbinak pedig valószínűleg közvetlen forrása is volt. Dusi Kis Jakab és Petri András gyűjteményének tíz közös éneke a XVII. századi ferences missziós gyakorlatból való.

81.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. **Gyöngyösi toldalék.** 1628–35, 3a–4a. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Gyöngyösi toldalék. Gyöngyös 1914, 6. – Címe: *De eadem*. A másoló ezzel a kézirat előző énekének (*Angyaloknak nagyságos asszonya*) címére utalt, a főszövegben ezt adtuk meg. – A szöveget a kéziratba 1629-ben másolták be.

II. **Kuun-kódex.** 1621–47, 118–20. – Címe: *Cantio Alia*. A kézirat 1634-ben dolgozó kezének másolatában.

III. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lócse] 1651, 255. Kiad. MIR 38, 293. – Címe: *Boldog asszonyhoz. Nota eadem*. Előtte a latinja, kottával, *Ad Beatam Virginem* címmel.

IV. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 56–57. – Címe, a latin eredetije és a kottája mint a III-ban.

V. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 373–74. – Címe és a latin redetije mint a III-ban.

Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* XVIII. századi kiadásában, Kájoni gyűjteményének második kiadásában (1719, 302); megvolt továbbá a *Zemléný János-ék.*-ben is (1668, 15a).

A Mária-ének latin eredetijének szövegét csak magyar forrásokból ismerjük. Tartalmából következtetve szerzője magyar lehetett, aki magát a versfőkben „GREGORIOS” névvel jelölte. Feltűnő, hogy a fordító az eredetinek magyar vonatkozásait elhagyta. A latin szöveget az 1651-i *Cantus catholici* 254. lapjáról közöljük:

Ad Beatam Virginem

1. **G**aude Virgo gloriosa Mater Christi
Quia nobis Salvatorem genuisti.
Quem a DEO concepisti
Gabrieli Archangelo dum credidisti.
2. **R**osa virens tu es Virgo sine fine,
Peccatorum libera tuos ab igne,
Et conserva nos benigne,
Ut in tuo servitio laetemur digne.
3. **E**vae lapsum o Maria restaurasti,
Toto corde quando te humiliasti,
Et devote respondisti,
Dum ancillam Trinitatis te nominasti.
4. **G**ratiosa restauratrix peccatorum,
Et benigna consolatrix afflictorum,
Miserere pupillorum,
Et repelle insidias inimicorum.
5. **O** quam felix qui te semper veneratur,
Et quam Sanctus! qui te semper deprecatur,
Ab hostibus liberatur,
Et a tuo dulci Nato corroboratur.
6. **R**egnum ergo Ungariae te honorat,
Et pro suo auxilio te implorat,
Nam ejus populus orat,
Qui Turearum jugo pressus valde laborat.
7. **I**n te totum Ungarorum genus sperat,
Quia quondam commendatum tibi erat,
Dum sanctus Rex obierat,
Et Regnum post DEUM tibi soli dicarat.
8. **O**ra Virgo tuum natum pro hac gente,
Ut superet inimicum te juvante,
Et dispergat te orante,
Triumphemus super hostes te obtinente.
9. **S**is tu Regni Pannoniae reparatrix.
Paganorum validorum enervatrix,
Ungarorum Consolatrix,
Post que mortem ad aeterna gaudia duc trix.

Versforma: 12-12-8-13. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 124a sz.)

4 hjuel – Mária hitt a Jézus csodálatos születését hírül adó angyal szavának. Az evangélium elbeszélése szerint Szűz Mária rokona, Erzsébet ezt így fejezte ki: „Boldog vagy a’ ki hittél mert bé-tellyesednek azok, mellyek néked mondatk az Úrtól.” (Lk 1, 45.)

9 el változtatad – ez az *Ave maris Stella* kezdetű himnuszról kölcsönzött szójáték a latin eredetiben nincs meg. L. a 9. sz. vers 8. sorának jegyzetét.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. **Gyöngyösi toldalék.** 1628–34, 4b. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Gyöngyösi toldalék. Gyöngyös 1914, 7. – Cím és nótajelzés nélkül. – Szövege valamennyi verzió között a

legrövidebb, és a *Petri András-ék.* áll hozzá a legközelebb. Az első három strófája csak háromsoros.

II. **Petri András-ék.** 1630–31, 106a. – Címe: *Eadem alia*, ami a kézirat 105a lapján levő összefoglaló címre utal. A főszöveg élén ez olvasható. Nótajelzése nincs.

III. **Breviarium Strigoniense.** Venetiis 1524. Az esztergomi főegyházmegye könyvtárának egykori példányában a hátsó kötetstáblán. Kiad. RMKT I², 29–30. – A végén: „Amen.” – Ezt a szövegváltozatot LÁNYI KÁROLY és KNAUZ NÁNDOR közölték, és az éneket középkorinak tartották. (LÁNYI KÁROLY: *Magyarföld egyháztörténete*. Nagyszombat-Pest 1844, I, 488; vö. *Magyar Sion* 1869, 804. – FERDINANDUS KNAUZ: *Libri missales ac brevaria ecclesiae Hungaricae ad receptionem usque ritus Romani. Strigonii* 1870, 91.) A szöveget tartalmazó nyomtatvány azonban még a századfordulón elveszett, a szövegközlők pedig az ének korára vonatkozó megállapításukat nem indokolták. HORVÁTH CYRILL a helyesírása miatt nem tartotta középkorinak, és nem is vette fel a középkori magyar versek közé; megállapítása szerint a „hymnus kedvelt darabja volt a XVII. és XVIII. század katolikus énekes-gyűjteményeinek.” (RMKT I², i. h.) Az eredeti híján a szöveg korát pontosan nem lehet meghatározni. HORVÁTH CYRILL nyomán XVII. századi variánsnak tekintjük, amely Petri András verziójához áll legközelebb; eltéréseit annak lapalji apparátusában közöljük.

IV. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 83a–b. – Címe: *CANTIO BONA Pulchra*. Szövege Petri András verziójához áll legközelebb; eltéréseit annak lapalji jegyzeteiben közöljük.

V. [**Szólósy Benedék:**] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 95 – 96. Kiad. MIR 35, 122–23. – Címe: *REGI ENEK*, az élőfej szerint „A’ SZ. OLTARI SZENTSEGRÖL” című fejezetben. Dallamát is közli. A végén: „Amen.” – Ebben a szövegváltozatban az előbbiekkal összehasonlítva nagyszámú szövegeltérés van, és az elején két újabb strófával bővült. Ez a két szakasz egy önálló latin éneknek lehetett a fordítása, de a továbbiakban együtt szerepel az *Itt jelen vagy az Istennek fia* kezdetű oltáriszentségi énekkel. A *Cantus catholici* első kiadásának szövegváltozatát is főszövegben közöljük.

VI. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 138–39. – Ez a verzió, az 1651-i kiadásnak módosított szövege került át a *Cantus catholici* későbbi kiadásába, a *Pálffy Márton-ék.*-be (1694 k., 41b, 36a–b), továbbá a XVIII. századi gyűjtemények közül a következőkbe: *Écsi ék.* (1700–25) 257; *Bozóki Mihály: Katolikus kar-béli kótás énekes könyv.* Vác 1797, 101.

VII. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 346. – Címe: *MAS AZON NOTARA*. Ez a dallamutalás az előtte levő *A Melkizedek rendjén való főpap* kezdetű énekre vonatkozik. (Lásd kötetünkben a 147. sz. éneket.) Szövege a *Cantus catholici* verziójához áll legközelebb; az eltéréseket annak apparátusában közöljük. Hiányzik azonban belőle az első két versszak. – Szövege megtalálható még Kájoni gyűjteményének második kiadásában is. (Csík 1719, 280.)

VIII. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 397–99. – Címe: *MAS*, az „UR NAPJARA; Avagy Az OLTARI SZENTSEGRÖL VALO ENEKEK” című fejezetben. A nótajelzése („Melynek Nótája, fol. 79.”) az *Üdvözlégy kis Jézus, lelkünk ébresztője* kezdetű karácsonyi énekre utal. – Ez a verzió a *Cantus catholici* 1651-i kiadásának lényeges átalakításából származik, ezért ezt is főszövegben közöljük.

Úrfelmutatásra való oltáriszentségi ének. Az eredeti formát az I–IV. szövegváltozat őrizte meg. Az V–VI., valamint a VIII. változat élén egy másik úrfelmutatási ének két strófája olvasható. Forrását, eredetijét egyiknek sem ismerjük.

Versforma a különféle verziókban: 11-11-11-4, 11-11-11-5, 12-12-12-5. – Az I., II. és V. szövegváltozat dallama az 1651-i, a VIII. szövegváltozaté az 1674-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 111. sz. és RMDT I, 138. sz.)

I.

7 igassagh es eleth – az idézet hiányos; I. a II. szövegváltozat 9. sorának jegyzetét.

16 Angjalj karból – minden rendű-rangú angyalok karából, karával együtt. L. az 52. sz. vers 7–8. sorának jegyzetét.

II.

9 Utalás Jézus kijelentésére: „Én vagyok az ut, és az igasság, és az élet.” (Jn 14, 6.) Ugyanez a *Gyöngyösi toldalék*-ban hiányosan, a többi szövegváltozatban teljesen megvan.

23 L. az I. szövegváltozat 16. sorának jegyzetét.

V.

14 hiú = hív, hűséges

31 L. az I. szövegváltozat 16. sorának jegyzetét.

VIII.

7 lelki ebédre = szentáldozásra

83.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. **Gyöngyösi toldalék.** 1628–35, 5a–6a. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Gyöngyösi toldalék. Gyöngyös 1914, 8–9.

II. **Petri András-ék.** 1630–31, 7b. – Címe: *Vita et mors Apostolorum et Martirum*. Az első tíz versszak után a kézirat megszakad.

III. [**Szőlősy Benedek:**] **Cantus catholici.** [Löcse] 1651, 137–39. Kiad. MIK 38, 171–73. – Címe: *A' SZENT APOSTOLOKROL. REGI ENEK*. A végén: „Amen.” Az elején a kottája található. – Szövege a *Gyöngyösi toldalék* erősen javított változatának látszik; a nagyszámú eltérés miatt főszövegben közöljük.

IV. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 230–32. – Címe, mint a III-ban. – Ez a szövegváltozat átkerült a *Cantus catholici* későbbi kiadásaiba, valamint az *Écsi ék.*-be (1700–25, 132–37.)

V. **Kájoni János: Cantionale catholicum.** Csík 1676, 430–32. – Címe és nótajelzése: *MAS REGI ENEK. Itt jelen vagon etc.*

VI. **Pécsi ék.** 1674, 17b–20a. – Címe: *ALIA ad Notam ut in fol 44.* (Ezt nem lehet azonosítani, mivel a kéziratban nincs eredeti foliószámzás.)

VII. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 500–01. – Címe: *MAS. SZ. APOSTOLOKROL: Notája, fol. 79.* A nótajelzés az *Idvözlégys kis Jesus lelkünk ébresztője* kezdetű karácsonyi énekre utal. – Szövege az 1651-i *Cantus catholici* lényegesen átformált verziója; a főszövegben közöljük.

Az ének az apostoloknak és az ókeresztény egyház néhány mártírjának szenvedéséről és haláláról szól. Az apostolokat a Máté-evangéliumban (10, 2–4) olvasható névsor szerint említi: Simon Péter, András, idősebb Jakab, János, Fülöp, Bertalan, Tamás, Máté, ifjabb Jakab, Júdás Tádé, Simon, (a tizenkettedik: Iskarióti Júdás, az áruló). Mátyást sorsolással választották az áruló Júdás helyébe (Csel 1, 26); Pált pedig az Úr csodálatos módon hívta meg (Csel 9, 13). Rajtuk kívül szerepel még az evangéliumíró Márk meg Barnabás, mindketten Pál munkatársai; továbbá István diakónus, Antiochiai Ignác és Lőrinc, az ókeresztény egyház vértanúi.

Az éneknek a XVII. századból ismert szövegváltozatai három csoportba oszthatók. Az elsőbe az I–II., a másodikba a III–VI., és a harmadikba a VII. verzió tartozik. E három változat feltehetően ugyanannak a középkori latin apostoléneknek a fordításából származik. Eredetijét azonban nem ismerjük. Az apostolok nevének hagyományos sorrendje szerint megszerkesztett apostoléneknek közül tartalmilag többre is emlékeztek. (Ilyenek: *Andrea pie, sanctorum mitissime; Alme Petre, haerens Petrae; Celebra, Iuda, festa Christi gaudia* kezdetűek; CHEVALIER 1035, 22847, 2717.)

Versforma: 11-11-11-5, a VII. szövegváltozatnál: 12-12-12-5. A kéziratos forrásokban a 5/6 osztású 11-es sorok gyakran 6/6 osztású 12-esekkel váltakoznak. – Dallama az 1651-i, illetve az 1674-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 138. sz.)

I.

3 erőtte = érette, vagyis a hitért

11 ne gondolnanak = ne törődjenek

25 Asjat = Kisázsia

34 hatra = vissza

38 olasz kapu előtt – János apostol megkínóztatásának helyén állítólag az I. Hadrián idejében tiszteletére szentelt római templom neve: „Ecclesia S. Joannis ante Portam Latinam” (felszentelési ünnepe: máj. 6.).

79 Ignatius = Antiochiai Szent Ignác

81 megh fujtak = megfojtották

82 megh szútek = megsüték

87 Mert igj köl lenni – Jézus apostolainak előre megmondotta, hogy üldözni fogják őket (Jn 16, 1–5).

89 Eörülljetek – utalás Jézus hegyi beszédéből a nyolc boldogságra: „Bóldogok, a' kik üldözést szenvednek az igazságért: mert övök mennyeknek országa. Bóldogok vattok midőn szidalmaznak titeket, és üldöznek titeket, és hazudván minden gonoszt mon-

danak ellenetek, én-érettem: örüllyetek, és vígadgyatok, mert a' tí jutalmatok bévséges mennyekben: mert így üldözték a' prófétákat kik elöttetek voltak." (Mt 5, 10–11.)

93 keserű poharat – utalás Jézusnak az Olajfák hegyén mondott könyörgő szavaira: „Atyám, ha lehetséges, müllyék-el e' pohár tölem.” (Mt 26, 39.)

III.

37 szerelmetes – utalás az evangélium kifejezésére: „Mikor azért látta volna Jesus ... a' tanítványt, a' kit szeret vala ...” (Jn 19, 26). János volt a szeretett tanítvány.

45 alsó Indiában – Bertalan apostol Örményország és Mezopotámia felől érte el India északi részét. A régi földrajzi szemlélet szerint ez közelebb volt az ismert földrészekhez, ezért nevezhették „alsó”-nak.

49 felső Indiában – Tamás apostol tengeri úton India távolabb fekvő déli részeire jutott.

58 Nyakra és före – fejfelé, előre (NySz II, 1005)

82 szent Istvánt – az *Apostolok cselekedetei* 6–7. fejezetében szereplő István diakónus, akit megköveztek.

94 meg-mirrházott borát – utalás Jézus szenvedésére: „És myrrás bort adnak vala néki innya: és el nem vév.” (Mk 15, 23.)

VII.

18 lesköttek – leskelődtek, vagyis: keresték figyelték, hogy kit téríthetnek meg (NySz II, 584).

84.

Kéziratai:

I. **Gyöngyösi toldalék.** 1628–35, 7b–8a. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Gyöngyösi toldalék. Gyöngyös 1914, 11. – Címe nincs; a szöveg végén: „Amen.”

II. **Uo.** 18a–19a. – Cím: *De Beata Virgine*. A szöveg végén: „Amen.” A latin és magyar szöveg versszakonként váltakozik. A versszakok sorrendje itt: 1–8, 10, 11, 9, 12, 13.

Az ének az *O gloriosa, o speciosa, Stella luminosa* kezdetű, csak magyarországi forrásokból ismert Mária-éneknek (CHEVALIER 30495; DANKÓ 376–77) első ismert fordítása. A latin eredeti szerzőjének tévesen Pázmány Pétert tartották. Kájoni János kéziratos himnariumában is ez áll fölötté: „Petri Pázmány ex Manuscripto”. (RMDT I, 663.) Ennek ellene mond, hogy Huszár Gál 1574-ben megjelent énekeskönyvének egyik nótajelzése már e latin ének dallamára utal. Pázmány az esztergomi káptalan minden hónap első szombatján mondott *Rorate* kezdetű votív Mária-mise szövegének volt az összeállítója, és ebben ezt a latin cantiót szekvenciának alkalmazta. (DANKÓ 377.) Innen ered a szerzősége vonatkozó téves állítás.

Az alábbiakban a *Gyöngyösi toldalék*-ban olvasható latin szöveget közöljük:

De Beata Virgine

1. O gloriosa, o speciosa, stella luminosa
Domina mundi mater gratiosa.
2. Vox angelica, vox prophetica, proles Davidica
Tibi concinit Salomon cantica.
3. Regina caeli emenda mali, fortitudo poli,
Veluti splendens calore vernali.
4. Aurora surgens lucerna lucens et lumen refulgens
Illuminare tenebras animae.
5. Pulchra lunaris, fuga languoris, fer opem miseris
Qui puniuntur in domo carceris.
6. Solis emula, fumi virgula, pulchra puellula
Te concupivit rex sine macula.
7. Torques aurea, regis vinea, turris eburnea
Sis pauperibus salutis galea.
8. Palma virtutum, nectar optimum, odor aromatum
Reduc errantes, ad regnum paratum.

9. Granum excussum, jubar effusum, sidus luminosum
Nostrum exaudi canticum sonorosum.
10. Dux militiae, fons laetitiae, flos pudicitiae
Tibi afflunt caeli divitiae.
11. Lilium candens, rosa primula, viola redolens,
Sidus aureum portans in gremio.
12. Virgo Maria tua gloria complata Maria
Omnes exules reduc ad patriam.
13. O sacrum lumen, sanctum amamen, promptum adjuvamen,
Tuis famulis confer vitam. Amen.

Versforma: 16-11, a sorok 5/5/6 és 5/6 osztásúak. – Dallamának legkorábbi változata az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 130. sz.)

3 Dávidnak leánya – Szűz Mária Dávid király nemzetségéből származott.

9 uruosa = orvos

11 temienfa uezző – a latinban: fumi virgula, a középkori himnuszokban és cantiókban Szűz Mária gyakori jelzője.

13 nazfa = násfa, női ékszer (NySz II, 936)

15 uenerek = venerék, kevert ital, bor (NySz III, 1057)

85.

Kézirata: **Gyöngyösi toldalék.** 1628–35, 8a–8b. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Gyöngyösi toldalék. Gyöngyös 1914, 11–12. – A végén: „Amen. Szendöröben. 1629. esztendőben Szebes Bodua menteben. F. Jaco: Dusj.”

E Mária-ének forrását nem ismerjük. Feltűnő, hogy az „Jdvöz legj”-el kezdődő első strófa után valamennyi többi elején a második személyű személyes névmás („Tegodet”, „Te”, „Azért tegod”) szerepel megszólításként. Ez emlékeztet a középkori Mária-költészetnek azokra a verses, ritmusos köszöntő könyörgéseire, amelyek a strófák vagy sorok élén „Ave”-val, vagy „Tu”-val, „Per te”-vel kezdődnek. (G. G. MEERSSEMAN: *Der Hymnos Akathistos in Abendland*. I. Freiburg 1958, 93 180–87.)

Versforma: 11-11-11-11; a sorok felében a 9, 10 vagy 12 szótag ingadozik. – Dallamát nem ismerjük.

27 Melto seködben = méltó, tégedet megillető székedben

86.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Gyöngyösi toldalék.** 1628–35, 9a–b. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Gyöngyösi Toldalék. Gyöngyös 1914, 12–13.

II. **Csikcsobotfalvi kézirat.** 1675 körül, 17–18. – Cím: *Mas Régi ének*. Az elején a kottája, az utolsó sor után pedig külön: „Amen.”

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** 1676, 21–22.

Adventi ének, amelyet a karácsony előtti hetekben a hajnali miséken (roráte) az olvasmányok között vagy a szekvencia helyett énekeltek. Mintája vagy forrása ismeretlen. Tartalmilag és formailag szoros párhuzamot mutat a kötetünkben 167. és 191. szám alatt közölt énekekkel. Lehetséges, hogy ezek mind egy forrásból származnak, és egyazon adventi énekszokás vagy devóciós énekhagyomány alakította ki őket. (L. a 167. sz. ének jegyzetét.)

Kottáját a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ból DOMOKOS PÁL PÉTER közölte (Zenei Szemle 1929, 29) megjegyezve, hogy az a *Turóci cationale* 5. lapján mint *Az Ur Isten Ádám atyánknak* kezdetű ének dallamaként is szerepel, ennek szövege azonban nem azonos a főszevegben közölt énekekkel. PAPP GÉZA szerint mindkét, egymástól függetlenül készült szöveg egy ismeretlen, talán cseh ének fordítása. (RMDT II, 442.)

Versforma: 16–13. – Dallama a *Csikcsobotfalvi kéziratból* ismert. (RMDT II, 25. sz.)

3 monda – utalás az úgynevezett „ősevangéliumra”, amelyben az Úr a bűnbeesés után az első asszonynak a Megváltót megígérte: „Ellenkezéseket vetek közötted és az asszony’ állat között, a’ te magod és az ő magva-között: ő meg-rontya a’ fejedet, és te leselkedel a’ sarka-után.” (1 Móz 3, 15.)

5 profetakis – utalás Izaiás jövendölésére (7, 14). L. a 7. sz. vers 1. sorának jegyzetét.

7 Balaam – Mózes negyedik könyvének elbeszélése szerint a moabita király papja, aki átok helyett áldást mond a zsidó népre. A tőle való messiási jövendölés: „Chillag támad Jákobból és veszső két-fel Israélból.” (4 Móz 24, 17.)

9–12 Esaias – utalás a messiási jövendölésre: „Es vessző jó-ki a’ Jesse gyökeréből, és virág nevededik az ő gyökeréből.” (Iz 11, 1.)

13 Jeremjas – a szentírási hely, amelyre itt utalás történik, így szól: „Imé a’ napok el-jönek, úgymond az Úr: és fel-támasztom a’ jó igét, melyet szóllottam az Israél házában és a’ Júda házában. Az napokban, és az időben, meg-bimbóztatom Dávidnak az igasságnak bimbóját: és ítéletet’ s igasságot chelekeszik a’ földön. Az napokban meg-szabadúl Júda, és Jerusalembizvást lakik: és ez a’ név, a’ mellyel híják őtet, Az Úr a’ mi igazunk.” (Jer 33, 14–16.)

17 Ezekjel – Ezekiel próféta könyvének 40–48. fejezetében található a látomások az eljövendő messiási országról. A Dávid törzsből születendő Messiásról l. a 7. vers 20. sorának jegyzetét.

18 mastis = most is

20 mj uelünk Isten – héberül: Emmánuel; magyarázatát l. a 7. sz. vers 1. sorának jegyzetében.

21–26 az más júueteleről – Krisztus második eljövételéről az utolsó ítéletkor (Mt 25, 31–34). L. a 72. sz. vers 43–45. sorának jegyzetét.

87.

Kézirata: **Gyöngyösi toldalék.** 1628–35, 12b. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Gyöngyösi toldalék. Gyöngyös 1914. 16.

A vers forrását nem ismerjük. Tartalmilag a búzaszentelő és keresztjáró napok litániájának invokációival és könyörgéseivel rokon.

Versforma: 16-16; a sorok osztása: 5/5/6. – Dallama ismeretlen.

9–10 eszöt – esöt

13 Szjuet te kjuanz – utalás a *Példabeszédek könyvének* mondatára: „Add nékem fiam a’ te szívedet: és a’ te szemeid az én útaimat őrizték-meg.” (Péld 23, 26.)

88.

Kézirata: **Gyöngyösi toldalék.** 1628–35, 13a–14a. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Gyöngyösi toldalék. Gyöngyös 1914, 16–17.

Adventre és Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepére való, párbeszéd, felelgetős formában is előadható devóciós ének. Közvetlen forrását nem ismerjük. Tartalmilag a Lukács-evangélium elejéről vett *Missus est angelus Gabriel* kezdetű perikópával (Lk 1, 26–38) és két – csak magyarországi forrásból ismert – középkori latin énekkel állítható párhuzamba. A szentírási szöveg az adventi időszakban mondott „Rorate coeli” szavakkal kezdődő hajnali miséknek és Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepének a középkortól hagyományos evangéliumaként szerepel. Ennek szövege a következő:

„Hatodik holnapban pedig, küldték Gábriel Angyal az Istentől Galilaeának városába, melynek Názaret neve, egy szűzhöz ki férfinak vala el-jegyztetve, kinek neve vala József, a’ Dávid házából, és a’ szűznek neve Marília. És bé-menvén az Angyal hozzája, monda: Üdvöz-légy malasztal tellyes: az Úr te-veled: áldott vagy te az aszszony’ állatok-között. Ki mikor hallotta volna, meg-háborodék az ő beszédén, és gondolkodik vala, minémü volna ez a’ köszöntés. És monda az Angyal néki: Ne fély Marília, mert kedvet találtál az Istennél: ímé méhedben fogadsz, és fiat szülsz, és az ő nevét Jésusnak hívod. Ez nagy léssen, és a’ Magasság-béli Fiának hívatatik, és néki adgya az Úr-Isten Dávidnak az ő attyának székét: és országol a’ Jákob házában örökké, és az ő országának nem léssen vége. Monda pedig Marília az Angyalnak: Mint léssen ez, mert férfiat nem ismérek? És felelvén az Angyal, monda néki: A’ Szent-Lélek száll te-reád, és a’ Magasság-bélinek ereje meg-áryékozz téged. És azért a’ Szent-is, melly tőled születetik, Isten Fiának hívatatik. És ímé Erzsébet a’ te rokonod, ő-is fiat fogadott vénségében: és ez hatodik holnapja annak, a’ ki magtalannak hívatatik: mert nem léssen lehetetlen az Istennél semmi íge. Monda pedig Marília: Ímé az Úr szolgálója, légyen nékem a’ te igéd-szerént. És el-méne tőle az Angyal.”

Az énekek közül a *Collaudemus venerantes nostri regis adorantes* kezdetű (CHEVALIER 3664; AH 42, 131–32) a zágrábi misszáléban mint próza szerepel; a *Missus est Archangelus ad Virginem ire* kezdetű kanció (CHEVALIER 29675) pedig Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (Csík 1676, 19–20) olvasható. – Tartalmát tekintve a 109–110., a 116–17. és a 190. sz. alatt közölt énekekkel rokon.

Versforma 16–11; a sorok osztása: 5/5/6 és 5/6. Verselése híven követi a dallam-

mintának, az *O gloriosa, o speciosa* kezdetű éneknek képletét. – A nótajelzésben idézett dallam legrégebb változata az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 130. sz.)

3 serelmet = szerelmét, szeretetét

4 Köszönuen = köszöntéssel hírül adván; utalás az angyali üdvözletre.

16 Természet ellen = a természet rendjétől eltérően

89.

Kézirata: **Gyöngyösi toldalék.** 1628–35. 19b–20b. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Gyöngyösi toldalék. Gyöngyös 1914, 21–22. – A végén: „Amen. Proposuit amoris ergo stps. Udvardj in Divin. Patri Clarissimo Jacobo D. A. 1635.”

Krisztusról szóló verses imádság, a *Juste judex Jesu Christe* kezdetű középkori latin ének (CHEVALIER 9910) fordítása. Szövegét XII–XIV. századi németországi kéziratokból F. J. MONE (Lateinische Hymnen des Mittelalters. I. Freiburg im Breisgau 1853, 359–60) így közli:

Oratio ad Christum salvatorem.

1. Juste judex Jesu Christe, regum rex et domine,
Qui cum patre regnas semper et cum sancto flamine,
Nunc digneris preces meas clementer suscipere.
2. Tu de coelis descendisti virginis in uterum,
Unde sumens veram carnem visitasti saeculum,
Tuum plasma redimendo sanguinem per proprium.
3. Tua quaeso, deus meus, gloriosa passio
Me defendat incessanter ab omni periculo,
Ut valeam permanere in tuo servitio.
4. Assit mihi tua virtus semper et defensio,
Mentem meam ne perturbet hostium incursio,
Ne damnetur corpus meum fraudulentis laqueo.
5. Dextra forti qua fregisti Acherontis januas,
Frange meos inimicos nec non et insidias,
Quibus volunt occupare cordis mei semitas.
6. Audi Jesu me clamantem et peccantem miserum,
Et quaerenti pietatem porrige solatium,
Ne insurgant inimici mei ad obprobrium.
7. Destruantur et tabescant, me qui volunt perdere,
Fiat illis in ruinam laqueus invidiae.
Jesu pie, Jesu bone, noli me relinquere.
8. Tu protector et defensor, tu sis mihi clipeus,
Ut resistam te rectore mihi detrahentibus
Et eisdem superatis gaudeam diutius.
9. Mitte sanctum de supernis sedibus paraclitum,
Suo meum qui illustret splendore consilium,
Odientes me repellat et eorum odium.
10. Sanctae crucis tuae signum sensus meos muniat
Et vexillo triumphali me victorem faciat,
Ut devictus inimicus viribus deficiat.
11. Miserere mei Jesu, vivi dei genite,
Miserere deprecanti, angelorum domine,
Esto semper memor mei, dator indulgentiae.
12. Deus pater, deus filii, deus alme spiritus,
Qui semper es unus deus dicerisque dominus,
Tibi virtus sit perennis honorque perpetuus.

Versforma: 15-15-15; a sorok osztása 4/4/7. – Dallamának legkorábbi hazai változata Szenci Molnár Albert *Secularis concio euangelica* című művéből ismert. (RMDT I, 71. sz.; vö. RMDT II, 35. sz.)

Kézirata és nyomtatott kiadásai:

I. **Csikcsobotfalvi kézirat.** 1670-es évek, 296b–299b. – Címe: *Mas Nota. Mi dicsérjük etc.* A nótajelzést a főszövegben a III. forrásból kiegészítve innen vettük. A végén: „Amen”. A strófák harmadik sora a két első versszakon kívül csak elvéve van végig kiírva; legtöbbször csak egy-két szó szerepel figyelmeztetőnek. Ezeket minden jelzés nélkül kiegészítettük.

II. **Isteni ditsiretek.** [Kolozsvár 1632 k.], 166–75. Kiad. RMKT XVII/4, 49. sz. – Címe: *In Epiphaniis canend.* A főszövegben olvasható cím innen való. A végén: „Amen”. – Szövege változatlanul megvan e gyűjtemény következő kiadásában. (Kolozsvár 1697, 118.)

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 99–101. – Címe: *Mas.* Nótajelzés: *Mi dicsirjük ez mái-napon, etc.* – Ez a Kájoni által mintegy felényire rövidített és átdolgozott változat került be e gyűjtemény második kiadásába (1719, 74) és a *Cantus catholici* 1703-i nagyszombati kiadásába (62) is.

Vízkereszti ének, amely a karácsony, a három királyok és Heródes betlehemi gyermekgyilkosságának történetét foglalja össze. (Mt 1, 18–2, 16.) Forrása ismeretlen. Ez a darab az *Isteni ditsiretek* (Kolozsvár 1632 k.) szövege alapján az unitárius énekek között – a *Csikcsobotfalvi kézirat* szövegének ismerete nélkül – már korábban közlésre került. (RMKT XVII/4, 49. sz.) Az azóta előkerült korai erdélyi katolikus hagyományt tükröző kézirat azonban egyrészt teljesebb szöveget tartalmaz. Másrészt pedig a krisztológiai jellegű részeknek az unitárius szövegben való tudatos eltüntetése figyelhető meg. Az unitárius tanokkal nem egyeztethető össze a páros strófák refrénje (*Született Jésust mi imadgyuk*), továbbá a második isteni személyre vonatkozó 160–161., 163–164., 172–174. és 190–191. sorok. Az alig képzelhető el, hogy katolikus másoló változtatott volna éppen ezeken a helyeken; az unitárius *Isteni ditsiretek* szövege ugyanis a katolikus tanításnak nem mond ellene. Katolikus eredetére vallanak más, hasonló felépítésű vízkereszti énekek is, így a *Petri András-ék*-nek tartalomában és formában rokon két darabja (125–126. sz.), amelyek nótajelzése, refrénje az itt közölt énekkel azonos.

Versforma: a két első sorban a szótagszám végig 10 és 11 között ingadozik, a refrén 9 szótagos. – Dallama az 1774-i Deák-Szentes-féle kottás kéziratból ismert. (RMDT II, 102b sz.)

A PETRI ANDRÁS-ÉNEKESKÖNYV ÉNEKEI

A XVII. század első felének legjelentősebb és leggazdagabb reánk maradt katolikus kéziratos gyűjteményét 1889-ben Jancsó Benedek ajándékozta a Nemzeti Múzeum könyvtárának. Ma az Országos Széchényi Könyvtárban őrzik Quart. Hung. 1395. sz. alatt. Először ERDÉLYI PÁL ismertette, és az ajándékozóról *Jancsó Benedek-kódex*-nek nevezte. (EPhK 1893, 96–100; MKsz 1899, 256.) Mai nevét Petri András csíkszentkirályi iskolamestertől nyerte, akinek kezétől származik a kódex szövegeinek legrégebb és legnagyobb része. (STOLL 50. sz.) Ebből a kéziratból való kötetünk 91–162. és 223–230. sz. darabja.

Az eredetileg négy leveles, negyedrétegű füzetekből összeállított könyv üres lapjait zsákvászonra ragasztott, középkori antifonálé-levelekből készített hártáborítóra fűzték. Az első és hátsó puha borításon apró bevágásokba két keskeny bőrszíjat fűztek. Ezeknek a könyv nyílása felé kivezetett szabad végét csokorra kötve a kódexet tartósan össze lehetett zárni. Mai állapotában a kötésnek csak foszlányai láthatók; a borító kódexhártá is csak az első felén van meg.

Az első borítótábla belső oldalán, az erősen töredezett papír alatt, múlt századi kézzel a vászonra írva dátum olvasható: „1889. máj. 10.”; ez a Nemzeti Múzeum Könyvtára számára történt ajándékozás idejét jelzi. Az egykor a vászonra ragasztott papíron a következő írásnyomok találhatóak:

[Petri András kezével:]

[...]po per ficio auxjli-
ante Deo [...]
Ego quij uocor [...]
Cognomine [...]
Si quis furatus fueris redde-
re, queso uellis

[II. kéz írása:]

Hinc lasciuia Venus procul hinc disce [...]

[III. kéz írása:]

[. .]nc lasciuia Venus procul hinc [...]

[Petri András kezével:]

Hunc quicumque capis clam me nollente libellum
[...] edent corui languida membra mgri
[...] ibi si procul aberis succedet illo
[...] ternamque uitau[.....] eris
[.....] procul

A borítótábla után szabadon levő fűzőfonalakkal arra lehet következtetni, hogy a ma meglevő első lap előtt két teljes ív volt még, amit időközben kiszakítottak. A meglevő első ív is csonka; hiányzik az első levele. A kézirat lapjait különböző időben többször is átszámolták. Kötetünkben a legutolsó, a kézi számozógéppel végrehajtott könyvtári levélszámozást idézzük.

Az egybekötött füzetek állapotát vizsgálva a kéziratnak következő hiányosságai állapíthatók meg. A 7. levél után hiányzik egy teljes, feltehetően négy leveles füzet. A 31. levél után egy levél, a következő quaternio első levele. Ugyancsak hiányzik a 39. levél utáni quaternio első és utolsó levele, valamint a következő quaternio első levele. A 42. levél ugyanis már a következő – eredetileg nyolc-, mai állapotában hét leveles – füzethez tartozik. Petri András ennek a füzetnek csak első levelére (42a–b) írt. A 42b lap közepétől ennek a füzetnek a végéig, vagyis a 48b lap aljáig 1663-as évszámmal Réti János jegyzett be néhány éneket. A 49. levéltől ismét Petri András kézírása olvasható. – A továbbiakban hiányzik az 56. levelet követő quaternio első és negyedik levele. ERDÉLYI PÁLnak azt az állítását, hogy a kódexben itt volna a legnagyobb csonkulás, nem lehet bizonyítani. (EPhK 1893, 96.) Végül a 113. levélről megállapítható, hogy az egy teljes füzetnek egyetlen megmaradt, feltehetően utolsó levele, amelyen a XVII. század második feléből Réti János kézírásával két ének olvasható, az első csak töredékben. Lehetséges, hogy az előtte levő elveszett részben is Réti által másolt szöveg volt.

A kötet hátsó borítójának belső oldalán, ismét a borítótól szolgáló zsákvázonra ragasztott és erősen töredezett papíron néhány alig olvasható szöveg töredék látható ugyancsak Petri András kézírásával.

A kéziratban levő énekek tehát két kéztől származnak. Petri András is, Réti János is az erdélyi Csíksomlyó ferences kolostorának hatáskörébe tartozó székely falukban, Csíkszentkirályon és Kisasszonyfán működtek. ERDÉLYI PÁL még egy harmadik író *Andreas Georgius Petrit* is megnevezett. (EPhK 1893, 97; MKsz 1899, 256.) Ez azonban tévedés, amely a kódex 20a lapján levő „And. Cog. Petrij” (= Andreas Cognomine Petri) téves olvasatából ered.

A továbbiakban az 1630/31-ből való szövegek írójával, Petri Andrással foglalkozunk. Személyét alig ismerjük. A reá vonatkozó néhány adatot kéziratának bejegyzéseiből gyűjthetjük össze. Feltehetően a csíki kolostor iskolájában tanult, ahol azon évtizedek gyakorlatának megfelelően a legszükségesebb tudnivalók elsajátításával készítették fel a falusi iskolák tanítóit nemcsak iskolai munkájukra, de kántorkodásra és a nagy paphiány miatt némely egyházi teendő (keresztelés, temetés, katekizálás) végzésére is. Kezdő latin tudását is ebben az iskolában sajátította el az akkori tankönyvek szokásos szentenciáinak, gnómáinak, közmondásainak megtanulásával. Néhány innen származtatható és közhelynek számító latin mondatot idéz is a lapszéleken, kéziratának üresen maradt helyein. Latin tudásáról, ismereteiről tanúskodnak a kezétől származó latin énekek is. Ezek másolásában ejtett hibái azt is elárulják, hogy tudása hiányos lehetett és a szövegeket nem mindig értette.

A kódex életrajzi vonatkozású bejegyzései a következők:

12b: *Az Emlékezzünk mostan Mária Magdolnáról* kezdetű ének végén: „Finis 1630.”

14b: Körmendi Gáspár éneke végén: „Siderej instar apud deljbanos gramjna spj Anno Dnj 1630 29 Die Julij And. Pet. M. P.”

39b: *Az Atyának bölcsessége, bizony istensége* kezdetű ének végén: „Finis si habuissem potum non finissem totum sed non habuj potum et finis totum. Finis Finis Finis A P.”

50b: *A Krisztus mennyekbe felmene, nekünk helyet szerzenie* kezdetű ének végén: „Finitum per me Andream Petrij mp.”

52a: *A Pünkösöd napja betelvén* kezdetű ének végén: „Finis Adest operis 4 Die octob. And. Pet. Manu proprja.”

53b: *Az Imádunk téged Szentháromság* kezdetű ének végén: „Finis mercedem posco laboris And Petri Rector scole Zent kiraliensis”.

56a: *A Követi vala népek sokasága* kezdetű ének végén: „Finis Septimo Idib. Nouembris”. A következő *A nagy magas mennyben, Isten országában* kezdetű ének elején díszes A-iniciálé két szárában: „ANDREAS PETRI: F.”

65b: *A Mi kegyes Atyánk, kit vallunk hitünkben* kezdetű ének végén: „Finis per me Andream Petrij mp”.

66a: *Az Áldott az Úristen örökké mennyégben* kezdetű ének elején díszes A-iniciálé két szárában „A” és „P” betűk.

72a: *A Kérlek és intlek mostan tégedet* kezdetű ének végén: „Finis ad est operis Andreas petrij Rector scole szent kiraliensj, Decima Die Junij”.

81a: *A Hallgass meg mostan, felséges Isten* kezdetű ének végén: „Finis siculjalj udurhelij zek In parocho [!] szent lelek. Ego And. Petrij Rector scole Fuj in magna tristjcia”.

84b: *A Ne hagyj elesnem, felséges Isten, keserűségemben* kezdetű ének végén: „Finis huius Cantionis Per Me, And. Petrij”.

89b: Vásárhelyi András énekének végén: „Finis And Petrij mp”.

105a: Az *Üdvözlégy Istennek szent teste* kezdetű úrfelmutatási ének végén: „En ego quj uocor Andreas Cognomine Petrij Rector scole szept Kiraljensj siquis furatus fueris reddere queso uellis”.

100b: A *Kyrie sanctorum lumen* kezdetű tropizált kyrie prózai fordításának végén: „Finis adest operis | Omnibus ade modum modus est pulcherjma | Andreas Petrij manu propria scripsj”.

Az énekeskönyv mai állapotában 211 magyar és 31 latin verses darabot tartalmaz. Ezek közül Petri András 1630–1631 között 179 magyar és 28 latin, Réti János 1663–1668 között 32 magyar és 3 latin éneket jegyzett be. Ezekről a következő táblázat nyújt áttekintést:

Petri ék. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
1a	Sok nyomorúsággal élete embernek		XVII. sz. prot. Siderius János	
1b	Jézus Krisztus, Istennek szent fia, bűnös népnek		XVII. sz. prot.	
2a	Szükség keresztyének mindennek életében		XVII. sz. prot. Siderius János	
3a	Ó te meghaladó emberi nemzetség		XVII. sz. prot.	
3b	Illik erről nekünk gyakran emlékeznünk		XVII. sz. prot.	
4a	Ébredjél fel ember a te bűneidből		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
4b	Gondolkodjál ember, te állapotodról	91	Torockai Pál	
5b	Ó haladó ember, bűnnel bővelkedő		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
6a	Megszabadultam már én a testi haláltól		XVII. sz. prot.	
6b	Szent István király, Istennek szolgája	92		
6b	Istennek szűz szüléje	93		
7a	Sok hálaadással mi most tartozunk		XVII. sz. prot.	
7b	Az igaz hitben végig megmaradjunk	83	Gyöngyösi told.	CC 1651, 137
8a	Ember emlékezzél a szomorú halálról		XVI. sz. Batizi András	
8b	(Nem állhaték meg igazság hamisság)			(Eleje a 9b lapon kezdődő <i>Atya Istennek szerelmes szent Fia</i> kezdettel.)
8b	O gloriosa Domina (Chevalier 13042)			
8b	Kegyess szép Szűz Mária	94		(Lásd még 15b lap.) Mihál Farkas-k. 69a
9a	Jézus Krisztusnak kedves tanítványi	95		
9b	Atya Istennek szerelmes szent fia	96		
10a	Ez az Istennek kedves szent szolgája	97		
10b	Emlékezzünk keresztyének az Úr Krisztusról	98		
11a	Szent Márton Sabariában születék	99		
11a	Szent Márton szép isteni félelemmel	100		Mihál Farkas-k. 24a
11b	A pogány nemből egy szép szűz támada	101		

Petri-ék. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
11b	Szűz támada pogány népnek nemzetéből	102		CC 1651, 153
12a	Emlékezzünk mostan Mária Magdolnáról <i>DE GLORIOSA ET DE BEATA MARIA Sequitur.</i>	103		
13a	Dicséretes vagy szép Szűz Mária Krisztusnak szent anyja	104		
13b	Emlékezzünk a Szűz Máriáról	105		
14a	Gyönyörködjél Szűz Mária		XVI. sz. Körömdi Gáspár	Gyöngyösi told. 1b Kuun-k. 90
15a	Istennek anyja, szent séges Mária	106		
15b	Dicsértessél kegyes Szűz Mária	107		Kuun-k. 103
15b	Kegyes szép Szűz Mária	94		(Másodsor. L. még a 8b lapon.)
	<i>IN ADVENTV DOMINI</i>			
16a	Mindeneknek teremtője	108		Kuun-k. 107
16a	A keresztyénségben igaz vallás a hitben		XVI. sz.	
16b	E világot Ádám hogy elveszté	109		
17a	Mittitur ad virginem Dei fortitudo (Chevalier 29683)			
17a	Küldeték szűz szent leányhoz Isten erőssége	110		
17b	Üdvöz légy Mária, mennyországának asszonya	111		
18a	Ó fényességes szép hajnal	112		
18a	Ave domina, tu es praeclara (Chevalier 23458)			
18b	Ó dicsőséges Jézus Krisztusnak anyja Szűz Mária	113		(L. még az 57b lapon.)
19a	Üdvöz légy asszonyom, te vagy szépséges	114		
19b	Ave fuit prima salus (Chevalier 1801)			
19b	Üdvözlet lón az üdvösség	115		Kuun-k. 105
20b	O aurora lucidissima (Chevalier 30222)			
21a	Ave hierarchia coelestis et pia (Chevalier 1834)			
21a	Dicséretes vagy szép Szűz Mária	116		Kuun-k. 109
21b	Tisztelendő, ó kegyes szüzesség	117		
	<i>DE NATIVITATE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI sequuntur.</i>			
22a	Dicséretes a gyermek, ki e nap születék		középkori Telegdi 1577	Gyöngyösi told. 9b
22a	Szűz szülé szent fiát		118	
22b	E nap nekünk dicséretes nap		XVI. sz.	CC 1651, 21
22b	Gignit virgo filium			
23a	Jer mindnyájan örüljünk		XVI. sz.	Mihál Farkas-k. 1a
23b	Krisztus Jézus születék		XVI. sz.	
24a	Gyermek születék Betlehemben mostani örömben		középkori Telegdi 1577	

Petri-ék. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
24a	Puer natus in Betlehem nunc in gaudio			
24b	Jer, dicsérjük e mai napon a mi Urunkat		XVI. sz. Batizi András középkori	
25b	Jer, mi dicsérjük, áldjuk és felmagasztaljuk			
26b	En virgo parit filium (Chevalier 37080)			
26b	A Szűz szülé szent fiát, örvendezzünk	119		Mihál Farkas-k. 3b CC 1651, 25
26b	Jer dicsérjük, jer, dicsérjük		középkori Telegdi 1577	Gyöngyösi told. 11b
27a	Magnum nomen Domini Emmanuel (Chevalier 11024)			
27a	Úrnak nagy nevezeti, Emmánuel	7	Kopcsányi 1616	
27b	Parancsolá az Augustus császár	120		
27b	Dies est laetitiae in ortu regali (Chevalier 4610)			
27b	Im ma vagyon öröm nap		középkori Telegdi 1577	Gyöngyösi told. 10a
28b	Dies iam laetitiae salutisque fiducia (Chevalier 4635)			
28b	Immár vigasságnak napja	121		
29a	Missus est a patre gentis			
29a	Küldeték szent Atyától, kit szent atyák várnak vala	122		
29b	Natus est nobis hodie, de pura virgine (Chevalier 11907)			
29b	Születék e nap minékünk	123		
	<i>IN CIRCVMCISIONE DOMINI NRI ANOQVE NOVO</i>			
30a	Nékünk születék mennyei király Szűz Máriának		középkori Telegdi 1577	CC 1651, 44
30a	Nékünk születék mennyei király, kit Üdvözítőnek		XVI. sz.	
30b	Ó te fényes kis csillag, ki e nap támada	124		Mihál Farkas-k. 47b
30b	Mi dicsérjük e mai napon tiszta szívvel a mi	125		CC 1651, 45
31a	Örvendezzünk a nagy Istennel	126		
31b	Mikor Krisztus Betlehemben, születék egy istállóban		XVI. sz. Erdéli Máté	
32a	In dulci jubilo vígan énekeljünk	127		CC 1651, 30
32b	Jer, mi mindnyájan mondjuk tiszta szívvel, szóval	128		
32b	Modulizemus omnes corde (Chevalier 11666)			
33a	Natus est hodie ex Maria virgine			
33a	Születék ma nekünk szeplőtelen Szűz Máriától	129		
33a	In natali Domini (Chevalier 8699)			
33a	Úrnak szent születésén	130		
33b	Mi atyánk Atya Isten vezérünk Fiú Isten		XVI. sz. Sztárai Mihály	
34a	Jézus születék üdvösségünkre		XVI. sz. Szegei Kis István	

Petri-ék. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
34a	Jöjj el hozzánk üdvözítő	131		
34b	Mennyből jövök most hozzátok		XVII. sz. prot.	
	<i>AD DIES QVADRAGESIMALES</i>			
35a	Hallgass meg, kérünk, Úristen	132		Mihál Farkas-k. 18a
35a	Jézus, édes emlékezet	133		
36b	Böjtnék tündöklő szép napja	134		
37a	Gloria, laus et honor tibi sit rex Christe (Chevalier 7282)			
37a	Dicséret és dicsőség tenéked, megváltó királyunk		XVII. sz. prot.	CC 1651, 66 Mihál Farkas-k. 53a
37b	Jézus tanítványainak lábukat megmosogatá	5	Bettfalui-ék.	
38a	Az olajfának nagy magos hegyén	135		
38b	Hymnum dicamus Domino (Chevalier 8266)			
38b	Dicséretet mondjunk Úristennek és ő fiának Krisztusnak		XVI. sz.	Mihál Farkas-k. 126b
39a	Patris sapientia (Chevalier 14725)			
39a	Atyának bölcsessége, bizony istensége		XVI. sz.	Hajnal 1642, 211 Gyöngyösi told. 14a Kopcsányi 1634. 22 CC 1651, 48
40a	Mennynek, földnek, e világnak ura	136		Mihál Farkas-k. 103a
42a	Ennyi nyomorúság hogy reám ne szálljon	137		
42a	Jézus Krisztus mi egyetlen egy Urunk		XVII. sz. prot.	
	[Réti János írásával:]			
42b	Tekints reánk szemeddel ó szépséges Jézus			
43a	Mondj naponként és óránként			
45b	Ember, Isten alkotmánya			
47a	Szörnyű halál ímé hol áll			
48a	Mit bízik e világ ő álnokságában			
48b	Kyrie qui Catherinam			
48b	Kyrie qui natus es nobis			
	[Petri András írásával:]			
	<i>IN ASCENSIONE DOMINI. A.P.</i>			
49a	Krisztus mennybe felmène, nekünk helyet szereznie, ül		XVI. sz.	
49b	Jézus Krisztus mi váltságunk, szeretőnk		XVI. sz.	
50a	Ascendens Christus hodie (Chevalier 1352)			
50a	A Krisztus mennyben felmene, alleluja, hogy minekünk		XVI. sz.	
50b	Krisztus mennyekbe felmene, nekünk helyet szereznie, Atyjával megbékéltetne		XVI. sz.	

Petri-ék. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
	<i>INVOCATIO SPIRITVS SANCTI IN FESTO PENTECOSTES</i>			
51a	Jövel Szentlélek Úristen, lelkünk künk nek vigassága		XVI. sz. Batizi András	
51b	Az Úr Krisztus, Isten Fia	138		
51b	Pünkösd napja betelvén, Jeruzsálemben lévén		XVI. sz.	
52b	A pünkösdnek jeles napján, alleluja	139		
52b	A Szentléleknek malasztja	140		
52b	Spiritus sancti gratia, apostolorum (Chevalier 19321)			
53a	A pünkösdnek jeles napján Szentlélek Isten küldeték		XVI. sz.	Mihál Farkas-k. 8b
53b	Imádunk mi téged Szentháromság		XVI. sz.	
54a	O Pater sancte (Chevalier 13376)			
54a	Ó mi szent Atyánk		XVI. sz.	Gyöngyösi told. 4b Kuun-k. 175
54b	Teljes Szentháromság egy bizony istenség	141		
54b	Atya, Fiú, Szentlélek egy Isten	142		CC 1651, 192 Mihál Farkas-k. 140a
	<i>DE OMNIBUS SANCTIS</i>			
55b	Követi vala népnek sokasága		XVI. sz.	CC 1651, 140
56a	A nagy magas mennyben, Isten országában	143		
56b	Mária, malasztnak anyja	144		
56b	Irgalmas és kegyelmes Úristen	145		
57a	Hálaadásunkban rólad emlékezünk		XVI. sz.	
57a	Hálát adunk tenéked örök Isten		Sztárai Mihály XVI. sz.	
57b	Ó dicsőséges Krisztus Jézusnak anyja Szűz Mária	113	Zayugróci Névtelen	(Másodszor. Lásd még a 18b lapon.) CC 1651, 156
57b	Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének		XVI. sz. Huszár Gál	
58a	Úristen kérünk a te szent fiadért		XVI. sz. Huszár Gál	Mihál Farkas-k. 123a
58b	Ébredjél fel világ bűneidből		XVI. sz. Nemes Imre	
59a	Sírván kiáltunk hozzád, kegyes	146	Sztán Balázs	
59a	Felséges Isten neked jelentjük mi nagy nyavalyánkat		XVI. sz.	
60a	Ó kegyes Isten, ki ránk néz mindenben	223		Lásd még a 68b lapon.
60b	Hogy Jeruzsálemnek drága templomát		XVII. sz. unit.	
61b	Emlékezzél Úristen hiveidről		XVI. sz.	Mihál Farkas-k. 23a
62a	Úrnak szolgái, no dicsérvétek (133. zsolt.)		XVI. sz.	
62a	Semmit ne bánkódjál Krisztus szent serege		XVI. sz. Szkhárosi Horvát András	
63a	Emlékezzél meg te gyarló ember te Istenedről		XVI. sz. Szerémi Illés	Kuun-k. 88

Petri-ék. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
63b	Ó mely igen rövid lám ez világ		XVI. sz.	
64b	Aki veti segedelmét az Istennek hatalmában (90. zolt.)		XVI. sz.	
65a	Mi kegyes Atyánk, kit vallunk hitünkben		XVI. sz.	
66a	Áldott az Úristen örökké mennyégben		XVI. sz.	
66a	Téged Úristen, mi keresztények		XVI. sz.	
66b	Úristen, te áldásod maradjon most mirajtunk	224		
66b	Felséges Isten, hozzád kiáltunk nagy keserűséggel (129. zolt.)		XVI. sz.	
67a	Könyörgünk neked, Istennek szent fia		XVI. sz.	
67b	Aki akar üdvözülni		XVI. sz.	
68a	Felséges Isten, mennynek földnek ura és embereknek		XVI. sz.	
68b	Ó kegyes Isten, ki ránk néz mindenben		223	(Másodszor. Lásd még a 60a lapon.)
68b	Szent Dávid király bűnei ellen így panaszolkodik (6. zolt.)		XVI. sz. Szegei Gergely	
69b	Mi Urunk, Jézus Krisztusnak szerelmes szent Atyja		XVI. sz.	Kuun-k. 124
70b	Szent vagy örökké Atya Úristen a magas mennyekben		XVII. sz. prot.	
70b	Szükség megtudnunk üdvösségnek dolgát		XVI. sz.	
71b	Kérlek és intlek mostan tégedet		XVI. sz.	
72b	Mennyi sokat szól az Isten embernek		XVI. sz. Sztárai Mihály	
73a	Minden hű kereszténynek meghalljátok (127. zolt.)		XVI. sz.	
73b	Térj meg ember a te bűneidből		XVII. sz. unit.	
74a	Dicsérjük mindenkor a mi Istenünket		XVI. sz. Szerémi Illés	
74b	Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonharmad (22–23. zolt.)		XVI. sz. Sztárai Mihály	CC 1651, 175
75a	Uram benned még az én reménységem		XVI. sz. Palatics György	
77a	Hajtsd le énhozzám, felséges Isten, kegyes füleidet	225		
77b	Népeknek szól Isten, kicsinded seregem (85. zolt.)	226		
78b	Jer, emlékezzünk keresztény népek (120. zolt.)		XVI. sz.	
79a	Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek		XVI. sz. Dávid Ferenc	
80a	Atya Úristen, mennybéli teremtőnk		XVI. sz.	Mihál Farkas-k. 7a
80b	A Melkizedek rendin való főpap	147		Mihál Farkas-k. 81b
80b	Üdvöz légy Krisztus szent teste	148		Mihál Farkas-k. 88b Czerey-ék. 87a
81a	Hallgass meg mostan, felséges Isten		XVI. sz.	
81b	Szent Dávidnak halljuk meg imádságát	227		

Petri-ék. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
82a	Lásd meg Uram én ügyemet		XVI. sz. Tholnai Bálint	
82b	Mi kegyes Atyánk, bölcsességnek ura		XVI. sz. Bornemisza Péter	
83a	Felséges Úristen, ki lakol mennyekben	228		
83a	Téged Úristen, a nagy felségben szüntelen dicsérünk	149		
83b	Mire bánkódol, ó te én lelkem		XVI. sz.	
84a	Ne hagyj elesnem, felséges Isten, keserűségemben (70. zsolt.)		XVI. sz.	
84b	Kegyelmes megváltó irgalmas Istenünk, már tehozzád		XVI. sz.	
85a	Felségedhez nagy Úristen	229		
85b	Keresztyén népek ezzel tartoznak (33. zsolt.)	230		
86a	Gyarló embereknek nincs szükségésb, mint Istent		XVI. sz. Debreceni Szőr Gáspár	
86b	Dicsérlek téged, mennybéli Isten, én édes teremtőm		XVI. sz. Váradai Névtelen	
87a	Az Istennek nagy szerelme	231	Meggyesi András	
87b	Emlékezzél meg Úristen a mi nagy gyarlóságinkról (11. zsolt.)		XVI. sz.	Kuun-k. 128
88a	Mennybéli Úristen, hallgass meg engemet az én <i>SEQVVNTVR DE BEATA MARIA VIRGINE</i>		XVI. sz.	
89a	Angyaloknak nagyasszonya	150		Kuun-k. 120
89b	Angyaloknak nagyságos asszonya		középkori Vásárhelyi András	Gyöngyösi told. 2b Hajnal 1642, 237 Kuun-k. 122 CC 1651, 106
90a	Gyönyörködjél Jézusnak szent anyja	151		Kuun-k. 93 és 133
90b	Fényességes tengernek csillaga		XVI. sz.	Gyöngyösi told. 6b
90b	Dicsőséges Szűz Mária	152	Demetrius	
91a	Mária dicsőségnak anyja	153		Kuun-k. 97 és 112
91b	Salve mater misericordiae (Chevalier 18032)			
91b	Üdvöz légy irgalmasságnak anyja	154		
92b	Maria mater gratiae (div. Quem terra, pontus; Chevalier 11114)			
92b	Virgo Dei genitrix, quem totus non capit orbis (Chevalier 21767)			
	[Réti János írásával:]			
93a	Vedd jó néven én szívemet			
93b	Engemet miért szeretgetsz			
94a	Oh titkos oh nagy Istenség			
94a	Üdvöz légy szent kenyér, élet kútfeje			
95a	A nap eljő nagy haraggal			
97a	Ó drágalátos nagy szentség			
97b	Az öröktől fogván való			
98a	Szűz által jött e világra			

Petri-ék. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
98b	Ó Istennek szent anyja			
99a	Ó egeknek királya dicsőséges szentség			
99b	Fényes mennyországban lévő			
99b	Örvendezz ó én lelke testté lett igének			
100a	Szívem Jézus neked adom			
100b	Ó csudálatos istenség			
101a	Itt vagyon a lelki szépség			
101a	E szín alatt a kívánt jó			
101b	Üdvöz légy életünk teje			
101b	Üdvöz légy szentséges ostya			
102a	O magnum sacramentum			
102a	Ó titkos, ó mélységes csodálatos nagy istenség			
102b	Váltságunknak drága ára			
103b	Üdvöz légy szép Jézus hívek éltetője			
104a	Mennynek királyné asszonya			
104a	Kegyes Isten kegyelmedből nézz reánk			
104b	Dicsőség mennyben Istennek			
104b	Ó én szerelmes Jézusom			
	[Petri András írása:]			
	<i>IN ELEVATIONE CORPORIS ET SANGVINIS DNI NRI IESV XPI CANENDA</i>			
105a	Üdvöz légy Istennek szent teste		középkori	Gyöngyösi told. 4a
105b	Ave salutis hostia (Chevalier 23832)			
105b	Üdvöz légy szentséges ostya		középkori	Mihál Farkas-k. 89a
105b	Imádunk téged, Istennek Fia (= Ó áldott manna)	155		Kuun-k. 177 Mihál Farkas-k. 87b
106a	Itt jelen vagyon az Istennek fia	82	Gyöngyösi told. XVI. sz.	CC 1651, 95 Gyöngyösi told. 15a
106a	Üdvöz légy Krisztus, Istennek fia, ki nekünk		XVI. sz.	
106b	Ó dicsőséges és szent áldozat, ki megnyitod		XVI. sz.	
107a	A Krisztus Jézus, Istennek fia	156		Mihál Farkas-k. 86a
107b	Üdvöz légy föld menny bölcs teremtője	157		Mihál Farkas-k. 87a
108a	Krisztus Jézus, Istennek szent fia	158		
110a	Resonemus pariter cum tripudiali (Chevalier 32884)			
110a	Mondjunk nagy dicséretet isteni félelemmel	159		Mihál Farkas-k. 9b
111a	Üdvözítőnk innét kiindula (= Szűz Mária Jézusnak szent anyja)	160		
111a	Tudván Jézus, hogy eljött órája	161	Baranyai Tamás	
112a	Mennyországnak dicsó városa	162		
	[Réti János írásával:]			
113a	Hálát adjunk az Istennek (töredék)			
113a	Üdvözítőnknek szent anyja			

A kézirat Petri András által másolt része 179 magyar nyelvű éneket tartalmaz. Három szöveget Petri kétszer is lemásolt (8b és 15b; 18b és 57b; 60a és 68b), ezért 176 énekszöveggel kell számolnunk. Ezek közül kötetünkben 86 kerül közlésre. Két halotti ének (4a és 5b) Nyéki Vörös Máttyás *Dialogus*-ának részeiből van alakítva (RMKT XVII/2, 90. sz. 81–248. és 788–924. sor), mindkettő egy-két strófával megtoldva, a szakaszok sorrendjének megváltoztatásával. További 10 darab középkor végi vagy XVI. századi katolikus eredetű. (Ide számítjuk Körmendi Gáspárnak a 14a lapon található énekét is, melyről a *Gyöngyösi toldalék* bevezető jegyzeteiben szólnak részletesebben.) A fennmaradó 78 ének XVI–XVII. századi protestáns forrásból való. A részletesebb szövegvizsgálat azt mutatja, hogy ezek a darabok leginkább a debreceni énekeskönyv különféle kiadásaiiban (1590, 1602, 1620) található meg. Petri András azonban kéziratának egy-egy nagyobb összefüggő részét folyamatosan, javítgatásoktól mentesen és viszonylag egyenletes kézírással írta. Ez másolásra vall. A protestáns eredetű énekek ennek ellenére jelentős eltéréseket is tartalmaznak az említett forrásoktól. Ezért feltehető, hogy a másoló előtt egy vagy több korábbi kézirat lehetett, és a protestáns darabokat is kézíratos hagyományból vette át.

A gyűjtemény elején kilenc halotti ének található (1a–6a). Hat ismert protestáns szöveg (köztük Siderius János két éneke) mellett bizonyosan katolikus eredetű a fentebb említett két Nyéki Vörös-átdolgozás, s nagy valószínűséggel katolikus szöveg Torockai Pál éneke is, melyet kötetünkben 91. sz. alatt közlünk.

A 6b laptól a gyűjteménynek egy egységes katolikus része kezdődik. Ebbe a csoportba harminchárom magyar és három latin ének sorolható. Legelőbb (6b–12a) külön cím nélkül egy csoportban különböző szentek (Szent István király, Szűz Mária, apostolok, hit vallók, Szent Márton, Katalin, Mária Magdolna és közben Krisztus színeváltozása) tiszteletére való énekek találhatóak. Közöttük protestáns eredetű az Illés próféta ünnepére alkalmazott *Sok hálaadással mi most tartozunk* kezdetű darab Szenci Molnár Albert 1612-i oppenheimi függelékéből és Batizi András *Ember emlékezzél a szomorú halálról* kezdetű éneke. Ezt követik két csoportban a Szűz Mária tiszteletére szóló (13a–15b: *De gloriosa et de beata Maria*) és az adventre való (16a–21b: *In adventu Domini*) énekek. Ezek kettő kivételével itt fordulnak elő először. A domonkos Gáspár fráter, teljes nevén Körmendi Gáspár éneke a XVI. század második felében keletkezett.

A következő részben a tizenhat magyar és nyolc latin karácsonyi ének között (22a–29b: *De nativitate Domini*) négy Telegdi Miklós 1577-i prédikációs könyvéből való, egy pedig Kopcsányi Márton 1616-i perikópás gyűjteményében már korábban szerepelt.

Az újévre és vízkeresztre szóló (30a–34b: *In circumcissione Domini nostri annoque novo*) tizenhárom magyar és három latin ének között vegyesen található a katolikus és protestáns darabok. Közös használatra vall a *Mi dicséjünk e mai napon* kezdetű. Erdéli Máté XVI. századi és nyomtatásban Kájoni előtt nem szereplő karácsonyi énekének Petrinél való előfordulása ugyancsak a gyűjteménynek kézíratos előzményeire hívja fel a figyelmet.

A tizenegy magyar és három latin nagyböjti ének (35a–42a: *Ad dies quadragesimales*) közül a *Gloria laus et honor* fordítása 1602-től a debreceni énekeskönyvekben van meg. A *Hymnum dicamus Domino* kezdetű himnusz fordítása azonban csak az 1593-i vagy az 1610–1613 között megjelent bártfai énekeskönyvből származhat. A *Patris sapientia*-nak a XVI. század végétől protestáns és katolikus forrásokban sok szövegvariánsban egyaránt elterjedt fordítása az 1620-i debreceni énekeskönyv verziójával majdnem teljesen egyezik. Végül a *Jézus Krisztus mi egyetlen egy Urunk* kezdetű ének első előfordulása Petri András kézírata. Szövegkritikai érvek alapján ezt az éneket egyértelműen protestánsnak minősíthetjük. (Tartalmlag nincs benne megkülönböztető felekezeti jelleg.) Másik előfordulása ugyanis a *Keresztyen imadságok egy-nehány szép enekkel* című debreceni hozzávetőlegesen 1641-re keltezett nyomtatvány (RMK I, 713), amellyel Petri szövege szó szerint megegyezik. Ezért arra kell gondolnunk, hogy már korábban benne lehetett valamelyik, ma már ismeretlen debreceni nyomtatványban, és Petri onnan másolta ki.

Az 1663-ra datált, Réti Jánostól lejegyzett énekek csoportja után áldozócsütörtökre (49a–50b: *In ascensione Domini*) és pünkösd ünnepére (51a–55a: *Invocatio Spiritus Sancti in festo Pentecostes*) tizennégy magyar és négy latin ének található.

A következő harminchárom levelet (55b–88b) a *De omnibus sanctis* felirat vezeti be. Ez azonban csak három, a mindenszentek ünnepére való énekre vonatkozik: a *Követi vala népek sokasága* kezdetűre, amely az ünnep evangéliumát, a hegyi beszéd nyolc boldogságát foglalja versbe, továbbá a *De gloria sanctorum* és a *De illibata virgine* címmel 143–144. sz. alatt közölt énekekre. Az ezeket követő, *Pro pace* című ének (56b) után

vegyes, különféle alkalmakra és körülményekre írt darabok gyűjteménye következik. Ebben az általában protestáns jellegű részben található az a kilenc ének is, amelyeket mint a Petri-kézirat bizonytalan eredetű darabjait közlünk. (223–231. sz.)

A protestáns jellegű nagy egység után külön címmel hét magyar és három latin Mária-ének következik (89a: *Sequuntur de beata Maria virgine*). Közöttük Huszár Gál énekeskönyvéből származik a Mária-énekké alakított: *Fényességés tengernek csillaga* kezdetű, amely már a *Gyöngyösi toldalék*-ban is szerepel.

Ezután következik 1668-ból datálva Réti János írásával huszonhat magyar és egy latin ének (93a–104b). Majd Petri Andrásról tizenegy magyar és négy latin oltáriszentségi és más alkalmakra való ének (105a–112b: *In elevatione corporis et sanguinis Jesu Christi canenda*). Ez a rész, a két XVI. századi darabot is beleértve, katolikus jellegű. Végül pedig a 113. levélen, egy füzet egyetlen megmaradt, feltehetően utolsó levelén ismét csak Réti János írásával még két ének zárja a kéziratot.

A magyar énekekkel kapcsolatban külön ki kell még emelnünk Petri András énekeskönyvének a ferences és az erdélyi gyűjteményekkel való kapcsolatát. A *Gyöngyösi toldalék*-ból 10, a *Kuun-kódex*-ből 13, a *Csiksobotfalvi kézirat*-ból ugyancsak 13 ének Petriével közös. Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában található 73 közös énekből pedig arra lehet következtetni, hogy Petri kézirata vagy annak közvetlen mintája a csíksomlyói nyomtatott gyűjtemény szerkesztőjének is forrása volt.

Végül röviden ki kell térnünk még a kéziratban Petri András keze által másolt 28 latin énekre is. Ezeket két csoportba oszthatjuk. Az elsőbe a hivatalos egyházi gyakorlatban használt liturgikus darabok, a himnuszok, szekvenciák tartoznak. Számuk összesen nyolc (8b: *O gloriosa Domina*; 21a: *Ave hierarchia*; 37a: *Gloria, laus et honor*; 38b: *Hymnum dicamus Domino*; 50a: *Ascendens Christus hodie*; 52b: *Spiritus sancti gratia, apostolorum*; 54a: *O pater sancte*; 92b: *Maria mater gratiae*). Ezek a hazai középkori gyakorlatban ismertek voltak, hagyományuk pedig még a XVI. században is a nótajelzések és fordítások tanúsága szerint tovább élt. A második csoportba a nem liturgikus darabok, énekek, kanciók, kantilénák tartoznak. Ezek egy része ismert a himnológiai szakirodalomban (19b: *Ave fuit prima salus*; 26b: *En virgo parit filium*; 27b: *Dies est laetitiae*; 28b: *Dies iam laetitiae*; 29b: *TVdtus est nobis hodie de pura virgine*; 32b: *Modulizemus omnes*; 33a: *In natali Domini*; 39a: *Patris sapientia*; 91b: *Salve mater misericordiae*). Szerepel azonban itt tizenegy olyan ének, amelyek a rendelkezésünkre álló adatok szerint először Petri András másolatában fordulnak elő. Hatnak szövegét Kájoni nyomtatott énekeskönyvéből Dankó József közölte vagy említette és így ezek bekerültek a nemzetközi himnológiai szakirodalomba (17a: *Mittitur ad virginem Dei fortitudo*; 18a: *Ave domina, tu es praeclara*; 20b: *O aurora lucidissima*; 27a: *Magnum nomen Domini Emmanuel*; 105b: *Ave salutis hostia*; 110a: *Resonemus pariter cum tripudiali*). Végül öt teljesen ismeretlen (22b: *Gignit virgo filium*; 24a: *Puer natus in Betlehem nunc in gaudio*; 29a: *Missus est a patre gentis*; 32a: *Natus est nobis rex gloriae*; 33a: *Natus est hodie ex Maria virgine*). Vö. B. HOLL: Die lateinische Gesänge in András Petris handschriftlichem Gesangbuch. Acta Litteraria 1971, 161–66.

91.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 4b–5b. – A végén „Finis.” Nótajelzése nincs.

A versfökbek: PAVLVS TOROSKANVS.

Verses elmélkedés a halálról és az utolsó ítéletről. A szerzőről, Torockai Pálról és versének forrásáról semmi közelebbit nem tudunk. Tartalmilag rokon Nyéki Vörös Mátyás *Dialogus*-ának és *Tintinnabulum Tripudiantium*-ának a halálról és az utolsó ítéletről szóló részeivel. (Vö. RMKT XVII/2, 90. és 93. sz.) Nem véletlen, hogy Petri András ezt a verset Nyéki Vörös *Dialogus*-ának két részlete közé másolta be gyűjteményében. A szerzőt a Bibliából, valamint Celanói Szent Tamás *Dies irae* kezdetű szekvenciájából vett képek és hasonlatok is ihlették.

Versforma: 12-12-12-12. – Dallama ismeretlen.

5 Parra = pára

6–8 A hasonlat a 89. zsoltárból való: „Reggel mint a fű el-mullyék, reggel virágozzék, és el mullyék: estve le hullon, meg-keményedgyék, és el-száradgyon”. (Zsolt 89, 6.)

13–16 A szentencia az Ószövetségből való (Préd 5, 14–15; Jób 1, 21), a későbbi keresztény irodalomban azonban inkább Szent Pál megfogalmazásában volt ismert: „Mert semmit e világra nem hoztunk: kétség nélkül el sem vihetünk.” (1 Tim 6, 7.)

16 negj singnj feöldnel – vagyis: a sírgödör hosszánál.

17–18 A hasonlat az ószövetségi *Prédikátor könyvé*-ből való: „Minden folyó vizek a’ tengerbe szakadnak, és a tenger meg nem árad: a helyre a melyről ki-jönek a folyó-vizek, vissza-mennek hogy ismét folyjanak”. (Préd. 1, 7.)

19 Zinten = szintén

28 serensege = szerénysége

39 Tablara = bíróság elé (NySz III, 365)

41 A kép a *Dies irae*-ből:

Liber scriptus proferetur
In quo totum continetur
Unde mundus iudicetur.

Judex ergo cum sedebit
Quidquid latet, apparebit
Nil inultum remanebit.

45–48 A sorok mögött a világ végéről és az utolsó ítéletről szóló bibliai képek, hasonlatok szavai, kifejezései húzódnak meg. Például: „plangite et ululate” (Jer 4, 8 és 25, 34); „ibi erit fletus et stridor dentium” (Mt 8, 12); „et mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus et stridor dentium” (Mt 13, 42; 22, 13; Lk 13, 28); „Beati servi illi, quos cum venerit dominus, invenerit vigilantes” (Lk 13, 37).

49–56 A kép a *Dies irae*-ből:

Quid sum miser tum dicturus,
Quem patronum rogaturus,
Cum vix justus sit securus?

57 ez uilag = e világ

61 Vadosod = „vados”-od, vádolod

68 Meniekzeőj ruhát – utalás a mennyegzői ruháról szóló evangéliumi példabeszédre (Mt 22, 11–14). Vö. a 66. sz. ének 112. sorával.

69–70 Utalás az utolsó ítélet evangéliumi leírására (Mt 25, 31–33). Vö. 72, 43–45; 86, 21–26.

89–104 Utalás a dúsgazdagról és a szegény Lázárról szóló példabeszédre (Lk 16, 19–31). Vö. 40, 16; 42, 3; 70, 80; 91, 89–104.

96 Abraham kebeleben – az ószövetségi zsidó tanítás szerint a megholtak lelke a feltámadásig az alvilágban tartózkodik. Ennek egy részében, a pokol tornácában vagy a limbusban az igazak, a gyehennában pedig a gonoszok vannak. A kiváló szentek helyét pedig Ábrahám kebelének nevezték. Ezek a fogalmak Jézus tanításában is szerepelnek. (Vö. Lk 16, 22.)

108 talam kérík ma lelkedet kezhez – a kapzsiakról szóló evangéliumi figyelmeztetésre célzás: „Azt mondom a lelkenek: Lelkem, sok esztendőkre el-tétetett sok javaid vannak: nyugodgyál, egyél, igyál, vigan lakjál. Monda pedig néki az Isten: Bolond, ez éjjel a lelkedet meg-kérík tóled: a miket szereztél pedig, kié lesznek?” (Lk 12, 19–20.)

109 regj hazad = régi hazád; vagyis az ember a paradicsomi boldogság, a régi haza elvesztése miatt vándorként, számkivetésben él a földön.

111 Hasonlat a 38. zsoltárból: „Mert jövevény vagyok én nálad, és szarándok, mint minden atyáim.” (Zsolt 38, 13.)

113–116 Utalás a talentumokról szóló példabeszédre (Mt 25, 14–30; Lk 19, 11–27).

117–118 Utalás az okos és a balga szűzekekről szóló példabeszédre (Lk 12, 35–38).

119–120 Lásd fentebb a 68. sorhoz írtakat.

120 tes egik = te is egyik

92.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 6b. Kiad. DANKÓ 211–13, és PAPP GÉZA: A magyar katolikus egyházi népének kezdetei. Bp. 1942, 21. – A végén: „Finis”. Nótajelzése nincs.

Szent István királyt dicsőítő ének, a XIV. századból származó és a magyarországi misekönyvekben általánosan elterjedt *Corde, voce, mente pura* kezdetű szekvenciának (CHEVALIER 3910; RADÓ 140) fordítása. DANKÓ a latin eredeti szövegét is közölte (211–13), a magyarral való összefüggését azonban a fordítás nagy mértékű romlása miatt nem vette észre. A latint – benne a magyarral párhuzamos sorokat kiemelve – itt egész terjedelmében közöljük:

1. Corde uoce mente pura,
soluens deo laudis iura,
ydolorum spreta cura,
letare pannonia.
2. De supernis illustrata
uerbo vite saciata,
crucis xristi fers iam grata
libens testimonia.
3. *Ergo per quem tibi datur
salus, celum reseratur,
uia uite demonstratur
et iter iusticie.*
4. *Hunc extollas digna laude,
huius festum colens gaude:
et gaudenti iam applaude
cantico leticie.*
5. *Hic est geyse ducis natus
uisione presignatus:
ante ortum est vocatus
stephanus a stephano.*
6. *Credit pater et miratur,
par it mater et letatur:
infans crescans exaltatur,
ut cedrus in lybano.*
7. Nam et puer adolevit
mox uirtutum donis creuit
celos amans yma spreuit
herens dei filio.
8. Huius carnis tecta uelo
mens intenta semper celo:
ardet tota dei zelo,
instat euangelio.
9. *Per hunc xristus predicatur,
turba credens baptizatur:
fides xristi dilatatur
in tota pannonia.*
10. *Hic ad instar salomonis
struit templa ditat donis,
ornat gemmis et coronis
cruces et altaria.*
11. *Ad docendum hic prelatos
uiros ponit litteratos,
iustos fidos et probatos
ad robur fidelium.*
12. *Sic talentum sibi datum
deo reddens duplicatum:
Ab eterno preparatum
sibi scandit solium.*
13. *Ubi xristo sociatus
et a xristo sublimatus:
regnat semper coronatus
in superna patria.*

14. Hunc deuote ueneremur,
hunc ex corde deprecemur,
ut per ipsum subleuemur
ad celorum atria.

Versforma: 11-11-11-5. – Dallama feltehetően az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert carmen sapphicum egy változata lehetett. (RMDT I, 138. sz.; vö. RMDT II, 111. sz.)

A latin eredeti 8-8-8-7 osztású szakaszokból áll. A hozzá tartozó dallam az esztergomi középkori Krisztus Teste Társulat könyvében (Liber Collegii Corporis Christi Strigoniensis. OSzK, Clmae 410) található. (RAJECZKY 275–77.) A magyar fordítás azonban nem az eredeti dallamot követte, amint erre már a versforma változásából is következtetni lehet. A szekvenciának egy másik fordítása a *Cantus catholici*-ben található (1651, 147–48; kötetünkben 211. sz. alatt). Ennek nótajelzése *Az igaz hitben végig megmaradjunk* kezdetű ének (l. 83. sz. alatt) dallamára utal, amely viszont *Sapphicum carmen* néven már korábban, a XVI. századi protestáns énekeskönyveink nótajelzéseiben is szerepelt. (RMDT I, 666.) Feltehető, hogy a Petri András másolatában fennmaradt fordítást is erre a dallamra énekelték.

18 Jesse giukerjbeol – a középkori források helyenként István király atyjának, Géza fejedelemnek nevét Jessére, Dávid király atyjának nevére cserélték. Így találjuk a *Chronicon Hungarico-Polonicum*-ban (Scriptores Rerum Hungaricarum. II. Bp. 1938, 305, 309), sőt a latin szekvenciának az *Ulászló graduálé*-bán levő verziójánál is (Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár. MSS I. 3. 274b–275a), ahol a megfelelő sor így hangzik: „Hic est yesse ducis natus”. Az ilyen verzió alapján készülhetett magyar fordítás a királyi származást célzó, bibliai-messiási csengésű (vö. Iz 11,1) névcsereit igyekszik megmagyarázni. – A strófában egyébként Szent István születésének csodás megjövendölésére is utalás történik. Ezt a *Breviárium Ecclesiae Zagrabiensis* (Venetiae 1484, 848–50) életrajza így mondja el: „Apparuit praeterea regine beatus prothomartyr stephanus dicens ei: Confide in domino mulier et certa esto quod filium paries, cui primo in hac gente corona debent et regnum meumque nomen illi imponas. Nascitur itaque praedictus a domino datus filius principi, quem antequam conciperetur in vtero dominus nouit.”

37 talentomat – célzás Szent István ünnepi miséjének evangéliumára, a talentumokról szóló példabeszédre (Lk 19, 12–26).

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 6b. – A címet a másoló a szöveg után írta. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

A *Virgo Dei Genitrix* kezdetű középkori himnusz fordítása. (CHEVALIER 21767; AH 11, 54.) Másik fordítása *Kegyves szép Szűz Mária* kezdettel a kézirat 8b és 15b lapján található. (Lásd a 94. sz. éneket.) Latin eredetije a 92b lapon, valamint a *Mihál Farkas-kódex* 70a lapján és Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 398) található. A harmadik strófája csak a magyar forrásokból ismert. Szövegét Kájoni nyomán közöljük.

1. Virgo DEI Genitrix,
Quem totus non capit Orbis;
In tua se clausit,
Viscera: factus homo.
2. Vera fides geniti,
Purgavit crimina Mundi:
Et tua Virginitas,
Manet quam desideras.
3. Partus et integritas
Discordant longas per oras:
Virginis in gremio,
Sed foederantur uno.
4. Te Matrem pietatis
Opem fer flagitat Orbis:
Subvenias famulis,
O benedicta tuis.
5. Gloria magna Patri
Compar gloria Nascenti:
Et Spiritui Sancto;
Gloria magna DEO. Amen.

Versforma: 7-8-7-7. – Dallamát Papp Géza a *Kájoni-kódex*-nek nevezett orgonatabulaturás gyűjteményből közölte. (RMDT II, 7. sz.)

8 tem magadnak = önmagadnak, tenmagadnak

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 15b. – Címe: *Alia De eadem*. Ez a kézirat előző darabjának címére utal, a főszövegben ezt adtuk meg. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

II. **Uo.** 8b. – Címő: *De beata maria uirgine*. Nótajelzése nincs.

III. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 69a–69b. – Címe: *Virgo Dei Genitrix*. Utána latin eredetije olvasható.

A *Virgo Dei Genitrix* kezdetű himnusz fordítása. Latin eredetijét és az *Istennek szűz szüléje* kezdetű másik fordítását lásd a 93. sz. ének jegyzetében.

Versforma: 7-8-7-7. – Dallama a 93. sz. énekével azonos.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 9a. – Nótajelzése nincs. A vers végén a következő latin könyörgés olvasható: „Fiant Domine oculi tui intendentes super regnum istud et super proceres regni istius, provinciam istam, et omnem christianum populum [!], sapientiam pacem charitatem et omnia quae nobis nostj ipse necessaria clemens et propitius tribuere digneris clemens, etc.” A könyörgést az énekkal kapcsolatban, Szent Péter és Pál ünnepén mondhatták.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 434. – Felirata: „Aurea luce. Nota: O Pater Sancte etc.” Előtte az *Aurea luce et decore roseo* kezdetű latin himnusz *In die Ss. Apostolorum Petri et Pauli Hymnus ad Vesperas* címmel.

Szövege megtalálható még a következő XVIII. századi gyűjteményekben: *Pécsi ék.* (az 1710 után másolt részben, 147b–148a); *Szoszna Demeter-ék.* (1714–15, 415–16; címe és nótajelzése: *Szent Péter, s' Pál Apostolok Napján. Nota: Az Igaz Hitben etc.*); *Kájoni János: Cationale catholicum* (Csík 1719, 366); *Zirci ék.* (1751–66, 27a; kezdő sora: „Jézus Krisztusnak kedves apostali”); *Paksi Márton György-ék.* (1760, 510); *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797, 71).

Szent Péter és Pál apostol ünnepére (jún. 29.) szóló ének, az *Aurea luce et decore roseo* kezdetű breviáriumi himnusz (CHEVALIER 1597; RADÓ 78) megromlott fordítása. Erre az összefüggésre a Kájoninál olvasható cím is felhívja a figyelmet. A középkori hagyomány tévesen Elpisnek, a filozófus Boethius feleségének tulajdonította. Valójában a karoling udvari költészettel kapcsolatba hozható, klasszikus hangvételű himnusz a IX. században lett általánosan ismertté. (SZÖVÉRFY I, 122–24.) A magyarországi

liturgiában is megtaláljuk kezdetől fogva. A XII. században már a *Codex Albensis* a Péter-Pál ünnep vesperásánál utal rá. (Fol. 104R.) Az *Ordinarius Strigoniensis* (Nürnberg 1496) ugyanerre az ünnepre a laudes himnuszaként jelöli. Különösen figyelemre méltók az *Ordinarius Agriensis* (Krakkó 1509) előírásai: „Sanctorum Petri et Pauli apostolorum [sc. festum] ... In primis vesperis... hymnus Aurea luce per totum nihil omittendo ... In matutinis ... hymnus Jam bone pastor usque finem per totum nihil omittendo ... In secundis vesperis ... hymnus Jam bone pastor, Sit trinitati ... Statim incipitur responsorium de sancto Paulo Magnus sanctus Paulus, hymnus Doctor egregie, Sit trinitati”. (I. m. 158–59.) A himnuszt tehát ún. divíziókkal, három részben énekelték. Teljes szöveg („per totum nihil omittendo”) szerepelt az első vesperásban. A laudesben a Szent Péterről szóló *Jam bone pastor* kezdetű versszakot énekelték végig. Az ünnep második vesperásában a *Jam bone pastor* kezdetű strófa után rögtön az utolsót énekelték, mert a *Doctor egregie, Paule* kezdetű versszak ugyancsak a záró doxológiával kapcsolva már a következő napnak, jún. 30-nak, a „Commemoratio Pauli” ünnepének első vesperásához tartozott. Az *Ordinarius Agriensis* előírásai szerint a himnusz, illetve a divíziók szerepeltek még a következő alkalmakkor: febr. 22: „Kathedra sancti Petri ... ad vespas ... hymnus Jam bone pastor, Sit trinitati”; aug. 1: „Ad vincula sancti Petri ... hymnus Jam bone, Sit trinitati”; jan. 25: „Conversio sancti Pauli ... hymnus Doctor egregie, Sit trinitati”. (I. m. 137, 167, 131.) Az említett ünnepek közül az első a középkori egri székesegyházban „festum tabulatum”, a harmadik és a negyedik „festum colendum”; Szent Péter és Pál patrocíniuma azonban országszerte igen elterjedt volt. Feltételezhető tehát, hogy a püspöki székhelyen latinul mondott káptalani zsoltószma himnuszát a nép a falusi templomok búcsúünnepén az anyanyelvén énekelhette. A divíziók gyakorlata pedig az idők folyamán a versszakok keveredését és a szöveg torzulását is elősegíthette.

A himnusz latin szövegét C. BLUME (AH 51, 216) nyomán közöljük:

1. Aurea luce et decore roseo,
Lux lucis, omne perfudisti saeculum,
Decorans coelos inclyto martyrio
Hac sacra die, quae dat reis veniam.
2. Janitor coeli, doctor orbis pariter
Judices saeculi, vera mundi lumina
Per crucem alter, alter ense triumphans
Vitae senatum laureati possident.
3. Jam bone pastor, Petre, clemens, accipe
Vota precantum et peccati vincula
Resolve tibi potestate tradita,
Quae cunctis coelum verbo claudis, aperis.
4. Doctor egregie, Paule, mores instrue
Et mente polum nos transferre satage,
Donec perfectum largiatur plenius,
Evacuato, quod ex parte gerimus.
5. Olivae binae pietatis unicae,
Fide devotos, spe robustos maxime,
Fonte repletos caritatis geminae,
Post mortem carnis impetrate vivere.
6. Sit trinitati sempiterna gloria,
Honor potestas atque jubilatio
In unitate cui manet imperium
Ex tunc et modo per aeterna saecula.

A fenti hat strófából Kájoni első kiadásában az első kettő és az utolsó található; közöttük harmadikként pedig a következő:

O felix Roma, quae tantorum Principum,
Es purpurata pretioso sanguine:
Non laude tua, sed ipsorum meritis,
Excellis omnem Mundi pulchritudinem.

A második kiadásban pedig az eredeti latin himnusznak ezt a rövidített és kiegészített változatát egészen átalakított három szakaszban látjuk viszont:

1. Decora lux Aeternitatis auream
Diem beatis irrigavit ignibus,
Apostolorum quae coronat Principes,
Reisque in astra liberam pandit viam.
2. Mundi Magister, atque Coeli Janitor,
Romae parentes, Arbitrique Gentium,
Per ensis ille, hic per Crucis victor necem,
Vitae senatum laureati possident.
3. O Roma felix, quae duorum Principum
Es consecrata glorioso sanguine:
Horum cruore purpurata caeteras
Excellis orbis una pulchritudines.
4. Sit Trinitati ...

A meglehetősen torzult magyar fordításban az első és negyedik versszak megfelel a latin eredeti ugyancsak első és negyedik strófájának. A Kájoni első kiadásában olvasható harmadik latin versszaknak pedig a magyarban a hetedik felel meg.

A fordítás torzulásának legfőbb oka a latin és a magyar dallammintájának és versformájának különbözőségében keresendő. A himnusz középkori dallama a magyarországi hagyományban közismert volt. (Vö. RADÓ 78.) A magyar fordítás azonban ettől eltért és az *O pater sancte*, illetve *Az igaz hitben végig megmaradjunk* kezdetű énekek dallamát, szapphikus versformáját követte. A merőben más szerkezetű strófákban azután az ének mondanivalója is szabadon alakult.

Versforma: 11-11-11-5. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 111. sz.)

96.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. Petri András-ék. 1630–31, 9b–10a, 8b. – Címe: *Alia De eadem*. A főszövegben az előző ének címe olvasható. Petri András előbb az 1–4. és a 14–19. versszakokat másolta le egyvégtében a 9b–10a lapokra s a szöveg végére írta: „finis ad est op.” Később vékonyabb tollal a 4. versszak után „Hakik megh terny” szavakat és az éneknek így kezdődő strófáját a 9b lap aljára beírta. Ez a versszak Kájoninál is ezen a helyen található. A strófa után a „fordiczj vizza egiet” szavakkal az előző, 8b lapon levő szövegrészre utalt, itt a 6–13. versszakok szövegét írta le. – Az éneket ebben a Petri által összetoldott formájában közöljük, bár Kájoninál a 6–13. versszakok hiányzanak. Ezért az is lehetséges, hogy Petri ezeket egy másik, a strófaeképletében egyező, témájában hasonló énekből vette át.

II. Pécsi ék. 1674, 13b–15b. – Címe: *De divisione S. Apostolorum Ad Notam Ebredgyel fel világot etc.* A főszövegben ez a nótajelzés olvasható.

III. Kájoni János: Cationale catholicum. Csík 1676, 435–36. – Címe és nótajelzése: *Szent Péter, Es Sz. Pál Apostolról. Nota: Ebredgyél-fel Világ büneidből.* – Kájoni második kiadásának szövege (Csík 1719, 367–68) kisebb eltérésekkel ezzel a szövegvariánssal egyezik.

Az apostolok ünnepére szóló ének. Forrása ismeretlen. Petri Andrásnak nyilván az lehetett a szándéka, hogy az *Atya Istennek szerelmes szent fia* kezdetű, Péter és Pál apostolról szóló éneket az apostolok egész sorával kiegészítse. Ehhez felhasznált egy másik, feltételezhetően eredetileg „De martyribus” című énekből nyolc versszakot, amelynek első három szakasza Keresztelő Szent Jánosról, a továbbiak pedig Jakab, Bertalan, Máté, Simon, Judás Tádé, valamint András apostolról szólnak. Tartalma miatt ez az ének közeli rokona a *Gyöngyösi toldalék De S. Apostolis* című darabjának. (Lásd 83. sz.)

Versforma: 11-12-12-14. – A *Petri András-ék.* szövegváltozatának dallama feltehetően a szövegvariánsok nótajelzésében idézett *Ébredjél fel világ büneidből* kezdetű 10-10-10-14 osztású ének dallamának variánsa lehetett. (Vö. RMDT I, 219. sz. és RMDT II, 131. sz.)

24 szolituán menjbeöl – utalás Saul-Pál megtérésének történetére (Csel 9).

26 Valasztot edenie – Szent Pált isteni szózat nevezi így a megtérésének jelenetében (Csel 9, 15).

37–44 A két versszak záró jellege arra mutat, hogy ezekkel eredetileg egy ének befejeződött.

45–56 Három versszak Keresztelő Szent János vértanúságának az evangéliumokból ismert történetét foglalja össze (Mk 6, 21–29).

48 Teöruenj keöueöl = törvény kívül, törvénytelenül

61 Licaonian – Likaoniában, kisázsiai tartományban.

67 igik atal = igék által

74 sors bocziatass atal = sorhúzással

97.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 10a. – A végén: „Finis”. Nótajelzése nincs.

A kéziratban a 4. versszak után utólagosan beírva ez a megjegyzés olvasható: „ide keöuetkezik az utolso uers.” Ez a megjegyzés a lap alján levő, szintén utólag beírt *Oh áldott Jézus tégedet dicsérünk* kezdetű strófára vonatkozik, amelyet a másoló szándéka szerint ötödik versszakként közlünk. Ez a versszak Kájoninál nincs meg, és latin eredetije is ismeretlen.

II. **Pécsi ék.** 1674, 92b–93a. – Címe: *Himnus in festo cuiusuis confessoris ad Saficum carmen Notam.*

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 458–59. – Címe és nótajelzése: *Iste Confessor. Nota: O mi Szent Atyánk etc.* A főszöveg élén ez a nótajelzés olvasható. Előtte a latin eredeti. – Szövege megtalálható még Kájoni második kiadásában. (Csík 1719, 390.)

Az ének az *Iste confessor Domini sacratus* kezdetű, a hitvallók ünnepén szokásos IX. századi vesperás-himnusznak fordítása. (CHEVALIER 9136; AH II, 77.) A latin eredeti szövegét Kájoni nyomán (458. l.) közöljük.

DE CONFESSORIBUS.

Hymnus ad Vesperas.

1. Iste Confessor Domini sacratus,
Festa plebs cujus celebrat per Orbem:
Hodie laetus meruit secreta,
Scandere Coeli.
2. Qui pius, prudens, humilis, pudicus,
Sobrius, castus fuit, et quietus:
Vita dum praesens vegetavit ejus,
Corporis artus.
3. Ad sacrum cujus tumulum frequenter,
Membra langventum modo sanitati:
Quolibet morbo fuerint gravata,
Restituuntur.
4. Unde nunc noster Chorus in honorem,
Ipsius Hymnum canit hunc libenter:
Ut piis ejus meritis juvemur,
Omne per aevum.
5. Sit salus illi, decus, atque virtus,
Qui supra Coeli residens cacumen:
Totius Mundi machinem gubernat,
Trinus et unus. Amen.

Versforma: 11-11-11-5. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 111. sz.)

98.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 10b–11a. – A végén: „Finis”. Nótajelzése nincs.

Szövege a *Kájoni latin–magyar versgyűjteménye* című, ma lappangó kéziratban (1677 k., 141) is megvan; itt a nótajelzés Körmendí Gáspár *Gyönyörködjél, Szűz Mária, a magos mennyországban* kezdetű énekére utal. (RMDT II, 648.)

Az ének Krisztus Tábor-hegyi színeváltozásának (transfiguratio Domini) evangéliumi jelenetét mondja el. (Mt 17, 1–8; Mk 9, 2–13; Lk 9, 28–36.) Ünnepe a keleti

egyházban már az V. századtól, nyugaton a IX. századtól ismeretes. 1475-ben III. Calixtus pápa Hunyadi János nádorfehérvári győzelmének emlékére aug. 6-án az egész egyházban nyilvános ünnepnek rendelte. Erről Temesvári Pelbárt egyik beszédében így emlékezik meg: „Tertia ratio est institutionis huius festi enim victoriose triumphationis, quia licet et antea hoc festum celebrabatur: tamen minus sollempniter. Sed postea anno domini M.cccclvj. cum fetidissimorum theucrorum obsedis exercitu validissimo castrum nador alba dictum: ut exinde totam demolirent ungariam: ac consequenter christianitatem totam: cruciferum ex aduerso resistentibus deus dedit victoriam christianitatis: theucro turpiter effugato isto die transfigurationis.” (*Pomerium Sermonum de Sanctis*. Hagenau 1500. Pars II, Sermo XLV. De Transfiguratione 4.)

Az ének közvetlen forrását nem ismerjük. Benne azonban az evangéliumi történet elmondásán túlmutató párbeszédés nyomok figyelhetők meg. Pelbárt imént idézett beszéde az ünnep magyar vonatkozásán kívül ezeknek is magyarázatához segít. A végén ugyanis történet, az ún. „história devota” olvasható, amit a szerző így vezet be: „In ista transfiguratione moyses et helyas loquebantur cum christo de excessu passionis et mysterio humane redemptionis. Idcirco pro simplici devotione secundum humane imaginationis módum solum a devotis describi de historia devota.” Ezután a hallgatóság képzeletére ható párbeszédés fejezet következik, amely valójában devóciós játék, rövid templomi misztérium. Szövegét – tagolással és kiemelt szedéssel szemléltetve a párbeszéd lehetőségeit – teljes egészében közöljük:

Die ergo statuta adduxit deus Moysen legislatorem de limbo, et heliam de paradiso, qui fuit eximius prophetarum. Et de terris tres a christo voluit assumi Petrum pro matrimonialibus, iohannem pro virginibus, et iacobum pro continentibus viduis ut omnium salutem velle ostenderet. De celo autem licet scriptura non dicat tamen verisimile est affuisse angelos in adductionem helye et moysi ministrantes, et sancte trinitati assistentes et praecipue Gabrielem, qui a principio fuit minister incarnationis. Ergo in monte illó constitutis his pie contemplari possumus quomodo deus proposuit filio dicens:

[Deus:] *Charissime fili: en pro charitate nimia misi te in carnem mortalem ad redimendum hominem. Esto ergo paratus pati omnia quam scripserunt prophetae.*

At Jesus:

[Jesus:] *Mi pater non sicut ego volo sed sicut tu (Mat. xxvj.) Verumtamen conqueri possum mundum: quare me negant filium dei: nec recipiunt miraculorum testimonia iudei: sed demonio attribuant, infirmos curo: mortuos suscito: demoniacos libero: penos eternas malis propono: et vitam eternam bonis promitto; et tamen in duritia cordis perseverant.*

Tunc moyses et helyas coram omnibus adorant christum et gratias agent de adventu eius ut dicit Ludolphus dicens:

[Moyses et Elias:] *O fili dei iesu compatimur quidem tibi quando debes flagellari crucifigi et mortem pati. Sed tu misericors deus memento nostri in beneplacito tuo. Recordare abraham, ysaac et israel servorum tuorum dauid et omnium prophetarum quibus iureiurando redemptionem promisisti, ostende nobis domine misericordiam tuam.*

Tunc Jesus ait

[Jesus:] *Clarifica me pater claritate quam habui antequam mundus fieret. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. En ego quae tibi placita sunt facio offerens me paratum mori ex charitate pro animarum redemptione.*

Mox ergo resplenduit facies eius. Quoad Petrus videns dixit ad Jesum

[Petrus:] *Domine bonum est nos hic esse ... perpetuo.*

Adhuc loquente petro, ecce nubes lucida obumbrata est in qua apparuit spiritus sanctus. Et ecce vox dei patris de nube sonitu quasi tonitruum dicens

[Deus Pater:] *Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene conplacui, in quo bene placitum dei complebitur de reparatione mundi, ipsum audite obediendo fidei.*

Hec audientes discipuli et non potentes sufferre maiestatem diuine vocis ceciderunt in faciem. Interim moyses et helyas recesserunt ad loca sua: et gaudia nuncios helyas ad Enoch dixit

[Helias:] *Letatus sum in his que dicta sunt mihi in domum etc.*

Moyses in lymbo ait patribus

[Moyses:] *In conuertendo dominus captivitatem etc.*

Gabriel in celo dixit

[Gabriel:] *Ecce nunc benedicite dominum.*

Tandem iesus tetigit discipulos dicens.

[Jesus:] *Surgite nolite timere.*

Et leuantibus oculis viderunt solum iesum qui descendentibus illis tunc praecipit dicens

[Jesus:] *Nemini dixeritis visionem etc.*

Subiungens quando passurus esset, q. d.

O charissimi discipuli, ecce vidistis meam faciem gloriosam sicut in proximo videbitis alapisatam, consumptam, [Jesus:]
cruentatam. Et cetera dilata.

Rogemus ergo christum ut per suam passionem saluet nos.

Pelbárt beszédének e historia devótá-ja nyomán nyilvánvaló, hogy énekünk szerzője nem latin éneket, himnuszt fordított, hanem a prédikációs gyűjteményekben divatos párbeszédés megelevenítés mintájára az evangéliumi jelenetet igyekezett ugyancsak dramatizálva, de magyar nyelven énekelhető formába önteni. Ezzel mondanivalóját a ferences prédikációk előadásakor divatos párbeszédés devóciós énekké alakította. Megfigyelhető ugyanis, hogy az első három versszak egyszerűen a bibliai történetet mondja el; de a negyedikben már a két próféta szólal meg. Majd az evangéliumok elbeszélésével közös mozzanatok következnek. Elmarad ugyan a túlvilági helyükre visszatérő próféták, valamint Gábrriel arkangyal szózata, az ének utolsó előtti versszakában azonban újra a prédikációs elbeszélésből a záró felszólítást halljuk: az énekes Krisztus halálának érdeméért üdvösséget kér.

Az ének három soros, a végén összecsendülő, A-A-A rímelésű szakaszokból áll, amelyet azonban Petri András sortagolás nélkül másolt. A sorvégeket általában a rímek alapján fel lehet ismerni. Helyenként azonban a sorvégző-sorkezdő szavak elkülönítését több szó azonos végződése bizonytalanná teszi. A sorok szótagszáma 15–19 között váltakozik. Az egész ének harminc sorából huszonháromnál a sorok végén egy-egy hét szótagos különválasztható tag figyelhető meg. E bizonytalan versforma magyarázatát a *Kájoni latin–magyar versgyűjteményé*-nek nótajelzésében feltüntetett *Gyönyörködjél, Szűz Mária, a magos mennyországban* kezdetű ének sem adja meg, mivel ennek sem maradt fenn hangjegyekkel lejegyzett dallama; versformája pedig a Petri-kézirat itt közölt énekéhez hasonló bizonytalanságot mutat. Kézenfekvőnek látszik tehát, hogy a megoldás keresésénél a XV. század második felében elrendelt és Hunyadi nándorfehérvári győzelmét idéző Színeváltozás-ünnep liturgiájának magyar földön használt verses szövegeit és azok dallamát is figyelembe vegyük. A himnuszok és szekvenciák aránylag nagy számú és változatos sorából egyedül a *Gaude mater pietatis in valle gementium* (CHEVALIER 6876) kezdetű himnusz jöhet számításba, amely három 8/7 osztású 15 szótagos sorból álló strófákból tevődik össze, és a *Pange lingua gloriosi corporis mysterium* kezdetű oltáriszentségi ének dallamára énekeltek. (RADÓ 250. sz.; RAJECZKY, Melodiarium, Hymn. 98. sz.) A melizmákban gazdag *Pange lingua*-dallam a magyar szövegek adaptálásánál az egyes sorokban a fentebb leírt szótagszám-ingadozást megengedi, és a sorok végének hétszótagos tagját is magyarázza. Ehhez a dallamhoz az *Emlékezzünk keresztyének az Úr Krisztusról* és a *Gyönyörködjél Szűz Mária a magas mennyországban* kezdetű énekek szövege egyaránt alkalmazható és a szöveg bizonytalannak látszó szótagszáma is megmagyarázható. A *Batthány-graduál* három énekének tanúsága szerint ezt a dallamot a nép a XVI. században még általánosan ismerhette. (RMDT I, 531.) Az ének szerzője a maga szerkesztette szöveget az általánosan énekelte dallamra a fentiekben rekonstruált módon alkalmazhatta.

27 zemeliet – a kézirat szövege esetleg így is olvasható: szemétjét, szennyét.

99.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 11a. – A nótajelzést a másoló utólag írta a cím alá.

Szent Márton tiszteletére írt ének. Latin eredetije a hazai liturgikus forrásokban nem található. Lényegében a szent ünnepének breviáriumi életrajzát, a „vitá”-t foglalja énekbe. A *Breviarium Strigoniense* (Venetiis 1515, 347–48) lekciónak szövege, amely az ének tartalmát is magyarázza, a következő:

„Martinus sabarie pannoniorum oppido oriundus: sed intra italiam papie alitus: cum patre suo tribuno militum sub constantino et iulio cesare militavit. Cum esset annorum duodecim: invitis parentibus ad ecclesiam confugit: et catecuminum se fieri postulavit. Cum esset annorum quindecim ad militandum urgeretur: uno tamen seruo contentus. Quodam hyemali tempore: per portam amdiensium transiens: pauperem quendam nudum obuium habuit. Qui cum a nullo elemosynam accepisset: martinus hunc sibi seruatum intelligens: arrepto ense clamydem que sibi tamen supererat diuidit: et partem pauperi tribuens reliqua rursus induitur. Sequenti igitur nocte christum clamydis seu quam pauperem texerat parte vestitum vidit: ipsumque ad circumstantes angelos loquentem sic audiuit: martinus adhuc cathecuminus hac me veste contextit.”

Az ének tartalmilag és formailag feltűnő párhuzamosságot mutat a Petri-kéziratban az utána következő Szent Márton-énekekkel. (100. sz.) Az egyformán két-két tizen-

egyes sorból álló versszakokat e két énekben akár kölcsönösen fel is lehetne cserélni. Ez a hasonlóság és a két ének szüksézává egyszerűsége régi eredetre vall. E szövegek mögött Szent Márton ünnepének egy régi magyar szekvenciája, prédikáció utánra való vagy processzióra énekelt darabja rejlik. Lehetséges, hogy mindkettőnek eredetileg egyazon latinból fordított vagy magyarul szerzett ének lehetett a forrása. A dallammintára, a *Vitam, quae faciunt beatiorem* kezdetű Martialis-epigramma dallamára a másoló maga utal. Ez a dallam eddigi ismereteink szerint magyar földön a XVI. század folyamán terjedt el. (CSOMASZ TÓTH KÁLMÁN: *Humanista metrikus dallamok Magyarországon*. Bp. 1967, 330.) Lehetséges, hogy a Petri András kéziratában reánk maradt két Szent Márton-ének eredetije a XVI. századból való.

Versforma: 11-11; rimelő sorokkal. – A nótajelzésben idézett dallamának változatait lásd: RMDT I, 134. sz.

100.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 11a. – Címe: *De eadem Allia*. A szöveg után: „Finis jam de sancto Martjno.” Nótajelzése nincs.

II. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 24a–b. – Címe: *De sancto Mar[t]ino ad notam*. A főszövegben ez a cím olvasható. Nótajelzése nincs.

A Szent Márton tiszteletére írt ének feltehetően latin mintáktól függetlenül alakított magyar szekvencia, prédikáció utáni vagy processziós ének, amely azonos töről származhatott a kéziratban közvetlenül előtte levő, azonos formájú Szent Márton-énekekkel. (Lásd a 99. sz. ének jegyzetét.)

Versforma: 11-11. – Dallama ismeretlen.

101.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 11b. – Az *Iste confessor* kezdetű breviáriumi himnusz dallamára utaló nótajelzést a másoló utólag írta a cím fölé. A szöveg végén: „Finis”.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 484–85. – Címe: *Más*. A végén: „Amen”. Nótajelzése az *Iste confessor* magyar fordítását, az *Ez az Istennek kedves szolgája* (lásd 97. sz.) kezdetű éneket idézi. – Kájoni szövege a Petriéhez hasonlítva lényegesen csiszoltabb; a negyedik sora következetesen ötszótagú. A nagyszámú szövegeltérés miatt a főszövegben második helyen teljes terjedelmében közöljük.

Szövege megtalálható még Kájoni második kiadásában (1719, 418), továbbá a következő XVIII. századi forrásokban: *Pécsi ék.* (XVIII. századi kéz írása, 121a–b; a szöveg Kájont követi); *Bocskor-kódex* (1716–39, 126a); *Dőri-ék.* (1763–74, 387); *Mocsy Elek-ék.* (1798, 70b).

Az Alexandriai Szent Katalin tiszteletére írt ének szerzője, eredetije ismeretlen. A benne elmondott történet a szentnek rövid breviáriumi legendáját tükrözi. (Lásd *Breviarium Strigoniense*. Velence 1515, 355.) Ennek egy részletesebb változata Temesvári Pelbártnak egyik Szent Katalin-napi beszédében, a „Legenda de passione” című fejezetben olvasható. (*Pomerium sermonum de sanctis*. Hagenau 1500, Sermo I, Litt. G–H.) Az éneknek közeli rokona még a XV. századból való *Castitatis lilium, sancta Catharina* kezdetű hórás-vers, valamint a magyarországi liturgikus gyakorlatban ugyancsak a XV. században elterjedt *Ave Catharina, martyr et regina* kezdetű breviáriumi himnusz is. Ezek szintén a legendát mondják el és szövegük Kájoninál (1676, 484–485) a magyar ének közvetlen szomszédságában található. Az említett forrásokban a legenda rövid gondolatmenete a következő: Maxentius császár Alexandriában uralkodásának harminctödik évében elrendelte, hogy birodalmának valamennyi alattvalója áldozzék a pogány isteneknek. A városban élt Costus király tudományokban igen jártas Katharina nevű leánya, aki keresztény volt. Mikor a császári parancs teljesítését megtagadta, Maxentius tudósokat szólított, hogy vitában győzzék meg a leányt. Azok azonban a leány hatására kereszténynek lettek. A császár ezért a tudósokat, de Katharinát is halálra adta. Testét a Sinai hegyen angyalok temették el.

A Szent Katalin-legenda magyarországi történetét KATONA LAJOS tekintette át. (Alexandriai Szent Katalin legendája középkori irodalmunkban. Bp. 1903.) Megállapította, hogy annak magja az ún. „Passió”, amelyet Jacobus a Voragine *Legenda Aurea*-ja is tartalmaz; ehhez kapcsolódott később a szent életének további részeit elmondó „Nativitas” és a „Conversio”. Petri András kéziratának éneke tehát a legenda legrégebbi magját, a passiót foglalta versekbe, amihez az ismeretlen énekszerző valamelyik prédikációs gyűjteményt vagy a *Legenda Aurea* elbeszélését használhatta forrásul.

Versformája Petrinél: 11-11-11-6; Kájoninál: 11-11-11-5. – A nótajelzésben idézett dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 111. sz.)

102.

Kézirata és nyomtatott kiadásai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 11b–12a. – Címe: *De eadem*. A főszövegben az előző ének címét adtuk meg. A végén: „Finis.”

II. **[Ács Mihály] Zöngedező Mennyei Kar.** Lőcse 1696, 192–193. – Címe: *Sz. Catharina napjára való*.

III. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 153–154. Kiad. MJK 38, 187–188. – A dallamát is közli. A végén: „Amen.” – Szövege a Petri-féle változathoz hasonlóan lényeges eltéréseket mutat; ezért a főszövegben teljes egészében közöljük. Ugyanez a *Cantus catholici* egy későbbi kiadásában (Nagyszombat 1675, 245) és Kájoni János *Cantionale catholicum*-ának mindkét kiadásában (Csík 1676, 485–86; 1719, 419) így módosul: az első sorok utolsó szava, továbbá a második sorok teljesen megismétlődnek. Az 1. strófa például így alakul:

Szüz támada, pogány népnek nemzetéből, nemzetéből:
Szüz Szent Catharina, Costus-nevü Király véréből.
Szüz Szent Catharina, Costus-nevü Király véréből.

Az Alexandriai Szent Katalin tiszteletére szerzett ének gondolatmenete feltűnő párhuzamosságot mutat az *Ave Catharina, martyr et regina* kezdetű, XV. századból származó és a hazai középkori liturgikus gyakorlatból is ismert breviáriumi himnusszal. (CHEVALIER 1716; RADÓ 59.) Lehetséges, hogy Petri kéziratának szövege e himnusz fordításának sok másolástól torzult, és különféle dallamokhoz alakított változata. Erre utal az is, hogy a himnusz latin szövege Kájoninál (484) közvetlenül a magyar ének előtt található. Összehasonlításképp a latint itt közöljük:

Hymnus.

Nota: Ave maris stella, etc.

1. Ave Catharina, Martyr, et Regina:
Virgo DEO digna, Mitis et benigna.
2. Costi Regis nata, Virgo Deo grata:
Vera Sponsa Christi, Christum induisti.
3. Quae te spondesti, Fore Sponsa Christi:
Sponsa Sponso gratos, Fac nos, et acceptos.
4. Victrix sapientum, Dum subis tormentum:
Caesa lacte fluis, Syna sepeliris.
5. Monstra vitae viam, Ut Philosophiam:
Mundi transeamus, Veram requiramus.
6. Ora et inclina, Nobis verum Syna:
Ut intremus tecum, Chorum Angelorum.
7. Sit Laus DEO Patri, Summo Christo Decus:
Spiritui Sancto, Tribus honor unus. Amen.

Versforma: 11-16. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 3. sz.)

Petri András kéziratában az egyes strófák nincsenek sorokra bontva és mivel a dallamintáját sem jelölte meg, azok nehezen rekonstruálhatók. Általában mindegyik versszak három részre tagolható. Az első nagy többségében tizenegy, néha tíz vagy tizenkét szótagból áll. A harmadik rész – egy kilenc szótagos kivételtől eltekintve – mindig tíz szótagos. E két rész közrefogja a középső szakaszt, amely általában hét (egy-egy esetben hat, illetve kilenc) szótagos. Ha tehát a strófákat két sorosnak vesszük, azok szabályos alapképlete: 11-16. Ugyanezt mutatja a *Cantus catholici* változata is, ahol a sorok meghatározását a dallam segíti. Itt azonban a két sor közti egyenetlenséget az énekeskönyv szerkesztője a fentebb bemutatott módon ismétlésekkel próbálta kiegyenlíteni.

3–4 Az I. és III. szövegvariáns katolikus jellegét a II. változatban protestáns interpoláció tünteti el. Ugyanez a 15. sorban is megfigyelhető.

103.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 12a–b. – A *Paradicsomnak dicső kútforrása* kezdetű énekre utaló nótajelzést a másoló utólag írta a cím fölé. A végén: „Finis 1630”.

Az ének a bibliai Mária Magdolnának legendáját foglalja versbe. (Lásd a 8. sz. vers jegyzetét.) Forrását nem ismerjük. Feltehető, hogy az ismeretlen szerző eredetileg magyarul verselhetett meg a történetet, felhasználva Jacobus a Voragine *Legenda Aurea*-jának vagy esetleg Temesvári Pelbárt Mária Magdolna-beszédének (*Pomerium sermonum de sanctis*. Hagenau 1500, De sancta Maria Magdalena sermo I. Sub litteris G–K) megfelelő részeit.

Nótajelzése *A paradicsomnak dicső kútforrása* kezdetű apostol-énekre utal, amelynek szövege azonban csak jóval későbből, Kájoni János *Cantionale catholicum*-ából (Csík, 1676, 432) és a *Mihál Farkas-kódex*-ből (1677–87, 59b) ismeretes. Versformája: 12-12-12-12. – Dallama ismeretlen.

4 Stjrusrol – másolási hiba, helyesen: Syrusról. Vö. *LegAur.*: „Maria Magdalena ... clarissimis est orta natalibus ... Cuius pater Syrus, mater vero Eucharía nuncupata est.”

5 Isten tanítványja – a legenda szerint Maximinus egyike volt annak a hetvenkét tanítványnak, akit Krisztus az evangélium elbeszélése szerint kettésével maga előtt küldött oda, ahol tanítani készült (Lk 10, 1). *LegAur.*: „Maximinus unus de lxxii domini discipulis”; Pelbárt: „Erat tunc inter discipulos sanctus Maximinus unus ex septuaginta duobus.”

7–10 A legenda szerint a három testvére volt Jeruzsálem és környéke: Lázáré maga Jeruzsálem városa, Mártáé Bethánia és Máriáé Magdala („Magdalom”), amiért is a Magdolna melléknevet kapta. *LegAur.*: „Hec cum fratre suo Lazaro, et sorore sua Martha Magdalum castrum quidem est secundo milliario a Geneareth, et Bethania qui est iuxta Ierusalem, et magnam Hierosolymorum partem possidebant quae tamet omnia inter se taliter diviserunt, quod Maria Magdalum a quo et Magdaléna nuncupata est, Lazarus partem urbis Hierosolymis et Martha Bethaniam possiderunt.”

11–12 Márta jellemzése. *LegAur.*: „Martha prudens partes sororis et fratris et suam strenue gubernabat.”

17–20 Az 5. versszak arra az evangéliumi jelenetre céloz, ahol a bűnös asszony Krisztus lábát olajjal és könnyeivel öntözte, hajával törölte (Mt 26, 6–13). A korai legendás hagyomány nyomán Jacobus a Voragine is ezt a bűnös asszonyt Mária Magdolnával azonosította és a kettő történetét összeolvasztotta.

21–24 Az első pünkösöd után az apostolok és tanítványok iránt Jeruzsálemben fokozódott a gyűlölködés (Csel 4, 1–4). *LegAur.*: „Post ascensionem igitur domini, sed anno xiiij a passione cum iudei Stephanum iam diu occidissent, et ceteros discipulos a Iudee finibus eiecissent diuersarum gentium discipuli subeunt regiones.”

26 Akaratjok ellen – a legenda szerint kormány nélküli hajóra tették őket, és a tengeren hányódva így jutottak el „Marsiljá”-ba, a mai Marseille-be. Az ének itt csak szűkszavúan céloz a történetre. *LegAur.*: „Omnes hij insimul et plures alij christiani navi ab infidelibus impositi, et pelago sine aliquo gubernatore expositi, ut omnes ... submergerentur. Diuino tandem nutu Marsiliam advenerunt.”

29 Aquensis – Aquitania. *LegAur.*: „Tandem divino nutu ad Aquensem ciuitatem venerunt et populum illum ad fidem Christi quoque multa miracula adduxerunt. Ubi etiam beatüs Maximinus in episcopum ordinatus est.” A legenda szerint Lázár és Maximinus maguk között megosztották Marsiliát és Aquitaniát és lakóit püspökként gondozták, térítették. Ennek a történetnek a foszlányai keverednek a következő 8. versszak eléggé homályos soraiban is.

33–36 Egi nagy magas hegjre – Mária Magdolna remetiségbe vonult. *LegAur.*: „Interea beata Maria Magdalena, superne contemplationis avida, asperrimam heremum petiit, et in loco angelicis manibus praeparato per xxx. annos incognita mansit.”

37–38 fel ragadiak uala – a *LegAur* szövegének úgyszólván szoros fordítása: „Qualibet autem die in septem horis canonicis ab angelis in ethera elevabatur.”

39 ettel, ittal, nekj elégj uolna – *LegAur.*: „Diebus singulis bis suavissimis dapibus satiata ... corporalibus alimentis nullatenus indigebat.”

40 Angjalj szengesteöl – *LegAur.*: „Et celestium agminum gloriosos concentus etiam corporalibus auribus audiebat.”

41–46 egj remete – aki a Mária Magdolna körüli csodálatos dolgoknak szemtanúja lett. *LegAur.*: „Sacerdos autem quidam solitariam vitam agere desiderans, ad

duodecim stadia loco eidem vicinam sibi cellam locavit. Die igitur quendam Dominus predicti sacerdotis oculos aperuit et corporeis oculis evidenter aspexit qualiter angeli ad predictum locum in quo beata Maria morabatur descendebant et eam in ethera sublevabant, et post hore placitum ad eundem locum cum divinis laudibus revocabatur.”

47–48 Kin eő cziudalkozuan – *LegAur*: „Volens autem sacerdos tam admirabilis visionis veritatem agnoscere, creatori suo precibus se commendans ad predictum locum audaci deuotione properabat.”

50–56 Hogj el menne mingjart – Magdolna a remetét elküldi Maximinusért. *LegAur*: „Beatum Maximinum adeas et ei hoc studeas intimare, proximo die resurrectionis dominicee tempore quo ad matutinum surgere consuevit, oratorium solus ingrediatur et me illic per angelorum ministerium inveniet consistentem.”

53–60 A 14. és 15. versszak sorai a kéziratban összekeveredtek. A verssorok rendjét a főszövegben a *LegAur* alapján állítottuk helyre.

53 Edesjaba = Edesszába

62 Ket singnire – *LegAur*: „Erat autem spacio duorum cubitorum elevata a terra.”

68 oltar elleöt – *LegAur*: „Deinde toto corpusculo ante altare prostrato crepitudine sanctissima illa anima migravit ad Dominum.”

3–76 A záróstrófa a legenda befejező könyörgését követi. *LegAur*: „O Christi beatissima discipula te deprecamur pro Christi Iesu amore pro nobis peccatoribus Deum exora quatenus saluari possimus pro tua merita Amen.”

104.

Nyomtatott kiadása és kézírata:

I. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 360–61. – Felirata: „Mas. Nota: Követi vala népnek etc.” – Szövege változtatás nélkül megtalálható Kájoni második kiadásában is. (1719, 292.)

A versfőkben: DOMJNA ORA PRO NOBIS.

A versfők tanúsága szerint Kájoni szövegváltozata hitelesebbnek tekinthető a Petri-kéziratban levő másoltnál. Ezért a főszövegben ezt közöljük.

II. **Petri András-ék.** 1630–31, 13a–b. – Az ének fölött olvasható felirat („DE GLORIOSA ET DE BEATA MARIA sequitur”) a kéziratnak a Mária-énekeket tartalmazó részét vezeti be. Ez az utolsó szó elhagyásával főszövegünkben címként található. A szöveg végén: „Finis”.

A versfők szövege hibás: OMJNONJ ORA RO OBIS. Ez a Petri-kézirat másolatában történt különféle torzulások eredménye. Az 5. és 7. versszak után a másoló helyet hagyott ki, majd utólag betoldott két olyan versszakot, amelyek a versfőszöveget elrontották. Ugyancsak utólag másolta be a 12. és 14. versszakot. Hiányzik a 10. és 13. versszak, a 15–16. pedig felcserélődött. Úgy látszik tehát, hogy Petri András már egy romlott szöveget másolt, majd talán egy másik kézirat segítségével megpróbálta azt javítani.

A Szűz Máriát dicsőítő ének szerzője ismeretlen. A versfők arra mutatnak, hogy nem fordítás, hanem eredetileg is magyarul készült. A bűn nélkül született és a bűn szerzőjét, a sátánt legyőző Máriát a középkorból örökölt, helyenként a Lorettói litániából kölcsönzött képek, hasonlatok, megszólítások segítségével jelenítette meg.

Versforma: 16-11. – A nótajelzésben idézett XVI. századból való dallama XVIII. századi forrásból ismert. (RMDT I, 130/III. sz.; vö. RMDT I, 101/II. sz.)

1 Christusnak Szent Anna – A Lorettói litánia megszólítása: „Mater Christi”.

2 Szent Háromságnak Szolgáló-Leánya – a középkori Mária-költészet gyakori hasonlata: „Trinitatis ancilla”.

7 Próféta – lásd a 86. sz. ének 5. sorát és a hozzá írt jegyzetet,

8 Szépséges Szűznek – a Lorettói litánia megszólítása: „Virgo pulcherrima”.

16 meg-rontád – a kifejezés a Bibliából, az Úr által a sátánra mondott átokból és az első asszonynak tett ígéretből ered: „Ellenkezéseket vetek közötted és az aszszony’ állapot között ... ő meg rontya a’ fejedet.” (1 Móz 3, 15.) Az idézett helyet az ókeresztény hagyomány Szűz Máriára vonatkoztatta. Lásd még a 83. sz. ének 3. sorának jegyzetét.

21 fene Sárkánynak – az embert kígyó („sárkány”) képében Isten ellen lázító gonosz léleknek.

105.

Kézírata: **Petri András-ék.** 1630–31, 13b–14a. – Címe: *De eadem allia*. A főszövegben a cím a 13b lapon olvasható és az előző ének előtt levő összefoglaló felirattól

való. A nótajelzés a *Mennynek földnek e világnak Ura* kezdetű és Petri Andrásnál is megtalálható verses passió (136. sz.) dallamára utal.

Az ismeretlen szerző Szűz Mária mennybevitelének ünnepére (Assumptio Beatae Mariae Virginis, aug. 15.) írta énekét. Ez a nép nyelvén a Nagyboldogasszony napja és a hazai liturgikus gyakorlatban kezdetől fogva kiemelt ünnep volt.

Az ének közvetlen forrását nem ismerjük, tartalmában azonban ősi hagyományt őriz. A keresztény tanításnak Szűz Mária test szerint való mennybevitelét tanító szűkszavú tételét a korai keresztény irodalomból származó apokrif iratok legendái apró részleteiben kiegészítették és kiszínezték. E legendás előadás szerint, amikor elérkezett Mária halálának ideje, Isten főangyal küldött, hogy vigye el a mennybevitel és a fiával való találkozás hírért Máriának. Utasítást kaptak erre az alkalomra a föld különböző tájain tanító apostolok is, hogy gyűljenek az esemény színhelyére. A történetben rajtuk kívül részt vett az angyalok és az égiek népes serege is. Az ének 5. sorában célzás történik e legendának egyik legrégebb írott forrására, Tours-i Szent Gergely (Gregorius Turonensis, 538–595) *Miraculorum libri VIII* című művére, amely összefoglalta a korábbi apokrif iratok hagyományát. Idézzük az idevágó részleteket: „Caput IV. Denique impleto a beata Maria hujus vitae cursu, cum jam vocaretur a saeculo, congregati sunt omnes apostoli de singulis regionibus ad domum ejus. Cumque audissent quia esset assumenda de mundo, vigilabant cum ea simul: et ecce Dominus Jesus advenit cum angelis suis, et accipiens animam ejus, tradidit Michaeli archangelo, et recessit. Diluculo autem levaverunt apostoli cum lectulo corpus ejus, posueruntque illud in monumento, et custodiebant ipsum, adventum Domini praestolantes. Et ecce iterum adstitit eius Dominus, susceptumque corpus sanctum in nube deferri jussit in paradysum: ubi nunc, resumpta anima, cum electis ejus exultans, aeternitatis bonis, nullo occasuris fine, perfruitur.” – „Caput IX. ... Maria vero gloriosa genitrix Christi, ut ante partum ita virgo creditur et post partum, quae ut supra diximus, angelicis choris canentibus, in paradysum, Domino praecedente, translata est.” (MIGNE PL 71, 708.)

Tours-i Szent Gergely idézett szövegében felismerhető a magyar ének egyik leglényegesebb mozzanata: az angyalok, az apostolok és a mennyei szentek közreműködése. A magyar szerző azonban aligha használhatta közvetlenül ezt a forrást. Sokkal kézenfekvőbb, hogy a Gergely névhez és a történet részleteihez valamelyik divatos középkor végi prédikációs gyűjteményben vagy teológiai summában juthatott hozzá, ahol a legendának további részleteit esetleg színesebb feldolgozásban olvashatta. A történetet megtalálhatta többek között a ferencesek révén emberöltőkön át magyar földön leginkább ismert két auktornak, Bernardus de Bustisnak és Temesvári Pelbártnak beszédeiben. A magyar prédikátorok Bernardus de Bustis beszédgyűjteményében „De assumptione Marie” címmel két hosszú fejezetet is találtak. (*Mariale*. Lyon 1502, 349–79.) Olvashatták azonban Temesvári Pelbártot, aki a *Stellarium* tizedik könyvében a mennybevitel módját és körülményeit apró részletezéssel fejtegeti, és a jelenlevőket így emlegeti: „Beata virgo assumpta est honorabiliter: quare ipse dominus Iesus et totus celestis curie exercitus eidem occurrit et ipsam honorifice in celum deduxit, ut testatur Hieronymo in sermone de assumptione. Nota autem ... plures beatorum turmas quae affuerunt in hac sollempnitate assumptionis. Prima turba apostolorum, quae eam usque ad sepulchrum comitati sunt cum hymnis et canticis ... Secunda turba angelorum ... Tertia turba erat animarum evolantium ad celum de hoc mundo; sicut sunt animae perfectorum; et animae post baptismum mox evolantes ... Quarta turba animarum de purgatorio exeuntium ... Quinta turba angelorum, qui praedictorum animarum custodes fuerant.” (*Stellarium*. Hagenau 1501, Liber X, articulus secundus de modo gloriosissime assumptionis b. virginis.) – Az ünnep magyar hagyományának nyomozásánál végül idézhetjük az énekét másoló Petri András kortársának, a ferences Kopcsányi Mártonnak Nagyboldogasszony-napi prédikációjából a legendát adaptáló sorokat: „III. Punt. Az ő ki mulásának helyéről. Ierusalembe kellett néki meghalni, mert az ő fia is ott holt meg. De ... halálának előtte ennéhány nappal megjelent néki Gábrriel Angyal, hogy a ki az előt követségbe küldetet vala hozzá most is lenne követe az ő el költözésének. Azért egy palma fa ágat hozza néki, melly jele vala a halál és bün ellen való gyözedelmének. Minek előtte pedig meghalna ... az Apostolok, kik a világ szerte predikálnak vala, nagy hertelen az Isten parancholattjara ott termettek, kik közöt jelen volt sz. Dienes, Sz. Pál tanitványa és S. Timotheus Püspök. Akkor, Bodog Aszony az ő rokonságit oda hivatván, ruháit az özvegyeknek rendelé; és midőn Sz. Fiával kívánkoznék lenni, meg jelenék neki Angyali Sereggel, és előtte álván nagy örömmel bé tölté. Végre az ő artatlan lelkét minden fáidalom nélkül nagy vigan ki adá, mondván: Fiam a te kezedebe ajánlom lelkemet.” (*A Bodog Szűz Maria Élete*. Bécs 1631, 202.)

Nagyon valószínű tehát, hogy ez a Nagyboldogasszony-napi ének az ősi legendás

hagyományt elmondó valamely prédikáció nyomán eredetileg is magyarul készült. (A közelebbi forrás meghatározásában a Tours-i Szent Gergelyre történő utalás, valamint a 6–7. versszakban olvasható párbeszéd együttes előfordulása adhat további fogódzót.)

Versforma: 10-10-10-10. – Dallama ismeretlen.

5 Gergelj = Tours-i Szent Gergely

21–28 A 6–7. versszakban egy párbeszéd rész fedezhető fel. Ennek első tagja (23–24. sor) vagy zsoltáridézetnek (Zsolt. 56, 6: „Magasztaltassál az egek-fölibe Isten: és az egész földön a’ te dichőséged”), vagy pedig az ünnep egyik antifónájának („Exaltata est sancta Dei Genitrix super choros Angelorum ad caelestia regna”) szabad fordításából származik. Lehetséges, hogy ez a párbeszéd rész egy „historia devotá”-nak vagy devóciós éneknek emlékét őrzi.

27 A közismert újszövetségi ének (canticum) kezdősora: „Magasztallya az én lelkem az Urat” (Lk 1, 46).

106.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 15a. – A nótajelzést a másoló utólag írta az ének fölé. A végén: „Finis.”

Szűz Máriát dicsérő ének. Az ismeretlen szerző mintája feltehetően az *Üdvözlégy Mária* (*Ave Maria*) kezdetű imádság egy akrosztichonos parafrázisa lehetett és valószínűleg az ének szövege többszöri másolással el is torzult. Ennél a középkorban kedvelt énektípusnál az egyes versszakok élén az *Ave Maria* sorba vett szavai állanak. Ennek nyoma a magyar szövegben egyik-másik versszakban még felfedezhető. Ezek a következők:

3. vsz. *gratia* (= malaszttal), – „Vagy reménységnek és *Malasztnak* anyja”.

4. vsz. *plena* (= teljes) – „Jósággal *teljes* kérjük jó voltodat”.

5. vsz. *fructus ventris tui Jesus* (= méhednek gyümölcse, Jézus) – „Az *te méhednek áldott szent gyümölcsét ... Jézust*”.

5. vsz. *ora pro nobis peccatoribus* (= imádkozzál érettünk bűnösökért) – „*kérjed ... hogy leikeink vétkét bocsássa nekünk bűneink fertelmét*”.

9. vsz. *et in hora mortis nostrae* (= és halálunk óráján) – „*hogy mikor eljő halálunk órája*”.

Ezt a feltételezést valószínűsíti az ének nótajelzése is, amely azonos műfajra, két Miatyánk-parafrázisra utal. A kéziratban található „Mi kegyes” nótajelzés ugyanis kétféleképpen értelmezhető. Lehet a *Mi kegyes atyánk, kit vallunk szívünkben* vagy a *Mi kegyes atyánk bolcseségnek ura* kezdetű Miatyánk-parafrázis. A két azonos versformájú ének egyaránt megtalálható Petri kéziratában (65a és 82b). Lehetséges, hogy ezt az énektípust, az imádságparafrázist – legalábbis Petri András kántori gyakorlatában – azonos dallamra énekeltek.

Versforma: 11-11-11-5. – A nótajelzésben idézett XVI. századból való dallama XVIII. századi forrásból ismert. (RMDT II, 87/IV. sz.)

27 elle mentet – értelme: előmentet, előmenetelt.

107.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 15b. – Címe: *Alia cantio*. Nótajelzése nincs.

II. **Kuun-kódex.** 1621–47, 103–04. Kiad. DÉZSI LAJOS, ItK 1916, 70. – A végén: „Amen, Finis.” Nótajelzése nincs.

Szűz Máriát dicsérő ének, a *Salve Mater misericordiae* kezdetű terjedelmes középkori verses imádság (dictamen) 1., 3., 4., 9., 13. és 14. versszakának fordítása. Petri András kéziratában *Üdvözlégy, irgalmasságnak anyja* kezdettel egy másik fordítása és mellette az eredeti 11 első strófája is megtalálható. (Lásd a 154. sz. éneket.) Latinját, amelyet a régebbi himnológiai irodalomban Clairvaux-i Szent Bernátnak is tulajdonítottak (SZÖVÉRFY II, 77), G. M. DREVES XIV–XV. századi német és francia kéziratok alapján *Jubilus aureus B. M. V.* címmel közölte. (AH 32, 176–90.) Megtalálható még a későbbi, XV–XVI. századi nyomtatott gyűjteményekben, Szűz Mária tiszteletére összeállított hóraskönyvekben is. Szövegét egyes források négy egyenlő részre osztva közölték. (*Officium B. M. V.* Roma 1503.) Hazai elterjedtségére vall, hogy a XVI–XVII. században nótajelzésekben, így többek között Vásárhelyi András énekénél, idézik. (RMDT I, 456–57.) A 107. számú ének két utolsó strófája a latin eredeti olyan versszakainak fordítása, amelyet a 154. sz. ének fordítója nem ültetett át. Ezért itt a latin eredeti DREVES által közölt szövegéből adjuk a megfelelő strófákat, míg a másik fordításánál a Petri András által másolt latin szöveg olvasható.

Jubilus Aureus BMV.

1. Salve, mater misericordiae,
Mater spei et mater veniae,
Mater Dei et mater gratiae,
Mater, inquam, totius gloriae.
2. Salve, sancta sanctorum omnium,
Laus et honor, decus fidelium,
Aula Dei, domus palatium,
Deitatis reclinatorium.
3. Te creavit pater ingenitus,
Obumbravit te unigenitus,
Fecundavit te sanctus spiritus,
Dum es facta tota divinitus.
4. Beata es, virgo puerpera,
Nam, qui sedet in patris dextera
Caelum regens, terram et aethera,
Intra tua se clausit viscera.
5. Tu es, virgo, ceteris purior,
Virginibus es gradu dignior,
Super omnes aspectu pulchrior,
Et in sanctis post Deum sanctior.
6. Pia mater, per tui gratiam
Revertitur exsul ad patriam,
Peccatores merentur veniam
Et beati possident gloriam.

Versformája: 10-10-10-10. – Dallama ismeretlen.

108.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 16a. – A végén: „Finis” Nótajelzése nincs.

II. **Kuun-kódex.** 1621–47, 107–08. Kiad. DÉZSI LAJOS, ItK 1916, 71. – Címe: *Cantio Alia R: P: De eadem*; a végén: „Amen. Finis 1634.” Nótajelzése nincs.

Az ének a *Conditor alme syderum* kezdetű koraközépkori ambroziánus himnusz fordítása. (AH 2, 35; CHEVALIER 3733–34.) Az eredetijét általában, de a hazai liturgikus gyakorlatban is az adventi időszak vesperásában énekelték. (RADÓ 129; RAJECZKY 38.) Latin szövegét Kájoni János *Cantionale catholicum*-a (Csík 1676, 25) nyomán közöljük:

1. Conditor alme siderum,
Aeterna lux credentium,
Christe redemptor omnium,
Exaudi preces supplicum.
2. Qui condolens interitu,
Mortis perire saeculum,
Salvasti mundum languidum
Donans reis remedium.
3. Vergente mundi vespere,
Uti Sponsus de thalamo,
Egressus honestissima,
Virginis Matris clausula.
4. Cujus forti potentiae,
Genu curvantur omnia,
Coelestia, terrestria,
Nutu fatentur subdita.
5. Te deprecantur Agie

Venture Judex saeculi,
Conserua nos in tempore,
Hostis a telo perfidi.

6. Laus, honor, virtus, gloria,
DEO Patri, et Filio,
Sancto simul paracletto,
In saeculorum saecula. Amen.

A himnusz korábbi magyar fordítása *Mindeneknek teremtője és Csillagoknak teremtője* kezdettel több változatban is ismeretes. (RMDT I, 279, 478, 640–41.) Közülük Petri András szövegével a Batthyány-graduál második változata (14–15. fol.) mutat olyan egyezéseket, hogy azokból egy középkori magyar fordítás szöveghagyományára lehet következtetni. Példaként a 2. és 4. strófa párhuzamos helyeit idézzük:

	Batthyány-graduál:	Petri András-énekeskönyv:
2.	<i>Ki mi raitunk könörülén, es uezedelmünket neszuen, iduezited ez uilagot aduan neki oltalmatat.</i>	<i>Ki mj raytunk keönieörulén, Hogj el ne uezzunk büneünkben; Megh tekented ez uilagot Aduan nekj oruosságot.</i>
4.	<i>Kinek hatalmassaganak, minden terdek meg haiolnak menneiek es földiek, ualuan ö engedelmeket.</i>	<i>Az te hatalmassagodnak, Minden terdek megh hajlanak, Menjiek es feöldjek Teged imadnak, diczjrnek.</i>

Versforma: 8-8-8-8. – Feltehetően a *Conditor alme syderum* kezdetű himnusz valamelyik XVI. századi forrásból ismert változatának dallamára énekelték. (Vö. RMDT I, 78–79. sz.)

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 16b–17a. – Címe: *Alia ad eundem*. A főszövegben az előző ének címét adtuk meg. A hetedik és nyolcadik versszakot Petri András utólag és apróbb betűkkel a 16a lap aljára írta. A versszakok három sorosak, csak a 17a lap tetején kezdődő utolsó versszak négy soros; Kájoni nyomtatott énekeskönyvéből azonban kitűnik, hogy a többi versszak harmadik sorát az éneklésnél ismételték.

II. **Csiksobotfalvi kézirat.** 1670-es évek, 6. – Címe: *Mas*.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 13. – Szövege megtalálható még a második kiadásban. (1719, 11.)

Adventi ének, amely az angyali üdvözlét evangéliumi történetét mondja el. (Lk 1, 26–38.) Tartalma szerint közeli rokonságban áll több más azonos tárgyú énekünkkel. (Lásd kötetünkben a 88., 110., 116–117. és 192. sz. énekeket.)

Szövegeének utóélete napjainkig nyomon követhető. Változtatásokkal és toldásokkal a XVIII. század elején három kéziratban is megtalálható. A hangjegyes *Magyar Cationale*-ben (XVIII. sz. eleje, 28.) és az *Écsi ék.*-ben (1700–25, 40–41) a 7. és 8. strófa helyén ez olvasható:

Két természet Christusban iol tudgyuk
Isten s ember irás által láttyuk,
Ki tagadgya tévelygőnek mondgyuk.
Etc.

Istenséggel Attyához hasonlo,
De testével emberhez egyenlő,
Azért mindenkoron dicsérendő.
Etc.

Ezután a *Magyar Cationale*-ben az eredeti záróstrófa, az *Écsi ék.*-ben pedig ez következik:

Dicsértessék az Atya Ur Isten,
És eő véle az Fiu Ur Isten,
Egyetemben Szent lélek Ur Isten
Egyetemben szent lélek Ur Isten. Amen.

A *Bocskor-kódex* változatában viszont (1716–39, 130b–132a) az utolsó három strófa helyett ez olvasható:

Embere lön az Istennek Fia
Istenségét el nem változtatta
Isten ellensége ki tagadgya.

Ket természet Christusban azt valyuk
Isten s Ember az irasban lassuk
Ki tagadgya azt hamisnak mondgyuk.

Istenségel Atyához egyenlő
Embersegel mi hozzank hasonló
Az ki nem hiszi az Christus tagado.

LAJTHA LÁSZLÓ közölte az éneknek Csornán és Vitnyéden ma is élő variánsait és azok dallamát. (Sopron megyei virrasztó énekek. Bp. 1956, 191, 196, 597.)

Versformája: 10-10-10. – Dallama a *Magyar Cationale*-ből ismert. (RMDT II, 29. sz.)

10 Haborodek = zavarba jött

19 ot – ott, de lehet öt is.

25 mindnjajan – mindnyájan

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 17a. – A végén: „Finis.” Az ének latin eredetije és a magyar fordítás versszakonként váltakozva együtt található. – Megvolt a jelenleg lappangó *Kájoni latin-magyar versgyűjteményé*-ben is. (RMDT II, 539.)

II. **Csikcsobotfalvi kézirat.** 1670-es évek, 7–8. – Felirata: „Nota eadem.” Előtte a latinja. – Szövegét, amely a Petri-kézirat fordításának javított változata a nagyszámú variáns miatt második helyen közöljük.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 15. – Az „Adventi Enekek” között „Mittitur ad Virginem. Nota eadem” felirattal. Előtte a latin eredetije *Alius* címmel. A végén: „Amen.” – Szövege, amely a *Csikcsobotfalvi kézirat*-éval azonos, megtalálható még Kájoni második kiadásában is. (1719, 9.) Ugyancsak megvolt a jelenleg lappangó *Zemlényi János-ék.*-ben (1668, 37; ErdM 1939, 357).

Az adventi időszak hajnali miséire, a rorátékra szóló ének, amely az angyali üdvözlés evangéliumi történetét mondja el. (Lk 1, 26–38.) Tartalma szerint szoros rokonság fűzi több más azonos tárgyú adventi énekhez (vö. 88., 109., 116–117. és 192.). Latin eredetijét Kájoni nyomán DANKÓ közölte (318); a himnológiai szakirodalom csak innen ismeri (CHEVALIER 29683). Az alábbiakban Petri András kéziratának a fordítással szoros kapcsolatban levő szövegét közöljük:

1. Mittitur ad uirginem Dej fortitudo
Archangelus Gabrjel summo quj de coelo
Lapsum primj homjnis restaurat que mundo
Quj de ceptus ab hoste tenebatur limbo.
2. Aue inquit Angelus salutatus illam
Ecce tecum domjnus gratja tu plena
Quo audjta conturbata virginum Regina,
Confortata ab illo ut esset secura.
3. A sacro que flamjne eris conceptura,
Regem regum dominum Deum parjtura
Statjm se humjlljauit Dominj Ancjla,
Ecce inquit fit mjhj secundum hec djcta.
4. Glorja sit eterno atque sumo patrj
Nec non eius filio Jesu benignjssimo
Sancto simul paraclito spjrjtuj sancto,
Trino atque vnj Deo semper altissimo.

Versforma: 13-13-13-13. A latin eredeti 7/6 osztású sorokból összetevődő vágáns strófáit a fordító több-kevesebb hűséggel igyekezett követni. – Eredeti dallama az egykorú szövegeknél nem található. A csíki ferencesek körében igen elterjedt lehetett. Kájoninál ugyanis a latin eredeti huszonkilenc latin és magyar ének nótajelzésében szerepel. Feltűnő azonban az is, hogy ezek közül tizenhét a himnológiai szakirodalomban ismeretlen latin kantiléna. (Vö. RMDT II, 145. sz.)

1 lianjhoz = lányhoz

111.

Kézirata:

Petri András-ék. 1630–31, 17b. – Címe: *Alia De eadem.* A főszövegben az előző ének címét adtuk meg. A végén olvasható megjegyzés szerint a másoló ezt az éneket sietve írta: „Finis quam primum potui cito scripsi.” Nótajelzése nincs.

Adventi ének, az *Üdvözlés* kezdetű imádság (*Ave Maria*) egyes szavait versszakonként kifejtő verses imádság, úgynevezett akrosztichonos parafrázis. Közvetlen latin forrását nem ismerjük.

Az egyes strófák három sorosak; bennük 12, 13, 14 vagy 16 szótag váltakozik. – Dallama ismeretlen.

112.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 18a. Kiad. DOMOKOS PÁL PÉTER, *Ethnographia* 1961, 246–47. – Címe: *Sequitur Aljud.* A főszövegben a 113. sz. ének előtt olvasható címet adtuk meg.

II. **Csikcsobotfalvi kézirat.** 1670-es évek, 19–20. – Címe: *Nota eadem.* Előtte a latinja. – Az előzőkétől lényegesen eltérő szövegét a főszövegben teljes terjedelmében közöljük.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 28. – Címe: *O aurora lucidissima. Nota eadem.* Előtte a latinja. A végén: „Amen.”

Adventi ének, az *O aurora lucidissima* fordítása. Latin eredetijét DANKÓ csupán említi (318). Reá hivatkozva a himnológiai szakirodalom Kájoniból tartja számon. (CHEVALIER 30222) Középkori dallama az úgynevezett hajnal-nótában Európa-szerte elterjedt és sokféle változatban napjainkig él. (DOMOKOS PÁL PÉTER: Hajnal, hajnal-nóta, hajnalozás. Ethnographia 1961, 237–65. – RMDT I, 656.) Ismerjük a XVI. századból a korábbi fordítását is, amely *Jézus Krisztus az igaz hajnal* kezdettel Bornemisza Péter énekeskönyvéből (Detrekő 1582, 8b) átkerült a későbbi protestáns kéziratokba (Apostagi graduál, Körmendi kódex, Csurgai graduál). Egy másik fordítása *Jézus Krisztus szép fényes hajnal* kezdettel Újfalvi Imre *Új iskolai énekeskönyv*-éből (Debrecen 1616, 175a) terjedt el. Szabadon átalakított fordítása és dallama a *Cantus catholici*-ben található (lásd 193. sz.), ennek első sora azonos az itt közölt énekkel, amely az összes többitől független fordítás. Latin szövegét Kájoni nyomán közöljük:

MAS AZONROL.

1. O Aurora lucidissima,
Mater Christi Virgo pia,
Subveni nobis MARIA.
2. Ave Mater gratiosa,
Ab Angelo salutata,
Gratia DEI repleta.
3. Stella maris appellaris,
Tu es Virgo singularis,
Ave o portus Salutis.
4. O laudanda Virginitas,
Quam praeservavit Deitas,
Et desponsavit Trinitas.
5. Quam praeclara, quam lucida,
In coelesti Hyerarchia,
Es, dulcis Virgo MARIA.
6. Omnes simul imploremus,
Matrem DEI honoremus,
Qua natus est Christus JESUS.
7. Veni de Lybano, veni,
Jam coronaberis, veni:
Veni Mater DEI veri.
8. Libera nos de vinculo,
Laudemus te in gaudio:
Dulcissimo JESU Christo.
9. Sit laus DEO Matris Nato,
Sancto simul paracleto,
In saecula saeculorum.

Hiányzik a latinból a Petri-féle magyar szöveg 8. versszakának eredetije; ez Kájoninál természetesen magyarul sincs meg. A XVIII. századi másolatok közül figyelemre méltó az *Écsi ék.* (1700–25, 276–77) í-ző nyelvjárású szövegváltozata, amelyben a nagyszámú eltérés mellett az említett 8. versszak megtalálható. Ezt a szövegvariáns itt teljes egészében közöljük:

1. O finyessiges szip hajnal
Krisztus Annya Kit malasztal
Üdvezle Gabriel Angyal
2. Idvez ligy kegyelmes Anya
Angyaloknak ki aszszonya
Vagy bünösök szoszolloja.
3. Tengeren finló csillagnak
Neveztetel igaz kutnak
Ajaly minket szént fiadnak.
4. O dicsirendő szüzesseg
Teged kedvell az Istensig

Azert illet nagy tisztesseg.

5. Melly szep es melly finyessiges,
Meny orszagban Dicsósiges,
Te vagy Maria ekessiges.
6. Mind fejenkint Sz. Mariat,
Jer Dicsirjük Isten Anyat,
Mint Urunknak szent Dajkajat.
7. Az egyetlen Csipke bokor,
Horep hegyen Moyses, mikor
Igni látott jarna egykor.
8. Az az bukor te vagy Maria
Mert mihed fiat fogada
Szüzesiged meg marada.
9. Jövel jövel Libanusbul,
Isten annya meny orszagbul
Jövel hozzank meny orszagbul.
10. Szabadics ki a fogságbul,
Mencs ki minden nyavalyakbul,
Vigy ki fiad haragjabul.
11. Dicsiret ligyen Atyanak
Szüz Maria Sz: Anyanak
Sz: Lélekkal mindörökke.

Versforma: 8-8-8. – Dallama feltehetően az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert hajnali ének egy változata lehetett.
(RMDT I, 118. sz.)

10–12 A strófa kevés változtatással a *Cantus catholici*-ben is megtalálható. (Lásd a 193. sz. ének 22–24. sorát.)

19–20 Libanusból – idézet az *Énekek Éneké*-ből: „Jőj-elő a Libanusból én jegyesem, jőj-elő a Libanusból, jőj-elő: megkoronáztatol.” Én 4, 8.)

23 Orep hegien – Hóreb hegye volt az a hely, ahol az Úr Mózesnek az égő csipkebokorban megjelent. A lángoló, de el nem égő csipkebokor az ókeresztény egyházatyák tanítása szerint előképe Szűz Máriának, aki ártatlanságának sérelme nélkül az Isten Fiát magába fogadta. (2 Móz 3, 1.)

113.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 18b–19a. Kiad. PAPP GÉZA: A magyar katolikus egyházi népének kezdetei. Bp. 1942, 22. – Címe: *Allia optima*. A végén: „Finis.” A nótajelzés más kéz bejegyzése.

II. **Uo.** 57b. – Címe: *Cantio optima*. A főszöveg előtt ez olvasható. Itt csak az első hat versszak található. Az utolsó sor végén apró betűkkel ez a homályos értelmű szó olvasható: „quere.”

Szűz Máriát dicsérő ének, az *Üdvözlégy (Ave Maria)* akrosztichonos parafrázisa. Petri András kétszer is bemásolta gyűjteményébe. Először az adventi időre, a hajnali mise énekei közé („in rorate canenda”). Utóbb rövidebb formában – alighanem a kor nyomorúságaira való utalás miatt a vegyes tartalmú énekek közé – a *Pro pace* és a *Contra paganis* címet viselő énekek szomszédságába is beiktatta. Az ének közvetlen mintáját nem ismerjük. A 2–4. versszak kezdő szavai adják az *Üdvözlégy* első felének szövegét. Az 5. strófától szövődik bele az énekbe a korabeli megpróbáltatások miatti panasz, amit a 7–9. szakokban az énekszerző részletez. Valószínű, hogy a magyar szöveget az ismeretlen versszerző latinból fordította vagy latin mintára szerezte; műve azonban ismételt másolással formálódott és az akrosztichon második fele eltűnt.

Versforma: 16-16; az egyes sorok osztása: 5/5/6. – A nótajelzés a *Téged Úristen, mi keresztyének* kezdetű *Te Deum*-parafrázisra utal, amely a XVI. századi nyomtatott protestáns énekeskönyvekből változatlan szöveggel Petri András kéziratába is (66a) átkerült. (RMDT I, 130. sz.; RMDT II, 174. sz.)

114.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 19a–b. – Címe: *Sequitur Allia*. A főszövegben a kézirat 16a lapján olvasható összefoglaló címet adtuk meg. Az ének előtt a kéziratban a latin eredetije olvasható.

Szűz Máriát dicsérő ének, az *Üdvözlégy (Ave Maria)* akrosztichonos parafrázisa, az *Ave Domina, tu es praeclara Angelisque grata* kezdetű latin kantiléna fordítása. Latin eredetije megtalálható Petri kéziratában (18a), valamint eltérő szöveggel és fordítás nélkül Kájonni *Cantionale catholicum*-ában (1676, 358; 1719, 291) és a *Latin-magyar versgyűjtemény*-ben (1677 k., 1001). A himnológiai szakirodalom egyedül Kájoniból tartja nyilván. (DANKÓ 384; CHEVALIER, 23458.) Petri András kéziratában levő szövege a következő:

1. Aue domina tu es preclara Angelisque grata
Pulchrior luna sole amjcta virginum regina.
2. Marja virgo tuo unico comenda nos Deo
grato Domino pro cuncto clero sis adiutorjo.
3. Cratja Christi quem concepistj et quem tu portastj,
Quem peperistj et quem lactasti mundo contulistj.
4. Plena gratja virgo serena proles dauidjca,
Nostra cantjca, tibj sint grata, oh virgo Marja.
5. Domino tuum ventris vterus jntrauit subjto,
Quem nuncjauit ab archangelo concepistj virgo.
6. Tecum dominus filius tuus, plasmatorque tuus,
Quem tremitt mundus nocetur Deus tremescit infernus.
7. Benedicta es que peperistj pacem hominjbus
Nam et Angellus annunciauit illis pastoribus.

8. Tu parui magni leonis Magnj saluatoris Christi,
Virgo intacta tu erexistj templum Dej nostrj.
9. In mullierjbus tuus uterus Nam est virgineus
Admirabljlis est vnjueris tronus eburneus.
10. Et tu regina Mater benigna atque gratjosa,
Filiium tuum pro nobis placa pia per merjta.
11. Benedictus es de coello missus hominjbus datus,
Redemptor bonus pia operans iterum redactus.
12. Fructus excelsus panis celicus cibus Angelicus,
Quem sinus tuus gestauit sidus gloriosus fructus.
13. Ventris et mentis cum purjtate delectis repulsis,
Eternj patris virgo foederis omnjbus redemptis.
14. Jesus Christus Amen nostrum juuamen atque subliuamen,
Eternus lumen coelj solamen nobis prestet Amen.

Versforma: 16-16; az egyes sorok 5/5/6 osztásúak. – Dallama a *Deák-Szentes kézirat*-ból ismert. (RMDT II, 174/III. sz.)
2 keörikebs = kerekebb
4 segetsegely = segítséggel
6 emlellettel = emlettél, szoptattál

115.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 19b–20a. – Címe: *Sequitur Alia*. A főszövegben a kézirat 16a lapján olvasható összefoglaló címet adtuk meg. Az ének magyar szövege a latin eredetivel stróféként váltakozva olvasható. A végén ez a megjegyzés áll: „Finis huius Cantjonis per me And[ream] Cog[nomine] Petrj Manu proprja Sc[ri]p[si].” Nótajelzése nincs.

II. **Kuun-kódex.** 1621–47, 105–07. Kiad. DÉZSI LAJOS, ItK 1916, 70. – Címe: *Alia sequitur*. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

Szűz Máriát dicsérő ének, az *Üdvözlégy (Ave Maria)* akrosztichonos parafrázisa, Jacopone da Todi *Ave fűit prima salus* kezdetű énekének fordítása. (CHEVALIER 1801. – MONE II, 98–100.) Latinja Magyarországon már korábban ismert volt, mert a XVI. századi gyűjteményekben, így Huszár Gál énekeskönyvében (1574, 102a.) az *Aki akar üdvözülni* kezdetű ének nótajelzésében szerepel. (RMDT I, 260. sz.) Korábbi fordítását azonban nem ismerjük. Petri András kéziratának latin és magyar szövege csak kilenc versszakot tartalmaz, a *Kuun kódex*-ben azonban a szöveg teljes. A latin pedig egészen megvan Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 13) és *Hymnarium*-ában (825). Az eredetinek Petri kéziratában levő és Kájoniból kiegészített szövege a következő:

1. Aue fuit prima salus
Qua uincjtur hostis malus
Remordet culpa noxja,
I[u]ua nos uirgo Marja.
2. Marja tu salutaris
Ab angello sic vocaris
Nomen tuum demonja
Repellit Aue Marja.
3. Gratja sanctj spirjtus
Fecundauit te coelitus
Gratjarum da premja
Prae foelix Aue marja.
4. Plena tu es virtutjbus
Pre cunctis coelj ciujbus,
Reple tu nos virtutjbus
O dulcis uirgo Marja.
5. Dominus ab initjo
Destinavit te filio,
Tu nos foues in gremio

Virginaly sanctissimo.

6. Tecum letentur Angelj
Et exultant Archangellj,
Coelj coelorum curja
O dulcis virgo Marja.
7. Benedicta semper eris
Interis et in superis
Tu benedic nos in uia,
Praefoelix Aue Marja.
8. Tu in Coelis coronaris,
Sic a DEO honoraris,
Fac nobis detur venia,
O dulcis! Ave MARIA.
9. Mulieribus omnibus
Prae Cunctis coelj ciuibus
Repelle nos tu virtutibus
O dulcis virgo Marja.

10. Et post partum velut prius,
Virgo manes: et Filius
Descendit sicut pluvia,
In vellus. Ave MARIA.
11. Benedictus et filius
Visjtavit te coeljtus,
Visjta nos in fluctibus
O dulcis virgo Marja.
12. JESUS Salvator Filius,
Perducat nos superius,
Ubi regnas in gloria,
O dulcis. Ave MARIA.
13. Amen. Est finis Salutis,
Aperiens vocem mutis
Coeli portas, et gaudia,
Aperi nobis. MARIA. Amen.

Versforma: 8-8-8-8. – Az ének latin eredetijének dallama több változatban is fennmaradt. (RMDT I, 59. sz. és RMDT II, 83. sz.)

1 Iducözlet – ti. amikor Gábor arkangyal köszöntötte Szűz Máriát (Lk 1, 26–38).

43 Szüleinknek kissebségeket = öszsüleink bűnét

116.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 21a–b. – Címe: *Alia De eadem*. A főszövegben a kézirat 16a lapján olvasható összefoglaló címet adtuk meg.

II. **Kuun-kódex.** 1621–47, 109–11. – Címe: *Alia*. A végén: „Amen. Finis.”

III. **Csiksobotfalvi kézirat.** 1670-es évek, 8–10. – Felirata: „Nota Angyaloknak ngos.”

IV. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 16–7. – Az „Adventi Enekek” között, címe: *Mas. Nota: Angyaloknak nagyságos etc.* A végén: „Amen.” – Változatlanul megtalálható Kájoni második kiadásában. (1719, 17) Szövege megtalálható még a *Dőri-ék.*-ben (1763–74, 28) és rövidítve a *Szakcsi kántorkönyv-ben* (1788–89, I, 9).

Adventi ének a hajnali misére. Forrása ismeretlen. A szerző az angyali üdvözléről szóló evangéliumi történetet (Lk 1, 26–38) vagy egy erről szóló prédikáció gondolatmenetét követte. Tartalma szerint szoros párhuzam fűzi több más azonos tárgyú adventi énekhez (vö. a 88., 109–110., 117. és 192. sz. énekekkel).

Versforma: 10-10-10-10. Dallamát PAPP GÉZA a késői *Dőri-ék.*-ből közli, a XVII. századi forrásokban azonban Vásárhelyi András kantilénájának, illetve a *Felvitetett magas mennyországba* kezdetű Nagyboldogasszony-napi éneknek dallamára alkalmazták. (RMDT II, 101. sz.; uo. 103. sz.)

17 hül = hível, hittél

25–28 Gyakori középkori párhuzam: a boldogság helyének, a paradicsomnak kapuja az első asszony, Éva bűne miatt bezáródott; Szűz Mária azonban megnyitotta. Lásd még alább a 41–44. sorokhoz írt megjegyzést.

29–32 Lásd a 7. sz. ének 1. sorához írt megjegyzést.

33 Ezechiás, Juda királya, Izaiás kortársa volt. Nagy jámborsága („igazsága”) miatt a Messiás ószövetségi előképének tekintették. (4 Kir 18, 4 skk.)

37 Józsue, a pusztában vándorló zsidó nép egyik vezetője Mózeset elkísérte a Sinai hegyre, majd a választott népet ő vezette be az ígért földjére; ezért a Messiás ószövetségi előképei közé sorolták. Történetét a Biblia róla elnevezett könyve mondja el.

41–44 A „porta coeli”, „porta paradisi” képe Szűz Máriának hagyományos díszítő jelzője a régi keresztény irodalomban. (Lásd fentebb a 25–28. sorhoz tett megjegyzést.) Itt az énekszerző Ezekiel prófétának látomására utal: „Es téríte engem a’ külső Szenthely kapujának útára, melly Nap-keletre néz vala: és bé-zárva vala. És monda az Úr nékem: Ez a’ kapu zárva lészen: fel nem nyitattik, és férfiu azon által nem mégyen: mert az Israel Ura Istene ment-bé rajta, és bé-zárva lészen a’ fejedelemnek. Ő-maga a’ fejedelem ülljön abban.” (Ez 44, 1–3.)

117.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 21b. – Címe: *Alia*. A főszövegben a kézirat 16a lapján olvasható összefoglaló címet adtuk meg. A végén: „Finis iam.” A lap alján még a következő megjegyzés olvasható: „Embent keresnek hazanal nem ül. Cuius manum propriam nouisti [...] io legenj [...]” Nótajelzése nincs.

Szűz Máriát dicséző ének. Forrása ismeretlen. Lehetséges, hogy a kézirat másolója az előtte levő *Dicséretes vagy szép Szűz Mária* kezdetű ének kiegészítésére szánta. Lásd a 116. sz. ének jegyzetét.

Versforma: 10-10-10-10. – Dallama ismeretlen.

13 Jesenek vezeie – lásd a 23. sz. ének 8. sorához írt jegyzetet.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 22a. – Címe: *Alia De Eadem*. A főszövegben a kézirat 22a lapján olvasható összefoglaló címet adtuk meg. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

Karácsonyi ének, a *Gignit virgo filium* kezdetű kantiléna fordítása. Az ének a himnológiai szakirodalomban ismeretlen. Sok fordulata megtalálható a *Virgo parit filium* (AH 20, 184) és az *En, virgo parit filium* kezdetű karácsonyi énekekben is. Latin szövegét Petri kéziratának 22b lapján ebben a formában olvassuk:

1. Gignit virgo filium
Coelestium lilium
Date pastoralium
Nazarenum florem.
2. Matrem Dej ueneremur,
Christum regem deprecemur
Cunctis dominatorem
Cunctis [dominatorem]
3. Descendit de aetera
Venit ouem querere
Nullam uollens perdere
Nullam [uollens perdere].
4. Puerj concjnjte
Nato Regj psalite
Uoce pia canjte
Uoce pia canjte.

Az eredeti versforma: 7-7-7-7. A magyar fordításban a sorok szótagszáma hét és kilenc között váltakozik. – Dallama ismeretlen.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 26b. – Címe: *Alia*. Ez a cím a kézirat 25b lapján olvasható címre utal; a főszövegben ezt adtuk meg. Az ének latin és magyar szövege versszakonként párhuzamosan váltakozik. Nótajelzése nincs.

II. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 25. Kiad. MIR 35, 41. – Címe: *En virgo parit: Nota eadem*. Előtte a latin eredeti kottával, felirata: „Mas Régi Enek.” – Ez a szövegvariáns került be a *Cantus catholici* nagyszombati kiadásába (1675, 25), Kájoni János *Cantionale catholicum*-ába (1676, 45; 1719, 35) és a *Pálffy Márton-ék.*-be (1694 k., 4a) is.

III. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 3b. – Címe nehezen olvasható, és a szöveg a 11. sornál megszakad.

IV. **Evangeliumok es Epistolak.** Nagyszombat 1692, 335. – Címe: *Praedikatio után*.

V. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 125–26. – Címe: *MAS, Azon Nótára*. Előtte a latinja kottával. – Ez a szövegvariáns a főszövegnek lényegesen átalakított változata, ezért második helyen teljes terjedelmében közöljük.

Szövege megvolt még a jelenleg lappangó *Zemlény János-ék.*-ben (1668, 45b; ErdM 1939, 358). Népi változata: MNT II, 616. sz.

Karácsonyi ének, az *En virgo parit filium iubilemus* kezdetű kantiléna fordítása. A Petri Andrásnál olvasható latin szöveg megegyezik JAN ROZENPLUT cseh *Kancyonál*-jának (Prága 1601, 78) szövegével amelyet DREVES is közölt (AH 45B, 100). Viszont a XVII. századi hazai nyomtatott énekeskönyvek verziója ettől némileg eltér. A latin szöveget Petri kézirata nyomán az alábbiakban közöljük:

1. En uirgo parit filium. Jubilemus,
Rosa gignit lilium exultemus
Natum sine patre filium Cum Matre colaudemus.
2. Quj profetizatus est Jubilemus,
Est et in orbem Natus, exultemus
Natu[m sine patre filium Cum Matre colaudemus].
3. Homjnum Naturam Jubjll[emus],
Sumpsit contra iura, Exul[temus],
Natum [sine patre filium Cum Matre Colaudemus].
4. Goliat prostratus Jubill[emus],
Homo liberaturus; exul[temus],
Natum sine patre [filium Cum Matre colaudemus].

Versforma: 12-11-16; a harmadik sor belső rímmel 6/6/4 osztású. Ez a képlet azonban a latin és a magyar változatban egyformán igazodó. – A XVII. századtól

közkedvelt és napjainkig ismert dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 212. sz.)

8 Golját – a pogány filiszteusokat képviselő harcos, akit az Úr választotta, Dávid parittyával leterített és kardjával lefejezett (1 Sám 17). Győzelme előképe a Krisztus bűn felett aratott diadalának.

120.

Kézirati és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 27b. – A szöveg végén: „Finis.”

II. **Keresztyeni isteni dicséret.** Lőcse 1635, 424–25. – Címe: *KARACSONRA*. – Szövege változatlanul vagy alig módosítva került át a következő XVII. századi nyomtatott és kéziratos protestáns gyűjteményekbe: Várad 1654, 159; 1648, 169–70; 1650, 169–70; Lőcse 1654, 128; 1675, 176–77; Debrecen 1700, 192. – *Eperjesi graduál* (1635–52) 62b. (Dallammal.) – *Apostagi graduál* (XVII. sz. 1. fele) 12a–b. – *Balogi cancionale* (1659) 120.

III. **Pálfi Márton-ék.** 1694 k., 17a. – Címe: *Mas*.

A XVIII. századi kéziratos gyűjtemények közül megvan még a következőkben: *Szoszna Demeter-ék.* (1714–15, II); *Écsi ék.* (1700–25) 160.

Ezt a karácsonyi éneket a szakirodalomban általában protestáns eredetűnek tekintik. Szövegét, illetve az *Angyaloknak nagyságos asszonya* variánsával énekelt dallamát az 1635-i lőcsei énekeskönyv és az *Eperjesi graduál* alapján vizsgálták, Petri András korábbi szövegváltozata pedig említés nélkül maradt. (RMDT I, 44. sz. jz.; Zenatudományi Tanulmányok VI. Bp. 1957, 150.) A Petri-kéziratban való előfordulása azonban egy 1630 előtti, közelebről nem ismert kéziratos hagyományra utal. Az olasz ferences lauda-műfajra emlékeztető ének a karácsonyi kántálás népszokásában napjainkig él. (MNT II, 1134–35. sz.)

Versforma: 10-10-10-10. – Dallamára vonatkozólag lásd a RMDT I. kötetének fent idézett helyét.

121.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 28b–29a. – Címe: *Alia de eadem*; ez a 25b lapon olvasható összefoglaló címre utal. A főszövegben ezt adtuk meg. Az ének latin eredetűje és a magyar fordítás versszakonként változik. Nótajelzése nincs.

A karácsonyi történetet összefoglaló ének, a *Dies iam laetitiae* kezdetű latin ének fordítása. Eredetijének egy keverék – a *Maria mater gratiae* kezdetű középkori completorium-himnusszal összeolvasztott – változatát G. M. DBEVES a prágai *Codex Visegradensis* 1512-ben keletkezett függelékéből, Wenceslaus de Wyskytna lejegyzéséből közölte. (AH 45 B, 112.) Ennek első és negyedik versszaka kéziratunk első és harmadik strófájának változata. A magyar fordítással párhuzamos latin szöveget Petri András nyomán közöljük:

1. Dies iam laetitiae
Salutisque fiduciae,
Nam processit hodie,
Stella sol iustitiae
Aron virga floruit
Casta virgo fecunda
Tronus verj sallamonis Sella,
Velum iustj Gedeonis.
2. Non coruscet gratia
Gentilis in chatolica,
Non stringatur fascia,
Fas propter natalitja,
Aron, virga floruit.
3. Marja rogat fjlium
Virgo candens vt lilium
Delie nostra vitja, vitja
Propter Natalicja,
Aron virga flo.

Ebből is, de a DBEVES által közölt szövegből még inkább kitűnik az ének eredeti versformája: 7-8-7-8-7-7-8-8. Ez a Petri-kéziratban a latin és a magyar szövegnél, nyil-

ván egy ismeretlen dallam nyomán, egyaránt módosult. A latinban a 3. és 7. sor szavak ismétlésével vagy beiktatásával (hodie, Sella, fascia, vitia) tíz szótagos lett; a többi megmaradt hét-nyolc szótagosnak, igaz, rendszertelenül. A magyarban a strófák 1., 2. és 4. sora rövidebb, hét-kilenc szótag között váltakozik, míg a 3. sor hosszabb, tíz és tizenkét szótagú; a refrén képlete pedig: 11-9-9-9. – Dallama ismeretlen.

5 Áronnak uezeje – lásd a 7. sz. ének 8. sorához írt jegyzetet.

122.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 29a. – Címe: *Alia. De Natj*; a végén: „Finis.” Az ének latin eredetije és a magyar fordítás versszakonként váltakozik. Nótajelzése nincs.

A *Missus est a Patre gentis expectatio* kezdetű karácsonyi ének fordítása. Eredetije a himnológiai szakirodalomban ismeretlen. Szövegét Petri kézirata alapján közöljük:

1. Missus est a patre gentis expectatjo
Nascetur de matre seculj saluatjo,
Jam nos omnes cum Jubjlo Himnizemus parullo
Nam processit virginis virginis vtero.
2. Felix creatura gemma pudjtjie,
Omnj laude digna, es te sol iustjtiae
Jam nos omnes cum Jubjlo ...
3. Trjnitis templum, declaratur hodie,
Per virginis partum, laus sit Regj gloriae
Jam nos omnes ...
4. Puer nobis natus est et filius datus est
Ad honorem Marjae atque Coelj gloriae,
Jam ...
5. Juenes et senes nec non simul Medij
Gaudeamus omnes Ad honorem Marjae,
Jam nos omnes cum Jubjlo ...

A latin versformája: 13-13-15-13; a harmadik sor belső rímmel 8/7 osztású. A magyar fordítás szótagszáma meglehetősen ingadozó. Az első két sorban tizenhárom–tizennégy–tizenöt, a két utolsó strófában pedig huszonkettő–huszonhárom szótag váltakozik. A strófákban refrénként ismétlődő harmadik 14-es és negyedik 13-as sor belső rímmel 7/7, illetve 7/6 osztású. – Dallamára csak a versforma alapján következtethetünk: valószínűleg a karácsonyi és betlehemes énekekben a nép ajkán mindmáig élő *Vigan zengjete* *citerák*, *Jézus született* kezdetű énekkel lehetett rokon. (MNT II, 637 skk., III/A, 437, 560. – RMDT II, 140. sz.)

123.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 29b. – Címe: *Alia*. Ez az előző ének címére utal; a főszövegben azt adtuk meg. A végén: „Finis”, majd a következő sorban a másoló utólag még ezt írta: „adest operis mercedem posco laboris.” Az ének latin eredetije és a magyar fordítás versszakonként váltakozik. Nótajelzése nincs.

A *Natus est nobis hodie* kezdetű középkor végi karácsonyi ének fordítása. (CHEVALIER 11907.) Latin szövegét G. M. DREVES a Rozenplut-féle cseh *Kancyonál*-ból (Prága 1601, 80) közölte. (AH 45 B, 100.) A XVI. századi magyar nyomtatott énekeskönyvek nótajelzései között már előfordul. (RMDT I, 667; vö. a 129. sz. ének jegyzetével.) Az alábbiakban Petri András kéziratának szövegét közöljük:

1. Natus est nobis hodie, e,
De pura virgine, e, e,
Rex uictorje, e, e, e, e, e,
Rex uictoriae.
2. Cuj sol luna et tera,
Unjuersa sidera,
Uernant per tempora, a, a, a, a, a,
Uernant per tempora.

3. Ob hoc nunc pangamus ei, i,
Omnes et singuly
Cum uoce coralj, i, i, i, i, i,
Cum uoce coralj.
4. Ideo nos terjgine, e,
Laudemus hodie,
Regem potentjae, ae, ae, ae, ae, ae, ae,
Regem potentjae.
5. Laudemus nostrum Dominum,
Mariae filium, um,
Regem angellorum u, u, u, u, u, um,
Regem angellorum.
6. Vt nobis donet premjum,
Aeque solatium,
In regno coelorum, u, u, u, u, u, um,
In regno coelorum.
7. Sit laus illj glorja, a,
Atque uictorja, a,
Per cuncta seculla, a, a, a, a, a,
Per cunta saeculla.

Versforma: 8-6-6. A szövegben a sorvégi szótagok magánhangzójának ismételtetése az ismeretlen dallamhoz igazodott.

124.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 30b. – Nótajelzése nincs.

II. **Csiksobotfalvi kézirat.** 1670-es évek, 59. – Címe: *Nota eadem*. Előtte a latinja *Mas Régi Enek* címmel.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 108. – Címe: *O praeclara. Nota eadem*. A végén: „Amen”; előtte a latinja *MAS REGI ENEK* címmel. – Ez a szövegvariáns került át a *Cantus catholici* harmadik kiadásába (1703, 74; kiad. MIR 39, 95–96), és az *Écsi ék.*-be (1700–25, 188–89). Kájoni második kiadásában (1719, 82) a kezdősora: „O Szép fényes kis csillag, ki ez nap támada.”

IV. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 47b–48a. – Címe: *Cantio Anno Dei 1681*.

V. **Pálffi Márton-ék.** 1694 k., 18b. – Címe: *De Epiphania*.

Az *O praeclara lucidaque Stella hodié exorta* kezdetű vízkereszti ének fordítása, amely a napkeleti bölcsek evangéliumi történetét foglalja versbe. (Mt 2, 1–12.) Latinja a himnológiai szakirodalomban ismeretlen; szövegét Kájoni nyomán közöljük:

1. O Praeclara lucidaque Stella hodie exorta,
Splendor cujus Mundi hujus oras penetravit,
Tenebrasque universas procul abdicavit.
2. De longinquis hi tres Magi terris adsunt Zelo cordis,
Tria dona Deo grata secum deferentes,
Orbis terrae, Sanctum Regem, pie requirentes.
3. Postquam ergo iter acceperunt, Bethlehem intrarunt;
Stella, casa demonstrata, stat: ubi Maria
Prole Sancta vigilabat, Mundum redemptura.
4. Simul una in domum intrarunt, pie salutarunt,
Ac Infantem verum esse DEUM agnovere,
Hominemque huic Mundo mori credidere.
5. Auro puro Christum venerantur, Regemque fatentur,
Thure Sancto tanquam DEO gratificabantur,
Hominique morituro Myrrha donabatur.
6. Per aliam viam rediere, Angelo jubente,
Ut Herodes ira fervens sic illuderetur,
Regisque jam recens nati oblivisceretur.

7. Haec nunc vobis pro exemplo damus, vosque informamus,
Trium horum sequamini vestigia Regum,
Hominem ac Christum verum adorantes Deum.

A latin versformája: 16-14-14, ahol az első sor belső rímmel 10/6, a második és harmadik 4/4/6 osztású. A magyar fordítás szótagszáma a strófák többségében: 16-14-13. Az első sor ingadozik ugyan, de a latin mintájára az utolsó 6 szótag mindig külön ütemet alkot; a második 4/4/6, a harmadik 4/4/5 osztású. – Az ének dallamát egyik forrás sem jelzi; a ma is élő erdélyi gyakorlatból ismerjük. (RMDT II, 326. sz.)

125.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 30b–31a. – Címe: *Alia De eadem*. Ez az előtte levő vízkereszt ének címére utal; a főszövegben ezt adtuk meg.

II. **Mihál Farkas-kódex.** 1677, 22a–23a. – Címe: *Alia De Concione*. [!] A 4., 21. és 22. vsz. hiányzik; a 6. vsz. a 3. után a 16. vsz. a 12. után következik.

III. **Pálffy Márton-ék.** 1694 k., 18a–b. – Címe: *Alia*. A 17. vsz. hiányzik.

IV. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 45–46. Kiad. MIR 35, 62–64. – Címe: *Regi Enek*. E fölött az egész énekcsoportra vonatkozó cím: „VIZKERESZT NAPJARA.” Dallamát is közli. A végén: „Amen.” – Szó szerinti másolata: *Pálffy Márton-ék.* 1694 k., 5a–b. (Az énekeskönyvben a szöveg tehát két változatban is megtalálható, lásd a III. forrást!) – Alaposan átdolgozott változat, ebből származik az V–VII. forrás szövege is. A főszövegben második helyen teljes egészében közöljük.

V. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 157–59. – A „Viz-kereszt napjara való enekék” között az első helyen. Dallamát is közli. A refrén kétsoros.

VI. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 71–72. – Címe és dallama mint a IV. forrásban. – Ez a szövegvariáns megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásában, valamint az *Écsi ék.*-ben. (1725, 184–86.)

VII. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 111–112. – Címe és nótajelzése: *MAS REGI ENEK. Nota: Nékünk születék Mennyei Király, etc.* – Szövege megtalálható a második kiadásban is. (1719, 85.)

VIII. **Keresztyenyi isteni dicséreték.** Lőcse 1635, 207–08. – Címe: *MAS*; a „Kis karacsonra” való énekek között. A versszakoknál a refrén jelölése ez: „Vy esztendőben mi vigadgy. etc.” Ez feltehetőleg azonos az énekcsoport elején levő, *Nékünk születék mennyei király* kezdetű darab refrénjével: „Vy esztendőben mi vigadgyunk, Születet Iesust mi imádgjuk.” Az 5., 16., 19., 20. és 22. vsz. hiányzik; a 6. vsz. a 2. után következik. – Ez a szöveg került át változtatás nélkül a későbbi nyomtatott protestáns énekeskönyvekbe (Várad 1648, 1651, 1654; Lőcse 1654, 1675 stb.) és a következő kéziratokba: *Kecskeméti graduál* (1637–38, 358–59), *Óvári graduál* (XVII. sz. 1. fele, 202), *Pozsonyi toldalék* (XVII. sz. 1. fele), *Nagydobszai graduál* (1690, 317–19).

IX. **Balogi cancionale.** 1659, 174–76.

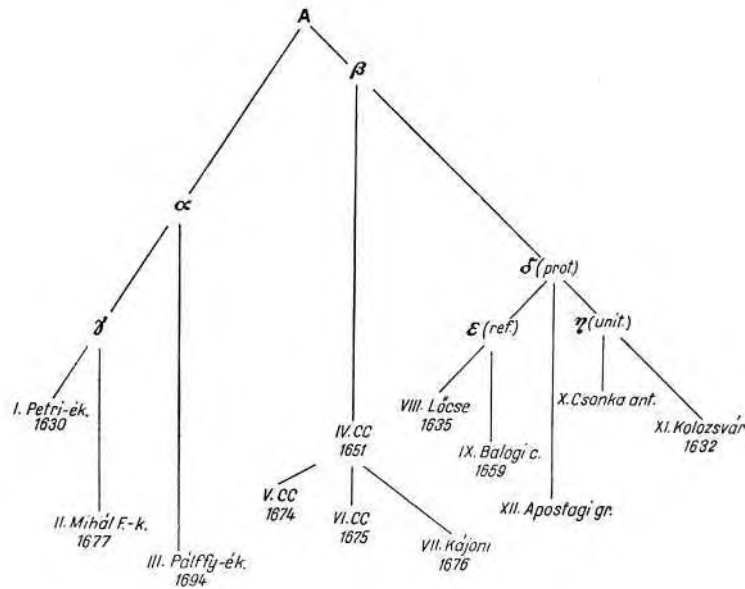
X. **Csonka antifonálé.** [1607–32], 117a–118a. – Címe: *In die circumcisionis*. A 4., 5., 16., 19. és 22. vsz. hiányzik; a 6. vsz. a 2. után következik.

XI. **Istenei dicséreték.** [Kolozsvár 1632 k.], 162–65. – Címe: *Kis karatsonra*. A 4., 5., 9–11., 16., 19. és 22. vsz. hiányzik; a 6. vsz. a 2. után következik. – Ez a szöveg megtalálható még az unitárius énekeskönyv 1697-i kiadásában és az azt másoló *Unitárius graduál*-ban is.

XII. **Apostagi graduál.** XVII. sz. 1. fele, 10b–11b. – Az 5., 16., 17., 19. és 21. vsz. hiányzik; a 2., 4., 7. és 22. vsz. után egy-egy többletstrófát tartalmaz. A 6. vsz. a 2. vsz.-ot követő többletstrófa után következik. – A főszövegben harmadik helyen teljes egészében közöljük.

Az ének szövege megvolt a *Zemlény János-ék.*-ben is. (ErdM 1939, 359.)

Az egyes változatok összefüggését az alábbi stemmával szemléltethetjük (STOLL BÉLA munkája):

A stemma bal oldalán levő csoportot (α) erdélyi katolikus kéziratok képviselik. A szövegállomány itt a legteljesebb (II és III hiányai feltehetőleg véletlenek: e két forrás szövege egymást kiegészíti); a szöveg hangja itt a legarchaikusabb. Jellemző, csak itt előforduló helyek: 17 Jertek el; 29 nemes kenet; 35 Második úton. γ felvételét szükségessé tette az a tény, hogy a 21., 27. és 32. sorban eltér III-tól és a többi változattól: 21 Mit láttatok ti három királyok; 32 Kezében mutata; a 26. sorban I és II egyedi szöveget hoz. Ezek tehát γ tipikus helyei.

A következő csoport (IV–VII) az 1651-i *Cantus catholici* és leszármazottjai. A szöveg erősen át van dolgozva. Az 1. vsz. teljesen új, a 9. versszaktól kezdve a legtöbb sor többé-kevésbé eltér az alapváltozattól. A versszakok sorrendje megegyezik α sorrendjével. E csoportban különleges helye van Kájoni szövegének. Legnagyobb része szó szerint egyezik a *Cantus catholici*-val, de az 1. és a 19. vsz. az alapszöveget követi. Itt tehát az történt, hogy Kájoni két verzió szövegét olvasztotta egybe. Erre az eljárására másik példa kötetünk 68. sz. éneke.

Az ének protestáns forrásokban előkerülő változatai következetesen eltérnek a katolikus változatoktól mindenekelőtt abban, hogy többé-kevésbé csonka szövegűek. Valamennyi protestáns változattól hiányzik az 5. és a 16. vsz., továbbá, amennyiben a *Balogi cancionale* szövegében kontaminációt tételezünk fel, a 19. vsz. Következésképpen eltérő a kezdő versszakok sorrendje is: 1, 2, 6, 3, 4, 7 stb. A részletekben is elég sok az olyan eltérés, amelyben valamennyi protestáns változat egyezik a többivel szemben. Pl.: 15 Im a három bölcs csillagot láta; 18 Ajándékozzuk mennyei királyt. Feltűnő a három bölcs nevének megváltoztatása erre: „egyik, második, harmadik.” Ebben talán a protestáns ortodoxia hatását láthatjuk, hiszen a Gáspár, Menyhért és Boldizsár nevek az Újszövetségben nem szerepelnek, hanem középkori legendákban bukkannak fel először. Az unitárius változatok külön előzményének (η) felvételét két tipikus hely (4 Immáron minékünk; 35 Más úton ők megtérének vissza) és a 4. vsz. hiánya indokolta. – A számos református forrás szövegére jellemző, hogy szinte szó szerint azonosak nemcsak a nyomtatott, hanem a kéziratok források is. Ez azt mutatja, hogy a kéziratok forrásokat a nyomtatott kiadásokból másolták, s egyszersmind azt is bizonyítja, hogy a különböző graduálok toldalékrészei általában későbbiek, mint eddig hittük, legalábbis 1635 utániak. Érdekes a *Balogi cancionale* szövege: szintén szó szerint egyezik a lócsei 1635-i kiadás szövegével, tartalmazza viszont az onnan hiányzó 19–20. versszakot. Itt nagy valószínűséggel tételezhető fel kontamináció, minthogy a 19. vsz. egyetlen más protestáns forrásban sem szerepel, s a kontamináció enyhítené a 20. versszak anomáliáját is. (Lásd alább.) – E csoportban egészen különleges az *Apostagi graduál* erősen átdolgozott és

kibővített szövege. Feltűnő, hogy a három bölcs nevén van nevezve. Itt azonban sem kontaminációt, sem a katolikus forrásokkal való genetikus összefüggést nem szükséges feltételeznünk. A három bölcs nevének sorrendje ugyanis más, mint a katolikus forrásokban, s a részletekben a protestáns verzió fordulatai tűnnek fel. (32 drága kenet; 35 nyújtván.) Itt tehát az történhetett, hogy az átdolgozó önállóan helyettesítette a protestáns változat „egyik, második, harmadik” szavait a bölcsök neveivel. – Néhány apró jel azt mutatja, hogy az *Apostagi graduál* szövege nem ε -ból, hanem δ -ból származik: a 29. sor (az alapszövegben 26. sor) *gyermek* szava, amely ε -ban *Ur Jézus-ra* változott, és talán a 22. vsz. megléte.

A három csoport egymáshoz való viszonyának megállapítása α tipikus helyein (17., 29. és 35. sor) alapul. Külső körülmények, vagyis a források felekezeti jellege indokoltá tenné, hogy α és a *Cantus catholici* közös előzményét tételezzük fel; ez lenne a katolikus ősváltozat. (Tehát a *Cantus catholici*-t a stemma bal oldali fő ágához kellene kötni.) Ebben az esetben a kritikus három helyet javítani kellene, vagy pedig mindhárom esetben anomáliát kellene feltételezni. A kérdés az, hogy mi lehetett A-ban? A három eset közül kettőnél érvényesíteni kell a „lectio difficilior” törvényét (lásd alább a 17. és a 35. sorhoz fűzött nyelvi magyarázatokat), s ily módon a szövegét azonosnak tekinthetjük A-val. Eszerint fel kell venni a *Cantus catholici*-nak és a protestáns ősváltozatnak egy közös eredetijét, β -t, ahol e három helyet megváltoztatták.

A szövegahagyományozás – eltekintve Kájoni biztos és a *Balogi cancionale* feltételezhető kontaminációjától – tiszta; anomália a következő helyeken figyelhető meg. 8 I–VII, IX–X, XII *nagy* dicséretet; VIII, XI *szép* dicséretet. Ha δ -ban (következésképpen ε -ban és η -ban) *nagy*-ot tételezzük fel, akkor VIII és XI egymástól függetlenül változtatták e jelzőt *szép*-re, ha viszont a protestáns ősváltozatban *szép* állott, akkor IX–X és XII változtatta meg egymástól függetlenül, de egyformán a szöveget. Egy ilyen aránylag súlytalan jelző esetében mindkét eset lehetséges. – A következő anomália súlyosabb. Az alapszöveg (α és β alapján) a 26. sorban ez lehetett: *Földre esének a gyermek előtt*; a protestáns ősváltozaté: *Térdre esének szent gyermek előtt*. II-ben viszont a protestáns verziót találjuk. Ezt az anomáliát nem tudjuk megmagyarázni. (Ha A-ban, következésképpen α -ban és γ -ban a *Térdre esének szent gyermek előtt* változatot tételeznénk fel, akkor kettős anomáliával állnánk szemben!) – A 42. sorban az ártatlanul lemészárolt kisdedek I–III-ban és X-ben a *szentekkel*, IV–VII-ben és IX-ben az *angyalokkal* vigadnak. (A többi forrásban ez a hely hiányzik, vagy más, egyedi megfogalmazású.) Itt több eset lehetséges. Ha A-ban *szentek* vigadtak, s ezt β *angyal*-ra változtatta, akkor X az alapszövegnek megfelelően változtatta vissza a szöveget. Ha még β -ban is a *szentekkel* szó állott, akkor IX és IV változtatták meg a szót egymástól függetlenül ugyanarra, vagyis *angyal*-ra. Csökkenti ez esetben az anomáliát, ha IX-ben kontaminációt tételezzük fel. Végig lehet gondolni ezt úgy is, hogy A-ban az *angyalokkal* szót tételezzük fel, ennek azonban kisebb a valószínűsége.

A fentiekből tehát kitűnik, hogy a források három nagy csoportja közül α a leghitelesebb, a másik két csoport szövege pedig másodlagos, átdolgozott. Az összöveg helyreállításánál tehát a három erdélyi kézirat szövegéből kell kiindulni, s az összöveg lényegében azonos α rekonstruált szövegével. Ahol I és II eltérnek egymástól, ott III dönti el, hogy melyiket kell választani, ahol viszont γ és III különböznek, ott figyelembe kell venni β rekonstruált szövegét. (Lásd a 21., 26. és 32. sorokat.)

* * *

A vízkeresztre való ének a karácsony, a három királyok és Heródes betlehemi gyermekgyilkosságának történetét foglalja össze. (Mt 1, 18–2, 16.) Forrását nem ismerjük. Tartalmát és formáját tekintve közeli kapcsolatban áll a Petri-kéziratban közvetlenül utána levő, *örvendezzünk a nagy Istennel* kezdetű énekkel (126. sz.), valamint kötetünk 90. sz. énekével (mindhárom vízkereszti ének); a nótajelzés szerint azonos dallamra énekelték, és mindháromnál ugyanaz a refrén olvasható. Ezenkívül ez az ének is alkalmasnak látszik a dramatizált előadásra, amelynél a refrént a nép énekelte, a szereplők pedig ilyesféleképpen váltogathatták egymást: kántor (1–3. vsz.), angyal (4. vsz.), kántor (5–7. vsz.), három királyok (8. vsz.), kántor (9. vsz.), Heródes és a három királyok (10–11. vsz.), kántor (12. vsz.), Gáspár (13. vsz.), Boldizsár (14. vsz.), Menyhért (15. vsz.), kántor és a nép (16–23. vsz.).

Versforma: 9-10-9. – Az I. változat dallama: RMDT I, 181. sz. (vö. RMKT XVII/4, 563–64); a IV. változat saját dallama: RMDT II, 28. sz., az V. változat saját dallama: RMDT II, 102/a. sz.

17 Az I. változat *Jertek* szavát feltehetőleg azért változtatták meg β -ban, mert így értelmezték: 'jőjtek [ide]', holott a *jertek el* jelenthette ezt is: 'menjünk [együtt]'.

35 Itt ugyanaz történhetett, mint a 17. sorban. A *második* szónak 'secundus' jelentést tulajdonítottak, pedig 'alter'-t is jelenthetett.

126.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 31a–b. – Címe: *Alia Ad eadem Melodiam*. A főszövegben a 125. sz. ének címét adtuk meg.

Párbeszédes formában, a nép és szereplők bevonásával előadható devóciós ének, amely az újévi-vízkeresztünnep tartalmát: Jézus születését és a három királyok történetét mondja el. (Mt 2, 1–12.) Forrása ismeretlen. A versszerző a *Mi dicsérjük e mai napon* kezdetű, a kéziratban közvetlenül ez előtt levő, hasonló tárgyú éneknek (125. sz.) mintájára önállóan is megszerkeszthette. Erre utal a nótajelzése és az azonos refrén is. Dramatizált előadásnál az egyes strófákban a refrént a nép énekelte, a szereplők pedig a következő rendben változhatták egymást: kántor (1–6. vsz.), angyalok (7–9. vsz.), kántor (10. vsz.), a három királyok (11–13. vsz.), kántor (14. vsz.), királyok (15–16. vsz.), kántor (17–18. vsz.), a királyok egyenként: Gáspár (19. vsz.), Boldizsár (20. vsz.) és Menyhért (21. vsz.), Mária (22. vsz.), kántor (23–26. vsz.).

Versforma: 9-9-9; a strófák első két sora azonban nagyrészt hibás. – Dallama a 125/I. sz. énekével azonos.

127.

Kézirata és nyomtatott kiadásai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 32a. – A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

II. [**Szölösy Benedek:**] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 30. Kiad. MIR, 35, 46. – Címe: *Regi Enek*. Dallamát is közli. – Szövege változatlanul került át Kájoni *Cantionale catholicum*-ába (1676, 47; a második kiadásból kimaradt; kiad. DANKÓ 329) és a *Cantus catholici* későbbi kiadásába (1675, 30).

III. **Keresztyéni isteni dicsiretek.** Lőcse 1654, 144. – Címe: *Mas.* – Ez a szövegvariáns jelentéktelen eltérésekkel került át még a következő énekeskönyvekbe: *Balogi cancionale* (1659, 154), a nyomtatottak közül: Lőcse 1675, 199; Lőcse 1696, 158.

Közismert, Európa-szerte elterjedt kétnyelvű karácsonyi ének magyar változata. Legkorábbi előfordulása a XIV–XV. század fordulójáról német nyelvterületről ismert. A XVI. század elejétől katolikus és protestáns énekgyűjteményekben egyaránt megtalálható. (WACKERNAGEL II, 640–47; CHEVALIER 8578; SZÖVÉRFY II, 441.)

Versforma: 12-11-13-10; a sorok 6/6, 6/5, 7/6, 5/5 osztásúak, ahol az egymást követő ütemekben a latin és magyar részek váltakoznak. – Dallama és más magyar fordítása az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 220. sz.)

128.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 32b. – Az ének latin eredetije és a magyar fordítás versszakonként váltakozik. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

A *Modulizemus omnes corde, voce, ore* kezdetű karácsonyi ének fordítása. (AH 2, 154; CHEVALIER 11666.) Egy másik, XVI. századi fordítása *Jer mi dicsérjük, áldjuk és fölmagasztaljuk* kezdetű az első nyomtatott váradi énekeskönyvből (1566, 117) került át a XVI–XVII. századi gyűjteményekbe, többek között Petri András kéziratába is (25b). A főszövegünket kísérő latin szöveg, amelynek harmadik strófája a szakirodaomban ismeretlen, így hangzik:

1. Modulizemus omnes corde, uoce, ore
Concrepantes simul discantum tenorem
In laudem saluatoris nostrj redemptoris
Iubilose, dicentes cunctj Alleluja.
2. Quj sanctis suis mundum dedit debellare,
Suj corporis flammam mire suffocare,
Acherontem superbum, vicit conculcare,
Exstjtit salus illj virtus et glorijs.
3. Rosa uirginjtas flos delectabilis
Lilium puritatis Marjæ nobilis
Coelorum o Regina petjmus intime,
Peccatores, exaudjre, ueniam impetra.

4. Jam ergo imploremus eius clementiam,
Nobis ut concedat tallem victoriam,
Mundique furibundj, spernemus glorjam,
Hostemque devastemus laudem Christi demus.

Versforma: 13-13-13-13. A magyar szöveg szótagszámának ingadozását feltehetően az ismeretlen dallam egyenlítette ki.

129.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 33a. – A végén: „Finis.” Az ének latin eredetije és a magyar fordítás versszakonként váltakozik. Nótajelzése nincs.

A *Natus est hodie, ex Maria virgine* kezdetű karácsonyi ének fordítása. A latin eredeti, amely tartalmilag a karácsonyi breviáriumi himnuszokkal és antifonákkal mutat rokonságot, a szakirodalomban ismeretlen. Szövegét Petri András nyomán közöljük:

1. Natus est hodie, ex Marja Virgine,
Sine sexu uirilique semine
Genus saluando perditu.
2. Nunc omnes clamemus Christum Regem deprecemus
Ipsium prece modulisque ueneremur,
Expectantes beatam spem.
3. Flos iesse oritur ex progenie Daud
Que super hunc florem, requiescet
Spiritus timoris Dominj.
4. Angelica prece residet gens Angelica
Quod orjtur, stella matutjna,
Ex marja virgine.
5. Grates nunc redamus patry Deo omnjpotentj,
Quj filium suum unigenjtum missit
Pro nobis in mundum.

A versformát nehéz pontosan meghatározni. A sorok szó tagszáma ingadozó. A latinnál az első sorban 13-15, a második 10-13, a harmadik 6-9 között, a magyarnál az első 14-15, a második 9-12, a harmadik sor 6-9 között váltakozik. – Az ingadozást nyilván kiegyenlítette az ismeretlen dallam, amelyre XVI. századi forrásokban nótajelzések utalnak. (RMDT I, 667; vö. a 123. sz. ének jegyzetével.)

7 Jesse uiragozek – lásd a 23. sz. ének 8. sorához írt jegyzetet.

130.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 33a–b. – Címe nincs; a főszövegben az előző ének címét adtuk meg. Latin eredetije és a magyar fordítás versszakonként váltakozik. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

Az *In natali Domini* kezdetű karácsonyi ének fordítása. Több latin változata és német fordítása már a XIV. századból ismert. (WACKERNAGEL I, 202–03; BÄUMKER I, 334; CHEVALIER, 8699.) Petri kéziratának latin szövege ezek egyikével sem azonosítható egészen. Itt ezt közöljük:

1. In natalj Dominj
Gaudent omnes angelij,
Et cantant cum Jubjlllo
Glorja Vnj Deo.
Virgo Deum genuit
Virgo christum peperit
Virgo manet intacta.
2. Nuncjauit Angelus
Gabriel pastoribus
Christi natiujtatem
Magnam iucunditatem.
Virgo Deum genuit
Virgo christum peperit
Virgo manet intacta.

3. Magj Deum Adorant
Aurum tus et mirham dant,
Regj Regum Domino
Gloria unj Deo,
Virgo Deum genuit
Virgo christum peperit
Virgo manet intacta.

4. Tres magj de gentibus
Jesum cum muneribus
Collunt flexis genibus
Gloria unj Deo.
Virgo Deum genuit
Virgo christum peperit
Virgo manet intacta.
5. Stella nutu proprio
Sequentes eo loco
Dominorum Domjno,
Gloria unj Deo
Virgo Deum genuit
Virgo christum peperit
Virgo manet intacta.

A *Cantus catholici*-ben (1651, 24; kiad. MIR 35, 39–40) egy másik, a Johann Leisentritt német kancionálójának (Geistliche Lieder und Psalmen. 1567, 47) szövegével rokon latin szövegvariáns és annak *Születésén Istennek az angyalok örülnek* kezdetű fordítása (lásd kötetünkben a 194. sz. éneket) található.

Versforma: 7-7-7-7-7-7-7; az első versszak a többtől eltérően nyolcsoros. – Dallamát a kézirat nem jelzi. Latinját a XVI. században azonban Sztárai Mihály *Mi Atyánk Atya Isten* kezdetű karácsonyi énekével azonos dallamra énekelték. Sztárai éneke pedig Petri kéziratában közvetlenül ez után az ének után található; valószínűleg a XVII. századi erdélyi gyakorlatban is közös dallamra énekelték. (RMDT I, 83. sz. A *Cantus catholici* szövegváltozatának dallamát lásd: RMDT II, 209. sz.)

6–8 A háromsoros refrént a kézirat írója csak az első strófánál másolta le teljesen; a 2., 4. és 5. szakasznál csak a kezdetét jelölte.

17 Mezul = messziről

131.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 34a. – A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

Az ének a kézirat karácsonyi darabjai között található. Tartalma szerint azonban inkább az adventi időszakba illik. Ezért írta a másoló, hogy „olykor” („quando” = aliquando) adventben is énekelhető. Forrása ismeretlen. Kezdeté emlékeztet a *Veni Jesu, veni amor* kezdetű, azonos versformájú himnuszra, amelynek hat strófája egyedül Kájoninál található. (1676, 646; 1719, 233. Kiad. DANKÓ, 338; CHEVALIER 21218.) Tartalmilag énekünk első strófája e latinnak mintegy kivonata, amelyhez a második szakaszban a latinban nem található doxológiaszerű záróstrófa járul.

Versforma: 8-8-8-7. – Dallama esetleg azonosítható a *Veni Jesu, veni amor* dallamával. (RMDT II, 332. sz.)

132.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 35a. – Nótajelzése nincs.

II. **Csiksobotfalvi kézirat.** 1670-es évek, 109–10. – Felirata: „Nota. Jesus szent szivek arannya.” A főszövegben olvasható nótajelzés innen való.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 152–3. – Címe: *Audi benigne conditor. Nota eadem.* Előtte a latin eredetije „Hymnus. Nota: Jesus Szent szivek arannya, etc.” felirattal. – A latin és a magyar szöveg változatlanul került át a *Cantus catholici* harmadik kiadásába (1703, 116–17; kiad. MIR 39, 115–16) és Kájoni második kiadásába (1719, 106).

IV. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 18a–19a. – Címe: *Cantiones quad.* Nótajelzése nincs.

Az *Audi benigne conditor* kezdetű, Nagy Szent Gergelynek tulajdonított nagyböjti vesperás-himnusz fordítása. Latin szövegének legkorábbi lejegyzése a X. századból ismeretes. (BÄUMKER I, 426; AH 2, 42.) A *Breviarium Romanum*-ban a VIII. Orbán-féle reformmal részben (főleg a 4. versszakban) megváltoztatott szöveggel napjainkig használják. A Petri-kézirat magyar fordítása az eredeti középkori verzióra támaszkodik, és független a korábbi, XVI. századi nyomtatott és kéziratot forrásokban található magyar fordítás különféle variánsaitól. (RMDT I, 152. sz.) A himnusz latin szövegét Kájoni *Cationale catholicum*-a alapján közöljük:

1. Audi benigne Conditor,
Nostras preces cum fletibus,
In hoc Sacro jejunio
Fusas quadragenario.
2. Scrutator alme cordium
Infirma tu scis virium:
Ad te reversis exhibe
Remissionis gratiam.

3. Multum quidem peccavimus,
Sed parce confitentibus:
Ad laudem tui Nominis,
Confer medelam langvidis.
4. Sic corpus extra conteri
Dona per abstinentiam,
Jejunet ut mens sobria,
A labe prorsus criminum.
5. Praesta beata Trinitas,
Concede simplex unitas,
Ut fructuosa sint tuis
Jejuniorum munera. Amen.

Versforma: 8-8-8-8. – A nótajelzésben idézett dallama az *Ave mundi spes Maria* kezdetű éneknek az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert dallamával azonosítható. (RMDT II, 74. sz.)

133.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 35a–36b. – A végén: „Finis.”

A *Jesu dulcis memoria* kezdetű, Jézust dicsőítő középkori verses imádság fordítása. Két másik, a Petri-kézirattól teljesen független fordítását Hajnal Mátyás elmélkedő könyvéből és a *Kuun-kódex*-ből közöljük. (Lásd kötetünk 68. és 168. sz. énekét.) A szerzőre vonatkozó tudnivalók és a vers latin eredetije a 68. sz. ének jegyzetében található. Petri András másolatában az 1–44. versszak híven követi a latin megfelelő strófáit; a 46–49. versszak pedig a latin 45–48. szakaszának felel meg. A magyar 45. és 50. strófájának nincs latin megfelelője.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert fordításával azonosítható. (RMDT II, 84. sz.)

2 adtczj = adsz

13 ellessege = elesége

15 megj halatecz = meghaladsz, felülmúlod

16 feliel hactczj = felül hatsz

17 nieljy = nyelv

18 Butü = betű

26 temetesbe = temetőben

34 Diczjekedeö = dicsőséges

39 ziuink = szívünk

40 uilagy – a fordító előtt a himnusznak talán egy másik változata lehetett, ahol ez a sor így hangzik: „Mundum replens dulcedine.” Így a helyreállított eredeti szövegben is. (Lásd: H. LAUSBERG: Hymnologische und hagiographische Studien I. Der Hymnus „Jesu dulcis memoria”. München 1967, 494.)

49 azt – elhagyható és úgy a sor szótaghibája eltűnik.

95 meszel = mézzel

97 szjligszegh = szelídség (benignitas)

114 phoharok – pohárok; a latinban: pocula.

123 A sor latin megfelelője így hangzik: „Non tepescit, nec moritur.” A fordításban a harmadik szó kimaradhatott; a latin alapján így egészíthető ki: „Meg nem hal sem el nem fogyhat.”

152 eligj hogj – elég, elegendő; a latinban: solus amanti sufficit.

176 kjnire = kenyere

190 mennje – másolási hiba; helyesen: mennyei. Így a helyes szótagszám is helyreáll.

134.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 36b. – A végén: „Finis”, majd a kézirat másolójának monogramja: „A. P. mp.” Nótajelzése nincs.

A *Clarum decus jejunii* kezdetű XI. századi nagybőjti himnusz fordítása. (CHEVALIER, 3362; AH 51, 57.) A feltehetően Sanktgallenből származó himnusz a középkori hazai liturgikus gyakorlatban általánosan elterjedt nagybőjti laudes-himnusz volt. (RADÓ 124; RAJECZKY I, 52.) Szövegét ezért a *Breviarium Strigoniense*-ből (Venetiis 1515, 113) közöljük:

1. Clarum decus ieiunii
Monstratur orbi celitus
Quod Christus auctor omnium
Cibis dicavit abstinens.
2. Hinc Moyses charus Deo
Legisque lator factus est,
Hoc Heliam per aera
Curru levavit igneo.
3. Hic Daniel mysterium
Victor leonum viderat,
Per hoc amicus intimus,
Sponsi, Iohannes, claruit.
4. Hec nos sequi dona Deus
Exempla parsimonie,
Tu robur auge mentium
Dans spiritale gaudium.
5. Presta, pater per filium,
Presta per alium spiritum,
Cum his per aevum triplici
Unus Deus cognomine.

Az ismeretlen magyar fordító az eredetit helyenként egészen híven követi, másutt viszont nem tudta annak tartalmát megfelelő tömörséggel visszaadni. Ezért a latin második versszakát két strófában (2–3.), a harmadikat pedig háromban (4–6.) fordította. Az első strófa a latin elsőjének, a hetedik és nyolcadik pedig a latin negyedik és ötödik szakaszának felel meg.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallama ismeretlen.

135.

Kézírata: **Petri András-ék.** 1630–31, 38a–38b. – Címe: *De eadem Allia*. Ez a cím az ének előtt, a 37b lapon kezdődő *Jézus tanítványainak lábokat megmosogatá* kezdetű nagycsüörtöki énekre utal, amely felett ez olvasható: „IN COENA DOMINI;” a főszövegben ezt adtuk meg címként. A végén: „Finis.” A 7–11. versszak Petri András írásától elütő, egykorúnak látszó másik kéz írása. Az utolsó két versszak a 38b lap elejére esik és ismét Petri András másolata. Nótajelzése nincs.

Krisztus ajkára adott verses imádság az Olajfák hegyén, amelyben az őt ért megaláztatásokat panaszolja. Krisztus passiójának idevonatkozó részét Lukács evangéliuma (Lk 22, 39–47) így mondja el: „És ki-indulván, szokása-szerént, az Olaj-fák hegyére mégyen vala. Követék pedig őtet a’ tanítványok-is. És midőn a’ helyre jutott volna, monda nékik: Imádkozzatok hogy kísértetbe ne esetek. És ő elszakada tőlök egy kő-hagyításnyira; és térdre esvén imádkozik vala, mondván: Atyám, ha akarod, vedd-el e’ pohárt én-tőlem: Mindazáltal nem az én akaratom, hanem a’ tiéd legyen. Jelenék pedig néki egy Angyal menyből, bátorítván őtet. És a’ halállal tusakodván, hosszabban imádkozik vala. És lőn az ő veritéke, mint a földre folyó vérnek chöppei. És midőn fel-költ volna az imádkozástól, és a’ tanítványihoz jött volna, aluva találá őket a’ szomorúság-miatt. És monda nékik: Mít alusztok? kellyetek-fel, imádkozzatok, hogy kísértetbe ne esetek. Még ő szólván, imé a’ sereg: és a’ ki Judásnak hivattatik vala, egy a’ tizen-kettő-közzül, előttök mégyen vala: és Jészushoz közelgete, hogy meg-chókolná őtet.” Az ének közvetlenül azonban nem ezzel az idézett szöveggel függ össze. Fordítás voltát elárulja, hogy egy másik változata *Magas hegyén im az olajfáknak* kezdettel és versszakonként csaknem párhuzamos gondolatmenettel az 1635-i lőcsei protestáns énekeskönyvből ismert, és ez belekerült Kájoni János *Cantionale catholicum*-ába (197–208) a nagycsüörtöki matutinum lamentációs olvasmányai (Jeremiás siralmi) és leckéi végére, ahol a nép a szertartás során a latin responsoriumok és versiculusok helyén énekelte. Petri gyűjteményének éneke is ugyanerre az alkalomra szolgált és forrása a latin liturgikus szöveg lehetett a következőképpen:

I. lectio = 1., 2., 3. és 6. versszak:

Responsorium: In monte Oliveti oravit ad Patrem: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

Versiculus: Vigilate, et orate, ut non intretis in tentationem.

II. lectio = 4–5. versszak:

Responsorium: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic, et vigilate mecum: nunc videbitis turbam, quae circumdabit me: Vos fugam capietis, et ego vadam immolari pro vobis.

Versiculus: Ecce, appropinquat hora, et Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

III. lectio = 7–8. versszak:

Responsorium: Ecce, vidimus eum non habentem speciem, neque decorem:

aspectus ejus in eo non est; hic peccata nostra portavit, et pro nobis dolet: ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras. Cujus livore sanati sumus.

Versiculus: Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit.

IV–VI. lectio = 9–11. versszak. Az utalások az áruló Judásra vonatkoznak. Itt csak a IV. lectiót követő liturgikus Szöveget idézzük:

Responsorium: Amicus meus osculi me tradidit signo: Quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum; hoc malum fecit signum, qui per osculum adimplevit homicidium. Infelix praetermisit pretium sanguinis, et in fine laqueo se suspendit.

Versiculus: Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.

A 12–13. versszakban a versszerző befejező tanulságként Krisztus szenvedésének megváltói szerepét magyarázza.

Az ének párbeszéd formában is előadható a következő beosztással: 1–2. sor: kántor, 3–24. sor: Krisztus, 25–32. sor (7–8. vsz.): kántor, 33–44. sor (9–11. vsz.): Krisztus, 45–52. sor (12–13. vsz.): nép.

Versforma: 10-10-10-10. – Dallama ismeretlen.

36 el hatalmazanak = hatalmuk alá hajtották

38 seretek = szeretek

136.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 103a–115a.

II. **Petri András-ék.** 1630–31, 40a–41b. – Az 1–27. és a 86–152. versszak a kézirat csonkasága miatt hiányzik.

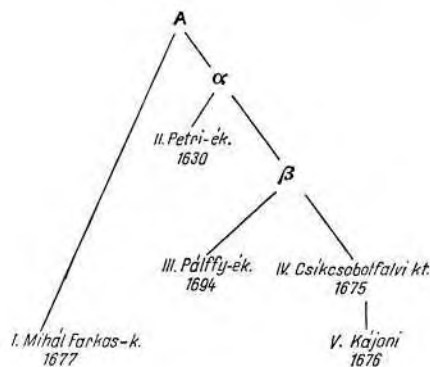
III. **Pálffy Márton-ék.** 1694 k., 23a–26b. – Címe: *De Passione Christi. Sic hominem, mortis damnatum Christus amavit ut non horreret funera dire necis.* A szöveg vége a kézirat csonkasága miatt hiányzik.

IV. **Csiksobotfalvi kézirat.** 1675 k., 62–87. – Címe: *Passio Domini Nostri Jesu Christi.* Az ének latin címekkel (Pars prima, secunda, stb.) négy részre oszlik. Ez utólagosnak és önkényesnek tekinthető, mert nem a vers tartalmához, hanem az akrosztichon szövegének sor végződéséhez igazodik.

V. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 113–26. – Címe mint IV-ben, a szöveg itt is négy részre van osztva. – Megtalálható Kájoni második kiadásában is. (1719, 87–95.)

A versfőkből: MARIA MATER GRACIE MATER MISERICORDIE TV NOS AB HOSTE PROTEGE ET HORA MORTIS SVSCIPE GLORIA TIBI DOMJNE [K]VI NATVS ES DE VJRGINE CVM PATRE ET SANKTO SPIRITV JN SEMPITERNA SECVLA AMEN D.

Az öt változat egymáshoz való viszonyát az alábbi stemmával szemléltethetjük (STOLL BÉLA munkája):

β -tól kezdve a szöveg fokozatos csiszolása, modernizálása figyelhető meg. Különösen Kájoni változtatott sokat – szokása szerint – a szövegen. Legtöbb módosítása már a *Csiksobotfalvi kézirat* szövegén megfigyelhető, nyomtatott énekeskönyvében néhány újabb változtatást tett. E variánsok feltétlenül másodlagosak. A legnyilvánvalóbb bizonyíték a 395–396. sor, amely eredeti szövegezésében egy középkori apokrif

legendarészletet őrzött meg, de β -ban ezt, mint a hiteles evangéliumi elbeszéléstől idegen elemet, eltüntették, és mással helyettesítették. Problematikusabb I és II viszonya. (II-ből a kritikus 395–396. sorok hiányoznak.) A legfontosabb eltérés II (illetőleg α) és I között a versfőszöveg különbsége. A versfők a *Quem terra, pontus, sydera* kezdetű Mária-himnuszról kiszakított completorium-himnusz első négy sorát és a hozzátartozó záróstrófát idézik. (CHEVALIER 11114. Lásd még e kötet 121. és 144. sz. énekeinél.) E versfőszöveg 4. sora α -ban egy a ritmus szempontjából felesleges *in* szót tartalmaz („et *in* hora mortis suscipe”), s ennek megfelelően két versszakkal hosszabb. Itt két eset lehetséges: 1) a passió szerzője hibás szövegű himnuszt épített be a versfőkbe, s ezt α -ban kijavították, 2) a hibátlan ritmusú (*in* nélküli) versfőszöveg származik a szerzőtől, s később, talán tudálékosságból, két versszak utólag betoldásával „javították” az 55–63. versszakok szövegét. Az első lehetőség egy fokkal talán valószínűbbnek is látszik, mégis Mihál Farkas másolata mellett döntöttünk, mert stílusa valamivel archaikusabb, mint α -é. A 191. sorban pl. az *occs* szó „hűg” jelentésben szerepel, ezt a többi változatban (II-ben is) *hüg*-ra módosították. Gyakorlati szempontok is amellet szölktek, hogy alapszövegül a teljes Mihál Farkas-féle másolatot válasszuk, szemben az erősen megcsonkult Petri-énekeskönyv szövegével. Mindamellet fennáll annak a lehetősége, hogy a stemmában e két kézirat felcserélődhet. A szövegahagyomány egyébként tiszta, kontamináció nem figyelhető meg. Ennek bizonyítéka (egyúttal a stemma helyességének ellenpróbája) az, hogy I, IV–V egyezése II–III-mal szemben mindössze egy esetben állapítható meg: 216 I, IV–V Elájulván II–III Elájula; itt joggal tétélezhetjük fel, hogy két másoló egymástól függetlenül ugyanarra változtatta meg e szót.

A szöveg passió ének, amely a teremtés és a bünbeesés történetével, Jézus életének rövid foglalatával és a legvégén a mennybemenetel elmondásával van kiegészítve. Mintáját és előzményeit a középkor végi divatos verses elmékedések (pia dictamina) között kereshetjük. Idézhetjük például a *De vita Christi* címmel ismert *Tibi laudes et gratias* kezdetű verses Jézus-életrajzot. (AH 31, 38–41.) Az itt közölt ének azonban sok tekintetben önálló szerkesztésnek látszik. Az invokáció jellegű kezdőstrófában („Attia isten ... segely minköt”) és a záró jellegű utolsó előtti strófában („Nagi úristen veved ez igiket, Kiket mostan szerszettünk teneked”) maga a versszerző szólal meg. Az utolsó szakasz a doxológia, amely az akrosztichon tanúsága szerint is toldásnak látszik. Viszont önálló szerkesztésű a passió elmondásában a bibliai részek (párhuzamos evangéliumi helyek eltérő epizódjaiból) és a legendás elemek összeillesztése. Ezek eredetét feltehetően a középkori prédikációs és legenda irodalomban kell keresnünk. Az alábbi jegyzetekben a bibliai párhuzamokra és Ludolphus de Saxonia esetleg szóba hozható népszerű *Vita Jesu Christi*-jének néhány helyére utalunk. Az egész vers felépítését a következő tartalmi áttekintés szemlélteti:

1. vsz.: Invocatio.

2–10. vsz.: Teremtés és bünbeesés (1 Móz 2, 8–3, 24). Jézus születése, növekedése, nyilvános működése (az evangéliumok nyomán).

11–47. vsz.: Nagy csütörtök, utolsó vacsora, lábmosás. Jézus elfogatása. Bírái (Annás, Kaifás, Pilátus, Heródes) előtt (az evangéliumok nyomán).

48–54. vsz.: Szűz Mária találkozik fiával (legendás).

55–62. vsz.: Jézus Pilátus és a nép előtt (az evangéliumi történet folytatása).

63–65. vsz.: Pilátus feleségének üzenete. Jézus felveszi a keresztet és a két latorral együtt elindul (az evangéliumok nyomán).

66–70. vsz.: Jézus ismét találkozik anyjával (legendás).

71–83. vsz.: Keresztút, keresztre feszítés, Jézus ruháinak elosztása, megcsúfolása, a jobb lator története (az evangéliumok nyomán).

84–86. vsz.: Mária a kereszt alatt (az evangéliumok elbeszélése legendás elemekkel kiegészítve).

87–99. vsz.: Jézus a keresztfán, Mária elájul, Jézus oldalát lándzsával megnyitják (evangéliumi és legendás elemek).

100–101. vsz.: János evangélista gondjaiba veszi Szűz Máriát (legendás epizód).

102–106. vsz.: A latrok lábát megtörik, Arimatiai József engedélyt kér Pilátustól a temetésre (evangéliumi és legendás elemek).

107–114. vsz.: A keresztről való levétel, Mária siratja Jézust, a temetés (evangéliumi és legendás elemek).

115–116. vsz.: Temetés (az evangéliumok alapján).

117–119. vsz.: Siratás és hazatérés (legendás epizód).

120–121. vsz.: A sírt lepecsételik és őrzik (az evangéliumi történet alapján).

122–137. vsz.: Jézus feltámadása (az evangélium szerint).

138–143. vsz.: Asszonyok hajnalban a sírhoz mennek, a feltámadás híre, sokaknak megjelenik Jézus és negyven napig tanítványai között marad (evangéliumi).

144–146. vsz.: Mennybemenetel (evangéliumi).

147–152. vsz.: Zárókönyörgés.

Az ének általában elbeszélő jellegű; párbeszédes előadásra alkalmas részei csupán az evangéliumok passióiban található dialógusokat tükrözik. Ebből arra lehet következtetni, hogy a liturgikus passió-éneklés alkalmain (virágvasárnap, nagypénteken) az evangéliumi szöveg helyett ezt az éneket a néppel közösen énekelték a kántor és a passió szereplői. Dallamát egyik verzió sem közli. Kájoni a nagybőjtire való énekek között első helyre tette és a dallamot közismertnek tekintette, mert az utána következő *Boldog Asszony Passió-jához* nótajelzésnek ezt írta „Azon notara”, azaz a *Passió Domini Nostri JESU Christi* dallamára.

Versforma: 10-10-10-10. A sorok általában 4/6 osztásúak. – Dallama ismeretlen.

5 megh ingen sem vala – még ingyen sem vala; azaz: még egyáltalán nem létezett (NySz I, 1591).

8 Kiből minden ki ieövendő vala = akitől minden származott

10 hozzánk látásodból = gondviselésedből, gondoskodásodból (NySz II, 536)

12 kiirad uioddal = újjal rajzoltad; költői kép az Isten mindenhatóságának szemléltetésére.

16 Hogi fel nezne az egre = hogy istenfélő lenne

20 eönek = evének, ettek

38 Használatos = hasznos, hatékony (NySz I, 1348)

42 Megh buszula = elkeseredé, megharaguda (NySz I, 317)

45 el ismere = tudta, vagy: elfogadta

48 Végi vacziorat = végvacsorát

60 El – az igekötő a sor elején, az ige a végén áll; értelme: elvitették.

72 Veszteghseghnek = hallgatásnak (NySz II, 1363)

80 Tano nekül – értelme: nincs szükségünk tanúra.

81 Riaszkodek = felzúdul, lármázik (NySz II, 1438)

85 tiuk = kakas (NySz III, 831)

93 háromrol – három dologról ti. vádolják Jézust: megtiltotta a császárnak való adófizetést, fellázította a népet, és magát a zsidók királyának mondotta.

113 el erte – megértette

125 allitak = vélik, gondolják (NySz I, 59)

126 megh iatokoztatak – megcsúfolták, kigúnyolták (NySz II, 24)

145 Orrot = tolvajt, orozót – tolvait = rablót

220 el veszteghle = hallgatással válaszolt (NySz III, 1128–9)

297 kopaszto hegyre – a Golgotára, azaz a Koponyák hegyére

301 haniota feketek = hanyatt fektették

311 szokkantak = zökkenték, zökkentették (NySz III, 1285)

312 uitak = újíták; a két magánhangzó a kézirat helyesírásában külön ejtendő

316 Vahometnek – talán a *Mahometnek* alakváltozata.

349 A sor elejére K-val kezdődő szó kívánczik, hogy az akrosztichon folyamatos értelme (KVI) helyreálljon, ez azonban az ismert verziók alapján nem oldható meg.

353 eölteöznie – a személyrag szükséges a sor szótagszámának teljességéhez, a rímelést azonban elrontja.

358 veloma = függönye, kárpitja

366 eteteö = méreg (NySz I, 715)

395–396 Az *Acta Pilati* címmel ismert II. századi apokrif iratból származó legenda szerint a Krisztus oldalából kifolyó vér egy vaknak szemét meggyógyította. A középkori források szerint ez azonos lett volna azzal a Longinus nevű katonával, aki a lándzsát a kereszten meghaltak oldalába döfte. Ludolphus de Saxonia ezt így írja le: „Aperuerunt eius costam lancea et mortuo corpori de reliquo conviciantes et in mortuum conviciari corpus militem multo deterius fuit quam crucifigi. Qui autem eum lanceavit cum fere calligassent oculi eius prae senectute et casu: vel potius nutu divino: sicut et lanceavit licet nesciens sanguine Christi per lanceam defluente oculos tangeret continuo clare vidit: et protinus illuminatus in Christum credidit.” (*Vita Jesu Christi*, Pars 2., cap. 64.)

401 emelgeti – emelgeti, vagyis karjaiban felfogta.

409 Gazdagh Joseph = Arimatiai József (Mt 27, 57)

413 Iesust – Jézus állapotát, vagyis hogy meghalt-e már?

414 Centuriotol – a kivégzést vezető katonák századosától.

416 Nicodemust – a legenda szerint Arimatiai József Jézusnak egy másik titkos tisztelőjét és tanítványát (vö. Jn 3, 1–11) is segítségül hívta a temetés körüli dolgokhoz. Ludolphus de Saxonía így idézi a legendát: „Joseph igitur mercatus syndonem ... venit et cum eo Nicodemus ... qui prius ... nocte ad Jesum venerat primum ... Iste ante passionem Christi sicut et Joseph erat discipulus domini occultus.” (*Vita Jesu Christi*, Pars 2., cap. 65.)

421 laytrat = lajtorját, létrát

427 hasonlek = hozzásimult, ráborult (NySz I, 1342)

452 maid el ereszkednek = már majdnem lenyugodott

453 Ez engedven – Szűz Mária engedett a kérésnek.

467 hozza bekelenek – ráborultak; esetleg: megcsókolták (NySz I, 197).

507 örvenyünk = örvendjünk

523 veszteghseghben – hallgatásban. (Lásd a 72. sorhoz írt megjegyzést.)

529 keörmüül vettek – a legenda szerint Krisztus feltámadására a sírhoz angyalok gyülekeztek. Ludolphus de Saxonía ezt így írja le: „Veniens itaque dominus Jesus die dominico et summo mane cum honorabili multititudine angelorum ad monumentum: et reacapiens illius corpus sanctissimum et propria virtute resurrexit et ex ipso monumento clauso processit.” (*Vita Jesu Christi*, Pars 2, cap. 69.)

545 tamadanak – feltámadtak; az evangélium elbeszélése szerint: „És a koporsók meg-nyílnak: és sok szentek teste, kik el-aluttk vala, fel-támadának.” (Mt 27, 52.)

547 nilvan = nyilván, nyíltan

564 szarandakoknak – az emmauszi tanítványoknak (Lk 24, 13–35).

571 Tanosaghra – tanúságtételre. („És tanúim lésztek nékem Jerusalemben, és az egész Judaeában, és Samariában és mind a föld végéig.” ApCsel 1, 8.)

590 ala varunk – alá várunk, a földre várunk, ti. a világ végén.

596 begüilt = begyült

599 Egiessicz megh = egyesítsd

601 vegeđ = vegyed

602 szerszettük – szerzettünk. Az ének utolsó strófája a szerző záradéka.

137.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 42a. – Az ének eleje a kézirat csonkasága miatt hiányzik. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

Az ének elmondja és magyarázza az okos sáfárról szóló evangéliumi példabeszédet (Lk 16, 1–10). Ezt az evangéliumi részt az egyház hagyományos perikópabeosztása szerint a pünkösd utáni nyolcadik vasárnap miséjében olvasták. A főszövegbe címként e szakasznak hagyományos elnevezését írtuk. Az éneklés alkalmát tekintve tehát itt úgynevezett evangéliumi énekkel van dolgunk. Ennek szokása feltehetően jobban el volt terjedve, mint amennyire a XVII. századi forrásokból erre következtetni lehet. Példáit a következő században már bőven megtaláljuk. A Petri-kézirat énekének közeli rokonaként idézhetjük – formája és stílusbeli fordulatai alapján – a *Jászfényszaruí ék.* (1788) hasonló, de rövidebb énekét:

1. Egy gazdag Embernek volt vala Sáfára,
Az kitt is egykoron bé vádolnak nála,
Hogy volna tékozló, javait praedáló,
Hiván azért őtet, e' kép szolittyá meg:
2. Mitt hallok felöled, te szolgálatodrul,
Agy számot elöttem sáfarkodásodrul,
Mert már nem nyughatól, nem sáfarkodhatól,
Ki is nagy bujában 'e kép szól magában.
3. Mitt mivellyek vallyon nyomoruságomban,
Ha nem maradhatok meg sáfárságomban,
Nehez lesz kapálnom, szégyen lesz koldulnom,
Tudom mit cselekszem, majd elejét vészem.
4. Ha meg nem maradok sáfarkodásomban,
Hogy bé fogadgyanak mások hajlékokban,
Minden adossakott vélek több másokott,
Magamho bé gyűjtöm, terhek meg könyitem.

5. Ertvén ezt az Ura, ötet meg dicsérte,
Cselekedetében okosnak ismérte,
Mi is barátokott szerezzünk magunknak,
Az örök hajlékban, kik be fogadgyanak.

A Petri-féle változatban a prédikációt kísérő, dialogizálva előadott devóciós ének emlékeként csak négy strófában szólal meg a sáfár, akkor is inkább csak az evangélium elbeszélését követve; a többi tíz versszak egyszerűen elbeszélő jellegű.

Versforma: 12-12-12-12. A sorok felező tizenkettesek. – Dallama ismeretlen.

8 öteöd rezit – az evangélium elbeszélése szerint a búzából száz mérő helyett nyolcvanot iratott az adóslevélbe; tehát a tartozás egyötödét elengedte.

14 egj – esetleg: így.

39 Hakj = ha ki

41 rezet = részét

138.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 51b. – Címe: *De eadem Alia*. Ez az előző ének címére utal: *INVOCATIO SPIRITVS SANCTI IN FESTO PENTECOSTES*. A főszöveg elején levő cím innen való. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

II. **Balogi cancionale.** 1659, 275. – Felirata: „Ad Notam: Vs Vrozomord Ducha etc.”

III. **Csiksobotfalvi kézirat.** 1670-es évek, 139–40. – Felirata: „Nota Menyországnak királynéja etc.” A főszöveg elején levő nótajelzés innen való.

IV. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 265. – Felirata: „MAS. Nota: Menyországnak Királynéja, etc.” A végén: „Amen”. – Kájoni második kiadásában (1719, 203–04) a hatodik versszak kimaradt, egyébként a szöveg változatlan. Megtalálható még: *Szakcsi kántorkönyv* (1787–88, II, 16).

Az ének az *Apostolok cselekedetei* (2, 1–12) nyomán a pünkösdi csodát mondja el. A versszerző a szentírási szöveget szinte mondatról mondatra követte. A Kájoni-féle változatban az ötödik és hatodik strófa fel van cserélve, nyilván a szentírási elbeszélés egymásutánja kedvéért.

Versforma: 8-8-8-8. – A nótajelzésben idézett dallam az 1651-i *Cantus catholiciból* ismert. (RMDT II, 83. sz.; a *Balogi cancionale* szlovák nótajelzéséről: RMDT II, 163.)

139.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 52b. – Nótajelzése nincs.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 272. – Ez a szövegvariáns a Petri-kézirat szövegének lényegesen átalakított változata, amelynek strófaszervezete is a dallammintához alakult. A nagyszámú eltérés miatt teljes egészében közöljük. – Szövege megtalálható még Kájoni második kiadásában (1719, 208).

Pünkösdi ének, amely Jézusnak a Szentlélek elküldésére vonatkozó ígéretéről elmélkedik (Jn 16, 5–14). Ezt az evangéliumi részt az egyház hagyományos perikópabeosztása szerint a pünkösdt megelőző időszakban, a húsvét utáni negyedik vasárnap miséjében olvasták. A vers feltehetően a mise két olvasmánya között szokásos szekvenciaéneknek készült.

Versforma az első változatban: 12-12, a másodikban: 16-14. – Az I. szövegváltozat dallama ismeretlen. A II. dallama feltehetően a Náray György *Lyra coelestis*-éből ismert dallammal azonosítható. (RMDT II, 65a sz.)

140.

Kéziratai és nyomtatott kiadásai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 52b–53a. – Címe: *Alia ad eundem*. A főszövegben a 138. sz. ének előtt álló összefoglaló címet adtuk meg. A kéziratban a magyar ének szövege strófánként váltakozik a *Spiritus sancti gratia* kezdetű himnusz versszakaival. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

II. **Keresztyéni énekek.** Lőcse 1629, 155–56.

III. **Eperjesi graduál.** 1635–52, 255b.

IV. **Csiksobotfalvi kézirat.** 1670-es évek, 146. – Címe: *Más. Nota: Spiritus sancti grat.* A kézirat csonkasága miatt csak az 1–17. sorokat tartalmazza.

V. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 272–73. – Címe: *Mas. Nota: Spiritus Sancti gratia, etc.* A végén: „Amen”.

Pünkösdi ének, amely az első pünkösdi evangéliumi történetét (1–3. vsz.) és a *Veni creator spiritus* kezdetű himnusz nyomán a Szentlélek dicséretét (4–7. vsz.) foglalja össze. A Petri-féle kéziratban a magyar énekkel együtt található *Spiritus sancti gratia* kezdetű himnusznak nincs köze a magyar szöveghez. A másoló a közös dallam miatt írta egybe a két éneket. Az 1629-i énekeskönyv korábbi ugyan Petri másolatánál, de az eredeti szöveget teljesebb formában Petri énekeskönyve őrizte meg.

Versforma: 10-10-10-10-6. – A nótajelzésben idézett és az 1651-i *Cantus catholicus*-ból ismert dallam az eltérő versforma miatt erre a szövegre alig alkalmazható. (RMDT I, 214. sz.)

141.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 54b. – A végén: „Finis”. A nótajelzést Petri András utólag írta az ének fölé; ugyancsak az ő kezétől származó utólagos toldás halványabb tintával az egyes versszakok negyedik sora.

Szenháromságot dicsőítő ének, amely két latin himnusz fordításának összeolvasztásából keletkezett: az első négy versszak az *Adesto sancta Trinitas* első négy szakaszának, az utolsó három magyar strófa pedig az *O Trinitas laudabilis* kezdetű himnusz három strófájának fordítása. A két részt a *Symbolum Athanasianum*-ra utaló ötödik versszak kapcsolja egybe. A két latin himnusz szövege a következő:

A.

1. Adesto, sancta trinitas
Par splendor, una deitas,
Qui exstas rerum omnium
Sine fine principium.
2. Te coelorum militia
Laudat, adorat, praedicat,
Triplexque mundi machina
Benedicit per saecula.
3. Adsumus et nos cernui
Te adorantes famuli,
Vota precesque supplicum
Hymnis junge coelestium.
4. Unum te lumen credimus,
Quod et ter idem colimus,
Alpha et O quod dicimus,
Te laudat omnis spiritus.
5. Illumina cor hominum,
Absterge sordes mentium,
Resolve culpae vinculum,
Everte moles crimum.
6. Laus patri sit ingenito,
Laus ejus unigenito,
Laus sit sancto spiritui,
Trino Deo et simplici.

Szövegét G. M. DREVES egy Bécsben őrzött XV. századi kódexből közölte. (AH 4, 14; CHEVALIER 487; RADÓ 6.)

B.

1. O trinitas laudabilis
Et unitas mirabilis,
In simplici substantia
Virtus manens intermina.
2. Tu caritatis puritas,
Tu pax et immortalitas,
Patris, nati, paracliti,
Decore pollens perpetim.

3. Fidem corona supplicum,
In te pie viventium,
Exterge sordes mentium,
Sortis misertus pauperum.
4. Honor laus patri sit ingenito,
Laus eius unigenito,
Laus sit sancto spiritui,
Trino Deo ac simplici.

Ez a XI/XII. századi forrásokból ismert himnusz a Szentháromságünnep zsolozsmájának negyedik kis órájához (Nona) tartozik. (AH 43, 12; CHEVALIER 13829; RADÓ 525.)

Versforma: 12-12-12-5. Az ismeretlen szerző nem ragaszkodott az eredeti nyolcas sorokból álló versformához, hanem dallammintájához, az *O pater sancte, mitis atque pie* kezdetű himnuszhoz alkalmazkodott, amely a középkor elejétől Magyarországon a Szentháromság-napi officiumban általánosan használt volt. (RADÓ 509; RAJECZKY 81.) Petri András kéziratában a latin eredetije és *Ó mi szent Atyánk kegyes és kegyelmes* kezdettel a XVI. századi fordítása közvetlenül megelőzi ezt az éneket. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 111. sz.)

17–20 Az 5. versszak a *Symbolum Athanasianum* címmel ismert és a *Breviarium Romanum*-ban századokon át szereplő hitvallásra utal, amely nagyrészt a Szentháromságtan ünnepélyes összefoglalása. Erdélyben az unitáriusok és szombatosok közelsége magyarázza ennek a strófának hangsúlyozott közbeiktatását.

142.

Kézirati és nyomtatott kiadásai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 54b–55a. – A végén: „Finis per me Andream Petri”. Nótajelzése nincs.

II. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lócse] 1651, 192–94. Kiad. MIR 38, 226–28. – Címe: *Regi Litania*. A dallamát is közli. – Az énekeskönyv későbbi kiadásaiából kimaradt.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 759–62. – Címe: *Szent Márk Nap. Buza Szenteléskor, vagy egyéb Processióra Regi Litania*. Nótajelzése nincs. – Szövege megtalálható még: *Pécsi ék.* (1674, 233); *Kájoni latin–magyar versgyűjteménye* (1677 körül, 13; csak az első strófa) és a *Cationale catholicum* második kiadásában (1719, 683).

IV. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 140a–144a. – Címe: *Alia* [?] *Litania* ... [?]. Nótajelzése nincs.

Verses mindenszentek litániája búzaszentelő és keresztjáró körmenetekre. Az énekszerző a litánia latin szövegét szabadon követi; az invokációkat egyéni ihletésű, időszerű könyörgésekkel egészíti ki. A különböző forrásokban más-más terjedelemben található. 18 strófa van a Petri-kéziratban, 29 a *Cantus catholici*-ben és a *Mihál Farkas-kódex*-ben. A leghosszabb Kájoni változata 58 versszakkal, amely a három korábbi verzió valamennyi részletét összefoglalja és a végén még 12 strófányi toldást is tartalmaz. A főszövegben Petri András és a *Cantus catholici* változata külön-külön található. A másik két variáns eltéréseit lapalji jegyzetben mindkettőnél, a Kájoni-féle toldást pedig a II. verziónál közöljük.

Versforma: 10-10-7-7; az első két sor osztása következetesen 7/3. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 153. sz.) A strófákat a kántor előre énekelte; az első két sor végét és a refrént a nép folytatta.

143.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 56a–b. Kiad. PAPP GÉZA: *A magyar katolikus egyházi népének kezdetei.* Bp. 1942, 22. – Az ének elején levő nagy A-iniciálé két szárában a másoló neve: „Andreas Petri: F[ecit]”. Az ének végén: „Finis”. A nótajelzést Petri utólag írta a lap szélére.

Az ének a szentekről, azok közbenjárásáról szól. ERDÉLYI PÁL a kezdőbetűben olvasható bejegyzés alapján úgy vélte, hogy szerzője talán Petri András volt. (EPhK 1893, 97.) Közvetlen forrása ismeretlen. Gondolatmenete követi a mindenszentek ünnepén szokásos középkori himnuszok és szekvenciák hagyományos felépítését. A magyarországi liturgikus forrásokban a *Christe, redemptor omnium* és a *Jesu, salvator seculi* kezdetű himnuszokban és az *Omnes sancti seraphin, Cherubin* kezdetű szekvenciákban az angyali karok, Szűz Mária, a próféták, apostolok, evangélisták, egyháztanítók, vér-

tanúk, hitvallók, a szent szüzek és özvegyek ugyanolyan „hierarchikus” rendben sorakoznak, mint e magyar énekben. Lehetséges azonban az is, hogy egy mindenszentek napi prédikáció gondolatmenetét követte a szerző, ahol egyúttal a szentek közbenjárásáról szóló tanítást és az örök boldogságra vágyó emberi élet nyomorúságairól szóló részletet is talált.

Versforma: 12-12-12-12. – Nótajelzése *A paradicsomnak dicső kút forrása* kezdetű apostolénekre utal, amely Kájoninál (1676, 432) és a *Mihál Farkas-kódex*-ben (59b) is megtalálható. Nem lehetetlen, hogy ez Petri kéziratának elveszett részeiben ugyancsak megvolt. Dallama azonban ismeretlen.

25 fuazkottok = fohászkodtak

35 lianjodert – így is olvasható: lányodért; ezzel a sor szótaghibája eltűnik.

37 Vigh = vígy, vigyél

55 uighj = vigyél

56 rezessek = részesek

144.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 56b. – A végén: „Amen”. Nótajelzése nincs.

Szűz Máriát dicsőítő ének, a *Maria mater gratiae* kezdetű completorium-himnusz fordítása. Eredetijét G. M. DREVES XVI. századi cseh forrásból kevert formában, a *Dies iam laetitiae* kezdetű Mária-énekekkel összeolvasztva közli. (AH 45B, 112.) A magyar források közül megvan a Petri-kéziratban (92b), Kájoni *Cantionale catholicum*-ában (1676, 352), *Kájoni János latin–magyar versgyűjteményé*-ben (859) és a *Mihál Farkas-kódex*-ben (69b). Az itt szereplő formában a himnológiai szakirodalom csak XVIII. századi francia nyomtatott imádságoskönyvekből tartja számon. (CHEVALIER 11114.) Latin eredetijét itt a Petri-kézirattól közöljük:

1. Marja mater gratiae
Mater misericordiae,
Tu nos ab hoste protege,
Et hora mortis suscipe.
2. Marja virgo virginum
Deposce nobis omnium
Remissionem criminum,
Tuum placando filium.
3. Per tuum virgo filium
Per patrem et paraclitum,
Vt sis ad nostrum obtutum
Et da felicem exitum.
4. Glorja tibi Domine
Quj natus es de virgine
Cum patre et sancto spiritu,
In sempiterna seculla.

Versforma: 8-8-8-8. A strófák negyedik sora 9 és 11 között ingadozva a dallam melizmatikus részeihez igazodhatott. – Dallama *Kájoni János latin–magyar versgyűjteményé*-ből ismert. (RMDT II, 82. sz.)

145.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 56b. – A végén: „Finis ad est operis”. Nótajelzése nincs.

II. **Kájoni János latin–magyar versgyűjteménye.** 1677 körül, 439. Kiad. JÉNÁKI FERENC: Kájoni János énekes könyve és forrásai. Kolozsvár 1914, 50. – A kézirat ma nem található; az eltéréseket JÉNÁKI nyomán közöljük. Felirata: „Nota: O aldot manna”. A főszövegben olvasható nótajelzés innen való.

Békéért esdeklő, zsoltáros ihletésű ének. Forrása ismeretlen. JÉNÁKI (i. h.) ezt az éneket Kájoni János eredeti költeményének tartotta és az 1661-i erdélyi tatárbetöréssel hozta összefüggésbe. Petri András több mint négy évtizeddel korábban másolt szövege azonban ennek a feltételezésnek ellene mond. (RMDT II, 68.) Kájoni valószínűleg a szöveget áttulajdonította; nyomtatott kancionáléjába azonban nem vette el.

Versformája: 10-10. – Nótajelzése a Petri-kéziratban is megtalálható *Ó áldott manna, Istennek Fia* kezdetű énekre utal (155. sz.); ennek dallama azonban csak késői forrásból, Bozóki Mihály nyomtatott énekeskönyvéből (1797, 102) ismert. (Vö. KMDT II, 219. sz. jz.)

15 megy = meg

146.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 59a. Kiad. ERDÉLYI PÁL: EPhK 1893, 98. – Az ének eleje hiányzik, mert a kódexből ezen a helyen egy egész füzet kiszakadt és elveszett.

A versfőkben: „ANVS BLASII”. A vers végén: „Finis”.

II. **Kájoni János latin–magyar versgyűjteménye.** 1677 körül, 421. Kiad. JÉNÁKI FERENC: Kájoni János énekes könyve és forrásai. Kolozsvár 1914, 63–65. – A kézirat ma nem található; az eltéréseket JÉNÁKI nyomán közöljük. A főszövegben olvasható cím és az első két strófa szövege innen való.

Az ének könyörgés a népert szorongatás-nyomorúság idején. A címében olvasható zsoltáridézet (Zs 26, 7) a pünkösöd utáni ötödik vasárnap miséjének első mondata. Az egész ének ennek a parafrázisa: bűnbánat kifejezése és a szorongatásban meghallgatásért való könyörgés. A cím utalása szerint a jelzett vasárnap miséjén bevezető énekül szolgálhatott.

ERDÉLYI PÁL az elején – szerinte három versszakkal – megcsonkult éneket Radán Balázs szerzésének tartotta. (EPhK 1893, 97–98.) Állításának igazolásául hivatkozott a versfökre, valamint Radán Balázsnak *Buzgó szívből te fiaid, kegyes Atyánk könyörgünk* kezdetű *Háborúság idején való* énekére (RMKT V, 3–4), amely hangulata és tartalma szerint rokonnak látszik a Petri-kézirat énekével. ERDÉLYI ezen kívül ettől az énektől függetlenül a Petri-énekeskönyv (ő még „Jancsó-kódex”-nek nevezte!) és a Kájoni-gyűjtemény énekeit összevetve feltételezte, hogy a kettő összefügg: Kájoni forrásként használhatta Petri András kéziratát.

Erdélyivel szemben JÉNÁKI FERENC a Kájoni-féle változatot tartotta teljesnek és eredetinek. (I. m. 63–65.) Tehát a Petri-féle verzió elejéről nem három, hanem csak két versszak hiányzik. A versfőkben pedig nem Radán Balázs neve rejlik, hanem „STANUS Blasie” olvasható. Ez a név a románoknál „Stan”, a Székelyföldön „Esztán” alakban a mai napig megtalálható.

A szerzőséget és az ének teljességét illetően JÉNÁKI érvelését elfogadhatjuk helytállóknak. A két szövegvariáns közül azonban Petri Andrásét illeti időben is az elsőbbség. Az is nagyon valószínű, hogy ez a szöveg Kájoninak is forrása lehetett, amint ezt ERDÉLYI más énekekkel kapcsolatban feltételezte. Így Kájoni kézírata átstilizálva ugyan, de mégis a teljes szöveget őrzi. A teljesség különösképpen áll a versfökre. A Petri-féle verzióban a strófák kezdőszava ugyanis mindenütt egyezik Kájoni kéziratával, kivéve az utolsó szaknál, ami azonban könnyen korrigálható (Imar – Emmar). Így nagyon valószínű, hogy a szerző nevének első betűi is (ST ...) sértetlenek maradtak és Petrinél az ének elejéről csupán két versszak hiányzik. Hitelesnek tekinthetjük ezen kívül a Kájoninál olvasható latin címet is.

Versforma: 11-11-11-5. A 11-es sorok általában 5/6 osztásúak. – Dallama ismeretlen.

147.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 80b. – Nótajelzése nincs.

II. **Csiksobotfalvi kézirat.** 1675 körül, 180–81. – Felirata: „Nota. Itt jelen vagyok.” A főszövegben olvasható nótajelzés innen való.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 345–46. – Címe: *Mas. Nóta; Itt jelen vagyok etc.* A végén: „Amen”. – Szövege változatlanul megvan az énekeskönyv második kiadásában. (1719, 280.)

IV. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 81b–82b. – Címe: *Ad elevationem.* 1678. Nótajelzése nincs.

V. **Pálffy Márton-ék.** 1694 k., 43b–44a. – Címe: *Mas ugyan azonrol.*

Úrfelmutatási ének. Közvetlen forrása ismeretlen. Feltehetően a névtelen versszerzőnek egy Oltáriszentségről szóló teológiai fejtegetés vagy prédikáció nyomán készült szabad alakítása.

Versforma: 11-11-11-5; a 11-es sorok 5/6 osztásúak. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 111. sz.)

1 Melchisedec – az Ószövetségben kenyeret és bort áldozó papfejedelem Melchidezek (1 Móz 14, 18–20), aki szentírási utalások (Zs 109, 4; Zsid 7, 1–17) és az egyházatyák tanítása szerint előképe Krisztusnak.

15 ezj = eszi

17 kézit = készít

21 iteletre = az utolsó ítéletre

22 kjnekmj erdeme = ki milyen érdemet gyűjtött életében

148.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 80b. – Címe, nótajelzése nincs.

II. **Czerey János-ék.** 1634–51, 87a–b. – Címe: *De eleuatione*. A főszövegben megadott cím innen való.

III. **Csíksobotfalvi kézirat.** 1675 körül, 148–49. – Címe: *Más szép*.

IV. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 315. – Címe: *Mas szep enek*. Nótajelzése nincs. – Szövege változatlanul megtalálható a mű második kiadásában. (1719, 254.)

V. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 88b–89a. – Címe: *Alia*. Szövege három stróféval hosszabb mint az előző forrásoké.

VI. **Pálffi Márton-ék.** 1694 k., 36a. – Címe: *Mas szep etc*.

Úrfelmutatási ének. Forrása ismeretlen.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallama az 1674-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 75. sz.)

16 Comendaliad = kommendáljad, ajánljad

17 A névelő elhagyásával a sor szótagszáma helyreáll: Diczirtessek attja Isten.

149.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 83a–b.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 527. – Címe: *Te Deum Laudamus*. *Nota: Ave Domina, fol. 638.* – Szövege változatlanul megtalálható a mű második kiadásában. (1719, 455–56.)

Dicsőítő, hálaadó és könyörgő ének. Eredetije a *Te Deum laudamus* kezdetű, ritmikus prózában szerkesztett himnusz, amelyet régi keresztény hagyomány Szent Ambrusnak és Ágostonnak tulajdonított. Valójában ismeretlen szerkesztők különböző időben három, a keresztény ókorból származó szövegrészből állították össze. Ezek a következők: 1. a Szentháromságnak ősi liturgikus szövegekből szerkesztett dicsőítése (1–10. vsz.), amelyet doxológia zár (11–13. vsz.); 2. Krisztus-himnusz, amely a *Symbolum Apostolicum* (apostoli hitvallás) kifejezéseit használva a második isteni személyre vonatkozó egyházi tanítást adja (14–21. vsz.); 3. zsoltáridézetekből, részben a zsoltárokat utánozva szerkesztett könyörgés (22–29. vsz.). A *Te Deum*-ot az ókeresztény időktől fogva az ünnepi vagy vasárnapi zsolozsma első nagy hórájának, a matutinumnak végén mondták vagy énekelték. A nép nyelvére fordítva a hálaadó istentiszteletek ünnepi éneke volt. A Petri-kézirat szövegének ismeretlen szerzője az első részt az 1–6., a másodikat a 7–10., és a harmadikat a 11–15. versszakokban fordította le. Az eredeti latin szöveg a *Breviarium Romanum* nyomán a következő:

1. Te Deum laudamus: Te Dominum confitemur.
2. Te aeternum Patrem: omnis terra veneratur.
3. Tibi omnes angeli: Tibi coeli, et universae potestates.
4. Tibi cherubim, et seraphim incessabili voce proclamant.
5. Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth.
6. Pleni sunt coeli et terra: Majestatis gloriae tuae.
7. Te gloriosus apostolorum chorus.
8. Te prophetarum laudabilis numerus.
9. Te martyrum candidatus laudat exercitus.
10. Te per orbem terrarum sancta confitetur Ecclesia.
11. Patrem immensae majestatis.
12. Venerandum tuum verum, et unicum Filium.
13. Sanctum quoque Paraclitum Spiritum.
14. Tu rex gloriae Christe.
15. Tu Patris sempiternus es Filius.
16. Tu ad liberandum suscepturus hominem non horruisti virginis uterum.

17. Tu devicto mortis aculeo: aperuisti credentibus regna coelorum.
18. Tu ad dextram Dei sedes in gloria Patris.
19. Judex crederis esse venturus.
20. Te ergo quaesumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti.
21. Aeterna fac cum sanctis tuis in gloria numerari.
22. Salvum fac populum tuum, Domine, et benedic haereditati tuae.
23. Et rege eos et extolle illos usque in aeternum.
24. Per singulos dies benedicimus te.
25. Et laudamus nomen tuum in saeculum: et in saeculum saeculi.
26. Dignare, Domine, die isto sine peccato nos custodire.
27. Miserere nostri Domine, miserere nostri.
28. Fiat misericordia tua, Domine, super nos: quemadmodum speravimus in te.
29. In te, Domine, Speravi; non confundar in aeternum.

Versforma: 16-16; az egyes sorok ütemezése: 5/5/6. – Dallama a Deák–Szentés kéziratból ismert. (RMDT II, 174. sz.)

150.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 89a. – A főszöveg élén olvasható cím a kéziratban egy Mária-éneket tartalmazó nagyobb részt vezet be. A végén: „Finis adest operis” Nótajelzése nincs.

II. **Kuun-kódex.** 1621–47, 120–22. Kiad. DÉZSI LAJOS, ItK 1916, 71. – Címe: *Sequitur alia*. Nótajelzése nincs.

Szűz Máriát dicsőítő ének. Forrását nem ismerjük. Lehetséges, hogy névtelen szerzője több önálló részből olvasztotta össze. Az első rész megszólítást (1–2. vsz.), könyörgést (3–4. vsz.) és befejezésre is alkalmas doxológiát (5. vsz.) tartalmaz. A következő rész Szűz Mária hagyományos jelzői, attribútumai közül mond el néhányat (6–8. vsz.). Ezt követi három Gaude-strófa (9–11. vsz.), amelyben az evangéliumoknak Szűz Máriával kapcsolatos eseményeire történik utalás. Az éneket két záróstrófa (12–13. vsz.) fejezi be.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallama ismeretlen.

29 Áron papnak vezejnek – lásd a 39. sz. ének jegyzetében Kopcsányi Márton magyarázatát.

30 Jessenek – lásd a 23. sz. ének 8. sorához írt megjegyzést.

35 Három kiraly ayandeka – Mt 2, 1–12.

38–40 Simeon – Lk 2, 25–32.

151.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 90a. – Címe: *Alia Eadem*. A főszövegben a címet a 150. sz. ének előtti összefoglaló címből alakítottuk. A végén: „Finis ad est plaudjte mussis”. Nótajelzése nincs.

II. **Kuun-kódex.** 1621–47, 93–94, 133. (Az ének szövege a kézirat téves bekötése folytán került két helyre.) Kiad. DÉZSI LAJOS, ItK 1916, 68, 72. (A két részlet összetartozását nem vette észre.) – Címe: *Alia sequitur*. A végén: „Finis”. Nótajelzése nincs.

Szűz Máriát dicsérő ének. Forrása ismeretlen. Benne a középkor végi Mária-énekek és verses Mária-imádságok költői fordulatai, képei variálódnak.

Versforma: 10-10-10-10. – Dallama ismeretlen.

12 biradalmadon – hatalmadon (NySz I, 238)

13–16 Szűz Mária erkölcsi nagyságának szemléltetésére az Ószövetség nagyjainak erényét állítja párhuzamba.

152.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 90b–91a. – Címe: *Allia*. A főszövegben a címet a 150. sz. ének előtti összefoglaló címből alakítottuk. A végén: „Finis”. Nótajelzése nincs.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 401. – Címe: *MAS*. *Nota: Idvezitönknek Szent Annya, etc.* – Szövege változatlanul megtalálható Kájoni gyűjteményének második kiadásában. (1719, 326.)

A versfőkben: DEMETRIVSEEEEE.

Szűz Máriát dicsőítő ének. A versfőkbe rejtett név tulajdonosáról közelebbit nem tudunk. Feltehetően az ének szerzője lehetett. Kájoni öt versszak elhagyásával és a szöveg

átalakításával ezt a nevet teljesen eltüntette. Az ének forrását sem ismerjük. Valószínűleg három önálló rész (ének?) összeolvasztásából keletkezett. Ezek a részek a következők: 1. a „Salve regina” kezdetű időszaki Mária-antifóna verses fordítása (1–6. vsz.); 2. egy Máriát dicsőítő ének részlete (7–9. vsz.); 3. öt Gaude-strófa a befejező doxológiával. Az első rész eredetijének, a *Salve regina* kezdetű prózában írt antifónának szövegét sorozatunk II. kötetének 461. lapján közöltük.

Versforma: 8-8-8-8. – A Kájoninál olvasható nótajelzés az *Alma Redemptoris mater* kezdetű másik időszaki Mária-antifóna Nyéki Vörös Mátyástól származó fordításának dallamára utal. (RMKT XVII/2, 103. RMDT II, 83. sz.)

153.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 91a–b. – Címe: *De eadem*. A főszövegben a címet a 150. sz. ének előtti összefoglaló címből alakítottuk. A végén: „Finis.” Nótajelzése nincs.

II. **Kuun-kódex.** 1621–47, 112, 97. (Az ének szövege a kézirat téves bekötése folytán került két helyre.) Kiad. DÉZSI LAJOS, ItK 1916, 53–54. – Címe: *Alia R: P: D: e: D:*. Nótajelzése nincs.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 352–53. – Címe: *Mas. Nota: Jam moesta quiesce quaerela etc.* Ez a nótajelzés került a főszöveg élére. – Szövege változatlanul megtalálható Kájoni gyűjteményének második kiadásában. (1719, 298.)

A mennybe felvett Szűz Máriát, a Nagy boldogasszonyt dicsőítő ének, amely helyenként a *Salve regina* kezdetű Mária-antifóna parafrázisának tűnik. (Lásd a 152. sz. ének jegyzetét.) Forrása ismeretlen.

Versforma: 9-9-9-9. – Kájoni gyűjteményében a IV. századi Aurelius Prudentius Clemens ókeresztény latin himnuszkiöltő énekére történik utalás. Dallama a XVI. századból való. (RMDT I. 200. sz.)

22–23 Idézet a *Salve regina* kezdetű antifónából. Lásd a 152. sz. ének 9–10. sorát.

27 hata = hagyta, meghagyta, megparancsolta

154.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 91b–92b. – Címe: *Allia iterum sequitur*. A főszövegben a címet a 150. sz. ének előtti összefoglaló címből alakítottuk. Az ének latin eredetije és a magyar fordítás versszakonként váltakozik. Nótajelzése nincs.

Szűz Máriát dicsőítő ének, a *Salve mater misericordiae* kezdetű, ötven strófás középkori verses imádság első tizenegy szakaszának fordítása. Petri kéziratában *Dicsértessél kegyes Szűz Mária* kezdettel az eredeti szövegből a hat első szakasznak egy másik fordítása is megtalálható. (Lásd a 107. sz. éneket és a hozzá fűzött megjegyzést.) Petri a két magyar ének összefüggését azonban nem ismerte. A latin eredetit G. M. DREVES egy XIV–XV. századi karlsruhei kéziratból közölte *Jubilus aureus B. M. V.* címmel, és egyéb XV. századi német és francia eredetű variánsaival vetette össze. (AH 32, 176–90.) A Petri kéziratában található latin szöveg, amely Kájoni nyomtatott gyűjteményének második kiadásában (1719, 325) is megvan, részben eltér az említett szövegektől. Az alábbiakban ezt közöljük:

1. Salve mater misericordie,
Mater Dei et mater gratiae,
Mater spej et mater uenie,
Mater in quam totius gloriae.
2. Salve salus humanj generis,
Salve virgo dignior ceteris,
Quae virgines omnes trans grederis,
Et altjor sedens in superis.
3. Salve sancta sanctorum omnjum,
Laus et honor decus fidelium
Aula Christi domus pallacium,
Trinitatis reclinatorium.
4. Te genuit pater ingenitus,
Obumbrauit te vnigenitus,
Fecundauit te sancti spiritus,
Tu es facta tota diujnitus.

5. Te creauit Deus mirabillem,
Te respexit ancjlam humiliem,
Tuj nunquam fecit consimillem,
Te quesuiit sponsam amabillem.
6. Te beatam laudare cupiunt,
Omnes sanctj et non sufficiunt,
Nam tot laudes tjbj conuenjunt,
Te laudantes omnes deficiunt.
7. Ex quo digna es Deum parere,
Nemo digne potest exprimere,
Laudes tuas nec satis dicere,
Quantum gaudes diujno munere.
8. Quia uere es caput virginum,
Et laus summa non habet termjnum,
Angelorum laudes et homjnum,
Promereris primam post Domjnum.
9. Beata es virgo puerpera,
Nam quj sedet in patris dextera,
Coelum regens terram et aethera,
Intra tua se clausit uiscera.
10. Imperatrix cuique imperjo,
Tota gaudet coelestis contjo,
Tanta laus est nobis in filio,
Quod humana non capit ratio.
11. Pia mater et uirgo nobjlis,
Benedicta et venerabilis,
Vnjuersis incomparabilis,
Cuj nunquam fujt consjmiliis.

Versforma: 10-10-10-10. – Dallama ismeretlen.

15 beüöisitet – bővösített, vagyis: sokasított, gazdagított (NySz I, 305).

32 erdemled elseö = érdemied elsőként

155.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Kuun-kódex.** 1621–47, 177–78. – A végén: „Laus Deo. 1643.” Nótajelzése nincs.

II. **Petri András-ék.** 1630–31, 105b. – Címe: *Alia*. A versszakok sorrendje: 5, 3, 1, 4, 6, 7, 8. Nótajelzése nincs.

III. **Csíksobotfalvi kézirat.** 1675 körül, 158–59. – Címe: *Mas*. Minden versszak második sora a nem jelzett, de nyilván közismert dallamminta kedvéért ismétlődik.

IV. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 320. – Címe: *Mas*. A strófák második sora ismétlődik.

V. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 85b–86a. – Címe: *Alia*. A versszakok sorrendje: 1, 5, 2, 3, 4, 6, 7, 8. A strófák második sora ismétlődik.

VI. **Pálffi Márton-ék.** 1694 k., 41b–42a. – A második sorok ismétlődnek.

Úrfelmutatásra való ének. Forrása ismeretlen. Az időben legkorábbi forrásban, a Petri-kéziratban hiányzik a második strófa és a versszakok sorrendje is más; első helyen az *Imádunk téged, Istennek fia* kezdettel az ötödik szakasz olvasható. Az összes többi verzióban és a későbbi gyűjteményekben viszont *Ó áldott manna, Istennek fia* kezdettel található. A főszövegben tehát a *Kuun-kódex* időben legközelebbi és legteljesebb szövegét közöltük.

Versforma: 10-10. – A nótajelzésben idézett dallam csak késői forrásból, Bozóki Mihály nyomtatott énekeskönyvéből (1797, 102) ismert. (Vö. RMDT II, 219. sz. jz. és a 145. sz. énekhez írt megjegyzéssel.)

156.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 107a. – Címe: *Alia De eadem*. A főszövegben a kézirat 105a lapján levő összefoglaló címet adtuk meg. Nótajelzése nincs.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 333. – Címe: *Mas. Nóta: O áldott Manna etc.* A főszövegben olvasható nótajelzés innen való. A versszakok második sora a dallamminta kedvéért ismétlődik. – Szövege változatlanul került át e mű második kiadásába. (1719, 271.)

III. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 86a–87. – Címe: *Alia.* A strófák második sora ismétlődik.

IV. **Pálffi Márton-ék.** 1694 k., 43a. Címe: *Nota Oh aldor Manna.* A strófák második sora ismétlődik.

Úrfelmutatásra való, oltáriszentségi ének. Forrása ismeretlen.

Versforma: 10-10. – Nótajelzése az előző, 155. sz. énekre utal.

23 Teh – te (szokatlan helyesírási forma).

157.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 107b. – Címe: *De eadem allia.* A főszövegben a kézirat 105a lapján levő összefoglaló címet adtuk meg. A végén: „Finis A P mp scripsj Rector scole zent Kyraliensj.” Nótajelzése nincs.

II. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 87a–b. – Címe: *Alia.* A cím mellett két oldalt a következő szöveg olvasható: „Vale vulfgangus michael – Anno 1677.” A versszakok második sora a dallamminta kedvéért ismétlődik. Nótajelzése nincs.

Jézust dicsérő ének. Forrása ismeretlen. A harmadik és negyedik versszak oltáriszentségi utalása mellett nagyobb részében adventi vonatkozásokat tartalmaz.

Versforma: 10-10. – Dallama ismeretlen.

158.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 108a. – A végén: „Finis adest operis”. Nótajelzése nincs.

Oltáriszentségi ének. Forrása ismeretlen.

Versforma: 10-10-10-10. – Dallama ismeretlen.

159.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 110a–b. – Előtte a latin eredetinek három versszaka, majd *Natiua lingua* címmel a magyar fordítás. A hatodik versszak hiányos, mert a 110. fólió alja szakadozott. A végén: „Finis adest operis mercedem posco laboris”.

II. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 9b. – Címe: *Sequitur Alia Resonemus.* Csak az 1–5. versszak.

III. **Uo.** 10a–11a. – Címe: *Sanctus Ungarice Resonemus.* A kézirat írója kétszer kezdett neki az ének leírásának. A vers első tíz sora itt némi variációval olvasható.

Adventi időszakra szóló tropizált *Sanctus* és *Benedictus*, amihez az ének második felében oltáriszentségi rész kapcsolódik. A tropizált miserészek latin eredetijét két változatban, Petri kéziratából és Kájoni nyomtatott gyűjteményéből (1676, 5) ismerjük. Petrinél (A.) két-két sornyi ritmusos latin prózai szöveg közé van foglalva a *Sanctus* és a *Benedictus*. Kájoninál (B.) viszont a liturgikus eredetű szövegrészek jobban beleolvadnak a költött szövegbe. A himnológiai szakirodalom DANKÓ nyomán csupán Kájoni szövegét tartja számon. (CHEVALIER 32884; DANKÓ 317.) Itt mindkettőt közöljük:

A.

Resonemus parjter cum trjpuđjalj,
Voces zonant per nubjlla Christo veniente,
Sanctus sanctus sanctus, Dominus Deus sabaoth,
Pleni sunt coelj et terra, glorja tua Domine:
Rorent coelj de super et nubes pluant iustum,
Aperiatuŕ terra et germinet saluatoreŕ,
Hossanna in excelsis.
Patres nostrj in limbo diu expectantes,
Quam optabant unanimiter, alta uocce dicentes,
Benedictus quj venit in nomine Dominj
Hossanna in excelsis.

B.

Resonemus pariter cum tripudiali,
Voces tonent per nubila, Christo jam venienti.
Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabaoth.
Patres nostri in Lympo, diu expectantes,
Optabant unanimiter, alta voce dicentes.
Benedictus Mariae natus, homo Deus,
Qui jam venit in nomine Domini, Christus Jesus.
Rorent Coeli desuper, et nubes pluant justum,
Aperiat terra, et germinet Salvatorem.
Osanna nunc promamus, ubique in terris,
Et in Coelo cum Angelis, *Osanna in excelsis*. Amen.

Az ének második felének forrása ismeretlen.

A magyar szövegben az említettekén kívül még adventi vonatkozások is találhatóak. Így a harmadik strófa a roraték címadó kezdő mondata, az *Introitus*-a: „Rorate, coeli, desuper, et nubes pluant iustum; aperiat terra et germinet Salvatorem, et iustitia oriatur simul: ego Dominus creavi eum.” (Iz 45, 8.) Ennek végén az „irgalmazz mi nekünk” viszont már az *Introitus*-t követő *Kyrie*-t idézi. Nem lehetetlen tehát, hogy ezt a két sort is a tropizált *Kyrie*-vel együtt énekelték. A hatodik versszak második sorában viszont a „Húsvéti báránynak” kifejezés a mise áldozás előtti énekére, az *Agnus Dei*-re vonatkozatható. Az ének a maga egészében tehát nem tekinthető egyszerűen csak a liturgikus szövegrészeket helyettesítő szokásos tropizált éneknek, hanem alakításaival, toldásaival, oltáriszentségi vonatkozású kiegészítésével az egész adventi hajnali misét végig kísérő miseének lehetett.

A fent közölt latin szövegeknek egy másik fordítása megvan Kájoninál *Énekeljünk mindnyájan, vigán s nagy örömmel* kezdettel. (1676, 6.)

A sorok többségének szótagszámából következtetve a versforma: 13-15. – Dallama ismeretlen.

11 Isak aldoztatek – az Úr próbaként Ábrahámotól fiát, Izsákot kérte áldozatul; végül is az egy bárányt tett az oltárra. (1 Móz 22, 1–14.) A leölt bárány Krisztus előképe. Lásd még a 73. sz. ének 68. sorát.

16 puztaiban – utalás a pusztában vándorló zsidókra, akiket az Úr mannával táplált (2 Móz 16, 1–13). Lásd a 62. sz. vers 19. sorának jegyzetét.

160.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 111a. – Csak a 35–50. versszak, a szöveg eleje a kézirat csonkasága miatt hiányzik. A szöveg után: „Finis”. A 111. levél a kötet végére rakott, eredeti helyükről elkallódott levelek egyike. Lehetséges, hogy ez a passió – miként a II. és III. forrásban – a *Mennynek, földnek e világnak ura* kezdetűt követte (kötetünkben a 136. sz. ének); ez esetben a 111. levél helye a 41. levél után van, ahol a kézirat egyébként is csonka.

II. **Csíksobotfalvi kézirat.** 1675 körül, 87–95. – A főszövegben olvasható cím innen való. Nótajelzése: „AZON NOTARA”, ami a kézirat előző énekére utal. (Lásd az I. forrásnál elmondottakat.) A szöveg után: „Amen.”

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 126–30. – A latin cím a II-vel egyezik, utána magyarul ez olvasható: „BOLDOG ASZSZONY PASSIO-JA”. Nótajelzése mint a II-ben, a szöveg után: „Amen.”

Passiós ének, amely az evangéliumok szenvedéstörténetének Szűz Máriára vonatkozó elemeit a középkori Mária-síralmakat idéző költői részekkel, párbeszédekkel toldja meg. Forrása ismeretlen. Az egész éneken végigvonul Jézus és Mária dialógusa, amelyet az elején és végén a nép közös éneke, a párbeszéd bevezetésében pedig a kántor hosszabb-rövidebb magyarázata kísér. Mindez arra utal, hogy ezt az éneket feltehetően párbeszéd formájában is előadták.

Versforma: 10-10-10-10. – A nótajelzésben idézett ének dallama ismeretlen.

90 Simeon – lásd: Lk 1, 25–32. Lásd még a 33. sz. vers 10. sorának jegyzetét.

161.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 111a–112a. (A kéziratban a levelek könyvtári

gépi számozása itt téves: a 111. és 112. levél sorrendjét felcserélték és a 112. számot a verzőra ütötték.) – A szöveg végén: „Finis.”

Az első tizennégy strófa fejében: THOMAS BARANIAL.

II. Kájoni János: Cationale catholicum. Csík 1676, 168–70. – Címe: *Feria quinta. In lotione pedum. Nota: Menynek földnek etc.* – Szövege kisebb változtatással megtalálható Kájoni második kiadásában.

Nagycsütörtöki ének. Baranyai Tamás, aki nevét a versfőkbe rejtette és aki feltehetően az ének szerzője, nem ismert. Az ének azt az evangéliumi jelenetet beszéli el, amelyben Jézus az utolsó vacsorán tanítványainak lábát megmossa. (Jn 13, 1–17.) A liturgiában ezt a jelenetet nagycsütörtökön, az utolsó vacsora emléknapiján („In coena Domini”) jelképesen megismétlik. A templom rangban előjáró papja (püspök, plébános, a szerzetesi közösségben az apát vagy prépost) a szertartás során tizenkét szegény embernek vagy alattvalójának (kispapnak, szerzetesnek) megmossa a lábát. A *Missalé*-ban és *Ritualé*-bén e szertartás neve „Ad mandatum”, amely az evangéliumi szövegnek antifónaként énekelt mondatára utal: „Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem”. (Jn 13, 34.) A magyar ének a szertartás alatt előírt hosszabb, a nép számára nem érthető latin éneket helyettesítette. A versszerző az idézett evangéliumi részt mondatról mondatra követte, majd az utolsó négy strófában tanulságot fűzött hozzá. A történet során Jézus és Péter apostol közti párbeszéd az ének egykori dialogizált előadását is valószínűsíti.

Versforma: 10-10-10-10. – A nótajelzésben idézett ének dallama ismeretlen.

13 Schariotest = Iskarióti Júdást

162.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. Petri András-ék. 1630–31, 112a–b. (A gépi számolásnál a kézirat 111. és 112. levelét tévesen felcserélték.) – A végén: „Finis. In nomjne D[omi]nj Absoluj”.

II. Kájoni János: Cationale catholicum. Csík 1676, 489–91. – Címe: *Mas a' szent szüzeokról. Ad notam communem Hymnorum.* – Kájoni második kiadásában (1719, 421) a szöveg ugyan változatlanul került át, de megrövidítve: elmaradtak a 10–11., 13. és 21–31. versszakok. Ez a rövidített változat megtalálható még a *Mocsy Elek-ék.*-ben (1798, 69b) is, ahol ez a cím olvasható: *De Sta Ágota, Dorothea, Margarita, Ursula: V: V: mut: mut:.*

Mindenszentekről szóló ének. Forrása ismeretlen. A címe mindkét változatban csak „szent asszonyokról”, illetve „szent szüzeokról” szólónak mondja. A kántorok azonban, amint Mocsy Elek megjegyzéséből is kitűnik, „mutatis mutandis” azaz a megfelelő részek alkalmas megváltoztatásával más szentek ünnepén is énekelhették az oda illő strófákat. Az első öt versszak Szent János nyomán (Jel 20–21) a mennyei Jeruzsálem, a mennyország leírása. Ezt három strófa követi Jézusról. A 9. versszakban a szent szüzeokról írt rész bevezetését olvassuk, majd utána négy szakaszban a férfi vértanúk közül következik néhány. A 14–19. strófákban pedig a középkor legnépszerűbb női vértanúi sorakoznak. A 20. szakasztól az élőkért közbenjáró Szűz Mária és Jézus párbeszéde olvasható. A 30–31. versszakban közös könyörgés és doxológia az ének befejezését adja.

Versforma: 9-8-9-8. – Dallama ismeretlen.

1 uarossa – utalás Szent János látomására (Jel 21, 2).

6 Szent János mongia – a Jelenések könyvében.

8 Daudid – utalás a zsoltárok egy ide vágó – pontosabban meg nem határozható – helyére.

9–12 szent Palis mongia – „A' szem nem látta, se a' fül nem hallotta, se az ember szívébe fel nem mentenek, a' miket az Isten azoknak készített, a' kik őtet szeretik”. (1 Kor 2, 9.) Szent Pál itt Izaiás prófétát (64, 4) idézi.

37 szent Istuan – az *Apostolok cselekedetei*-ben (6,8–7,60) szereplő első vértanú.

43 Szent Bartalis = Bertalan apostol

49–52 A strófában szereplő neveket (Szent Annosnak, Capasiustol) nem sikerült azonosítani. Valószínű, hogy a szöveg romlott vagy a szerző a legendagyűjteményekben közhelyként gyakran ismétlődő életrajzi motívumokat kitalált nevekké szőtte egy történetbe.

57–76 Szent Dorottya, Antiochiai Margit, Alexandriai Katalin és Borbála a négy „virgines capitales”, akik a középkorban a legkedveltebb női szentek, az asszonyok leginkább tisztelt közbenjárói voltak.

66 Costus – Szent Katalin apjának neve. Lásd a 101. sz. ének jegyzetét.

1631–1646

Ebben a részben három kéziratos gyűjteménynek, úgymint *Révai Katalin zsoldároskönyvé*-nek (163–165. sz.), a *Kuun-kódexnek* (166–168. sz.) és a *Czerey János-ék*-nek (184–188. sz.), továbbá három nyomtatott forrásnak, az *Utítárs* című imádságoskönyvnek (169–173. sz.), Draskovich János zsolozsmás könyvének (174–181. sz.) és Nádasi János egy elmélkedő könyvének (182–183. sz.) verses darabjait, egyházi énekeit közöljük. Az alábbiakban ismertetjük e forrásokat.

Révai Katalin zsoldáros könyve

A 163–165. sz. énekek egy vegyes összetételű kéziratos gyűjteményben **nm** aradtak meg. A kötet eredetileg Szalay Ágoston tulajdonában volt, aki az első előzéklapon olvasható bejegyzés szerint azt 1833. május 17-én vásárolta. DEÁK FARKAS 1877-ben, Szalay halála évében röviden ismertette a kódexet és Both János énekét átírt ortográfiával közölte. (Egy „Vanitatum Vanitas”-féle költemény a XVII. század első feléből. Figyelő 1877 III, 62–64.) A kötet 1923-ban a Magyar Nemzeti Múzeum (ma: OSzK) kézirattárába került, ahol Oct. Hung. 765. sz. jelzettel őrzik.

A kötet leírása az eddigi szakirodalomban meglehetősen hiányos, sőt Deák Farkas nyomán félreértéseket is tartalmaz. (SzTA I, 147.) Nem áll ugyanis az, hogy ezt a kötetet a maga egészében Both János másolta volna egy pozsonyi klarissza apáca, Révai Katalin számára. A benne található több, különféle kéziratot ugyanis utólag kötötték egybe. A kérdés tisztázásához mindenekelőtt a kézirat részletes külső és tartalmi leírását kell elvégezni.

Kötése XVII. századi, sötétbarna, 151 mm magasságú sima bőrkötés, fém kapcsokkal. A benne levő kéziratkolligátum mai állapotában 2 számozatlan, 287 géppel számozott, és a végén 14 számozatlan – összesen 302 levelet tartalmaz. A géppel számozott levelek száma a valóságban 286, mert a számozásnál a 183. szám kimaradt. Az utólagos könyvtári levélszámozáson kívül az egész kolligátumot egységbe foglalja egy késői, alighanem a kötéssel egykorú vagy későbbi kéznek fakult piros tintával az egyes ívek, összehajtogatott füzetek első lapjaira alul beírt római számozása. Ez azonban csak fiktív ívjelölés, amely nem egyezik a bekötött füzetek tényleges beosztásával. A mai számozás szerint az 1–250. levélen található zsoldáros rész nyolc leveles füzetekből (ívekből) áll és a római számozás minden második füzet utolsó lapján található. A 251. lap után a lapok mérete mai állapotukban is 2–3 mm-el keskenyebb, mint az előző részé, a bekötött füzetek leveleinek száma pedig 2, 6, 8 és 10 között váltakozik; ezért a fiktív ívszámozás a kolligátum vége felé egészen elszakad a valóságos ívbeosztástól. Az ívjelölésnek utólagos voltát az is bizonyítja, hogy a római számok bejegyzője a legvégén a megmaradt „szabálytalan” tizenkét levelet nem római számmal jelölte, hanem summázva oda jegyezte a még megmaradt levelek számát: „12. lev.”.

A kolligátum tartalma a következő:

Kötéstábla: A belső oldalán XVII. századi kéz írása: „Sör Catharina Constantia Réuajj könué”. A kolligált kötet tulajdonosának kézirása, amely a kötés XVII. századi eredetét is valószínűsíti.

fol. 1–200a: „A’ ZOLTAROK KÖNYVE.” Az ószövetségi szentírásból Dávid királynak tulajdonított százötven zsoltár, a Káldi-féle bibliafordításból betű szerint másolva. (Szent Biblia. Bécs 1626, 496–563.) A zsoltárok szövegének kézírásától elütnek a tulajdonos Révai Katalin bejegyzései, aki eleinte az egyes zsoltárok fölé írta azok latin kezdetét és rövid magyar tartalmát, majd a tizennyolcadiktól a hatvanegyedikig csak a latin kezdősorokat. Ettől kezdve a bejegyzések elmaradnak,

fol. 200b–201b: Üres.

fol. 202a–230a: A zsoltárszövegek másolójának kezeirásával az ószövetségből kimásolt fejezetek: 1. Mózes utolsó könyvének három utolsó fejezete: Mózes imája és hálaéneke (5 Móz 32–34) Káldi György fordításából (i. m. 182–185); 2. Jeremiás próféta könyvének függeléke (Lament 1– 4) ugyancsak Káldi fordításában (i. m. 750–55) a következő felirattal: „THRENI JEREMIAS PROFETA SIRALMI – IEREMIAS PROFETA IMADSAGA”. – A végén: „Omnia ad Maiorem Dei Gloriam et Beatae Virginis Honore[m] Die 8 Septembris finitum 1673”.

fol. 230b–233b: Üres.

fol. 234a–246a: Szűz Mária-kilenced a zsoltárszövegek másolójának kézírásával: „Kilencz Vigile Az mi szerelmes Aszonyunknak [!] Szeplőtelen Szűz Máriának tisztességére, és örömenek méltó emlékezetére. El kezdetik négy Boldogh Aszony nap estin .”.

fol. 246b–250b: Üres.

fol. 251a–257a: Két imádság Szűz Mária tiszteletére Both János kézírásával (Oh te nagy dicsőséges Szűz, szeplőtelen Szűz MARIA ...”, „Oh kegyes szűz Maria, Istennek szerelmes sz: Annya ...”); a végén: „Anno 1629. die 13 Febr: hora 6. vesp:”.

fol. 258a–281b: Lethenyi Imre Szent Ágoston-fordítása Both János kézírásával: „A SZVVNEK TÖREDELMESEGERÖL. Sz: Ágoston Doctornak egy könyve. Mint emlékeszwnk a mi nyomorult voltunkrol es Istennek io tetemenyröl”. Elötte: „Az Ahettatos olvasohoz ajánlás”; ennek záradéka: „Költ Posenban Szent Marton napian Anno M.D.C. XXIII. Lethenyi Imre.”

fol. 282a–287b: Három vallásos ének Both János kézírásával (kötetünkben 163–165. sz.); a végén: „Finitum per me Joannem Both. Anno 1631 die 24 Januar[iii].”

fol. 288a–301b: Üres.

Amint e leírásból kitűnik, a kolligátum két különböző időből származó részre bontható, és ezek a kötést tekintve is elkülöníthetők. Az első a 250b lapig bezárólag 31 nyolcleveles füzetből áll, és a zsoltárokat, az ótestamentumi énekeket és a Mária-kilencedet tartalmazza; egy kéz írta a század második felében, 1673 táján. A második részben a 251a laptól váltakozó vastagságú füzetekben (2, 6, 8, 10 levél) 1629 és 1631 között Both János kézírásával a Mária-imádságok, Lethenyi Imre Augustinus-fordítása és a három, a főszövegünkben közölt ének található. A kolligátum két fele legkorábban a század utolsó negyedében kerülhetett össze. Ezt az egykori tulajdonosnak életrajzi adatai is igazolják.

Révai Katalinról, aki pozsonyi klarissza lehetett és a szerzetben a Konstancia nevet viselte, közvetlen adataink nincsenek. Ismerjük azonban a családfáját. Dédapja Révai Márton (megh. 1630) túróci alispán volt, dédanyja pedig Eszterházy Zsófia (megh. 1620), Eszterházy Miklós nádor testvére. Nagyapja Révai András 1603-ban született és 1635-ben vette feleségül Koháry Katalint. Apjáról, Révai Pálról, Révai András harmadik gyermekéről közelebbit nem tudunk; szülei házasságkötésének idejét figyelembe véve 1640 előtt aligha születhetett. Nagyon valószínű tehát, hogy az apáca leány, Katalin Konstancia is csak a század legvégére serdülhetett iskolás sorba és legkorábban a nyolcvanas években használhatta e kolligátumot. Ennek első részét, a zsoltárokat sem közvetlenül neki másolták. Talán valami ünnepi alkalomra, beöltözésére vagy a fogadalomtételre a rokonok köttethették össze számára a család tulajdonában már korábban megvolt kéziratokból. A benne található verses részek – imádság és elmélkedés – is egykori apáca tulajdonosának Máriatisztelő áhítatát és világról lemondó gondolatait voltak hivatva szolgálni.

A Kuun-kódex

A 166–168. sz. énekek a MTAK „K 69” jelzetű, 201 lapos, vegyes tartalmú és különböző időben keletkezett, kisnyolcadrét alakú kéziratot tartalmazó kötetben található. Toldy Ferenc 1858-ban egykori tulajdonosáról, Kuun Gézáról nevezte el. (L. Csapodi Csaba: A „Magyar Codexek” elnevezésű gyűjtemény. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára kéziratárának katalógusai 5. Bp. 1973, 57– 61.) A kötetben található politikai tárgyú verseket figyelve valószínű, hogy Erdélyből származhat. (STOLL 40. – RMKT XVII/1, 17–18., 84., 95., 101. és 111. sz. versek.)

A *Kuun-kódex* részletes leírását DÉZSI LAJOS közölte. (ItK 1916, 50–74.) Megfigyelése szerint a kötetben nyolc kéz írása különböztethető meg. A két első írás tulajdonosát név szerint is ismerjük: Nagy Miklós 1621-ből és Czatóry Péter 1630-ból. Kettőjük írásával a kódex első 87 lapján bibliai históriák, politikai tartalmú versek és nagyobb részben XVI. századi nyomtatott énekeskönyvekből másolt protestáns vallásos énekek találhatók. Ez a rész tekinthető az eredeti, legkorábbi egységnek. Ugyancsak XVII. századi, de valamivel későbből valók a 88–191. lapokon levő szövegek, míg a 194–200. lapokon már XVIII. századi másolások, bejegyzések olvashatók. A végén a 201. lapon újra Nagy Miklós kézírása látható.

DÉZSI megállapításait csupán egyetlen helyen kell kiegészítenünk, ez azonban a kódexben található katolikus egyházi énekek szempontjából lényeges. A tüzetesebb összehasonlítás eredményeként ugyanis kiderül, hogy a 175–182. lapon a DÉZSI által 4., 6. és 7. kéz írásának minősített szövegrészt ugyancsak a 3. kéz írta. A különféle másolók írásának egymásutánját a következő áttekintés szemlélteti:

1– 87	lap:	Nagy Miklós (1. kéz) és Czatóry Péter (2. kéz) írása
88–142	„	3 kéz
143–146	„	4. kéz
146–158	„	3. kéz
159–174	„	5. és 6. kéz
175–191	„	3. kéz
192–193	„	üres
194–200	„	XVIII. századi kéz
201	„	Nagy Miklós (1. kéz)

Megállapítható tehát, hogy a katolikus énekek a kódex 88–142., 146–158. és a 175–191. lapjain egy kéztől az 1634–1647. közti évekből származnak. Az énekek áttekintését a 620. lapon következő táblázat mutatja.

A táblázatból kitűnik, hogy a kódex három énekének egyes lapjai az utólagosan készült kötésben hibás sorrendbe kerültek. Ha az egymástól távol eső részeket az eredeti helyére tesszük, az énekek sorrendje is részben megváltozik. Az elején Szerémi Illés és Körmendi Gáspár éneke után a *Gyönyörködjél Jézusnak szent anyja* kezdetű Mária-ének, a *Nagy szívvel várják vala régenten* kezdetű adventi prófétaének és a *Mária, dicsőségnek anyja* kezdetű után a *Keservemet nagy Uristen jól látod* kezdetű verses könyörgés következik. Megfigyelhető továbbá az is, hogy a kódexben elszórtan levő üres lapok az ún. katolikus részben mindig a kettéválasztott énekeknél fordulnak elő. Ennek valószínű magyarázata az, hogy ezeket a lapokat a bekötéskor iktathatták be a csonkának gondolt énekekhez. A 3. kéznek tulajdonított, egységesnek tűnő katolikus részben tehát összesen 25 verses darabot tarthatunk számon. Közülük 9 protestáns eredetű, 12 pedig korábbi katolikus forrásban bukkan fel. A mirigyről szóló vers tartalmilag nem tartozik ide. Három először itt megjelenő ének viszont kötetünkben kerül közlésre. Végül a táblázatos áttekintésből az is megállapítható, hogy a *Kuun-kódex* katolikus részének írója az erdélyi ferences egyházi énekek hagyományából merített. Ezt a Petri-énekeskönyvvel közös 11 ének is bizonyítja.

Az Utitárs

A 169–173. és a 170/A. sz. darabok a XVII–XVIII. sz. egyik legnépszerűbb katolikus imádságoskönyvében, az *Utitárs*-ban található. Malomfalvai Gergely 1654-ben egy levelében ezt a kis könyvecskét, mint a kézhez álló, könnyen hordozható imádságoskönyv példáját emlegeti. (ItK 1960, 688–91.) Szerzőjét nem ismerjük. Az 1658-i nagyszombati kiadásával kapcsolatban ZELLIGER ALAJOS azt állítja, hogy Nádasai János jezsuita lett volna az összeállítója. (Pantheon Tyrnaviense. Tyrnaviae 1931, 8.) Ez az adat azonban nem igazolható. A legkorábbi ismert címlapon, amely az 1678-i nagyszombati kiadás egy példányán maradt meg, ez olvasható: „UTITARS, az az, reggel, s estve és egyéb üdökben gyakorlandó imádságok, hálaadások, dicsiretek és lelki óhajtások. Mellyek mint egy jo utitarsasag, embert ez földi szarándokságában vigasztallyák, veszedelemtől oltalmazzák, és végre mennyei hazájában juttattják. Az hivek kedvekert mostan ujonnan meg-jobbittatott, és sok szép imádságokkal meg-bövítettett. Nagy-Szombatban ... 1678.” (RMK I, 1226a; MKsz 1880, 279 és 1881, 260.)

A példányból is ismert legrégebb kiadás a budapesti Egyetemi Könyvtárban található; ennek azonban a címlapja hiányzik. Előszava, amelyet Rezenyi György pozsonyi kanonok írt, és a változó ünnepek táblájának kezdő évszáma szerint ez a kiadás 1643-ban

Kuun-k. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
88	Emlékezzél meg te gyarló ember a te Istenedről		XVI. sz. Szerémi Illés	Petri-ék. 63a
90	Gyönyörködjél Szűz Mária		Körmendi Gáspár	Gyöngyösi told. 1b
93	Gyönyörködjél Jézusnak szent anyja (A vége a 133. lapon.)		XVI. sz. 151	Petri-ék. 14a Petri-ék.
97	A szerafinoknak seregi szolgáltnak (Eleje a 112. lapon.)			
97	Keservemet nagy Úristen jól látod	166		
101	Dávid prófétának imádkozásáról		XVI. sz. Szegedi Gergely	
103	Dicsértessél kegyes Szűz Mária	107	Petri-ék.	
105	Üdvözlét lön az üdvösség	115	Petri-ék.	
107	Mindeneknek teremtője	108	Petri-ék.	
109	Dicséretes vagy szép Szűz Mária	116	Petri-ék.	
112	Mária, dicsőségnek anyja (A vége a 97. lapon.)	153	Petri-ék.	
115	Mikoron azért ezt szívek szerint (Eleje a 134. lapon.)			
116	Tengernek fényes csillaga		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
118	Örülj dicsőséges szép Szűz, Krisztus anyja	81	Gyöngyösi told.	CC 1651, 255
120	Angyaloknak nagyasszonya	150	Petri-ék.	
122	Angyaloknak nagyságos asszonya		Középkori Vásárhelyi András	Hajnal 1642, 237 Gyöngyösi told. 2b Petri-ék. 89b CC 1651, 106
124	Mi Urunk, Jézus Krisztusnak szerelmes atyja		XVI. sz.	Petri-ék. 69b
128	Emlékezzél meg Úristen a mi nagy gyarlóságunkról		XVI. sz.	Petri-ék. 87b
133	Aldott vagy te boldog Szűz Mária (Eleje a 93. lapon.)			
134	Nagy szívvel várják vala régenten (A vége a 115. lapon.)	167		
135	Miként Egiptusban kis pelikán madár		XVII. sz. prot.	
138	Szegény fejem Uramhoz óhajt		XVII. sz. prot.	
140	Szent Dávid király háborúságában		XVII. sz. prot.	
146	Jézus szent szívek aranya	168		
175	Ó mi szent Atyánk		XVI. sz.	Gyöngyösi told. 4b Petri-ék. 54a
177	Ó áldott manna, Istennek fia	155	Petri-ék.	Mihál Farkas-k. 87b
179	Sok szomorúsággal megrakodott idő		„Az mirigyéről való szép ének 1647.” (Később kerül közlésre.)	
183	Könnyem forrasi, áradási induljatok		XVII. sz. prot. Kőrösi István	

jelent meg. (RMK I, 1607.) SZINNYEI JÓZSEF tévesen állította, hogy az *Utítárs* Rezenyi munkája volt. (Magyar írók XI. Bp. 1906, 925.) Az előszóban ugyanis az áll, hogy Rezenyi csak a költségeket adta a három évvel korábban már kiadott, de hamar elfogyott könyvecskének újra való kinyomtatásához. A korábbi kiadást pedig „egy Isten-félő és Nemzete-szerető Egyházi ember szedegetett volt egybe”. Az *Utítárs* tehát 1640-ben jelent meg először. Ebből a kiadásból azonban példány nem maradt meg. Az 1643-i kiadás előszavát, amely a verses részek datálásához a legjelentősebb adatokat tartalmazza, az alábbiakban teljes egészében közöljük:

A' Kegyes Olvasóhoz.

Három esztendővel ez-előtt, egy Isten-félő és Nemzete-szerető Egyházi ember szedegetett vólt egybe egy Imádságos Könyvetskét, a' Keresztyének közönséges hasznára; melyet UTI-TARS-nak nevezett: a' végre, holott a' Kristus parancholattyából, tartozunk mindenkor imádkozni; *Luc. 18.* olly Társunk lenne, ki minket, míg e' világon járunk-kelünk, e' földi 's múlando foglalatosságokban-valo el-merülestől őrizne; és a' Keresztyéni aítatosságot bennünk el-ólto lágymelegségtől, minket, hivatalunkról emlékeztetvén, meg-óltalmazna; az imádkozásra onszollana, és Istenünkkel-valo nyájasságban meg-tartana. Mert, a' Sz. *Agoston* mondása-szerént, *Serm. 112. de Temp.* a' ki mindenkor Istennel akar lenni, az gyakorta imádkozzék, és olvasson: holott, mikor imádkozunk, mí szóllunk az Istennel; midőn pedig olvasunk, Isten szóll velünk. Mivel pedig e' Könyvetskének (noha akkor ezernél-is többet bochtattak-ki) már minden Nyomtatási el-fogytak: hogy annak emlekezete, a' Nyomtatásokkal-egygyütt feledékenségbbe ne menne; ujonnan akarám nap fényre hozni, és magam költségével (noha nem sokkal) a' Magyarok javára ki-nyomtatni: mind azért, hogy a' Keresztyének, kik halando életeknek szarándokságában ez UTI-TARSOT kívánnák, aítatosságát vékony tehetségem-szerént én-is támogassam: mind azért-is, hogy azok, kik nagyobb Imádságos könyveket, költségtelenek lévén, nem vehetnek, e'hez könnyebben juthassanak. Végtére, és kiváltképpen azért, hogy ő Sz. Főlségéhez, az ő böchülletes adományiért, melyeket nékem, noha méltatlannak, az Egyházi s' Papi tiszttel-egygyütt, engedni méltoztatott, hálá-adó-vóltomat jelentsem. Mert Papi személyhez igen illik, hogy, ne chak szívével légyen hálá-ado az ő Istenének; hanem a' néki adott girát, azon Istennek a' kitől azt vőtte, haszonnal külső-képpen-is meg-tértítse. Vegyed kedvesen azért, kegyes Olvasóm, ezt a' kis ajándékot, és míg e' halando világon szarándokoskodol, élly 's járj hasznoson ez UTI-TARS-val: és a' mellett érettem-is, te jó-akaród-ért, imádkozzál. Posonban, Sz. István Király napján, 1643. esztendőben.

Rezenyi György, P. K.
(q2a-q3b)

A könyvecske tartalmát a fent idézett címlapon kívül az 1643-i kiadás elején levő „Laistrom” részletesebben ismerteti. Különféle alkalmakra (reggeli-esti, asztali áldásra, gyónásra, úrvételre, prédikáció előttre-utánra) való imádságokat, litániákat, különféle helyzetben, különféle állapotú személyek számára szerkesztett könyörgéseket tartalmaz. Megtalálható benne a hét bűnbánati zsoltár prózában, Szent Brigitta tizenöt imája a szenvedő Jézushoz, a végén pedig Istenhez való rövid „óhajtások” (röpimák) és az olvasómondás módja. A prózai szövegek között hat verses betét van; ezek feltehetőleg már az 1640-i kiadásban is megvoltak, a későbbiekből azonban részben vagy egészben kimaradtak.

Draskovich János szolozsmás könyve

A 174–181. sz. ének egy 1643-ban Pozsonyban megjelent magyar imádságoskönyvben található. Ennek címlapján a következők olvashatók: „Officium B. M. Virg. az-az, Aszszonyunk Szüz Marianak Három külömb időre-valo Szolozsmaja. Melly ki-bochtattott Ötödik Pius, és Nyólczadik Urban Papa parancholattyabol. A' Nagyságos Lippai György Esztergami Ersek Vrunck engedelmeből, Nyomtatattott Posonban, 1643.” (RMK I, 745.)

A mű címét a Szüz Mária tiszteletére összeállított és a liturgikus év három fő periódusára, a karácsonyi, húsvéti és pünködsi ünnepkörre alkalmazott úgynevezett kisofficiumtól (officium parvum) nyerte. A könyvecske nagy részében zsoltárokat, antifónákat, különféle olvasmányokat és himnuszokat tartalmaz. Nyomdai kiállítása igen gazdag: piros és fekete betűkkel nyomtatott lapjait szép ornamentikájú keret szegélyezi és ízléses fametszetek díszítik. Fordítóját Ráttkay György 1662-ben Bécsben megjelent *Memoria*

Regum et Banorum regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae című munkájából (RMK III, 1794) ismerjük. Ebben Draskovich János (1603–1648) horvát bánról, a későbbi nádorról ezeket olvassuk: „Lubet hic ipsius pietati tantisper immorari: ut Virginis Deiparae frequentiori recoleret memoria devotionem, ejus Officium non solum pie attenteque recitabat, sed e Latina etiam in Vngaricam transtulit linguam, quo Latinae linguae ignari pietati prodesset, ac Patrem Jacobum Nemethium Societatis Sacerdotem ut praelo Posoniensi, occultato suo nomine subjiceret, suppeditato aere, petivit.” (I. m. 250–51.) A Mária-officium prózai és verses részeit tehát a latinul nem tudók számára Draskovich János fordította és ugyancsak ő – nevének eltitkolásával – adatta ki a pozsonyi jezsuita nyomda vezetőjével Némethi Jakabbal, a nyomda vezetőjével. (HOLL BÉLA: Egy névtelen fordító a XVII. században. MKsz 1957, 59–61.) A könyvecske ajánlása Eszterházy Júliannának, Eszterházy Miklós nádor és Nyáry Krisztina leányának szól, akihez Draskovich Jánost többszörös rokoni szál fűzte. Szövege a következő:

A' Nemzetes és Ngos GROF ESZTERHAZI JULIANA KIS-ASzszonynak, A' tekint: és Ngos GROF ESZTERHAZI MIKLOS MAGYAR-ORSzági Nador-Ispán Uram ö Nga kedves Leányának, nékem jó akaro Aszszonyomnak.

A' Több áitatos Uri Aszszonyok-között, kik a' Bóldogságos Szüz MARIA officiomjának Magyar nyelven-valo ki-nyomtatását, sok időtől-fogva szorgalmaztatták, első és leg-főbb volt a' Nemzetes és Ngos Gróf NYARI KRISTINA, Országunk mostani Nador Ispánnyának kedves és szíve-szerént-valo Házastársa, a' Ngod szerelmes Anyja: ki, hogy Nemzetünkben-is, a' mí örökös Aszszonyunkhoz-valo áitatoságot öregbítené, ezen munkára elegendő költséget-is hagyott: fölötte illendőnek itélvén, hogy, a' melly Szüzet minden nemzetségek Bóldognak mondanak, azt a' Magyarok-is, úgy-mint kiváltképpen-valo Szó-szólló és Gond-viselő Aszszonyokat, magok nyelvén-is dichérnék és magasztalnák.

De, mivel a' jó Istennek úgy tettett, hogy az, az Isten-félő nagy Aszszony, ennek az ö áitatoságának elébb venné Menyországban jutalmát, hogy-sem-mint e' földön látná gyümölcshét; elébb szemlélné színről színre azt a' Mennyei Királynét, hogy-sem-mint a' könyvből olvasná Szolosmáját: azért, ez az árva könyvecske Nagyságodra néz, Ngodhoz folyamik. Ugyan-is, hol találna kedvesb szállást ez a' Nyári KRISTINA árva könyvecskéje, mint a' Nyári Kristina árva leányánál JULIANA-nál?

Fogadgya-bé azért igen kedvesen Nagyságod ezt az árva Vendéget: és, valamenyíster kezébe vészi, jusson eszébe Ngodnak Nyári KRISTINA-nak engedelmes alázatossága, chendesz erkölche, buzgo áitatosága, és tekéletes élete; és ezeknek követésében a' maga kötelessége. Mert a' jó Magzatoknak leg-nagyobb dichőségek, midőn az ö Szüléjek áitatos és Istenes életét követik. Posonban, Sz. Juliana Szüz és Martyr napján, (melly Böjtölő Hónak 16. napján esik) 1643. esztendőben

Ngodnak

Alázatos szolgája
A' Posóni Könyv-nyomtató,

A könyvecske tartalma gazdagabb, mint amennyit a címe elárul. Lényegében az, V. Pius által kiadott (Róma 1571) és a VIII. Orbán breviáriumreformja (1632) során átalakított, kiegészített és számtalan kiadásban közkezen forgó *Officium Parvum Beatae Mariáe Virginis* fordítása. A fő részét tevő Mária-officium mellett azonban több más kisofficium, továbbá litániák és más imádságok is találhatóak benne. Beosztása a következő (lapszámra hivatkozunk):

2a: „Ajánlo Levél”

V–VII: „Summája az Indulgentziáknak” (a bűnbocsátó búcsúk felsorolása, elnyerésük feltételei)

VIII–XXXVI: Kalendárium

XXXVII–LXV: „Keresztyeni Tudomány” (rövid katekizmus)

1–150: „Aszszonyunk Szüz Maria Szolosmája”

151–228: „A' halottak szolosmaja”

229–247: „Garádich-sóltárok” (119–133. zsoltár)

248–281: „A het penitenzia-tarto Sóltár, a' litanival” (6., 31., 37., 50., 101, 129. és 142. zsoltár a mindenszentek litániájával)

281–314: „Mas könyörgések es imádságok; mellyeket a' Lítania-után, külömb-külobm időkhöz-képest, kell el-mondani” (többek között a kongregáció imádságai és énekei)

315–334: „Szent Kereszt Szolosmája”

335–348: „Mindennapi gyakorlás” (reggeli, esti stb. imádságok)

348–436: Különféle imádságok (gyónáskor, „ur-vételkor”, Krisztus szenvedéséről, Szűz Máriához, „Nyomorúságkor”, „Háboruságnak idejen”, „Uton-járók imádsága”).

A prózai szövegek között a következő verses részek találhatók:

Officium B. M. Virg. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Korábbi előfordulások
5	Kit a nagy ég föld víz csodál	174	
51	Ó dicső Szűz, ki szüzeket	175	
58	Mennyországnak királynéja, angyaloknak		Nyéki Vörös Mátyás RMKT XVII/2, 104
59	Mennynek királyné asszonya		Nyéki Vörös Mátyás RMKT XVII/2, 105
60	Mennyországnak királynéja, irgalmasságnak		Nyéki Vörös Mátyás RMKT XVII/2, 102
64	Emlékezzél meg teremtőnk		176
71	Ua.		
78	Ua.		
84	Ua.		
96	Üdvöz légy Mária	177	
107	Emlékezzél meg teremtőnk	176	
118	Ó dicső Szűz, ki szüzeket	175	
121	Üdvözítőnknek szent anyja		Nyéki Vörös Mátyás RMKT XVII/2, 103
129	Üdvöz légy Mária	177	
143	Mennyországnak királynéja, angyaloknak		Nyéki Vörös Mátyás RMKT XVII/2, 104
305	Jöjj el, Szentlélek Istenünk	178	
307	Jöjj Szentlélek Úristen	173	Utítárs 1643
312	Jézus, üdvösség adója	179	
316	Atyának bölcsesége, Isten igazsága		
326	Minékünk adattassék	180	
338	Istennek hű szent anyala	169	Utítárs 1643
342	Üdvöz légy Szűz Máriától született Krisztus teste	170	Utítárs 1643
345	Mivel már besetédett	171	Utítárs 1643
347	Istennek hű szent anyala	169	Utítárs 1643
388	Álla a Szűz nagy fájlalva	71	Hajnal 1629, 1642
419	Uram szemed előtt	181	

Tartalmuk szerint ezek a verses részek így csoportosíthatók: a Mária-officium tartozékai a breviáriumi himnuszok fordítása (174–179. sz.), az időszaki Mária-antifónák Nyéki Vörös Mátyás fordításában. Ezen kívül függelékben a *Patris sapientia, veritas divina* a Szent Keresztről, továbbá a *Nobis Sancti Spiritus gratia sit data* (180. sz.) a Szentlélekről szóló kissofficium óráira szétoztva; végül Hajnal Mátyás *Stabat mater*-fordítása és a *Missale Romanum* egy bűnbánati imádságának verses-énekes fordítása (181. sz.).

Nádasi János elmélkedő könyve

A 182–183. sz. vers egy 1645-ben megjelent elmélkedési könyvecskében található. Címlapján ez olvasható: „Maria, aeternitatis beatae porta sancta, az az Maria az boldog örökre-valoságnak szent aítaja mellyet maga költségével nyomtattatott, és a’ Jesus Társaságának gondviselése alatt, a’ Nagy-Sombati és Györi Collegiumban levő Boldog Szűz Maria Congregatioinak ajándékozott 1645. esztendőben. A’ tisztelendő, és böcsületes Kerti Fabián pap, weszprémi kanonok, és szalai esperest.”

SZABÓ KÁROLY e művet Kerti Fábán neve alatt mint nagyszombati nyomtatványt írta le. (RMK I, 778.) A mű szerzőségének kérdését ROSTY KÁLMÁN (Pótló adatok a magyarhoni Jézus-társaság könyvészetéhez 1711-ig. MKsz 1881, 238) és LÁSZLÓ VINCE (MKsz 1926, 122–24) tisztázta. Eszerint Kerti Fábán a mű megjelentetéséhez a nyom-

tatási költségeket adta, hogy e könyvecskével megajándékozta a nagyszombati és győri jezsuita iskolák Mária-kongregációit. Ezt az előszóban maga így mondja el:

Marianak, Az boldog öröke valóság szent aitanak, es az halálra vált hiveknek kegyelmes anyjának.

Meltosagos, felséges Szüz, im, ennek a' kis könyvecskének ki nyomtatására, nem úgy mint Salamon templomára, de úgy mint a' te Szüz anyaságod oltárára, én két fillýért hozok. Mert noha sem a' te Szüz-Anyaságodnak, sem a' te neved-szárnya, és arnyéka alatt élő, és így az halálhoz készülő Nagyszombati, és Győri gyülekezeteknek, a' kikben nevelkedtem fel, hozzam mutatott sok javáért elegendő-képpen meg nem fizethetek, mert azt én az egész világ kincsével sem érném fel; de mind az által szabad azért kétpénzt-is oltárodra tenni. Elég az ennékem (és néktek, minden makula nélkül fogontatott, és Szent Eörsébetet látogató Maria-nak szent neve, és titulussa alatt vitészkedő édes társaim) elég az, ha akkor mikor az halálnak kapuján állok, Te en nékem, oh Boldog Szüz, és a' Nagy-Szombati, és Győri Congregációidban-való Fiaidnak, és egyéb hivednek-is az Boldog örökké valóságnak szent Aitaja léssesz: hogy Jesus után te általad, oh Menyországának kapuja! bé mehessünk oda, holott a' Jesust Te veled örökké lássuk, szeressük, dicséjjük.

Felséges Anyaságod-nak és a' te szolgáló-Fiaidnak legkissebbik szolgálja.

A' Nagy-szombati, és Győri Congregatioidbol-való Kerti Fábián Pap.

(A2a–A3b)

Az ajánlás tehát nem állítja Kerti Fábián szerző voltát. Az utolsó két lapon levő rövid utóirat pedig harmadik személyben emlékezve róla, a haláláról ad hírt:

Kegyes olvasóm,

Immár el-vegeztem, és a' könyu-nyomtató prös alá-is adtam volt e' könyvecskémet, mikor hír, és level érkezett Simegből hogy a' böcsületes Kerti Fábián Pap, a' ki költséget adott volt a' Congregaciónak ennek a' könyvecskének ki-nyomtatására, el-nyugodtt a' Jesusban. Kérlek, édes Olvasóm, el-ne-feletkezzel róla szent buzgó imadságidban. A' Nyomtatásban eset fogyatosásokat pedig könnyen meg jobbithattya ki kí mind.

Végtére, úgy készülyünk mindenkor a' halálhoz, hogy nagyobb gondunk légyen drága lelkünkre hogy sem nyomorult, és, ha lelkünknek szovát nem fogadgya, az örök tüzre vettendő testünkre. Azért vigyázzunk, ne szunyadozzunk mostán; hogy ostán [!] mikor szemünket bé-hunván el-nyukszunk, a' Boldogságos Szüz Maria bé-mutassa lelkünket a' Jesusnak. Amen.

(187–88. lap)

E sorok írója, a névtelenség homályában maradó szerző Nádasi János jezsuita (1614–1679), a Pázmányt követő nemzedék egyik termékeny vallásos írója, a hazai Mária-kultusznak a XVII. században legszorgalmasabb terjesztője volt. E mű szerzőségére vonatkozó hiteles adatot PEDRO RIBADENEIRA jezsuita életrajzi lexikonának harmadik átdolgozott kiadásában találjuk, ahol Nádasi munkái között ezt a művet így említi: „Maria porta sancta aeternitatis hungarice, Posonii 1645”. (Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu. Romae 1676.) ROSTY (i. h.) ezzel az adattal kapcsolatban megjegyzi, hogy a lexikon e harmadik kiadásának átdolgozója és kiegészítője az a NATHANAEL SOUTHWELL angol jezsuita volt (1598 –1676), akinek ugyancsak módjában állott Nadasiról és irodalmi munkásságáról megbízható adatokat szereznie, mivel vele Rómában együtt lakott. A nyomtatás helyére vonatkozólag pedig állítása közvetlenül is ellenőrizhető: a mű betűtípusainak tanúsága szerint az valóban a pozsonyi jezsuita nyomda betűivel készült. Az előszót tehát Nádasi írta és ebben megjelölte annak tartalmát és rendeltetését:

Kegyes Olvasóm,

Ezt az harminczegy tanuságot azért osztottam 31. részre, hogy egész holnap által minden napra egy tanuság lenne, és te egyget olvasvan minden nap, minden nap készülyhess az utolsó esztendőnek, utolsó holnapodnak, és hetednek utólsó napjához, orájához, szempillantásához: hogy neked-is az boldog örökkévalóságnak szent aitaja, a' te utolsó jubilaemod avagy bocsanatod-esztendején, és oráján, nitva légyen: és én-is oda várialak tégedet, vagy te engemet, és ott nyilván láthassuk mind ketten, hogy igazat mondtam, és irtam neked, mikor azt irtam, hogy Maria az, boldog öröke-valóságának aitaia légyen.

(A4a–b)

A könyvecske tehát harmincegy elmélkedést (tanúság) és azokhoz kapcsolva ugyanannyi imádságot tartalmaz. Ezek nyomán a kongregáció tagjai Szűz Máriának, az örökkévalóság kapujának (Aeternitatis porta) példájával és közbenjárásával a hónap minden napján gyakorolhatják a jó halálra való készülést. A két verses betét a 23. és 27. elmélkedésben található. Mindkettő a XVII. sz. egyházi énekgyakorlatából az elmélkedés élénkítésére kiragadott idézet.

A Czerey János-énekeskönyv

A jelen kötetben 184–188. sz. alatt közölt énekek legkorábbi lejegyzése a *Czerey János-ék.*-ben található. E vegyes tartalmú, a XVII. sz. folyamán különböző időben és kezektől származó kódex a nevét Czerey János kézdiszentléleki, később lemhenyi iskolamestertől nyerte. Egykorú tulajdonosa és részben összeírója az életrajzi adatait és személyes feljegyzéseit az első, általa írt 104 levélen levő liturgikus szövegek, egyházi énekek, kották, zeneelméleti jegyzetek és egyéb vegyes apróságok (pl. receptek) közé írta be. Ezen az összefüggő részen kívül még az ő kezétől származik a kötet 176. levele is, amely az említett iskolai zeneelméleti jegyzetekhez tartozik és amely a kötet utólagos újrakötésekor, restaurálásakor kerülhetett mostani helyére.

Czerey feljegyzéseiből életének következő adatait ismerjük meg. A 28a–32a lapokon 1634–35-ben történt dolgait jegyezte. Ezek közé utólag írta be a családjára vonatkozó korábbi dátumokat. 1626-ban (az évszámot maga javította 1627-ről) feleségül vette a Kézdiszentlélekről való Csákány („Czakanij”) Dorottyát. 1629-ben felesége szülőhelyére költözött és ott az iskola rektora lett. Feljegyezte itt Anna nevű elsőszülött leányának születési és halálozási dátumát. A 101b lapon a „Suffragia de processionibus in diebus Rogationum” (a búzaszentelői körmenet könyörgései) című latin kottás rész végén a következő bejegyzést tette: „Finita suffragia per Joannem Czerey seniore, ipsa dominica rogationum Anno D. 1650 in Schola Lemheny. mp ” 1650-ben tehát a Kézdiszentlélektől nem messze, keletre fekvő Lemhény községben lakott és ott iskolamester volt. A „senior” jelzőből egyúttal arra is lehet következtetni, hogy ekkor már egy János nevű fia is felnőtt. A 103b lapon Czerey már öregesnek látszó írásával az 1650–52-ben született és meghalt gyermekeinek adatai találhatók. Ekkor, talán 1651-ben meghalhatott a felesége, és Czerey pappá szenteltette magát. Erről ugyancsak a 104b lapon saját kezűen ezt írta: „Anno Domini 1652: In festo marci euangelista monddtam primicasomat kezdi szekben az Almasi kapolnanal. Joannes czerey sacerdos mp.” Vagyis 1652. ápr. 25-én Kézdialmáson mutatta be első miséjét, primiciáját.

Az idézett öt ének e kódex második egységében, a 109–133. leveleken írt részben található. Ennek íróját a bibliográfiai leírás „harmadik kéz”-nek nevezi. Időbeli elhelyezéséhez egyetlen adatot az általa első helyen másolt halotti búcsúztató nyújtja, amely Mólnos Istvánná temetésére készült, amint a kezdősora mondja: „Ezer hatszáz után negyven hatodikban Böjt elő havának tizennyolcadik napján.” Ez a „harmadik kéz” által írt rész 1646 után nem sokkal Czereyhez kerülhetett. Apróbb bejegyzéseinek (pl. a 109b lap tetején és az alján fordítva) tanúsága szerint azt használta és valószínűleg maga kötötte vagy köttette egybe a saját kezűleg összeírt ívekkel.

A kódex harmadik egységében, a 105–108. és a 134–175. leveleken, az időrendben legkésőbb készült részben, a szövegek jelentős része ismét *egy* kéztől származik. (A négy levél előbbre kerülését a levelek sorrendjének a restaurálásakor történt utólagos összekeveredésével magyarázhatjuk.) Ez a kéz egy betlehemes játékot (kiad. SCHRAM FERENC, ItK 1964, 497–502) és több halotti búcsúztatót jegyzett az üresen talált lapokra. Írója 1661–68 között másolta és a 174a lapon Balassi vitézi éneke végére ezt írta: „Finis per me Andream B[ede] Anno 1669.” (A vezetéknev a papír csonkasága miatt hiányos; teljesen kiírva a 135b lap alján a probatio calami között.) Az általa üresen hagyott helyeken XVIII–XIX. századi szövegek találhatók.

A továbbiakban áttekintést közlünk a Czerey János által 1634–51 között másolt, és az 1646 után leírt, majd utóbb Czerey használatába került darabokról:

Czerey-ék. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
	[Czerey János írásával:]			
6a	Gondolkodjál ember a te bűneidről		XVI. sz.	
7a	Egész Izraelt Dávid felgyűjté		XVI. sz. Bogáti Fazekas Miklós	
9a	Dicsérd Sion Istenedet	73	Hajnal 1642	CC 1651, 90
10b	Zengjed nyelvem, dicsőséges	74	Hajnal 1642	Gyöngyösi told. 15b CC 1651, 88
11a	Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétkét		XVI. sz. Balassi Bálint	
80a	Tekints reám, Istenem, nyavalyámban		XVI. sz. Szegedi Gergely	
83a	Zarándokságimnak te vagy kalauza		XVI. sz. Körmendi Lukács	
87a	Üdvöz légy Krisztusnak szent teste	148	Petri-ék.	Mihál Farkas-k. 88b
90a	Teremtett állatok	76	Hajnal 1642	CC 1651, 181
91a	Álla a keserves anya	71	Hajnal 1642	Kopcsányi 1631, 293 CC 1651, 50
92a	Hajnali csillagnak	75	Hajnal 1642	CC 1651, 161
	[A „harmadik kéz” írása:]			
109a	Ezer hatszáz után negyven hatodikban		XVII. sz. Temetési búcsúztató. (Később kerül közlésre.)	
110a	Hajtsd hozzám Uram füledet		XVII. sz. prot. Szenci Molnár Albert	
111b	Kérlek és intlek mostan tégedet		XVI. sz.	
114a	Prédikál minékünk a holt ember mondván	184	XVI. sz.	
115a	Ó Istennek népei, kik vagytok ő hívei		XVI. sz.	
116a	[Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonhárom részében]		Sztárai Mihály	
118a	[Seregeknek hatalmas nagy királya]	185	Sinka György	
118b	Boldogtalan vagytok, mert kínjaim nagyok		XVII. sz. prot.	
120a	Ó Mária, Krisztus anyja	186		
121b	Vagyon világban egy kaszás	187		
124b	József, József, hol vagy József	188		
126a	Jóllehet nagy sokat szoltunk Dávidról		XVI. sz.	
127b	Háborúsága Dávid királynak		XVI. sz. Hartyáni Imre	
129b	Emlékezzél kérlek, ó emberi állat		XVI. sz.	
132a	Ó mely igen rövid volt lám e világ		XVI. sz.	

Ez a gyűjtemény egészében véve az első *Cantus catholici* megjelenése előtti katolikus egyházi éneklési gyakorlatot tükrözi.

163.

Kézirata: **Révai Katalin zsoltáros könyve.** 1631, 282a–283a. – A szöveget Both János másolta. A végén: „Amen”
Nótajelzése nincs.

A vers akrosztichonos Mária-ének, amelyben versszakonként három-három sor élén folytatólagosan az *Üdvözlégy Mária* (*Ave Maria*) kezdetű köszöntő imádság szavai olvashatók. Közvetlen forrása, mintája ismeretlen.

Versforma: 13-13-13; a sorok osztása 7/6. – Dallama ismeretlen.

4 tartvan – inkább „tartatván”; így a sor szótaghibája eltűnik; séréstől = sértéstől

5 meszetől = mézétől

6 oltalmazvan védelmes – jelentése: Mária eleve oltalmazott és védett volt a büntől.

12 üszöd – elűzöd a szív homályát, sötétségét.

24 pillogtál = fényeskedtél

25 szent nyáiaknal = a szentek seregénél

29 Aldot Fiú – névelő közbeiktatásával (Áldott a Fiú) a sor szótaghibája kiküszöbölhető.

30 megh tartot = megőrzött

34 véghetetlent kápczolsz – Isten végtelensége az ember végességével kapcsolódik.

37–39 Gyümölcse – vagyis: Jézus.

164.

Kézirata: **Révai Katalin zsoltáros könyve.** 1631, 283a–284b. –A szöveget Both János másolta. Nótajelzése nincs.

Az előbbi akrosztichonos Mária-ének folytatása. A kézirat írója az első felétől elválasztotta és *Mas* címmel önálló énekként írta le.

Versforma: 13-13-13; a sorok osztása 7/6. – Dallama ismeretlen.

1 büntől megthartássunk = szabadok, mentesek legyünk

2 légy mi nekünk – ti. segítségünkre.

3 szavunk = szószólónk

11 életünkért = életünk számára

13 magodnak = magzatodnak

19 folyamnak = folyamodnak

22 adattál – utána névelő betoldásával (a magas) a sor szótaghibája kiküszöbölhető.

25–27 Mind a három sor hibás szótagszámú; az eredeti versforma helyett itt felező tizenkettesek vannak.

31 kedves – elhagyható; így a sor szótaghibája eltűnik.

39 Oráian szem hunyásnak – vagyis: halálunkkor.

165.

Kézirata: **Révai Katalin zsoltáros könyve.** 1631, 284b–287b. Kiad. DEÁK FARKAS: Egy „Vanitatum vanitas”-féle költemény a XVII. század első feléből. Figyelő 1877, 62–64. – A versnek külön címe nincs. Előtte mottóként idézet áll Szent János apostol első leveléből: „Minden a mi e Világban vagyon avagy a testnek kivansagha, avagy az szemeknek kivansagha, avagy az életnek kévelységhe. 1. Ioa: 2.” A vers végén: „Finis. Finitum per me Joannem Both Anno 1631 die 24 Januarii.” A szöveg Both János kézírása. Nótajelzése nincs.

Az evilági hiúságról szóló verses elmélkedés közvetlen forrása vagy mintája ismeretlen. Tárnya gyakori a középkori verses imádságokban. Révai Katalin zsoltáros könyvének ez a darabja sok rokonságot mutat Szent Kolumbán *Mundus iste transibit quotidie decrescit* kezdetű, *De vanitate et miseria vitae mortalis* című énekével. (AH 51, 352–54.)

Versforma: 8-8-7; a 8-as sorok nagyrészt 4/4 osztásúak. A harmadik, hét szótagos sor a strófákban refrénszerűen ismétlődik; egyedül a legutolsó szaknak van önálló negyedik sora. – Dallama ismeretlen.

2 tártok = tartok

4–7 Utalás a mottónak választott szentírási idézetre.

20 Egy szótaggal hosszabb, hibás sor; az első szónál ezenkívül utólagos átírás, javítgatás nyoma is látszik. Az író szándékát azonban ebből nem lehet kideríteni. Valószínűleg a sor eredetileg így hangzott: „Ártalmas gondolatimot”; mivel azonban ebben

az esetben a sorfelező szó belsejébe került, a másoló ezt a „rossz” szóval igyekezett megszüntetni; a szótagtöbbletet azonban nem korrigálta.

- 31 főserkedés – nyilvánvalóan a másoló tolihibája; helyesen „tőzsérkedés” (pénzzel való kereskedés).
- 37 Nehezen érthető sor; helyesen talán így: „Az ezüstöt, föld-szemetet”.
- 58 meszők = mezők
- 71 táncz osztás – talán: táncolás.
- 82 Szépén írot = szépen írott, rajzolt

166.

Kézirata: **Kuun-kódex**. 1634–42, 97–100. Kiad. DÉZSI LAJOS ItK 1916, 69–70. – Felirata: „Alia eadem”. Ez az utalás nem világos. A kéziratban közvetlen előtte levő *Mária, dicsőségnek anyja* kezdetű énekre nem utalhat, mert azzal tartalmilag, formailag nem rokon. A végén: „Finis”.

A versfőkben: KJRJE ELEISON.

Egyéni ihletésű ének igaztalan üldöztetés idejére. Az utolsó versszak szerint „Nem rég szerzé e verseket egy ifju, két orcáján alá futván a könnyű, ártatlanul sok but túrvén.” A versfőkben levő liturgikus vonatkozású szöveg és a versnek kódexbeli elhelyezkedése katolikus szerzót sejtet, aki versét esetleg templomi éneklésre is szánhatta.

Versforma: 11-11-15-11; a tizenegy sorok 4/4/3, a tizenötösök 4/4/4/3 osztásúak. – Dallama ismeretlen.

3 praktikaiat = cselszövését (NySz II, 1327)

4 Ald – Álld meg; kik ram szolnak hamissan = akik hazugságot szólnak ellenem (NySz III, 277)

5 Jay szozattal = jajgatással

6 Las igazat = láss törvényt, mondj ítéletet (NySz I, 1547, III, 768)

7 el ne szenjued = el ne túrd (NySz III, 179)

9 Ream szolnak – lásd fentebb a 4. sorhoz írt megjegyzést.

10 Fenesighel = fenéséggel, vadsággal (NySz I, 815)

12 hat meghe = háta mögött

15 ideigh – Dávid király fia, Absolon fellázadt, és sereggel támadt apja ellen. Ezért Dávid egy időre (ideigh) a pusztába menekült. (2 Sámuel 15.)

16 Zsuzsanna bibliai története: Dániel 13.

19 taglassal = ütéssel, botozással (NySz III, 372)

23 uihessem io keduiben = elviselhessem jó kedvvel

27 A zsoldárok könyörgéseiben gyakran visszatérő fordulat. Így például: „Az Isten el-hatta ötet, kergessétek, és fogjátok-meg ötet: mert ninch a’ ki meg-mentse.” (Zs 70, 11.)

33 A madarász szép sípszóval csalja a tudatlan, mit sem sejtő madarat a vesszőből font, kosárszerű kalitkába.

35 ar = ár, hegyes, szűrő szerszám

36 suljka feiemnek = sulyokkal, pöröllyel ütött sebe (?).

39 Oruos füuek – gyógyító, „orvosló” füvekkel és flastrommal kösse be a fején esett sebet.

167.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Kuun-kódex**. 1634–42, 134, 115–16. Az ének 1–6. és 7–17. szakasza a kéziratban, annak hibás bekötése miatt, más helyen található. – Felirata: „De eadem”; ez az előtte levő *Gyönyörködjél Jézusnak szent anyja* kezdetű énekre utal. A végén: „Amen Finis”. Nótajelzése nincs.

II. **Balogi cancionale**. 1659, 109–10. – Címe: *Más Enek ad Notam Az Ur Istennek etc.* A végén: „Amen.” – Ez a változat lényeges eltéréseket mutat a *Kuun-kódex* szövegétől; ezért a főszerzőben második helyen teljes egészében közöljük.

III. **Csiksobotfalvi kézirat**. 1675 k., 3–4. – A kézirat csonkasága miatt az 1–5. strófa hiányzik.

IV. **Kájoni János: Cantionale catholicum**. Csík 1676, 9–10. – Címe: *MAS. Nota: Követi vala népnek etc.* A végén: „Amen.” Az idézett cím a gyűjtemény 1. lapján látható összefoglaló feliratra utal; ez olvasható közlésünkben is az első változat felett. Ugyanitt a nótajelzés is innen való. – Ez a szövegváltozat található még Kájoni második kiadásában (1719, 12–13) és az *Écsi ék.*-ben (1700–25, 377–78).

Adventi ének, amely formai és tartalmi rokonságot mutat kötetünk 86., 88. és 191. sz. adventi énekeivel. Lehetséges, hogy ezek mind egy forrásból származnak, és ugyanazon adventi énekszokás nyomán keletkeztek. A devóciós játékok közül Temesvári Pelbárt *Stellarium*-ából ismert próféta játéknak (RMDE I, 313–48) egyszerűbb, énekelhető verses változata. A dialogizáló és elbeszélő strófák egymásutánja mindkét szövegváltozatban érintetlenül megmaradt:

	I. verzió	II. verzió
Kántor	1–3. vsz.	1–3. vsz.
Pátriárkák	4–6. vsz.	4–5. vsz.
Kántor	7–8. vsz.	6–7. vsz.
Angyal	9–14. vsz.	8–12. vsz.
Mária	–	13. vsz.
Kántor	15–16. vsz.	–
Nép	17. vsz.	14–15. vsz.

Versforma: 15-11; a sorok osztása: 5/5/6 és 5/6. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 130. sz.)

I.

2–4 Abraham ... patriarchak ... Adam ... – Pelbárt próféta játéka is szereplői.

7–10 Utalás az ún. protoevangéliumra, a Mózes első könyvében az Úr által adott messiási ígéretekre. Ennek *Vulgata*-beli latin szövegében szerepel a „mag” (semen) kifejezés. (1 Móz 3, 15; lásd a 86. sz. ének 3. sorának jegyzetében.)

11–12 Izaiás próféta messiási jövendölése (íz 45, 8).

17–28 Az angyali üdvözlés evangéliumi elbeszéléséből (Lk 1, 26–33).

25–28 Bibliai helyekre, a zoltárokból és próféták könyvéből vett kifejezésekre visszavezethető sorok.

II.

19 Halál fulankját – utalás Szent Pál szavaira (1 Kor 15, 55–56).

22 ülteti jobbján – utalás a pokol tornácába alászálló Krisztusra, aki az ott megváltásra váró lelkeket az örök boldogságba vezeti és jobbjára ülteti.

25–26 Máriának az evangélium nyomán idézett szavai (Lk 1, 38). Ez a versszak csak a második változatban van meg.

168.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Kuun-kódex.** 1634–42, 146–158. – A szöveg végén: „Finis. 1634.” Nótajelzése nincs.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 299–303. – Címe: *Jesu dulcis etc. Szent Bernárd szive öröme tapsolása.* Előtte a latin eredetije. A szöveg a 18. és 39. szakasz után részekre van osztva, és ezt a második és harmadik résznél külön felirat is jelzi. Nótajelzése nincs. – A szöveg változatlanul található a második kiadásban. (1719, 237–41.)

III. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 128a–131a. – Címe: *Jubilus S. Bernardi.* Nótajelzése nincs.

IV. **Pálffy Márton-ék.** 1694 k., 34a–35b.

Verses imádság, a *Jesu dulcis memoria* kezdetű középkori jubilus fordítása. E népszerű darab különféle XVII. századi fordításainak és azok szövegváltozatainak családfáját lásd a 68. sz. ének jegyzetében. Másik, a *Kuun-kódex* szövegétől független fordítása a *Petri András-ék.*-ben (133. sz.) található. A *Kuun-kódex* változata viszont lényegében Hajnal Mátyás fordítására (68. sz.) vezethető vissza, annak is a korábbi, 1629-i verziójára. A részletes összehasonlításból azonban az is megállapítható, hogy ennél sokkal szorosabb rokonság fűzi Kájoni nyomtatott gyűjteményének és a *Mihál Farkas-kódex*-nek a szövegéhez. E három forrás alapján Hajnal fordításának egy önálló, erdélyi változatáról beszélhetünk. Ennek az erdélyi kéziratos hagyománynak legkorábbi ránk

maradt emléke a *Kuun-kódex* szövege, a másik két forrás pedig annak későbbi változata. Szövegközlésünkben azokon a helyeken, ahol a II–III. forrás szövege megegyezően eltér a *Kuun-kódex*-étől, az erdélyi hagyomány őstípusára következtethetünk és az ilyen esetekben a *Kuun-kódex* szövegét javítottuk. A II. vagy III. forrás egymástól független szövegtöbbségét pedig a lapalji jegyzetekben közöljük. A többségstrófák közül némelyik a már lefordított részeket más fordításban, Hajnal elmélkedő könyvének szövege alapján megismétli. Más strófák viszont a latin szövegtől teljesen független, egyéni hangú szerzemények és a vers gondolatmenetét szabadon variálják, tovább szövik.

A szerzőre vonatkozó tudnivalók és a vers latin eredetije a 68. sz. ének jegyzetében található.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 84. sz.)

169.

Nyomatott kiadásai:

I. **Utítárs.** Pozsony 1643, 15. – A reggeli imádságok között. A végén: „Amen.”

II. **Uo.** 65. – Az esti imádságok között. – Szövege megtalálható még: *Officium B. M. Virg.* (1643, 338–39 és 347), *Liliom kertecske* (1675, 11), *Utítárs* (1678, 13).

A *Cantus catholici*-ben (1651, 162) a *Te lucis ante terminum* kezdetű himnusz fordításának 3. és 4. versszaka közé beékelve található (szövegét lásd a 171/II. sz. alatt). Kiad. Mii 38, 197. – Ebben a formában található a következő forrásokban: *Cantus catholici* (1675, 145), *Kájoni János: Cationale catholicum* (1676, 532), *Jászfényszaru ék.* (1788, 304).

Az őrzőangyalt segítségül hívó verses imádság, rövid fohász fordítása. Eredetije a régi imádságoskönyvekben sokszor felbukkanó, ritmusos prózában írt latin röpima, amely így hangzik:

Angele Dei,
qui custos es mei,
me tibi commissum
pietate superna illumina,
custodi, rege et gubernare. Amen.

Versforma: 8-8-8-8.

170.

Nyomatott kiadása: **Utítárs.** Pozsony 1643, 44–45. A végén: „Am[en]”. – Szövege változatlanul megtalálható: *Officium B. M. Virg.* (1643, 342).

Oltáriszentségi ének, az *Ave verum corpus natum ex Maria virgine* kezdetű XIII. századi kanció fordítása. Másik változata a Vásárhelyi Gergely által 1615-ben kiadott katekizmusban található. (Lásd e kötet 14. sz. énekét; ugyanott jegyzetben az ének latin eredetije is megvan.) Az *Utítárs* fordításának ismeretlen szerzője, akárcsak Vásárhelyi, a latin vers után az azt követő felszólító könyörgést is lefordította két verssorban.

Versforma: 15-15-15-15-15-15. – Dallama ismeretlen.

170/A.

Nyomatott kiadása: **Utítárs.** Pozsony 1643, 46.

Az előző éneket követő, úrvétel alkalmával mondandó könyörgés verses betéte.

171.

Nyomatott kiadásai:

I. **Utítárs.** Pozsony 1643, 62–63. – Címe: *Himnus*. Előtte ez a megjegyzés olvasható: „Midőn alunni mégy.” A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs. – Ez a szövegvariáns változatlanul megtalálható még: *Officium B. M. Virg.* (1643, 345–46), *Liliom kertecske* (1675, 14–15), *Manuale Marianum* (1700, 17–18).

II. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 162. Kiad. MIR 38, 197. – Címe: *Estveli Enek. Te lucis ante terminum etc.* Az I. szövegben adott magyar cím is innen való. A végén: „Amen.” Dallamát is közli. – A strófák negyedik sora megismétlődik. A második versszak után *Istennek hív szent anyala* kezdetű két strófányi betoldás található: verses imádság az őrzőangyalhoz. Ezek a sorok nem tartoznak a latin himnuszhoz és az *Utítárs* ezt önálló versként közli. (Lásd 169. sz. alatt.) A formai és szö-

vegbeli eltérések miatt ezt a verziót a főszövegben teljes egészében közöljük. – Megtalálható még: Kájoni János: *Cantionale catholicum* (1676, 532; 1719, 446) és *Pálffy Márton-ék.* 1694 k., 15a.

III. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 145. – Címe, dallama, mindenben egyezik az 1651-i kiadásával; a szövegben található variánsok miatt önálló szövegváltozatnak számít, amely a *Cantus catholici* későbbi kiadásaihoz továbbzármaszott. – Szövege megtalálható még: *Écsi ék.* (1700–25, 107–08), *Jászfényszaru ék.* (1788, 305).

Az ének az V. sz. végén keletkezett *Te lucis ante terminum* kezdetű ambroziánus himnusz fordítása. A IX. századtól a legújabb időkig a zsoltárszöveg befejező részének, a completoriumnak himnusza volt. Tartalmilag a completorium szentírási olvasmányának (lectio brevis; 1 Pét 5, 8) továbbfejtése és a nyugovóra térőnek esti imádsága. (SZÖVÉRFY I, 95–96, 214–15.) A himnusz eredeti latin szövegét C. BLUME nyomán (AH 51, 42–43) közöljük:

1. Te lucis ante terminum
Rerum creator poscimus
Ut solita clementia
Sis praesul ad custodiam.
2. Procul recedant somnia
Et noctium phantasmata
Hostemque nostrum comprime
Non polluantur corpora.
3. Praesta, pater omnipotens
Per Jesum Christum Dominum
Qui tecum in perpetuum
Regnat cum sancto spiritu.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 229. sz.)

3–4 A himnusz eredeti latin szövegében a VIII. Orbán-féle breviáriumreform alkalmával e két sort így módosították: „Ut pro tua clementia, Sis praesul et custodia.” A „szokott” (solita) kifejezés arra vall, hogy a fordító még a régi, eredeti középkori szöveget használta.

172.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Utítárs.** Pozsony 1643, 604–06. – A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs.

II. [**Szólósz Benedek:**] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 92–93. Kiad. MIR 35, 119–20. – Címe: *Hymnus D. Thomae Aquin. Adoro te devote latens etc.* Dallamát is közli. A végén: „Amen.” A dallam kedvéért a strófák utolsó sorát megismétli.

III. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 397. – Címe: *Mas: Melynek Nótája, fol. 6.* A nótajelzés az *O stellula, Maria fulgida* kezdetű karácsonyi éneket idézi; szövegközlésünkben is ez szerepel nótajelzésként. – A sorok más dallamhoz igazítva, terjedelmében is megváltoztatva, a strófák négysorosra formálva találhatók. Ezért ezt a változatot a főszövegben teljes terjedelmében közöljük.

IV. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 132–33. – Címe: *Hymnus D. Thomae Aquin. Adoro te etc.* A végén: „Amen”. Dallamát is közli.

V. **Kájoni János: Cantionale catholicum.** Csík 1676, 312. – Címe: *Hymnus D. Thomae Aquinatis: Adoro te devote latens etc.* – Szövege változatlanul került át Kájoni második kiadásába. (1719, 251.)

Megvolt a jelenleg lappangó *Zemlény János-ék.*-ben (1668, 8a; ErdM 1939, 356); a XVIII. századi gyűjtemények közül megtalálható: *Écsi ék.* (1700–25, 103 és 252), *Paksi Márton György-ék.* (1760, 360), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (1797–98, 249).

Oltárszentségi ének, az Aquinói Szent Tamásnak tulajdonított *Adoro te devote, latens deitas* kezdetű középkori himnusznak a fordítása. A névtelen fordító az eredeti négysoros versszakokat ketté bontotta, és az így keletkezett kétsoros strófák második sorát – nyilván a dallamminta kedvéért – refrénszerűen megismételte. Az *Utítárs* változatában az 5. szakasz (a latin 3. strófájának első két sora) hiányzik. Ezt a hiányt csak az 1674-i és 1675-i *Cantus catholici* szerkesztője pótolta. Lehetséges, hogy a fordítás ebben a teljes formájában már az *Utítárs* megjelenése előtt is megvolt. – Korábbi, ettől

független fordítása a Vásárhelyi Gergely által kiadott *Keresztieni tudomanyak reouid summaia*-ban (1615, 416a–417a) található. (Lásd 12. sz. alatt; itt a latin himnusz szövegét a jegyzetekben közöljük.)

Versforma: 11-11; az 1674-i *Cantus catholici*-ben: 10-10-8-10. – Dallama mindkét szövegváltozatnál az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 2. sz. és 101. sz.)

5 száj-éz = ízlelés; illetés = tapintás

12 Jó Lator – a Golgotán a Krisztussal keresztre feszített jobb oldali gonosztevő bűneinek bocsánatát kérte (Lk 23, 39–43).

13 Sebeidet, mint Tamás, nem szemlélem – Szent Tamás apostol nem hitt Krisztus feltámadásának hírében, ezért később, mikor szemtől szembe találkozott vele, az Úr felszólította, hogy érintse meg őt (Ján 20, 24–29).

21 Oh kegyes Pelikán – a pelikán a monda szerint fiókait saját vérével táplálta. Az ókeresztény és a középkori szimbolikában az embereket testével és vérével titokzatos módon tápláló Krisztus szeretetének jelképe lett.

25 fedél-alatt – a kenyér és a bor színe alatt elrejtve, eltakarva.

173.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Utítárs.** Pozsony 1643, 214–16. – A végén: „Amen”. Nótajelzése nincs – Szövege változatlanul megtalálható: *Officium B. M. Virg.* (1643, 307–08).

II. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 84–85. Kiad. MIR 35, 109–10. – Címe: *Veni Sancte Spiritus. Nota eadem.* A végén: „Amen.” Előtte a latinja ezzel a címmel: *Hymnus 2-dus de Spiritu Sancto*, kottával. – Ez a szöveg változatlanul megtalálható a mű második kiadásában (1675, 120–21), valamint a későbbi kiadásokban is. Továbbá: *Evangeliumok és Epistolak.* Nagyszombat 1692, 350–51.

III. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 373–74. – Felirata: „Magyarúl, Azon Nótára”. Előtte a latinja ezzel a címmel *Veni Sancte Spiritus, Alleluja ... Cujus Melodia: fol. 89.* Nótajelzése a *Szűz Anyjától születik, édes Jézus* kezdetű karácsonyi éneket idézi; szövegközlésünkben a második változatnál ez szerepel nótajelzésként. – A gyűjtemény szerkesztője az *Utítárs* fordítását lényegesen átalakította. A dallammintának megfelelően a versformát is megváltoztatta. A sorok végére az „Alleluja, Alleluja” került. Szövegét ezért második helyen a főszövegben teljes egészében közöljük.

IV. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 264–65. – Címe: *Veni Sancte Spiritus. Nota eadem.* Előtte a latin eredeti szövege. A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható Kájoni második kiadásában is. (1719, 203.)

V. **[Baranyi Pál:] Leiki Paradicsom.** [Gyulafehérvár] 1700, R3b. – Címe: *Más foganatos Hymnus.*

Szövege megtalálható még a következő XVIII. századi kéziratos forrásokban: *Écsi ék.* (1700–25, 246–47), *Vöcsey János-ék.* (1752, 259), *Paksi Márton György-ék.* (1760, 354), *Császár Ferenc-ék.* (XVIII. sz. második fele, 111b).

Az ének a Stephanus Langtonnak tulajdonított *Veni sancte Spiritus* kezdetű pünkösdi sequentia fordítása. (CHEVALIER, 21242; AH 54, 234–39; SZÖVÉRFY I, 185, 187.) Eredetije a hazai középkori liturgikus gyakorlatban általánosan elterjedt volt. (RADÓ 698; RAJECZKY 191–92.) Szövegét a *Cantus catholici* nyomán közöljük:

1. Veni Sancte Spiritus,
Et emitte caelitus,
Lucis tuae radium.
2. Veni Pater pauperum,
Veni dator munerum;
Veni lumen cordium.
3. Consolator optime;
Dulcis hospes animae:
Dulce refrigerium.
4. In labore requies;
In aestu temperies;
In fletu solatium.
5. O Lux beatissima,
Reple cordis intima,
Tuorum fidelium.
6. Sine tuo numine,
Nihil est in homine,
Nihil est innoxium.
7. Lava quod est sordidum,
Riga quod est aridum,
Sana quod est saucium.
8. Flecte quod est rigidum;

Fove quod est frigidum;
Rege quod est devium.

9. Da tuis fidelibus,
In te confidentibus,
Sacrum septenarium.
10. Da virtutis meritum,
Da salutis exitum;
Da perenne gaudium. Amen.

Versforma: 7-7-7-7; a II. verziónál: 7/4-7/4-7/4-6. – Dallama az I. szövegváltozatnál az 1651-i, a II. változatnál az 1674-i és 1675-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 9. sz.)

174.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Officium B. M. Virg.** Pozsony 1643, 5–6. – A főszövegben a címet e kiadás lapjainak felső szegélyén olvasható élőfejből vettük. A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs. – Szövege megtalálható még e mű második kiadásában (1662, 95–96) és Jaklin Balázs *Regulái* c. művében (Nagyszombat 1684, 24–25).

II. **[Baranyi Pál:] Lelki Paradicsom.** [Gyulafehérvár] 1700, Eeeee3b. – Nótajelzése nincs.

A Mária-officium vesperejének (vesperae) himnusza, a tévesen Venantius Fortunatusnak tulajdonított *Quem terra, pontus, aethera* kezdetű IX. századi himnuszról négy versszak fordítása. (CHEVALIER 16351; AH 50, 86; SZÖVÉRFY I, 139–40.) A latin eredeti és dallama a magyarországi liturgikus gyakorlatban a középkor folyamán általánosan ismert volt. (RADÓ 578; RAJECZKY 14.) A magyar fordítás az eredeti himnusznak a VIII. Orbán-féle breviáriumreform nyomán lerövidített változata alapján készült. Szövegét a *Breviarium Romanum*-ból közöljük:

1. Quem terra, pontus, sidera
Colunt, adorant, praedicant,
Trinam regentem machinam,
Clastrum Mariae bajulat.
2. Cui luna, sol et omnia
Deserviunt per tempora,
Perfusa caeli gratia,
Gestant puellae viscera.
3. Beata Mater munere,
Cujus, supernus Artifex,
Mundum pugillo continens,
Ventris sub arca clausus est.
4. Beata caeli nuntio,
Foecunda Sancto Spiritu,
Desideratus gentibus
Cujus per alvum fusus est.
5. Jesu, tibi sit gloria,
Qui natus es de Virgine,
Cum Patre, et almo Spiritu,
In sempiterna saecula.

Versforma: 8-8-8-8. – A himnuszfordítás nem éneklést szolgáló forrásokban található; a fentebb idézett gregorián dallamra azonban énekelhető.

3 Világ négy szeglete = a négy égtáj

175.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Officium B. M. Virg.** Pozsony 1643, 51, 118–19. (Kétszer van lenyomtatva, szó szerint egyezően.) – A főszövegben a címet a könyv lapjainak felső szegélyén olvasható élőfejből vettük. A végén: „Amen”. Nótajelzése nincs. – Szövege változatlanul megtalálható még e mű második kiadásában (1662, 41, 128, 187), és Jaklin Balázs *Regulái* c. művében (Nagyszombat 1684, 66–67).

II. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 116. Kiad. MIR 35, 145–46. – Címe: *O Gloriosa Virginum. Nota eadem ut supra.* Előtte a latinja kottával. – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* második (1675, 209) és a XVIII. századi kiadásában, valamint az *Écsi ék.-ben* (1700–25, 123–24).

III. **[Baranyi Pál:] Lelki Paradicsom.** [Gyulafehérvár] 1700, Ggggg3a.

A Mária-officiumban a laudes himnusza, a Venantius Fortunatusnak tulajdonított *Quem terra, pontus aethera* kezdetű himnusz második felének a fordítása. A himnusz első felét lásd a 174. sz. ének jegyzetében. Az *O gloriosa virginum* (vagy eredeti formájában: *O gloriosa domina*) kezdősor a XVII. századi énekeskönyvek nótajelzéseiben gyakran megtalálható. A magyar fordítás az eredeti himnusznak a VIII. Orbán-féle breviáriumreform nyomán kialakított változata alapján készült. Szövegét a *Cantus catholici*-ből közöljük:

1. O gloriosa virginum,
Sublimis inter sydera,
Qui te creavit parvulum,

Lactante nutris ubere.

2. Quod Eva tristis abstulit,
Tu reddis alme germine,
Intrent, ut astra flebiles,
Coeli recludes cardines.

3. Tu regis alti janua,
Et aula lucis fulgida,
Vitam datam per virginem,
Gentes redemptae plaudite.
4. Maria mater gratiae
Mater misericordiae,
Tu nos ab hoste protege,
Et hora mortis suscipe.
5. Jesu tibi sit gloria,
Qui natus es de virgine,
Cum Patre, et almo Spiritu,
In sempiterna saecula.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 75. sz.)
11–12 E két sor értelme: „Örülj, megmentett ember, mert Mária meghozta életünket.”

176.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Officium B. M. Virg.** Pozsony 1643, 64, 71, 78, 84 és 107. (Szövege ötször van lenyomtatva, változatlan szöveggel.) – A főszövegben a címet a könyv lapjainak felső szegélyén olvasható élőfejből vettük. A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs. – Szövege megtalálható még e mű második kiadásában (1662, 52; további tizenöt helyen változatlanul) és Jaklin Balázs *Regulái c.* művében (Nagyszombat 1684, 80, 87, 93, 99, 122–23).

II. **[Baranyi Pál:] Leiki Paradicsom.** [Gyulafehérvár] 1700, Hhhhh1b. – Nótajelzése nincs.

A Mária-officium *Memento rerum Conditor* kezdetű himnuszának fordítása, amely az ún. kis órák (prima, tertia, sexta, nona) és a befejező rész (completorium) himnusza. (CHEVALIER 11444.) A magyar fordítás alapjául szolgáló szöveget a *Jesu, Redemptor omnium* kezdetű karácsonyi himnusz harmadik (CHEVALIER 9632), a Venantius Fortunatusnak tulajdonított *Quem terra, pontus, sidera* kezdetű himnusznak utolsó strófájából és a szokásos záróstrófából szerkesztették a VIII. Orbán-féle breviáriumreform során. A magyar fordítás is ennek alapján készült. Szövegét a *Breviarium Romanum*-ból közöljük:

1. Memento, rerum Conditor,
Nostrum quod olim corporis,
Sacrata ab alvo Virginis
Nascendo, formam sumpseris.
2. Maria, Mater gratiae,
Dulcis Parens clementiae,
Tu nos ab hoste protege
Et mortis hora suscipe.
3. Jesu, tibi sit gloria,
Qui natus es de Virgine,
Cum Patre, et almo Spiritu,
In sempiterna saecula.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallamára vonatkozólag lásd a 174. sz. éneknél tett megjegyzést.

177.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Officium B. M. Virg.** Pozsony 1643, 96–98, 129–30. – A főszövegben a címet e kiadás lapjainak felső szegélyén olvasható élőfejből közöljük. A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs. – Szövege változatlanul megtalálható még a *Cantus catholici* első kiadásában (1651, 115; kiad. MIR 35, 144–45), az *Officium* második kiadásában (1662, 79, 162 és 223), Jaklin Balázs *Regulái c.* művében (Nagyszombat 1684, 115–15) és Baranyi Pál *Leiki Paradicsom*-ában (Gyulafehérvár 1700, R3b és Jiiii2b). A XVIII. századi gyűjtemények közül: *Paksi Márton György-ék.* (1760, 428), *Bozóki Mihály kéziratoss énekgyűjteménye* (XVIII. sz. 2. fele, 338), *Bozóki Mihály: Katolikus kar-béli kótás énekes könyv* (1797, 215).

II. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 207–08. – Címe: *Ave Maris Stella. Nota eadem.* Előtte a latinja kottával. A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásában, valamint az *Écsi ék.*-ben (1700–25, 120–21).

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 371. – Címe: *Ave maris Stella. Noa eadem.* Előtte a latinja. A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még e gyűjtemény második kiadásában (1719, 299–300).

Mária-himnusz, az *Ave maris Stella* kezdetű népszerű középkori himnusz fordítása. (CHEVALIER 1289.) Latinja a IX. században St. Gallenban keletkezett, és a X. században a Monte Cassinóból származott itáliai liturgikus gyakorlat terjesztette el. (AH 51, 141–42; SZÖVÉRFY I, 219–20.) Szövege és dallama a magyarországi középkori használatban már korán megvolt. (Codex Albensis 47r; RADÓ 61; RAJECZKY 3.) Latin szövegét lásd: RMKT XVII/2, 459. Korábbi magyar fordítása a *Festetics*-, a *Czech*- és az *Apor-kódex*-ből (RMKT I², 84–87) és Nyéki Vörös Mátyástól (RMKT XVII/2, 65. sz.) ismert. A XVI. századi nyomtatott énekeskönyveink a latin kezdősört nótajelzésben idézik. (RMDT I, 158. sz. jz.)

Versforma: 6-6-6-6. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 37. sz.)

178.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Officium B. M. Virg.** Pozsony 1643, 305–07. – Nótajelzése nincs.

II. [**Szólósy Benedek**:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 83. Kiad. MIR 35, 108–09. – Címe: *Veni Creator Spiritus. Nota eadem.* Előtte a latinja: *Hymnus de Spiritu Sancto* címmel és a dallamával.

III. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 371–72. – Felirata: „MAS. Azon Nótára.” Előtte a latinja ezzel a dallamutalással: „Cujus Melodia, fol. 36, 43.”, ami az *Üdvözítőnk anyja, Szent Szűz*, illetve a *Dicsőség mennyben Istennek* kezdetű énekek dallama.

IV. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 119.

V. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 275. – Felirata: „Veni Creator Spiritus. Nota eadem”. Előtte a latinja *Hymnus de Spiritu Sancto* címmel. – Szövege változatlanul megvan e mű második kiadásában. (1719, 211–12.)

A XVIII. századi gyűjtemények közül még a következőkben található meg: *Baranyi Pál: Lelki Paradicsom* (Gyulafehérvár 1700, R3b), *Szoszna Demeter-ék.* (1714–15, 237), *Maracskó Anzelm-ék.* (XVIII. sz. első fele, 101), *Bozóki Mihály: Katolikus kar-béli kótás énekes könyv.* (Vác 1797, 181.)

A főszerzőben közölt fordításnak van még egy XVII. századból való töredéke, amelynek egykorú kéziratos másolata a sátoraljaújhelyi piarista rendház könyvtárának egyik kötetében volt található. Szövegét VISEGRÁDI JÁNOS közléséből ismerjük. (Adalékok Zemplén vármegye történetéhez XV. A kegyesrendiek sátoraljaújhelyi házikönyvtárának ismertetése. Sátoraljaújhely 1910, 256.) A bejegyzést tartalmazó könyv: Georgius, Tyskievicius: *Theologica antiloga Lutheranorum et antiloga Theologica Calvinistarum.* Cracoviae 1642. A nyolcsoros töredék egykor így volt olvasható:

Jöj el Szent lelek Istenünk
latogas meg hiröt lelkünk
malasztoddal tölcs be szivünk
kiket teremtél legy bennünk.

Te uagy mi uigasztalassunk
Isteni nagy ajandekunk
elő kut tűz szeretetünk
légy lelkünk sebere kenetünk.

Az ének pünkösdi himnusz, a *Veni creator Spiritus* kezdetű, bizonytalan hagyomány alapján Rabanus Maurusnak tulajdonított ambroziánus himnusz fordítása. (CHEVALIER 21204; SZÖVÉRFY I, 220–21.) Latin szövege és dallama a magyarországi liturgikus gyakorlatban általánosan elterjedt volt. (RAJECZKY 25; RADÓ 695.) Három XVI. századi fordítása nyomtatásban először Huszár Gál 1574-i énekeskönyvében található. (I, 147a: *Jövel Szentlélek Úristen, bánatinkban*; I, 147b: *Jövel Szentlélek Úristen, ki Atyával*; I, 313b: *Jövel Szentlélek Úristen, látogasd meg.*)

Az eredeti latin szövegét az 1651-i *Cantus catholici* nyomán közöljük:

1. Veni Creator Spiritus,
Mentes tuorum visita;
Imple superna gratia,
Quae tu creasti pectora.
2. Qui diceris Paraclytus,
Altissimi donum DEI:
Fons vivus, ignis, charitas,
Et spiritalis unctio.
3. Tu septiformis munere,
Digitus paternae dexteræ;
Tu rite promissum Patris,
Sermone ditans guttura.

4. Accende lumen sensibus;
Infunde amorem cordibus,
Infirma nostri corporis,
Virtute firmans perpeti.
5. Hostem repellas longius,
Pacemque dones protinus.
Ductore sic te praevio,
Vitemus omne noxium.
6. Per te sciamus da Patrem;
Noscamus atque Filium,
Teque utriusque Spiritus,
Credamus omni tempore.
7. DEO Patri sit gloria,
Et Filio qui a mortuis
Surrexit, ac Paraclyto,
In saeculorum saecula. Amen.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 90/I. sz.)

179.

Nyomtatott kiadása: **Officium B. M. Virg.** Pozsony 1643, 312–13. – Előtte címként ez áll: *Hála-adások. Téged Istent dichérünk, mint oda-fel, fol. 33. vagy e' Himnus.* A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs.

Az ének után még a következő prózai szöveg (versiculus, responsorium és könyörgés) olvasható:

Az-után,

- V. Algyuk az Atyát, és a' Fiút, a' Szent Lélekkal:
R. Dichérjük, és fel-magasztaljuk ötet örökké.
V. Uram, halgasd-meg könyörgésemet:
R. Es az én kiáltásom jusson elődbe.

Könyörögjünk.

Ur-Isten, ki irgalmasságának száma nincsen, és ki jó voltának kinche véghetetlen: hálákat adunk kegyességes Főlségednek, tölled engedtetett adományidért: kérvén szüntelen kegyelmességedet; hogy, ki a' te könyörögőidnek kívánságát bétöltöd, azokat el nem hagyván, a' jüvendő jutalomra el-készíttsed: A' mí Urunk, etc.

- V. Uram, halgasd-meg könyörgésemet:
R. Es az én kiáltásom jusson elődbe.
V. Aldást mongyunk az Urnak:
R. Hálákat az Istennek.

Az ének az eredetileg áldozócsütörtökön (Krisztus mennybemenetele ünnepén) énekelt *Jesu nostra redemptio* kezdetű himnusz fordítása. (CHEVALIER, 9582.) Latin szövege és dallama a hazai középkori liturgikus gyakorlatban általánosan elterjedt volt (RADÓ 335; RAJECZKY 4). A XVI. századból több magyar fordítása is ismert. (RMDT I, 159. sz. jz.); közülük a *Batthyány-graduál*-ból a *Jézus Krisztus mi válságunk, szeretőnk és kívánságunk* kezdetű a *Petri András-énekeskönyv*-ben (49b) is megvan. A Mária-officium szerkesztője az itt közölt fordítást hálaadó éneknek szánta, amelyet a *Te Deum* magyar fordítása helyett, annak szokásos záró könyörgésével lehet mondani vagy énekelni. Latin szövege, amely megvan Kájoninál (1676, 262) és a *Cantus catholici* harmadik kiadásában (1703, 173), így hangzik:

1. JESU nostra redemptio,
Amor et Desiderium.
DEUS Creator omnium,
Homo in fine temporum.
2. Quae te vicit clementia,
Ut ferres nostra crimina:
Crudelem mortem patiens,
Ut nos a morte tollereres.
3. Inferni claustra penetrans
Tuos captivos redimens,
Victor triumpho Nobili,
Ad dexteram Patris residens.

4. Ipsa te cogat pietas,
Ut mala nostras superes,
Parcendo, et voti competes,
Nos tuo vultu saties.
5. Tu esto nostrum gaudium,
Qui es futurus praemium,
Sit nostra in te gloria,
Per cuncta semper saecula.

Versforma: 8-8-8-8. – Az ének szövege nem éneklést szolgáló forrásban található; mégis a fentebb idézett gregorián dallamra énekelhető.

180.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Officium B. M. Virg.** Pozsony 1643, 326–34. – Az ének szakaszai ebben az imádságos könyvben a Szentlélek-officium egyes óráinak himnuszaként külön-külön és az egyes szakaszok a sorok 7/6-os osztása szerint felbontva, nyolc sorba tördelve található, A főszövegben a vers eredeti formájának megfelelően négysoros strófák található. Nótajelzés nincs. – A főszövegben elmaradtak az officium prózai részei (versiculus, responsorium, antiphona, könyörgés). Ezeket a részben ismétlődő szövegeket itt közöljük:

Szent Lélek Szolosmája

A' veternyére.

V. A' Szent Lélek malasztya, érzékenségünket és szívünket világosítsa. R. Amen.

Igy kell a' Szent Lélekről-valo mindenik Hórát el-kezdeni.

V. Uram nyisd-meg az ajakimat: R. Es az én szám a' te dichéretedet hirdeti.

V. Istenem figyelmezz segítségemre: R. Uram siess segételemre. Dichőség Atyának, etc. Alleluja.

Septuagesima Vasárnaptól-fogva Húsvétig, az Alleluja-helyett ez mondatik: Dichéret Uram néked, örök dichőségnek Királya.

Himnus.

Mi-nékünk adattassék [...]

Antif: Jüj-el Szent Lélek Isten, töltsd-bé a' te Híveid szívét, és a' te szeretetednek tüzet gerjeszd-fel benne. V. Bochásd-ki Szelledet, és teremtetnek: V. Es meg-újítod a' föld színét.

Könyörögjünk.

Uram, kérünk tégedet, légyen velünk a' Szent Lélek ereje: melly a' mí szívünket-is kegyelmessen meg tisztítsa, és minket-is minden háboruságoktól meg-örizzen: A mí Urunk Jesus Kristus-által, ki te-veled él és uralkodik, azon Szent Lélek Istennel egyetemben, mind örökkön örökké. R. Amen.

A' primára.

V. A' Szent Lélek malasztya, érzékenségünket és szívünket világosítsa: R. Amen.

V. Istenem figyelmezz segítségemre: V. Uram siess segételemre. Dichőség Atyának, és Fiúnak, etc.

Himnus.

Szüz Anyától [...]

Antif: Jüj-el Szent Lélek Isten, töltsd-be, etc. V. Bochásd-ki Szelledet. Imádság. Uram, kérünk tégedet, légyen, etc. mint előbb.

[Ugyanígy folytatódik a többi kis órában és a vesperásban is. A completorium után külön található a 8. versszak *Ajánlás* címmel.]

II. [Szóló Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 86–87. Kiad. MIR 35, 111–13. – Címe: *Nobis Sancti Spiritus Nota eadem.* A végén: „Amen.” Előtte a latinja kottával és ezzel a felirattal: „Hymnus 3-us de Spiritu S.” – Szövege megtalálható

még e mű második kiadásában (1675, 122–23), a XVIII. századi kiadásában; továbbá Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 276–77; 1719, 212–13), az egyező szövegben itt egyetlen eltérés található (2: Melytől); a XVIII. századi többi énekgyűjtemények közül még a következőkben: *Baranyi Pál: Lelki Paradicsom* (1700, R2b), *Écsi ék.* (1700–25, 247), *Szakcsi kántorkönyv* (1788–89, II, 13), *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (1797, 182).

III. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 374–75. – Felirata: „Magyarúl; Azon Nótára.” Előtte a latinja ezzel a címmel: *Alia: Cujus Melodia, fol. 168.* A 168. lapon az *Ó Istennek Szent Anyja, szentséges Szűz Mária* kezdetű ének kottája található. – Ez a változat az I. forrás szövegének formában és tartalmában lényegesen átalakított verziója; ezért főszövegben teljes egészében közöljük. Ugyanott az előbb idézett nótajelzés olvasható.

Pünkösdi ének, a *Nobis sancti Spiritus gratia sit data* kezdetű himnusz fordítása. Latinját legkorábban XV. századi óraskönyvekből ismerjük. (CHEVALIER 12022.) Szövegét a *Cantus catholici* nyomán közöljük:

1. Nobis Sancti Spiritus gratia sit data;
De qua Virgo Virginum fuit obumbrata,
Cum per Sanctum Angelum fuit salutata:
VERBUM CARO factum est. Virgo foecundata.
2. De MARIA Virgine, Christus fuit natus.
Crucifixus, mortuus, atque tumulatus.
Resurgens discipulis fuit demonstratus,
Et ipsis cernentibus in Coelos levatus.
3. Suum Sanctum Spiritum, DEUS delegavit;
In die Pentecostes suos confortavit.
Et de linguis igneis, ipsos inflammavit,
Relinquere orphanos eos denegavit.
4. Septiformem gratiam, omnes acceperunt:
Quare idiomata cuncta cognoverunt,
Ad diversa clymata mundi, recesserunt,
Fidemque Catholicam deprædicaverunt.
5. Spiritus Paraclitus fuit appellatus,
Donum DEI, Charitas, fons vivificatus.
Spiritalis unctio, ignis inflammatus,
Septiformis gratia, Charisma vocatus.
6. Dextrae DEI digitus, virtus, spiritalis,
Nos defendat, eruat, ab omnibus malis,
Ut nobis non noceat Daemon infernalis,
Protegat, et nutriat foveat sub alis.
7. Spiritus Paraclitus nos velit juvare,
Gressus nostros regere, et illuminare,
Ut cum DEUS venerit, omnes judicare,
Nos velit ad dexteram suam collocare.
8. Has Horas Canonicas cum devotione,
Tibi Sancte Spiritus pia ratione,
Dicimus, ut visites inspiratione,
Et fruamur jugiter coeli regione.

Versforma: 13-13-13-13; a II. szövegváltozatnál: 13–13. Az egyes sorok 7/6 osztásúak. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből (RMDT II, 136. sz.), illetve Náray György *Lyra coelestis*-éből (RMDT II, 45b sz.) ismert.

181.

Nyomtatott kiadásai:

I. **Officium B. M. Virg.** Pozsony 1643, 419–23. – A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs.

II. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 163–64. Kiad. MIR 38, 198–99. – Címe: *Urbani Papae VIII. Oratio. Ante oculos tuos Domine, etc. Nota: O dicsőült szép kincs, etc. ut supra.* A végén: „Amen.” A nótajelzés Nyéki Vörös Mátyás ismert Mária-énekére utal; szövegét és dallamát lásd: RMKT XVII/2, 73. sz.

III. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 146–47. – A címe és nótajelzése ugyanaz, mint az első kiadásban. Ez a szövegváltozat található a *Cantus catholici* későbbi kiadásában.

IV. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 569–70. – Címe: *Urbani papae VIII. oratio. Ante oculos tuos Domine, etc. Nota: O dicsöült szép kincs, etc.* A végén: „Amen.” – Szövege változatlanul található e mű második kiadásában. (1719, 484–85. Felirata: „Nótája, fol. 177.”)

V. **[Baranyi Pál:] Lelki Paradicsom.** [Gyulafehérvár] 1700, Kk4a–L11a. – Címe: *Szép buzgó penitencia-tartó Imádság.* A végén: „Amen”. Nótajelzése nincs.

VI. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 257–58. – A 2., 5. és 8–11. versszakot tartalmazza, részben átalakított és egy stróféval megtoldott formában. A főszövegben teljes egészében közöljük.

A XVIII. századi gyűjtemények közül megtalálható még a következőkben: *Maracsko Anzelm-ék.* (XVIII. sz. első fele, 97), *Bozói Mihály: Katolikus kar-béli kótás énekes könyv* (1797, 288), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (1797, 140).

Bűnbánati ének, az *Ante oculos tuos, Domine, culpas nostras ferimus* kezdetű középkori imádság verses fordítása. Eredetijét a VIII. Orbán-féle liturgikus reform során a XVII. sz. elején a *Missale Romanum*-ba *Oratio S. Augustini edita jussu Urbani Papae VIII.* címmel a mise utáni hálaadó imádságok közé iktatták. A latin szöveg eredete bizonytalan. Szent Ágoston nem lehetett a szerzője; de nem lehetett Szent Ambrus sem, akinek neve a legrégebb lejegyzés felett egy XIII. századi párizsi kéziratban olvasható. (CHEVALIER, 1173.) Lényegében ritmusos prózában a zsoltárok módjára szerkesztett bűnbánati imádság, a középkori skolasztikus aszkétikának termése, amelyet VIII. Orbán pápa felújított. A *Missale Romanum* e század eleji kiadásában még megvolt; szövegét innen közöljük:

Ante oculos tuos, Domine, culpas nostras ferimus, et plagas quas accepimus, conferimus.

Si pensamus malum quod fecimus, minus est quod patimur, majus est quod meremur.

Gravius est quod commisimus, levius est quod toleramus.

Peccati poenam sentimus, et peccandi pertinaciam non vitamus.

In flagellis tuis infirmitas nostra teritur, et iniquitas non mutatur.

Mens aegra torquetur, et cervix non flectitur.

Vita in dolore suspirat, et in opere non se emendat.

Si exspectas, non corrigimur: si vindicas, non duramus.

Confitemur in correctione quod egimus; obliviscimur post visitationem, quod flevimus.

Si extenderis manum, facienda promittimus: si suspenderis gladium, promissa non solvimus.

Si ferias, clamamus ut parcas: si peperceris, iterum provocamus ut ferias.

Habes, Domine, confitentes reos: novimus quod, nisi dimittas, recte nos perimas.

Praesta, Pater omnipotens, sine merito, quod rogamus, qui fecisti ex nihilo, qui te rogarent. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Versforma: 19-19-19; a sorok osztása: 6/6/7. – Az I. szövegváltozat dallama az 1651-i, a VI. változaté az 1674-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 249. és 245. sz.)

Nyomtatott kiadása: **[Nádasi János:] Maria aeternitatis beatae porta sancta.** [Pozsony] 1645, 140.

A verset, amelynek címe, nótajelzése nincs, a következő prózai szövegben találjuk:

XXIII. Tanuság.

Rosarium mortis, avagy a' halálra készítő olvasót, mond-el minden Szombaton vagy vasárnap, vagy más napon egy-szer.

P. Didacus Martínez nagy Szent tudománnyal tündöklő szent tudos ember felől, azt olvasom életében, hogy erre az olvasóra ő így tanította az embereket, és maga-is így imádkozot raita. Annak az olvasónak öt nagyobb szemei vóltanak azokon ő így szokott imádkozni.

MARIA malasztnak [...]
[...]

A' kicsiny tiz szemem pedig így imadkozott: Edes Uram Jesus Kristus-engedgyen ennékem te szent felséged jó halált, a' té szent halálad érdemi-ért. Es ezt az imádságocskát tiz-szer mondotta-el, minden nagyobb szem után: az az mindenestől ötvenszer.

Az idézett versszak a *Maria mater gratiae* kezdetű completorium-himnusz első szakaszának fordítása. Első sora egyezik a *Petri András-ék.* (56b) teljes fordításának kezdősorával. (Lásd 144. sz.; a strófa latin szövege itt a jegyzetben található.)

183.

Nyomtatott kiadása: [Nádasi János:] *Maria aeternitatis beatae porta sancta.* [Pozsony] 1645, 158–59. – Címe, nótajelzése nincs.

A verset a következő prózai szöveg kíséri:

XXVII. Tanuság.

Az bőldogságos Szűznek hét örömen mellyekkel Isten ötet it e' földön vigasztalta, és most meny-országban örökké Gyönyörködteti örüly te-is hogy tégedet a' te utolsó halálos keserüsegben el ne hadgyon.

Szent Tamás Cantuariai Ersek szokásba vette vólt, hogy a' S. Szűzet hét örömi által köszöntené, egy ilyen módon.

IMADSAG.

Örüly, hogy [...]
[...]

Mondgy minden vers után egy üdvözetet. Egyéb ként-is minden Szombat napon szörből-csinált övet (kit ciliciumnak hinak) viselt; és a' nélkül-is nagy tekélletes Szent Ersek vólt, a' mint olvasom életében ...

A nyolcsoros szöveg a Szűz Mária hét örömeről ritmikus prózában szerkesztett ősi imádságszövegnek verses fordítása. A szöveg eredete a keleti egyház liturgiájában kereshető és ott a zsolozsma záró részének, a completoriumnak befejezésére, a IV–V. századból származó theotokionra vezethető vissza. Ennek latin fordítása az ambroziánus liturgia karácsonyi miséjének communiójában így szerepel:

Gaude et laetare, exultatio angelorum.
Gaude, Domini virgo, prophetarum gaudium.
Gaudeas, benedicta, Dominus tecum est.
Gaude, quae per angelum gaudium mundi suscepisti.
Gaude, quae genuisti Factorem et Dominum.
Gaudeas, quia digna se esse mater Christi.

Ez a szöveg a VII. századtól a theotokion mintájára a nyugati egyház zsolozsmájában az egyes órák záradékául szolgált és számos változata ismert. Ennek egyik változata a jellegzetesen öt „Gaude”-val kezdődő antifóna, amelynek a hagyomány szerint Damjáni Szent Péter a szerzője:

Gaude, Maria, templum summe maiestatis.
Gaude, Maria, speculum virginitatis.
Gaude, Maria, lex testamenti gratie.
Gaude, Maria, lux ornamentum glorie.
Gaude, Maria, vera spes veri gaudii,

Gaudium nobis sit dulcis vultus filii.
Salva nos et serva in seculum seculi,
Ubi te sanctorum contemplantur oculi.

A Szűz Mária életének örömteli mozzanatait idéző sorok száma idővel megszorodott. Az öt öröm Krisztus öt sebének, a hét pedig a Simeontól megjövendő hét fájdalomnak (Lk 2, 35) ellenpárjaként szerepelt. Ugyancsak Mária hét földi öröméhez hét mennyei is kapcsolódott. Így keletkeztek Mária hét, tizenkét, tizennégy vagy tizenöt örömről szóló ritmikus imádságok, amelyek a magán ájtatosság és főleg az elmélkedés céljait szolgálták. Ezért olvasható némely középkori kéziratban e szövegek fölött a cím: *Meditationes de gaudiis ... Mariae*. (Történetét összefoglalta és az idézett imádságokat közölte: G. G. MEERSSEMAN : Der Hymnos Akathistos im Abendland. Freiburg 1958–60. I, 14–20, II, 33–43, 194.)

A Nádasi János által átültetett nyolc sor ennek a szövegnek legegyszerűbb, könyv nélkül megtanulható, mnemotechnikai célzatú változata. A hazai imádságoskönyvekben még a XVIII. században is élt. Pongrácz Eszter *Arany koroná*-jában (Nagyszombat 1719, 281–82) rövid bevezetővel ebben a formában találjuk:

A B. Szűznek hét örömi.

Mellyekkel, Isten ötet e földön vigasztalta, és most Meny-Országban örökké gyönyörködteti: örüly te-is, hogy téged, a te utolsó halálos keserűségedben el ne hadgyon. És minden vers után mondgy egy üdvözetet.

- I. Örülly Mária, hogy a JEsust, méhedben fogadtad.
- II. És hogy kilentz hólnapig méhedben hordoztad.
- III. Örülly Mária, hogy a JEsust e világra hoztad.
- IV. És mikor imádták a Királyok láttad.
- V. Örülly Mária, hogy harmadnap után, meg-találtad.
- VI. Hogy fel-támadását, a mint kívántad, és menybe ditsösséges menetelét láttad.
- VII. Osztán magad-is Menybe jutottál.

A hét öröm az üdvösségtörténetnek Szűz Mária életéhez is kapcsolódó hét misztériumára vonatkozik. Ezek a hagyományos szövegekben a következők: I. Annuntiatio = Krisztus születésének hírüladása, 2. Nativitas = Krisztus születése, 3. Epiphania = Vízkereszt, a napkeleti bölcsek látogatása, 4. Resurrectio = Krisztus feltámadása, 5. Ascensio = Krisztus mennybemenetele, 6. Pünkösd, 7. Assumptio = Mária mennybevétele. A magyar szöveg, amely nyolc sorból áll, ennek variánsa. A hét örömből hiányzik a pünkösd, viszont a 2. és 5. sor Jézus születésének és gyermekkorának epizódjait gyarapítják.

Versforma: felező 12-es.

184.

Kézirata: **Czerey János-ék.** 1634–51, 114a–b. – A vers eleje hiányzik. A végén: „Finis hujus o [!] primae Cantionis est.”

Oktató vers a halálra való készületről. Forrását, mintáját nem ismerjük. Egyéni ihletésű, a temetési búcsúztatókkal rokon szerzeménynek látszik. Az eleje a ravatalon fekvő halottra utal, a továbbiakban azonban a halállal kapcsolatos keresztény tanítást fejtegeti. Lehetséges, hogy az aktuális, személyes vonatkozások az elveszett első strófákban voltak.

Versforma: 12-13-13-12-7. Az első és negyedik sor mindig felező 12-es; a második sor ütemosztása 7/6, a harmadiké 6/7.

185.

Kézirata és nyomtatott kiadásai:

I. **Czerey János-ék.** 1634–51, 118a–b. – A kézirat csonkasága miatt az első négy versszak hiányzik. A végén: „Finis.”

II. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 439–440. – A lap tetején az élőfejben ez olvasható: „Közönseges Időre, es Vasarnapokra Való Enekek.” Nótajelzése: „Oh Jesus szüzen született szép rósa szál.”

III. **Pernyeszi Zsigmond: Az Isten Anyaszentegyházában Lelki harcot tartó Vitézeknek lelki sebek fajdalmát enyhítő Lelki Flastrom.** Kolozsvár 1678, 207–8. –

Címe: MAS. Az elmélkedő könyv végén függeléként közölt „ISTENES ENEKEK” között. Nótajelzése nincs. – Ennek a változatnak első négy strófáját főszerzőben közöljük, Czerey János hiányzó szövege helyett.

IV. **Imadságos és Enekes kézbe hordozó könyvetske.** Kolozsvár 1700, 154–56. – Ebben az unitárius gyűjteményben az ének az „Aitatos Isteni Ditsiretek” között található. Nótajelzése: „Irgy világ.”

Szövege megtalálható még az 1777-i és 1778-i kolozsvári református énekeskönyvben.

A versfőkben: SINKA GyEEoRGI.

Bűnbánati ének. Szerzőjéről, Sinka Györgyről, aki nevét a versfőkbe rejtette, semmi közelebbit nem tudunk. Nem lehetetlen, hogy erdélyi protestáns ember volt; ez megmagyarázná az éneknek református és unitárius forrásokban való előfordulását. A zoltárparafraízisok hangját követő vers forrása ismeretlen.

Versforma: 11-11-8-11, ahol a tizenegyesek 4/7 osztásúak, a rövid sorok pedig felező nyolcasok. – Dallama az 1674-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 123. sz.)

186.

Kézirata: **Czerey János-ék.** 1634–51, 120a–121a. – Az éneknek nincs külön címe, sem nótajelzése. A szöveg elején az iniciálénak kihagyott helyre későbbi kéz ezt írta: „Oh marja Christusnak Szentannya.” A végén: „Finis.”

Szűz Máriához szóló verses imádság, amelyben közbenjárásért könyörög a szerző, hogy a romlott erkölcsök megszűnjenek és a régiek hitbéli egysége visszaálljon. Sem szerzőjét, sem pedig forrását, mintáját nem ismerjük.

Versforma: 17-17-17; a sorok ütemosztása: 4/4/9. – Dallama ismeretlen.

3 cziak heiában = nem hiába mondja, dicséri

16 s vész – elvész; az „s” fölösleges, talán az utána következő „s már” vonzotta a versíró tollára.

187.

Kézirata: **Czerey János-ék.** 1634–51, 121b–124a. – Címe, nótajelzése nincs. Az iniciálé helye üres. A végén: „Finis huius Cantionis mercedem posco laboris.”

Allegorikus haláltánc ének, az *Est messor cognomento mors* kezdetű latin ének fordítása. A latin eredeti az *Es ist ein Schitter haiszt der Todt* kezdetű német ének nyomán készült. Másik fordítása a *Cantus catholici*-ben *Kaszás itt földön a halál* kezdettel (1674, 225), Kájoninál *Kaszás e földön a halál* kezdettel (1676, 720; 1719, 614) található. A *Cantus catholici*-ben a latinnak 24, Kájoninál 18 versszaka olvasható. A himnológiai szakirodalom DANKÓ (415) nyomán Kájonit idézi (CHEVALIER 26194), egyébként ismeretlen. Itt az 1674-i *Cantus catholici*-ben levő teljesebb szöveget közöljük:

1. ESt messor, cognomento mors;
Haec omnium suprema fors:
Haec falcem instruit,
In pratum irruit,
Peccati vindicem,
Vibrat acinacem.
Heu flos cave; patent valvae.
2. Est messor implacabilis;
Est falx irretractabilis:
Nil hac acuitus;
Nil illo crudius;
Absque discrimine
Pergit in gramine.
Heu flos cave; etc.
3. Non retardatur tempore,
Nec immaturo pignore;
Metit, sit licet ver,
Mors messor impiger,
Manu praecipitans,
Tempus anticipans.
Heu flos cav. etc.
4. Non stat colorum facies,
Non pulchra florum acies:
Quoquo Mors incidit,
Omne mox concidit,
Triste sit, laetum sit;
Forma, non forma sit.
Heu flos cave; patent valvae.
5. Et en tot celsa lilia,

Argentea tot folia,
Non ultra candicant,
Sed terram morsicant:
Viror et roscius,
Marcescunt ocyùs.
Heu flos cave; etc.

6. Heus ubi tot formosulae,
Reginae florum rosulae?
Plus jam de macie
Monstrant in facie,
Quàm nuper tenerae
Monstrarint purpurae.
Heu flos cave; etc.

7. At nonne rosas inclytas
Tuetur Spinae feritas?
Ferrum sed ligneam
Frangit custodiam,
Nec est praesidium,
Morti non pervium.
Heu flos cave; etc.
8. Quid caltha, quid nunc violae,
Quid humiles miryculae?
Quid sperent myrtuli
Vel quid achanthuli;
Florum dum Regia
Cadunt insignia.
Heu flos cave; etc.
9. Narcisso quid nobilius,
Quid Hyacinto pulchrius?
Tot at Narcissuli,
Tot Hyacintuli
Sensère ferreum
Mortis imperium.
Heu flos cave, etc.
10. Et vos stellati flosculi,
In vultu rubicunduli,
Frustra superbulos
Jactatis oculos;
Ibitis, ibitis;
Falcem subibitis.
Heu flos cave, etc.
11. Spica Nardi svavícula,
Tibi fortè mors blandula?
Nulli sed ebria
Blanditur furia,
Auster que citiús,
Quod redolentius.
Heu flos cave, etc.
12. Incassum superbifico
Messorem ludis serico,
Falcis adibis os
Heus Digitalis flos,
Discesque serica,
Quàm sint umbratica.
Heu flos cave, etc.
13. Nec tu Frontalis Bissine,
Molli triumphæ tegmine:
Tua nil gratia
Pro mortis fascia,
Rigentem ossibus
Flectas ut mollibus.
Heu flos cave, etc.
14. Et aloe phoenicia,
Promittens aevi spatia,
Falce succiditur;
Promissis fallitur,
Quisquis herbaceâ
Fulcitur lanceâ.
Heu flos cave, etc.
15. Nec, Carduum si biberis,

- Contra falcem sat steteris:
Et chelidonia
Metuntur obvia;
Nec Artemisias
Quaere inducias.
Heu flos cave, etc.
16. Tuum ô Amaranthule
Decus immarescibile,
Falcis ad impias
Marcescet naenias:
Naturae misera,
Mors ridet munera.
Heu flos cave, etc.
17. Amaraci praenunciae
Lucrantur nil deliciae:
Mortis in naribus
Nil est de sensibus;
Metuntur omnia,
Ne puta somnia.
Heu flos cave, etc.
18. Caryophylli minium
Non invenit hic pretium:
Nec tu marine ros,
Quamvis amicus flos,
Mortis fictitiâ
Subsistes gratiâ.
Heu flos cave, etc.
19. Sis licet ô Centauria,
Febrim fugare conscia;
Flaccesces arida,
Falce sub rigida,
Noscesque modicam
Vim esse medicam.
Heu flos cave, etc.
20. Amomum licet venerit,
Gustum placare caeperit:
Gustus est aridus,
Dens Mortis horridus;
Nihil sunt placida,
Nil hic sunt acida.
Heu flos cave, etc.
21. Ad usque Semiramias,
Falx evibratur areas;
Ut nec pensilia
Florae cubilia
Plus prae minutulis
Triumphent herbulis.
Heu flos cave, etc.
22. Quidquid ubique viruit,
Huc denique mors irruit:
Sic si molliculi
Ibitis flosculi;
Mortis nam omnia
Vadunt ad horrea.
Heu flos cave, etc.

23. Cadetis ergo gramina,
Messoris ad certamina:
Vos at ô aurea,
Vos ô solsequia,
Vireto vivite,
Casum praenoscite
Heu flos cave, patent valvae.
24. Coeleste viridarium,
Suum expandit gremium:
Hic effloreatis,
Nec plus timebitis,
Fatalis ferreum
Falcis imperium.
Io! plaude Flos hac laude.

Kájoni a latinból hat strófát (10–11., 14–15. és 19–20.) elhagyott, a szöveget kissé átstilizálta, és a refrént így változtatta: „Heu cave pulcher floscule”; az utolsó két versszak végén pedig: „Cave te pulchri flosculi,” „Gaudete pulchri flosculi.” A magyar fordítás inkább az 1674-i *Cantus catholici* teljesebb szövegéhez áll közelebb, a refrénje azonban Kájoniéra emlékeztet. Lehetséges, hogy a szövegnek volt egy teljesebb erdélyi változata is.

Versmérték: 8-8-6-6-6-8. – Dallama az 1674-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 164. sz.)

44 czipke = tüske

47 kardayval = kardjaival

48 koplásival = kopjásaival

55 Halal czürben – halálcsűr, ahová a kaszás áldozatait gyűjti.

58 minták = menták

64 narciusnál = nárcisznál

71 czillag virágoczka – ez a neve egy a liliomok családjába tartozó, égszínkék, kora tavaszi erdei virágnak (*scilla bifolia*), de lehet népi elnevezése bármely csillag alakú virágnak. (L. RAPAICS RAYMUND: A magyarság virágai. Bp. 1932, 288.)

86 Amaranthes = taréjos bársonyvirág (*celosia cristata*) (L. RAPAICS: i. m. 295.)

106 centauria = ezerjófű (*centaurea centaurium*); itt szimbolikus jelentésben: még a gyógyulást hozó, orvosságos füvek sem kerülhetik el sorsukat.

110–111 A halált még az orvosságos szelence vagy a flastrom sem győzheti le.

115 igen levezeo – a magas hegyek csúcsai felhőbe érnek és ezért mindig nedvesek, harmatosak.

129 napra nezök = napraforgók (L. RAPAICS i. m. 267.)

188.

Kéziratai és nyomtatott kiadása:

I. **Czerey János-ék.** 1634–51, 124b–125b. – A szöveg elején az iniciálé helye üresen maradt. Az ének a 13. versszakkal abbamarad. A következő strófából a „Szivem” őrszó, és a lap alján visszajáról írva egykorúnak látszó írással még a következő megjegyzés olvasható: „Nagi balint Uramnak saitot kenieret bort kel adni eleget.” Nótajelzése nincs.

II. **Csikcsobotfalvi kézirat.** 1675 körül, 105–07. – Címe: *Mas*. Kottával. A végén: „Amen”.

III. **Kájoni János: Cantionale cahtolicum.** Csík 1676, 146–47. – Címe: *MAS SZEP ENEK*. A végén: „Amen.” Nótajelzése: „Szörnyű halál, imé hol áll, etc.” – Szövege megtalálható még: Kájoni második kiadásában (1719, 108) és a *Cantus catholici* XVIII. századi kiadásaiban.

Mária-síralom, amelyben Krisztus szenvedését és saját fájalmát Szűz Mária mondja el. Alapmotívumként az ószövetségi Józseffel, Jákob fiával való párhuzam vonul benne végig. Józsefet, mint Jézust, testvérei meg akarták ölni, verembe taszították, eladták; atyja halottnak hitte. (L. 1 Móz 21–28.) Az egyházatyák és a középkor írói Krisztus előképének tekintették.

Versforma: 8-8-8-8. – Dallama a *Csikcsobotfalvi kézirat*-ból ismert. (RMDT II, 62/b.)

189.

Kézirata: **Kopcsányi Márton: Evangéliumok és epistolák.** (Bécs 1616) OSZK-beli 1. példányának végén.

A beírás ideje közelebről nem határozható meg, de mindenképpen a XVII. század első fele. – A népszerű kétnyelvű karácsonyi ének másik fordítását e kötetben 127. sz. alatt közöljük. Az ének forrására és dalamára vonatkozó tudnivalók ott találhatóak.

A CANTUS CATHOLICI ÉNEKEI

Kötetünkben a 190–222. sz. ének az első egységes szempontok szerint szerkesztett kottás latin–magyar énekgyűjteményből, a *Cantus catholici*-ből való. Első kiadása 1651-ben a szerkesztő neve és a nyomdahely feltüntetése nélkül jelent meg – a betűtípusok tanúsága szerint Lőcsén, Laurentius Brewer műhelyében. Ugyanitt 1654-ben hasonló névtelenségben *Cantus catholici. Pysne Katholicke* címmel egy hasonló szlovák–latin nyelvű énekeskönyv is napvilágot látott. Mindkettőnek szerkesztője a rendi bibliográfiák és krónikás feljegyzések tanúsága szerint Szőlősy Benedek jezsuita volt.

Irodalom: JOANNES STOEGER: *Scriptores Provinciae Austriae Societatis Iesu*. Viennae 1855, 357. – CARLOS SOMMERVOGEL: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. VII. Bruxelles–Paris 1896, 1787. – SZINNYEY JÓZSEF: *Magyar írók élete és munkái*. XIII. Bp. 1909, 1099. – STANISLAV WEISS-NÄGEL: *Kto je autorem spevnika Cantus Catholici?* Kultúra (Trnava) 1935, 426. – SZTRIPSZKY HIADOR: *A Cantus Catholici és szerzője*. ItK 1936, 199. – HAJNÓCZY IVÁN: *A Cantus catholici nyomdahelye és szerkesztője*. MKsz 1941, 84. – PAPP GÉZA: *Szőlősy Benedek és énekeskönyveinek nyomdahelye*. MKsz 1967, 78–87. – LADISLAUS POLGÁR: *Bibliographia de historia Societatis Iesu in regnis olim corona Hungarica unitis*. Romae 1957, 169–70. – RMDT II, 40–43.

Szőlősy Benedek

Nevét az egykorú feljegyzésekben mindig „Szőlősi”, „Szőlősy”, „Sőlősi”, „Selesi” alakban írták. Így olvasható saját kezű aláírásában is. Garamszőlősen (szlovák nevén: Rybník) született 1609. márc. 21-én. (Az irodalomban újabban feltűnt „Rybnický” vezetéknev a születési hely nyomán alakított utólagos redukció eredménye.) Iskoláit 1625-től Nagyszombatban végezte. A jezsuita kollégium anyakönyvében (*Matrica Gymnasii Academicae Tyrnaviensis ab a. 1616. ad a. 1693*) neve 1625-ben a principisták csoportjában, vagyis az első elemi osztályban tűnik fel: „Benedictus Szőlősi slauus.” A következő évben már a grammatisták között találjuk: „Benedictus Szöllősi Szöllősiensis slavuus.” 1627-ben a grammatika, 1628-ban a syntaxis, 1629-ben a poétika, végül 1630-ban a retorika osztályát végezte el. Ezekben az esztendőkből az alacsonyabb osztályokban a gyakran felbukkanó Szöllősi nevű tanulók között valószínűleg rokonai, fiatalabb testvérei is szerepeltek. Az anyakönyvben található még a következő nevek: Stephanus Sőlősi, Martinus Sőlősi, Joannes Sőlősj, Georgius Sőlősi; valamennyi Garamszőlősről és anyanyelvűk „slauus”.

Szőlősy Benedek 1630. okt. 24-én lépett be a jezsuita rendbe és a noviciátust az ausztriai Leobenben töltötte. Az osztrák provincia – ide tartoztak akkor a magyarországi rendházak is – katalógusában ezt írták az újoncévben róla: „Scit Slavonice, Ungarice, Latine.” Nyelvismerete élete végére, a szepesi rezidencia krónikájának 1655-i bejegyzése szerint még a némettel is gazdagodott: „Scit Latine, Ungarice, Slavonice et aliquid Germanice.” A noviciátus után a jezsuiták gyakorlata szerint megkezdte felsőbb tanulmányait, de azzal párhuzamosan az iskolai munkába is bekapcsolódott. 1632/33-ban Nagyszombatban az elemisták tanítója (*docet parvam scholam*). 1633–1636 között Bécsben filozófiát hallgat. Dobronoki György nagyszombati naplójából (Bp. EK, Col-

lectio Prayana, tom. XXX.) tudjuk, hogy 1636-ban februártól októberig Győrben a grammatisták osztályát vezette. Ez év okt. 21-én ugyanis ezt olvassuk róla: „M. Benedictus Szőlősi, Jaurino ubi Grammaticam docuit a Febr., venit huc ad docenda Principia;” vagyis Nagyszombatba helyezték az elemisták osztálya élére, akiket még az 1637/38-i tanévben is tanított. A következő két iskolai évben, 1639 közepéig itt hallgatta a „theologia moralis”-t, az erkölcsant. A nagyszombati rendház és kollégium minden eseményét gondosan számon tartó Dobronoki ebben az időben Szőlősyvel kapcsolatban néhány érdekes megjegyzést tett. Innen tudjuk, hogy 1638. nov. 29-én, advent első vasárnapján a refektóriumban tartotta próbaprédikációját; 1639. febr. 27-én pedig nyilvános dispután bizonyította be a teológiában való jártasságát. Neve után ekkor a „subminister” címet találjuk, vagyis a kollégium anyagi ügyeiben a kiegészítő gondnoki feladatokat is ellátta. 1639. ápr. 23-án, a húsvét előtti szombaton szentelték pappá. Dobronokinál a nagyszombati feltámadási körmenettel kapcsolatban ez olvasható: „Processum est ex sacristia, praecedentibus nostris palliatis cum cereis accensis ... quorum duo neomystae morales theologi hoc ipso die in sacerdotio ordinati, et crastino die suas primitias Deo oblaturi, videlicet P. Christophorus Gallinarius et P. Benedictus Szőlősi.” A Szőlősyvel kapcsolatos apró, de jellemző epizódok közül való a következő. 1639 nyarán a kollégiumnak a város vezetőivel támadt konfliktusa. A nyár közepén, júl. 14-én ugyanis este kilenc óra tájban a jezsuiták két felsős diákja a főtéren összeverekedett egy helybeli szücsmesterrel, amiért is a diákokat bebörtönözték. A kollégium vezetői ezt hatalmi túlkapásnak, jogaik megsértésének minősítették, és a város vezetőségével szemben a királynál panaszt emeltek. Ez ügyben július 18-án Szőlősy Benedek egy társával Bécsbe követségbe indult. Bizonyára az ilyesféle ügyekben való rátermettségének köszönhető, hogy még ebben az évben, 1639. nov. 18-án rábízták a kollégium gondnokságát: „Vespere finitis litaniis promulgatus est in Patrem Ministrum Collegii P. Benedictus Szőlősi.” Egyben az újonnan felépült nagyszombati templomnak, az ott működő Szent Kereszt-konfraternitásnak prefektusa, az 1640–41-i évtől kezdve pedig szlovák nyelvű hitszónoka, hitoktatója és gyóntatója lett. A feljegyzések egy helyen a harmincadik évét alig betöltött „P. Minister” születés- és névnapjára is beszámolnak; ez talán összefüggéseiben még a *Cantus catholici* kiadására is hatással lehetett. 1640. márc. 21-én, Szent Benedek ünnepén a kollégium rektora Kisdi Benedekhez, az énekeskönyv jövődó mecénásához volt hivatalos névnapjára köszöntésre. Ugyanakkor az otthon maradt rendtársak a név- és születésnapját ünneplő gondnok bőkezűségét dicsérő ünnepi ebédnek örvendhetek. Dobronoki erről ezt a megjegyzést írja: „Recreatio ordinaria. R. P. Rector invitatus est a Reverendissimo Domino Benedicti Kisdi, ad poculum Sancti Benedicti ... Domi quoque refectorio, liberalitate P. Benedicti Szőlősi Ministri Collegii, cuius dies natalis est, liberalius habitus sumus.”

Az 1641/42-i évben Szőlősy Leobenben a jezsuitáknál szokásos harmadik próbaévét töltötte. Életének további idejéről a Pannonhalmán őrzött katalógusok hiányos adatait a jezsuita római központi levéltár nyilvántartásaiból egészíthetjük ki. Ezek szerint 1642 őszétől az 1649/50. tanév végéig a szendrői rezidenciában működött, amely szervezetenként 1646-ig a homonnai rendházhoz, később pedig az ungvárihoz tartozott. Beosztása itt „operarius et magister in scholis”, „coadjutor spiritualis”, „operarius Ungaricus”, „operarius Slavonicus” volt. 1650 decemberében a kassai rezidencia tagjai között említik; ez is az ungvári rendház filiája volt. Itt végezte 1651-ben a *Cantus catholici* kiadási munkáit; beosztását ugyanis csak 1650-ben tüntetik fel („operarius Slavonicus”), a következő évben nincs semmi megjegyzés a neve mellett. 1651 őszére az énekeskönyv elkészült, és a következő két iskolai évet már a nagyszombati kollégiumnak alárendelt túróci rezidencián, Znióváralján töltötte mint hitszónok („concionator”). 1654 őszétől az ungvári rendház tagjaként a szepesváraljai rezidenciában Csáky Pál főispán udvari missziójában lelkipásztori munkát végzett (confessarius nostrorum = a rendtársak gyóntatója, „monitor” = a rendi előljáró tanácsadója). Ekkor rendezte sajtó alá a szlovák nyelvű énekeskönyvét. Élete utolsó idejéről, betegségről és haláláról a nagyszombati kollégium rektorának, Palkovich Mártonnak 1656. dec. 28-án kelt nekrológja értesít. (Közölte PAPP GÉZA, MKSZ 1967, 79. – A hibás októberi dátum itt a levél téves olvasatából származik; ez a cikkhez mellékelte hasonlóan is jól ellenőrizhető.) A nekrológban feltüntetett dátum (december 15.), de a római jezsuita levéltár katalógusának dátuma (december 5.) is valószínűleg elírás. A levél ugyanis a halál idejének mindkét helyen egyöntetűen advent második vasárnapját jelöli. Már pedig ez 1656-ban dec. 10-re esett. Valószínűleg az idézett forrásokban a többszöri másolással elírás csúszott be. Szőlősy Benedek tehát negyvenhét éves korában 1656. dec. 10-én Znióváralján, a túróci rezidenciában halt meg és ott is temették el.

A Cantus Catholici 1651-i kiadása

Szólósy énekgyűjtő, énekszerző munkásságának, de műveltségének, iskolázottságának és nyelvi ismereteinek is egyetlen tanúbizonysága az általa szerkesztett magyar és szlovák énekeskönyv. A magyar gyűjtemény címlapján ez olvasható: „CANTVS CATHOLICI Régi és Uj DEAK, és MAGYAR Ajitatos EGYHAZI ENEKEK, ES LITANIAK: Kikkel a' Keresztyének esztendő által való Templomi Solennitásokban, Processiókban, és egyéb ajitatosságokban szoktak élni: Most újonnan egybe szedettek, és a' Keresztyéneknek Lelki épületekre, és vigasztalásokra, ki-botsáttak. Tellyesedgyetek-bé Szent Lélekkal, szólván magatok között Soltárokkal, és Dicsirettekkel, és lelki Enekekkel, énekelvén és dicsiretet mondván, a' ti sziveitekben az Urnak, ad Ephes. 5. v. 19. / A. M. D. G. B. V. M. et O. SS. H. / A. P. R. / Anno M.DC.LI.”

E címlapon a mű beosztására, felépítésére utal az „esztendő által való” kifejezés: az énekek ugyanis az egyházi év és az ünnepek hagyományos rendjében találhatók. Az „újonnan egybe szedettek” pedig a szerkesztő-gyűjtő munkára. A címlapra tett szentírási idézet utáni betűsor első része a jezsuiták rendi jelmondatát adja: Ad Maiorem Dei Gloriam, Beatae Virginis Mariae et Omnium Sanctorum Honorem. A külön sorban levő utolsó három betű, az „A. P. R.” jelentését nem tudjuk megmagyarázni. Valószínűleg ez is a jelmondat folytatása lehet, de Szólósy Benedek névvel nem hozható kapcsolatba.

Az énekeskönyv elején két bevezető rész, a mecénás Kisdi Benedek egri püspökhöz írt latin ajánlás és a „Keresztyén olvasóhoz” intézett magyar előszó olvasható. Kisdi (1598–1660) a katolikus ellenreformáció egyik jellegzetes egyénisége volt, aki sokat tett a kassai jezsuita kollégium és akadémia felvirágoztatásáért. Könyvkiadást segítő tevékenységének a *Cantus catholici* első kiadása az egyetlen bizonyossága. Szólósy életrajzi adataiból tudjuk, hogy mecénását már egy évtizeddel korábban Nagyszombatból ismerte. Kisdi személye magyarázza, hogy a kiadásnál miért eshetett a választás a protestáns tulajdonban levő, de kottajegyek nyomtatására is berendezett lőcsei könyvnyomtató műhelyre. A káptalanjával Kassán székelő egri püspök, de maguk a jezsuiták is az egyre erősödő királyi cenzúra képviselői voltak. De Laurentius Brewer nyomdásznak üzleti érdeke is volt, hogy kívánságukat teljesítse. Műhelyéből 1639-től rendszeresen kerültek ki iskolai nyomtatványok (beszédtek, köszöntőversek, színjátékprogramok) a szepesváraljai jezsuita iskola részére. (Vö. MKsz 1966, 168–76.) A nyomdász a lőcsei evangélikus polgárok miatt a *Cantus catholici* címlapjáról nevét, sőt a nyomtatás helyét is elhagyta. Az üzleti vállalkozásnak sem megvetendő katolikus énekeskönyv kinyomtatásával azonban kedvében járt az egyre erősödő katolikus uralkodó hatalomnak.

A klasszikus retorikával megszerkesztett, Kisdinek szóló ajánlás szerzője csak Szólósy Benedek lehetett. Egyedül ő írhatta első személyben a gyűjtemény összeállítását illető következő mondatot: „Sacros hos hymnos partim conscripsi, partim apiculas imitatus, ea qua potui solertia, conquisivi.”

A *Cantus catholici* 1651-i kiadásának e két bevezető részét a következőkben teljes egészében közöljük:

Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Domino BENEDICTO KISDI. Episcopo Agriensi, Comitatum Heves, et utriusque Szolnok, perpetuo et supremo Comiti. Sacrae Caesariae Regiaeque Majestatis Consiliario, etc. Domino Domino et patrono colendissimo.

Alexandrum Macedonem, Timotheum, quendam Milesium, in deliciis habuisse, quod ejus concentu et mirificè recrearetur, et ad rem fortiter gerendam vehementer excitaretur, 2. de legib. meminit Cicero. Praesul Reverendissime: habet enim nescio quid cum animo Sympatiae humana vox, quae si modulis suis fuerit elegantius concinnata, etiam severiores venustate suâ capit, super inductaque hilaritatis gratia tristitiam profligat, atque si quid aut furoris, aut nebularum inhaeserit, occulta quadam vi abstergit. Hinc fortasse accidit, ut cum seditionibus fortissima arderet Lacaedemoniorum Respublica, Terpandrum quendam, Lesbium accerseret, qui melici concentus suavitate animos usque ad internecionem discordes componeret [!] id cum feliciter praestitisset, etiam sapientissimo Spartanorum judicio primas semper Lesbij meruere. Audeo dicere inde profectum, ut et L. Sulla magnum apud Romanos nomen optime cecinerit, et teste Quintiliano Socrates morti ob senectutem proximus, Musicae sese impenderit, credens si ea sibi deforet, egregium sapientiae augmentum defuturum. Neque mirabere viros adeo eximios, tantum concentui tribuisse, si advertas Philosophorum non infimos, quos inter Divinum, Platonis, et Aristoxeni ingenium in ea de Musica fuere aestimatione, ut

animum ipsum in quadam harmonia, seu concentu positum arbitrarentur, alij spiritum existimarent. Nobis quidem excussa Crudelitate veteri aliud in comperto, illud tamen affirmare ausim, aliquod ejusdem esse vehiculum, quod animum pro intensionis diversitate variè afficiat, atque jam in dolorem abijciat, jam erigat ad hilaritatem, jam torpentem accendat, imo ejus beneficio quasi quibusdam alis subvectam humanam mentem astra penetrare, atque in ipso superum consessu omnem votorum suorum vim effundere. Magnae certe in cantu illecebrae, quas (ut Aristoteles) cum humanus animus sinè oblectatione diu corpori servire non possit, plurimi, tum maximè imperita plebis multitudo sedulo investigat. Hinc aestivas maximè inter operas, ubi primum Phoebi fugit reditura soror, ac labor durus exoritur, seu Carbasa ventis credit dubius navita vitae, seu exesis pendens scopulis deceptos instruat hamos, seu ad aliud trahat matura seges cantu difficilem nititur relevare laborem. Nostra quidem tempestate advertimus plurimos totos penè in cantibus versari, animosque non raro usque in exitium incantare, atque si alicubi, his certe in partibus dulcè canere fistulam, volvcrem dum decipit auceps. Induxit jam pridem Erro ille vocis pestilentem humanis pectoribus amaritudinem, et persuasione quâdam melliflui cantûs, pessima aegris venena infudit. Imo in eam jam saeculum nostrum pravitatem descendisse adverto, ut obliteratâ omni sacrorum memoriâ, passim amatoriae per compita Sirenularum voculae audiantur: Cui tam manifesto plurimorum animorum periculo, ut mederi conarer, atque aliquam naufragio proximis, aut tabulam porrigerem, aut objcerem rudentem, sacros hos hymnos partim conscripsi, partim apiculas imitatus, eâ quâ potui solertiâ, conquisivi, qui prius publicum videre noluêre, quam ad nominis tui splendorem, magnum Pannoniae Sydus! caliginem suam exuissent. Invitabat ad id immensus ille Zelus tuus, quo sapientissimo conatu, atque solerti industriâ, eorum quos tibi concreditos nosti saluti prospicere non desistis, atque incredibili studio invigilas, ne quam Ecclesiae augendae occasionem praetermittas; ineffabilis vero benignitas omninò persuasit. Dedecebat certe ut tenuis licet partus, tua tamen natus in Dioecesi, alias sub alas quam tuas, confugeret, utpotè à quibus nullam metueret repulsam. Non dedignabêre sacrum hoc munus Praesul Reverendissime, quo futurum spero, ut è multorum animis pravitas aboleri incipiat, atque eae: quae prius in lasciviam declinabant cogitationes, in Supêrum amorem trajiciantur. Tuoque ita patrocinio, sacrae instaurator Ecclesiae, ut quondam Amphion cantu Thebaeae conditor Arcis audias, quod tibi et militantis, et triumphantis totus in cantu Superis concinnando ritus pollicetur. Vale Praesul Reverendissime, et Publicae Pannoniae utilitati diu te indulge. Datum in Capitulo Agriensi, die 4. Octobr. Anno M.DC.LI.

(** 2a–A1b fol.)

*

A' KERESZTYEN OLVASONAK, ISTENTŐL ̄DVESSEG.

AZ Anyaszentegyháznak régi szokása az, hogy Templomokban, Processiókban, és egyéb ajítatosságokban: Psálmusokkal, Hymnusokkal, Litaniákkal, és egyéb Isteni dicsiretekkel éllyen.

Melly szokásnak régiségéről, emlekezik mind a' Sz. Irás, mind pedig a' régi Sz. Atyák. A' Sz. Irás (*Matth. 26.*) emlekezik, a' Sz. Apostolokról: hogy a' Vég Vacsora után Hymnust énekeltének. Sz. Pál pediglen (*ad Ephes. 5.*) ihti az hiveket, hogy Sóltárokat, dicsireteket, és lelki énekeket mondgyanak az Urnak: módgyát-is meg-mondgya hogy kellessék énekelni: *Cantantes, et psallentes in cordibus vestris*: énekelvén, és dicsiretet mondván, a' ti sziveitekben. Ez szerént szóll Sz. Agoston-is (*epist. 119. cap. 18.*) *De Hymnis, inquit, et Psalmis canendis, ipsius Domini, et Apostolorum, habemus documenta, et exempla, et praecepta.* Hogy Christus Urunktol önnön magátol, és az Apostoloktol, van tanúságunk, példánk, és parancsolatunk, az Hymnusok, és Psalmusok éneklésére. Eusebius pedig (*ex Philone*) bizonságunk, hogy a' régi Keresztyének Egyiptomban Sz. Márk Euangélistának tanításából éjjel, és nappal Isteni dicsireteknek éneklésében foglalták magokat.

Erről az Anyaszentegyházban való éneklésnek szókasáról emlekeznek a' régi Szent Atyák-is (*Justinus Martyr in Orat. ad Antonium Pium. Clemens Alexand. ad Gent. Tertull. l. 2. cap. 6. Cyprianus de Orat. Dominica.*) Dionysius Areopagita pedig (*par. 2. Cap. 7. de Eccl. Hier.*) bizonságot téssen, hogy az ő idejében az Egyházi szólgák, halottak temetésen énekeltének. Tertullianus-is emlekezik (*in Apolog: ex epistola Plinii ad Trajanum*) hogy az első keresztyének hajnal előtt gyülekeztenek egybe az Isteni dicsireteknek éneklésére: és e' vólt edgyik oka, a' mellyért vádolták a' Pogányok a' Keresztyéneket, gyűlölségbe akarván hozni őket, hogy virratta előtt szoktak vala egybe-gyüle-

kezni, és Isteni dicsireteket énekelni; a' mint (*Lucianus in Philopat.*) és (*Plinius Junior lib. 10. epist. 97.*) írják.

A' változtatva való éneklés pedig, vötte eredetit Sz. Ignatius Mátyrnak látásából, a' mint (*Socr: histor: lib. 6. Cap. 8.*) fel-jegyzette; ki látván, ama' tsudálatos látást, a' hol az Angyalok sokasága, a' Szent Háromságot, *alternis vicibus*, változtatva dicsírte. Az Anyaszentegyház-is ezt a' módot, az Isteni dicsiretbe, tsak hamar bé-vette, és a' Laodicenumi Gyülekezetben (*Cap. 5.*) bizonyos Cántorokat rendelt, a' kik azt gyakorlanák: mivel-hogy a' sok számos népnek különböző szava, zúrzavar-képpen, és menydörgés gyanánt esvén, igen egyenetlennek latzot lenni, és az ajitatossághoz illetlennek; a' mint erről Sz. Hieronymus-is ír, (*in praefat. ad Galatas.*)

Antiochenumi Gyülekezet pedig azt végezte, hogy az aszszony-népek, Szent Pálnak tanítását követvén (*1. Cor. 14.*) csendes halgatással legyenek a' Templomokban: melly szokás sok nemzeteknél most-is meg-tartatik.

Hogy pedig régtől-fogva bizonyos Cantorok, avagy énekesek voltak az Anyaszentegyházban; meg-tetzik a' régi Templomok mellett épített Oskolákból, a' hová az iffiuság gyülekezett, és nem csak a' tudományban, de az Anyaszentegyházi éneklésbenn-is oktattatott, és tanitatott: hogy a' Papi rend a' Szent Oltárnál az Isteni szölgálatot végbe vivén, ök azonba ének szóval Istent dicsírnének.

Ha pedig lelki hasznát az éneklésnek meg-tekintyük: Fölötte nagy buzgóságra, és ajitatosságra indittyta az embert, a' szép nótára formált Istenes ének szónak hallása.

Az imádság-is ének szó alatt, (mint valami drága, és jó illatú szerszámmal meg-trágyázott éték) édesebben esik: és Isteni szeretetre, lelki töredelmességre, világi dolgoknak meg-vetésére, mennyei jóknak kívánságára, az embernek szívet fel-emeli: szomorukat, és bánatban el-merülteket vigaságra gerjeszti: okosság ellen tusakodó gondolatokat el-óltya, és Istenes indulatokat embernek szívében támaszt.

Erre a' sok szép haszonra nézve, im egynéhány, régi, és új, Deák, és Magyar Enekek, a' sok együgyűek közzül, a' kik helyesebbeknek láttattanak, edgybe-szedettek, és ki-bocsátanak. Ha kedved-szerént valók, kegyes Olvasó, ély vélek, és Istent dicsiry:

Költ Szepesi Káptalanban. die 4. Octobr. 1651.

(A2a–A3b)

Az 1651-i *Cantus catholici* énekei

Szölösy gyűjteményének első kiadása 80 latin és 112 magyar énekszöveget tartalmaz. Ebből kötetünkben összesen 62 magyar ének kerül közlésre; 30 az 1651 előtti XVII. századi kéziratos vagy nyomtatott források alapján, 32 pedig közvetlenül a *Cantus catholici*-ből. A közlésnél figyelembe vettük a *Cantus catholici* végén levő hibajegyzéket anélkül, hogy erre az egyes esetekben külön-külön utaltunk volna. Valamennyi ének eredetéről a 650–56. lapon levő táblázat nyújt áttekintést.

A *Cantus catholici* magyar énekeinek forrását vizsgálva bizonyos rétegződés figyelhető meg. XVI. századi nyomtatott gyűjteményekre vezethető vissza a 17–22. lapon található négy karácsonyi ének, amely a régi protestáns énekeskönyvekben és 1602-től Újfalvi Imre gyűjteményének kiadásaiban teljesen azonos sorrendben található. Tíz más ének ugyancsak innen származhat (74., 80–81., 140., 156–159., 175–177., 249. lapon), de ezek már szétszórva, a gyűjtemény megfelelő énekcsoportjába kerültek. XVII. század eleji protestáns forrásból négy darab való, közöttük Pécseli Király Imre és Szenci Molnár Albert egy-egy éneke (66., 75., 152., 173. lap).

Magától értetődően Szölösy Benedek felhasználta valamennyi korábban megjelent katolikus forrást is. Átvette Telegdi Miklós posztillás könyveinek karácsonyi és húsvéti énekeit; ezeknek azonban legtöbbször az 1616-i Kopcsányi-féle, majd az 1629-ben Káldi szövegével megjelent perikópáskönyvekben is megtalálhatta. Ugyancsak innen vehette át az *Úrnak nagy nevezeti Emmanuel* (16. lap) és az egyébként protestáns gyűjteményekben szereplő *E nap nekünk dicséretes nap* kezdetű énekeket is (21. lap).

Nyéki Vörös Mátyás 13 verse zömmel Pázmány *Imádságoskönyv*-ének 1606-i vagy 1610-i kiadásából, egy vers a *Dialogus*-ból és kettő a *Tintinnabulum*-ból való. Pázmány *Imádságoskönyv*-ének közvetlen használatára vall Balassi Bálint utolsó verse, a *Végtelen irgalmú, ó te nagy hatalmú Isten* (168. lap) kezdetű zsoltárparafrázis. (Vö. Balassi Bálint összes művei. I. Bp. 1951. 274.)

Tizennégy énekszöveg, közöttük Vásárhelyi András 1509-ből való kantilénája és Kanizsai Pálfi János *Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban* kezdetű éneke, Hajnal Mátyás elmélkedő könyvéből való. További három darab az *Utítárs*, öt pedig az *Officium Beatae Mariae Virginis* című imádságoskönyvből származik; mindkettő 1643-ban jelent meg. Az *Imádlak tégedet láthatatlan istenség* kezdetű ének (94. lap) az 1615-i **prágai**

CC 1651. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
	<i>CANTUS de ADVENTU DOMINI. Adventi Enekek.</i>			
1	Mittit ad virginem, non quemvis angelum			
2	Küldé az Úristen gyors és hív szolgáját	190		
3	A keresztyénségben igaz vallás a hitben		XVI. sz.	
4	Az Úristennek csoda hatalma ím mit cselekedé	191		
6	Üdvözítőnknek szent anyja, menyneknek megnyílt kapuja		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
7	Ave Maria, gratia plena, így üdvözlé angyal	192		
7	Ó fényességes szép hajnal	193		
8	Ave mater Jesu Christi			
	<i>CANTUS de NATIVITATE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI. KARÁCSONI Enekek.</i>			
9	Puer natus in Bethlehem, unde gaudet Jerusalem			
10	Gyermek születék Betlehemben		középkori Telegdi 1577	
10	Puer natus in Bethlehem unde gaudet Jerusalem, amor			
11	Grates nunc omnes reddamus, Domino Deo			
11	Hálát adjunk mindnyájan az Úristennek		középkori Telegdi 1577	
12	Dies est laetitiae in ortu regali			
13	Nagy örömnep ez nekünk, mert Krisztus születék		középkori Telegdi 1577	
14	Dicséretes a gyermek, ki e nap születék		középkori Telegdi 1577	
15	Magnum nomen Domini, Emmanuel			
16	Úrnak nagy nevezeti, Emmanuel	7		
17	Jer, mi dicsérjük, áldjuk és felmagasztaljuk		XVI. sz.	
19	Jer, dicsérjük e mai napon a mi Urunkat		XVI. sz. Batizi András	
21	E nap nekünk dicséretes nap		XVI. sz.	Petri-ék. 22b
22	Jer, mindnyájan örüljünk, és szívünkben vigadjunk		XVI. sz.	
24	In natali Domini, gaudent omnes angeli			
24	Születésén Istennek	194		
25	En Virgo parit Filium, jubilemus			
25	A Szűz szülé szent fiát, örvendezzünk	119	Petri-ék.	Mihál Farkas-k. 3b
26	Én nagy vigasságos örömet hirdetek	195		
27	E nap nekünk örvendetes nap, bizony vigasságnak napja	196		
28	Beata immaculata, Virgo puerpera			
29	Szeplőtelen Szűz Mária, Istennek szent anyja	197		

CC 1651. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
30	In dulci jubilo, zengjen víg énekszó	127	Petri-ék.	
31	Laetare puerpera, laeto puerperio			
32	Dulcis Jesu, dulce nomen, dulcis Dei Genitrix			
33	Infinite bonitatis, et immensae charitatis			
35	Redemptor orbis natus est			
36	Dum Virgo vagientem, somnumque postulantem			
36	Exulltet et laetetur, totusque jucundetur			
37	Cor tibi Jesu offero, o cordis sponsule			
38	Dormi fili, dormi, Mater cantat Unigenito			
39	O gratiose Jesule, duro cubas in stramine			
40	Laetare virgo Israel, qua natus est Emmanuel			
40	Puellus nobis natus est ex virgine			
40	Nobis est natus hodie			
41	Fit porta Christi pervia			
	<i>UJ ESZTENDŐRE VALÓ ÉNEKEK</i>			
42	Puer natus in Bethlehem, unde gaudet Jerusalem. Laetamini		középkori Telegdi, 1577	
42	Gyermek születék Betlehembben, kin örüle			
43	Puer natus in Bethlehem, unde gaudet Jerusalem, ad laudem			
43	Gyermek születék Betlehembben, az időben			
43	Puer natus in Bethlehem hoc in anno		középkori Telegdi 1577	
44	Gyermek születék Bethlehembben, az időben			
44	Nékünk születék mennyei király, Szűz Máriának	125	középkori Telegdi 1577	Petri-ék. 30a
45	Fényességén e mai napnak, éneket mondjunk <i>CANTUS QUADRAGESIMALES. NAGY BÖJTRE VALÓ ÉNEKEK.</i>			
47	Patris sapientia, veritas divina		XVI. sz.	Gyöngyösi told. 14a Hajnal 1642, 211 Kopcsányi 1634, 22 Petri-ék. 39a
48	Atyának bölcsessége, bizony istensége			
49	Stabat Mater dolorosa	71	Hajnal 1642	Kopcsányi 1631, 293 Czerey-ék. 91a
50	Álla a keserves anya			
52	Stabat juxta crucem Christi	198		
54	Salve mundi salutare			
59	Üdvöz légy világ váltója			

CC 1651. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
64	Vexilla Regis prodeunt			
65	Királyi zászlók lobognak	199		
65	Gloria, laus, et honor tibi sit, Rex Christe Redemptor			
66	Dicsőség és dicséret tenéked megváltó királyunk		XVII. sz. prot.	Petri-ék. 37a Mihál Farkas-k. 53a
67	Ah! ah! ah jaj nékem szomorúnak!	200		
	<i>CANTUS DE RESURRECTIONE DOMINI. Husvétii Enekek.</i>			
70	Surrexit Christus hodie, alleluja, laus sit Deo			
71	Feltámadt Krisztus e napon, alleluja. Hála	201		
71	Krisztus feltámadta, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete		középkori Telegdi 1577	
72	Krisztus feltámadta, irgalmazz minékünk		középkori Telegdi 1577	
73	Krisztus feltámadta, mi bűnünket elmosá. Kyrie		középkori Telegdi 1577	
73	Krisztus feltámadta, mi bűnünket elmosá. És kiket		középkori Telegdi 1577	
74	Krisztus feltámadta, igazságunkra		XVI. sz.	
75	Feltámadt a mi életünk		XVII. sz. prot. Pécseli Király Imre	
76	Fénylik a nap fényességgel		XVI. sz.	
77	Krisztus halált meggyőzőé, a sátánt megkötözé	202		
78	Resurgente Domino, jubilemus, exultemus			
78	Úrnak feltámadásán, örvendezzünk és vigadjunk	203		
79	Regina coeli laetare, alleluja, alleluja			
79	Mennynek királyné asszonya, örülj szép Szűz, alleluja		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
	<i>CANTUS DE ASCENSIONE DOMINI; Ur menybe meneteli napjára.</i>			
80	Ascendit Christus hodie alleluja, alleluja			
80	A Krisztus mennybe felméne, alleluja, alleluja		XVI. sz.	
	<i>CANTUS de SPIRITU SANCTO. Pünkösti Enekek.</i>			
81	Spiritus Sancti gratia, apostolorum pectora			
81	A Szentléleknek kegyelme, apostolokat bétölté		XVI. sz.	
82	Veni creator Spiritus, mentes tuorum visita			

CC 1651. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
83	Jőjj el Szentlélek Istenünk, látogasd meg sérült lelkünk	178	Utítárs 1643	
84	Veni Sancte Spiritus, et emitte coelitus			
84	Jőjj el Szentlélek Isten s ereszd reánk teljesen	173	Utítárs 1643	
85	Nobis Sancti Spiritus gratia sit data			
86	Minékünk adattassék Szentlélek malasztja <i>IN SOLEMNITATE CORPORIS CHRISTI. UR NAPI PROCESSIONA.</i>	180	Officium B. M. Virg. 1643	
87	Pange lingua gloriosi corporis mysterium			
88	Zengjed nyelvem, dicsőséges	74	Hajnal 1642	Czerey-ék. 10b Gyöngyösi told. 15b
89	Lauda Sion Salvatorem			
90	Dicsérd Sion Megváltódat <i>DE SANCTISSIMO EUCHARISTIAE SACRAMENTO. A szent Oltári Szentségről</i>	73	Hajnal 1642	Czerey-ék. 9a
92	Imádlak téged elrejtett Istenség	172	Utítárs 1643	
94	Imádlak tégedet láthatatlan Istenség	6	Prága 1615	
95	Üdvöz légy szent test, szűztől ki születél	82	Gyöngyösi told.	Petri-ék. 106a
96	Quo me Deus amore, ultro complecteris			
97	Rex clementissime, Jesu dulcissime			
99	Jesu dulcis memoria			
102	Jézus, édes emlékezet <i>CANTUS DE B. V. MARIA. Bóldogságos Szüz MARIAROL.</i>	68	Hajnal 1642	
106	Angyaloknak nagyságos asszonya		középkori Vásárhelyi András	Gyöngyösi told. 2b Hajnal 1642, 237 Petri-ék. 89b Kuun-k. 122
107	Felvitetett magas mennyországba	204		
110	Feltámadt az új örömnep fénye	205		
112	Ó dicsőült szép kincs		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
113	Mennyországnak királynéja		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
114	Tengernek fényes csillaga		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
114	Ave maris Stella			
115	Üdvöz légy Mária, tengernek csillaga	177	Officium B. M. Virg. 1643	

CC 1651. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
116	O gloriosa virginum, sublimis inter sydera			
116	Ó dicső Szűz, ki szűzeket	175	Officium B. M. Virg. 1643	
117	O Maria, Virgo pia, magna mortalium patrona			
118	Szűz Mária, Krisztus anyja, emberi nemzetnek oltalma	206		
119	Jesu Salvator, mundi amator			
120	Jézus szerelmünk és üdvösségünk	207		
121	Sanctissima Mater Dei			
122	Ó szentséges Szűz Mária	208		
122	Ave rubens rosa, Virgo speciosa			
123	Ave Stella matutina, peccatorum medicina			
124	Ave mundi spes Maria, ave mitis ave pia			
124	Stella maris, o Maria			
125	Sancta Messiae Genitrix			
126	Virgo Mater extirpavit			
127	Omni die, dic Mariae			
131	Mondj naponként és óránként		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
135	Szűz Mária, kegyes anya	209	Szeredi Márton	
137	Az igaz hitben végig megmaradjunk	83	Gyöngyösi told.	Petri-ék. 7b
139	Örvend az ég nagy dicséretekkel	210		
140	Követi vala Krisztus csodáját népek sokasága		XVI. sz.	Petri-ék. 55b
141	Édes Jézus, szűzeknek virága	80	Hajnal 1642	
143	Dum saevit Africus, tunc rosa rutilat			
144	Ó nagy szeretetnek felgerjedt tüzes lángja	77	Hajnal 1642	
147	Szent István Király, Istennek szolgája	211		
148	Szent Mihály arkangyal, Isten hadnagya	212		
150	Virum admirabilem, novum jubar solis			
151	Csodálatos Szent Ignác, mint egy új nap fénye	213		
152	Úristen téged dicsérünk, és nyilván hálákat adunk		XVII. sz. prot.	
153	Szűz támada pogány népek nemzetéből	102	Petri-ék.	
154	Drága színbe öltözött menyaszszonyság	79	Hajnal 1642	
156	Könyörögjünk az Istennek Szentlelkének		XVI. sz. Huszár Gál	Petri-ék. 57b
157	Adjunk hálát mindnyájan az Atya Úristennek		XVI. sz. Dávid Ferenc	
159	Jövel, Szentlélek Úristen, lelkünknek vígassága		XVI. sz. Batizi András	
160	Áldj meg minket Atyaisten	214		
161	Hajnali csillagnak	75	Hajnal 1642	Czerey-ék. 92a
162	Mivel már beestvéledett	171	Utítárs 1643	Officium B. M. Virg. 1643, 345
163	Uram szemed előtt, mint nagy látó előtt	181	Officium B. M. Virg. 1643	

CC 1651. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
165	Meg ne feddj engemet, Uram, felgerjedett haragodnak		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
165	Boldogok, akiknek undok vétkeinek sebét		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
167	Meg ne feddj engemet, Uram, felgerjedett haragodnak		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
168	Végtelen irgalmú, ó te nagy hatalmú Isten		XVI. sz. Balassi Bálint	
170	Uram halld meg szómat, nézd nagy siralmimat		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
171	Sok háborúságban, szívem nagy bánatban		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
172	Hajtsd meg füleidet, kérem felségedet		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
173	Mint a szép híves patakra a szarvas kívánczik		XVII. sz. prot. Szenci Molnár Albert	
175	Szent Dávid próféta éneklő könyvének huszonkettőd		XVI. sz. Sztárai Mihály	Petri-ék. 74b
177	Az Úristen nékem édes táplálóm		XVI. sz.	
179	Dicsőült helyeken, mennyei paradicsomban		XVII. sz. prot. Kanizsai Pálfi János	
181	Teremtett állatok	76	Hajnal 1642	Czerey-ék. 90a
192	Atya, Fiú, Szentlélek egy Isten	142	Petri-ék.	Mihál Farkas-k. 140a
214	Nyújtunk Szent Szűz olvasót, s kötött	215		
222	Ad perennis vitae fontem			
225	Az örökké élő kutat	67	Hajnal 1642	
227	Homo Dei creatura			
230	Ember, Isten alkotmánya	70	Hajnal 1642	Petri-ék. 45b
232	Horrenda mors, tremenda mors			
235	Szörnyű halál, íme hol áll, lest hányván		XVII. sz. kat. Nyéki Vörös Mátyás	
238	Nyíljék meg pokol kapuja, örök barlangnak szája	216		
244	Ó mely félelem, rettegéssel is lesz a nagy ítélet	217		
248	Cur mundus militat, sub vana gloria			
249	Mit bízik e világ ő álnokságában		XVI. sz.	
250	Dies irae, dies illa			
251	A nap nagy haragnak napja	72	Hajnal 1642	Gyöngyösi told. 12a
253	Languentibus in purgatorio			
254	Gaude Virgo gloriosa, mater Christi			
255	Örülj dicsőséges szép Szűz, Krisztus anyja	81	Gyöngyösi told.	Kuun-k. 118
256	A véghetetlen kegyelmű s megmérhetetlen szerelmű	218		
257	Midőn a Szűz magzatját, jászolyban síró fiát	219		

CC 1651. lapszám	Kezdősor	RMKT XVII. 7.	Az ének eredete, szerzője	Egyéb előfordulása jelentősebb katolikus gyűjteményekben
257	Aludj fiam, így énekel anya ő szülöttének	220		
258	Quis te tenet in conclavi castitatis abditum?			
259	Dulci collo pendens pondus ludit inter basia			
260	O mi dulcis Jesule, pusio venuste	221		
260	O mi dulcis Jesule sponsule decore			
261	Gratulare Virgo singulari privilegio			
262	Szűz Mária e világra nekünk szent fiát hozá	221		
262	Coelo rores pluunt flores (2. vsz. Coelum ...)			
263	Coelo rores pluunt flores (2. vsz. Rident ...)			
264	O Jesule! dulcedo cordium	222		
264	O angeli cito accurrite			
265	Csordapásztorok midőn Betlehemben			
267	O Jesule mi floscule o mei pectoris animule	222		
267	O puer dilectissime tu moves pectora			
268	Septem tuos dolores Maria dum considero			

katolikus imádságoskönyvből való. A kéziratos gyűjtemények közül a század első felében a *Gyöngyösi toldalék*-ban három, a *Petri András-ék.*-ben öt olyan ének van, amely a *Cantus catholici*-ben is feltűnik.

A gyűjtemény 26 darabja felett olvasható címként a „Régi ének”. Ennek jelentése nem egyértelmű és az énekek eredetére nehezen lehet következtetni belőlük. A legtöbbször, összesen kilenc esetben XVI. századi protestáns gyűjteményből származó darab felett szerepel. Ilyen azonban Vásárhelyi énekének és a Telegdi posztillás könyvéből eredő öt éneknek is a felirata. Négy esetben a *Cantus catholici*-ben először szereplő ének viseli ezt a címet (190., 194., 201. és 203. lapon). A legfeltűnőbb azonban, hogy a *Gyöngyösi toldalék*-kal és a *Petri András-ék.*-vel közös énekek közül a *Cantus catholici*-ben hatnál található a „régí” jelölés. Ez a réteg úgy látszik, valóban a Szőlősy Benedek által nagy gonddal gyűjtögetett énekek legrégebb rétegéhez tartozik. Máskor minden megjegyzés nélkül találunk XVI. századi énekeket, viszont Nyéki Vörös Mátyás és Pécseli Király Imre egy-egy énekénél (112. és 75. lap), tehát kortárs szerző újkeletű darabjánál a „régí” minősítés olvasható.

Szőlősy Benedek az elődök hagyományából összegyűjtött, átvett magyar énekeknek céltudatosan kereste és közölte latin eredetijét, közöttük egy sor egészen ismeretlen kantilénaszöveget is. Ezek egy részének fordítása először a *Cantus catholici*-ben található, és feltételezhető Szőlősy fordítói munkája. Ezekre utalhat elsősorban a Kisdí Benedeknek szóló latin ajánlásban, amikor énekszerzői és énekgyűjtői munkáját különválasztva emlegeti („sacros hos hymnos partim conscripsi, partim ... conquisivi”). Azoknál a szövegeknél, ahol a dallam német, cseh (szlovák) vagy lengyel eredetű, a szövegek majdnem minden esetben latinból való fordítások. Csupán két esetben bizonyítható a közvetlenül cseh szövegből való fordítás (196. és 215. sz.).

190.

Nyomtatott kiadásai:

I. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lócse] 1651, 2–3. Kiad. MIR 35, 16–18. Előtte a latinja *Prosa de Annuntiatione Angelica* címmel; itt a dallamot is közli. A végén: „Amen”. – Ez a szöveg változatlanul megtalálható a *Cantus catholici* második kiadásában (1675, 2–3), XVIII. századi kiadásában, továbbá a következő gyűjteményekben: *Pálffy Márton-ék.* (1694 k., 9b), *Écsi ék.* (1700–25, 35 és 279), *Zemplényi-kézirat* (1775–85, 34a), *Bozóki Mihály: Katolikus kar-béli kótás énekes könyv* (1797, 119).

II. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 35–36. – Címe: *MAS*. Kottáját is közli. – Az 1651-i *Cantus catholici* szövege itt lényegesen átalakítva, új dallamhoz alkalmazva található. Az eredeti háromsoros strófákban mindig azonos szöveggel ismétlődő nyitó sorpár található: „Szép reggeli dicsérettel, Ur Jézust megelőznünk kell.” A nagyszámú eltérés miatt ezt a változatot a főszevegben közöljük. – Szövege a XVIII. századi gyűjtemények közül megtalálható még a következőkben: *Zirci ék.* (1751–66, 11b), *Paksi Márton György-ék.* (1760, 13).

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 2–3. – Címe: *Mittit ad Virginem. Nota eadem.* Előtte a latinja *Prosa de Annuntiatione Angelica* címmel. – Szövege megtalálható még Kájoni második kiadásában (1719, 2).

Adventi ének, a *Mittit ad virginem non quemvis angelum* kezdetű szekvenciának fordítása, amely az angyali üdvözlés evangéliumi történetét foglalja össze. (Lk 1, 26–38.) Régi hagyomány szerint a szerzője Abelardus volt. (BÄUMKER I, 263.) Szövegét azonban csak XIV–XV. századi kéziratok őrizték meg. (WACKERNAGEL I, 182; MONE II, 343; CHEVALIER 11653.) Eredetijét a magyarországi liturgikus gyakorlatban adventi Mária-szekvenciaként a XIV–XV. században általánosan ismerték. (RADÓ 460; RAJECZKY 234–38.) Liturgikus használata a tridenti zsinat után az V. Pius-féle breviáriumreform során szűnt meg. Magyar fordítását adventi énekként a hajnali Rorate-miséken énekeltek. – Ugyanennek a szekvenciának egy másik fordítása protestáns forrásokban fordul elő, először a *Keresztyéni isteni dicséret*-ben (Lócse 1635, 411–12). Ennek első strófája teljesen egyezik az általunk közölt katolikus verzió első szakaszával. Ezt tehát a névtelen katolikus fordító a protestáns fordításból vette át. A továbbiakban azonban már egészen más. Kájoni szövegének érdekessége, hogy a kettőt összeolvasztja; a 4., 6–12., 21. és 31–33. sorok ebből a protestáns verzióból valók.

A latin eredeti szövegét a *Cantus catholici*-ből közöljük:

1. Mittit ad Virginem, non quemvis Angelum,
Sed Fortitudinem suum Archangelum,
Amator Hominis.
2. Fortem expediat pro nobis nuntium,
Naturae faciat, ut praejudicium;
In partu Virginis.
3. Naturam superet natus Rex gloriae:
Regnet, et imperet, et mundi scorium:
Tollat de medio.
4. Superbientium terat fastigia,
Colla sublimium calcans vi propria:
Potens in praelio.
5. Foras ejiciat mundanum Principem:
Matremque faciat secum participem;
Patris imperii.
6. Exi, qui mitteris, haec dona dicere:
Revela veteris velamen literae,
Virtute nuntii.
7. Accede, nuntia, dic Ave cominus,
Dic plena gratia; dic tecum Dominus;
Et dic ne timeas.
8. Virgo suscipiens DEI depositum:
In quo perficias casta propositum:
Et Votum teneas.
9. Audit, et suscipit puella nuntium,
Credit, et concipit, et parit Filium;
Sed admirabilem.
10. Consiliarium humani generis,
Et DEUM fortium, Patremque posteris,
In pace stabilem.

11. Cujus stabilitas, nos reddat stabiles:
Ne nos, labilitas humana, labiles:
Secum praecipitet.
12. Sed dator veniae, concessa venia;
Per Matrem gratiae, obtenta gratia,
In nobis habitet.
13. Natura premitur, in partu Virginis,
Rex Regum nascitur, vim celans Numinis,
Et Rector superum.
14. Qui nobis tribuat peccati veniam;
Reatus diluat, et donet patriam,
In Arce Syderum. Amen.

Versforma az első szövegváltozatnál: 12-12-6, a másodikonál: 8-8-12-12-8. – Dallamuk az 1651-i (RMDT II, 149a sz.), illetve az 1674-i *Cantus catholici*-ből (RMDT II, 164/III. sz.) ismert.

191.

Nyomatott kiadásai és kézírata:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 4–5. Kiad. MIR 35, 19–20. – Címe: *MAS REGI ENEK.* A főszöveg címét a mű 1. lapján levő összefoglaló címből alakítottuk. A végén: „Amen.” Dallamát is közli. – Szövege változatlanul megtalálható még e mű második kiadásában (1675, 4–5), valamint a XVIII. századi kiadásokban; továbbá: *Keresztyeni isteni ditsiretek* (Lőcse 1654, 124–125), *Túróci cantionale* (XVII. sz. vége, 8), *Pálffy Márton-ék.* (1694 k., 11b, 4a).

II. **Balogi cancionale.** 1659, 105–06. – Címe: *Alia.* Nótajelzése: „Ad notam: Téged Ur Isten mi etc.”

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 11–12. – Címe: *MAS.* A végén: „Amen.” Nótajelzése: „Nota: Követi vala népnek etc.” – Szövege változatlanul megvan e mű második kiadásában. (1719, 14–15.)

A XVIII. századi gyűjtemények közül szövege megtalálható még a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 43), *Maracsko Anzelm-ék.* (XVIII. sz. első fele, 126).

Adventi ének, amely az ember teremtését és a bűnbeesést (1–7. vsz.), a prófétáknak a Megváltóról való jövendölését (8. vsz.) és az ígért beteljesedését (9–14. vsz.) mondja el és dicsőítő záradékkal (15–16. vsz.) végződik. Adventben a hajnali rorátékon énekelték. Forrása, szerzője ismeretlen. Tartalma és formája szoros párhuzamot mutat kötetünk 86. és 167. sz. darabjaival. Lehetséges, hogy ezek mind egy forrásból származtak, és ugyanaz az adventi énekszokás vagy esetleg devóciós játék hagyományára alakította ki. (Lásd a 167. sz. ének jegyzetét.)

Versforma: 15-11; a sorok ütemosztása 5/5/6 és 5/6. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 130. sz.)

2 A Szentírás szavai szerint Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára teremtette (1 Móz 1, 27).

3 Nem rontotta meg értelmét sem a bűn, sem pedig testét a halál.

4 ismérhesse azzal – ti. értelmével.

6 tiltott almában – 1 Móz 2, 9 és 16–17.

7–14 Leírását lásd: 1 Móz 3.

11 álnok kígyó – az ördög, a gonosz lélek kígyó képében.

16 Iz 7, 14.

192.

Nyomatott kiadásai és kézírata:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 7. Kiad. MIR 35, 21–22. – A végén: „Amen.” Dallamát is közli.

II. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 6–7. – Címe, kottája, vége mint az első kiadásban. – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásában.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 12. – Címe: *Angyali üdvözletről.* A végén: „Amen.” Dallama, nótajelzése nincs. – Ez a verzió megtalálható még e mű második kiadásában. (1719, 10.)

IV. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 145a–b. – Sem címe, sem nótajelzése. A végén: „Amen.”

Szövege megtalálható még: *Pálffy Márton-ék.* (1694 k., 10a), *Maracsko Anzelm-ék.* (XVIII. sz. első fele, 123), *Paksi Márton György-ék.* (1760, 7), *Császár Ferenc-ék.* (XVIII. sz. második fele), *Bozóki Mihály: Katolikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797, 120), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (Eger, 1797–98, 84). Továbbélő népi változatát lásd: MNT II, 312–13. sz.

Adventi ének az angyali üdvözletről. PAPP GÉZA megállapítása szerint dallamával együtt a szövegét is a német népénekkincsből ültette át az ismeretlen fordító. (RMDT II, 30. sz. jz.) PH. WACKERNAGEL az *Ave Maria gratia plena, so grüßet der Engel* kezdetű német katolikus egyházi éneket két (egy 12 és egy 14 strófás) változatban XVII. sz. eleji forrásokból közli. (V, 1333–34.) A magyar fordítás alapjául szolgáló hét szakasz mindkét változatban megközelítően azonos szöveggel található:

1. AVE Maria gratia plena!
so grüßet der Engel die Junckfraw Maria
in jhrem Gebett vnd da sie sass.
2. 'Maria, du solt ein Sohn empfangen,
darnach stehet Himmel vnd Erden verlangen,
dass du ein Mutter dess HErrn solst seyn.'
3. 'O Engel, wie sol das geschehen?
mein Hertz hat keinen Mann erkennt
in diser weiten Welte breit.'
4. 'Der Heilig Geist sol vber dich kommen,
gleich wie der Thaw fleust vber die Blumen,
also muss Gott gebohren seyn.'
5. Maria, sie hört all solches gerne,
sie sprach 'ich bin ein Dienstmagt des HERren,
nach deinem Wort geschehe mir.'
6. Maria, du machst wol frölich genesen,
dass du allein bist ausserlesen
ein Mutter dess allerhöchsten zu seyn.
7. Maria, du wölst Gott für vns bitten,
auff dasz mir kommen zum Himmlischen Stätten,
dass wir mit dir erfrewt mögen seyn.

Versforma: 10-12-8; az első két sor ütemosztása: 5/5 és 6/6. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 30. sz.)

193.

Nyomtatott kiadásai:

I. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Löcse] 1651, 7–8. Kiad. MIR 35, 22–23. A végén: „Amen.” Dallamát is közli. – Szövege változatlanul megtalálható a második kiadásban (1675, 7–8) és a XVIII. századi kiadásokban, valamint a *Pálffy Márton-ék.*-ben 1694 k., 10b).

II. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 38–39. – Címe: *Hajnali Enek: Notája, Dicsőség menyben. fol. 2.* A jelzett helyen az ének kottája is megvan.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 27. – Címe: *Hajnali Enek. Bóldog Aszszonyról.* A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs. – Szövege változatlanul megvan a mű második kiadásában. (1719, 23.)

A XVIII. századi gyűjtemények közül megtalálható még a következőkben: *Maracsko Anzelm-ék.* (XVIII. sz. első fele, 124), *Dőri-ék.* (1763–74, 43), *Császár Ferenc-ék.* (XVIII. sz. 2. fele, az elején). Továbbélő népi változatát lásd: MNT II, 319.

Szűz Máriát dicsérő adventi ének, az *O aurora lucidissima* erősen átalakított szabad fordítása. Lásd 112. sz. alatt a *Petri András-ék.* változatát és az ahhoz írt jegyzetet, ahol a latin eredeti is megtalálható.

Versforma: 8-8-8. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 118. sz.)

22–24 Ezek a sorok csaknem teljesen egyeznek a Petri-kézirat 4. versszakával. Lásd a 112/I. sz. alatt közölt ének 10–12. sorát.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 24–25. Kiad. MIR 35, 40. – Előtte a latinja *MAS ENEK* címmel és a dallamával. Erre utal a főszöveg nótajelzése is. A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* második kiadásában (1675, 24–25), a későbbi XVIII. századi kiadásában, a *Balogi cancionale*-ban (1659, 153–54), továbbá a következő nyomtatott énekeskönyvekben: Lőcse, 1654, 197; 1675, 142; 1696, 355–56; 1701, 351.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 44. – Címe: *In Natali Domini. Nota eadem.* Előtte a latinja *MAS ENEK* címmel. A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még Kájoni második kiadásában is. (1719, 63.)

Karácsonyi ének, az *In natali Domini* kezdetű XIV. századi kantiléna fordítása. Latinja különféle változatokban a katolikus és protestáns énekeskönyvekben a XVI. században Európa-szerte elterjedt. (CHEVALIER, 8699; WACKERNAGEL I, 202–03; BÄUMKER I, 336.) Latin szövege hazai katolikus forrásokban a fentiekén kívül még a *Petri András-ék.*-ben (1630–31, 33a) is megvan. Lásd a 130. sz. ének jegyzetét. Itt a *Cantus catholici* szövegét közöljük:

1. In Natali Domini,
Gaudent omnes Angeli,
Et cantant cum júbilo.
Gloria uni DEO.
Virgo DEVM genuit,
Virgo Christum peperit,
Virgo semper intacta.
2. Nuntiavit Angelus,
Gaudium Pastoribus,
Christi natalitia,
Magna cum laetitia.
Virgo DEVM genuit,
Virgo Christum etc.
3. Natus est Emmanuël,
Quem praedixit Gabriel,
Testis est Ezechiel,
A Patre processit El.
Virgo DEUM genuit, etc.
4. Christus natus hodie,
Ex MARIA Virgine,
Sine viri semine,
Apparuit hodie.
Virgo DEUM genuit,
Virgo Christum etc.
5. Magi DEUM adorant,
Aurum, thus, myrrham donant,
Regum Regi Domino:
Gloria uni DEO.
Virgo DEUM genuit, etc.

Versforma: 7-7-7-7-7-7-7. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 209. sz.)

Nyomtatott kiadásai és kézírata:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 26–27. Kiad. MIR 35, 43. – Címe: *MAS REGI ENEK.* A főszövegben olvasható címet a mű élőfeje nyomán adtuk. A végén: „Amen.” A dallamát is közli.

II. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 26–27. – Címe, dallama, vége mint az első kiadásban.– A *Cantus catholici* későbbi kiadásában is ez a verzió található.

III. **Keresztyeni isteni ditsiretek.** Lőcse 1654, 143. – Címe: *MAS*. Nótajelzése nincs. – Szövege megtalálható még a következő későbbi kiadásokban: 1675, 197–98; 1696, 256–57; 1701, 251–52.

IV. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 45. – Címe: *MAS REGI ENEK*. A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs. – Ez a verzió található Kájoni második kiadásában is. (1719, 59.)

V. **Turóci cationale.** XVII. sz. vége, 20–21. – Címe: *Más Ének*, Dallamát is közli. A XVIII. századi gyűjtemények közül szövege megtalálható még a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 168), *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797, 130), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (Eger 1797–98, 100).

A karácsonyi ünnep evangéliumi történetét összefoglaló ének forrását, szerzőjét nem ismerjük.

Versforma: 12-12-12-6. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 121. sz.)

196.

Nyomtatott kiadása: [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 27. Kiad. MIK 35, 43. – Címe: *MAS ENEK*. A főszöveg élén levő címet a lapokon olvasható élőfej nyomán adtuk. A végén: „Amen.” Dallamát is közli. – Szövege megtalálható a *Cantus catholici* második kiadásában (1675, 27) és a későbbi kiadásaiban, továbbá a következő gyűjteményekben: *Turóci cationale* (XVII. sz. vége, 21), [*Enekeskönyv*] Lőcse 1654, 143; 1675, 198; 1696, 357; 1701, 353; *Kájoni János: Cationale catholicum* (Csík 1676, 41; 1719, 57).

Karácsonyi ének, a *Dies est laetitiae* kezdetű népszerű középkori kantiléna erősen átalakított változata. Korábbi magyar változata a *Winkler-kódex*-ből (1506, 338–50; lásd: RMKT I², 102–16) ismert. Egyes részleteit önálló énekként használták német, cseh és magyar nyelvterületen egyaránt. (RMDT I, 64. sz. jz.) A *Cantus catholici* változatáról PAPP GÉZA megállapította, hogy dallama is cseh eredetű, szövege pedig a *Nastal nám čas welmi weselý* kezdetű ének fordítása. (RMDT II, 217. sz. jz.) Az eredeti szövegnek a magyar fordításhoz nyilvánvalóan legközelebb álló változatát Szőlősy Benedek szlovák nyelvű énekeskönyve nyomán (*Cantus catholici, Pýsne katholicke.* [Lőcse] 1655, 35–36) közöljük:

1. NASTal nám čas, welmi weselý, Á nesmýrme vřessený.
R. Král nad Králí, á Pán nad Pánij ráčil se gest narodířti,
Gest se čemu podířitj. Bůh se ráčil naroditj;
A Cžlowékem ráčil byřti.
2. O prediwné, gest to, á nowé, A od wékůw neslýchané.
Aby Panna čistá počala, a w-čistoře porořila.
R. Pannenstwý gest ne zruřsila, Krále Krysta porořila;
A tak Swětu poslůžila.
3. Páne GEžyssj Kryste milý, Dag se nám z-nowů zrořířti.
Nedag dalé w-hrýssých trwařti, Ale ráč se smilowařti.
R. Pro twé swaté Narožeňý, Odpust nasse prowineňý,
Dag nám w-dobrem zetrwaňý.
4. K-tobě se hrýssnj vřýkáme, A za milost ře žádáme.
Nezamitag swého stworeňý, Pro twé swaté Narožeňý.
R. Pomniř na nás mily Pane, Kdyř nás pũgmeř z-této země,
Prygmiř nás k-sobě do Nebe. Amen.

Versforma: 17-17-24; a két első sor 9/8, a harmadik 8/8/8 osztású belső rímmel. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 217. sz.)

197.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 29. Kiad. MIR. 35, 45. – Előtte a latinja cím nélkül, dallammal. A főszövegben olvasható nótajelzés erre utal. A végén: „Amen ” – Szövege megtalálható még Kájoni János *Cationale catholicum*-ának első kiadásában (1676, 46–47), továbbá a *Cantus catholici* XVIII. századi kiadásában és a *Zemplényi-kézirat*-ban (1775–85, 46b).

II. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 29. – Címe, latinja, dallama mint az első kiadásban.

Karácsonyi ének, a *Beata immaculata, Virgo puerpera* kezdetű, Máriát dicsérő kantilénának fordítása. Latinja csak XVII. századi forrásokból ismert. (CHEVALIER, 2332; BÄUMKER, I, 349.) Másik magyar fordítása a kassai *Cantus catholici*-ben van meg. (Kassa 1674, 106; itt a latinja is.) Az eredeti szövegét a *Cantus catholici* nyomán közöljük:

1. Beata immaculata, Virgo puerpera:
Quam pura es creatura, tam digna viscera.
R. Concipere, in ubere, lumen paternae gloriae.
2. O Matrem, quae nostrum Patrem fundis in aera.
O florem; quae coeli rorem, trahis ab ubera.
Lactas DEVM infantulum, Coeli, terraeque Dominum.
3. O nate pro nobis date noster Emmanuël.
De fruge MARIAE suge, butyrum, lac, et mei.
Sunt dulcia, sunt lactea, sunt pura Matris ubera.
4. Primaeva seductrix Eva, dux morientium,
Tu vera salutis vena, Mater viventium,
Tu reseras, tu revocas, ad paradisi januam.
5. Nos dentis mali serpentis, morsus invaserat.
Divina sed medicina venena superat,
Tu Medicum das puerum, cujus est nomen oleum.
6. Regina, o Heroína, nova Jerusalem,
Sis bona nobis patrona, in ista Bethlehem;
Te Cherubim, te Seraphim laudant MARIAM perpetim.
7. Laudemus, et invocemus, fortem Mulierem,
MARIAM dulcem, et piam quae vincit Daemonem.
Hanc cordibus, hanc vocibus, hanc veneremur mentibus.

Versforma: 14-14-16; a sorok osztása 8/6 és 8/8. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 186. sz.)

2 teremtett állattya = teremtett lénye, teremtménye

7 Emmanuel – lásd: Iz 7, 14.

198.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 59–64. Kiad. MIR 35, 80–86. – Előtte a latinja *Hymnus S. Bernardi ad Christum Crucifixum* címmel és dallamával. A főszöveg élén a nótajelzés erre utal; míg a magyar cím a lapok felső szegélyén levő élőfejből való. A végén: „Amen.”

II. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 275–80. – Címe: *Magyarul; Azon Nótára*. Előtte a latinja *Hymnus S. Bernardi; ad Christum Crucifixum* címmel és a dallamával. A 2. versszak után a következő, refrénre vonatkozó megjegyzés olvasható: „Az utolsó két cikkelyt (Add Jesusom szeresselek, etc.) mindenik vers után kell mondani; avagy mást, ez négy közül akár melyiket: 1. Jesus, Lelkünk gyógyítója; Légy életünk gyámolítója. 2. Kínt látót szent Idvöztönk, Légy inségünkben segítönk. 3. Drága Jesus légy ébresztönk; Minden gonosztúl meg-mentönk. 4. Oh Jesus, add bünből félnem; Sebeid hiven szemlélnem.”

III. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 94–97. – Címe, dallama mint az első kiadásban. – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásaiban.

IV. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 181–86. – Címe: *Salve mundi salutare. Nota eadem*. Előtte a latinja *Hymnus Sancti Bernardi ad Christum Crucifixum* címmel. Nótajelzése nincs. – Szövege megtalálható még Kájoni második kiadásában is. (1719, 136–40.)

A XVIII. századi gyűjtemények közül szövege megtalálható még a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 194), *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797, 149), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (Eger 1797–98, 158).

Nagybőjti verses imádság a keresztfán függő Krisztus tagjai tiszteletére, a Szent Bernátnak tulajdonított, valójában Löweni Arnulftól való *Salve mundi salutare* kezdetű

vers fordítása. (CHEVALIER 18073; BÄUMKER I, 496.) Mivel a *Petri András-ék.*-ben (1630–31, 97a) az *Oh drágalátos nagy szentség* kezdetű ének nótajelzéseként szerepel a kezdősora, lehetséges, hogy korábban keletkezett; esetleg a Petri-kézirat elveszett lapjain is megvolt. Középkor végi fordítása a *Czech-kódex*-ben (1513, 43–67) és a *Thewrewk-kódex*-ben (1531, 283–97) található. (Lásd: RMKT I², 160–98.) Latin szövegét a *Cantus catholici* nyomán közöljük:

Ad pedes.

1. Salve Mundi salutare.
Salve, salve JESV chare.
Cruci tuae me aptare;
Vellem vere, tu scis quare,
Tuum mihi da amorem,
Tuo fac amore mori.
2. Acsi praesens sis, accedo,
Immo te praesentem credo:
O quam nudum hic te cerno!
Ecce tibi me prosterno,
Tuum mihi da amorem, etc.
3. Clavos pedum, plagas duras,
Et tam graves impressuras,
Circumplector cum affectu,
Tuo pavens in aspectu,
Tuum mihi da amorem, etc.
4. Grates tantae charitati
Nos agamus vulnerati:
O Amator peccatorum,
Reparator confractorum,
Tuum mihi da amorem, etc.
5. Quidquid est in me confractum,
Dissipatum, aut distractum,
Dulcis JESU totum sana.
Tu restaura, tu complana,
Tuum mihi da amorem, etc.
6. Te in tua Cruce quaero,
Prout queo, corde mero:
Me sanabis hic, ut spero:
Sana me, et salvus ero,
Tuum mihi da amorem, etc.
7. Plagas tuas rubicundas,
Et fixuras tam profundas,
Cordi meo fac inscribi:
Ut configar totus tibi,
Tuum mihi da amorem, etc.
8. Dulcis JESV, pie DEUS,
Ad te clamo, licet reus,
Praebe mihi te benignum:
Ne repellas me indignum,
Tuum mihi da amorem, etc.
9. Coram Cruce procumbentem,
Hosque pedes complectentem,
JESV bone non me spernas:
Sed de Cruce sancta cernas,
Tuum mihi da amorem, etc.
10. In hac Cruce stans directe,
Vide me, o mi Dilecte,
Ad te totum me converte;
Esto sanus, dic aperte,
Tuum mihi da amorem, etc.

Ad Genua.

11. Salve JESV Rex Sanctorum,
Spes votiva peccatorum,
Crucis ligno tamquam reus
Pendens homo verus DEVS,
Tuum mihi da amorem, etc.
12. O quam pauper! o quam nudus!
Qualis es in Cruce ludus?
Derisorum jocus factus,
Sponte tamen, non coactus,
Tuum mihi da amorem, etc.
13. Sanguis tuus abundanter
Fusus fluit incessanter,
Totus lotus in cruore,
Stans in maximo dolore,
Tuum mihi da amorem, etc.
14. O Majestas infinita!
O egestas inaudita!
Quis pro tanta charitate,
Quaerit te in veritate,
Tuum mihi da amorem, etc.
15. Quid sum tibi responsurus,
Actu vilis, corde durus?
Quid rependam Amatori,
Qui elegit pro memori,
Tuum mihi da amorem, etc.
16. Amor tuus, amor fortis,
Quem non vincunt jura mortis:
O quam pia me sub cura,
Tua foves in pressura,
Tuum mihi da amorem, etc.
17. Ecce tuo prae amore,
Te complector cum rubore:
Me coopto diligenter,
Tu scis causam evidenter;
Tuum mihi da amorem, etc.
18. Hoc quod ago, non te gravet,
Sed me sanet, et me lavet,
Inquinatum et aegrotum,
Sanguis hic fluens per totum,
Tuum mihi etc.
19. In hac Cruce, te cruentum,
Te contemptum, et distentum,
Ut requiram, me impelle:
In hac imple meum velle,
Tuum mihi da etc.
20. Ut te quaeram mente pura,
Sit haec mea prima cura:
Non est labor, nec gravabor,
Sed sanabor, et mundabor,
Tuum mihi da etc.

Ad Manus.

21. SALve JESV Pastor bone,
Fatigatus in agone,
Qui per lignum es distractus,
Et ad lignum es compactus,
Tuum mihi da amorem, etc.
22. Manus sanctae vos avete,
Rosis novis adimpletae;
Hos ad ramos dire junctae,
Et crudeli ferro punctae,
Tuum mihi da amorem, etc,
23. Ecce fluit circumquaque,
Manu tua de utraque,
Sanguis tuus copiose,
Rubicundus instar Rosae,
Tuum mihi da amorem, etc.
24. Manus clavis perforatas,
Et cruore purpuratas,
Corde premo prae amore,
Sitibundo bibens ore,
Tuum mihi da amorem, etc.
25. O quam large te exponis,
Promptus malis, atque bonis:
Trahis pigros, pios vocas,
Et in tuis ulnis locas,
Tuum mihi da amorem, etc.
26. Ecce tibi me praesento,
Vulnerato et cruento.
Semper aegris misereris:
De me ergo ne graveris,
Tuum da mihi amorem, etc.
27. In hac Cruce sic extensus,
In te meos trahe sensus,
Meum posse, velle, scire,
Cruci tui fac servire,
Tuum mihi da amorem, etc.
28. In tam lata Charitate,
Trahe me in veritate:
Propter tuam Crucem almam,
Trahe me ad Crucis palmam,
Tuum mihi da amorem, etc.
29. Manus sanctae vos amplector,
Et gemendo condelector:
Grates ago plagis tantis,
Clavis duris, guttis sanctis,
Tuum mihi da etc.
30. In cruore tuo lotum,
Me commendo tibi totum:
Tuae sanctae manus istae
Me defendant, JESV Christe,
Tuum mihi da amorem, etc.

Ad Latus.

31. SALve JESU summe bonus,
Ad parcendum nimis pronus:
Membra tua macilenta,

- Quam acerbe sunt distenta,
Tuum mihi da etc.
32. Salve Latus Salvatoris,
In quo latet mei dulcoris,
In quo patet vis amoris,
Ex quo scatet fons cruoris,
Tuum mihi da amorem, etc.
33. Ecce tibi appropinquo,
Parce JESV, si delinquo:
Verecunda quidem fronte,
Ad te tamen veni sponte,
Tuum mihi da etc.
34. Salve mitis apertura,
De qua manat vena pura,
Porta patens et profunda,
Super rosam rubicunda,
Tuum mihi da amorem, etc.
35. Odor tuus super vinum,
Virus pellens serpentinum:
Potus tuus potus vitae,
Qui sititis, huc venite,
Tuum mihi etc.
36. Plaga rubens aperire,
Fac cor meum te sitire:
Sine me in te transire,
Vellem totus introire,
Tuum mihi da amorem, etc.
37. Ore meo te contingo,
Et ardenter ad me stringo,
In te meum cor intingo,
Et ferventi corde lingo,
Tuum mihi da amorem, etc.
38. O quam dulcis sapor iste!
Qui te gustat JESV Christe,
Tuo victus a dulcore,
Mori posset pro amore,
Tuum mihi etc.
39. In hac fossa me reconde,
Infer meum cor profunde:
Ubi latens incalescat,
Et in pace conquiescat,
Tuum mihi da etc.
40. Hora mortis meus flatus
Intret, JESVS, tuum latus:
Hinc expirans in te vadat,
Ne hunc Leo trux invadat,
Tuum mihi etc.
- Ad Pectus.
41. SALve salus mea DEUS,
JESU dulcis Amor meus;
Salve Pectus reverendum,
Cum tremore contingendum,
Tuum mihi etc.
42. Ave Thronus Trinitatis,
Arca latae Charitatis,
Firmamentum infirmitatis,
Pax et pausa fatigatis,
Tuum mihi da etc.

43. Salve JESU reverende,
Digne semper inquirende:
Me praesentem hic attende,
Accedentem me succende,
Tuum mihi etc.
44. Pectus mihi confer mundum,
Ardens, pium, gemebundum,
Voluntatem abnegatam.
Tibi semper conformatam, etc.
45. JESU dulcis Pastor pie,
Fili DEI et MARIAE,
Lava fonte tui cordis,
Foeditatem meae sordis,
Tuum mihi da amorem, etc.
46. Ave Splendor et figura,
Summi DEI Genitura:
De Thesauris tuis plenis,
Fer afflictis et egenis,
Tuum mihi da etc.
47. Dulce JESU Christi Pectus,
Tuo fiam dono rectus,
Absolutus a peccatis,
Ardens igne charitatis,
Tuum mihi da etc.
48. Tu Abyssus es Sophiae:
Angelorum Harmoniae,
Te collaudant, ex te fluxit,
Quod Joannes cubans suxit,
Tuum mihi da etc.
49. Ave fons benignitatis,
Plenitudo Deitatis
Corporalis in te manet:
Vanitatem in me sanet,
Tuum mihi da etc.
50. Ave verum Templum DEI,
Precor, miserere mei:
Tu totius Arca boni,
Fac Electis me apponi,
Tuum mihi da etc.
- Ad Cor.
51. Summi Regis Cor aveto,
Te saluto corde laeto,
Te complecti me delectat,
Et hoc meum cor affectat,
Tuum mihi da etc.
52. Quo amore vincebaris,
Quo dolore torquebaris,
Cum te totum exhaurires,
Ut te nobis impertires,
Tuum mihi da etc.
53. O Mors illa quam amara,
Quam immitis, quam avara,
Quae per cellam introivit,
In qua mundu ita vivit,
Tuum mihi da etc.

54. Propter mortem, quam tulisti,
Quando pro me defecisti,
Cordis mei o Cor dilectum,
In te meum rape affectum,
Tuum mihi da etc.
55. O Cor dulce, praedilectum,
Munda meum cor illectum,
Et in vanis induratum,
Pium fac et timoratum,
Tuum mihi da etc.
56. Per medullam cordis mei,
Peccatoris atque rei,
Tuus amor transferatur,
Quo Cor totum rapiatur,
Tuum mihi da etc.
57. Dilatare, aperire,
Tamquam Rosa fragrans mire,
Cordi meo te conjunge,
Unge illud, et compunge:
Tuum mihi da etc.
58. Quidnam agat, nescit vere,
Nec se valet cohibere:
Nullum modum dat amori:
Multa morte vellet mori,
Tuum mihi da etc.
59. Viva cordis voce clamo,
Dulce cor, te namque amo:
Ad cor meum inclinare,
Ut se possit applicare,
Tuum mihi da etc.
60. Tuo vivat in amore,
Ne dormitet in torpore:
Ad te oret, ad te ploret,
Te honoret, te adoret,
Tuum mihi da amorem etc.
61. Rosa cordis aperire,
Cujus odor fragrat mire:
Te dignare dilatate,
Fac cor meum anhelare,
Tuum mihi da amorem etc.
62. Da cor cordi sociari,
Tecum JESU vulnerari:
Nam cor cordi similatur,
Si cor meum perforatur,
Tuum mihi da etc.
63. Infer tuum intra sinum
Cor, ut tibi sit vicinum
In dolore gaudioso,
Cum deformi specioso,
Tuum mihi da etc.
64. Hic hic pauset, hic moretur,
Ecce jam post te movetur,
Te ardenter vult sitire:
JESU, noli contraire,
Tuum mihi da amorem etc.

Ad Faciem.

65. SALve Caput cruentatum,
Totum spinis coronatum,
Conquassatum, vulneratum,
Arundine verberatum,
Tuum mihi da etc.
66. Salve, cujus dulcis vultus,
Immutatus et incultus,
Immutavit suum florem,
Totus versus in pallorem,
Tuum mihi da etc.
67. Omnis vigor, atque viror,
Hinc recessit; non admiror:
Mors apparet in aspectu,
Totus pendens in defectu,
Tuum mihi da etc.
68. Sic affectus, sic despectus,
Propter me sic interfectus,
Peccatori tam indigno,
Cum amoris intersigno,
Tuum mihi da etc.
69. In hac tua Passione,
Me agnosce Pastor bone:
Cujus sumsi mel ex ore,
Haustum lactis cum dulcore,
Tuum mihi da etc.
70. Non me reum asperneris,
Nec indignum dedigneris:
Morte tibi jam vicina,
Tuum caput hic reclina,
Tuum mihi da etc.
71. Tuae sanctae Passioni
Me gauderem interponi,
In hac Cruce tecum mori,
Praesta Crucis Amatori:
Tuum mihi da amorem etc.
72. Morti tuae tam amarae,
Grates ago JESU chare,
O mi clemens, pie DEUS,
Fac quod petit tuus reus,
Tuum mihi da etc.
73. Dum me mori est necesse,
Noli mihi tunc deesse:
In tremenda mortis hora,
Veni JESV absque mora,
Tuum mihi da etc.
74. Cum me jubes emigrare,
JESV chare, tunc appare:
O Amator complectende,
Temetipsum tunc ostende,
Tuum mihi da amorem,
Tuo fac amore mori.

Versforma: 8-8-8-8-8-8. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 197/I. sz.)

16 mi sebesek = minket, akiket a bűn megsebzett

18 éppétőjet = építőjét, helyreállítóját

22 fel-állattad = felállítottad

28 kútaidat – a latinban: „Et fixuras tam profundas;” a fordító a hasonlat eredeti értelmét egy képpel toldja meg: sebeidet, amelyek olyan mélyek, mint a kút.

37 meg-vetöt = meg vetettet

41 Eppen = épségben

46 ment = felment

50 meg-taglott – összevagdostott, megsebesített

76 s' vetett = és megvetett, lenézett

77 mivellyed = tedd, add meg, hogy keressetek

103–104 A két sor értelme: megmutatom magam neked, akit megfeszítettek és megsebesítettek értettem.

126 Utalás Szent Pál hasonlatára a kereszt botrányáról, gyalázatáról. (Lásd: Galat 5, 11.) A fordító ezzel helyettesíti a latin szöveg bonyolultabb képét; az eredeti értelmet azonban hűen követi.

137 kinn = akin, amelyen keresztül

152 benned részek = benned van részük, belőled részesülnek

155 hasadékban = az oldalán levő seb hasadékában.

159 én lelkem ki-mégyen – ti. a testemből, azaz: meghalok.

167 Zeczele = széke; itt: székhelye.

185 kit vár szegénység = amire várnak a szegények

192 A latin szövegben a „cubans” kifejezés árulja el a kép értelmét: Szent János apostol az utolsó vacsorakor Jézus mellén nyugodott. Lásd: Jn 13, 23.

216 fel-vettél esetért = a bűnben való elesésért váltságul magadra vállaltad

248 töltvén sebbel = sebezsd meg szeretetteddel

253 Jókkal tellyes = amelyekből jó árad, származik

258 meg sem csökkenik = nem lanyhul

270 Az eredeti latin szöveget a szoros fordítás helyett a 21. zsoltárból vett, Krisztusra vonatkoztatott képpel (kiszáradt cserép) helyettesíti. Lásd: Zsolt 21. 16.

277–78 A 19. zsoltárból kölcsönzött kép. Lásd: Zsolt 19, 11.

293 ne állj hátra = ne légy távol

Nyomtatott kiadásai és kéziratjai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 65. Kiad. MIK 35, 87–88. – Előtte a latinja *Hymnus de S. Cruce pro Dominica Passionis* címmel és dallammal. A végén: „Amen.” – Szövege változatlanul megtalálható a *Cantus catholici* második kiadásában (1675, 98) és a XVIII. századi kiadásokban.

II. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 322–23. – Címe: *Vexilla Regis. Sz. Keresztről. Nótája, fol. 250.* A nótajelzés a *Dicsőítsük magas égben* kezdetű ének dallamára utal.

III. **Pécsi ék.** 1674, 41a–b. – Címe: *De exaltatione Sancte Crucis. XIV 7bris. Nota est Folio 19.* [Későbbi kézzel:] *O gloriosa.*

IV. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 187. – Címe: *Vexilla Regis. Nota eadem.* Előtte a latinja *Hymnus de Sancta Cruce pro Dominica Passionis* címmel, nótajelzés nélkül. – Szövege megtalálható még e mű második kiadásában is. (1719, 140.)

V. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 144b. – Címe: *Vexilla regis. Nota eadem. 1679 eszten.* Csak az első 16 sor van meg; ennek végén a 144b lap alján az „aldot” őrszó utal a versnek ma már hiányzó folytatására.

A XVIII. századi források közül szövege megtalálható még a következőkben: *Maracsko Anzelm-ék.* (XVIII. sz. első fele, 103), *Bozóki Mihály kéziratos énekgyűjteménye* (XVIII. sz. 2. fele, 157), *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797, 165), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (Eger 1797–98, 128).

Krisztus kereszttéről szóló nagybőjti ének, a VI. században élt Venantius Fortunatus *Vexilla regis prodeunt* kezdetű himnuszának fordítása. (CHEVALIER 21480; AH 2, 45; 50, 74.) Latinja mint a virágvasárnapi (Dominica Palmarum) vesperás himnusza a hazai liturgikus gyakorlatban is általánosan ismert volt. (RADÓ 709. sz.) A fordító azonban nem az eredeti középkori szöveget, hanem a VIII. Orbán-féle breviáriumreform átalakított változatát használta. (WACKERNAGEL I, 345.) Ezt a szöveget a *Cantus catholici* nyomán közöljük:

1. Vexilla Regis prodeunt,
Fulget Crucis mysterium,
Qua vita mortem pertulit,
Et morte vitam protulit.
2. Quae vulnerata, lanceae,
Mucrone diro, criminum:
Ut nos lavaret sordibus,
Manavit unda, et sanguine.
3. Impleta sunt, quae concinit,
David fideli carmine.
Dicendo nationibus
Regnavit a ligno DEUS.
4. Arbor decora, et fulgida,
Ornata Regis purpura,
Electa digno stipte,
Tam sancta membra tangere.
5. Beata cujus brachiis,
Pretium pendit saeculi.
Statera facta corporis,
Tulitque praedam tartari.
6. O Crux ave spes unica,
Hoc Passionis tempore,
Piis adauge gratiam,
Reisque dele crimina.
7. Te fons salutis Trinitas,
Collaudet omnis spiritus,
Quibus Crucis victoriam
Largiris, adde praemium.

Versforma: 8-8-8-8. – A himnuszt eredetileg az 1651-i *Cantus catholici*-ben is megtalálható gregorián dallamra énekelték (vö. RMDT II, 493). Az 1674-i *Cantus catholici* nótajelzésében idézett dallam e kiadás sajátja. (RMDT II, 89. sz.)

3 Kinn = amelyen

10–12 Dávid királynak mondása – a neki tulajdonított idézet („Regnavit a ligno Deus” – „Uralkodott Isten a’ fán”) eredete ismeretlen. BABITS MIHÁLY ezekről a sorokról megjegyezte, hogy a „zsoltárcitátum szövege hiányzik a Vulgátából”. (Amor Sanctus Bp. 1933, 235.)

19 mérője = mérője

200.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici**. [Lőcse] 1651, 67–69. Kiad. MIR 35, 90–92. – Dallamát is közli.

II. **Cantus catholici**. Nagyszombat 1675, 100–02. – Címe, dallama mint az első kiadásban. – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásában.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 229–31. – Címe: *BOLDOG SZÜZ MARIA SIRALMA. Nagy-Péntekre.* Nótajelzése nincs. – Szövege változatlanul megvan a második kiadásban is. (1719, 178.)

A XVIII. századi források közül szövege megtalálható még a következőben: *Benkes István katolikus énekeskönyve* (1781, 37b).

Mária-siralom, a kereszt tövében álló Szűz Mária panasza. Forrását nem ismerjük. PAPP GÉZA a dallamát olasz laudák motívumaival hozza kapcsolatba. (RMDT II, 28.) Lehetséges, hogy a szövege is innen származik. Egyes fordulataival a középkori Mária-siralomokban, planctusokban gyakran találkozunk. Ennek szemléltetésére az alábbi jegyzetekben a legrégebb és legismertebb planctusunknak, az *Ómagyar Mária-siralom-nak Planctus ante nescia* kezdetű latin mintájából (AH 20, 156–58) néhány párhuzamos helyet idézünk.

21 AH 20 156: 2a Fili, dulcor unice, | Singulare gaudium, | Matrem flentem respice | Conferens solatium.

35 AH 20, 157: 8b Nato, quaeo parcite, | Matrem crucifigite | Aut in crucis stípíte | Nos simul affigite | Male solus moritur.

37 AH 20, 157: 9b Utinam sic dolebam, | Ut dolore peream, | Nam plus est dolori | Sine morte móri, | Quam perire citius.

51 AH 20, 157: 10b Solem privat lumine | Quomodo luceret? | Aegrum medicamine, | Unde convaleret?

61 AH 20, 157: 10a Quid stupes, gens misera | Terram se movere, | Obscurari sidera, | Languidos lugere? – 12b Quid fecisti, fontium | Prosint tibi flumina | Sitim sedant omnium | Cuncta lavant crimina.

Versforma: 10-10-8-8-9-8-8-6-6-9-9-7-7; rímelése: A-A-B-B-C-D-D-E-E-F-F-G-G. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 273. sz.)

68 Csekkennyetek = csillapodjatok, mérsékeljétek magatokat.

201.

Nyomatott kiadásai:

I. **[Szóló Benedek:] Cantus catholici.** [Lócse] 1651, 71. Kiad. MIR 35, 94. – Előtte a latinja *CANTVS DE RESVRRECTIONE DOMINI. Husvétii Enekek.* Összefoglaló címmel és a dallammal; ez utóbbira utal a magyar szöveg felirata. A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még a második kiadásban (1675, 105), a *Cantus catholici* valamennyi későbbi kiadásában, továbbá Kájoni János *Cationale catholicum*-ában (Csík 1676, 245; 1719, 188), ahol az egyébként változatlan szöveg után még ez olvasható: „Azon Enekeknek, más Nótája. FEL-támadt Christus ez napon, Alleluja, alleluja, alleluja. Hogy az Ember vigadozzon. Alle, alleluja. Szörnyü halált, etc. Ut supra.” A XVIII. századi gyűjtemények közül megvan az *Écsi ék.*-ben (1700–25, 236), *Paksi Márton György-ék.*-ben (1760, 274). Megvolt a jelenleg lappangó *Zemlény János-ék.*-ben (1668, 63a–64a; ErdM 1939, 359).

II. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 338. – Címe: *Magyarul: Azon Nótára.* Előtte a latinja *ALIA* címmel és az ének kottájával. A lapok felső szegélyén élőfejben a „HUSVETRA VALÓ ENEKEK” cím olvasható. – Ez a szöveg az 1651-i *Cantus catholici* verziójának lényegesen átalakított változata. Emiatt szövegét a főszövegben második helyen teljes egészében közöljük.

Húsvéti ének, amely Krisztus feltámadásának evangéliumi történetét mondja el. Lásd: Mt 28, 1–19, Mk 16, 1–12, Lk 24, 1–12, Jn 20, 1–30. A *Surrexit Christus hodie, Alleluja* kezdetű Benedictus-trópus fordítása. (CHEVALIER 19935.) A XVI. századból való latin énekek sok változata ismeretes. A *Cantus catholici*-ben található szöveg azonban ezek egyikével sem azonosítható. (Lásd: WACKERNAGEL I, 175–77.) Korábbi magyar fordítása azonos kezdettel Telegdi Miklós prédikációs gyűjteménye második kötetének függelékében található. (*Evangeliomoknac magyarázatiánac ... második része* Nagyszombat 1678, 41. RMKT I², 434.) Latin szövegét a *Cantus catholici* nyomán közöljük. (Lásd még: DANKÓ 347–48.)

1. Surrexit Christus hodie: Alleluja,
Laus sit DEO, DEO nostro.
Humano pro solamine. Alleluja.
Laus sit DEO, DEO nostro.
2. Mortem qui passus pridie. All.
Miserrimo pro homine. All.
3. Mulieres ad tumulum. All.
Dona ferunt aromatum. All.
4. Album cernentes Angelum. All.
Annuntiantem gaudium. All.
5. Mulieres o tremulae. All.
In Galileam pergite. All.

6. Discipulis hoc dicite, All.
Quod surrexit Rex gloriae. All.
7. Apparuit primo Matri, All.
Post Magdalenae dolenti. All.
8. Petro de-hinc, et caeteris, All.
Apparuit Apostolis. All.
9. In hoc Paschali gaudio, All.
Benedicamus Domino. All.
10. Laudetur Sancta Trinitas, All.
DEO dicamus gratias All.
Laus etc.

Versforma: 12-7-12-7. – A XVI. századból származó és a *Cantus catholici* kiadásában is megtalálható dallama legkorábban az *Eperjesi graduál*-ból ismert. (RMDT I, 146. sz.)

202.

Nyomatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici**. [Lőcse] 1651, 77–78. Kiad. MIR 35, 101–02. – Címe: *MAS REGI ENEK*. A főszövegben olvasható címet a nyomtatvány felső szegélyén levő élőfejből („HUSVETI ENEKEK”) alakították. Dallamát is közli. – Szövege megtalálható még e mű második kiadásában (1675, 111–12), a *Cantus catholici* valamennyi későbbi kiadásában, Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (Csík 1676, 248; 1719, 190), a XVIII. századi források közül az *Écsi ék*-ben (1700–25, 241) és *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv*-ében (Vác 1797, 177).

II. **Cantus catholici**. Kassa 1674, 351–52. – A „HUSVETRA VALÓ ENEKEK” között; címe *MAS*. Dallamát is közli.

Húsvéti ének, amely Krisztus feltámadásának evangéliumi történetét mondja el. (Lásd a 201. sz. ének jegyzetét.) Forrását nem ismerjük. Tartalma szerint leginkább a *Victimae paschali laudes* kezdetű húsvéti szekvenciával állítható párhuzamba, amint a dallama is azzal rokon. A *Christ ist erstanden* kezdetű német változatainak szövegével maradék nélkül nem azonosítható. (WACKERNAGEL II, 726–33.) A magyar fordításban a refrén végén levő „Kyrie eleison, Alleluja” arra enged következtetni, hogy az eredetije tropizált kyrie lehetett.

Versforma: 14-14-13-13-16; az első két sor 7/7, a második kettő 6/7 és az utolsó 7/9 osztású (ha a „Kyrie” két szótagosnak számít). – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 262/I. sz.)

1–5 Halált meg győzé – utalás Szent Pál levelére: 2 Tim 1, 10.

2 Atyákat szabadíta – a pokol tornácából, a limbusból.

6 hajnalban – az evangélium elbeszélése szerint (Mk 16, 2) a feltámadás kora reggel történt.

7 Oroszlán – a hasonlat a Jelenések könyvének egy Messiásra vonatkoztatott mondatával kapcsolatos: „ímé győzedelmessé lött a’ Júda nemzetségéből-valo oroszlány, a’ Dávid gyökere, meg-nyitni a’ könyvet, és fel-bontani annak hét pechétit” (Jel 5, 5). Egyetlen hely a Szentírásban, ahol az oroszlán nem ragadozó vadként szerepel. A folytatás („poklok kapuit rontván”), de az ének első két strófája a maga egészében is rokonságot mutat a *Surgit Christus cum tropheo* kezdetű húsvéti szekvenciával, amelyet a himnológiai szakirodalom csak magyarországi forrásokból tart nyilván. (CHEVALIER 19918; DANKÓ 348; RADÓ 672. sz.) A szekvencia első két strófáját itt idézzük:

Surgit Christus cum tropheo
Nam ex agno factus leo
Sollemni victoria.

Mortem vicit sua morte:
Reseravit seram porte
Sue mortis gratia.

A továbbiakban ez a nyilvánvaló párhuzamosság eltűnik.

8–9 Vasárnap hajnalban asszonyok mentek a sírhoz (Lk 16, 1–7).

10–13 Jézus megjelent Mária Magdolnának (Jn 20, 11–18).

203.

Nyomatott kiadásai és kézirat:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici**. [Lőcse] 1651, 78–79. Kiad. MIR 35, 102–03. – Előtte a latin eredetije, kottával. A főszöveg nótajelzése erre utal. A végén: „Amen.” – Szövege változatlanul található a *Cantus catholici* második (1675, 112–13) és a későbbi kiadásában.

II. **Balogi cantionale**. 1659, 228–29. – Címe: *MAS*.

III. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 335–36. – Címe: *MÁS: Azon Nótára.* A nótajelzés az előtte levő *Örülj, örvendezz Szent Szűz* kezdetű Mária-antifóna dallamára utal: „Nótája fol. 168”; ahol viszont az *Ó Istennek szent anyja* kezdetű kottás Mária-ének található. – Ez, a gyűjtemény első verziója, az 1651-i *Cantus catholici* szövegének lényegesen átalakított változata; a nagyszámú eltérés miatt főszövegben teljes egészében közöljük.

IV. **Uo.** 344–45. – Címe: *MAS: Melynek Nótája, fol. 168.*, a nótajelzés a III. forrásnál is idézett *Ó Istennek szent Anyja* kezdetű ének dallamára utal. – Ez a szöveg a gyűjtemény második verziója, amely az első átalakításából és továbbfejlesztéséből keletkezett.

V. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 249. – Címe: *Resurgente Domino. Nota: Christus fel-támada etc.* A végén: „Amen”. Előtte a latinja *ALIUS* címmel; benne a „Jubilemus, Exultemus” refrén stróféként csak egyszer, a második sor végén van meg. A magyar szöveg öt strófából áll, amelyeknek első négy sora az 1651-i *Cantus catholici* verziójának soraiból és részben annak refrénjéből tevődik össze; az ötödik sorban azonban új refrén olvasható. E lényeges eltérések miatt ezt a változatot is főszövegben adjuk. A nótajelzés a *Cationale catholicum* 235. lapján található, *Krisztus feltámada, mi bűnünket elmosá, és kiket ő szerete* kezdetű énekre utal. – Szövege változatlanul megvan Kájoni második kiadásában is. (1719, 191.)

A XVIII. századi kéziratos gyűjtemények közül megtalálható az *Écsi ék.*-ben (1700–25, 242).

Húsvéti ének, a *Resurgente Domino* kezdetű kantiléna fordítása. A himnológiai szakirodalom DANKÓ közvetítésével a Kájoninál olvasható latin szöveget tartja nyilván. (CHEVALIER 32895; DANKÓ 345.) Másik XVII. századi fordítása protestáns forrásokból ismert. (*Keresztyéni isteni dicséreték.* Lőcse 1635, 420. *Eperjesi graduál* 1635–52, 205b.) Ennek két első strófája azonos a *Cantus catholici* szövegével; a további szövege azonban más fordítás. – Az ének latin eredetjét a *Cantus catholici* nyomán közöljük:

1. Resurgente Domino,
Jubilemus, exultemus,
Qui pependit in ligno,
Jubilemus, exultemus.
2. Si non resurexisset,
Jubilemus, Exultemus.
Reus homo mansisset,
Jubilemus, Exultemus.
3. Mortis ejus praemia,
Jubilemus, Exultemus.
Sunt nostra solatia.
Jubilemus, Exultemus.
4. Ejus Resurrectio,
Jubilemus, Exultemus.
Est mortis destructio,
Jubilemus, Exultemus.
5. Inferni vastatio,
Jubilemus, Exultemus.
Est poli apertio.
Jubilemus, Exultemus.
6. Ergo cum tripudio,
Jubilemus, Exultemus.
Plaudat omnis Cantio.
Jubilemus, Exultemus.
7. Gloria sit aeterno,
Jubilemus, Exultemus.
Patri, atque Filio.
Jubilemus, Exultemus.
8. Simul, ac Paraclyto,
Jubilemus, Exultemus.
DEO uni, et Trino.
Jubilemus, Exultemus.

Versforma: I. forrásban: 7-8-7-8, rímelése A-B-A-B; III. forrásban 7-6-7-6; V. forrásban: 7-7-7-7-16. – Az első szövegváltozat dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből (RMDT II, 47. sz.), a harmadiknak nótajelzésében idézett dallam az 1674-i *Cantus catholici*-ből (RMDT II, 45a sz.), az ötödiknek nótajelzésében idézett XVI. századi dallam pedig ugyancsak az 1651-i *Cantus catholici*-ből (RMDT I, 68. sz.) ismert.

Nyomtatott kiadásai és kéziratai:

I. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 107–10. Kiad. MIR 35, 136–38. – Címe: *MAS REGI ENEK. Nagy Bóldog Aszszony napjára*. Dallamát is közli. A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 414; 1719, 340) és a *Pálffy Márton-ék.*-ben (1694 k., 6a–7a).

II. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 520–21. – Címe: *XV. AVG. Nagy Bóld. Aszszonyról. Nótája, fol. 41.* A nótajelzés az *Ó ékes szép virág, édes Jézus* kezdetű adventi énekre utal. – Rövidített és átalakított szöveg; ezért a főszövegben második helyen teljes egészében közreadjuk.

III. Pécsi ék. 1674, 31b–33b. – Címe: *De assumptione Beatae Mariae Virginis XV Avgvsti Nota in* [csak ennyi!].

IV. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 200–02. – Címe mint az első kiadásban, csak a „régí ének” megjegyzés maradt el. Dallama ugyanaz. – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásában.

V. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 12b–14b. – Címe: *Nagy boldog aszoni napiara 1679.* A végén: „Amen Amen.” Nótajelzése nincs.

Megvolt a jelenleg lappangó *Zemléný János-ék.*-ben (1668, 77a–79a; ErdM 1939, 360). A XVIII. századi gyűjtemények közül megtalálható még a következőkben: *Bocskor-kódex* (1716–39, 117a), *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797, 73), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (Eger 1797–98, 399).

Szűz Máriát dicsérő ének Nagyboldogasszony napjára. (Assumptio B. M. V. aug. 15.) Forrása ismeretlen. A versszerző felhasználta az ünnep liturgikus szövegeiből több, Szűz Máriára alkalmazott bibliai idézetet és a középkori Mária-költészet hagyományos képeit, hasonlatait.

Versforma: 10-10-10-10; a sorok ütemosztása: 4/6. – Az első szövegváltozat dallama az 1651-i (RMDT II, 103. sz.), a másodiké az 1674-i *Cantus catholici*-ből (RMDT II, 205. sz.) ismert.

13–15 Utalás az ószövetségi Jézus Sirák könyvének egy helyére, amely ugyancsak szerepel a liturgikus szövegekben: „És így Sionban meg-erősítettem, és a’ meg-szentelt városban hasonló-képpen meg-nyugodtam, és Jerusalemben az én hatalmom.” (Eccli 24, 15.)

21–28 A Szűz Mária zsolozsmájában szereplő zoltáridézetre utal: „A’ királyné jobb kezed-felől állott aranyas ruházatban: környül-vétetvén sok-színű ékességgel.” (Zsolt 44, 10.)

29–32 Utalás az *Énekek éneké*-nek a Szűz Mária-zsolozsmában idézett mondatára: „Kichoda ez a’ ki elő-jő mint a’ felkelő hájnal, szép mint a’ hóld, választott mint a’ nap, rettenetes mint a’ táboroknak el-rendelt serege?” (6, 9.)

53 A’ leg-jobbik részt – Mária és Márta evangéliumi jelenetében Mária a „jobbik részt választotta” (Lk 10, 42).

59 Talantomit – lásd: Mt 25, 14–30.

205.

Nyomtatott kiadásai és kézírata:

I. [**Szólósy Benedek:**] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 110–12. Kiad. MIR 35, 139–41. A dallamát is közli. A végén: „Amen.”

II. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 459–60. – Nótajelzése: „Nótája, fol. 171. De az első cikkely nem kettőztetik.” Ez az *Ave regina coelorum, heroina angelorum* kezdetű Mária-antifónára utal, amelynek dallama a jelzett helyen megtalálható. – Szövege rövidített és lényegesen átalakított; ezért a főszövegben második helyen teljes egészében közöljük.

III. **Pécsi ék.** 1674, 38b–41a. – Címe: *De nativitate B. Mariae Vir. VIII 7bris Nota folio 79.* A kézirat hiányosságai miatt nem lehet megállapítani, hogy ez a nótatalás mire vonatkozhatott.

IV. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 203–05. – Címe, dallama mint az első kiadásban. – Szövege megtalálható még e gyűjtemény későbbi kiadásában is.

V. **Kájoni János: Cantionale catholicum.** Csik 1676, 417–18. – Címe mint az I. forrásban, alatta: „Nota: Ebredgyél-fel Világ büneidből, etc.” A főszövegben az I. változatnál a nótajelzés innen való.

Szűz Máriát dicsőítő ének Kisboldogasszony ünnepére. (Nativitas B. M. V., szept. 8.) Forrása ismeretlen. A versszerző a középkori Mária-költészet és a prédikációs irodalom ismert képeiből, hasonlataiból meríthetett.

Versforma: 10-10-10-14 és 8-8-8-8-9. Az első változatban a negyedik sor mindig 8/6 osztású. – Az első szövegváltozat XVI. századból való dallama az 1651-i (RMDT I, 219. sz.), a másodiké az 1674-i *Canus catholici*-ből (RMDT II, 215. sz.) ismert.

206.

Nyomtatott kiadásai:

I. [**Szólósy Benedek:**] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 118. Kiad. MIR 35, 146–48. – Előtte a latinja a dallamával; a főszövegben a nótajelzés erre utal. A végén: „Am.” – Szövege megtalálható még Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 376; 1719, 304).

II. **Cantus catholici.** Kassa 1674, 485–86. – Címe: *MAGYARUL: Azon Nótára.* Előtte a latinja ezzel a felirattal: „Alia, cuius Melódia, fol. 369.” A dallamutalás a pünkösti Sanctus-ra vonatkozik, amelynek dallamát is közli.

III. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 211. – Címe, dallama mint az első kiadásban. – Ez a szöveg van e gyűjtemény többi későbbi kiadásában is.

Megvolt a jelenleg lappangó *Zemléný János-ék.*-ben. (1668, 22b; ErdM 1939, 357.) A XVIII. századi gyűjtemények közül megtalálható még az *Écsi ék.*-ben. (1700–25, 124.)

Szűz Máriát, mint a „Magyarok Patronáját” dicsőítő, közbenjárását kérő ének, az *O Maria, virgo pia, magna mortalium patrona* kezdetű latin ének fordítása. (CHEVALIER 30665.) Az egyes strófák harmadik sora élén levő R. (= Responsorium) arra utal, hogy az első két sort előénekesek vagy a kántor, a harmadikat pedig a nép, a kotta szerint ismételve kétszer énekelte. Az eredetijét, amelyet a himnológiai szakirodalom DANKÓ nyomán (i. m. 385) Kájoniból idéz, a *Cantus catholici* szerint közöljük

1. O MARIA, Virgo pia, magna mortalium patrona.
Tuum decus, quamvis caecus, et pulchra coeli cernit dona.
R. Tibi supplex cadit terra, canit praeconia sincera.
2. O MARIA, nos in via, et tu in patria triumphas,
Nos extrema torquent mala, et tu in gloria exultas.
R. Ne nos pupillos relinque, sed in periculis defende.
3. O MARIA Mater pia, et afflictorum consolatrix,
Inter luctus, tuos vultus, spectamus magna Imperatrix.
R. Pectus suspirat, et dolor, ad Matrem currit gemens amor.
4. Coeli Princeps, et Regina, reple nos gratia divina.
Orci diras, pelle hydras, o mundi grandis Heroína.
R. Sub tuis signis pugnamus, tua virtute militamus.
5. O MARIA, Mater pia, te votis psallimus sinceris;
O Aurora, sine mora, nostris precamur fulge terris.
R. Tua lux semper serena, de Coelo gaudia fert plena.
6. O Corona vitae bona, rara voluptas Angelorum,
Coeli rosa, et formosa, grandes delitiae coelorum.
R. Tuo trahamur decore, tuo nos recrea fulgore.
7. O MARIA per te via, patet errantibus ad vitam,
Habent Ducem, habent lucem, qui quaerunt patriam Coelestem.
R. Qui scit a Matre amari, nequit a Filio damnari.
8. Ergo pia, lux MARIA, vetus Patrona Ungarorum,
Nobis fave, tuum ave, dum canit turba pupillorum.
R. Tuo crescamus favore, tuo flagrabimus amore. Amen.

Versforma: 17-17-17; a sorok ütemosztása 4/4/9, belső rímekkel. A harmadik sorokban az ütemezés bizonytalan. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert (RMDT II, 201. sz.)

207.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 120–21. Kiad. MIR 35, 149–50. – Előtte a latinja a dallamával. A végén: „Amen.” A refrén a 4–28. versszak mellett összefogó jellel csak egyszer van kiírva; az utolsó strófnál azonban újra ismétlődik.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 378–79. – Címe: *JESU Salvator. Nota eadem.* Előtte a latinja *ALIUS* címmel, nótajelzés nélkül. A végén: „Amen.” – Szövege megvan még a *Mihál Farkas-kódex*-ben (1677–87, 131a) és Kájoni gyűjteményének második kiadásában (1719, 307).

III. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 213–14. – Címe, dallama mint az első kiadásban. – Ez a változat élt tovább e gyűjtemény többi későbbi kiadásában is.

Megvolt a jelenleg lappangó *Zemléný János-ék.*-ben (1668, 20b; ErdM 1939, 357). A XVIII. századi gyűjtemények közül megvan az *Écsi ék.*-ben (1700–25, 48).

Verses Mária-litánia, a *Jesu Salvator, mundi amator* kezdetű verses litániának fordítása. Latin szövegét a himnológiai szakirodalom Kájoni alapján tartja számon. (CHEVALIER 28606; DANKÓ 339.) Itt a *Cantus catholici* szövegét közöljük:

1. JESU Salvator, mundi amator. Tu es florum flos,
O JESU pie, Fili MARIAE: eja audi nos.
2. Conditor rerum, Christe Rex Regum.
3. DEI Genitrix, Haeresum victrix.
4. Inviolata, intemerata,
5. O vitae vena, gratia plena,
6. Surgens aurora, tota decora.
7. O maris stella, Jesse puella.
8. O veneranda, et praedicanda.
9. Mystica rosa, tota formosa.
10. Columba una, pulchra ut luna.
11. Tota dilecta, ut Sol electa.
12. Conclusus hortus, salutis portus.
13. Rosa divina, et sine spina.
14. Ignara fellis, favus es mellis.
15. O gloriosa, o Coeli rosa.
16. In Sion colle, amicta Sole.
17. O coronata, stellis ornata.
18. Mulier fortis, devictrix mortis.
19. O fons signatus, quo DEUS natus.
20. O Noe iris, et irae finis.
21. O Cades palma, o Mater alma.
22. Tu Gedeonis, es concha roris.
23. O Advocata, immaculata.
24. Templum pudoris, et vas honoris.
25. Hera Coelorum, et Angelorum.
26. Patriarcharum, Lux Prophetarum.
27. Apostolorum, Doctrix Doctorum.
28. Martyrum gemma, Virginum stemma.
29. Sit tibi Christe, modulus iste. Tu es florum flos.
O JESU pie fili MARIAE, eja audi nos.
30. Et tibi Mater, alma ter quater. Tu es florum flos.
O Mater pia Virgo MARIA, ora pro nobis. Amen.

Tu es florum flos,
O Mater pia
Virgo MARIA,
ora pro nobis.

Versforma: 15-15; a sorok 5/5/5 osztásúak. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 174/II. sz.)

208.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] *Csntus catholici*. [Lőcse] 1651, 122. Kiad. MIR 35, 151. – Előtte a latinja a dallammal; a magyar szöveg felirata is erre utal: „Sanctissima. Nota, ut supra.” A dallam a sorok első felének megismétlését tette szükségessé; erre mind a latin, mind a magyar változat első versszakában egy §: jellel utaltak a következőképpen: „Sanctissima, §: MATER DEI”; illetőleg: „OH Szentséges §: Szüz MARIA.” A végén: „Amen”. – Szövege változatlanul található e mű második (1675, 215) és valamennyi későbbi kiadásában, továbbá a XVIII. századi források közül az *Écsi ék.*-ben (1700–25, 51–52).

II. *Cantus catholici*. Kassa 1674, 489. – Címe *MAGYARÚL: AZON NÓTÁRA*

előtte a latinja ALIA címmel és a kottájával. – Ez a verzió hat versszakos, amelyből az első négy a *Cantus catholici* változatának 1., 3–5. strófáját követi, az utolsó kettő pedig önálló alakítás. Eltérései miatt főszövegben a második helyen teljes terjedelmében közöljük.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 379. – Címe: *Sanctissima. Nota eadem.* A végén: „Amen.” Előtte a latinja ALIUS címmel. Nótajelzése nincs. – Szövege megvan még Kájoni gyűjteményének második kiadásában is. (1719, 308.)

Szűz Mária közbenjárását kérő ének, a *Sanctissima Mater Dei* kezdetű kantiléna fordítása. Eredetijét, melyet a himnológiai szakirodalom nem ismer, a *Cantus catholici* nyomán közöljük:

1. Sanctissima Mater DEI.
Ave fulgens, Regina Coeli.
2. Salve clara stella maris.
Qua processit lux solaris.
3. O MARIA flos Virginum,
Velut rosa, vel lilium.
4. Funde preces ad filium,
Pro salute fidelium.
5. Feras opem labentibus,
Ne frangamur tot casibus.
6. Per te Mater, peccatorum,
Remissio sit cunctorum.
7. Imperatrix Angelorum,
Esto memor fragilium.
8. Praebe tuis auxilium,
Sis afflictis solatium.
9. Cum venerit mortis dies.
Nobis detur aeterna quies.

Versforma: 8-8; a sorok 4/4 osztásúak. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből **smert** (RMDT II, 50. sz.)

209.

Nyomtatott kiadásai és kézírata:

I. **[Szőlősy Benedek:] Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 135–37. Kiad. MIR 35, 166–67. – Címe: *Más, Boldog Szűz MARIARÓL.* A dallamát is közli. A végén: „Amen.”

II. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 217–19. – Címe, dallama mint az első kiadásban. – Szövege megtalálható még e gyűjtemény többi későbbi kiadásában is.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 392–93. – Címe és nótajelzése: *MAS, BOLDOG SZŰZ MARIARÓL.* *Nota: Aldott gyümölcsze szép Szűznek.* A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még Kájoni második kiadásában is. (1719, 320).

IV. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 16a–18a. – Címe: *Boldog szűz Mariarol.* A végén: „Amen.”

Megvolt a jelenleg lappangó *Zemlénny János-ék.*-ben (1668, 15a; ErdM 1939, 356). A XVIII. századi gyűjtemények közül szövege megtalálható még az *Écsi ék.*-ben két helyen (1700–25, 30 és 126); a második helyen a címe: *De eadem Virgine. Boldog Aszony fogantatasarul.*

A versfőkben: SZEREDI MARTON.

Szűz Mária közbenjárását kérő ének. Forrása ismeretlen. A versfökből ismert Szeredi Márton hihetőleg az ének szerzője volt; személyéről közelebbit nem tudunk. Az ének kétségtelenül egyéni ihletésű. A *Cantus catholici*-be már némi alakítással került be, amit a név utolsó betűjének eltűnése is jelez.

Versforma: 8-8-6-6-8-8. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 189/I. sz.)

35 nyerhez mindent – megnyerheted, elnyerheted közbenjárásoddal minden bűn bocsánatát.

38 kemény = keményszívű

55–58 Az adventi énekek fordulataira emlékeztető sorok.

Nyomtatott kiadása és kézírata:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 139–40. Kiad. MIR 38, 173–74. – A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még e gyűjtemény második kiadásában (1675, 232) és valamennyi későbbi kiadásban. Ugyancsak megvan Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 429; 1719, 362), ahol a magyar szöveget megelőzi a latin eredeti *Hymnus de Apostolis, ad Vesperas* címmel; nótajelzése: „Fel-támadt az új öröm etc.”

II. Pécsi ék. 1674, 15b–16b – Címe: *De apostolis Ad Notam ut est in folio 38.* [Későbbi kézzel:] *Ebregyel föl világ.* – Szövegét a nagyszámú eltérés és a megváltoztatott forma miatt teljes egészében közöljük.

Breviáriumi himnusz az apostolokról, az *Exultet coelum laudibus* kezdetű X. századi himnusz fordítása. (CHEVALIER 5832.) Ez a himnusz a VIII. Orbán-féle reform nyomán *Exultet orbis gaudiis* kezdettel átalakított formában került a *Breviarium Romanum*-ba és élt a legújabb időkig. (WACKERNAGEL I, 351–52.) A magyar fordító azonban még az eredeti, Kájoninál is meglevő középkori szöveget használta. (MONE III, 59; WACKERNAGEL I, 130–31; AH 2, 74; SZÖVÉRFY I, 342.) Csupán a versformát változtatta meg, igazodva dallammintájához. A latin szöveget Kájoni nyomán közöljük:

1. Exultet Coelum laudibus,
Resultat terra gaudiis:
Apostolorum gloriam,
Sacra canunt solemnna.
2. Vos saeculi justis iudices,
Et vera Mundi lumina:
Votis precamur cordium,
Audite preces supplicum.
3. Qui Coelum verbo, clauditis,
Serasque ejus solvitis:
Nos a peccatis omnibus,
Solvite jussu: Quaesumus.
4. Quorum praecepto subditur,
Salus et langvor omnium:
Sanate aegros moribus,
Nos reddentes virtutibus.
5. Ut cum Judex advenerit,
Christus in fine saeculi:
Nos sempiterni gaudii,
Faciatur esse compotes.
6. DEO Patri sit gloria,
E jusque soli Filio:
Cum Spiritu Paraclyto,
Et nunc, et in perpetuum.

Versforma: 10-10-10-14. – Mindkét szövegváltozat XVI. századból való dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 219. sz.)

11–12 Krisztus az apostolokra bízta az oldozás és kötés hatalmát (Jn 20, 22–23).

17 Krisztus a világ végén ismét eljön, hogy ítélkezzék az emberek fölött (Mt 24, 30–35).

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 147–48. Kiad. ALSZEGHY ZSOLT: Szent István Emlékkönyv I. Bp. 1938, 329–30; MIR 38, 181–82. – Címe és nótajelzése: *SZENT ISTVAN KIRALYROL. 20. Augusti. Nota: Az igaz hitben, fol. 137.* A végén: „Amen”. – Szövege megtalálható még Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 473; 1719, 407).

II. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 239–40. – Címe és nótajelzése mint az első kiadásban. – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásaiban.

A XVIII. századi források közül megvan még a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 68), *Zirci ék.* (1754–66, 49a).

Ének Szent István magyar király tiszteletére. Azonos kezdettel egy hasonló darab van a *Petri András-ék.* 6b lapján, amely a magyarországi középkori misekönyvekben általánosan elterjedt XIV. századi *Corde, voce, mente pura* kezdetű sequentiának fordítása. (Lásd kötetünkben a 92. sz. éneket.) Az itt közölt verzióban megfigyelhető, hogy az 1–3., 5–8. és a 13–14. versszakok a latin szekvencia 1., 3., 5., 9–11. és 13–14. versszakát követik. Feltehető, hogy a *Cantus catholici* szövegének gondozója az idézett szekvenciának régi, sok másolástól megromlott fordítását átcsiszolta; a Szent István születését, neveltetését elbeszélő 4. versszakot, valamint az apostoli királyságra és a *Patrona Hungariae*-eszmére vonatkozó 9–12. versszakokat pedig a kora

igényeinek megfelelően betoldotta. (Lásd: ALSZEGHY: i. m. 330.)

Versforma: 11-11-11-5; a strófák 4. sora gyakran hat szótagos. – A nótajelzésben idézett XVI. századból való dallam az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 138. sz.)

Nyomtatott kiadásai és kézirata:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici**. [Lőcse] 1651, 148–49. Kiad. MIR 38, 182–83. – Dallamát is közli. A végén: „Amen.” – Szövege megtalálható még Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 503; 1719, 358); nótajelzése: „Nota propria. Vel: Nagy bánatban Dávid etc.”

II. **Cantus catholici**. Kassa 1674, 525. – Címe: *XXIX. SEPTEMB. Sz. MIHALY ARCHANGYALROL*. Nótajelzése: „Nótája, fol. 6.”, ami az „O stellula, Maria fulgida” kezdetű Mária-ének dallamára vonatkozik. Szövege rövidített és lényegesen átalakított; ezért a főszövegben második helyen teljes egészében közöljük.

III. **Pécsi ék.** 1674, 43b–45a. – Címe: *XXIX 7bris De S. Michaelae Archangelo. Nota folio* [a lapszám helye üresen hagyva; későbbi kézzel:] *Notaja <Ur Isten téged diczir etc.> Fohazkodom hoszad Uram*.

IV. **Cantus catholici**. Nagyszombat 1675, 237–38. – Címe, dallama mint az I. forrásnál A végén: „Amen.” – Ez a szövegváltozat található még e mű későbbi kiadásaiban is.

Szent Mihály főangyal közbenjárását kérő ének. Forrása ismeretlen; lehetséges, hogy az ismeretlen szerző eredetileg is magyarul írta énekét. Mondanivalója a keresztény tanításnak arra a tételére alapszik, hogy az ember fölött álló teremtett, de anyaghoz nem kötött szellemi lények, az angyalok az embernek segítségére lehetnek, Istennél közbenjárhatnak. A Szentírás szerint az Úr ezeket a szellemi lényeket is alávetette az engedelmesség próbájának. Az elbukottakat ördögnek, gonosz léleknek nevezik. Ezek legyőzésében az égi seregek vezérének, Szent Mihály főangyalnak („arkangyal”) vezető szerepe van. (Lásd: Jel 12, 7–9.) Az itt közölt ének erre a harcra céloz és a kísértéssel, bűnnel küzdő ember számára kéri Szent Mihály közbenjárását.

Versforma: 11-11-11-11. – Mindkét szövegváltozat dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 117. és 101. sz.)

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici**. [Lőcse] 1651, 151–52. Kiad. MIR 38, 185–86. – Címe: *Virum admirabilem. Nota eadem*. Előtte a latinja a főszövegben is olvasható címmel és a dallamával. – Szövege megvan még Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 476; 1719, 410); címe: *Virum admirabilem. Nota: Mittitur ad virginem*; előtte a latinja „Hymnus de Sancto Ignatio. Nota: Hálá-adásunkban etc.” felirattal.

II. **Cantus catholici**. Kassa 1674, 517–18. – Címe: *Magyarúl: Azon Nótára*. Előtte a latinja; címe: *Alia, de S. Ignatio Melodia, fol. 168. 270*. A dallamutalás az *Ó Istennek szent anyja* és a *Patris sapientia, veritas divina* kezdetű énekekre vonatkozik. – Ez a verzió az eredetinek csak hat strófáját (1., 3., 7–9. és 11.) tartalmazza.

III. **Cantus catholici**. Nagyszombat 1675, 244–45. – Címe, dallama mint az első kiadásban. – Ez a szövegváltozat található még e mű későbbi kiadásaiban is.

Loyolai Szent Ignácot, a jezsuita rend alapítóját dicsőítő, életét bemutató ének, a *Virum admirabilem, novum jubar solis* kezdetű latin ének fordítása. Eredetijét a himnológiai szakirodalom DANKÓ (409) nyomán csak Kájoniból említi. (CHEVALIER 21952.) David Georg Corner *Promptuarium*-ában (Bécs 1635, 576) a latin szöveg előtt a „D. G. C.” monogram látható. Eszerint a szerzője Corner volt. Szövegét a *Cantus catholici* nyomán közöljük:

1. Virum admirabilem, novum jubar solis.
Colimus Ignatium natum de Loyolis:
Qui post vana saeculi, spretis mundi dolis,
Gratiae, ac gloriae, mire fulget stolis.
2. Dux erat militiae, primo saecularis.
Pietatis postea factus est Scholaris,
Dei charismatibus adornatus raris.
Datur Jesu Sociis, Ductor Regularis.
3. AEdem Sacram visitat, in monte Serrato.
Ubi Sago, clypeo, ense abdicato,
Et amictu nobili, cum sacco mutato,
Totum se se consecrat, Deo jam placato.

4. Jamque plenus numine, et Coelesti rore.
Pergit Jerosolimam magno cum ardore.
Domini vestigia, sacro lambit ore,
Videt inter verbera Jesum cum amore.
5. Post venit Lutetiam, annis jam maturus.
Tanquam puer literis operam daturus:
Armis sapientiae, Deo pugnaturus,
Bellum cum haereticis, provide gesturus.
6. Hinc conscribit socios, more militari,
Quos Christi Vicario jungit lege tali,
Ut hostes Ecclesiae, Matri Spirituali,
Domino subjiciant, arte singulari.
7. Jesus nova agmina, et Ducem eorum,
In tutelam suscipit qui tutela morum,
Et doctrina, repleant, Choros Angelorum,
Fulget nunc Ignatius, in Regno Coelorum.
8. Per hujus Ignatij, petimus honorem,
Tuum nobis insere. Jesu mi amorem;
Quo currentes curramus, in tuum odorem.
Cedat hoc in Gloriam, nominis majorem.

Versforma: 13-13-13-13; a sorok 7/8 osztásúak. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 137. sz.)
14 sákkal-zsákkal

214.

Nyomtatott kiadásai és kéziratok:

I. [Szőlősy Benedek:] *Cantus catholici*. [Lőcse] 1651, 160–61. Kiad. MIR 38, 195–96. – Dallamát is közli. A végén: „Amen.”

II. *Cantus catholici*. Nagyszombat 1675, 143–44. – Címe, dallama mint az első kiadásban. – Szövege megtalálható még e gyűjtemény későbbi kiadásában.

III. **Kájoni János: Cantionale catholicum.** Csík 1676, 531. – Címe: *MAS AZON NOTARA. Prédikáció-után.* Előtte *Az Istennek szent ígését* kezdetű ugyancsak prédikáció utánra való ének található, amelynek nótajelzése: „Kyrie magne Deus”. – Szövege megvan még Kájoni második kiadásában is. (1719, 549.)

IV. **Mihál Farkas-kódex.** 1677–87, 66b–67b. – Címe: *Post concionem, Nota maghne Deus.*

Szövege megvan még a következő forrásokban: *Evangeliumok es Epistolak* (Nagyszombat 1692, 355; címe: *Praedikatio után*), *Écsi ék.* (1700–25, 60 és 163). Ma is élő népi változatát LAJTHA LÁSZLÓ módosított versformával és szöveggel Peresztégről közölte. (Sopron megyei virrasztó énekek. Bp. 1956, 245–46, 593.)

Prédikáció utánra való ének. Forrása ismeretlen.

Versforma: 8-8-8-8; a sorok egy része felező nyolcas. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 78. sz.)

215.

Nyomtatott kiadása:

I. [Szőlősy Benedek:] *Cantus catholici*. [Lőcse] 1651, 215–18. Kiad. MIR 38, 250–53. – A lapok felső szegélyén levő élőfejben ez olvasható: „PROCESSIORA VALÓ ÉNEK.” Dallamát is közli. – A *Cantus catholici* további kiadásából kimaradt.

Az ének a versbe foglalt rózsafüzértitkok, klauzulák műfajába tartozik. Egyszerűbb, egysoros klauzulákból álló változatát a pozsonyi káptalan 1617-i *Katolikus prédikáció-gyűjteményé*-ből ismerjük. (Lásd a 3. sz. ének jegyzetét.) Az itt közölt szöveget a fordító a búcsújárásakor szokásos processziós éneknek szánta. Ezt jelzi a lapok élőfeje is, de erre vall az első strófánál olvasható utasítás: („2. v. 3. pr.” = 2 vel 3 personae). Eszerint a szakaszok első két sorát az előénekesek énekelték, amire a nép („Populus”) refrénszerűen felelte az ismétlődő harmadik sort. Ez a sor egyébként a második szakasztól kezdve a verssorok után harántszedésben oldalanként egyszer olvasható; csupán az utolsó szakasznál ismétlődik. Eredetije *Prizgmi Panno Ruzenec* kezdetű cseh forrásokból ismert. XV. századi latin szövegét G. M. DREVES (AH 36, 237–40) és G. G. MEERSSEMAN

(i. m. II, 153–57) közölte. A magyar fordítása egyedül a *Cantus catholici* első kiadásában van meg. Az ének valószínűleg Szőlósy Benedek fordítása. Eredetijét az ő szlovák énekgyűjteményéből (*Cantus catholici. Pysne Katholicke. Lőcse 1655, 288–91*) közöljük:

ROSARIUM

Neb Ružeňec P. MARYE s-pripomýnaňym Žiwota Pane.

1. PPRygni Panno Rúženec, Krásny zlatý Weňec,
z-Žiwota GEŽisse wity, Yako Zlato slity.
Zdrawa bud Panno MARYA.
2. Gehož gsy bez posskwrni, preňiwne počala.
Kdyžs poselstwý Angelskému pokorňe zwolila.
Zdrawa bud etc.
3. Hned po diwnem početi, k-Prýbužnes choďila,
By milosti počateho Jana posweťila.
4. Synačka gsy w-Bethleme sstiasťne porodila.
Pry pôrodu swem nižádnú bolest netrpela.
5. Gsúc kmene Dáwidowa, gemus čest činila.
Swým Pannenským mlékem sama, geho sy krmila.
6. Kteréhožs powýgala, powýganým prostým.
A w-službu se podmaňila, srdcem poňýžeňým.
7. Gehož Swatý Angele z-welikým plesaňým.
Pokog Lidem zwestowali, weselým spýwaňým.
8. Tehož chudý Pastýri, Pastýrem byt zwali,
Kedy geho w-sspatných Gesličkách ležeťi spatrili.
9. On take z-Obýčege Obrezan chťel byťi.
A presladké Gméno GEŽiss, pry tom slawňe wzyťi.
10. Tomu také Králowe, poklonu čiňili.
Datí welké dáwagýce, geho gsu chwálili.
11. Gehos dňe čtirýčateho [!] w Chrame postavila.
A stým gsy Zákon Moyžissow giste vyplňila.
12. S-nýms Panno do Egypta rychle wtýkala.
A zase pri nawraceňy, k-Nazaretu prissla.
13. W-Chrame gsy ho stratila. Nad čímžs žalost mela.
Ale zas gdúce do Chrámu, z-radostis ho nassla.
14. Práčne swymi rukami, geho gsy žiwila.
A w-geho mladičkem weku wsseliyak chraňila.
15. W-Jordaňe od Swatého Jana byl pokrssten.
Na ného. Že gest Syn Boži: vkázal swým prstem.
16. Od Diahla [!] byl pokussen, wsselikú chytrosti.
Wssak od Spasytele zmožen, Božskú swú mocnosti.
17. Který na twú prýmlúwu, Wodu w-Wino zmeňil.
Takowým welikým diwem, swých wernych potwrdil.
18. Mnohých lidy od Diabla, mocne wyswobodil.
A z-rozličných nedostatkůw, nemocné vzdrawil.
19. Lázára, z-Synem Wdowý, zmrtwých wzskryssit ráčil.
Dcere kohosy Kňyžete, žiwot zas nawráťil.
20. Čžasto gedl z-Hrýssňiky, z-swé weliké lásky.
Kagýcim hrychi odpusstel, y wsse hrýssme zwasky.
21. Gemu slžý Hrýssňice nohy vmýwala.
Srděcne hrýchůw Želýce, odpussteňy wzala.
22. Na Hore se gest zgewne, pred swymi promeňil.
Swé Swaté Telo preslawne, y welebnost zgewil.

23. Z-Ratolestmi preslawňe, do Mesta wweđen.
Yak se gest Wečer nakloňil, lačňý zas propussten.
24. Pry posledné Wečeri, nohy swým vmýwal.
Telo, a Krew swú naydrachssy, posweťiw rozdával.
25. W-Záhrade truchliw smutňe. Otcy se gest modlil.
A prewelikú tessknosti krwawy pot wylil.
26. Vkrutňe, zlý Synowe, gehu gsu zwázali,
A pred Annásse Byskupa, w-nocy postavili.
27. Na gehu Twár preswatu, bezbožňy plwali.
Hrozňe, pretežce, vkrutňe, polyčki dávali.
28. Pred Piláta doweden, by na smrť byl widan.
Swedky ffalessné staweli. Mlčel laskawý Pán.
29. Odtud dan Herodowi, genž ho widet žádal.
Nemoha met odpowědi, posmessni oděw dal.
30. Ssarlat gsu z-neho stahli, k-Slúpu prywázali.
Korunu trnowú w-fyskli: Tezce bičowali.
31. Vkrutňe ge zmrskawsse, Katowe plesali.
Vkrižüg, vkrižüg gehu: zly Žide woláli.
32. Pilát na smrť odsúdił, yakoby zawiňel.
Kryž na swých. Swatých ramenách, težce nesti musel.
33. Z-Ssatů ho obnázili, na poprawnem mýste.
Kuce, nohy na Kryž wbili, tak se stalo giste.
34. Za tých, genž Kryžowali, Otce swého prosyl.
Kdy giž na Kryži bolestňe, roztážeňy wysel.
35. Lotru pak kagýcimu, wsse hrýchi odpustil.
Radost Ragsku, a Nebeskú, gemu dat prislybil.
36. Tebe Matko Janowy, w-ochranu poručil.
Pribitý ku Kryži, Jana, za Syna wyhlasil.
37. Skrikł k-Otcy. Zdali ho ráčil opustił:
Proto od Neprátel zlostných, posmech musel znesti.
38. Žižňiw zwolal hlasyfe, w-swých težkých wskostech,
Podali mu octa, z-žluči w-nagwetssých bolestech.
39. Prooctwy splňit ráčil, swú Smrťi predrahu.
Naprawil prwných Rodicůw [!] pad: wytrhl nas Diablu.
40. W-Ruce Otcy milemu, Dussy swú poručil.
Libým hlasem wolagýce, wesele wypustil.
41. Po dokonaňy prácy, vsnul gest w-pokogi,
Swé wywolene wykúpil. Peklo zboril w-bogi.
42. Longýn probodl bok gehu skopy, welmi prudce.
Sneho Krew, z-wodú wilýta: hled Krestianské srdce.
43. S-Kryže Telo zložili, z-swatú pobožnosti.
W-čistotný Hrob položili, z-welkú wctiwosti.
44. Ten zas wstal z-mrtwých z-Hrobu, swú welikú mocy.
Te Panno, y Včedlňyki potessil gest stkwúcy.
45. Slawňe na Nebe wstúpil, statečňe, zmužile.
Na Práwýci Otce sedi. A mocne Kraluge.
46. Potom splňiti ráčil, co gest byl prysłýbil.
Ducha Swatého zeslati, Na swé werne wilýl.
47. Tebe nad wsse Nebesa ráčil wywýssił,
Yako Kralownú Nebeskú, na Trůn posaditi.

48. Který zas má prigyti w-den nagposlednegssý.
Žiwé, y mrtwé suditi, naysprawedliwegssý.
49. Zaplatý hrýssním, y zlým, Peklem welmi hrozným.
Swým pak milým wywoleným, da wečnu radost gim.
50. Ctýcim Ruženec zlatý, twé rozmile Matky.
Dag widet Twár twého Otce, GEžissy presladky.

Versforma: 13-13-8; a két első sor 7/6 és 8/6 osztású. Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT, II 154. sz.)

216.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szólósy Benedek:] **Cantus catholici**. [Lőcse] 1651, 238–44. Kiad. MIR 38, 275–82. – Címe: *POKOL. Nota eadem*. A nótajelzés az előtte levő és a 234. lapon kezdődő *Horrenda mors, tremenda mors* kottás dallamára utal. – Az eredetiben kurzívval szedett szavakat ennél a versnél a szövegközlésünkben is kurzívval közöljük.

II. **Cantus catholici**. Nagyszombat 1675, 181–87. – Címe, dallama mint az első kiadásnál. – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásában.

Ének a pokolról és az örök kárhozátról, Joannes Niess (1584–1634) német jezsuita *Hiate fauces Tartari* kezdetű költeményének fordítása. (PAPP GÉZA, RMDT II, 147. sz. jz.) Német fordításának szövege Christoph Engelberg (német vagy osztrák jezsuita?) *Ein neues Gesang von der höllischen Peyn* címmel és a *Horrenda mors, tremenda mors* német fordítására utaló nótajelzéssel ismeretes. (WACKERNAGEL V, 1317–22). A Vergilius *Aeneis*-ének nevezetes VI. éneke mintájára írt költemény eredeti latin szövegét Joannes Niess *Alphabetum Diaboli, seu vitia praecipua, quae adolescentem Christianum perdunt* című művének függelékéből (Dilingae 1624, 471–90) közöljük:

AETERNA INFERORVM SVPPPLICIA.

1. Hiate fauces TARTARI,
Aeternitatis antra:
Et vos triformis Cerberi
Ruptae patete clathrae;
Monstranda MVNDO crimina,
Et criminum patroni;
Prodenda nox tristissima,
Et noctis inquilini.
2. Quid penna cessas scribere,
Tu Musa dictitare?
Quid os abhorres dicere,
Tu mens perambulare
Probrosa regna Taenari
Proserpinae culinas,
Ferricrepúmque carcerem,
Furoris officinas?
3. Prodi foras ANACREON
Prodi, Poeta prodi;
Et quas ad ORCVM sustines
Non somniando poenas,
Exempla da mortalibus,
Tuo ligata neruo.
CANTARE quod si displicet,
PLORARE iam licebit.
4. Immane pandit ostium
Telluris vmbilicus,
Quod dulcit in vastissimam
Crudelitatis ARCEM:
Et hanc tametsi ferrei
Non clauderent labores,
Esset tamen vel proprio
Sat pessulata fato.
5. Foris cubant ad singulas

Formosa Monstra portas.
Quae transeuntes illice
Docent perire palpo:
CRATERA fundunt aureum,
Sed toxicon refundunt.
Libas? subire cogeris.
Haec NAVIS est Charontis.

6. Typho tumet SVPERBIA,
Librat CVPIDO tela:
LVXVS monet pomoeria.
Effrons obardet IRA.
Tristatur AEMVLATIO;
Discinditur SIMVLITAS;
Laetatur IMMODESTIA,
MENDACIVM perorat.
7. LIVOR ciet Tyrannidem;
VORACITAS Orexin:
VETERNVS odit indolem,
DICACITAS Timorem:
Stat fixa CONTVMACIA,
VIS legibus potitur.
Hae sunt nigri Piraticae
Custodiae BARATHRI.
8. Et verô praeda nescios
Simul dedit lacertos;
HOMO simul feralibus
Se vendidit MEGAERIS:
Heu ducitur tam nobilis,
Heu ducitur cremenda
IMAGO magni NVMINIS,
Viuis cremanda flammis.

9. Scrobs hirriente cardine
Et hinc et hinc dehiscit,
Factoque vix diuortio
Pestem reuelat omnem,
Tantusque tendit horridum
Despectus in profundum,
Ab Arctico contrarius
Quantum recedit Axis.
10. In hoc ter illaetabili
Omnes habent recessu
Quos virulentus criminis
Inebriauit haustus;
Nec ante Regis vltimum
Minoij Tribunal
In se piacularibus
Viti fuere poenis.
11. Vestras silete fabulas
Gratique Romulique:
Sub VERITATE viuimus;
Nil fingimus nepotes,
Non vox mihi si ferrea,
Sexcenta sint et ora,
Tanti chaos vel vnicum
Sat explicem LABOREM;
12. Hydrae sedent in limine,
Bicorporisque Scyllae:
Cinctaque flammis vndique
Dentes mouent Chimaerae.
Mortem minantur omnia,
Barritus, Hostis, Arma.
Fit pugna pro FEROCIA:
CRVDELITAS triumphat.
13. Pars expeditis vectibus
Circumfremunt et harpis:
Pars compedes Pyracmonis,
Brontae rotant labores;
Pars aereis improuidos
Longuriis inuncant;
Pars inuolant, et horridis
Intro trahunt capillis.
14. O flebilis mortalium
Vicissitudo rerum!
Quos ante torques aurei,
Quos cinxerant Pyropi,
Quos insecuta Sirmata:
Longique sunt Elenchi,
Nunc Gorgones, nunc Cenchrides:
Nunc ambiunt Dracones.
15. Armilla cedit viperae;
Collare, sunt catastae:
Inueste tergum nauticis
Occalluit Camelis.
Stant, et stupent; nec sentiunt
Quod sentiunt SCELESTI,
Obtusiores marmore,
Ferroque crudiores.
16. Ac hos vbi Plutonium
Iam diripit satelles;

- Vident vbi Tyrannicam
 Sub nocte Ditis AVLAM:
 Heu, quanta desperatio!
 Quis luctus est REORVM?
 Quaerunt, nec vsquam peruiam
 Fas est habere rimam.
17. Fundus repandum prorutis
 Oppandit os fauillis:
 Inhorret aura turbini,
 Globos rotant camini:
 Altae crepant voragines;
 Exaestuant abyssi.
 Vacillat Aetna stridulis
 Exsibilata furnis.
18. Prô quantus intra vortices
 Euripus aestuosos
 Luctatur? atque gurgitem
 In gurgitem refundit?
 Qua verteris: sunt omnia,
 Pix, Sulphur, Ignis, Ira.
 Vox excidit: mens deficit;
 Pennam color relinquit.
19. Quid restitas ô PERDITE
 Quid restitas morator?
 Deoque frustra supplicas?
 Et stultus astra prênsas?
 Nunquid vides Trinacriam
 Tibi patere FOSSAM?
 Et fundo ad vsque sidera
 Petram volare flammam?
20. Subi, subi nefarie
 Contemtor aequitatis;
 Subi SCELVS; nunc irrito
 Fugam paras labore,
 Nil proficis, non effugis:
 Iam clusa PORTA, clusa est.
 CLAVEM tulerunt aequora,
 Stat insoluta PORTA.
21. Hic ille formidabilis,
 Hic est AORNVS ille;
 Quem tot Prophetæ NVMINIS,
 Testésque veritatis,
 Tibi frequenter Stentoris
 Sunt ore comminati;
 Nunc disce QUOSDAM fabulas
 Non somniasse VATES.
22. Quicquid malorum SIDERA
 Possunt vel excitare:
 Quicquid malorum viscera
 TERRAE repullulare;
 Quicquid malorum TARTARA
 Vbique congregare,
 Tuis id omne ô IMPROBE
 Ceruicibus paratur.
23. Aeterna nox Titanij
 Obuelat ora Phoebis:
 Latè per omnem tetrica
 Caligo regnat ORCVM:
 Ipsi (quod est mirabile

Monstróque maius omni)
Ipsi INCOLAE nigerrimas
Mutantur híc in VMBRAS.

24. Ignes quidem fumantibus
Semper crepant sub ollis;
Sed heu! micare nesciunt,
Tantum cremare norunt:
Norunt, tametsi pabulo
Non nutriantur villo:
Quin pabulum plorabiles
Coguntur esse CIVES.
25. Quis ignis vnquam vixerat
Funestiore taxo?
Quae flamma scintillauerat
Tam lugubri cupresso?
Stipantur insolabiles
Struicibus struices,
Vorantur, et durabili
Non puluerantur igni.
26. Informis iras sufficis
Lymphaticas Enyo:
Huic proximae Vmbrae proximas
Ferociunt in umbras;
Se morsicatim sauciant,
Et vnguibus cruentant;
Rident ad ista liberis
Erinnyes cachinnis.
27. Quod poma captet Tantalus
Fallentibus sub vndis:
Quod saxa voluat Sisyphus
Per dura terga montis:
Quod hic gemat sub vulture,
Quod ille sub Dracone:
Quod insepulti ceteri:
Quantilla pars malorum est?
28. Qui CHRISTIANI vixerant,
Parumque CHRISTIANE,
Illustre NOMEN gesserant,
Vitaque discrepabant:
Qui FONTE loti lustrico,
Se reddidere coeno:
Hi sentient, hi serios
Tum sentient dolores.
29. ASOTVS ille, byssino
Tam splendidus paratu;
Negauerat qui LAZARO,
Micas dedit catello;
Nunc arefactis faucibus
Hiat, petitque GVTTAM:
GVTTAM negavit ABRAHAM,
Sitor abde linguam.
30. Sed impeditis scilicet.
Nam quotquot hic tenentur,
Euiscerati proprijs
Incommodis recrescunt;
Toto nec est in corpore
Exempta pars dolore;
Non Vena, Fibra, Musculus,
Non Neruus, Os, Capillus.
31. Nunc illa quondam LVMINA
Ardentiora flammis,

- Rotundiora conchulis
 Sereniora gemmis;
 Pro flosculis, et osculis,
 Spectaculis, theatris,
 Toruos vident Alastoras
 Orci Tenebriores.
32. AVRES furor crudelium
 Exasperat leonem;
 Inconditúmque barbari
 Tumultuantur Vrsi.
 Est acta iam Comoedia;
 Chordas remisit Orpheus,
 Tragoedias et Naenias
 Hi personant Choraulae.
33. Torret voluptuarias
 Pix eliquate FAVCES
 Repunt hiantem luridae
 Per gutturem lacertae;
 VENENA, sunt Embammata,
 Queis farciuntur ollae,
 ARANEI Tragemata
 Queis ingemunt patellae.
34. Cocytus execrabili
 Afflat mephite NARES:
 Spirant inenarrabilem
 Semesa membra pestem.
 Quod Balsamum peccauerat,
 Stactéque Cinnamúmque,
 Iam Sulphurato coctiles
 Luunt sub amne MANES.
35. Sponde vices eburneae
 Aerata praestat INCVS;
 Vt quando fulurantibus
 Trahuntur è cauernis,
 Huc deuoluti forcipes
 Et malleos fatigent,
 Nudi gemunt Vulcanij
 Sub ictibus Cyclopes.
36. Hunc interim dum sustinent
 Pulsantium furorem,
 Ebulliente sulphure
 Lebetes incalescunt,
 Stant cacabi creberrimi
 Cucurbitae capaces,
 Resina cocta torridos
 Exultat inter ignes.
37. Post illa iam totum vulnera,
 Titanios labores,
 Huc inferuntur liuidi,
 His excoquantur ollis.
 O dura conflagrantium
 Fortuna mortuorum!
 Dispuluerati in pristinam
 Coguntur ire massam.
38. Auditis haec ô IMPII
 Auditis haec et alto
 Nondum tamen vos criminum
 Leuatis è veterno?
 Sed esse CAELO pergitis

Iniurique MVNDO?
MVNDO, rei dum viuitis,
CAELOQVE dum peritis.

39. Vae consecratis chrismate,
Vae frontibus mitratis:
Seu quotquot in re NVMINIS
Versantur oscitanter,
Et inquinatis mentibus
Audent litare CAELO,
DIS ipse victimarius
Illos litabit ORCO.
40. Vae Regibus crudelibus,
Nepotibus Draconis.
Prouincias qui iungere
Prouincijs laborant:
[Egy sor kimaradt!]
Tot gentium caeteruae,
Mundi nequibunt vnico
Plus occupare puncto.
41. Vae ZOILIS Antistitum,
Censoribusque Regum;
Quae fraena mordent efferi
Volunt subesse nulli:
Arctis premuntur vinculis,
Promethei catenis:
Orciniano subditi
Perenniter Tyranno.
42. Vae gemmeis ceruicibus;
Laenisque muricatis,
Pauonibus, Iunonibus,
Bullis Neronianis:
Throno sedebunt igneo;
Praetorij tribunal
Circumstrepent, et viuere
Cogent rogum ministri.
43. Vae comtulis NARCISSVLIS,
Iuuenculis comatis;
Qui colla cincinnatuli
Ad annulos retorquent
Cirri caminos nutrient,
Glomique turbinati:
Assa micabunt penduli
Semper sub aure flocci.
44. Vae sordidis absconditi
Custodibus metalli.
Philargyris cunctantibus,
Ex Euclione natis;
Nec plumbeum qui proferant
Rogantibus quadrantem,
His incubabit Cerberus,
Aerarijs vt illi.
45. Vae Cypridos Lenonibus
Procis, Lupis, Cynoedis;
Emasculatis frontibus,
Praedonibus PVDORIS.
Fusi iacebunt fumidas
Per ignium cauernas:
Molaribusque adulterae
Saxis prementur vlnae.
46. Vae furibus rapacibus,
Et vnguibus picatis,

- Quos saepe clemens audijt
 Lauerna supplicantes.
 Non Acacum vos fallitis,
 Non Diphtheram Tonantis;
 Mundo patebunt omnium
 Strophae Lauernionum.
47. Vae coenularum Regulis;
 Triarijs coquorum:
 Amystidas qui ducere,
 Bouem vorare possunt;
 Suas in illos Cerberi
 Vomet cloaca sordes;
 Plenisque Lethen congijjs,
 Plenis trahent dyotis.
48. Vae litium satoribus,
 Et fraudium magistris;
 Quorum labos contendere,
 Iniura, vim vocare;
 Diris ab infensissimis
 Quondam deartuati,
 Totum videbunt Tartarum
 Suo natate tabo.
49. Vae fabulosis dogmatum
 Auctoribus nouorum:
 VERIQVE proditoribus
 Apostatis nefandis;
 Vt semper istic fabricant,
 Nouas, nouásque sectas:
 Sic semper illic sentient,
 Nouas nouásque poenas.
50. Vae cernuis inanium
 Cultoribus Deorum,
 Bacchi, Gradiui, Mercuri,
 Dialibus, Camillis.
 Hic esse cernent PERFIDOS,
 Quos credidère DIVOS.
 Hic hic tonabit IVPITER,
 Hac ille REX in AVLA est.
51. Vae centies, vae millies
 Vae millies et ultra,
 Decreta quotquot IVDICIS,
 Neglexerint supremi.
 Est lata iam sententia:
 Flagrabit heu flagrabit,
 Semperque funestissimâ
 Flagrabit in fauillâ.
52. TELLVS nequit succurrere;
 CAELVM recusat ira;
 DEO libet te perdere,
 Vult PLVTO te perire;
 Damnatus es, ligatus es,
 SPES omnis exulauit;
 AETERNITAS, AETERNITAS,
 AETERNITAS ligauit.

Versforma: 15-15-15-15; a sorok 8/7 osztásúak. Szabolcsi Bence megfigyelése szerint a magyar fordítás szerzője helyenként az eredeti jambikus lejtését is utánozta. (Vers és dallam. Bp. 1959, 110–11.) – A nótajelzésben idézett dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 147. sz. jz.)

39 Minos – Kréta szigetének királya, halála után igazságosságáért az alvilág bírója lett.

45 Scyllák – a szicíliai tengerszoros megszemélyesített szikláit, a mitológia tizenkét lábú és hat százú szörnye. Hydrak – vízi kígyók, sokfejú mesés szörnyek.

46 Chymerak – chimaerák, tüzet hányó mesebeli szörnyek, akiknek teste elől oroszlán, hátul kígyó.

50 Pyrakmo – Pyracmon, az egyszemű, leláncolt cyklopszok egyike. Brontes – egy másik cyklopsz.

56 Gorgones – szárnyas, kígyóhajú szüzek. Cenchrus – kígyófajta.

81 Averno – tó Campániában, a cumaei Sibylla barlangjánál, ahol a monda szerint az alvilág lejárata volt.

101 Ennyó – a háború görög istennője, a rómaiknál Bellona.

113–116 Lázárt – a dúsgazdag és a szegény Lázár evangéliumi története (Lk 16, 19–31).

122 Ráró szemhez – sasszemhez (NySz II, 1374)

127 Orpheus – görög költő, aki lantjának hangjával az állatokat megszelídítette.

139 Brontesek, Cyclopusok – lásd az 50. sorhoz írt megjegyzést.

157 Drako – kegyetlen törvényeket hozó görög államférfi.

167 Plútó zeczczel székében – a német Sessel-ből; jelentése: Plútó tüzes karosszékében.

172 Medusa – a Gorgones egyike; lásd az 56. sorhoz írt megjegyzést.

174 Philargyria – a megszemélyesített pénzvágó, kapzsiság latin neve.

176 Argus – a mitológiában a tehéné változtatott Iónak százszemű őrzője, akit Mercurius Jupiter parancsára megölt; száz szemével Juno a páva farkát ékesítette.

182 Laverna – a mitológiában a tolvajok istennője.

183 Aëacus – az alvilági bírak egyike és a bejárat kulcsainak őre.

185 HELIOgabalusok – bujaságáról híres római császár (218–222) példáját követők.

187 pervátája = kloakája, árnyékszéke

188 Lethen – Lethe, a feledés folyója az alvilágban.

217.

Nyomtatott kiadásai és kézirata:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici**. [Lőcse] 1651, 244–47. Kiad. MIR 38, 282–85. – Dallamát is közli. A végén: „Amen.”

II. **Cantus catholici**. Nagyszombat 1675, 191–94. – Címe, dallama mint az első kiadásban. – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásában is.

III. **Kájoni János: Cationale catholicum**. Csík 1676, 726–29. – Címe és nótajelzése: *MAS SZEPE ENEK*. *Nota: Háborúsága Dávid Királynak etc.* A végén: „Amen.” A „HALOTT ENEKEK” között. – Szövege megvan e gyűjtemény második kiadásában is. (1719, 627.)

IV. **Mihál Farkas-kódex**. 1677–87, 32b–36b. – Cím nélkül, a végén: „Amen finis. Anno Domini 1687 martiusnak első napon describaltam.”

A XVIII. századi gyűjtemények közül szövege megtalálható még a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 1–5), *Kismarjai György-ék.* (1742, 46a–47b), *Bartók Miklós-ék.* (1753, 28–31).

Ének az utolsó ítéletről az evangéliumok elbeszélése (Mt 24, Mk 13, Lk 21) nyomán. Forrását, szerzőjét nem ismerjük.

Versforma: 16-16-16; a sorok 5/5/6 osztásúak. – XVI. századi eredetű dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 196. sz.)

218.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici**. [Lőcse] 1651, 256–57. Kiad. MIR 38, 294–95. – Az éneknek nincs külön címe, előtte a következő összefoglaló felirat olvasható: „APPENDIX. Következnek egynehány késébre[!] öszve szedett, és Magyarra fordított Enekek. KARACSONI ENEKEK.” Ezután következik az ének dallamára való utalás: „Infinitae bonitatis, etc. fol. 33.”, ahol is a kottás latin eredeti található. (Kiad. MIR 35, 49–50.) – Másolata: *Pálffy Márton-ék.* 1694 k., 4a–b.

II. **Cantus catholici**. Kassa 1674, 69–70. – Címe: *Azon ENEK Magyarul*. Előtte a latinja „AD EANDEM MELODIAM, fol. 18.” felirattal. A dallamutalás az *Áron vesszeje virágzik* kezdetű adventi ének dallamára vonatkozik. – Ebben a verzióban az

1651-i *Cantus catholici* szövege lényegesen átalakítva, más versformára és dallamra alkalmazva található. Ezért a főszövegben második helyen teljes egészében közöljük.

III. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 42–43. – Címe, felirata hasonló az első kiadásban levőhöz azzal a különbséggel, hogy az ének nem a függelékben, hanem elől, a „KARACSONI ENEKEK” végére helyezve található. – Szövege megtalálható még Kájoni János *Cantionale catholicum*-ában (1676, 49–50; 1719, 36) és a *Cantus catholici* későbbi kiadásában.

A XVIII. századi gyűjtemények közül megvan még a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 169–70), *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli kótás énekes könyv* (Vác 1797, 127), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (Eger 1797–98, 89).

Karácsonyi ének, az *Infinítæ bonitatis et immensæ charitatis* kezdetű latin kantiléna fordítása. Eredetijét, amelyet a himnológiai szakirodalom DANKÓ nyomán (326) Kájoniból idéz (CHEVALIER, 28216); itt a *Cantus catholici* alapján közöljük:

1. Infinitæ bonitatis, et immensæ charitatis,
Scenam recludit præsepium.
Hic ignis friget, hic amor riget.
Hic DEVS jacet: hic Verbum tacet:
Hic immortalis nascitur mortalis.
2. Pennis venti qui portatur, hic a ventis flagellatur,
Lux vera nocte obruitur.
Soles gemelli, pluunt ocelli,
Amore plenæ diffluunt genæ.
Artus tenelli trepidant puelli.
3. Quem nec ampla terræ castra, nec coelorum capiunt astra,
Parvis integitur fasciis.
Pro coeli aula, vilis est caula,
Illustre tectum, vix tegit lectum,
Patens rigori, pervium furori.
4. Orbem terræ qui fundavit. Coeli molem, qui formavit:
Non habet locum in diversorio.
Qui coelum sedes, non habet aedes:
Qui nos amoenat, qui nos serenat.
Flet sub acerbis boreæ procellis.
5. Egredimini de duris, cordis obstinati muris;
Filiæ Sion egredimini.
Videte bellum Regem puellum,
Cui sella gramen, cui thronus stramen,
Cujus misellus servus est asellus.
6. O mi DEVS, o moerum, vena prima gaudiorum?
O Angelorum lætitiæ?
O mi amator, o sospitator?
Tune miselle Rex es puelle,
Tune Creator Coeli Imperator.
7. O Immensæ charitatis, inexhaustæ bonitatis,
Tuæ, mi Jesule quis est numerus?
Quis te amor angit, quis ignis tangit.
O mundi lumen, o coeli Numen,
Salutis author, patrone et fautor.
8. O cunabula o foenum? o præsepe DEO plenum?
O Virgo parens, o pupule?
Puelle nate, DEVS incarnate:
Hic ignis crescit, cor emollescit,
Pectus liquescit, amor obstupescit. Amen.

Versforma az első változatnál: 16-9-10-10-11; a sorok osztása az elsőnél 8/8, a harmadik-negyediknél 5/5 és az utolsónál 5/6 belső rímmel. A második változatnál: 8-8-11-10-10-11; a harmadik és utolsó sor 5/6, a negyedik és ötödik 5/5 osztású belső rímmel. – Dallama az 1651-i *Canus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 200/I. sz.)

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 257. Kiad. MIR 38, 295. – Felirata: „Cum Virgo vagientum [!] etc. fol. 36.”, ami az ének kottás latin eredetijére utal. (Kiad. MIR 35, 52.) – Szövege változatlanul van meg e gyűjtemény második kiadásában (1675, 43), valamint a többi későbbi kiadásban is.

II. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 75. – Címe: *Dum Virgo, vagientem etc.* Előtte a latinja *ALIUS* címmel a „KARACSONI ENEKEK” között. A végén: „AMEN.” – Szövege változatlanul van meg Kájoni második kiadásában. (1719, 45.)

A XVIII. századi gyűjtemények közül megtalálható még a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 171), *Maracsko Anzelm-ék.* (XVIII. sz. első fele, 119). Továbbélő népi változata: MNT II, 387. sz.

Karácsonyi bölcsődal, a *Dum virgo vagientem* kezdetű, valószínűleg német nyelvterületről származó latin ének fordítása. (CHEVALIER 5060.) A latin eredeti szövegét a *Cantus catholici* nyomán közöljük:

1. Dum Virgo vagientem, somnumque postulantem,
Sopire vult ocellum, sic recreat puellum.
O amor, o dulcis, o JESVLE mi. O amor etc.
2. O Numen, o puelle, o nate plene meile:
In lectulo informi, in foeno nate dormi.
O amor etc.
3. O nate mi mellite, o vita meae vitae:
O dormi mea rosa, o gemma pretiosa.
O amor, o dulcis, etc.
4. O dormi meus thronus: o dormi puer bonus.
O dormi mea salus, dum sinit mundus malus.
O amor, etc.
5. O gaudium parentis, solatiumque mentis.
O nate mi et Pater, o dormi canit Mater.
O amor, etc.
6. Vis alios cantores, vocabimus Pastores.
His nulli sunt priores, et voce castiores.
O amor, etc.
7. Clamabunt o puelle: o Sol orbis ocelle.
O dormi, dormi, dormi, praesepio informi,
O amor, o dulcis, o JESVLE mi.

Versforma: 14-14-21; az első két sor belső rímmel 7/7 osztású; a harmadik sor, a refrén mindig ismétlődő szövege 3/3/5/5 osztású, ahol a második ötös voltaképpen az első ismétlése és így egyúttal rímel is. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*ből ismert. (RMDT II, 155/I. sz.)

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] **Cantus catholici.** [Lőcse] 1651, 257–58. Kiad. MIR 38, 295–96. – Felirata: „Dormi fili dormi, etc. fol. 38.”, ami az ének kottás latin eredetijére utal. (Kiad. MIR 35, 54–55.) – Szövege megtalálható még Kájoni János *Cationale catholicum*-ában (1676, 76; 1719, 47).

II. **Cantus catholici.** Nagyszombat 1675, 43–44. – Címe, felirata hasonló az első kiadásban levőhöz, azzal a különbséggel, hogy az ének nem a függelékben, hanem elől a „KARACSONYI ENEKEK” végére helyezve található. – Ez a verzió van meg a *Cantus catholici* későbbi kiadásaiban is.

Megvolt a jelenleg lappangó *Zemlény János-ék.*-ben (1668, 49b; ErdM 1939, 358). A XVIII. századi gyűjtemények közül megvan még a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 172), *Paksi Márton György-ék* (1760, 64).

Karácsonyi bölcsődal, a *Dormi fili, dormi, Mater cantat unigenito* kezdetű, feltehetően német nyelvterületről származott latin ének fordítása. (CHEVALIER 4852; BÄUMKER I, 414.) Az eredeti szövegét a *Cantus catholici* alapján közöljük:

1. Dormi fili, dormi, Mater cantat Unigenito.
Dormi puer, dormi, Pater nato clamat parvulo.
Millies tibi laudes canamus, mille, mille, millies.
2. Lectum stravi tibi soli, dormi nate bellule,
Stravi lectum foeno molli, dormi mi animule.
Millies tibi etc.
3. Dormi decus, et corona, dormi nectar lacteum.
Dormi, Mater dabo dona, dabo favum melleum.
Millies tibi etc.
4. Dormi sapor, et dulcedo, dormi mea gloria,
Quicquid vis, en tibi cedo, inter haec praesepia.
Millies tibi etc.
5. Dormi nate mi, mellite, dormi plene zaccaro,
Dormi vita meae vitae, casto natus utero.
Millies tibi etc.
6. Quicquid optas volo dare, dormi parve pupule,
Dormi fili, dormi carae Matris deliciolae.
Millies tibi etc.
7. Dormi cor, et meus thronus, dormi Matris jubulum:
Aurium coelestis sonus, et suave sibilum.
Millies tibi etc.
8. Dormi fili, dulce Mater, dulce melos concinam.
Dormi nate, suave Pater, suave carmen accinam.
Millies etc.
9. Ne quid desit, sternam rosis, sternam foenum violis.
Pavimentum Hiacynthis, et praesepe liliis.
Millies tibi etc.
10. Si vis Musicam, Pastores convocabo protinus,
Illis nulli sunt priores, nemo canit castius.
Millies tibi laudes canamus, mille, mille, millies.
Amen.

Versforma: 15-15-17; az első két sor ütemosztása 8/7. Rímelése: A-A-B. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 187/I. sz.)

6 Kájoni a második versszakról a refrénnek csak az első két szavát írja ki: „Ezerszer néked etc.”; csak az utolsónál ismétli újra teljesen.

221.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] *Cantus catholici*. [Lőcse] 1651, 262. Kiad. MIR 38, 300. – Felirata: „Nota eadem.” Előtte a latinja a dallamával. A végén: „Amen.”

II. *Cantus catholici*. Kassa 1674, 87–88. – Felirata: „AZON NOTARA.” Előtte a latinja *ALIA* címmel és a dallamával.

III. *Cantus catholici*. Nagyszombat 1675, 47. – Felirata, latinja, dallama mint az I. forrásnál, azzal a különbséggel, hogy az ének nem a függelékben, hanem a karácsonyi énekek közt található. – Szövege megtalálható még a *Cantus catholici* további kiadásában.

IV. Kájoni János: *Cantionale catholicum*. Csík 1676, 80. – Felirata: „Nota eadem.” Előtte a latinja „MAS” felirattal. Nótajelzése nincs. – Szövege megvan még Kájoni második kiadásában. (1719, 50.)

Megtalálható még az *Evangeliumok es Epistolak* 1692-i kiadásában, valamint a XVIII. századi gyűjtemények közül a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 161), *Maracsko Anzelm-ék.* (XVIII. sz. első fele, 117), *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli énekes könyv* (Vác 1797, 132), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (Eger 1797–98, 100). A *Veress Márton-ék.*-ben (1793, 82b) az ének kezdősorával a következő egyetlen strófa olvasható:

Szüz Mária e világra nekünk szent Fiát szüle
Hogy ő minket bünös embereket idvezitene
Lam az égi madarak és az erdei vadak
Ötet imadják és magasztalják.

Karácsonyi ének, a *Gratulare virgo singulari privilegio* kezdetű latin kantiléna fordítása. PAPP GÉZA megállapítása szerint az ismeretlen versszerző az eredetinek csak gondolatmenetét követte, és nem is tekinthető szoros értelemben vett fordításnak. A nyomtatott énekeskönyvekben azonban mindig a latin után következik, amit a himnológiai szakirodalom DANKÓ nyomán (324) Kájoniból tart nyilván. (CHEVALIER 27437.) A latin szöveget itt a *Cantus catholici* alapján közöljük:

1. Gratulare Virgo singulari privilegio
Jucundare Sacro decorari puerperio.
Qua mirante natura genuisti pura salutiferum mundo
parvulum.
2. Salve cubans adorande Puer in praesepio:
Salve gaudens veneranda Mater novo gaudio.
Tu Virginum corona, Castitatis norma celeberrima,
Matrum maxima.
3. Digna puro puerpera Parens puerperio,
Cerne duro puritatis pignus in praesepio
Dilecta supra mille dulciora melle fige oscula,
o Virguncula.
4. Colunt nudum Dominum devote Bos et Asinus,
Inter quorum medio duorum jacet medius.
Quem profitentur Deum, creatorem rerum corde credendum,
ore canendum.
5. Ergo grati pariter devoti Nato pusillo
Laudum vota offeramus toto cordis júbilo,
Prone geniculemur, Nato gratulemur per obsequium,
ad Praesepium.
6. Venerandum Puellum lactentem Matris gremio,
Veneremur ubera lambentem novo gaudio,
Quem veneranda trium devotio Regum munerabatur,
venerabatur.
7. Ob sacratam Parvuli lactentis Nativitatem,
Obsecramus tenerae Parentis integritatem:
Pro nobis omni hora jugiter exora o Mater pia,
Virgo MARIA. Amen.

Versforma: 15-15-23; rímelése: A-A-B; a harmadik sor 7/6/5/5 osztású, ahol az ütemek vége összecsendül. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 256/I. sz.)

222.

Nyomtatott kiadásai:

I. [Szőlősy Benedek:] *Cantus catholici*. [Lőcse] 1651, 265–66. Kiad. MIR 38, 304–05. – Címe nincs. Dallamát is közli. A strófák második sorát megismételték, erre az 1. és utolsó szaknál utalás történik. Közlésünkben ezt nem vettük tekintetbe.

II. *Cantus catholici*. Nagyszombat 1675, 52–53. – Címe: *ALIUS*. Dallamát is közli. – Szövege *REGI ENEK* címmel megtalálható még a *Cantus catholici* későbbi kiadásában, valamint a következő gyűjteményekben: *Evangéliumok es Epistolák* (Nagyszombat 1692, 335–37), *Pálffy Márton-ék.* (1694 k., 4b–5a).

III. **Kájoni János: Cationale catholicum.** Csík 1676, 83–84. – Címe: *MAS*. A végén: „Amen.” Nótajelzése nincs. Ennél a verziónál a refrénben nem a versszakok második sora, hanem csak az utolsó hat szótag ismétlődik ilyen módon: „Csordát őriznek éjjel az mezőben, Éjjel az mezőben.” – Szövege megvan még Kájoni második kiadásában is. (1719, 46.)

A XVIII. századi gyűjtemények közül megtalálható a következőkben: *Écsi ék.* (1700–25, 157), *Paksi Márton György-ék.* (1760, 69), *Örmény–magyar ék.* (1763, 85–87) *Herchl Antal-ék.* (1765–1801, 237), *Bozóki Mihály: Katólikus kar-béli énekes könyv* (Vác 1797, 133), *Szentmihályi Mihály: Egyházi énekes könyv* (Eger 1797–98, 93).

Továbbélő népi változatait lásd: MNT II, 407–430. sz.

Karácsonyi ének. Forrását nem ismerjük. Valószínű, hogy egy lauda típusú ismeretlen latin karácsonyi pástorének fordítása. A *Cantus catholici* 1651-i kiadásának függelékében található ugyan néhány ilyen típusú latin ének, de ezeknek nincs magyar fordítása. Az itt közölt éneket, amelynek szerzője ismeretlen, feltehetően párbeszédese formában is előadhatták, az alábbi beosztás szerint:

1–2. vsz.:	kántor vagy előénekes
3–4. vsz.:	angyal
5. vsz.:	kántor
6. vsz.:	pásztorok
7–9. vsz.:	Mária
10. vsz.:	pásztorok
11. vsz.:	Mária
12–16. vsz.:	pásztorok

A templomi közösség a refrén éneklésével kapcsolódott bele e párbeszédese előadásba. MEZEY LÁSZLÓ – az ének régies nyelvezetére utalva – ezt a darabot középkori eredetű verseink közé sorolja. (Középkori magyar írások. Bp. 1957, 259.) Lásd még: PATAKI HENRIK: A „Csordapásztorok” kezdetű ének szerzője. (ItK 1930, 94–95); PETRÓ SÁNDOR: A magyar nyelvű egyházi ének középkori emlékei (EPHK 1941, 270).

Versforma: 11-11; a sorok 5/6 osztásúak. – Dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT II, 1. sz.)

A PETRI ANDRÁS-ÉNEKESKÖNYV BIZONYTALAN EREDETŰ ÉNEKEI

Mint már a *Petri András-énekeskönyv* ismertetésénél röviden jeleztük, a kézirat 57a–88a. lapjain található 59 ének többsége, 45 darab, korábbi, főleg XVI. századi protestáns nyomtatott énekeskönyvekben található először. Feltűnő az is, hogy ebből a részből teljesen hiányoznak a latin énekek. Mindebből az következik, hogy ez a rész protestáns forrásra, feltehetően egy protestáns kézirat gyűjteményre megy vissza. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az a 14 ének, amely korábbi protestáns forrásban nem szerepel, hanem először Petri kéziratában fordul elő, automatikusan protestánsnak lenne minősíthető. Három szöveg, a tartalma szerint csakis katolikus lehet. Az egyik egy Mária-ének (113. sz.), amelyet Petri másodszor másolt le kéziratának 57b. lapjára, két további a 80b. lapon levő úrfelmutató ének. (147. és 148. sz.) Ezek a témák a protestáns egyházi énekköltésben nem fordulnak elő. E szövegek idekerülését többféleképpen magyarázhatjuk. Vagy az történt, hogy Petri András nem másolta le egyvégtében feltételezett protestáns forrását, hanem a szövegek közé iktatott más forrásból származó énekeket is, vagy pedig már az előtte levő kézirat is tartalmazta ezeket a kétségtelenül katolikus szövegeket. Két további ének, a 146. és a 149. számú esetében nem ennyire nyilvánvaló a katolikus eredet, bizonyos jelek (az egyiknél a szerző személye, a másiknál a téma, mindkettőnél későbbi katolikus forrásokban való előfordulás) a mérleget inkább a katolikus eredét felé billentik. A fennmaradó kilenc ének felekezeti hovatartozását tartalmi jegyek alapján nem lehet eldönteni. Stílusuk alapján teljesen beleillenek a XVI. századi protestáns énekköltésbe. Két zsoltárparafraízis (225. és 229. sz.) *Vulgatá*-t követő számozása katolikus használatra vall, bár a számozást utólag is megváltoztathatták. Mindezt mérlegelve: e kilenc éneknél a protestáns eredet lehetséges, de nem bizonyítható minden kétséget kizáróan. Sorozatunk egy későbbi kötete előreláthatólag a század egész protestáns egyházi énektermését fogja majd tartalmazni. Nem látszott azonban célszerűnek, hogy e kilenc éneket ott közöljük, egyrészt az eredet bizonytalansága miatt, másrészt egy gyakorlati ok miatt: jobb, ha a *Petri András-énekeskönyv* egész anyaga ugyanabban a kötetben jelenik meg. Ezért e kilenc éneket itt, kötetünk végén, külön csoportban tesszük közzé.

223.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 60a–b. – Címe: *Alja sequitur*; ennek jelentése közelebbről nem határozható meg, mivel a kéziratban az előtte levő ének csonka. E cím mellé a kézirat írója utólag a dallamra való utalást is odajegyezte: „Nota mű kegis attiank kit valunk”.

II. **Uo.** 68b. – Címe: *Pia ad deum. praecatio*; a főszöveg élén ez olvasható. A végén: „Finis”. Nótajelzése nincs.

Versforma: 11-11-11-6; a 11-es sorok 5/6 osztásúak. – A *Mi kegyes Atyánk, kit vallunk hitünkben* kezdetű Miatyánk-parafraízisra utaló dallama az 1651-i *Cantus catholici*-ből ismert. (RMDT I, 138. sz. jz.)

224.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 66b. – Nótajelzése nincs.

Versforma: 14-9; a sorok 7/7 és 4/5 osztásúak. – Dallama ismeretlen.

11 A szótaghiba kiküszöbölésére az első ütemből vagy a „te”, vagy a „io” elhagyható.

13 A „te” elhagyásával a sor szótaghibája eltűnik.

225.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31. 77a–b. – Címe: *Ex psalmo dauidis.* A végén: „Finis.”

A 85. zsoltár verses parafrázisa. A zsoltárnak az utolsó versszakban olvasható számozása a katolikus gyakorlatnak megfelelően, a *Vulgata* szerint történt. – Ennek a zsoltárnak egyébként XVI. századi fordítását nem ismerjük. A XVII. századból az unitárius nyomtatott énekeskönyvben *Erős ellenségtől mikor Dávid király* kezdettel (RMKT XVII/4, 18. sz.) és Thordai János zsoltárai között *Hajtsd le, Úristen, a te füledet, hallgass meg engemet* kezdettel (Uo. 141. sz.) van egy-egy fordítása. Az utóbbi versformája egyezik ugyan a Petri-kézirat itt közölt fordításával, szövegéhez azonban nincs köze.

Versforma: 16-16-16; a sorok 5/5/6 osztásúak. – a (Hartyáni Imre:) *Háborúsága Dávid királynak egykoron nagy vala* kezdetű, a nótajelzésben idézett XVI. századi zsoltárparafrázisának dallama csak XVIII. századi forrásból ismert. (RMDT I, 196/III. sz.)

16 szegenullieön = szégyenüljön

20 Figielmezelle = figyelmezzél le

24 A sor értelme homályos.

226.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. Petri András-ék. 1630–31, 77b–78b.

II. Kájoni János: Cationale catholicum. Csík 1676, 520–22. – Címe: *MAS*, az előfej szerint a „KüLöMB-KüLöMB FELE ENEKEK” csoportjában. Nótajelzése: „Nota Hálá-adásunkban, etc.”

Versforma: 12-12-12-12; a sorok 6/6 osztásúak. – Sztárai Mihálynak a nótajelzésben idézett éneke gazdagon elágazó XVI. századi dallamcsaládba tartozik. (RMDT I, 15. sz.)

6 allat = alatt

8 fiktek = függők

13 Ábrahám és Izsák példáját lásd: 1 Móz 21–28.

17 Jákob fiának, Józsefnek példáját lásd: 1 Móz 37–47.

21 Jónás próféta példáját lásd: Jón 1–4.

22 Ninjue belj kiraliokál – az Úr Jónást Ninivébe küldte, hogy a város lakóit megtérésre és bűnbánatra szólítsa.

25 Noé és a vízözön történetét lásd: 1 Móz 6–9.

29 Az istenfélő Zsuzsanna történetét lásd: Dán 13.

32 A kéziratban olvasható „kiglguel” nehezen értelmezhető rövidítés. így is feloldható: „kigetlenseguel”, ennek azonban nincs értelme, és a sor szótaghibája sem tűnik el.

33 megj tartam – megőriztem. A három ifjúnak a tüzes kemencében való történetét lásd: Dán 3.

37 Az Úr kihozta népét Egyiptomból és megszabadította a fáraó kezéből. Lásd: 2 Móz 14.

41–48 Az ószövetségi bibliai könyvekben gyakran visszatérő fordulat: maga az Úr szól és kinyilatkoztatja akaratát az embereknek. (Pl. 3 Móz 11, 44; 3 Móz 19; Zsolt 80, 11; Iz 41, 13; stb.)

53 megj tartotam ualla – az Úr megoltalmazta Dánielt az oroszlánok vermében is (Dán 6, 10–24).

58 Manasszesz király bálványozásba vitte a zsidóságot, ezért az Úr őt és népét kiszolgáltatta a környező népek haragjának (4 Kir 21).

60 ria = reá

69 fignek = függnek

73 allat – talán elírás *altal* helyett.

89 uatok = vagytok

90 A kéziratban „kigls” van; a rövidítést feloldottuk.

227.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 81b–82a. – Címe: *Alia*.
A 102. zsoltár verses parafrázisa.
Versforma: 11-11-11-11. – Dallama: RMDT I, 750. és 755. sz.
11 zaratam = száradtam

228.

Kéziratai:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 83a. – A végén: „Finis.”

II. **Kájoni János latin–magyar versgyűjteménye.** 1677 k. 425. Kiad. JÉNÁKI FERENC: Kájoni János énekeskönyve és forrásai. Kolozsvár 1914, 48–49.

Versforma: 12-12-12-12; a sorok 6/6 osztásúak. – Dallama ismeretlen.
6 el fogiat szinten – szinte elfogyunk (ti. a sok háborúságtól).

229.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31, 85a–b. – A végén: „Finis”. Nótajelzése nincs.

Verses zsoltárparafrázis. Tartalma a 140., 141. és a 142. zsoltárhoz áll legközelebb. Valószínű azonban, hogy az ismeretlen szerző nem ragaszkodott egyik zsoltárhoz sem, hanem a zsoltárok mintájára, azoknak képeiből, stíluskészletéből „Ex psalmo Daudis” szabadon öntötte versbe mondanivalóját.

Versforma: 8-8-8-8; a sorok 4/4 osztásúak. – Dallama ismeretlen.
21 A sor jelentése homályos.

230.

Kézirata: **Petri András-ék.** 1630–31. 85b–86a. – Címe: *Aliud simile huic*, ami az előtte levő „Ex psalmo Daudis” feliratú zsoltáros énekre vonatkozik. Lásd a 229. sz. éneket. A végén: „Finis”. Nótajelzése nincs.

A 33. zsoltár verses parafrázisa. Az utolsó versszak szerint a zsoltár számozásában az ismeretlen szerző a *Vulgata*-t, tehát a katolikusok gyakorlatát követte. Szövege semmi kapcsolatot nem mutat a két XVI. századi fordítással, Szegedi Gergelyével (RMKT VI, 225: *Mikoron Dávid Saul elől futna*) és Sztárai Mihályéval (RMKT V, 88: *Mindenkoron áldom az én Uramat*). A zsoltár szövege a 3. versszakban kezdődik; az első két strófát a Szentírásban is olvasható cím verses kifejtése helyett iktatta be a szerző. Ezen a helyen eredetileg a zsoltáros a szerzés alkalmát nevezi meg. A parafrázisnak ilyen bevezető, a zsoltár mondanivalóját is összefoglaló kezdete Szegedi Gergelynél öt strófára terjed.

Versforma: 10-11-10-11; a sorok 5/5 és 5/6 osztásúak. – Dallama ismeretlen.
37 Keserczietek – kísérsétek meg, vagyis: próbáljátok ki.

231.

Kézirata és nyomtatott kiadása:

I. **Petri András-ék.** 1630–31, 87a–b. – A címe: *Alia optima*, a jelzett szó nyilvánvalóan a „cantio” lehet; ezzel a főszövegben a címet kiegészítettük. A végén: „Finis”. A nótajelzést a kézirat írója utólag jegyezte a cím mellé.

II. **Keresztyen imadsagok egy-nehany szep enekkel.** Debrecen 1641, 251b–252b. – Címe: *MAS*. Nótajelzése: „Nota: irgalmassagnak Istene, etc.” – Ez a változat a következő protestáns nyomtatott énekeskönyvekben is megtalálható: Lőcse 1675, 387–88; 1696, 683; 1701, 657.

A versfőkben: ANDREAS MEGIGIESI.

Zsoltáros hangvételi verses könyörgés, vagy zsoltárparafrázis a rágalmazók ellen. Forrása azonban ismeretlen. A versfökből kiolvasható Andreas Megygyesi név tulajdonosa feltehetően az ének szerzője volt. Ez a darab legkorábban Petri András kéziratában bukkan fel. Egyben ez az egyetlen teljes szöveg. A nyomtatott protestáns forrásokból ismert másik két verzióból hiányzik öt, illetve hat strófa, és ezzel a versfők jelentése is elvész.

Versforma: 8-8-8-8. – A nótajelzésben idézett *Az Úr Krisztus Isten Fia mennyországból elbocsátta* kezdetű éneknek az erdélyi katolikus gyakorlatban gazdagon elágazó dallamcsaládja ismert. (RMDT II, 83. sz. jz.)